

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ «РІСЕБА» (ЛАТВІЯ)
ВІРМЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ВІРМЕНІЯ)
ЕКОНОМІЧНА АКАДЕМІЯ МОЛДОВИ (МОЛДОВА)

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

18 ЖОВТНЯ 2024 РОКУ

м. Харків

Co-funded by
the European Union

BUDEMA
Business development management:
integrating the European experience

**Міністерство освіти і науки України
Державний біотехнологічний університет
Університет «РІСЕБА» (Латвія)
Вірменський державний економічний університет (Вірменія)
Економічна академія Молдови (Молдова)**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-методичної конференції
МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

18 жовтня 2024 р.

Конференція проведена в межах реалізації грантового проекту «Управління розвитком бізнесу: інтеграція європейського досвіду» (BUDEMA) (№ 101048268) напрямку Jean Monnet програми Європейського союзу Еразмус+.

Конференція проведена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Погляди та думки, висловлені в цьому документі, належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу або Європейської комісії. Ні Європейський Союз, ані орган, що надав грант, не несуть за них відповідальності.

Co-funded by
the European Union

BUDEMA
Business development management:
integrating the European experience

Харків
ДБТУ
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Серік М.Л., проректор з науково - педагогічної роботи, канд. техн. наук, доц. (*голова оргкомітету*);

Михайлов В.М., д-р техн. наук, проф.; **Ларіна Т.Ф.**, д-р екон. наук, проф.; **Гросул В.А.**, д-р екон. наук, проф. (*заступники голови оргкомітету*)

Члени оргкомітету:

Андросова Т.В., канд. екон. наук, проф.; **Барбанеагра О.**, канд. екон. наук, доц.; **Білоусько Т.Ю.**, канд. екон. наук, доц.; **Бредихін В.В.**, канд. техн. наук, доц.; **Букос Т.**, канд. екон. наук, доц.; **Галоян Д.**, д-р екон. наук, проф.; **Зубков С.О.**, д-р екон. наук, проф.; **Котко Я.М.**, канд. екон. наук, доц.; **Крейтцус І.**, PhD, проф.; **Круглова О.А.**, канд. екон. наук, проф.; **Кузьменко С.В.**, канд. техн. наук; **Кулініч О.А.**, канд. екон. наук, доц.; **Михайлова О.В.**, канд. екон. наук; **Мкртчян Т.**, д-р екон. наук, проф.; **Москаленко А.В.**, д-р юрид. наук, проф.; **Пенкіна Н.М.**, канд. техн. наук, доц.; **Рачкован О.Д.**, канд. екон. наук, доц.; **Романов О.В.**, канд. с.-г. наук, доц.; **Сорокін М.С.**, канд. техн. наук, доц.; **Сукачова С.М.**, канд. екон. наук, доц.; **Суска А.А.**, д-р екон. наук, проф.; **Ушакова Н.Г.**, канд. екон. наук, проф.; **Цимерман О.О.**, канд. вет. наук, доц.; **Щербак О.В.**, канд. с.-г. наук, проф.; **Янчева М.О.**, д-р техн. наук, проф.

Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності в умовах європейської інтеграції [Електронне видання]:

М 77

матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., 18 жовтня 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2024. – 476 с. Електронні текстові дані. - Режим доступу: <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/>
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13970808>

Збірник містить матеріали, в яких розглядаються найкращі практики забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів та визначаються шляхи ефективної адаптації системи вищої освіти України до європейських стандартів.

Розраховано на вчених, викладачів, здобувачів освіти та фахівців, які займаються питаннями розвитку освіти в умовах європейської інтеграції.

Тексти тез доповідей подано в авторській редакції.

Автори тез несуть повну відповідальність за зміст публікації.

© Державний біотехнологічний
університет, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АДАПТАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ 14

Akmen V.O., Penkina N.M., Sorokina V.P. The impact of the modern environment on the development of education and professional flexibility of teachers	15
Bohashko O.L., Bohashko I.O. Prospects for the formation of digital education in Ukraine in the context of European integration	17
Vasylyshyna N.M. Key survey-conducting factors contributing the achievement of successful research results by modern university tutors	20
Wei J., Hretskyi I. The importance of learning biostatistics with R for biologists	23
Zaitseva N.P. Multilingualism in the context of European integration	25
Zianko V.V., Nechyporenko T.D. Adaptation of ukrainian higher education to european standards	28
Архипова В.О., Манусикова О.О. Мультилінгвізм як складова підготовки фахівців у технічних ЗВО	31
Бабан Т.О. Інтернаціоналізація навчальних програм як один з напрямів інтернаціоналізації вищої освіти	34
Бирка О.В., Куц М.М. Методичні підходи до вивчення студентами гістологічних препаратів	37
Білаш О.В., Сорокати́й М.І., Войтович М.І. Гармонізація освітніх програм та їх глобалізація	39
Білоусько Т.Ю. Модернізація вищої освіти в контексті розвитку людського капіталу України	42
Богомолів О.В., Карпенко Л.К., Гурський П.В. Психологічні аспекти кар'єрного зростання майбутніх інженерів в умовах європейської інтеграції	44
Бусол О.В., Павліченко О.В., Парилівський О.І. Забезпечення якості освітньої діяльності в умовах європейської інтеграції	47
Величко О.Б. Галузева реформа лісового господарства як засіб поглиблення міжнародної інтеграції та формування лісової політики України	49
Гросул В.А., Зубков С.О., Круглова О.А. Інтеграція біоекономіки в систему вищої освіти України: європейський досвід та перспективи сталого розвитку	52
Драгунова В.В. Особливості здійснення консалтингової діяльності в ЗВО України відповідно до європейських стандартів та вимог ринку праці	55

Євдокімова М.О. Адаптація української освітньої системи до європейського освітнього простору	58
Завгородній О.І. До викладання вищої математики у ЗВО	60
Зубков С.О., Гросул В.А., Круглова О.А. Європейський досвід викладання цифрової трансформації бізнесу	63
Карпенко Л.К., Богомолів О.В., Бредихін В.В. Психологічні аспекти дистанційного навчання в підготовці майбутніх інженерів в умовах європейської інтеграції	66
Кирильєва Л.О. Про визнання професійної кваліфікації громадян із зарубіжних країн в Німеччині	69
Коваленко Л.М. Євроінтеграційні перспективи розвитку вищої освіти України	71
Коваленко О.В. Мовна політика ЄС та її значення для євроінтеграції	74
Козенок А.С. Формування різних компетентностей у студентів ЗВО технічного напрямку в умовах євроінтеграції	76
Колесник А.О., Архипова В.О., Муравйова О.М. European strategies for enhancing professional language competences in multilingual aspect (Європейські стратегії вдосконалення професійних компетенцій у багатомовному аспекті)	79
Кондратенко М.С. Можливості застосування технології блокчейн для цифрової сертифікації та верифікації дипломів в умовах європейської інтеграції	82
Косуліна Н.Г., Сорокін М.С., Хандола Ю.М. Аналіз освітніх програм світових та вітчизняних установ, моніторинг сучасних досліджень іноземних закладів вищої освіти за спеціальністю Біомедична інженерія	85
Лапченко А.С. Програми обміну для українських студентів в галузі історичних, соціологічних та педагогічних наук	88
Лисак Г.Г., Ставерська Т.О., Жиликова О.В. Академічна мобільність студентів та викладачів: виклики та перспективи	90
Макогон В.В. Функціонування проекту міжнародних академічних обмінів ЕРАЗМУС+ у воєнний час	93
Масленніков Д.І. Роль математичної підготовки в адаптації вищої освіти України до європейських стандартів	96
Мирошніченко В.О. Міжнародно-правовий режим визнання документів про освіту в Європейському регіоні	98
Нагаєва Г.О., Адамян В.Я. Розвиток багатомовності як запорука міжнародної інтеграції	101

Нечитайло Ю.А., Корнієнко С.В. Адаптація здобувачів вищої освіти, які мають статус учасника бойових дій, до освітнього процесу в контексті Європейської інтеграції	104
Остапенко Р.М. Розвиток професійних компетенцій викладачів бізнес-дисциплін у контексті європейських вимог	107
Петренко О.В., Семенюк Д.П., Білецький Е.В. Адаптація закладів вищої освіти до умов ринку праці: проблема конкурентоспроможності	110
Підгородецька І.Ю., Тихоненко О.В. Мовна освіта здобувачів аграрного напрямку в контексті євроінтеграції	113
Постернак І.М., Постернак О.С. Гармонізація освітньої програми «Менеджмент будівельних проєктів» до європейських стандартів зі сталого будівництва	115
Пузік Л.М., Пузік В.К. Розвиток вищої школи на сучасному етапі	118
Ряснянська А.М. Адаптація європейських практик систем внутрішнього забезпечення якості до українських реалій вищої освіти	121
Садовниченко Ю.О., М'ясоєдов В.В., Пастухова Н.Л. Удосконалення іншомовної професійної компетентності майбутніх лікарів засобами дисципліни природничо-наукової підготовки	124
Саленко Л.Р. Важливість академічної мобільності в житті сучасного викладача	126
Семенюк Д.П., Петренко О.В. Адаптація випускників до ринку праці України в сучасних євроінтеграційних процесах закладів вищої освіти	129
Сметанкіна Н.В. Особливості цільової підготовки фахівців у технічному університеті	132
Тімченко О.Д., Сукачова С.М., Баламут Г.С. Визнання українських дипломів та кваліфікацій у європейському просторі вищої освіти	133
Тур О.М. Міжкультурна комунікація як складник професійної діяльності майбутнього фахівця європейського зразка	135
Удовенко І.В., Подворна Л.А. Багатомовність як інструмент євроінтеграції	138
Фігурська Л.В., Левчук Ю.С. Участь ОНТУ в проєкті ERASMUS «ACADEMIES4UKRAINE»	140
Хоменко І.О., Сорока А.В. Інноваційні підходи підготовки фахівців та методологія досліджень у сфері управління бізнесом та маркетингом	141

Царікова О.В. Розвиток лідерства майбутніх фахівців – вимога сьогодення	144
Цимбал С.В. Психолого-педагогічні умови формування компетентного фахівця засобами іноземної мови	147
Шевченко С.А. Навчання студентів проектуванню раціональних схем розпилювання колод на дошки та бруси	150
Шеховцова-Бурянова В.А. Міжкультурна комунікація у вищій освіті: виклики і можливості для збереження національної ідентичності	151
Щербак О.В., Безуглий М.Д., Пилипенко Д.М. Цифровізація навчання у забезпеченні академічної мобільності студентів спеціальності Біотехнології та біоінженерія	153
Юрженко А.Ю., Кононова О.Ю., Дягилева О.С. Вплив процесу євроінтеграції на викладання морської англійської мови майбутнім судномеханікам	155
СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	158
Danylenko V.V. Adapting european quality frameworks for ukraine’s tourism education system	159
Kotko Ya.M. European values in the process of teaching the discipline «International organizations»	162
Kotko Ya.M., Levkin D.A. Peculiarities of teaching the discipline «Organization of foreign economic activity of business entities» in distance learning	164
Аксьонова О.Ф., Торяник Д.О., Новікова В.Є. Переваги та ризики використання штучного інтелекту у навчальному процесі ЗВО	166
Андросова Т.В. Формування задоволеності роботодавців підготовкою випускників ВНЗ	169
Андрищенко І.С. Забезпечення якості вищої освіти в умовах європейської інтеграції	172
Бирка О.В., Куш М.М., Ляхович Л.М. Світовий досвід у застосуванні WSI-технологій при викладанні морфологічних дисциплін в умовах європейської інтеграції	174
Бірченко Н.О. Важливість та перспективи участі зовнішніх стейкхолдерів в оцінюванні якості освіти	177
Бухало О.В. Основні напрями удосконалення системи управління якістю вищої освіти в умовах євроінтеграції	180

Варипасєв О.М., Міносян А.С. Формування принципів виховання та мотивації у професійній освіті технічного ЗВО	182
Васильєва Ю.О. Порівняння системи внутрішнього забезпечення якості освіти ДБТУ та університету Пізи, Італія	185
Величко К.Ю. Інтеграція європейських цінностей у викладання дисципліни «Основи дипломатії» для здобувачів спеціальності «Міжнародні економічні відносини»	188
Данько О.В. Ключові аспекти забезпечення освіти в умовах європейської інтеграції	191
Діденко М.М., Горошко В.В. Удосконалення систем внутрішнього забезпечення якості виховання фахівців лісової галузі на основі європейських практик	194
Збежховська У.Р., Маренич С.Ю., Коваль О.В., Гражданкін В.В. Особливості проведення опитування всіх учасників освітнього процесу в системі дистанційного навчання Moodle під час військового стану	196
Казюта А.О., Казюта О.М., Крохін С.В. Специфіка навчання «дорослих» у ВНЗ: сучасні підходи та виклики	199
Калініченко З.Д. Онлайн вища освіта: нова роль викладача у формуванні підприємницької компетентності	201
Кашперська А.І. Особливості внутрішнього забезпечення якості вищої освіти на основі студентоцентрованого підходу	204
Крайнюк О.В., Буц Ю.В. Удосконалення систем внутрішнього забезпечення якості навчання в університетах: інтеграція європейських стандартів та інноваційних підходів	207
Лучко Ю.І. Аналіз ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій у досягненні академічних цілей здобувачів освіти	210
Мандич О.В. Посилення цифрових компетенцій при підготовці євроінтегрованих освітніх програм з управління фінансами	213
Микитюк В.О., Микитюк С.О. Необхідні елементи системи забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах: стандарти та практики	216
Михайлов В.М., Богомолів О.В., Карпенко Л.К. Впровадження інноваційних технологій в системі фахової підготовки майбутніх інженерів в контексті європейської інтеграції	218
Новікова В.С., Аксьонова О.Ф. Якість освіти як основний чинник, що визначає успішність європейської освітньої інтеграції	221
Осмолян В.А. Формування ідеологічної складової бакалаврів та магістрів правоохоронної діяльності як невід’ємна риса якісної освітньої діяльності	223

Петренко О.В., Семенюк Д.П., Смілик М.М. Роль зовнішніх стейкхолдерів у забезпеченні відповідності освіти вимогам ринку праці	226
Потапов В.О., Цуркан М.М. Шляхи забезпечення якісної підготовки студентів технічних спеціальностей в контексті європейської інтеграції	229
Рижикова Н.І. Ефективне управління якістю освіти: внутрішні системи, процедури та моніторинг	231
Руденко С.В., Страхов Б.В., Мельниченко Ю.В. Акредитація освітніх програм закладів вищої освіти в міжнародних агентствах: проблеми та перспективи	234
Савицька Н.Л. Відповідальний штучний інтелект у вищій освіті: досвід ЄС та перспективи в Україні	236
Самолук Н.М., Трищ С.В. Професійні стандарти у системі забезпечення якості освіти	239
Сафонова В.Є. Матеріально-технічна база ВНЗ та її вплив на якість освіти	242
Синявіна Ю.В., Чалий І.В., Бутенко Т.А. Європейська інтеграція та практична підготовка фахівців з кібербезпеки: виклики і можливості	245
Стоянець Н.В. Якісна освіта як основна ціль сталого розвитку в контексті європейської інтеграції	248
Ткач Л.О. Академічна доброчесність та система освіти ВНЗ України: виклики та способи їх вирішення	250
Хижняк І.А., Грідасов І.Ю., Тюріна В.Ю. Доктрини та стандарти НАТО як інструмент для досягнення взаємосумісності військової освіти в Україні з країнами-членами НАТО	253
Швиденко М.В. Можливі шляхи підвищення якості освіти на рівні МОН та оптимізації ЗВО в Україні	256
Шовкун-Заблоцька Л.В., Водоп'ян В.О. Формування педагогічної толерантності майбутніх педагогів професійної освіти засобами міждисциплінарної інтеграції	258
СЕКЦІЯ 3. РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	260
Deinychenko G.V. Commercialization of the results of scientific development of universities as a practical component of the intellectual property system of Ukraine	261
Galoyan D., Mkrtchyan H. Displaced researchers and scientists from Nagorno-Karabakh: risks and challenges	263

Wei D. Formation of aesthetic taste of schoolchildren: low-level characteristics	266
Yanushkevich O.M., Hrynchenko O.O., Hrynchenko N.G. Use of blockchain technologies in education and science	268
Бугріменко Р.М., Смірнова П.В. Підтримка молодих науковців як основа розвитку університетських наукових шкіл	271
Букша І.Ф., Пастернак В.П., Пивовар Т.С. Євроінтеграційні процеси та їх вплив на лісове господарство України	273
Булат А.Г. Сучасні принципи і методи інтеграції наукових досліджень у навчальний процес	276
Войтко С.В., Глущенко Я.І., Корогодова О.О., Черненко Н.О. Роль міжнародних проєктів у підвищенні якості освітніх програм	278
Гальчич І.П., Ярошенко А.О. Формування дослідницьких компетентностей науково-педагогічних кадрів у контексті медіаційних навичок майбутніх соціальних працівників	281
Головко Т.М. Система інтеграції освіти та університетської науки	284
Гопцій Т.І., Рожков Р.В., Чуйко Д.В., Турчинова Н.П. Роль вчення про світові генетичні ресурси у формуванні майбутнього селекціонера	286
Горбатюк А.А. Формування критичного мислення у майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України як умова забезпечення соціальної відповідальності	289
Городецька Т.Е. Інтеграція до європейського наукового простору: нові можливості та перспективи для університетської науки	292
Гросул В.А., Зубков С.О. Підтримка українських дослідників, що знаходяться у ризику	294
Гудзь Ю.Ф., Атаманська С.С. Особливості комерціалізація результатів науково-дослідної діяльності в сучасних умовах	297
Гуцуляк О.І. Популяризація правничої науки: актуальність, підходи, зарубіжний досвід	300
Даниленко О.А. Розвиток дослідницьких компетентностей у науково-педагогічних працівників	303
Дегтярьов В.В., Щербаков О.Ю. Особливості організації спільний наукових досліджень з європейськими партнерами в умовах воєнної агресії	306
Денисова О.М., Гладка Н.І., Приходченко В.О. Освіта в умовах євроінтеграції: поєднання віртуальних лабораторій та онлайн-навчання у викладанні дисципліни «Біохімія тварин»	309

Карпець Ю.В., Лугова Г.А., Тарабан Д.А. Міждисциплінарний модуль «Innovative research on plant-environment interaction in a changing climate combining biology and modern Internet-of-Things technologies» як результат німецько-української освітньо-наукової співпраці	311
Кащена Н.Б., Голованьова С.П. Трансформація університетської науки в контексті європейських цінностей	314
Клочко О.Ю., Воронов О.С. Впровадження результатів наукових досліджень при викладанні дисциплін на кафедрі сервісної інженерії та технології матеріалів в машинобудуванні ДБТУ	317
Кочубей Н.П. Технологічна компетентність майбутніх викладачів іноземних мов	320
Малій О.Г. Пріоритети і перспективи розвитку освіти і науки в Україні в умовах сучасних викликів	323
Мандражи О.А. Взаємопов'язаність наукових досліджень та інноваційних ідей як один із принципів сучасної вищої освіти	326
Мірошник О.О., Мороз О.М., Трунова І.М. Створення спільних науково-дослідних лабораторій та центрів з європейськими партнерами	329
Муленок Я.О. Важливість та вплив наукових публікацій у європейських виданнях	332
Невельська-Гордєєва О.П. Тест загальних навчальних компетентностей в умовах європейської інтеграції	334
Погарська В.В., Юр'єва О.О., Погарський О.С. Системна робота з вирішення проблеми впровадження європейських стандартів освіти	337
Полятикїна Л.І. Сучасні підходи до професійної підготовки спеціалістів аграрних закладів освіти	340
Потапов В.О., Білий Д.В. Вдосконалення інновацій та комерціалізація результатів наукових розробок в академічних закладах України	342
Сагачко Ю.М., Міненко С.І. Вплив цифрових технологій на реформування освіти та науки в умовах глобалізації	344
Северин Р.В., Гарагуля Г.І., Баско С.О. Інтегруюча роль імунології у системі дисциплін курсу «Ветеринарна медицина»	347
Сенченко О.І. Основні переваги сервісів Веб 2.0 у сучасному навчальному процесі	350
Сиромятников Ю.М., Кириченко Р.В., Бєлих О.В. Впровадження наукових досліджень у освітній процес в контексті євроінтеграції	353

Сиромятников Ю.М., Кириченко Р.В., Харченко О.М. Підвищення якості наукових публікацій українських університетів в умовах європейської інтеграції	356
Трунова І.М., Мірошник О.О., Мороз О.М. Інтеграція наукових досліджень щодо забезпечення стандартів якості електропостачання у навчальні програми підготовки фахівців електроенергетики	359
Ушакова Н.Г. Трансфер університетських технологій: європейський досвід	362
Фоміна І.М., Гавриш Т.В. Інтегрування технології PCG (Procedural Content Generation) для створення просторових моделей технологічного обладнання у проектування підприємств зберігання та переробки зерна	365
Шовкун-Заблоцька Л.В., Бондура М.С. Характерологічні ознаки поняття «неформальна освіта» та порівняльний аналіз суміжних понять	368
СЕКЦІЯ 4. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	370
Bondar-Pidhurska O.V., Volochai V.V., Khlaponin D.A. Sustainable thinking as a basis for management of organizations in the context of European integration: views of psychologists and managers	371
Danylenko V.V. Enhancing tourism workforce competencies: a framework for education and employment	374
Kotko Ya.M. Educational practice «Introduction to the specialty and academic integrity» for students of specialty 292 «International economic relations» and its effectiveness in the context of European integration	377
Kotko Ya.M. Production practice and its effectiveness in accordance with European standards	379
Акімова Н.С., Янчева Л.М., Наумова Т.А. Концепція інноваційної бухгалтерської освіти	382
Антощенкова В.В., Антощенко Р.В., Дейнега М.В. Інтернаціоналізація освітнього процесу та академічна мобільність	385
Бабко Н.М. Формування управлінських компетентностей здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Готельно- ресторанне господарство та туристичний бізнес»	388
Близнюк О.П., Іванюта М.О. Удосконалення освітньо-наукової програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»	391

Бугріменко Р.М., Смірнова П.В. Формування ключових компетентностей здобувачів вищої освіти	394
Величко К.Ю., Михайлова О.В. Вивчення міжнародного переговорного процесу як інструменту дипломатичного врегулювання конфліктів	397
Волосов А.М. Розвиток цифрових компетенцій здобувачів вищої освіти в контексті євроінтеграції	400
Гегедош К.В. Прикордонний маркетинг» як перспективна освітня програма для економічної інтеграції України у Європейський союз	403
Голованова Г.Є. Соціальна відповідальність закладів вищої освіти у підготовці фахівців з управління бізнесом в середовищі європейської інтеграції	406
Демидчук Л.Б. Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі логістики та вантажних перевезень	408
Дорошенко Г.О., Калініченко Л.Л. Освітні програми з менеджменту в епоху цифрових змін: адаптація до нових вимог ринку та євроінтеграційних процесів	411
Жегус О.В. Актуалізація знань та компетентностей студентів спеціальності 075 «Маркетинг» в умовах нової ери маркетингу	414
Каленік К.В. Європейські стандарти викладання у системі вищої освіти України: проблеми адаптації	416
Кулініч О.А. Фактори впливу на крос-культурну адаптацію фахівців у міжнародному бізнесі	418
Литвинов А.І., Литвинов Є.А. Використання публічних інтернет-сервісів в практиці викладання дисциплін, пов'язаних із фінансовими технологіями, трейдингом, криптовалютами	421
Нагаєв В.М., Кускова С.В. Червоний С.О., Безнос О.Є. Технологічне забезпечення цифровізації on-line навчання в процесі формування управлінської компетентності менеджерів	424
Нестеренко І.В., Ковалевська Н.С. Формування ноосферного мислення та розвиток управлінських і цифрових компетентностей студентів у контексті імплементації освітніх стандартів ЄС	427
Пелех К.О. Підходи до цифровізації в агропромисловому комплексі (АПК) та перспективи їх застосування	430
Петров В.М., Навроцький Я.Ф. Актуальність вивчення дисципліни «Бізнес-планування» здобувачами ЗВО спеціальностей 073 Менеджмент та 051 Економіка	433
Пода Р.В., Керноз Н.Є. Штучний інтелект в рішеннях суду України	436

Райковська І.Т., Костенко О.М. Підготовка фахівців з обліку, аналізу і оподаткування в бізнесі в умовах європейської інтеграції	439
Романюк І.А. Стратегічне управління як основа для формування підприємницьких навичок	442
Сапожник Д.І. Підготовка фахівців-товарознавців для митної сфери	445
Серета С.А. Освітня політика щодо підготовки фахівців нового типу	448
Славкова О.П. Модернізація освітніх програм Бізнес-адміністрування	450
Ставерська Т.О., Микитась А.В. Передумови та способи формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти	452
Сукачова С.М., Котко Я.М. Використання EntreComp у підготовці фахівців з економіки та менеджменту в умовах євроінтеграції	455
Ткаченко О.П. Методологічні підходи до викладання бізнес-дисциплін: європейський досвід	458
Ткачова С.С. Неформальна освіта в підготовці бакалаврів і магістрів галузі знань «Управління та адміністрування»	461
Федяєва А.С., Шевченко О.Б. Підвищення кваліфікації викладачів бізнес-дисциплін відповідно до європейських вимог	464
Чередніченко О.О. Роль дисципліни «Історія економіки та економічної думки» в системі освіти сучасного економіста	467
Шелудько Л.В. Підвищення кваліфікації викладачів в Україні відповідно до європейських вимог	470
Шкода М.С., Бурка Б.О. Формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей студентів в умовах європейської інтеграції	473

СЕКЦІЯ 1.

АДАПТАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

UDC 378.091.12:005

V.O. Akmen, PhD in Technical Sc., Assoc. Prof. (*SBU, Kharkiv*)

N.M. Penkina, PhD in Technical Sc., Assoc. Prof. (*SBU, Kharkiv*)

V.P. Sorokina, teach.-method. (*V.I. Vernadskiy KSP PAC, Kharkiv*)

THE IMPACT OF THE MODERN ENVIRONMENT ON THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND PROFESSIONAL FLEXIBILITY OF TEACHERS

The current state of the educational environment renders its existence and development contingent upon a radical modernisation of the content of training. This is due to the introduction of new reforms, the instability of the situation in Ukraine, and changes resulting from Ukraine's entry into the European Union. Additionally, the challenge of the 2019 coronavirus pandemic demonstrated the necessity for educators in educational institutions to rapidly adapt to evolving circumstances within the educational environment, to demonstrate readiness for modernisation processes, and to exhibit professional flexibility.

The contemporary world is undergoing a process of renewal, accompanied by unpredictable changes in both the geopolitical sphere and the scientific and educational space. The advent of new technologies and the introduction of online education have necessitated a corresponding transformation in the training of higher education students. The Ukrainian population anticipates an enhanced standard of educational services, students are seeking novel methodologies for the structuring of the educational process, and educators must address the educational requirements of contemporary youth who are receptive to international collaboration and employment opportunities. This dynamic educational environment is a significant factor that motivates educators to pursue professional mobility in their pedagogical practices, necessitating their responsiveness to educational innovations and adaptation to evolving living conditions and team dynamics.

In the psychological and pedagogical literature, a variety of approaches are employed to define the essence of professional mobility. A review of the literature reveals that the structural components of a teacher's professional mobility can be defined as follows: motivational and actualisation, competence and activity, and reflexive and adaptive. This is the capacity of an educator to respond expeditiously to shifts in the educational landscape, to discern and assess novelties in pedagogical approaches, to dispel preconceptions that impede self-discovery and self-efficacy, to devise original curricula, forms of student guidance. In the modern era, educators

must equip their students with the ability to think critically and independently, to apply their knowledge in practical settings, to comprehend information with discernment, and to cultivate skills in self-development, self-analysis, self-control, and self-assessment. In addition, the teacher must demonstrate proficiency in all aspects of professional competence, including the ability to motivate students effectively. They must also possess the skills to develop the necessary competencies for professional self-improvement within a competence-based approach.

Consequently, the professional flexibility of a teacher in the context of global changes in higher education should be aimed at developing the following competencies: the ability to interact with the external environment on a constant basis; the capacity to anticipate future changes and coordinate their own actions with them; the ability to achieve certain pedagogical results; the ability to strategically manage the educational process in both online and offline modes; the capacity for internal self-organisation and other key skills.

This issue can be addressed by modifying traditional pedagogical approaches and integrating innovative teaching technologies. The success of implementing such innovations at the level of higher education institutions is contingent upon a number of factors, including the innovative potential of the institution itself. This encompasses the institution's capacity to create, perceive and implement innovations. Professional flexibility is a pivotal attribute of an effective teacher, facilitating the success of their activities, labour efficiency and the effectiveness of the educational process. At this juncture, the management of professional mobility for teaching staff is also contingent upon the actions of the institution's head of faculty.

In light of the accelerated global development and unpredictability of the present circumstances in Ukraine, which resulted in the forced transition of educational activities to an online format due to Russian aggression, teachers encountered novel challenges. However, based on the experience of online learning gained during the period of quarantine imposed as a result of the global pandemic of 2019-2021, teachers of educational institutions were able to rapidly establish a comprehensive process of teaching students and conducting scientific and methodological work in an online format. This was an illustration of their considerable professional mobility as teachers. It is therefore recommended that teachers should engage in continuous learning and experimentation as a means of enhancing their professional flexibility in the context of global changes in higher education. In an ever-changing world, teachers are uniquely positioned to influence the knowledge and values of the next generation of Ukrainian leaders.

UDC 330.34

O.L. Bohashko, PhD in Economics (*Pavlo Tychyna USPU, Uman*)

I.O. Bohashko, PhD student (*Dragomanov USU, Kyiv*)

PROSPECTS FOR THE FORMATION OF DIGITAL EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The development of the digital economy and education is one of the main promising areas of development in all countries of the world. Higher education is being integrated into the overall process of digitalisation, and higher education institutions are rapidly moving towards the use of digital technologies, transferring educational activities to the online space, while traditional teaching methods are becoming a thing of the past. Higher education institutions are at the stage of rethinking and modernising the educational process and didactic methods, actively seeking effective digital educational technologies and electronic resources that will ensure the training of future professionals in line with the requirements of the modern labour market and create conditions for the development of new competencies.

The reform of digitalisation of education involves providing educational institutions with high-quality software, in particular, information systems that provide access to educational resources, the results of current research and development, as well as electronic scientific libraries in different languages.

In the modern period, the search for innovative approaches to teaching in higher education institutions is intensifying. This, in turn, creates favourable conditions for the formation of an interactive educational environment aimed at unlocking the personal potential of students. Innovations in educational methods include the introduction of new tools into pedagogical practice and the transformation of teaching methods to improve their effectiveness. The innovation process involves complex actions to model, develop, implement and disseminate modernised technologies. In addition, it should be noted that Ukrainian higher education institutions are gradually implementing innovations in teaching methods that have the potential to radically transform pedagogical thinking. Such methods include, in particular, the case method, brainstorming, the use of binary lectures and lectures in the format of a press conference [1; 2].

The environment of modern society is high-tech and formed on the basis of the latest gadgets and search engines developed using artificial intelligence. In the modern period, innovations are becoming an integral part of all spheres of human activity. It should be emphasised that modernisation

does not happen spontaneously; this process is the result of in-depth research and educational experience of modern teachers.

The digital transformation of education opens up broad prospects for: *Individualisation of learning*. Thanks to online platforms, students can learn at their own pace, accessing materials that meet their needs and level of preparation.

Collaboration. Digital tools facilitate collaboration between students and teachers, promoting the development of team skills and the exchange of ideas.

Accessibility. Education has become more accessible to people from different regions, including remote and rural areas.

Interactivity. The use of virtual and augmented reality, interactive platforms and games makes learning more engaging and effective.

Use of analytics. Collected learning data can help teachers improve courses and adapt materials to the needs of learners.

International cooperation. Digital technologies make it possible to create international educational programmes, exchange experience and resources between educational institutions from different countries [1].

The main trends in the evolution of the educational services market in Ukraine and European countries include the following aspects (Table 1).

Table 1 - Main trends in the evolution of the educational services market in Ukraine and European countries

Trends in the evolution of the educational services market	
Digital transformation in Europe	The importance of technology in the educational process is underlined by the rapid development of online education, the use of interactive platforms, virtual reality and other digital tools that help improve the educational process
Internationalisation	The growing mobility of students and teachers, as well as the increased demand for international educational programmes, indicate the growing global competition and the importance of the international aspect in European countries
Focus on the development of soft skills	The educational services market is responding to changing labour market demands by emphasising the importance of developing soft skills such as critical thinking, communication and creativity
Development of alternative forms of education	The emergence of alternative ways of obtaining education, such as online courses and certification programmes, is leading to a rethinking of traditional forms of education
Adapting to the needs of the modern labour market	Educational programmes are increasingly adapted to the requirements of the labour market, focusing on the development of practical skills and preparation for changing working conditions

Source: based on [1; 2].

Digitalisation involves a new format of the educational environment built on digital technologies that provide convenient and accessible services and platforms to improve the competitiveness of future professionals, the effective interaction of all participants in the educational process, increase its transparency and the role of intellectual property, develop digital skills and other aspects.

The basis of digital transformation is the active integration of the latest technologies into various spheres of life, which includes several major digital trends. Some of the most relevant areas of digital development today are:

1. STEAM education (science, technology, engineering, art and mathematics) – this approach focuses on interdisciplinary learning, allowing students to integrate knowledge from different fields to solve complex problems.

2. Competence development – alongside traditional subject knowledge, it is important to develop key competences such as critical thinking, creativity, communication, collaboration and digital literacy.

3. Digital literacy – the ability to use digital technologies effectively is becoming fundamental to all aspects of life.

4. Artificial Intelligence and Automation – the use of artificial intelligence in learning processes, data analysis and the creation of personalised learning paths.

These trends are shaping a new paradigm of education that takes into account the needs of modern society and technological progress. In the current context of digital development, ensuring quality education in Ukraine is possible by identifying areas for modernising educational systems in line with current global educational trends. The digital transformation of education opens up broad prospects for improving the efficiency of the educational process, deepening the professionalism of academic staff and acquiring new, more complex competencies.

Information sources

1. Amosova L. I., Andriianova O. Yu., Soloshenko Yu. I., Ulasevych L. P. and Pavlenkova O. S. Modern trends in the development of education: realities and prospects. *Modern trends in the development of medical education: prospects and achievements*: materials of the educational and scientific conference with international participation, Poltava, 24 March 2022. ASMI LLC, 2022. pp. 9–11.

2. Bohashko O. L. Modernisation of the educational system as a response to new demands of the global intellectual labour market. *Uzhhorod National University Herald*. 2018. Issue 18. P. 1. pp. 53–57. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_1_2018ua/13.pdf

UDC 001.8+ 001.89: 057.4 (045)

N.M. Vasylyshyna, D.Sc. in Pedagogy, Prof. (NAU, Kyiv)

KEY SURVEY-CONDUCTING FACTORS CONTRIBUTING THE ACHIEVEMENT OF SUCCESSFUL RESEARCH RESULTS BY MODERN UNIVERSITY TUTORS

At the outset of the ongoing paper we are coming up with the following the important definitions of research:

– research is an endeavor / attempt to discover, develop and verify knowledge. It is an intellectual process that has developed over hundreds of years ever changing in purpose and form and always researching to truth (J. Francis Rummel);

– research is an honest, exhaustive, intelligent searching for facts and their meanings or implications with reference to a given problem. The product or findings of a given piece of research should be an authentic, verifiable contribution to knowledge in the field studied (P.M. Cook) [1; 2].

The Factor of Defining the Objectives of Research

The main aim of research is to find out the truth which is hidden and which has not been discovered as yet. Though each research study has its own specific purpose, we may think of research objectives as falling into a number of following broad groupings: to gain familiarity with a phenomenon or to achieve new insights into it; to portray accurately the characteristics of a particular individual, situation or a group; to determine the frequency with which something occurs or with which it is associated with something else; to test a hypothesis of a causal relationship between variables [3; 4].

*Figure 1 – Array of Research Purposes Stated by University Scientists
Motivation in Research*

The Factor of Following the Steps in Modern Research Process

Research process consists of series of actions or steps necessary to effectively carry out research. These actions or steps are:

- Formulating the Research Problem
- Extensive Literature Survey
- Developing the Research Hypothesis
- Preparing the Research Design
- Determining the Research Design
- Collecting the Research Data
- Execution of the Project
- Analysis of Data
- Hypothesis Testing
- Generalization and Interpretation
- Preparing of the Report or Presentation of the Results [2; 3].

Figure 2 – Stages of Research Process Fulfilled by Modern University Tutors

The Factor of Clear Statement of Research Problem

Selection of problem is not the first step in research but identification of the problem is the first step in research. Selection of problem is governed by reflective thinking. It is wrong to think that identification of a problem means to select a topic of a research or statement of the problem.

A topic or statement of the problem and research problem are not the synonyms but they are inclusive. The problem concerns with the functioning of the broader area of field studied, whereas a topic or title or statement of the problem is the verbal statement of the problem [1; 3; 4].

Overgeneralizing the above mentioned factors influencing the excellent research findings we can state the qualities of a good research as under:

1. Good research is systematic:

It means that research is structured with specified steps to be taken in a specified sequence in accordance with the well defined set of rules.

2. Good research is logical:

This implies that research is guided by the rules of logical reasoning and the logical process of induction and deduction are of great value in carrying out research.

3. Good research is empirical:

It implies that research is related basically to one or more aspects of a real situation and deals with concrete data that provides a basis for external validity to research results.

4. Good research is replicable:

This characteristic allows research results to be verified by replicating the study and thereby building a sound basis for decisions.

Information sources

1. Bryman, A. (2021). *Social Research Methods* (5th ed). Oxford University Press.

2. Burge, E. (2020). *Flexible Higher Education: Reflections from Expert Experience*. McGraw-Hill Education.

3. Calabrese, G., Leadbitter, D.L.M., Sacramento, N., Jeyabalan, A., Dolton, D., & ElShaer, A. (2022). Personal tutoring scheme: expectations, perceptions and factors affecting students' engagement. *Frontiers in Education*, 6. <https://doi.org/10.3389/feeduc.2021.727410>

4. Calcagno, L., Walker, D., & Grey, D. (2023). Building relationships: a personal tutoring framework to enhance student transition and attainment. *Student Engagement in Higher Education Journal*, 1(2), 88-99.

UDC 372.857

J. Wei, bachelor's degree student, (*Kyiv College at Qilu University of Technology, Kyiv*)

I. Hretskyi, PhD in Biology, (*KNUTD, Kyiv*)

THE IMPORTANCE OF LEARNING BIOSTATISTICS WITH R FOR BIOLOGISTS

Biostatistics plays a crucial role in modern biology, providing the tools needed to analyze and interpret complex biological data. For biologists, understanding statistical methods is essential for designing experiments, analyzing results, and drawing valid conclusions. Whether studying population genetics, ecology, or molecular biology, biostatistics allows researchers to make sense of variability in biological systems and test hypotheses with scientific rigor. Biostatistics ensures that the conclusions drawn from biological research are reliable and reproducible, which is vital for advancing scientific knowledge. Furthermore, as the field of biology increasingly relies on big data and computational methods, biostatistics provides the foundation for bioinformatics and systems biology. Biologists equipped with statistical knowledge can better collaborate across disciplines, making them more competitive in the workforce.

One of the challenges in studying biostatistics is its practical application. Despite the importance of theory, biologists often find it difficult to effectively apply statistical methods to real biological data. Biological data tend to be complex, with many variables and sources of variability, which can make it difficult to choose the right statistical tests or to interpret results correctly. Moreover, working with large data sets, such as genomic or ecological studies, adds another layer of complexity.

One of the possible options to improve the study of biostatistics by biologists is the use of modern software products, which can simplify multivariate analysis when working with large data sets. In today's data-driven world, the ability to apply biostatistics using modern software has become essential for biologists. Advanced statistical software like R, Python, SPSS, and SAS significantly enhance the ability to process, analyze, and visualize complex biological data. These tools not only simplify the application of statistical methods but also allow biologists to handle large datasets with greater efficiency and accuracy.

The integration of biostatistics and programming has become increasingly important in biological research. Among the various programming tools available, R has emerged as a leading language for

statistical analysis in biology. Learning biostatistics using R equips biologists with the skills to handle large datasets, perform advanced statistical analyses, and visualize data effectively.

R and the Bioconductor are powerful open-source project and indispensable tools for both statisticians and biologists, given the escalating need for interdisciplinary research in bioinformatics as the life sciences continue to advance. Before Bioconductor, existing open-source bioinformatics initiatives faced challenges with transparency, reproducibility, and the development efficiency of their computing environments tailored for biostatistics. Bioconductor offers more than 2,000 software packages for handling complex biological datasets, including those generated by high-throughput technologies like RNA-sequencing, microarrays, and proteomics. Bioconductor stands out by effectively addressing a broad spectrum of biostatistical requirements—spanning data acquisition, management, transformation, and modeling—thanks to its integration with R's robust capabilities. Its robust infrastructure not only supports scalable, command-driven operations but also encourages community engagement and interaction. The widespread adoption of Bioconductor and R is poised to efficiently satisfy the escalating demand for bioinformatics methodologies. This is especially crucial for managing the complex, high-throughput molecular data produced by cutting-edge assay technologies.

It is important to acknowledge that R and Bioconductor have certain limitations that users should consider. One of the primary challenges is the steep learning curve. R, being a programming language, requires users to have a solid understanding of coding. Another limitation is performance. R is an interpreted language, which means it can be slower than compiled languages like C++ or Java, especially when handling very large datasets. Additionally, while Bioconductor offers a vast range of specialized packages, managing package dependencies and ensuring compatibility between them can be challenging. Bioconductor relies on frequent updates, and packages can sometimes break or become incompatible with newer versions of R. This creates potential issues for reproducibility, as different users may not be able to run the same analysis on different versions of R or Bioconductor without encountering errors.

As the biological sciences continue to rely on computational approaches, proficiency in R not only strengthens a biologist's statistical skills but also opens doors to interdisciplinary collaboration in fields such as bioinformatics, genomics, and epidemiology. Learning biostatistics with R thus ensures that biologists are well-prepared to tackle modern challenges in research and data analysis.

UDC 811.161.2

N.P. Zaitseva, PhD in Philology, Assoc. Prof. (*NUBiP, Kyiv*)

MULTILINGUALISM IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

In the modern process of modernization and adaptation of the higher education system of Ukraine to European standards, a student is considered to be a patriot of Ukraine who knows and respects its history and culture, speaks the state language fluently, knows at least one foreign language, has the desire and ability to self-education, is active and responsible in social and personal life, safely uses the achievements of science and technology, adheres to a healthy lifestyle.

Knowledge of languages is an important component of the system of a multilingual personality, who is characterized by high motivation to learn languages and readiness to use these languages in communication and learning, who learns these languages independently, which is a prerequisite for its successful implementation in a multilingual and multicultural environment. A multilingual personality is usually characterized by flexibility, dynamism and openness to the perception of a different way of life and thinking; creativity, tolerance in communication with representatives of other nationalities.

Multilingual communicative competence is in its essence a meta-competence, an asymmetric and dynamic complex of communicative competences of the studied languages and metalinguistic, intercultural and compensatory competences.

The core of multilingual communicative competence is formed on the basis of communicative competences of all studied languages in the process of interaction, which is carried out with the help of metalinguistic, intercultural and compensatory competences. These specific components of multilingual communicative competence ensure the ability of students to appropriately switch from one language to another, to act as a mediator between languages and cultures.

A multilingual personality is usually characterized by different levels of formation of skills in listening, reading, production of oral and written expressions in different languages, which is determined by the goals of learning, sociolinguistic and language status, the presence of a language environment, features of the organization of the learning process, and the personal motivation of learners.

The level of formation of communicative competence in each language affects the level of formation of multilingual communicative

competence as a whole. Skills and attitudes, the basic knowledge defined for the linguistic and literary field in the State Standard of Comprehensive Education, are also the basis for the formation of multilingual communicative competence: they interact and are updated based on the processes of comparison and transfer. The effectiveness of the interaction process depends on the level of formation of specific competences (metalinguistic, intercultural and compensatory), which make it possible to flexibly use the language repertoire, ensure the switching of language codes. It is the ability to switch from one language to another that is a defining feature of multilingual communicative competence, as opposed to proper communicative competence.

Metalinguistic competence refers to abstract-logical operations with several language systems based on cross-linguistic transfer in order to perform an intermediary role in oral and written communication, transfer and exchange of information, taking into account the peculiarities of different linguistic and cultural systems. The formation of this competence is based on the idea that learning a new language is influenced by the transfer of knowledge and skills from other languages, universal features of language acquisition as a whole. This kind of educational subordinate multilingualism, when each new language is perceived through the prism of the languages that the learner already knows, is effective, while the native language serves primarily as a support. It is important that this multilingualism is productive and that students are able to express themselves in the languages they are learning.

Metalinguistic competence is determined by the ability to appropriately switch from one language to another in the process of communication.

Intercultural competence is an individual's ability to comprehend, analyze and interpret the facts of different cultures, to adequately perceive and understand representatives of one's own and another culture, and to interact tolerantly with them. It involves awareness of belonging to one's native culture, understanding its uniqueness, recognition of the value of other cultures, which is formed on the basis of cross-cultural comparison. The development of intercultural competence in the process of implementing the model of multilingual education is based on the assimilation of comprehensive knowledge about languages as well as systems of linguistic, cultural, social norms and spiritual values, which are determined by the national identity, mental attitudes of different peoples and are characterized by the presence of unique, specific features, and universal universal features inherent in all national communities.

The most important for intercultural competence is the ability to find similarities and differences in different cultures; to explain the peculiarities

of one's culture, to present its traditions; to use the means of national speech etiquette; to overcome intercultural conflict situations by non-violent methods; to counteract manifestations of national-cultural, racial and gender discrimination.

Compensatory (strategic) competence is an individual's ability to overcome the lack of knowledge and speaking skills in the languages being studied, to involve in the process of communication in conditions of insufficient command of a certain language knowledge, skills and abilities acquired in the process of learning other languages; to build communication strategies in the specified conditions.

Important thing for the formation of compensatory competence is the ability to understand the meaning of a word based on the context in the process of reading or listening with the help of a dictionary; understand the meaning of a word based on the analysis of its elements (prefixes, suffixes); provide information using familiar words, paralinguistic (non-verbal) means of communication.

To come to a conclusion, in the course of implementing the model of multilingual education, it is important to find a balance in comprehensive learning and use of native, state and foreign languages, determining directions and forms of integration and synchronization of the language curriculum in each individual educational institution; teaching methods and techniques that will be effective under these conditions, because in the process of interconnected language learning, their synergistic development should take place, which makes it possible to optimally balance the asymmetry of multilingual competence.

Інформаційні джерела

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 23.08.2023).
2. Локшина, О. (2023). Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. Український педагогічний журнал, (4), 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>
3. Міністерство освіти і науки України. (2023, 11 грудня). Про затвердження дорожньої карти європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року (№ 1501). <http://surl.li/tjjac>
4. Процик Г. М. Лінгводидактичні основи навчання іноземної мови у закладах вищої освіти України. Перспективи та інновації науки. 2023. № 13(31). С. 312 – 324.

UDC 378.1

V.V. Zianko, D.Sc. in Economics, Prof. (VNTU, Vinnytsia)

T.D. Nechyporenko, PhD in Economics (VTVC, Vinnytsia)

ADAPTATION OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATION TO EUROPEAN STANDARDS

The process of adaptation of Ukrainian higher education to European standards in the context of globalization and integration processes reveals a number of systemic problems. Outdated governance models, insufficient funding, a gap between labor market needs and educational programs, and the lack of effective mechanisms to ensure the quality of education limit the ability of domestic universities to provide competitive training. To overcome these challenges, a comprehensive transformation of the higher education system is needed, including modernization of the governance system, development of academic mobility, strengthening of international cooperation, and increasing the role of science in the educational process.

One of the priorities of modern state policy in the field of education is to ensure equal access to quality education. Historically, the level of public participation in education governance has depended on the socio-cultural context and political conditions. Today, in the context of globalization and democratization of society, it is important to find an optimal balance between state regulation and public participation in the management of educational institutions. For effective adaptation to European standards, it is necessary to:

- to conduct an in-depth analysis of contradictions: to identify and analyze the discrepancies between the existing system of higher education in Ukraine and the requirements of the Bologna Process and other European initiatives;

- to identify and classify problems: to identify key problems that hinder the full integration of Ukrainian higher education into the European educational space;

- to study the dynamics of changes: to analyze the pace and directions of reforms in higher education, identify factors influencing these changes, and predict possible development scenarios;

- to develop a development strategy: to create a clear and consistent strategy for the development of higher education, which includes the implementation of European standards, improving the quality of educational services and ensuring the competitiveness of Ukrainian graduates in the global labor market [1; 3].

Modernization of the higher education management system in Ukraine in the context of European integration requires the introduction of effective mechanisms for assessing the quality and effectiveness of educational programs. The creation of a national system for monitoring the quality of education will allow:

- to ensure transparency and accountability: to create conditions for an objective assessment of the activities of higher education institutions and the effectiveness of state policy in the field of education;

- to stimulate quality improvement: to direct the efforts of higher education institutions to continuously improve educational programs and services;

- to ensure compliance with European standards: to compare the results of Ukrainian higher education institutions with the performance of European universities and identify areas for further development.

The changing role of higher education in modern society necessitates a rethinking of traditional approaches to managing the educational process. Modern higher education must meet the following requirements:

- individualization of learning: ensuring that each student can choose an individual educational path in accordance with their interests and labor market needs;

- results orientation: transition from quantitative indicators to assessing the quality of acquired competencies;

- cooperation with business and the public: ensuring close links between higher education and the real economy, as well as public involvement in the education management process.

The conservatism of the Ukrainian higher education system significantly limits its ability to self-renew and adapt to the rapidly changing requirements of modern society. To ensure the sustainable development of domestic higher education, a systematic approach is important, which provides for:

- comprehensive monitoring: research of the interaction of the educational system with the socio-economic environment, as well as analysis of internal processes and management mechanisms;

- innovative approaches: application of interdisciplinary research and strategic planning tools to develop effective models of higher education development;

- broad stakeholder engagement: active participation of all stakeholders (universities, government agencies, businesses, NGOs, students) in decision-making and reform implementation;

– performance evaluation: development of effective tools for monitoring and evaluating the results of educational activities, which will allow measuring progress in achieving the goals.

The adaptation of Ukrainian higher education to European standards is a complex process, complicated by a number of problems. First, there is a discrepancy between national legislation and European standards. Secondly, limited funding does not allow to ensure proper quality of education and introduce innovations. Third, the curricula often do not meet European requirements. In addition, academic mobility is limited due to bureaucracy and language barriers. Outdated infrastructure and low levels of internationalization are also serious problems. Integration of Ukrainian higher education into the European space requires:

- ensuring accessibility and quality of education;
- developing life skills and training specialists for the labor market;
- promoting social mobility;
- institutionalizing quality assurance;
- modernizing curricula;
- developing research activities;
- creating a favorable environment for academic mobility.

These steps will facilitate the gradual adaptation of national higher education to European standards, creating conditions for its innovative development and integration into the European and global educational space.

Thus, it can be stated that a systematic approach to higher education management and the introduction of effective quality assessment mechanisms are necessary conditions for Ukraine's successful adaptation to European standards. Only under such conditions will our country's higher education be able to meet the requirements of modern society and ensure the competitiveness of graduates in the global labor market.

Information sources

1. Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine: Collective monograph. Frankfurt (Oder): Izdavnictva «Baltija Publishing», 2020. 468 p.

2. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030: Presidential Decree 722/2019 of 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

3. Nicolas Schmitt from the Report on Comparison of the European Qualifications Framework and the Ukrainian National Qualifications Framework. URL: <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20UA.pdf>

УДК 81.246

В.О. Архипова, ст. викл. (ХНУРЕ, Харків)

О.О. Манусикова, доц. (ДБТУ, Харків)

МУЛЬТИЛІНГВІЗМ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Процеси глобалізації, інтернаціоналізація ринку праці, здобуття вищої освіти за кордоном а також активізація міграційних потоків, у тому числі в глобальному цифровому середовищі, зробили не тільки можливим, а й необхідним вивчення двох і більше іноземних мов, викликали інтерес до різних етнічних культур, їхньої специфіки та особливостей взаємовпливу. Мовні навички є основою побудови Європейського освітнього простору. Вони незамінні для мобільності, співпраці та взаєморозуміння через кордони. Співіснування багатьох мов у Європі є потужним символом прагнення Європейського Союзу (ЄС) бути об'єднаним у різноманітності, одним із наріжних каменів європейського проекту. Мови визначають особисту ідентичність, але також є частиною спільної спадщини.

Для забезпечення ефективного міжкультурного спілкування необхідно перейти від стандартного іншомовного спілкування до мультилінгвізму, який має на увазі повне розуміння контексту спілкування, уміння розшифровувати інформацію у різних комунікативних ситуаціях [1, с. 43]. Для багатьох людей це створює особисті та професійні можливості, для суспільства це сприяє культурній обізнаності, взаєморозумінню та соціальній згуртованості, для компаній працівники з мовними та міжкультурними знаннями є життєво важливим ресурсом, який допомагає підприємствам досягати успіху та розвиватися на глобальних ринках.

У зв'язку з цим у сучасній лінгводидактиці актуалізуються проблеми вивчення контактів мов та культур, закономірностей формування двомовної та багатомовної особистості, специфіки одночасного та послідовного розвитку різних лінгвокультур. Новий аспект вивчення даної проблеми закріплений у концепції «мультилінгвізм», яка відносно недавно увійшла до наукового обігу в різних галузях гуманітарного знання.

Загальне концептуальне визначення мультилінгвізму було запропоновано Ф. Грожаном, який називає використання людиною двох і більше мов у повсякденному житті основною характеристикою багатомовності [2, с. 27].

Концепція мультилінгвізму (від латів. multi - багато, lingua - мова, мова) викликає інтерес у багатьох дослідників останні десятиліття. Європейська комісія визначає мультилінгвізм як здатність «суспільств, організацій, груп та індивідів включати у своє повсякденне життя більш ніж одну мову» [3, с. 6].

Найбільш загальноприйнятим сьогодні визначенням мультимовної людини є таке: «мультилінгв - це будь-який індивід, здатний підтримувати комунікацію більш ніж однією мовою» [4, с. 4]. Однак мультилінгвізм не можна розглядати як особистість, в якій підсумовані дві чи три перші мови; кожен індивід є носієм своїх особистих мультикомпетентних знань, які можна виміряти одномовними стандартами.

Характеризуючи якісно різні рівні володіння мовою, деякі лінгвісти вдаються до протиставлення збалансованості – незбалансованості мультилінгвізму. Проте мультилінгвізм, до складу якого входить збалансоване, вільне володіння всіма мовами індивіда, – це досить рідкісне явище; найчастіше мультилінгви демонструють різну міру володіння різними компонентами свого «лінгвістичного арсеналу».

Інтернаціоналізація освіти спонукає університети до участі у міжнародних освітніх проєктах, які об'єднують студентів з усього світу в єдині мультинаціональні групи, де кожен студент має навчатися іноземною мовою (найчастіше англійською мовою). У сучасній системі вищої освіти все частіше відбувається залучення іноземних викладачів і студентів, а також у заохочення місцевих студентів проводити один або кілька семестрів за кордоном, а співробітників брати участь у дослідницьких проєктах з колегами з університетів за межами національної території. У Європейському Союзі цей підхід політично та фінансово підтримується такими програмами, як фінансування мобільності Erasmus+ та різними схемами фінансування Horizon для підтримки спільних досліджень у Європі та за її межами.

Щодо кваліфікованої мовної підготовки фахівців немовного профілю технічного вишу необхідно зазначити, що однією з базових, ключових компетенцій у студентів технічних ЗВО є професійна іншомовна комунікативна компетенція, яка виступає як самостійний блок у структурі загальної професійної компетентності фахівця, оскільки дозволяє випускнику використовувати одну іноземну мову (білінгвізм) чи кілька іноземних мов (мультилінгвізм) як засіб інформаційної діяльності, систематичного поповнення своїх професійних знань, професійного спілкування та професійної культури в цілому. Це сприяє розвитку навичок критичного мислення, одним із

ключових підходів якого є аналіз та зіставлення інформації, отриманої з різних автентичних джерел (first-hand testimonies).

Таким чином, знання кількох іноземних мов сприяє швидкому та грамотному знаходженню єдиної мови спілкування (lingua franca), що може змінюватись в залежності від географічного місцезнаходження індивіда, причому знання культурних особливостей та менталітету співрозмовника завжди є запорукою успішного комунікативний акт.

Не менш важливим є ставлення студентів до цінності знання іноземних мов для суспільного життя. Більшість із них вважає, що знання інших мов може сприяти діалогу та уникнути непорозуміння у соціальній, культурній, релігійній, професійній та політичній сферах життя. Студенти підтримують ідею про те, що знання інших мов може допомогти нам бути стійкішими під час кризи та запобігти поляризації та насильницькому екстремізму, виявляючи фейкові новини, дезінформацію та ворожнечу, або сприяючи інноваціям і вирішенню проблем. Вони також вважають, що знання мов може допомогти підприємствам і галузям досягти успіху та сприяти розширенню міжнародних економічних зв'язків. Нарешті, студенти високо цінують вплив мов на наше особисте, соціальне та професійне життя та наш добробут в цілому.

У зв'язку з цим перспективним напрямом розвитку навчального мультилінгвізму у технічних ЗВО є створення методики навчання декільком іноземним мовам при опорі на основну (першу) іноземну мову, яка могла б виконувати роль мови-медіатора (English as a medium of instruction / EMI) та впливала б на мовну екологію університетів.

Інформаційні джерела

1. Baranova T., Kobicheva A., Olkhovik N., Tokareva, E. Analysis of the Communication Competence Dynamics in Integrated Learning. Anikina Z. (eds) Integrating Engineering Education and Humanities for Global Intercultural Perspectives. IEEHGIP 2020. Lecture Notes in Networks and Systems. 2020. No. 131. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-47415-7_45.
2. Grosjean F. Processing Bilingual Speech: Speech Perception, Comprehension, and Bilingualism. Cambridge, MA: Harvard University Press. 2018. P. 276. DOI: 10.1002/9781118835722.ch6.
3. European Commission. Final report: High level group on multilingualism. Luxembourg: European Communities. 2007. P. 6.
4. Aronin, Larissa. The Concept of Affordances in Applied Linguistics and Multilingualism. Essential Topics in Applied Linguistics and Multilingualism. Chapter: The concept of affordances in applied linguistics and multilingualism. Publisher: Springer. Editors: Miroslaw Pawlak and Larissa Aronin. 2014. DOI: 10.1007/978-3-319-01414-2_9.

УДК 378.4

Т.О. Бабан, канд. екон. наук, доцент (*ДБТУ, Харків*)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи [1].

Інтернаціоналізація вищої освіти стала фундаментальним фактором її розвитку, де найкращі практики спрямовані на забезпечення інклюзивної та якісної освіти.

В офіційних виданнях ЄС інтернаціоналізацію вищої освіти визначають як цілеспрямований процес інтеграції міжнародних, міжкультурних чи глобальних вимірів у її цілі, функції та діяльність, метою якої є підвищення якості освіти та досліджень для всіх студентів та учасників освітнього процесу, зростання ролі цього процесу у суспільному розвитку [2].

Глобальні Цілі сталого розвитку ООН, зокрема ЦСР 4 щодо якості освіти направлена на забезпечення корисних результатів навчання. У Цілі 4.7 прямо зазначено, що освіта повинна «забезпечити, щоб усі учні отримували знання та навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, включаючи, серед іншого, через освіту для сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, просування культури миру та ненасильства, глобального громадянства та поваги до культурного розмаїття та внеску культури у сталий розвиток» [3].

Інтернаціоналізація навчального плану – це включення міжнародних, міжкультурних та/або глобальних вимірів у зміст навчальної програми, а також у результати навчання, завдання оцінювання, методи викладання та допоміжні послуги програми навчання.

Наразі розробка навчальної програми – це процес інтеграції конкретних сфер освітньої компетентності у зміст навчальної програми, її результати та механізми викладання і навчання, а також допоміжні послуги програми навчання з метою сприяння якісному навчанню.

Інтеграція навчальної програми є важливою частиною періодичного та критичного перегляду навчальної програми. Цей

процес повинен включати міркування про вплив і результати практики викладання та оцінювання на навчання здобувачів, а також огляд змісту та педагогіки, з урахуванням минулих та поточних успіхів. Необхідно також бачити нові можливості та прагнути вдосконалити навчальну програму.

На сучасному етапі інтернаціоналізація освіти розвивається за двома напрямками: «інтернаціоналізація вдома» – діяльність, яка допомагає здобувачам освіти розумітися на контекстах міжнародних відносин та отримувати міжкультурні навички (орієнтовані на навчальні плани), що готує здобувачів на роботу в полікультурному середовищі та «інтернаціоналізація за кордоном» (транскордонна освіта), яка включає в себе мобільність студентів, викладачів та дослідників [4].

Інтернаціоналізація вдома включає розвиток міжнародної та міжкультурної перспективи через інтернаціоналізовані результати навчання в навчальній програмі; спільні навчальні програмами; культурне різноманіття в аудиторії для інклюзивного навчання, викладання та практики оцінювання; викладання англійською або іншою мовою; віртуальну мобільність через онлайн-викладання з університетами-партнерами.

Перевагами інтернаціоналізації вищої освіти є: посилення міжнародного співробітництва та нарощування потенціалу університетів; посилення інтернаціоналізації навчальних програм; підвищення престижу закладів освіти; підвищення якості викладання та навчання; підвищення міжнародної обізнаності здобувачів, їх глибше залучення до глобальних проблем та трендів; розширення міжнародних мереж викладачів та дослідників; диверсифікація та збільшення отримання доходу закладами освіти; можливість порівняти результати діяльності інституцій у контексті передової міжнародної практики; посилення інституційного потенціалу для досліджень та виробництва знань; підвищення конкурентоспроможності випускників та покращення їх працевлаштування.

Процес інтернаціоналізації навчальних програм можна представити схематично (рис. 1).

Кожен етап супроводжується фокусним питанням:

1 етап – в якій мірі ваша навчальна програма вже інтернаціоналізована;

2 етап – уявіть які інші способи мислення та дії можливі (дискусії щодо існуючих парадигм);

3 етап – враховуючі можливості інтеграції навчальної програми, які зміни ми хочемо внести в навчальну програму, в курси;

4 етап – які дії потрібно виконати, в залежності від пріоритетів для досягнення поставлених цілей в області інтернаціоналізації;

5 етап – оцінювання програми та курсів для підвищення якості викладання та навчання.

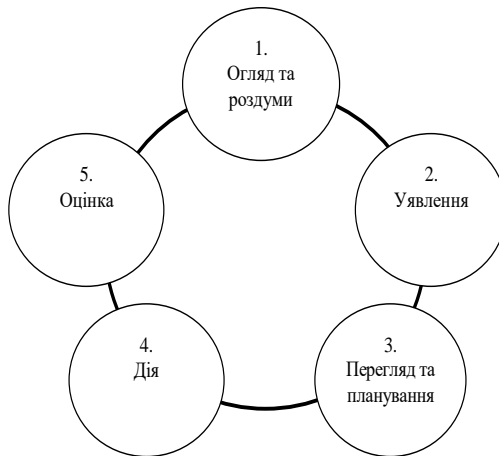

Рисунок 1. Етапи процесу інтернаціоналізації навчальних програм

Інформаційні джерела

1. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1 липня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Гринькевич О.С. Управління конкурентоспроможністю вищої освіти в Україні: інституційний аналіз і моніторинг : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 462 с.

3. THE 17 GOALS. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals>

4. Knight J. Higher education in turmoil. The changing world of internationalization / Jane Knight. – the Netherlands: Sense Publishers, 2008. URL: <https://www.sensepublishers.com/media/475-higher-education-in-turmoil.pdf>

5. Leask B. Internationalizing the Curriculum. New York and London: Routledge. 2015. URL: <https://www.routledge.com/Internationalizing-the-Curriculum/Leask/p/book/9780415728157?srsId=AfmBOopvFyq9T9uvSJJ26Zq9eYz3tkXppysP9TTJd0J9MQcOoOZH5P9>

6. A changing view of the benefits of HE internationalisation, Giorgio Marinoni, Eva Egron-Polak and Madeleine Green 01 February 2019, URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20190128144240325>

УДК 636.09:57.086:37.091.33-028.22

О.В. Бирка, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

М.М. Куц, д-р вет. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ ГІСТОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ

Основною метою структурних реформ освіти на шляху до європейської інтеграції є забезпечення й покращення її якості та відповідність навчання й викладання. Як сказано в «Саламанському зверненні» (2001 р.) країн-учасників Болонського процесу, якість освіти – це основоположна умова для визнання, довіри, сумісності та її привабливості в європейському просторі. Берлінське комюніке (2003 р.) визначає якість освіти як основу створення європейського простору [1]. Будапештсько-Віденська декларація про Європейський простір вищої освіти, Бухарестський комюніке акцентують увагу на проблемі забезпечення якісної вищої освіти [2, 3]. Шлях системи освіти має бути спрямований на її розвиток, вдосконалення і набуття нових якісних ознак, пошук нових більш ефективних методичних підходів навчання. Інтеграція в європейську систему освіти передбачає збільшення часу на самостійну роботу студентів [4]. У цьому контексті більш конкретного змісту набувають слова «Не можна навчити, а можна навчитися».

Викладання навчальної дисципліни «Цитологія, гістологія, ембріологія» на кафедрі нормальної та патологічної морфології Державного біотехнологічного університету (ДБТУ) для студентів факультету ветеринарної медицини базується на класичних методичних засадах, які є загальноприйнятими в більшості відповідних світових закладах освіти. Специфікою вивчення дисципліни є набуття студентами навичок самостійної роботи з мікроскопом і препаратами. Навіть під керівництвом викладача і за наявності наочних посібників, вивчення гістологічних препаратів та їх аналіз носить самостійний характер. Розуміння тонкої структури клітин, тканин і органів під мікроскопом, навіть після пояснень викладача і застосування допоміжних засобів є не простим процесом. Частина студентів залишає лабораторне заняття, так і не «побачивши», а, відповідно, і не зрозумівши гістологічну будову органів. Враховуючи вищенаведене, важливого значення набуває розробка нових методів підвищення ефективності роботи студентів з мікроскопом і гістологічними препаратами як на лабораторних заняттях, так і самостійно. Крім того,

існує проблема психологічної неготовності студентів перших курсів вчитися самостійно.

За цих умов на більшості морфологічних кафедр різних навчальних закладів розроблені і широко використовуються на лабораторних заняттях альбоми, робочі зошити, в яких відповідно до робочої програми наведені детальні пояснення до кожного гістологічного препарату. Такий робочий зошит розроблений і співробітниками кафедри нормальної та патологічної морфології ДБТУ. Відповідно до цього, колективом кафедри розроблено і «Атлас до лабораторних занять з гістології». Його експериментальний варіант було видано в рамках європейського проекту Темпус «Реформа ветеринарної освіти в Україні». Особливість атласу полягає в тому, що наведені в ньому кольорові мікрофотографії є оригінальними і зробленими саме з тих гістологічних препаратів, які використовуються на лабораторних заняттях. Позначення гістологічних структур на мікрофотографіях відповідають таким в альбомі. Це дає можливість студентам самостійно, користуючись альбомом, атласом, гістологічними препаратами, а також мікроскопом порівнювати, вивчати і аналізувати гістологічні структури. Досвід комплексного використання альбому і атласу впродовж кількох років засвідчив більшу привабливість процесу навчання, зацікавленість студентів до вивчення дисципліни і більш високий рівень засвоєння матеріалу. Крім того, під час роботи над атласом була створена електронна база гістологічних препаратів, що також використовується як ілюстративний матеріал у читанні лекцій і на лабораторних заняттях.

Інформаційні джерела

1. Степко, М. Ф., Болюбаш, Я. Я., Шинкарук, В. Д., Грубінко, В. В. & Бабин, І. І. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін). Київ-Тернопіль, 2003. 55 с.
2. Bologna Secretariat (2010). Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Budapest-Vienna, accessed 12 March 2010. [Електронний ресурс]. URL: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/Budapest-Vienna_Declaration.pdf.
3. Bologna Secretariat, National Report regarding the Bologna Process implementation 2009-2012. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=86>.
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] : указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013 // Законодавство України / Верхов. Рада України. Текст. дані. Київ, 2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. Назва з екрана.

УДК 378

О.В. Білаш, канд. екон. наук, доц. (НАСВ, Львів)

М.І. Сорокатиї, канд. ф.-м. наук, доц. (НАСВ, Львів)

М.І. Войтович, канд. ф.-м. наук, доц. (НАСВ, Львів)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ТА ЇХ ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Гармонізація освітніх програм відповідно до європейських стандартів та вимог ринку праці має на меті підвищення якості освіти та її адаптацію до сучасних потреб. Цей процес включає кілька ключових аспектів: впровадження Болонської системи, яка спрямована на створення загальноєвропейського освітнього простору та дозволяє спрощувати визнання дипломів та кваліфікацій у різних країнах Європи, сприяючи мобільності студентів і викладачів; компетентнісно-орієнтоване навчання включає як теоретичні знання, так і практичні вміння, що дають змогу випускникам швидше інтегруватися в професійне середовище; партнерство з роботодавцями включає як стажування, так і спільні програми навчання; глобалізація освіти передбачає активну участь університетів у міжнародних програмах обміну студентами та викладачами, що розширює можливості для навчання та працевлаштування на міжнародному рівні. Ці заходи допомагають підвищити конкурентоспроможність випускників на міжнародному ринку праці та сприяють розвитку держави.

Варто зазначити, що інтеграція в міжнародний освітній простір сприяє забезпеченню академічної мобільності студентів та викладачів, обміну знаннями, підвищенню якості освіти та розвитку професійних навичок. Академічна мобільність сприяє культурному обміну, розширенню професійних горизонтів і підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці. Основні механізми академічної мобільності включають:

1. Програми обміну: Erasmus+ – одна з найбільш відомих програм Європейського Союзу для обміну студентами та викладачами, яка дозволяє студентам навчатися або проходити стажування в іншій країні ЄС, а викладачам – брати участь у міжнародних освітніх заходах; Fulbright Program – міжнародна програма обміну між США та багатьма країнами, яка надає можливість студентам і викладачам вивчати нові дисципліни та проводити наукові дослідження за кордоном; DAAD – Німецька служба академічних обмінів, яка пропонує стипендії та програми для студентів і дослідників для навчання та стажувань у Німеччині.

2. Спільні освітні ініціативи: двосторонні та багатосторонні угоди між університетами, які дозволяють студентам отримувати дипломи двох або більше установ та створює ширші можливості для навчання за різними освітніми програмами; спільні магістерські програми, зокрема, Erasmus Mundus Joint Master Degrees, які дають можливість навчатися в різних країнах та отримувати спільний диплом; міжнародні дослідницькі проекти, що фінансуються міжнародними організаціями та фондами, що сприяє академічній співпраці.

3. Інфраструктура підтримки: центри мобільності в університетах забезпечують інформаційне, адміністративне та консультативне супроводження студентів і викладачів, які беруть участь у програмах обміну; онлайн-платформи для дистанційного навчання також сприяють академічній мобільності, дозволяючи брати участь у міжнародних освітніх ініціативах без необхідності фізичного переміщення.

Глобалізація освіти – це процес інтеграції національних освітніх систем у міжнародний простір, спрямований на підвищення якості навчання, доступу до знань та розвитку міжкультурного діалогу. Основні аспекти глобалізації освіти включають: інтернаціоналізація освітніх програм; мобільність студентів та викладачів; інтеграція інформаційних технологій; підвищення конкурентоспроможності університетів; культурний обмін та взаєморозуміння; підготовка до глобального ринку праці.

В умовах глобалізації освітні програми все більше адаптуються до міжнародних стандартів. Це включає впровадження спільних магістерських та докторських програм, акредитацію університетів на міжнародному рівні та впровадження європейських стандартів якості освіти. Окрім того, глобалізація освіти забезпечує мобільність через різні програми обміну, як-от Erasmus+, Fulbright та інші. Це дає змогу студентам отримати освіту за кордоном, а викладачам – обмінюватися досвідом і знаннями, брати участь у міжнародних дослідницьких проєктах.

Важливу роль у розвитку освітніх програм відіграють цифрові технології, які значно вплинули на глобалізацію освіти, створивши умови для онлайн-навчання через MOOC-платформи (Massive Open Online Courses), такі як Coursera, edX та інші. Це дозволяє студентам з усього світу отримувати доступ до курсів провідних університетів, таких як Гарвард, МІТ або Оксфорд.

Глобалізація призводить до зростання конкуренції між університетами, які прагнуть залучити студентів з різних країн. Для цього університети розширюють свій спектр освітніх послуг, створюють

міжнародні кафедри, пропонують викладання іноземними мовами та відкривають кампуси за кордоном.

Важливою складовою глобалізації є розвиток міжкультурної компетентності у студентів і викладачів. Взаємодія представників різних культур сприяє взаєморозумінню, толерантності та розвитку глобального мислення.

Інтернаціоналізація освітніх програм – це процес інтеграції міжнародного компонента в зміст навчання, структуру програм та організацію навчального процесу. Це явище набуває все більшої ваги в сучасному світі, коли глобалізація та взаємодія між країнами стають ключовими факторами розвитку освіти. Основні аспекти інтернаціоналізації включають: створення спільних освітніх програм; міжнародна акредитація освітніх програм; інтернаціоналізація змісту освіти; міжнародні програми обміну; залучення іноземних студентів та викладачів; партнерства з міжнародними організаціями; розвиток дистанційних та онлайн-програм. Інтернаціоналізація освітніх програм створює умови для підготовки студентів до глобального ринку праці, сприяє розвитку міжкультурної компетенції та відкриває нові перспективи для міжнародної співпраці.

Гармонізація освітніх програм та їх глобалізація є процесами в сучасній освіті, які спрямовані на створення єдиних стандартів якості навчання та підвищення мобільності студентів і викладачів. Уніфікація освітніх систем і програм через встановлення спільних стандартів якості освіти сприяє можливості реалізації своїх знань у будь-якій країні. Це означає, що кваліфікації, отримані в одній країні, визнаються в інших. Болонський процес є одним із прикладів такої гармонізації в Європі, з надання полегшення студентської мобільності та взаємовизнання дипломів одними країнами інших.

Отже, у сучасному світі глобалізована освіта сприяє підготовці студентів до роботи на міжнародному ринку праці. Освітні програми враховують вимоги глобальних компаній, готуючи студентів до міжкультурної взаємодії, роботи у міжнародних командах та володіння кількома іноземними мовами. Глобалізація освіти створює нові можливості для навчання, кар'єрного розвитку та міжкультурного обміну, сприяючи розвитку світового освітнього простору. Виклики сучасного світу стимулюють держави, освітні заклади та викладачів до швидкої адаптації, пошуку нових рішень та подальшого розвитку інновацій.

УДК 378.1:331.5

Т.Ю. Білоусько, канд. екон. наук. доц. (ДБТУ, Харків)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

У світі відбувається бурхливий розвиток суспільства, яскравою ознакою якого є не лише перехід до індустрії 4.0 із поширенням цифрових технологій та розвитком креативних секторів економіки, а й стратегічним баченням індустрії 5.0, де акценти зміщуються з аспектів цифрових технологій на чинники сталого розвитку та циркулярного виробництва. Розуміння цього висуває нові вимоги до вищої освіти, яка є головною сферою формування людського капіталу з високим рівнем знань, сучасними професійними компетентностями, здатністю до постійного пошуку, навчання та інноваційної діяльності [1].

Оптимальний шлях розвитку системи вищої освіти повинен враховувати сучасний та перспективний розвиток економіки, здобутки науки, нові технології. Враховуючи той факт, що в Україні за останні десятиріччя відбувались негативні процеси деіндустріалізації та перехід до сировинної моделі економіки, які сьогодні посилені широкомасштабним військовим вторгненням, потрібно відмітити різкі диспропорції в структурі підготовки кадрів для виробництва, а саме, їх кількісне та якісне зниження.

Тому вважаємо, що для повоєнного відновлення країни потрібно вже сьогодні готувати (перекваліфіковувати) кадри, які матимуть всі необхідні компетентності, універсальні знання, мобільність, передовий досвід економічно розвинутих країн, бажання постійно підвищувати власну кваліфікацію, розумітимуть нагальні проблеми та шляхи їх вирішення.

Сьогодні Україна має розгалужену систему вищої освіти, яка постійно вдосконалюється та періодично зазнає реформ (як із позитивними, так й з негативними наслідками). Так, визначив пріоритетом євроінтеграцію, наша система вищої освіти у 2005 р. приєдналась до Болонського процесу, що був започаткований у 1999 р. 29 країнами Європейського союзу та мав на меті підвищення конкурентоспроможності фахівців на світовому ринку праці (подолання так званого "Європейського парадоксу", сутність якого полягала в тому, що світове лідерство Європи у виробництві інтелектуальних знань не зумовлювало лідерство економічних позицій в глобалізованому світі).

Саме тоді були розроблені «Лісабонська конвенція» (1997р.) та «Сорбоннська декларація» (1998 р.), складовою яких є Болонський процес, що втілює стратегічний напрямок розвитку Європи з метою створення загальноєвропейського простору вищої освіти та підвищення ефективності людського капіталу.

Серед головних ознак Болонського процесу – трирівнева система вищої освіти, застосування академічних кредитів, контроль за якістю вищої освіти, сприяння мобільності здобувачів, викладачів і науковців, створення єдиного європейського дослідницького простору.

На жаль, в нашій країні запровадження Болонського процесу стикається із багатьма проблемами, в результаті чого ми відмічаємо тенденцію до погіршення якості вищої освіти. Серед найбільш актуальних питань, що потребують негайного вирішення - недостатня співпраця між закладами освіти і ринком праці, низький рівень самостійності вітчизняних вишів, відсутність мобільності здобувачів (як студентів, так й викладачів та науковців). Окремо зазначимо проблему обрання здобувачами вибіркових дисциплін освітніх програм. Так, відповідно до Болонської процедури вибіркові компоненти вводяться на останніх курсах, тоді як в Україні - з першого курсу навчання, коли здобувач ще не може свідомо визначити, яка дисципліна потрібна йому для поглиблення фахових компетентностей. І це важливо враховувати при розробці освітніх програм у закладах вищої освіти.

Певні кроки в подоланні проблем вищої освіти вже зроблені – це й організація дуальної освіти, навчання впродовж життя, освіта для дорослих, підписання низки угод із університетами в інших країнах про обмін здобувачами, програми подвійних дипломів. При цьому вважаємо, що нам потрібно зберегти й кращі існуючі традиційні особливості вітчизняної вищої школи, які треба вдосконалювати та розвивати, а не повністю змінювати чи відмовлятися зовсім.

Вважаємо, що інтеграція в європейській простір вищої освіти та участь вітчизняних закладів вищої освіти у міжнародних освітніх програмах прискорить модернізацію системи вищої освіти України відповідно до європейських і світових стандартів, сприятиме розвитку людського капіталу країни та підвищенню ролі освіти в системі чинників повоєнного відновлення та економічного зростання України.

Інформаційні джерела

1. Білоусько, Т., Казановський, А., Могилевський, Р., Засунько, С., & Рудь, І. (2024). Вплив стратегії управління кадрами на прибутковість організації. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(56), 280–291. <https://doi.org/10.55643/fcactp.3.56.2024.4342>.

УДК 378.147.015.311

О.В. Богомолов, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Л.К. Карпенко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

П.В. Гурський, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція відкриває нові можливості для молодих фахівців, особливо в технічних галузях, де інженери відіграють ключову роль у розвитку інфраструктури, технологій і промисловості. Однак, поряд з технічними навичками, психологічні аспекти кар'єрного зростання набувають важливого значення в контексті постійно зростаючих вимог до професійної мобільності, гнучкості та адаптації.

Євроінтеграція створює нові перспективи для українських інженерів завдяки зниженню бар'єрів на шляху до міжнародної співпраці, стандартизації кваліфікацій і впровадженню загальних норм у сфері професійної підготовки. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських фахівців на європейському ринку праці.

Водночас, інтеграція вимагає від інженерів нових компетенцій, зокрема володіння іноземними мовами, міжкультурної компетентності, а також готовності працювати в міжнародних командах. Така адаптація до нових умов вимагає високого рівня психологічної готовності до змін, здатності працювати в стресових ситуаціях і готовності до постійного навчання.

Кар'єрне зростання інженера — це процес, який залежить не лише від фахових знань і навичок, а й від ряду психологічних факторів. Умови європейської інтеграції вносять додаткові вимоги до особистісних якостей майбутніх фахівців.

Один із ключових психологічних аспектів кар'єрного зростання — наявність внутрішньої мотивації. Інженери повинні постійно прагнути до розвитку своїх професійних компетенцій, готовності до освоєння нових технологій і методик. Мотивація формується через усвідомлення власної значущості в професії, розуміння кар'єрних перспектив і можливостей для самореалізації в міжнародному середовищі.

Важливу роль відіграє і професійна ідентичність. Інженер, який чітко усвідомлює свою роль у виробничому процесі та місце в

глобальній економіці, має більше шансів на успіх. В цьому контексті європейська інтеграція створює нові умови для професійної мобільності, що може посилити мотивацію до розвитку.

Інженери часто зіштовхуються з викликами, пов'язаними з технологічними змінами, які відбуваються в умовах глобалізації. Адаптивність — це здатність швидко пристосовуватися до нових вимог ринку та інноваційних рішень, що стає критично важливим в умовах європейської інтеграції.

Поряд з адаптивністю, стресостійкість є не менш важливою. Тиск термінів, робота в міжнародних командах, а також необхідність постійного підвищення кваліфікації можуть викликати стрес. Тому майбутні інженери повинні мати навички управління стресом і зберігати високу продуктивність у складних умовах.

У сучасних умовах розвитку інженерної кар'єри значно зростає важливість так званих "м'яких навичок" (soft skills). Взаємодія з колегами, здатність працювати в команді, комунікативні навички та емоційний інтелект стають ключовими аспектами успішної кар'єри інженера.

Емоційний інтелект допомагає краще розуміти власні емоції та емоції інших людей, що особливо важливо в міжнародних колективах. Це дозволяє знижувати конфліктність, підвищувати ефективність командної роботи та покращувати загальний психологічний клімат у колективі.

Європейська інтеграція відкриває нові можливості для інновацій та впровадження нових технологій. Інженери, які прагнуть кар'єрного зростання, повинні розвивати у собі креативність, вміння мислити нестандартно, здатність генерувати нові ідеї. Уміння пропонувати інноваційні рішення і швидко адаптуватися до нових технологічних викликів стає важливим фактором кар'єрного успіху, особливо в умовах постійних змін у європейському просторі.

Кар'єрне зростання передбачає високий рівень самостійності. Майбутні інженери повинні вміти самостійно приймати рішення, брати на себе відповідальність за результати своєї роботи та бути готовими до можливих ризиків. Розвиток відповідальності сприяє формуванню професійної зрілості, що важливо для ефективної роботи в європейському та глобальному контексті.

Для успішного кар'єрного зростання майбутніх інженерів в умовах європейської інтеграції необхідно розробляти стратегії психологічної підтримки та розвитку. Основні напрямки такої підтримки включають:

- Професійна орієнтація. Інженери повинні мати доступ до кар'єрних консультацій і програм професійної орієнтації, які допоможуть їм вибудувувати свою кар'єрну траєкторію.

- Тренінги з управління стресом. Тренінги та семінари з управління стресом допоможуть інженерам справлятися з тиском і підтримувати високу продуктивність у складних умовах.

- Розвиток комунікативних навичок. Навчальні програми, спрямовані на розвиток комунікативних і міжкультурних навичок, допоможуть інженерам ефективно працювати в міжнародних командах.

- Програми особистісного розвитку. Програми, що включають розвиток емоційного інтелекту, креативності та лідерських навичок, сприяють формуванню комплексної професійної особистості.

- Менторство та наставництво. Програми наставництва дозволяють молодим інженерам отримувати підтримку від досвідчених колег, що сприяє швидкій адаптації до умов роботи та розвитку кар'єри.

Європейська інтеграція відкриває нові можливості для молодих інженерів, такі як участь у міжнародних проектах, стажування в європейських компаніях та можливість отримати визнання своїх кваліфікацій на міжнародному рівні. Це може підвищити мотивацію та амбіції молодих спеціалістів.

З іншого боку, інтеграція з європейським ринком праці також призводить до посилення конкуренції. Майбутні інженери повинні бути готові до змагання з висококваліфікованими фахівцями з інших країн. Це підвищує вимоги до їхньої підготовки та психологічної стійкості.

Зміни на ринку праці можуть бути непередбачуваними. Психологічна готовність до невизначеності та здатність адаптуватися до нових умов стають важливими для успішного кар'єрного зростання.

Психологічні особливості кар'єрного зростання майбутніх інженерів в умовах європейської інтеграції є важливим аспектом, що потребує уваги. Мотивація, адаптивність, соціальні навички та готовність до змін — це ключові фактори, які впливають на успіх молодих спеціалістів. В умовах глобалізації та інтеграції в європейський простір українські інженери мають можливість не лише реалізувати свої потенціали, але й значно підвищити свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

Інформаційні джерела

1. Abed, G. T., & Gupta, S. (Eds.). (2002). Governance, Corruption, and Economic Performance. International Monetary Fund.

УДК 378.1

О.В. Бусол, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Павліченко, д-р юрид. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.І. Парилівський, асист. (ДБТУ, Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В умовах глобалізації та євроінтеграції українська вища освіта стикається з новими викликами, що вимагають комплексного реформування освітньої системи. Основними напрямками модернізації є оновлення змісту навчальних програм, покращення інфраструктури закладів вищої освіти (ЗВО), підвищення рівня автономії університетів та адаптація до швидкозмінних ринкових умов.

Актуальним є питання забезпечення відповідності освітніх стандартів до вимог ринку праці та запитів суспільства, що зумовлює необхідність активної співпраці ЗВО з бізнесом і суспільними інституціями [4, 5].

Одним із ключових елементів євроінтеграції є запровадження європейських стандартів забезпечення якості освіти, які орієнтовані на прозорість і відповідальність. Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (ENQA) надає рекомендації щодо розробки та впровадження систем внутрішньої та зовнішньої оцінки якості. Це передбачає створення ефективних систем контролю якості освітньої діяльності, які базуються на регулярному моніторингу, самооцінці та участі зовнішніх експертів [4, 5].

Однією з основних реформ є впровадження європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS), яка полегшує визнання дипломів і академічних результатів у країнах ЄС. Це також сприяє розвитку академічної мобільності, міжнародної співпраці та забезпеченню конкурентоспроможності українських випускників на світовому ринку праці [1, 2].

Одним з ключових аспектів модернізації вищої освіти є активне впровадження цифрових технологій і новітніх освітніх інструментів. Дистанційне навчання, використання онлайн-ресурсів, інтерактивних платформ і штучного інтелекту дозволяють зробити освітній процес більш доступним і гнучким. Важливим також є питання підготовки викладачів до роботи з новими технологіями, що вимагає системної професійної підготовки та підтримки на державному рівні.

В умовах реформування вищої освіти важливим фактором якості навчання є безперервний професійний розвиток викладачів. Викладачі мають володіти сучасними методами викладання, бути обізнаними з новітніми досягненнями у своїй сфері та активно брати участь у міжнародних наукових і освітніх проєктах [3, 4].

Забезпечення академічної доброчесності є необхідною умовою для підвищення якості освіти та довіри до українських дипломів на міжнародному рівні. Це включає боротьбу з плагіатом, корупцією, забезпечення прозорості в оцінюванні студентів і викладачів. Важливою є роль університетів у формуванні етичних норм серед студентів і викладачів через розробку та впровадження кодексів академічної доброчесності.

Європейська інтеграція передбачає створення сприятливих умов для мобільності студентів та викладачів через участь у міжнародних програмах обміну, таких як Erasmus+. Це дозволяє студентам здобувати міжнародний досвід, підвищувати конкурентоспроможність на ринку праці, а викладачам — отримувати нові знання та методики викладання. Розвиток програм академічної мобільності є важливим кроком для поглиблення міжнародної співпраці у сфері вищої освіти [3, 4].

Стратегічне партнерство з провідними європейськими ЗВО та міжнародними організаціями сприяє підвищенню освітньої діяльності на дуже високому рівні.

Інформаційні джерела

1. Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти в новому десятиріччі: Комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту, Льовен і Лувен-Ла-Ньов, 28-29 квітня 2009р. URL: <http://www.mon.gov.ua/main/php.query=education/higher>

2. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [за ред. В. М. Кременя]; Авт. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І. І. Бабин. – Т., 2004. – 384 с. URL: <http://www.mon.gov.ua/main/php.query=education/higher/>

3. Досягнення в системі вищої освіти України, починаючи з Бергена (короткий виклад). URL: http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/dosyag_ukr.doc

4. Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське світове освітнє співтовариство на період до 2010 долі: Наказ МОН України №612 від 13.07.2007 р. Стандарти й рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с. URL: http://www.mon.gov.ua/laws/MON_612_07.doc 12.

5. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти (Підготував І.І. Бабин) URL: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>

УДК 630*9(072)

О.Б. Величко, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ГАЛУЗЕВА РЕФОРМА ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ЗАСІБ ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Основним законом України про ліси та ведення господарства в них є Лісовий кодекс в редакції закону України №3404-IV(3404-15) від 08.02.2006 ВВР.206 №21.ст.170. У постанові КМУ від 7 вересня 2022 №1003 «Деякі питання реформування управління лісової галузі» передбачалося:

1. Ліквідувати як юридичні особи публічного права територіальні органи Державного агентства лісових ресурсів за переліком згідно додатку 1

2. Утворити як юридичні особи публічного права міжрегіональні територіальні органи Державного агентства лісових ресурсів за переліком згідно додатку 2.

Утворення державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» з подальшим перетворенням державного спеціалізованого господарського підприємства в акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі. Таким чином була створена компанія національного рівня ДП «Ліси України» що об'єднує 10 регіональних офісів, 146 регіональних філій, 1451 лісництво. В управління державного підприємства знаходиться 6,6 млн га лісового фонду, з яких 5,9 млн га площа вкрита лісом, 1,5 млн га захисні ліси, 1,05 млн га природно-заповідний фонд. Запас деревини складає 1,5 млрд м3. В галузі працюють 23,7 тис співробітників.

До проведення реформи центр розвитку ринкової економіки (CMD-Ukraine) проаналізував діяльність галузі. Експерти розглянули декілька варіантів реформування галузі та визнали доцільність створення єдиного державного унітарного підприємства.

Були виявлені ключові проблеми галузі:

- значний фінансовий дисбаланс у галузі (заробітна плата по лісгоспам відрізнялася в 8 разів, розподіл інвестицій та ін.),
- конфлікт інтересів у лісовій сфері (державне агентство виконувало і контролюючу і господарюючу функції),
- організаційна структура не відповідала практикам ЄС (перешкода до залучення грантів та ЄС),

- низька інвестиційна привабливість (низька спроможність залучення коштів, коштів інвесторів тощо),
- відсутня конкурентоспроможність (зношеність засобів виробництва, обмеження застосування новітніх технологій).

У дослідженні вивчався досвід ведення лісового господарства у Польщі, Словаччині, Фінляндії та Латвії.

Вивчені організаційно-правові моделі та сценарії реформування державних підприємств лісової галузі.

Досвід управління галуззю в питання ведення лісового господарства в Польщі це державний холдинг «Lasy Państwowe», у Словаччині - Державне підприємство «LESY Slovenskej republiky, S.P.», у Фінляндії Державне підприємство «Metsähallitus».

Аналізувались форми органів контролю та нагляду в цих країнах відповідно лісова інспекція (Польща), екологічний інспекторат (Словаччина), лісовий центр (Фінляндія) та центр формування лісової політики: Міністерство клімату та навколишнього середовища (Польща), Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій (Словаччина), Міністерство сільського та лісового господарства (Фінляндія) та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (Україна).

Таким чином створення єдиного ДП «Ліси України» визначено найбільш вдалим реалізації реформи.

Основними ключовими перевагами визнанні:

- 1.Ліквідація фінансових дисбалансів (вирівнювання заробітної плати, підвищення інвестиційної привабливості)
- 2.Ведення лісового господарства відповідно до стандартів та практик ЄС, вирішення конфлікту розподілу функцій у лісовій сфері (контролююча та господарююча)
- 3.Збільшення інвестиційної привабливості галузі (кредитні ресурси, гранти ЄС на впровадженні інноваційно-інвестиційних проєктів)
- 4.Деталізація ринку деревини (подолання корупції, скорочення незаконних рубок)
- 5.Використання сучасних інформаційних технологій для лісового впорядкування.
- 6.Забезпечення сталого ефективного розвитку лісового господарства.

За даними аналітиків реформування шляхом створення єдиного підприємства для вирощування, обслуговування, заготівлі лісів сформує перед умови для полегшення та розширення добути до якості сировини для українських деревообробних підприємств.

Спрощення доступу деревообробних підприємств до лісової сировини в наслідок реформи сприятиме оптимізації використання деревини та збільшення її поглибленої переробки. Це дасть змогу збільшити обсяг створення доданої вартості в галузі при менших обсягах споживання колод круглого лісу.

За прогнозами оцінками економістів реалізація реформи дозволяє збільшити ВВП України на 0,1-0,5%, експорт готової продукції на 20%, збільшення кількості робочих місць на 25%, надходження до бюджетів на 250 млн грн.

Екологічні переваги передбаченні реформою галузі призведуть до підвищення рівня лісистості, зокрема через реалізацію Програми Президента «Зелена країна» та збільшення площі лісів в Україні на 1 млн га.

Досягнення мети сталого розвитку через збільшення лісистості сприятиме досягненню цілей сталого розвитку ООН №13. Боротьба з змінення клімату та Програми зеленого курсу ЄС з побудови кліматично-нейтральної Європи до 2050 року.

В процесі першого року реформи були визначені такі пріоритети:

1.Зменшення площ монокультур, проектування переважно змішаних лісових культур

2.Зменшення всіх суцільних зрубів у ДП «Ліси України»

3.Заліснення деградованих земель місцевими громадами

4.Суттєве збільшення частки сіянців з закритою кореневою системою

5.Надання пріоритету створенню природних букво-ялицевих насаджень в Карпатах замість смерекових

6.Масштабне заліснення півдня України

7.Екологічний моніторинг та сертифікація лісів України.

Проект закону України про особливості управління об'єктами державної власності спеціалізованого державного лісгосподарського підприємства «Ліси України» в публічне акціонерне товариство. Цей Закон визначає правові основи економічного та організаційного регулювання управління об'єктами державної власності у лісовій галузі та особливості утворення та діяльності спеціалізованого акціонерного товариства.

Особливу увагу заслуговує Розділ III Перехідні та прикінцеві положення, де в пункті 3 зазначено КМУ, що у шестимісячний термін з дня набуття чинності цим Законом розробити і внести до Верховної Ради України проект Закону України «Про державну лісову політику».

УДК 378.147:330.15:502.131.1(4-6ЄС+477)

В.А. Гросул, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

С.О. Зубков, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.А. Круглова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ІНТЕГРАЦІЯ БІОЕКОНОМІКИ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Інтеграція України в європейський економічний простір стала критично важливим пріоритетом, особливо у світлі нещодавніх геополітичних викликів, що постали перед країною. Одним з ключових аспектів цього інтеграційного процесу є важливість вивчення біоекономіки в університетах. Біоекономіка, як концепція, передбачає використання біологічних ресурсів для сталого розвитку. Біоекономіка охоплює виробництво, використання та збереження біологічних ресурсів, включаючи сільське, лісове, рибне господарство та біоенергетику. Цей сектор має потенціал відігравати життєво важливу роль в економічному та сталому розвитку України, враховуючи що країна володіє багатими природними ресурсами та значним аграрним потенціалом. Оскільки Україна продовжує зміцнювати свої зв'язки з ЄС, дуже важливо враховувати можливості та виклики, пов'язані з вивченням біоекономіки в університетах. Європейський Союз приділяє значну увагу біоекономіці як засобу досягнення сталого зростання та захисту довкілля, і узгодження України з цими пріоритетами може принести значні переваги.

Формування біоекономічного мислення у молодих фахівців є надзвичайно важливим для забезпечення сталого розвитку та ефективного використання біологічних ресурсів. По-перше, біоекономічне мислення сприяє розвитку критичного мислення та інноваційних навичок, необхідних для адаптації до швидко змінюваного світу. Студенти отримують можливість аналізувати різноманітні сценарії використання біологічних ресурсів, що дозволяє їм розробляти нові рішення для сталого розвитку. По-друге, важливість біоекономічного мислення полягає в його здатності формувати у молодих фахівців усвідомлення екологічної відповідальності. Це передбачає не лише знання про біологічні ресурси, але й розуміння економічних і соціальних аспектів їх використання. По-третє, біоекономічне мислення сприяє розвитку міждисциплінарних навичок, які є необхідними для ефективної співпраці між різними секторами.

Крім того, формування біоекономічного мислення у молодих фахівців є важливим для забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Сьогодні роботодавці все більше цінують фахівців, які мають знання в галузі біоекономіки та можуть впроваджувати інноваційні рішення для сталого розвитку.

Вивчення біоекономіки є важливим елементом підготовки сучасних фахівців в сфері вищої освіти. Біоекономіка, як нова парадигма економічного розвитку, акцентує увагу на сталому використанні біологічних ресурсів, що є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки та збереження екосистем [1]. У контексті України, де аграрний сектор займає значну частину економіки, підготовка фахівців у цій сфері стає особливо актуальною [2].

Однією з ключових переваг вивчення біоекономіки є розвиток інтелектуального капіталу, який є основою для інновацій та сталого розвитку [1]. Інвестування в освіту в цій галузі дозволяє формувати фахівців, здатних вирішувати складні проблеми, пов'язані з управлінням природними ресурсами та впровадженням нових технологій. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки [2].

Європейський підхід до викладання біоекономіки в університетах відзначається інтеграцією міждисциплінарних знань, практичних навичок та активною участю студентів у навчальному процесі. Цей підхід спрямований на формування фахівців, здатних вирішувати складні екологічні та економічні проблеми, пов'язані з використанням біологічних ресурсів. Важливим аспектом є впровадження концепцій, що базуються на компетенціях, які включають системне мислення, міждисциплінарність та трансдисциплінарність [3].

Однією з ключових стратегій є створення навчальних програм, які поєднують теоретичні знання з практичними аспектами. Наприклад, використання виїзних семінарів, практичних лабораторій та проектної роботи дозволяє студентам отримувати реальний досвід у галузі біоекономіки [3]. Це підкреслює важливість активного навчання, яке стимулює критичне мислення та інноваційний підхід до вирішення проблем [4].

Європейські університети також активно співпрацюють між собою, створюючи програми обміну, що сприяє поширенню знань і досвіду в галузі біоекономіки [5]. Такі ініціативи дозволяють студентам отримувати доступ до різноманітних навчальних ресурсів та практик, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці [6]. Наприклад, програми, що поєднують онлайн-курси з традиційними формами навчання, забезпечують гнучкість і доступність освіти [5].

Крім того, важливим елементом є акцент на сталому розвитку та екологічній відповідальності. Європейські стратегії біоекономіки, такі як Європейська зелена угода, ставлять перед собою мету інтеграції екологічних аспектів у всі сфери економіки, що вимагає від фахівців знань у галузі сталого управління ресурсами [7]. Це підкреслює необхідність формування у студентів розуміння важливості екологічних аспектів у бізнес-практиках та політиках.

Таким чином, європейський підхід до викладання біоекономіки в університетах є комплексним і багатограним, що включає інтеграцію теоретичних знань, практичних навичок, міждисциплінарної співпраці та акцент на сталому розвитку. Це дозволяє формувати фахівців, готових до викликів сучасного світу та здатних сприяти розвитку сталих економічних практик.

Інформаційні джерела

1. Yavorska O. The intellectual capital as a catalyst of labor intellectualization processes in the bioeconomy: european experience. *Galic'kij Ekonomičnij Visnik*, 2020, 65(4). 88-99. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04.088.
2. Надкєрничний І., Трапаїдзе С. Інноваційність підприємства як ключовий фактор сталого розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Наукові Перспективи*, 2023, 1(41). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-612-624](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-612-624).
3. Pubule J., Blumberga A., Rozakis S., Vecina A., Kalnbaļķite A., Blumberga D. Education for advancing the implementation of the bioeconomy goals: an analysis of master study programmes in bioeconomy. *Environmental and Climate Technologies*, 2020. Vol. 24(2). Pp. 149-159. <https://doi.org/10.2478/rtuct-2020-0062>.
4. Kalnbaļķite A., Pubule J., Blumberga D. Education for advancing the implementation of the green deal goals for bioeconomy. *Environmental and Climate Technologies*, 2022, 26(1). Pp. 75-83. URL: <https://doi.org/10.2478/rtuct-2022-0007>.
5. Masiero M., Secco L., Pettenella D., Re R., Bernö H., Carreira A. et al. Bioeconomy perception by future stakeholders: hearing from european forestry students. *Ambio*, 2020, 49(12). Pp. 1925-1942. URL: <https://doi.org/10.1007/s13280-020-01376-y>.
6. Socaciu C. Bioeconomy and green economy: european strategies, action plans and impact on life quality. *Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Cluj-Napoca. Food Science and Technology*, 2014, 71(1). P. 1. <https://doi.org/10.15835/buasvmcn-fst:10121>.
7. Navrátilová L., Giertliová B., Hajdúchová I., Šálka J. Acceptance of bioeconomy principles in strategic documents on european and slovak level. *SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 92. P. 02044. URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219202044>.

УДК 378.1

В.В. Драгунова, канд. пед. наук, доц. (ЦПО ДЗВО «УМО», Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗВО УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

Актуальність оглядового дослідження зумовлена необхідністю осмислення та сприйняття сутності інтеграційних процесів країни до Європейського Союзу та європейського освітнього простору зокрема. Відповідною умовою інтеграції України до Європейського простору, що відкриває додаткові можливості для розвитку системи вищої освіти, визначено вихід на нові ринки знань від країн Європейського Союзу. Досвід європейських університетів в комерціалізації наукових розробок та трансфері технологій, залученні вчених до участі в міжнародних дослідницьких проєктах та консорціумах, формуванні дослідницьких компетентностей науково-педагогічних кадрів супроводжується розвитком та підтримкою консалтингової діяльності [5].

Проведений аналіз офіційних сайтів закладів вищої освіти України сприяв визначенню: напрямків розвитку консалтингу; характеристики основних чинників, які впливають на функціонування ринку консалтингових послуг; виокремленню ризиків, які супроводжують менеджмент консалтингової діяльності тощо. Орієнтація системи вищої освіти на євроінтеграційні перетворення, ринкові відносини в галузі освіти вимагають наукового пошуку нових, ефективних механізмів управління закладом вищої освіти.

Відповідно, проєктування консалтингової діяльності є важливим етапом на шляху до досягнення конкурентних переваг закладу освіти та сприяє: швидкій реалізації менеджера при проєктуванні управлінської діяльності; забезпеченню суб'єктів освітньої діяльності якісною інформацією та якісними консалтинговими послугами; аналізу, прогнозуванню, проєктуванню консалтингову в закладі освіти; прийманню ефективних управлінських рішень щодо проєктування консалтингової діяльності [1; 2].

Характерною особливістю системи проєктування консалтингової діяльності в ЗВО визначено консалтингового-зорієнтоване управління впливів, що спрямоване на: системність процесу реалізації; науковості ідей, теорій, принципів, які лежать в основі консалтингу; концептуальність теоретико-методологічних; спрямованість на

гарантоване досягнення цілей; структурованість; алгоритмічність; керованість; ефективність; відтворюваність [3; 4].

Натомість реалізація системи проєктування консалтингової діяльності в закладі освіти дозволяє:

- підвищити керованість проєктною діяльністю за рахунок введення комплексу організаційних, методичних та інформаційних засобів, що формалізують і підтримують процеси консалтингового управління;

- використовувати актуальну інформацію про статус консалтингових проєктів для контролю за консалтинговою діяльністю, прийняття рішень про існуючі зміни на основі моніторингу за усіма напрямками діяльності закладу освіти;

- застосовувати єдиний ефективний підхід до проєктування консалтингової діяльності з чітким розподілом повноважень і відповідальності між учасниками в проєктному управлінні;

- накопичувати інформацію в базі знань за консалтинговими проєктами з метою використання в інших проєктах;

- підвищити ефективність використання ресурсів закладу вищої освіти, в тому числі спростити процедуру залучення нових консультантів;

- підсилити контроль якості, термінів і бюджету проєктування консалтингової діяльності [3].

Практичний аспект здійснення консалтингової діяльності в закладах вищої освіти України відповідно до європейських стандартів та вимог ринку праці полягає в: управлінському супроводі взаємодії суб'єктів освітньої діяльності ЗВО; упровадженні механізмів залучення суб'єктів освітньої діяльності ЗВО до євроінтеграційної практики консалтингової діяльності; участі у міжнародних, загальноукраїнських, регіональних заходах; науковій, науково-дослідній, науково-технічній (експериментальній) діяльності; наданні консалтингових послуг з питань розбудови систем забезпечення якості освіти в закладах освіти; використанні механізмів зворотного зв'язку із споживачами освітніх послуг [2; 3].

З огляду на висвітлене вище, зазначимо, що Євроінтеграційна практика консалтингової діяльності в закладах вищої освіти України становить чітку структуровану систему, яка формується відповідно до запитів споживачів, частково регламентується законодавством, демонструє, з одного боку, успішну інтегрованість держави у законодавче регулювання управлінської діяльності, та з іншого боку сприяє домінуванню інституційної автономії ЗВО з урахуванням інтеграційних ініціатив. Особливістю консалтингової діяльності, що

притаманна українським закладів вищої освіти, є створення унікальних освітніх програм, курсів, проєктів, які відповідають місії ЗВО та потребам споживачів освітніх послуг.

Якісне упровадження консалтингової діяльності має забезпечуватися розробленою системою проєктування, що дає можливість усвідомити значущість проєктного підходу в управлінні, як умови підвищення якості освіти та освітньої діяльності, модернізації закладу освіти загалом та відповідає вимогам європейських стандартів та вимог ринку праці.

Перспектива подальших досліджень вбачається у науковому пошуку та розробці концепції системи проєктування консалтингової діяльності та висвітлення її значення для управління закладом вищої освіти.

Інформаційні джерела

1. Драгунова В.В. Технологія проєктування консалтингової діяльності в закладі вищої освіти в умовах невизначеності. Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2023. Вип. 8. DOI: 10.35387/ucj.2(8).2023.21-29

2. Драгунова В.В. Характеристика системи проєктування консалтингової діяльності та її значення в управлінні закладом освіти. Міжнародна наукова конференція «Наукові горизонти XXI століття: мультидисциплінарні дослідження». 16-17.05.2024 року м. Ужгород. с.823-826. URL: https://drive.google.com/drive/folders/10COse9SNiJfzKZfYYf64z2NfK_RDGinp

3. Карпенко О.О. Перспективи розвитку консалтингової діяльності в Україні на основі європейського досвіду. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С. 54-58.

4. Лазурко М. І., Завербний А. С. Розвиток консалтингової діяльності в Європі: проблеми, перспективи та досвід для України. Фондовий ринок України: перспективи розвитку і світовий досвід державного регулювання. 2021. № 2 (6). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25532/nzmened-204-212.pdf>

5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України/ URL: <http://mon.gov.ua>

6. Попова Н.В. Консалтинг як інструмент розвитку сучасної освіти. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1004/906>

УДК 378

М.О. Євдокімова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ключовим фактором розвитку країни та забезпечення її курентоспроможності на міжнародному рівні виступає освіта. Україна активно здійснює процес гармонізації освітньої системи з європейським освітнім простором. Україна перебуває в найбільшій освітній кризі за останнє століття, про що свідчать дослідження Світового банку [1].

Одними з головних напрямків подолання освітньої кризи виступає адаптація та гармонізація освітнього процесу України з освітнім простором Європейського Союзу. Основні шляхи гармонізації освіти є: європейська інтеграція, мобільність учасників освітнього процесу, підвищення якості освіти.

До переваг гармонізації освіти відносимо: міжнародне взаємне визнання дипломів – створення освітнього простору, у якому дипломи та кваліфікації визнаються на міжнародному рівні; розвиток наукових досліджень – співпраця між університетами та науковими інститутами; підготовка до викликів сучасності – адаптація освіти до потреб сучасного ринку праці.

Гармонізація освіти вимагає: значних інвестицій у систему освіти щодо впровадження міжнародних стандартів якості та забезпечення доступу до сучасних навчальних матеріалів; перегляду та адаптації навчальних програм та планів до міжнародних стандартів що, в свою чергу, потребує більше часу і зусиль з боку освітніх установ; зміни менталітету в освітній галузі та суспільстві загалом, необхідно створити сприятливу атмосферу для здійснення реформ у сфері освіти.

Основним напрямком руху до європейського освітнього простору виступає гармонізація освітніх спеціальностей України зі спеціальностями європейських країн. Від гармонізації освітніх спеціальностей освітня система України отримує наступні переваги: взаємне визнання дипломів та кваліфікацій, що дозволить випускникам отримати великий доступ до робочих місць, що сприятиме розвитку кар'єри; створення сприятливих умови для глобальної конкуренції, що стимулює розвиток кваліфікованих фахівців; модернізацію освітніх програм і методів навчання, що сприятиме інноваційному розвитку освіти.

Потрібно подолати наступні складності у гармонізації освітніх спеціальностей: відмінності в освітніх системах; матеріальні витрати для модернізації освітньої інфраструктури та забезпечення належних стандартів навчання; культурні відмінності в культурних традиціях та потребах студентів. Впровадження міжнародних стандартів та інновацій в освітній процес підвищить престиж вищої освіти в країні, а також української освіти у світі [2].

Головним компонентом освітніх програм є забезпечення мовної підготовки усіх учасників освітнього процесу. Англійська мова виступає основною мовою комунікації в Європейському Союзі, отже студенти повинні мати необхідну підготовку для обміну досвідом з європейськими колегами та здійснення відповідних досліджень.

Для реалізації цього повинно бути повсюдне запровадження мовних курсів. Університети можуть пропонувати мовні курси для студентів, які прагнуть поглибити свої знання англійської мови та інших мов. Обов'язковим елементом в гармонізації освіти України з європейським освітнім простором є належна підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, це можна досягти через участь у міжнародних наукових конференціях, спільні міжнародні програми підвищення кваліфікації.

Адаптація до європейського освітнього простору вищої освіти України є ключовим завданням для розвитку сучасної, конкурентоспроможної і інтегрованої освітньої системи. Впровадження структури Болонського процесу, підвищення якості освіти, міжнародна співпраця, модернізація навчальних програм є важливими напрямками досягнення успішної адаптації [3].

Отже, необхідним та важливим кроком на шляху до створення конкурентоспроможної, сучасної та інтегрованої освітньої системи в Україні є гармонізація її освіти з європейським освітнім простором, що потребує забезпечення адекватного фінансування та адаптації навчальних програм до міжнародних стандартів, створення сприятливої атмосфери для проведення реформ у сфері освіти.

Інформаційні джерела

1. Сидорук А. Як Україні долати освітні втрати. <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/jak-ukrajini-dolati-osvitni-vtrati.html>
2. Федорович К.С. Гармонізація освіти України з європейським освітнім простором / *Нове Українське право*. Вип. 4. 2023. С. 113-119.
3. Димань Т.М., Боньковський О.А., Вовкогон А.Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес : навчально-методичний посібник. БНАУ. Одеса : НУ «ОМА», 2017. 106 с.

УДК 316.075.8

О.І. Завгородній, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ДО ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ У ЗВО

В умовах насиченості навчальних програм досить важливим є економія часу на подолання рутинних розрахунків, побудови складних графіків тощо. Враховуючи, що більшість навчальних закладів проводять заняття в режимі online і основним робочим інструментом студента є ноутбук, можна рекомендувати вказану проблему вирішувати застосуванням спеціальних прикладних програм.

Наш вибір зупинився на програмі «Mathcad». Сьогодні «Mathcad» використовують в своїй діяльності більш, ніж 5 млн людей. Секрет надзвичайної популярності цієї програми і колосальної переваги перед іншими засобами полягає в легкості і наглядності розв'язування задач, зображенні складних математичних виразів в тому вигляді, в якому вони записуються на аркуші паперу. Тобто, в «Mathcad» не існує спеціальної мови програмування, що дає можливість швидкого та якісного оформлення звітів з розрахунками, таблицями, графіками і текстом.

Ще однією особливістю програми є її широкі можливості. Розв'язок алгебраїчних і диференціальних рівнянь, аналіз функцій, пошук екстремумів, числове і аналітичне диференціювання та інтегрування, вивід таблиць і графіків при аналізі знайдених результатів, обробка експериментальних даних – далеко не повний перелік того, що “уміє” «Mathcad». Програма має також символічний процесор, який дозволяє знаходити розв'язок задач аналітично.

Одним із найпотужніших засобів математичного аналізу є диференціальні рівняння (ДР). Вони тісно переплелися з багатьма технічними дисциплінами, які складають фундамент знань сучасного інженера. Особливу роль при вирішенні інженерних задач відіграють лінійні ДР зі сталими коефіцієнтами $ay'' + by' + cy = f(x)$. Як відомо, розв'язок цього рівняння складається з загального розв'язку рівняння без правої частини та частинного розв'язку рівняння з правою частиною $f(x)$. Перший знаходиться досить просто, а другий залежить від виду правої частини. Якщо права частина виглядає як вираз

$$f(x) = e^{\alpha x} [P_n(x) \cos \beta x + Q_k(x) \sin \beta x], \quad (1)$$

або його частинний випадок, то знаходження частинного розв'язку рекомендується проводити методом невизначених коефіцієнтів. Якщо ж права частина не описується цим виразом, то рекомендується

застосовувати метод варіації довільних сталих Лагранжа. Обидва методи досить трудомісткі, що спонукало до розробки методики розв'язування приведеного ДР в середовищі «Mathcad».

```

P :=
for i ∈ 0..n
    h(x) ← 1/i! · di/dxi [ a · d2/dx2 [ ∑i=0n (Ai · xi) ] + b · d/dx [ ∑i=0n (Ai · xi) ] + c · [ ∑i=0n (Ai · xi) ] ]
    ui ← h(0)
for j ∈ n+1..10
    uj ← Aj
for i ∈ 0..n
    H(x) ← 1/i! · di/dxi [ a · d2/dx2 [ x · ∑i=0n (Ai · xi) ] + b · d/dx [ x · ∑i=0n (Ai · xi) ] ]
    Ui ← H(0)
for j ∈ n+1..10
    Uj ← Aj
WL ← u if c ≠ 0
WL ← U if c = 0
for i ∈ 0..n
    HH(x) ← 1/i! · di/dxi (f(x))
    Wi ← HH(0)
for j ∈ n+1..10
    Wj ← 0
WP ← W
A ← WL = WP solve ,A0 ,A1 ,A2 ,A3 ,A4 ,A5 ,A6 ,A7 ,A8 ,A9 ,A10 →

K(x) ← ∑i=0n [(Ai · xi) · x] if c = 0
K(x) ← ∑i=0n (Ai · xi) if c ≠ 0
(K(x)
n
    
```

Лист.1

Вище представлена підпрограма обчислення частинного розв'язку ДР коли правою частиною є многочлен: $f(x) = a_0x^n + a_1x^{n-1} + a_2x^{n-2} + \dots + a_{n-1}x + a_n$. В ній реалізовано метод невизначених коефіцієнтів.

Для їх обчислення всередині підпрограми використовувався оператор "solve", в якому справа вказуються імена всіх коефіцієнтів, відділених комою. Але число цих коефіцієнтів різне для різних многочленів у правій частині ДР. Щоб не втрачати універсальність програми, вводиться заздалегідь деяке допоміжне число коефіцієнтів

зверх n , яким далі в процесі розрахунку надаються нульові значення. Тоді оператор "solve" буде включати одну й ту ж кількість невизначених коефіцієнтів і не вимагатиме втручання в програму при кожній зміні степеня многочлена в правій частині ДР. В нашому випадку вводились коефіцієнти від A_{n+1} до A_1 .

Покажемо, як виглядає розв'язок задачі Коші (лист.2) в середовищі «Mathcad» для: $y'' - 14y' + 50y = x^3 + 2x - 5$, $y(0) = 0$, $y'(0) = 1$.

Задача Коші для лінійного неоднорідного ДР другого порядку:
 $ay'' + by' + cy = f(x)$; $f(x) = b_n x^n + b_{n-1} x^{n-1} + \dots + b_1 x + b_0$ ($n < 10$);
 початкові умови: $y(x_0) = y_0$; $y'(x_0) = y'_0$

Введіть:

1) коефіцієнти ДР:	$a := 1$	$b := -14$	$c := 50$
2) праву частину ДР:	$f(x) := x^3 + 2x - 5$		
3) початкові умови:	$x_0 := 0$	$y_0 := 0$	$y'_0 := 1$

Розв'язок задачі Коші:

$$y(x) := U_3 \left| \begin{array}{l} \text{simplify} \\ \text{collect, } e^{7x} \rightarrow \end{array} \left(\frac{68367 \cdot \cos(x)}{781250} + \frac{132978 \cdot \sin(x)}{390625} \right) \cdot e^{7x} + \frac{x^3}{50} + \frac{21 \cdot x^2}{1250} + \frac{1469 \cdot x}{31250} - \frac{68367}{781250} \right.$$

Лист.2

В системі «Mathcad» маємо змогу використовувати діючу програму в згорнутому виді, як на листі.2 (на місце розташування згорнутої програми вказує горизонтальна пряма). Це усуває незручності які виникають, коли програма займає значну частину робочого листа. Розв'язок з'являється миттєво після набору вихідної інформації.

Аналогічні програми розроблені для всіх видів правої частини ДР (експонента, многочлен, тригонометричний многочлен першого порядку), включаючи і загальний (1), а також програму, в якій використовується метод варіації довільних сталих. Це дає відчутну економію часу в навчальній роботі (особливо при перевірці індивідуальних завдань), а також при наукових дослідженнях в студентських наукових товариствах.

УДК 378.014.61:004.9:334.7(4+477)

С.О. Зубков, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

В.А. Гросул, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.А. Круглова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

В епоху стрімких технологічних змін та глобалізації, цифрова трансформація бізнесу стала невід'ємною складовою успіху для підприємств будь-якого масштабу. Розуміння принципів, тенденцій та наслідків цього процесу є критично важливим для майбутніх фахівців, особливо в контексті європейської інтеграції та передових практик ЄС.

Цифрова трансформація стає необхідною умовою функціонування для сучасних бізнесів, особливо в умовах глобалізації та швидких технологічних змін. Вивчення ролі цифрової трансформації бізнесу є критично важливим для підготовки сучасних фахівців, оскільки цей процес впливає на всі аспекти економічної діяльності. Європейський досвід у цій сфері демонструє, що цифровізація не лише підвищує ефективність бізнес-процесів, але й сприяє створенню нових бізнес-моделей, які відповідають сучасним вимогам ринку. Європейський досвід у цій сфері може слугувати цінним орієнтиром для підготовки відповідних фахівців в Україні.

Цифрова трансформація дозволяє підприємствам адаптуватися до швидко змінюваного середовища. Підприємства, які впроваджують цифрові технології, отримують можливість швидше реагувати на зміни в попиті та пропозиції, що є особливо важливим в умовах глобальних криз, таких як пандемія або економічні потрясіння. Це підкреслює необхідність навчання здобувачів освіти не лише теоретичним основам, але й практичним навичкам, які дозволять їм ефективно використовувати цифрові інструменти в бізнесі.

Цифрова трансформація також сприяє розвитку інновацій. Впровадження нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та аналітика даних, відкриває нові можливості для бізнесу, дозволяючи створювати більш ефективні та адаптивні бізнес-моделі. Здобувачі освіти, які навчаються цим технологіям, стають конкурентоспроможними на ринку праці, оскільки можуть впроваджувати інновації у своїй професійній діяльності.

Крім того, важливість вивчення цифрової трансформації полягає в тому, що вона формує у здобувачів освіти розуміння необхідності

інтеграції цифрових технологій у всі аспекти бізнесу. Це включає не лише економічні, управлінські та фінансові процеси, але й маркетинг, обслуговування клієнтів, управління ланцюгами постачання тощо. Знання про те, як цифрові технології можуть підвищити ефективність цих процесів, є важливими для успішної кар'єри в сучасному бізнес-середовищі.

Нарешті, цифрова трансформація бізнесу також має соціальний вимір, оскільки вона впливає на ринок праці та вимоги до навичок працівників. В умовах цифровізації зростає потреба у фахівцях, які володіють цифровими навичками, що робить їх більш затребуваними на ринку праці. Це підкреслює важливість навчання здобувачів освіти не лише технічним навичкам, але й розвитку м'яких навичок, таких як критичне мислення, креативність та здатність до адаптації.

Отже, вивчення ролі цифрової трансформації бізнесу є необхідним для підготовки молодих фахівців, які зможуть ефективно працювати в умовах сучасної економіки. Європейський досвід демонструє, що інтеграція цифрових технологій у бізнес-процеси є ключем до успіху, і здобувачі освіти мають бути готовими до цих викликів.

Слід наголосити на тому, що навчання цифрової трансформації бізнесу в Європейському Союзі має свої особливості, які відображаються в інтеграції новітніх технологій, адаптації до змінюваних умов ринку та розвитку відповідних компетенцій у здобувачів освіти. Цей процес є важливим для підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в умовах швидкої цифровізації.

Європейські університети акцентують увагу на міждисциплінарному підході до навчання цифрової трансформації. Це означає, що здобувачі освіти отримують знання не лише в галузі інформаційних технологій, але й в економіці, управлінні, маркетингу та інших сферах, що дозволяє їм розуміти комплексність бізнес-процесів у цифрову епоху. Європейські навчальні програми часто включають курси з аналізу даних, штучного інтелекту та управління проектами, що допомагає здобувачам розвивати навички, необхідні для успішної реалізації цифрових стратегій.

Важливим аспектом є практична орієнтація навчання. Університети в ЄС активно впроваджують проекти, стажування та практичні заняття, що дозволяє здобувачам освіти отримувати реальний досвід роботи з цифровими технологіями. Це сприяє розвитку навичок, які є критично важливими для адаптації до швидко змінюваного бізнес-середовища. Наприклад, підприємства, які використовують цифрові

платформи та аналітику, можуть значно підвищити свою продуктивність і конкурентоспроможність.

Європейські навчальні програми з цифрової трансформації бізнесу активно включають елементи сталого розвитку та соціальної відповідальності. Це означає, що здобувачі освіти набувають навички не лише впроваджувати цифрові технології, але й робити це з урахуванням екологічних та соціальних аспектів. Студенти вчаться враховувати вплив своїх рішень на суспільство та навколишнє середовище, що є важливим у контексті сталого розвитку. Це підкреслює необхідність формування у молодих фахівців відповідальності за свої дії в умовах цифровізації.

Важливою є роль державної політики в підтримці цифрової трансформації. Європейський Союз активно впроваджує ініціативи, такі як Єдиний цифровий ринок, що сприяє розвитку цифрових технологій і підвищенню конкурентоспроможності. Окрім законодавчих ініціатив, ЄС також інвестує значні кошти у розвиток цифрової інфраструктури, дослідження та інновації, а також підвищення цифрової грамотності населення. Такий комплексний підхід створює сприятливі умови для навчання та впровадження нових технологій у бізнес-процеси.

Безперечно, важливим елементом є співпраця між університетами та бізнесом. Європейські навчальні заклади активно співпрацюють з компаніями для розробки навчальних програм, які відповідають потребам ринку. Це дозволяє здобувачам освіти отримувати актуальні знання та навички, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Підприємства, зі свого боку, отримують доступ до кваліфікованих кадрових ресурсів, здатних ефективно використовувати новітні технології та сприяти їхньому подальшому розвитку. Така співпраця є взаємовигідною та є важливим фактором успішної цифрової трансформації як на рівні окремих підприємств, так і на рівні економіки країни в цілому.

Таким чином, інтеграція вивчення цифрової трансформації бізнесу в систему вищої освіти України, з урахуванням європейського досвіду, є необхідною умовою для підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в умовах цифрової економіки та сприяти сталому розвитку країни. Це вимагає міждисциплінарного підходу, який включає оновлення навчальних програм з акцентом на етичні аспекти, розвиток партнерства з бізнесом, впровадження інноваційних методів навчання та створення відповідної інфраструктури в освітніх закладах. Такий підхід дозволяє формувати фахівців, готових до викликів сучасного цифрового світу.

УДК 378.147.015.3.018.43

Л.К. Карпенко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Богомолів, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

В.В. Бредихін, д-р техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Дистанційне навчання стало невід'ємною частиною сучасної освіти, зокрема у підготовці майбутніх інженерів. У умовах європейської інтеграції та глобалізації важливо розуміти психологічні особливості, які впливають на процес навчання студентів технічних спеціальностей. Вивчення цих аспектів є критично важливим для забезпечення ефективності дистанційної освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців на міжнародному ринку праці.

Мотивація є ключовим фактором успіху в дистанційному навчанні. У контексті європейської інтеграції студенти повинні розуміти важливість своїх знань та вмінь у глобальному контексті. Мотивація до навчання може бути зовнішньою (наприклад, бажання отримати диплом, щоб знайти роботу в Європі) і внутрішньою (інтерес до предмету, прагнення до особистісного розвитку).

В умовах дистанційного навчання важливо створити атмосферу, що сприяє розвитку внутрішньої мотивації. Це може бути досягнуто через використання інтерактивних методів навчання, які дозволяють студентам самостійно вивчати матеріал і активно брати участь у навчальному процесі.

Дистанційне навчання вимагає від студентів високого рівня самостійності та відповідальності. Інженери майбутнього повинні вміти організовувати свій навчальний процес, ставити цілі та контролювати їх досягнення. Психологічно, це може бути викликом для деяких студентів, оскільки дистанційна форма навчання потребує від них більшої дисципліни та самоконтролю.

Важливою умовою успішного навчання є розвиток навичок тайм-менеджменту. Студенти повинні вміти планувати свій час, розставляти пріоритети та контролювати виконання завдань. Психологічна підтримка з боку викладачів, а також створення чіткої структури навчального процесу можуть допомогти студентам у цьому.

Комунікація та соціальна взаємодія є однією із складових успішного навчання. Дистанційне навчання обмежує традиційні форми

спілкування, що може призвести до почуття ізоляції серед студентів. Соціальна взаємодія є важливою для психологічного комфорту та емоційного благополуччя. У рамках дистанційної освіти важливо забезпечити можливості для комунікації між студентами, а також між студентами та викладачами. Використання онлайн-форумів, групових проєктів, відеоконференцій і інших інтерактивних форматів допомагає зберегти соціальні зв'язки та забезпечує студентам можливість обговорювати навчальні матеріали, ділитися досвідом і взаємодіяти одне з одним. Це позитивно впливає на їхнє психологічне благополуччя і мотивує до навчання.

Однією з важливих психологічних особливостей молодшої людини є адаптація до змін. У процесі європейської інтеграції система освіти підлягає змінам і адаптації до нових стандартів. Дистанційне навчання є одним із найбільш динамічних аспектів цих змін. Студенти повинні бути готові до адаптації своїх навчальних стратегій у відповідь на нові виклики. Психологічно, це може бути стресовим досвідом. Тому важливо розвивати в студентів гнучкість та здатність до адаптації. Викладачі можуть сприяти цьому через підтримку, заохочення та навчання технік стрес-менеджменту.

В умовах дистанційного навчання важливим є розвиток критичного мислення та саморефлексії. Студенти повинні вміти аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність і застосовувати знання на практиці. Це особливо актуально для інженерних спеціальностей, де рішення часто потребують глибокого аналізу та інноваційного підходу. Саморефлексія допомагає студентам оцінити свої сильні та слабкі сторони, усвідомити, які навички їм потрібно покращити, а також формувати цілі для подальшого розвитку. Викладачі можуть допомагати студентам у цьому процесі, надаючи зворотний зв'язок і підтримуючи їх у саморозвитку.

В умовах дистанційного навчання майбутні інженери повинні бути готові до роботи з сучасними технологіями. Психологічно, це може викликати стрес і невпевненість у студентів, які не мають достатнього досвіду роботи з новими платформами чи програмним забезпеченням. Важливо забезпечити технічну підтримку та навчальні матеріали, які допоможуть студентам адаптуватися до нових технологій. Це може включати онлайн-інструкції, відеоуроки та можливість консультацій з викладачами або технічними спеціалістами.

Під час дистанційного навчання студенти можуть стикатися з різними психологічними бар'єрами та страхами, такими як страх невдачі, відчуття ізоляції або низька самооцінка. Ці фактори можуть негативно впливати на їхній успіх у навчанні. В умовах європейської

інтеграції важливо працювати над подоланням цих бар'єрів, створюючи підтримуюче середовище для студентів.

Викладачі повинні звертати увагу на емоційний стан своїх студентів, надавати їм підтримку та допомагати в подоланні труднощів. Застосування коучингових методів, групових обговорень та психоемоційних тренінгів може значно зменшити рівень стресу та підвищити впевненість студентів у власних силах.

Європейська інтеграція передбачає взаємодію з різними культурами та освітніми системами. Для майбутніх інженерів це може стати додатковим психологічним викликом. Адаптація до нових умов навчання, розуміння культурних особливостей та міжкультурна комунікація – це важливі навички, які необхідно розвивати.

Викладачі повинні враховувати культурні відмінності студентів і створювати навчальне середовище, яке сприятиме їхній інтеграції. Включення міжнародних проєктів, обмін досвідом з іноземними університетами та участь у міжнародних конкурсах може допомогти студентам адаптуватися до нових умов та розширити їхній світогляд.

У дистанційному навчанні важливим аспектом є система оцінювання та зворотного зв'язку. Психологічно, студенти потребують регулярного зворотного зв'язку щодо своїх успіхів та прогресу. Це допомагає їм усвідомлювати свої досягнення, визначати слабкі місця та працювати над їхнім покращенням.

Європейська інтеграція може сприяти впровадженню нових методів оцінювання, які акцентують увагу на формуванні компетенцій, а не лише на знаннях. Викладачі факультету мехатроніки та інжинірингу використовують проєктні роботи, групові дослідження та презентації, як способи оцінювання, що дозволяє студентам отримувати більш різноманітний зворотний зв'язок.

Таким чином дистанційне навчання в підготовці майбутніх інженерів в умовах європейської інтеграції є складним, але необхідним процесом, який вимагає врахування психологічних особливостей студентів. Мотивація, самостійність, комунікація, адаптація до змін, критичне мислення та технологічна підготовка — це основні аспекти, які впливають на успішність навчання. Для забезпечення ефективності дистанційної освіти важливо створити підтримуюче середовище, яке сприяє розвитку всіх цих якостей у студентів, а також забезпечити необхідні ресурси та технології, що відповідають вимогам сучасного ринку праці. Лише в такому випадку можна підготувати висококваліфікованих інженерів, готових до роботи в умовах глобалізації та інтеграції в європейську освітню та професійну спільноту.

УДК 327

Л.О. Кирильсва, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПРО ВИЗНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ГРОМАДЯН ІЗ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В НІМЕЧЧИНІ

В умовах глобалізації та поширення процесів євроінтеграції відзначається міграція населення, що передбачає пошук роботи та реалізацію отриманих знань та професійних здобутків. В останні роки відзначається також прибуття громадян з інших країн світу до Європи для отримання прихистку (Asyl) або тимчасового захисту. Найбільшу кількість громадян приймає Німеччина, «держава з розвинутою економікою та активною соціальною підтримкою населення, що забезпечується ефективною діяльністю підприємств в площині свободи ринкових взаємовідносин між суб'єктами господарювання [1]. Громадяни, що прибули до Німеччини, мають всі можливості щодо визнання професійної кваліфікацій.

Регулятором визнання професійної кваліфікації в країнах Європи виступає Європейська рамка кваліфікацій, яка є базою для утворення національних рамок кваліфікацій у європейських державах та розбудови освітніх процесів. В Німеччині існує повністю функціональна національна рамка кваліфікацій (знання та розуміння; застосування знань та розуміння; формування суджень; комунікація; уміння навчатися). Визнання дипломів про вищу освіту регулюється відповідно до вимог Директива Європейського парламенту і Ради про визнання професійних кваліфікацій (Directive on the recognition of professional qualifications), а також Закону про оцінку еквівалентності професійної та робітничої кваліфікації. Зазначено, що «закон не застосовується в таких областях: визнання професій, які регулюються нарівні федеральної держави («регульовані професії»); визнання кваліфікацій вищої освіти, які не належать до регульованих професій (наприклад, математик, хімік, економіст); академічне визнання навчання, яке проходило за кордоном, та складених там іспитів у контексті вступу до вищої школи; 4) визнання сертифікатів про закінчення школи» [2]. Відповідно до чинного законодавства Німеччини професії для іноземців є регульованими та нерегульованими. Так, нерегульовані професії (більшість професій у Німеччині саме нерегульовані) з боку держави не регламентуються. Так, наприклад, напрямок «Облік і оподаткування відноситься саме до нерегульованих професій. Але необхідне знання з німецької мови (за отриманим

сертифікатом рівня B2) та питань оподаткування. За регульованими професіями визнання професійної кваліфікації (Anerkennung) є обов'язковим.

Отримати необхідну інформацію щодо підтвердження диплому можна на порталах «Інтеграція через кваліфікацію» та «Визнання у Німеччині». Особам, що хочуть отримати підтвердження професійної кваліфікації, необхідно на порталі Einheitlicher Ansprechpartner завантажити: заяву на отримання оцінки диплома про вищу освіту та його визнання (подання до Zentralstelle für ausländisches Bildungswesen (ZAB) - Центральне відомство з питань іноземної освіти); диплом, який підтверджує закінчення закладу вищої освіти, атестат про закінчення школи. Для визначення еквівалентності професійної кваліфікації фахівцям контактних груп необхідна інформація про зміст і тривалість освіти, в рамках якого була отримана іноземна професійна кваліфікація.

Процедура визнання професійної кваліфікації в Німеччині передбачає варіативність прийняття рішення відомством, а саме: повне визнання (доведено еквівалентність професійної кваліфікації); часткове визнання (доведено про неповну еквівалентність професійної кваліфікації); відмова (диплом подавача не підтверджено, оскільки не відповідає німецькій еталонній професії). Центральне відомство з питань іноземної освіти в Німеччині (ZAB) у разі відсутності суттєвих розходжень, підтверджує свою довіру до професійної кваліфікації подавача та надає Сертифікат про оцінку іноземного диплома, який є підґрунтям для працевлаштування.

Отже, отримане громадянами-іноземцями підтвердження професійної кваліфікації від спеціалізованих відомств Німеччини свідчить про необхідний рівень знань та професійних здібностей для працевлаштування в організаційних структурах держави.

Інформаційні джерела

1. Кирильєва, Л.О., Наумова, Т.А., Акімова, Н.С. Організаційні аспекти обліку та звітності підприємств Німеччини в умовах конвергенції. *Підприємництво і торгівля*, (36), 12-18. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-36-02>

2. Семігіна, Т., Баланюк, Ю., Семенець-Орлова І. Політика європейського союзу щодо взаємного визнання професійних кваліфікацій. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*, (3(63), 96-105. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-13](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-13)

УДК: 378.014.5(477)

Л.М. Коваленко, канд. пед. наук, доцент (ДБТУ, Харків)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВИТИ УКРАЇНИ

Проблема інтеграції вищої освіти України до європейського простору є надзвичайно актуальною, адже фундаментальною основою євроінтеграції у XXI столітті є ідея формування в Європі найбільш динамічної знаннеорієнтованої економіки в світі, яка забезпечує економічне зростання, створення більшої кількості «привабливих» робочих місць і соціальну злагоду. Створення так званого «внутрішнього» європейського освітнього простору на засадах європеїзації на сучасному етапі нерозривно пов'язано та корелюється зі світовою інтеграцією у галузі освіти. Глобалізація світу та розбудова єдиної Європи перетворюють інтеграцію національної освіти до європейського та інноваційного світового освітнього просторів на обов'язкову умову буття української держави.

Наразі в Україні існує три типи формальної післясередньої освіти: професійно-технічна (професійна) освіта, фахова передвища освіта та вища освіта.

Хоча збройне вторгнення завдало значних збитків освітній системі України, вона все ще функціонує. Для стабілізації системи вищої освіти в цих складних умовах органи влади частково досягли успіху. У цьому процесі вирішальне значення мали згуртованість української освітянської спільноти, бажання продовжувати навчання та достатньо ефективна внутрішня політика вищої освіти в Україні. Величезна заслуга міжнародної спільноти в тому, що вища школа України стоїть і продовжує розвиватися.

2022 рік знаменується великою кількістю нововведень та розпоряджень у сфері вищої освіти. Однак, не дивлячись на численні зміни та розпорядження, сфера вищої освіти України укріпила свої позиції з дотриманням чіткого вектору євроінтеграції. У своїй заяві від 3 березня 2022 року єврокомісарка Марія Габріель розповіла про підтримку українських студентів у рамках програми «Еразмус+», а також про підвищення гнучкості у впровадженні проектів з українськими учасниками. Це означає, що бенефіціари мають можливість самостійно закривати, відкладати чи планувати більше активностей у рамках чинних програм. 4 березня Європейський союз видав окрему директиву [6], яка тимчасово гарантувала біженцям з

України вільний доступ до ринку праці та освітніх послуг, а також надала їм такі ж права, як і громадянам країн-членів ЄС.

В аналітичному звіті змін вищої освіти України через війну зазначено шість сфер, на яких необхідно зосередитися найближчим часом для відбудови та укріплення вищої освіти. Серед них подолання викликів воєнних руйнувань, переосмислення та вироблення нового бачення системи вищої освіти загалом для забезпечення її всебічного розвитку та ін. [2, с.75].

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначає необхідність посилення співпраці між Україною та ЄС у сфері вищої освіти, зокрема з метою реформування та модернізації системи вищої освіти, сприяння зближенню вищої освіти в рамках Болонського процесу, підвищення якості та важливості вищої освіти, спрощення доступу до вищої освіти, стимулювання мобільності студентів і викладачів [5].

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [4], затверджена Кабінетом Міністрів України за день до повномасштабного збройного вторгнення Росії 23 лютого 2022 року, детально описує цілі та напрями загальної трансформації системи вищої освіти в Україні. У найближчі десятиліття вона має стати дороговказом для побудови системи та визначення напрямів публічної політики у сфері вищої освіти.

Всесвітній економічний форум прогнозує, що до 2030 року у світі доведеться перекваліфікувати більше 1 мільярда людей, оскільки робочі місця трансформуються в результаті четвертої промислової революції. Це стосуватиметься як наявних робочих місць, так і тих, які ще мають з'явитися [3].

Цей перелік не є вичерпним, він зумовлюється викликом часу та тими перешкодами, які потрібно долати людству під час свого розвитку. І система вищої освіти повинна миттєво реагувати на ці новації та виклики. Є очевидно, що ціллю євроінтеграційних процесів в Україні має стати не лише подолання викликів, зумовлених воєнним станом, але й становлення та розвиток відповідних галузей знань та відкриття спеціальностей у вишах. Цьому сприятиме істотне збільшення кількості молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, у тому числі професійними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю, а також забезпечення здобувачів вищої освіти можливості здобуття знань і навичок, необхідних для сприяння сталому розвитку. Серед таких навичок зазначимо *softskills*, або соціально-емоційні навички [1], які забезпечують здатність жити в мінливих умовах Європи сьогодення.

Отже, серед євроінтеграційних перспектив розвитку вищої освіти України ми вбачаємо подолання викликів воєнних руйнувань; активізацію академічної мобільності викладачів та здобувачів; переосмислення та вироблення нового бачення системи вищої освіти загалом для забезпечення її всебічного розвитку; створення позитивних умов для трансформації мережі закладів освіти, яка відповідатиме соціальним та економічним потребам України; підвищення якості освіти; посилення співпраці зі стейкхолдерами; визначення напрямів публічної політики у сфері вищої освіти; гнучкість реакції на оновлення освітніх програм відповідно до соціальних, економічних, політичних запитів Європи та світу.

Інформаційні джерела

1. Башкір О.І., Золотухіна С.Т., Бі Юнь. Роль емоційного інтелекту в спілкуванні учасників освітнього процесу закладу вищої освіти. Педагогічні науки, 2023. № 104. С.22-28. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-104-4>
2. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
3. Людський капітал 2030: глобальні навички майбутнього. Національне агентство кваліфікацій. 2021. URL: <https://hrliga.com/docs/ljudskyj-kapital-2030.pdf>
4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2591
6. COUNCIL IMPLEMENTING DECISION (EU) 2022/382 of 4 March 2022. establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382&from=EN>.

УДК 341.23:341.324.001.57(4)

О.В. Коваленко, канд. пед. наук, доц. (СНАУ, Суми)

МОВНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вступ України до ЄС неможливий без серйозної реформи професійної підготовки фахівців у всіх сферах, особливо тих, які безпосередньо пов'язані з іноземною мовою. Робота з реформування системи підготовки фахівців зі знанням іноземних мов відбувається у співдружності з провідними ЗВО України та країн ЄС.

Вивчення іноземних мов є пріоритетом у ЗВО, які готують фахівців сфери туризму. Це знаходить своє відображення в принципі побудови освітніх програм, які враховують професійні потреби самих фахівців. Такий підхід забезпечує особистісний та інтелектуальний розвиток студентів і сприяє формуванню спеціальних навичок для подальшого професійного розвитку через рефлексію. Якісні зміни в характері міжнародних зв'язків нашої країни та їх розширення, а також інтернаціоналізація всіх сфер суспільного життя роблять володіння іноземними мовами нагальною необхідністю для практичної та інтелектуальної діяльності [1, с. 23].

Досвід останнього десятиліття показав, що Україна поглибила співпрацю з Європейським співтовариством у найрізноманітніших сферах. Вивчення англійської (мови міжнародного спілкування), а також французької, німецької та інших європейських мов є пріоритетним для України. Протягом кількох років Рада Європи організовує та фінансує різноманітні проекти у сфері вивчення іноземних мов. Метою цих проектів є допомога державам-членам у розвитку та реформуванні їхніх національних програм викладання іноземних мов. Вони також передбачають обмін досвідом і технологіями та розробку сучасних методів викладання.

Європейська політика у сфері викладання іноземних мов спрямована на сприяння мовному та культурному співробітництву між країнами задля посилення згуртованості Європейського співтовариства. У все більш багатонаціональній Європі зростаюча потреба громадян у спілкуванні, незважаючи на мовні й культурні відмінності, вимагає довгострокової інституційної та фінансової підтримки з боку компетентних органів влади на всіх рівнях освіти.

Володіння мовою є однією з найважливіших умов успішного працевлаштування та кар'єри, а мовна політика ЄС визнає важливість

вивчення мов у процесі інтеграції. Робота ЄС у цій сфері узагальнена в концепції багатомовності, яка є політичним гаслом і планом дій ЄС. Метою мовної політики ЄС проголошено збереження мовного розмаїття і сприяння вивченню іноземних мов громадянами ЄС [2].

Вивчення мови повинно відбуватись разом із вивченням історії, а також культури, літератури народу, який розмовляє цією мовою. Очевидно, що мовна політика в Україні має здійснюватися з урахуванням перспективи європейської інтеграції. Адже є дві умови для того, щоб наша країна стала повноправним учасником євроінтеграційного процесу. По-перше, громадяни України повинні мати доступ до інформації про ЄС та їх документів. По-друге, така ж політика, як і в Європі, має застосовуватися і щодо іншомовної освіти, адже важко уявити себе членом спільноти, яка не розмовляє однією мовою.

Інтеграція України до ЄС також сприятиме впровадженню мовної політики ЄС. На початковому етапі мовної освіти повинні бути критично переглянуті та модернізовані освітні програми у світлі змінюваних пріоритетів, потреб суспільства та особистості.

Професійна підготовка повинна допомагати у розвитку особистих якостей, які необхідні кваліфікованому фахівцю в інтернаціоналізації поглядів, вільних від упередження та нетерпимості. Майбутнім фахівцям сфери туризму потрібно прищеплювати знання, поняття та навички, що допоможуть їм розвинути розумові та творчі здібності, незалежність суджень для прийняття рішень у процесі навчального процесу самостійно, відповідально та творчо. Програми повинні передбачати міцну базу для розвитку здібностей студента спостерігати, критично оцінювати під час роботи в аудиторії [3, с. 34].

Сучасні досягнення у сфері вивчення іноземних мов охоплюють проблеми моделювання іншомовної діяльності в інтелектуальних системах, умови формування іншомовної професійної компетенції, а також соціокультурних та політико-економічних передумов визначення мови міжнародного спілкування. Можна говорити про нову парадигму мовної технології інформаційного моделювання у лінгвістичному просторі.

Інформаційні джерела

1. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. Ніжин: ПП Лисенко, 2019. 408 с.
2. Константинов С. Ф. Гармонізація освіти України з європейським освітнім простором. Нове українське право. Вип. 4, 2023. С. 113-119.
3. Успішні практики багатомовної освіти в Україні / кол. авт., за ред. А. О. Панченкова. Київ: Ваїте, 2020, 134 с.

УДК 37.027.378

А.С. Козенок, канд. техн. наук (ДБТУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ РІЗНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ЗВО ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У Рекомендаціях Ради Європейського Союзу від 22 травня 2018 р. особисті, соціальні та навчальні компетенції визначаються як здатність саморефлексувати, ефективно керувати часом та інформацією, конструктивно працювати з іншими, залишатися стійкими та керувати власними силами. навчання та кар'єра. Сюди входить здатність справлятися з невизначеністю та складністю, здатність навчатися, підтримувати своє фізичне та емоційне благополуччя, підтримувати фізичне та психічне здоров'я, а також здатність вести здоровий та орієнтований на майбутнє спосіб життя, відчувати співчуття та керувати конфліктами в інклюзивний і сприятливий контекст [1].

На початку реформи шкільної освіти Нової української школи (НУШ) в 2018 році було оприлюднено 10 ключових компетентностей, якими має володіти отримувач освітніх послуг при закінченні ЗСЗО.

В ці ключові компетентності входять:

- 1) спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами;
- 2) спілкування іноземними мовами;
- 3) математична компетентність;
- 4) основні компетентності у природничих науках і технологіях;
- 5) інформаційно-цифрова компетентність;
- 6) уміння вчитися впродовж життя;
- 7) ініціативність і підприємливість;
- 8) соціальна та громадянська компетентності;
- 9) обізнаність та самовираження у сфері культури;
- 10) екологічна грамотність і здорове життя [2].

Поєднання ключових компетенцій, закладених у Новій українській школі (НУШ), з тими, що очікуються від випускників вищих навчальних закладів, є надзвичайно важливим для безперервного розвитку особистості та успішної адаптації до викликів сучасного світу.

Ключові компетенції НУШ спрямовані на формування всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного навчання, критичного мислення та ефективної комунікації. Вони закладають фундамент для подальшого навчання та професійного зростання.

Основні компетенції випусників ВНЗ є логічним продовженням шкільних компетенцій. Вони включають в себе більш глибокі знання у певній галузі, дослідницькі навички, здатність до аналізу великих обсягів інформації та розв'язання складних проблем.

Випусники технічних ЗВО повинні володіти широким спектром компетенцій, які дозволять їм успішно працювати в сучасному технологічному світі. Ці компетенції можна розділити на кілька основних груп:

1. Технічні компетенції: глибокі знання в обраній спеціальності; вміння використовувати сучасні інструменти та програмне забезпечення; навички проектування та конструювання; знання матеріалів та технологій виробництва.

2. М'які навички: аналітичне мислення; креативність; комунікативні навички: здатність ефективно спілкуватися як усно, так і письмово, працювати в команді, презентувати свої ідеї; управління часом та проектами; здатність до самонавчання.

3. Цифрові компетенції: вміння працювати з інформацією; знання основних принципів роботи комп'ютерів та мереж; навички програмування; цифрова грамотність.

4. Міжкультурна компетентність: розуміння культурних відмінностей людей різних культурних груп; готовність до роботи в міжнародних командах; вміння адаптуватися до різних робочих середовищ та культурних норм.

Також можна акцентувати увагу на тому, що вище перелічені компетенції перекликаються з тими, що були оголошені на Всесвітньому економічному форумі в Давосі в грудні 2023 році. Давосський форум є однією з найвпливовіших платформ для обговорення глобальних економічних та соціальних питань. Щорічно лідери бізнесу, політики та громадянського суспільства збираються тут, щоб обмінятися ідеями та визначити пріоритети для майбутнього. На даному форумі були зазначені 10 основних компетенцій фахівців різних галузей, які можуть знадобитися у 2025 році.

Їх було опубліковано на сайті форуму:

- 1) аналітичне мислення та інноваційність;
- 2) активне навчання та стратегії навчання;
- 3) розв'язання складних проблем;
- 4) критичне мислення та аналіз;
- 5) креативність, оригінальність та ініціативність;
- 6) лідерство та соціальний вплив;
- 7) використання технологій, моніторинг та контроль;
- 8) створення технологій та програмування;

9) витривалість, стресостійкість та гнучкість;

10) логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей [3].

Слід відзначити, що сучасний світ швидко змінюється, і вимоги до фахівців технічних спеціальностей постійно зростають. Володіння зазначеними компетенціями дозволить випускникам технічних ЗВО: швидко адаптуватися до нових технологій та викликів; знайти високооплачувану роботу в престижних компаніях; а також, реалізувати свій творчий потенціал та зробити внесок у розвиток технологій.

Для розвитку необхідних компетенцій студенти можуть:

- активно брати участь у навчальному процесі - відвідувати лекції, виконувати завдання, брати участь у дискусіях;
- практикуватися в вирішенні реальних інженерних задач - брати участь у проєктах, стажуватися на підприємствах;
- розвивати свої м'які навички - відвідувати тренінги, брати участь у студентських організаціях;
- постійно вдосконалювати свої знання - читати наукову літературу, відвідувати конференції, брати участь у онлайн-курсах.

Отже, сучасний інженер – це не тільки фахівець у вузькій галузі, але й універсальний професіонал, який володіє широким спектром компетенцій. Розвиваючи ці компетенції, випускники технічних ЗВО зможуть досягти успіху в своїй кар'єрі та внести свій вклад у розвиток технологій.

Світ стає все більш технологічним, глобалізованим та динамічним. Інженери відіграють ключову роль у розробці нових технологій, створенні інноваційних продуктів та вирішенні глобальних проблем. Для успішної роботи в таких умовах необхідні не тільки глибокі технічні знання, але й широкий спектр інших компетенцій, які дозволять інженерам ефективно взаємодіяти з колегами, клієнтами, партнерами та адаптуватися до постійних змін.

Інформаційні джерела

1. Карты компетенції. URL: <https://kwalifikacje.edu.pl/karty-kompetencji/> (дата звернення 10.10.2024).

2. Нова українська школа: ключові компетентності. URL: <https://uied.org.ua/2020/03/323/> (дата звернення 11.10.2024).

3. The Future of Jobs Report 2023/ Infographics. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/infographics-2128e451e0/> (дата звернення 11.10.2024).

UDC 81'246.3(4):005.62

А.О. Колесник, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

В.О. Архипова, ст. викл. (ХНУРЕ, Харків)

О.М. Муравйова, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

**EUROPEAN STRATEGIES FOR ENHANCING PROFESSIONAL LANGUAGE COMPETENCES IN MULTILINGUAL ASPECT
(ЄВРОПЕЙСЬКІ СТРАТЕГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У БАГАТОМОВНОМУ АСПЕКТИ)**

Multilingualism and multiculturalism are leading principles in the internal policy of the European Union.

European authors often pay attention to the cultural aspect of this phenomenon, emphasizing professional competitiveness as the main consequence of such an approach: “Knowledge of a foreign language is an increasingly essential competence in studies, the labour market, and in everyday life. Languages connect people, bring them closer to other countries and cultures, and enable them to understand and communicate with them. In the long term, multilingualism also contributes to improving the competitiveness of the European Union economy” [1, p. 323].

Multilingualism is one of the eight core competencies required for self-fulfilment, healthy and sustainable living, employment, active citizenship and social inclusion, as identified by EU Member States in the “Council recommendation on key competences for lifelong learning” – a framework that provides “successful ways to promote competence development through innovative learning approaches, assessment methods and support for educational staff” [2].

In the Recommendation, Member States agreed to work to

– boost language learning by the end of compulsory education by helping all young people to acquire competence in at least one other European language in addition to the language(s) of their schooling;

– encourage the acquisition of an additional (third) language to a level which allows them to interact with a degree of fluency measured against the Council or Europe’s Common European Framework of Reference for Languages (CEFR);

– encourage development of comprehensive approaches to improve the teaching and learning of languages at the national, regional, local and school level;

– introduce into education and training the concept of language awareness, which provides an inclusive framework for language learning taking into account individuals’ language skills;

- ensure that more language teachers have the opportunity to learn and study abroad;
- identify and promote innovative, inclusive and multilingual teaching methods using tools and platforms at the EU level, such as the School Education Gateway and eTwinning [3].

Despite some difficulties in implementing such a policy that supports linguistic diversity, society has recognized the value of a multicultural personality, functioning in a single information and physical space without internal borders, without disturbing the balance of the world language system. A special role in this regard is played by professional training, the vectors of which are aimed at building a common market with the assistance of economic cooperation, integration and the prevention of armed conflicts. And also at the formation of competitive citizens, whose level of higher education is sufficient for the successful provision of innovative technological processes and the choice of optimal solutions in a constantly changing world.

How does it work in the example of global business among entrepreneurs who have got a bachelor's or master's degree or are receiving higher education at one of the specialized universities in our country?

For large companies, it is recommended to employ a wider staff of specialists in the field of foreign language communication in order to meet the linguistic expectations of a diverse client base. This can be done either indirectly (through interpretation and translation services provided by professional language specialists or through the use of language tools) or directly (through the language skills of their employees working in the relevant departments). But a real competitive graduate of the economics faculty in addition to knowledge of business, trade or customs management should independently understand information materials in different languages.

In the dynamic environment of global business, multilingual entrepreneurs have a unique advantage. Their ability to communicate across language barriers opens doors to diverse markets, fosters cross-cultural collaboration, and facilitates international expansion. However, this linguistic ability is not static; it requires consistent efforts to maintain and improve language skills.

Maintaining a language enables consistent interactions with clients, investors, and customers. It enables entrepreneurs to navigate cultural peculiarities, build trust, and tailor marketing messages effectively.

Multilingual entrepreneurs who enhance language skills bridge gaps between team members, promote inclusivity, and create a harmonious work environment. They can adapt leadership styles based on cultural expectations.

Knowledge of a professional language directly affects dealmaking. Entrepreneurs who maintain language skills negotiate better terms, build rapport, and conclude profitable agreements. Fluency in a language increases their credibility and positions them as reliable partners.

Knowledge of foreign languages facilitates innovation. Entrepreneurs who read professional journals, attend conferences, and collaborate with colleagues around the world gain new perspectives. Multilingualism facilitates the cross-pollination of ideas, which leads to disruptive innovation.

During crises, foreign languages become a lifeline. Entrepreneurs who can communicate quickly, negotiate emergency situations, and change strategies to remain resilient.

Entrepreneurs who maintain language skills are outstanding. They transform their vision, have the opportunity to share success stories, and communicate authentically. Multilingual communication opens doors to collaboration, mentoring, and funding.

Strategies for enhancing professional language competence in multilingual aspect are different: geographical or virtual immersion in the language environment, language apps and platforms, reading books, research articles, and blogs in the target language, listening to podcasts and radio stations (which expose you to the natural tempo, accents, and idiomatic expressions of native speakers), social interaction in communication groups based on professional interests, networking events, and much more.

Thus, mastering the strategic toolkit for learning foreign languages is not a passive activity, but an investment in entrepreneurial success. Multilingual entrepreneurs who prioritize language learning, practice regularly, and embrace cultural diversity open a world of opportunity.

Information sources

1. Sebestyén K., Jagielska K. Multilingualism in Europe among to some theoretical and empirical examples – introduction to a thematic issue. *The Hungarian Educational Research Journal*, 13 (2023) 3, 319–327. URL: https://www.researchgate.net/publication/373062916_Multilingualism_in_Europe_a_mong_to_some_theoretical_and_empirical_examples_-_Introduction_to_a_thematic_issue
2. Council recommendation on key competences for lifelong learning. European Education Area. Quality education and training for all. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/key-competences?>
3. Multilingualism as a key competence. European Education Area. Quality education and training for all. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/multilingualism/multilingualism-as-a-key-competence>

УДК 004.056

М.С. Кондратенко, здоб. ступ. PhD (*ІНМЕ ім. Г.С. Пухова, Київ*)

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙН ДЛЯ ЦИФРОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ТА ВЕРИФІКАЦІЇ ДИПЛОМІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У контексті забезпечення якості вищої освіти, використання блокчейн-технологій для цифрової сертифікації дипломів може запропонувати ефективні рішення для гарантування безпеки, прозорості та зручності перевірки академічних досягнень. Це особливо актуально в умовах європейської інтеграції, де виникає потреба в швидкому та надійному визнанні дипломів і кваліфікацій між країнами. До прикладу, в Україні процедура визнання іноземних документів про освіту включає в себе: верифікацію освітніх документів, перевірку статусу освітньої установи, освітнього провайдера та освітньої програми, оцінку кваліфікації або періоду навчання та встановлення їхньої відповідності освітньому або освітньо-професійному ступеню в Україні, академічних та професійних прав[1].

Аналізуючи традиційну систему сертифікації та верифікації дипломів [2], на сьогодні можна виділити наступні її недоліки:

1. Підробка документів: В умовах глобалізації підробка дипломів та сертифікатів перетворилася на серйозну загрозу. Традиційні методи перевірки не завжди надійні й можуть вимагати значних зусиль від роботодавців та навчальних закладів.

2. Повільність та бюрократія: Процеси перевірки академічних документів через державні або приватні органи можуть займати тривалий час, особливо коли йдеться про транснаціональну взаємодію.

3. Непрозорість верифікації: Студентам і випускникам важко відслідковувати, хто має доступ до їхніх сертифікатів і як саме відбувається перевірка їхніх досягнень.

Вирішити такі проблеми допоможе технологія блокчейн. Це сучасна та прозора система. Кожен учасник може побачити інформацію про будь-який блок в мережі. Найбільшими перевагами даної технології є надійність, відмовостійкість та безпека. За невеликий проміжок часу її почали застосовувати для зберігання цифрових активів, захисту авторського права, ідентифікаційної інформації, для голосування тощо. Варто зазначити, що блокчейн використовує криптографічні алгоритми для забезпечення роботи системи. Вони гарантують незмінність блоку транзакцій, що є важливим аспектом збереження даних, зокрема і в

державних реєстрах[3]. У контексті сертифікації дипломів, це працює наступним чином:

1.Видача дипломів у вигляді токенів: Після завершення навчання освітній заклад видає студенту диплом, який є цифровим токеном, збереженим у блокчейні. Цей токен містить деталі про студента, програму навчання, здобуту кваліфікацію, дату завершення та інші дані.

2.Доступність для перевірки: Верифікація диплома стає набагато простішою — будь-яка сторона (наприклад, роботодавець або інший університет) може перевірити достовірність документа, звернувшись до публічного блокчейну. Завдяки цьому знижується необхідність в ручних перевірках або зверненнях до навчальних закладів.

3.Незмінність та безпека: Оскільки дані, збережені в блокчейні, неможливо змінити без згоди всієї мережі, підrobка дипломів стає практично неможливою. Усі зміни фіксуються та доступні для аудиту.

Переваги в контексті європейської інтеграції

1.Просте визнання кваліфікацій: В Європі існує складний процес взаємного визнання дипломів між країнами. Використання блокчейну може значно прискорити цей процес, оскільки будь-який університет або роботодавець зможе миттєво перевірити диплом через загальноєвропейську систему. Це сприятиме мобільності студентів і випускників між країнами ЄС.

2.Зниження бюрократичних перепон: Оскільки всі записи про академічні досягнення зберігаються в блокчейні, студенти не будуть залежати від бюрократичних процесів надання довідок і виписок з університетів для визнання їхніх дипломів у інших країнах.

3.Підвищення прозорості та довіри: Цифрові сертифікати, збережені в блокчейні, сприятимуть зростанню довіри між університетами, роботодавцями та студентами. Ця прозорість може стати основою для розвитку загальноєвропейських стандартів якості освіти.

Приклад застосування: проект Europass

Європейська комісія вже розробила платформу Europass, яка дозволяє зберігати та обмінюватися інформацією про навчання, роботу та навички. Це проект Європейського Союзу, спрямований на представлення професійних навичок, компетентностей і кваліфікацій у формі, зрозумілій у всіх країнах Європейського Союзу. Europass складається з п'яти документів: Curriculum vitae, мовний паспорт та інших. Перші два документи можуть бути заповнені особисто, а решта — інституціями, які мають на це право [4]. Інтеграція блокчейн-технології могла б стати наступним кроком у розвитку цієї системи. Всі сертифікати та дипломи можуть бути збережені у вигляді блокчейн-

записів, що дозволить автоматизувати процес верифікації й підвищити ефективність цієї платформи.

В якості висновку варто зазначити, що використання блокчейну для цифрової сертифікації дипломів і кваліфікацій є перспективним рішенням для забезпечення якості вищої освіти в умовах європейської інтеграції. Це дозволить підвищити мобільність студентів, полегшити процес визнання дипломів між країнами та забезпечити прозорість і безпеку всього процесу. Використання блокчейн-технології також може сприяти скороченню витрат, пов'язаних із зберіганням та обробкою документів, оскільки процеси будуть автоматизовані, що зменшить людський фактор і знизить ймовірність помилок. Окрім того, студенти та випускники зможуть зберігати свої дипломи та сертифікати в безпечному цифровому форматі, що полегшить доступ до них у будь-який час і з будь-якого місця. Загалом, впровадження блокчейну в систему сертифікації дипломів сприятиме не лише спрощенню адміністративних процесів, але й підвищенню рівня довіри до академічної системи на міжнародному рівні. Важливим аспектом є й екологічна складова – цифровізація сертифікаційних процесів зменшить потребу в паперових носіях. Європейські університети та навчальні заклади можуть спільно використовувати єдину блокчейн-мережу, що спростить взаємодію між різними країнами та системами освіти. Це може стати важливим кроком до створення загальноєвропейської освітньої платформи з інтегрованими стандартами якості та верифікації.

Інформаційні джерела

1. Визнання іноземних документів. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/poslugi/viznannya-inozemnikh-dokumentiv>
2. Порядок верифікації документів про освіту. URL: <https://moz.gov.ua/uk/poryadok-verifikaciyi-dokumentiv-pro-osvitu>
3. Кондратенко М.С. Використання технології блокчейну для побудови ієрархічної структури на множині державних реєстрів з метою захисту від підробки інформації. Всеукраїнська науково-практична конференція «Theoretical and Applied Cybersecurity» (TACS-2024). Матеріали конференції. С. 228-232 URL: <https://is.ipt.kpi.ua/pdf/TACS-23.pdf>
4. Europass. Wikipedia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Europass>

УДК 616.1–616.7

Н.Г. Косуліна, д.-р. техн. наук, професор (ДБТУ, Харків)

М.С. Сорокін, канд. техн. наук, доцент (ДБТУ, Харків)

Ю.М. Хандола, канд. техн. наук, доцент (ДБТУ, Харків)

АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ СВІТОВИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ УСТАНОВ, МОНІТОРИНГ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНОЗЕМНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ БІОМЕДИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

Біомедична інженерія (БМІ) є мостом між різними областями, з одного боку – медициною та біологією, з іншого – прикладними (інженерними) та фізичними науками. БМІ використовує інженерний підхід, що допомагає вирішувати проблеми біології, природи та охорони здоров'я загалом. Основна характеристика БМІ – її міждисциплінарний характер. Потреба у спеціалістах БМІ в галузі медицини та сектору охорони здоров'я загалом зростає всюди у світі. У зв'язку зі зростаючим попитом на інженерів БМІ кількість університетів, що пропонують спеціальності БМІ також зростає. Європейське опитування показало, що в даний час понад 300 різних програм БМІ доступні в Європейських університетах. Це число говорить про більш ніж трикратне зростання за останні десять років.

У більшості університетів освітні програми з БМІ виникли з деяких традиційних інженерних галузей, таких як електрична, механічна чи хімічна інженерія. Через це багато програм БМІ зосереджено на кафедрах, напрям яких ближче до основних інженерних галузей. Наприклад, програми БМІ, які отримані шляхом взаємодії електротехніки та медицини, схильні спеціалізуватися на біомедичному приладобудуванні, медичній електроніці, візуалізації та обробці біомедичних сигналів та зображень. БМІ програми, що пов'язані з машинобудуванням, часто спеціалізуються на біомеханіці, біотранспорті та інструментах. БМІ на основі програм хімічного машинобудування часто орієнтовані на біоматеріали, біохімію, клітинну та тканинну інженерію. Проте всі програми БМІ мають багато загальних тем і характеристик.

Таким чином, профіль інженерів БМІ включає фахівців з дуже різномірними областями спеціалізації, що мають загальні характеристики, які визначають їх як біомедичних інженерів і роблять їх унікальними серед звичайних інженерів. Кожен інженер БМІ повинен мати міцні та відносно широкі фундаментальні знання інженерно-

фізичних наук і принципів. Однак, на відміну від інших інженерів, вони повинні вміти застосовувати ці знання для вирішення завдань біомедичного характеру, що потребує знання живих організмів. З цього випливає міждисциплінарний характер, тому не дивно, що більшість існуючих іноземних програм БМІ організовано як програми 2-го або 3-го циклу (рівень магістра або доктора наук), і більшість зарахованих студентів – 1-го циклу - випускники різних традиційних інженерних програм. В результаті проведеного аналізу наукових напрямів досліджень провідних світових установ щодо БМІ встановлено, що вони значну увагу приділяють проблемам розвитку цифрових систем та визначення параметрів біо'об'єктів. Це свідчить про актуальність та своєчасність проведення досліджень в цьому напрямку.

На рис. 1 приведені кращі університети Європи, які мають інтегровані спеціальності, що входять до складу БМІ.

Рисунок 1 – Кращі університети Європи за спеціальністю БМІ

Для розрахунку рейтингів публікацій використовувався графік із 1,47 млн. цитувань 50,7 тис. наукових робіт, зроблених 322 університетами Європи. З аналізу освітніх програм видно, що наші колеги не розрізняють програми бакалаврату та магістратури, а також не адаптуються до поточних пропонованих спеціальностей. Ми можемо знайти інформацію про надані ступені на сторінці <https://edurank.org/engineering/bioengineering/eu/-specialty-in-biomedical-engineering-in-Europe>.

На рисунку 2 представлені кращі провідні світові університети що навчають спеціальності БМІ та проводять відповідні дослідження.

Рисунок 2 – Кращі університети Європи за спеціальністю БМІ

Таким чином, як свідчать результати моніторингу, провідні світові університети приділяють особливу увагу проблемам навчання спеціальності біомедичної інженерії, що підтверджується створенням окремих підрозділів, які здійснюють наукові дослідження виключно з цієї тематики. З метою подальшої підтримки високої якості біомедичної інженерної освіти створено «Міжнародну федерацію медичної та біологічної інженерії», а також новостворений «Європейський альянс медичної та біологічної інженерії та наук», що підтримується нею, які об'єднують національні та транснаціональні європейські асоціації, навчальні заклади та промисловість, медико-біологічну інженерію та науку. Ці організації ведуть облік та координацію всіх медико-біологічних освітніх та наукових програм у Європі та готують рекомендації для створення конкурентоспроможної освіти та гармонізованої акредитації великої кількості різноманітних програм для підготовки медико-біоінженерних фахівців.

З огляду на це міжнародна федерація медичної та біологічної інженерії затвердила «Критерії з акредитації освітніх програм з БМІ для Європи», які відповідають вимогам Болонської декларації. Головні учасники у цьому процесі – університети, тому Асоціація університетів визначає важливі напрями створення Європейського простору вищої освіти. Ці директиви поширюються і в БМІ.

Інформаційні джерела

1. Аналітичний огляд спеціальності 163 Біомедична інженерія. <https://163.elektrofak.site/specialty/analytics>

УДК: 378.147.014.242

А.С. Лапченко, канд. іст. наук, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

ПРОГРАМИ ОБМІНУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В ГАЛУЗІ ІСТОРИЧНИХ, СОЦІОЛОГІЧНИХ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

У сучасному світі мобільність студентів стає дедалі важливішою. Програми обміну відкривають нові горизонти для молодих людей, надаючи можливість отримати новий досвід, вдосконалити знання та розширити культурні горизонти. Це особливо актуально для студентів, які навчаються в галузях історичних, соціологічних та педагогічних наук. У цій доповіді розглянуто основні програми обміну, доступні для українських студентів у цих галузях.

Переваги програм обміну:

1. *Міжнародний досвід*: Студенти мають можливість вивчати культурні, соціальні та освітні контексти інших країн. Це дозволяє їм краще розуміти глобальні тенденції та виклики, що стоять перед сучасним суспільством.

2. *Розширення мережі контактів*: Програми обміну сприяють формуванню міжнародних зв'язків. Студенти можуть знайомитися з викладачами та однокурсниками з інших країн, що може бути корисним у майбутній кар'єрі.

3. *Поліпшення мовних навичок*: Вивчення іноземних мов та практична їх реалізація під час перебування за кордоном допомагають студентам підвищити мовну грамотність і комунікативні навички.

4. *Академічний розвиток*: Студенти можуть відвідувати лекції, семінари та практичні заняття в університетах, що мають іншу методологію викладання. Це стимулює критичне мислення та розширює горизонти знань.

В Україні існує кілька ключових програм обміну, які охоплюють історичні, соціологічні та педагогічні науки:

Програма "Еразмус+"

Одна з найвідоміших програм обміну в Європі — "Еразмус+". Ця програма спрямована на підтримку навчання, стажування та волонтерства в країнах Європейського Союзу. Студенти мають можливість навчатися в університетах-партнерах, що забезпечує їм доступ до нових навчальних методик, досліджень та культур. Для українських студентів програма "Еразмус+" стала доступною після підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Багато українських університетів

мають угоди з європейськими закладами, що дозволяє студентам на всіх рівнях навчання брати участь у програмах обміну. Це особливо важливо для студентів історичних та соціологічних наук, адже вони можуть вивчати різні аспекти культурної і соціальної політики країн ЄС.

Програма Фулбрайта

Фулбрайт — це одна з найвідоміших міжнародних освітніх програм, що надає можливості для навчання та досліджень у США. Ця програма охоплює різні галузі знань, у тому числі соціальні та гуманітарні науки. Студенти можуть отримати стипендії на навчання в американських університетах, що дозволяє їм не тільки отримати нові знання, але й взаємодіяти з провідними фахівцями та науковцями. Фулбрайт також підтримує проведення досліджень, що є важливим аспектом для студентів, які навчаються в галузях історії, соціології та педагогіки.

Двосторонні програми обміну

Багато українських університетів уклали угоди про співпрацю з навчальними закладами в інших країнах. Ці двосторонні програми обміну надають можливість студентам навчатися та проходити стажування в університетах-партнерах. Такі програми можуть бути менш формалізованими, ніж "Еразмус+", але вони часто є дуже гнучкими і доступними. Студенти можуть обирати курси відповідно до своїх інтересів та спеціальності, що дозволяє їм адаптувати своє навчання під конкретні потреби. Це також сприяє обміну культурними знаннями та досвідом, що є важливим аспектом для студентів, які вивчають соціальні науки.

Програми від міжнародних організацій

Окрім освітніх програм, існують також програми стажувань від міжнародних організацій, таких як ООН, ЮНЕСКО та інші. Ці організації пропонують студентам можливості для проведення досліджень, участі в проектах та отримання практичного досвіду в сфері соціальних наук.

Програми обміну для українських студентів у галузі історії, соціології та педагогіки є важливим інструментом для здобуття нових знань, досвіду та культурного збагачення. Вони відкривають нові горизонти для навчання та професійного розвитку, дозволяючи студентам стати більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці.

УДК 378.126

Г.Г. Лисак, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)
Т.О. Ставерська, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)
О.В. Жиликова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Академічна мобільність є невід'ємною формою існування інтелектуального потенціалу, що відбиває реалізацію внутрішньої потреби цього потенціалу у русі у просторі соціальних, економічних, культурних, політичних взаємин та взаємозв'язків.

Академічна мобільність – одна з найважливіших сторін процесу інтеграції вузів та науки у міжнародний освітній простір. Академічну мобільність у галузі міжнародного співробітництва вищої школи не можна звести до конкретних дій, технологій та механізмів, пов'язаних лише із системою обміну студентами навчальних закладів різних країн. Експерти зазначають, що насправді має місце складний та багатоплановий процес інтелектуального просування, обміну науковим та культурним потенціалом, ресурсами, технологіями навчання.

Збільшення мобільності студентів та викладачів – процес еволюційний, що вимагає постійної уваги та зусиль з боку учасників цього процесу.

Мобільність студентів передбачає можливість часткового навчання у європейських вузах-партнерах з наступним визнанням як часу навчання у закордонному виші, так і отриманих там переказних кредитів (ECTS). Мобільність студентів передбачає також доступ до супутніх послуг у приймає ВНЗ.

Для науково-педагогічних працівників мобільність означає можливість проведення наукових досліджень та здійснення викладацької діяльності, а також стажування та обмін професійним досвідом у різних країнах з дотриманням їх прав у встановленому законом порядку.

Дослідження сутності категорії «академічна мобільність» стало предметом вивчення широкого поля зарубіжних науковців, таких як: Б. Вехтер, У. Тайхлер, Л. Пурсер, Ч. Шнеллео, С. Гарбен, та інші. Розкриттю проблем реалізації ідей академічної мобільності в Україні та світі присвячені праці вітчизняних науковців - В. Андрущенко, В. Астахової, С. Вербицької та ін. Вивчення робіт науковців дало змогу

з'ясувати, що термін «академічна мобільність» є досить визначеним, класифікованим та обговореним із загальних точок зору.

Разом з цим, узагальнення існуючого доробку та його критичний аналіз дав змогу осмислити зазначену проблематику, виокремити положення, які можуть мати значення для практики реалізації академічної мобільності викладачів і студентів України. Основні з них наступні.

Цілі мобільності вищої освіти можуть бути різними. Це можуть бути не тільки освітні, дослідні або пов'язані з викладанням мети, а також і особисті, культурні, соціальні, імміграційні, мовні або інші амбіції щодо придбання якісної освіти та проведення наукових досліджень. Тому в практиці існують кілька визначень терміну «академічна мобільність». При цьому, мобільність студентів відноситься до періоду навчання в країні, відмінної від постійного проживання або попередньої освіти для здобуття вищої освіти або навчання протягом деякого періоду. Мобільність викладачів - відноситься до періоду роботи в країні, відмінної від постійного проживання чи роботи на певний термін».

Академічну мобільність можна розділити на кілька основних видів:

1. Кредитна мобільність: передбачає тимчасове навчання студента в іншому навчальному закладі з подальшим зарахуванням здобутих кредитів у рідному університеті. Це дозволяє студентам розширити свої академічні та культурні горизонти без переривання основного навчального курсу.

2. Ступенева мобільність: це навчання, яке веде до отримання диплому в іншому закладі, іноді в рамках програм подвійного дипломування. Такі програми стають все більш популярними, оскільки дають можливість отримати два дипломи одночасно, що підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Для студентів і викладачів академічна мобільність відкриває низку можливостей. Так, перебуваючи в іншій країні, учасники програми змушені використовувати іноземні мови у повсякденному житті та навчанні. Це сприяє вдосконаленню мовної компетенції, що є важливим для професійного зростання.

Крім того, навчання або викладання за кордоном дозволяє зануритися в іншу культурну середу, що сприяє розвитку міжкультурної компетенції, толерантності та розумінню глобальних процесів.

Студенти отримують можливість вивчати нові дисципліни, доступні лише за кордоном, а також налагоджувати контакти з міжнародними науковими спільнотами. Викладачі можуть брати участь

у спільних дослідженнях, конференціях та семінарах, що підвищує їх академічний рівень та покращує репутацію навчального закладу.

Студенти, які брали участь в академічній мобільності, часто стають більш привабливими для роботодавців завдяки своєму міжнародному досвіду та знанням кількох мов.

Незважаючи на численні переваги, академічна мобільність має й низку викликів. Перш за все - навчання або викладання за кордоном часто вимагає значних фінансових ресурсів. Хоча існують стипендіальні програми, такі як Erasmus+, Fulbright, DAAD, для багатьох студентів і викладачів витрати залишаються високими.

Крім того, існує проблема з визнанням здобутих за кордоном кредитів або диплому в рідному університеті. Інколи відмінності в навчальних програмах та оцінювальних системах можуть призвести до складнощів із зарахуванням академічних результатів. Студенти та викладачі можуть стикатися з труднощами в адаптації до нової освітньої та культурної системи, що вимагає часу та зусиль.

Існують і організаційні труднощі - для університетів і студентів важливими є чіткі механізми організації академічної мобільності, включаючи юридичну підтримку, інформаційні ресурси та супровід на всіх етапах програми.

Розглядаючи роль і місце університетів у забезпеченні академічної мобільності, відзначимо, що саме вони повинні налагоджувати зв'язки з закордонними навчальними закладами та надавати консультації щодо можливостей участі в програмах мобільності, фінансових аспектів, визнання результатів навчання.

Впровадження програм подвійного дипломування або спільних навчальних програм з іноземними партнерами дозволяє студентам здобувати дипломи, визнані як національними, так і міжнародними освітніми системами.

Сучасний розвиток технологій відкриває нові можливості для цифрової академічної мобільності. Онлайн-курси, віртуальні обміни та дистанційні дослідницькі проекти дозволяють брати участь у міжнародних освітніх процесах без необхідності фізичного переміщення. Це особливо актуально в сучасних умовах та для тих, хто з різних причин не може виїхати за кордон.

Таким чином, академічна мобільність є невід'ємною частиною сучасної вищої освіти, що забезпечує студентам і викладачам унікальні можливості для професійного та особистісного розвитку. Однак для повного використання її потенціалу необхідно подолати ряд викликів, зокрема фінансових, організаційних та культурних.

УДК 005.8

В.В. Макогон, канд екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОЕКТУ МІЖНАРОДНИХ АКАДЕМІЧНИХ ОБМІНІВ ЕРАЗМУС+ У ВОЄННИЙ ЧАС

Останні півстоліття ми стали свідками академічної революції у вищій освіті, що характеризується реорганізацією системи вищої освіти з метою підвищення якості, доступності та конкурентоспроможності вищих навчальних закладів. Академічна мобільність, що стала можливою завдяки програмі Еразмус+, визнана успішним засобом співпраці між іноземними та вітчизняними вищими навчальними закладами. Тому реалізація стратегії розвитку міжнародної мобільності є одним із пріоритетів державної політики України. Під час війни здобувачі освіти в Україні зазнали жорстокого поводження з боку держави-агресора, а їхній доступ до професійної освіти належної якості є обмежений. Однак завдяки міжнародному академічному обміну в рамках Еразмус+ студенти мають можливість безкоштовно навчатися в університетах, проходити стажування, отримувати стипендії та здобувати професійні навички і компетенції, необхідні для відбудови вільної та незалежної післявоєнної України.

Поняттю «академічна мобільність» та її проблемам у сфері сучасної освіти в Україні присвячені праці багатьох сучасних українських науковців, таких як Н. Мирончук, Н. Гуляєва, М. Карпенко, О. Болотська та ін. Специфіку практики академічної мобільності досліджували Д. Свириденко, В. Триндюк, М. Згуровський, В. Полянський, В. Журавський, Я. Грищук, Н. Мирончук, Ю. Заячук. Види академічної мобільності, її вплив на кар'єру, визнання досягнень, фінансування навчання, тенденції розвитку програм мобільності розглядали Ф. Альтбах, Дж. Найт, У. Тайхлер, Б. Кем та Т. Кім [1-5].

У низці досліджень, присвячених поняттю «академічна мобільність» її розглядають як інструмент стратегій інтернаціоналізації та розвитку вищої освіти. Закон України «Про вищу освіту» визначає останню як можливість навчання протягом одного або кількох семестрів в іншому вищому навчальному закладі, який здійснює підготовку фахівців за тією самою спеціальністю з урахуванням акредитації напряму підготовки (освітньо-кваліфікаційного рівня) та терміну навчання.

Академічна мобільність здобувачів освіти – це процес набуття знань і навичок у вищих навчальних закладах країн, громадянами яких

воно не є. Це передбачає перетин особою національних кордонів з урахуванням її попередньої освіти та здобуття кваліфікації або ступеня в кінці періоду навчання [6, с. 20-21]. Приймаючи участь у програмах мобільності, здобувачі набувають міждисциплінарних компетентностей, тобто нових знань і навичок у різних наукових галузях, наприклад, поглиблене вивчення фахової ділової іноземної мови, а також ознайомлення з науковими та освітніми традиціями і культурою інших регіонів і країн. Академічна мобільність допомагає задовольнити особисті потреби. Бажання змінити власне життя, ширші можливості працевлаштування та кар'єрної самореалізації, перспективи професійного зростання, вища заробітна плата [7].

Програми академічної мобільності дуже різноманітні. Академічна мобільність може бути регіональною, міжрегіональною або міжнародною, але більшість закладів вищої освіти в Україні приваблює саме міжнародна академічна мобільність, яка відкриває студентам нові можливості в їхньому рідному університеті. Зрештою, успішна реалізація програм міжнародної академічної мобільності дозволяє вищим навчальним закладам налагоджувати міжнародні зв'язки та пропонувати нові програми, формуючи статус та імідж університету.

В офіційному програмному документі Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) поняття «міжнародна мобільність» трактується як «період навчання або переміщення молоді або дорослих за кордон з метою формального або неформального навчання, особистого або професійного розвитку», що сприяє розвитку національної ідентичності та громадянства.

Міжнародна мобільність стала можливою завдяки програмі Еразмус - Плану дій Європейського співтовариства з мобільності студентів університетів. Програма Еразмус є найбільшою та найуспішнішою освітньою програмою в ЄС, що сприяє інтернаціоналізації вищої освіти [8] та надає студентам вищих навчальних закладів численні можливості для навчання або стажування в університетах за кордоном. З бюджетом понад 28 мільярдів євро до 2021-2027 рр. програма освітнього, професійного та особистісного розвитку громадян ЄС та країн, що не входять до ЄС, у сферах освіти, навчання, молоді та спорту стала найпопулярнішим напрямом студентської мобільності, що підтримує академічну мобільність, проекти міжінституційної співпраці та партнерства, розробку політики та співробітництво. Стратегія на 2021-2027 рр. включає волонтерство та формування громадянства, інтернаціоналізацію, інклюзивність, віртуальний обмін як сучасний інструмент, активну участь у спільних

магістерських програмах та інші напрямки співпраці, що знаходяться на стадії розробки.

Причиною часткового внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 13 травня 2022 року про регулювання академічних обмінів в Україні стала широкомасштабна російська окупація України. Постанова Кабінету Міністрів України № 599 «Про внесення часткових змін до постанови Кабінету Міністрів України з питань регулювання академічної мобільності» дозволяє українським здобувачам професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та здобувачам вищої освіти навчатися, проводити наукові дослідження та стажування у найкращих світових інститутах та наукових центрах, а також окреслює процедури реалізації права на академічну мобільність та основні підходи до його реалізації в умовах воєнного стану.

Водночас Комісія надає всебічну підтримку українським закладам вищої освіти для успішної реалізації програми Еразмус+ та реалізації міжнародної академічної мобільності студентів українських закладів вищої освіти з березня 2022 року, надаючи гранти на освітню та академічну (кредитну) мобільність для підтримки українських студентів Гнучкі процедури та виняткові заходи запроваджено для досягнення.

Інформаційні джерела

1. Altbach P. The internationalization of higher education: motivation and realities // The NEA 2006 Almanac of Higher Education, 2006. – P. 1-10.
2. Knight J. Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales // Journal of Studies in International Education. – 2004. – Vol. 8, № 1. – P. 5-31. DOI: 10.1177/1028315303260832.
3. Teichler U. Mutual Recognition and Credit Transfer in Europe: Experiences and Problems // Journal of Studies in International Education. – 2003. – Vol. 7, № 4. – P. 312-341. DOI: 10.1177/1028315303257118.
4. Kehm V. Research on internationalization in higher education // Journal of Studies in International Education. – 2007. – Vol. 11, № 3/4. – P. 260-273. DOI: 10.1177/1028315307303534.
5. «Academic Mobility, Transnational Identity Capital, and Stratification under Conditions of Academic Capitalism» / T.Kim, T.Reitz and other // The New Political Economy of Higher Education: Higher Education Special Issue. DOI: 10.1007/s10734-017-0118-0.
6. Скиба Т.Ю. Аналіз стану і тенденції розвитку вищої освіти в Україні // Наукові праці. Державне управління. – 2013. – Вип. 202, Т. 214. – С. 136-140.
7. Триндюк В. Формування готовності до академічної мобільності у студентів: автореф. дис. к.пед.н.:13.00.04/В. Триндюк.–Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2017. – 273 с.
8. Altbach P. The Road to Academic Excellence // The Making of World-Class Research Universities, 2011.

УДК 372.851

Д.І. Масленніков, канд. фіз.-мат. наук, доц. (ДБТУ)

РОЛЬ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В АДАПТАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Країни ЄС, Сполучені Штати Америки, інші розвинуті країни, які наразі забезпечують технологічний прогрес, вкладають суттєві ресурси в розвиток математики та математичної освіти. Вважається, що і в Україні, починаючи ще з радянських часів, математична освіта залишається все ще традиційно сильною, але за роки незалежності рівень математики в Україні, нажаль, суттєво зменшився. У 2016 році Україна вперше долучилася до проекту PISA (Programme for International Student Assessment), ставши однією з понад 80 країн-учасниць сьомого 3-річного циклу PISA. Основний етап цього циклу проводився у 2018 р. У цьому циклі наша країна обрала обов'язкові для всіх країн опції тестування із читання, математики та природничо-наукових дисциплін і анкетування учнів. Результат виявився не найкращим. Україна набрала 453 бали з 600 можливих [1], пропустивши вперед провідні країни світу, в тому числі практично всі європейські країни. Більш того, ми не досягли навіть середнього результату по усім країнам (493 бали). Після підведення підсумків тесту Уряд України у 2019 році затвердив «План заходів щодо популяризації природничих наук та математики до 2025 року». Нажаль, даний план стосувався в основному середньої освіти. У 2022 році результат був ще гірший [2]. Розвиток математичної освіти у ЗВО залишили поки що на самі вищі.

Для вищів аналогічної програми не існує, отже, порівнювати вищу математичну освіту ми можемо тільки через навчальні програми. Порівняємо обсяг математичних дисциплін в Україні та сусідніх країнах, що входять до ЄС. Варшавський політехнічний університет, (Politechnika Warszawska) Варшава, Польща, спеціальність «Кібербезпека»: 1 семестр 10 кредитів ЕКТС, 2 семестр 5 кредитів, 3 семестр 6 кредитів, всього 21 кредит [4]. Карлів Університет (Univerzita Karlova), Прага, Чехія, усі ІТ спеціальності: 1 семестр 10 кредитів, 2 семестр 10 кредитів, 3 семестр теж 10 кредитів, усього 30 кредитів [5]. Середземноморський університет Реджо-ди-Калабрія, Італія (Università degli Studi Mediterranea di Reggio Calabria), навчальна програма «Інтернет і кібербезпека»: 1 рік 24 кредити обов'язкові та 2 курси по 6 кредитів вибіркових дисциплін, всього до 36 кредитів [6].

ДБТУ, Харків, Україна: 1 семестр 4 кредити, 2 семестр 4 кредити, 3 семестр 4 кредити, усього 12 кредитів [7]. Таким чином, обсяг математики для студентів ІТ спеціальностей в Україні, окремо у ДБТУ, у два, інколи у три рази менше, ніж студентів аналогічних спеціальностей у Європі. Аналогічна ситуація спостерігається і для інженерних та економічних спеціальностей.

Розвиток математичної освіти є необхідною умовою адаптації української освіти у європейську. Для вищих навчальних закладів для інженерних, економічних, ІТ спеціальностей потрібно збільшувати загальний обсяг математики, поділяючи за необхідності один великий курс вищої математики на окремі дисципліни, наприклад, лінійна алгебра, математичний аналіз, теорія графів і т. ін.. У протилежному випадку випускники наших ЗВО не зможуть конкурувати з випускниками навіть не самих кращих європейських університетів. Більш того, наші бакалаври дуже важко буде вчитися у магістратурах європейських університетів внаслідок недостатньої математичної підготовки.

Інформаційні джерела

1. PISA-2018. Результати. МІЖНАРОДНИЙ ЗВІТ за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 (переклад українською мовою). https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/PISA2018_Mizhnarodnyj-zvit_ukr.pdf
2. PISA-2022. Результати. МІЖНАРОДНИЙ ЗВІТ за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (переклад українською мовою). <https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/Mizhnarodnyj-zvit-PISA-2022-T1.pdf>
3. План заходів щодо популяризації природничих наук та математики до 2025 року. Розпорядження КМУ від 14.04.2021 № 320-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2021-%D1%80#Text>
4. Офіційний сайт Варшавського політехнічного університету <https://www.elka.pw.edu.pl/Studenci/Zalaczniki/Plany-modelowe-12/Cyberbezpieczenstwo-1>
5. Офіційний сайт Карлового Університету <https://www.mff.cuni.cz/cs/studenti/bc-a-mgr-studium/studijni-plany/2023-2024/informatika/bc/zakladni-informace>
6. Офіційний сайт Середземноморського університету Реджо-ди-Калабрія <https://www.unirc.it/en/undergraduate.php?aaOffId=2024&cds=86.L>
7. Офіційний сайт ДБТУ <https://biotechuniv.edu.ua/pro-universitet/osvitnya-diyalnist/osvitni-programi/>

УДК 341:378.014](075.8)

В.О. Мирошниченко, канд. пед. наук, доц. (БДПУ, Запоріжжя)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Питання визнання документів про освіту набуває особливого значення у контексті глобалізації освітніх процесів і збільшення мобільності студентів та викладачів. Належне правове регулювання визнання кваліфікацій сприяє академічній і професійній інтеграції випускників, забезпечуючи можливості для продовження навчання та працевлаштування у різних країнах.

Підґрунтям для формування сучасного Європейського простору вищої освіти, що згодом було втілено в Болонському процесі вперше стала Конвенція ЮНЕСКО про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту та учбових ступенів у державах регіону Європи від 21 грудня 1979 року. Принциповим положенням цієї Конвенції стали норми про обмін досвідом та інформацією між країнами-учасниками й спільна розробка та визнання критеріїв оцінювання, навчальних програм і курсів, налагодження безперервної освіти впродовж життя [1].

Сьогодні, міжнародно-правовий режим визнання документів про освіту в Європейському регіоні ґрунтується на положеннях Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти [2], підписаної у 1997 році. Ця конвенція є основоположним документом, який визначає загальні принципи та стандарти визнання дипломів, сертифікатів і кваліфікацій для забезпечення академічної мобільності в Європейському регіоні. Лісабонська конвенція регулює питання визнання попередньої освіти, процедур оцінки кваліфікацій, прав та обов'язків заявників та органів визнання. Основним завданням конвенції є створення умов, за яких кваліфікації, здобуті в одній країні, можуть бути визнані у всіх країнах, які є сторонами цієї конвенції. Лісабонську конвенцію підписали 43 країни [3]. Україна підписала та ратифікувала цю міжнародну угоду 3 грудня 1999 року.

Важливу роль у реалізації Лісабонської конвенції відіграє Комітет Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні, який координує діяльність сторін і здійснює моніторинг імплементації положень конвенції на національному рівні. Комітет розробляє керівні принципи щодо визнання кваліфікацій, враховуючи сучасні виклики у сфері вищої освіти, такі як зростання кількості студентів-мігрантів, цифровізація навчального процесу та поява нових

форматів навчання. Діяльність Комітету сприяє розвитку єдиних стандартів і процедур оцінки освітніх документів у різних країнах Європи.

Одним із ключових напрямів діяльності Комітету Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні є розробка рекомендацій щодо оцінки кваліфікацій, які не відповідають традиційним академічним стандартам. Наприклад, Комітет прийняв рекомендації стосовно визнання кваліфікацій біженців та осіб без належних документів, що дозволило створити правову основу для врахування обставин, за яких такі кваліфікації були отримані, та сприяло їхньому визнанню без повного пакета документів.

Комітет також працює над питанням взаємного визнання кваліфікацій між країнами, які не є членами Європейського регіону, але мають угоди про співпрацю з країнами-учасницями Лісабонської конвенції. До прикладу, у 2020 році було розроблено спільні рекомендації для держав-членів ЄС та низки країн Середземноморського регіону щодо визнання спільних програм навчання, що значно полегшило академічну мобільність між цими регіонами.

Ключовим елементом системи визнання є також Європейська мережа національних центрів інформації про академічну мобільність та визнання (Мережа ЄНЦІ). Мережа ЄНЦІ об'єднує національні інформаційні центри (NARIC), які забезпечують обмін інформацією між країнами та надають консультації щодо визнання кваліфікацій. Завдяки діяльності Мережі ЄНЦІ розроблено спільні стандарти, які спрощують процедури визнання, забезпечуючи прозорість і доступність інформації для всіх зацікавлених сторін. Мережа сприяє обміну передовими практиками та підтримує інтеграцію нових країн-учасниць, що розширює сферу застосування Лісабонської конвенції.

Визнання документів про освіту відповідно до Лісабонської конвенції відбувається на засадах об'єктивності, прозорості та справедливості. Органи визнання повинні дотримуватися принципу презумпції відповідності, згідно з яким кваліфікації, здобуті в країнах-учасницях конвенції, вважаються такими, що відповідають національним стандартам, якщо не доведено протилежне. Процедури оцінки мають бути засновані на зрозумілих критеріях, що виключають дискримінацію на підставі національності або мови.

Окрім цього, Лісабонська конвенція передбачає механізми врегулювання суперечок та апеляційні процедури, що надають заявникам право оскаржувати рішення органів визнання. Такий підхід забезпечує ефективний захист прав і законних інтересів осіб, які

звертаються за визнанням їхніх освітніх кваліфікацій. З метою адаптації до сучасних умов, Комітет Конвенції регулярно оновлює рекомендації, враховуючи нові тенденції у сфері вищої освіти.

Завдяки Лісабонській конвенції досягнуто значного прогресу у гармонізації процедур визнання, що полегшує академічну та професійну мобільність у Європі. Проте сучасні виклики, такі як зростання числа переміщених осіб та потреба у швидкому визнанні кваліфікацій, здобутих у кризових умовах, вимагають подальшого вдосконалення існуючих механізмів. Важливим завданням є адаптація міжнародно-правових інструментів до потреб нових категорій заявників та розширення сфери дії конвенції на неформальну і дистанційну освіту.

Отже, міжнародно-правовий режим визнання документів про освіту є важливим елементом забезпечення академічної та професійної мобільності в Європейському регіоні. Лісабонська конвенція 1997 року створює міцну правову основу для гармонізації процедур визнання кваліфікацій. Діяльність Комітету Конвенції та Мережі ЄНЦІ сприяє інтеграції освітніх систем Європи та розширенню доступу до інформації. Сучасні виклики, зокрема, збільшення кількості біженців та осіб, які потребують особливих умов для визнання кваліфікацій, вимагають удосконалення правових механізмів і подальшого зміцнення міжнародної співпраці у цьому напрямку.

Інформаційні джерела

1. Пасічник Я. Нормативне закріплення права на освіту в джерелах міжнародного права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 5/2017. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2017_5_9.pdf (дата звернення: 09.10.2024)
2. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабонська конвенція) (Лісабон, 11 квітня 1997 року). Ратифіковано Законом України N1273-XIV (1273-14) від 03.12.99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text (дата звернення: 09.10.2024)
3. Невара Л.М. Щодо джерел міжнародного освітнього права. *Український часопис міжнародного права* №1/2016. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41235/1/23_%d0%a9%d0%be%d0%b4%0%be%20%d0%b4%d0%b6%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bb%20%d0%bc%d1%96%d0%b6%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%bd%d0%be%d0%b3%d0%be.pdf (дата звернення: 09.10.2024)

УДК 373.3

Г.О. Нагасва, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

В.Я. Адамян, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

РОЗВИТОК БАГАТОМОВНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сьогодні знання іноземних мов – це, передусім, ключ до успіху та нових можливостей, які відкриваються перед людиною і роблять її світ яскравішим та цікавішим, а в умовах процесів глобалізації є просто вкрай необхідним компонентом професійної діяльності фахівця будь-якого рівня будь-якої сфери.

Для українців проблема знання іноземних мов гостро актуалізувалася з початком повномасштабної агресії з боку рф. Мільйони українців вимушено покинули свої домівки й опинилися за кордоном, де їм довелося стикнутися з новими викликами: відсутністю житла, роботи, новими законами та чужим менталітетом, негативним ставленням із боку місцевих. Проте, головною проблемою, яка заважає налагодити життя за кордоном – мовні бар'єри: 65% українців за кордоном щоденно відчувають проблеми, пов'язані з комунікацією через незнання чи недостатнє знання мови [1], а отже, володіння іноземними мовами у сучасному світі – це істотна життєва необхідність, розуміння якої спонукає людей до їх вивчення.

В Україні приділяється велика увага багатомовності та мовному плюралізму як важливих складових суспільства. Країна визнає значення мовної рівності та прав громадян на використання різних мов, підтримує розмаїття мовних традицій та культурних виразів. Україна активно розвиває мовну освіту, створює мовні ресурси та програми, спрямовані на забезпечення мовної рівності. Прийняття участі в міжнародних програмах як студентства так і викладацького корпусу не лише з метою розповсюдження навчання іноземної мови в Україні, але і заохочення іноземців до опанування українською мовою як другої.

Багатомовність – невід'ємна ознака свідомості особистості й міжособистісного спілкування. Кількість мов у спілкуванні населення європейських країн збільшилась, тому багатомовність дає можливість підтримувати міжнародну мобільність студентів, розвинути соціальну інтеграцію та професійну діяльність.

Із кожним роком потреби у використанні іноземних мов зростають. Знання іноземної мови стає життєвою необхідністю в професійній діяльності, в навчальному процесі, на ринку праці та в

повсякденному житті. На Лісабонській конференції 2000 р. володіння мовами було включено до числа п'яти «ключових компетенцій» (key competencies), а на засіданні Європарламенту в грудні 2006 р. володіння мовами включено до розширеного переліку з восьми «ключових компетенцій», які необхідні людині для повноцінного життя в суспільстві [2].

В сучасних умовах конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці досягається знанням іноземної мови, що робить її однією зі складових професійної компетенції майбутніх фахівців. Розвиток економіки країни в значній мірі залежить від громадян та їхнього знання іноземної мови. Сьогодні організації різних сфер мають економічні та наукові зв'язки з різними країнами, і тому постає необхідність мати кадри зі знанням іноземної мови. І сьогодні дивлячись на Україну, серед 32 англomовних країн Європи, ми за рівнем знання англійської мови перебуваємо на 28, а це свідчить про те, що ми дуже втрачаємо свій потенціал через, те що наші фахівці не знають англійської мови.

Дослідження, проведене Київським науково-освітнім центром показало, що стимулом до вивчення іноземних мов 51% опитаних називають кар'єрне зростання, 23% - навчання і стажування за кордоном. 12% роблять це для того, щоб зробити свій відпочинок більш комфортним, 7% збираються в ділові закордонні подорожі, 4% навчаються для участі в міжнародних конференціях і лише 3% опитаних працюють з іноземними партнерами. Як видно, переважна більшість відповідей безпосередньо пов'язана з роботою і просуванням кар'єрними сходами. Висновок з цього напрошується один - для успішної роботи в найрізноманітніших сферах однієї рідної мови явно буде недостатньо, необхідне знання іноземної мови [3].

Це корисне вміння дозволяє одержати доступ до іноземних сайтів і друкованих видань. З часом можна навчитися не тільки читати і писати іноземною мовою, але і думати, а отже, створювати іншомовні презентації, відвідувати міжнародні конференції та тренінги, вести ділове листування. Такі навички знання іноземної мови роботодавець обов'язково оцінить.

На першому місці за популярністю непорушно стоїть англійська - офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету і техніки, науки і мистецтва, яка займає 80% ділового мовного простору. Англійська мова використовується при заповненні анкет, складанні резюме, у діловому та приватному листуванні. У транснаціональних компаніях англійська мова - загальнокорпоративна мова, якою користуються для спілкування з керівництвом і для зв'язку з філіями. Тому економісти, фінансисти, торгові представники, телефонні

оператори, просто активні та ділові люди не уявляють свого життя без англійської мови. Програмісти теж повинні з нею «товаришувати», як мінімум, щоб розбиратися в англійськомовних програмах.

4 червня 2024 р. ВРУ ухвалила закон №9432, спрямований на впровадження англійської мови у різні сфери суспільного життя. Цей закон передбачає офіційне закріплення статусу англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні; визначення категорії посад, які зобов'язані володіти англійською мовою, унормування особливостей застосування англійської мови в роботі органів державної влади та місцевого самоврядування, під час перетину державного кордону, у сферах освіти, транспорту, охорони здоров'я.

Вивчення англійської мови стане обов'язковим на всіх рівнях освіти, починаючи з дитячих садків. З вересня 2026 р. англійську мову викладатимуть у молодших групах дитячих садків у вигляді гри, а в старших групах - як повноцінні уроки. У школах та вищих навчальних закладах англійська мова буде частиною навчальної програми [4].

Таким чином, володіння англійською мовою – це вже не окрема додаткова навичка, а необхідність, закріплена на законодавчому рівні. Використання мов може стати додатковим економічним активом для університету, але воно може бути успішним лише за умови ефективного планування керівництвом університету. Перевагою багатомовності на університетському рівні є забезпечення більшого доступу до професійних можливостей на ринку праці.

Втілення національних інтересів України на світовій арені, успішне виконання професійних завдань спеціалістами різних галузей знань залежить і від сформованості їх іншомовної компетентності, а це доводить необхідність розвитку багатомовності як запоруки міжнародної інтеграції.

Інформаційні джерела

1. Українці за кордоном: 65% українських біженців щоденно стикаються з мовними бар'єрами. URL: <https://mind.ua/openmind/>
2. Яковлева О. В. Багатомовність як тренд суспільного розвитку та чинник модернізації освіти. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Х.: ХНПУ, 2016. Вип. 47. С. 93–102.
3. Актуальність вивчення іноземних мов. URL: <https://osvita.ua/languages/5594/>
4. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 04.07.2024 р. №9432 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

УДК 37.09 (062.552)

Ю.А. Нечитайло, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)
С.В. Корнієнко, здоб. ОС «магістр» (ДБТУ, Харків)

АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯКІ МАЮТЬ СТАТУС УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ, ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Адаптація здобувачів вищої освіти, які мають статус учасника бойових дій, надзвичайно важлива в умовах сучасної України. Після тривалих військових конфліктів значна кількість молодих людей повертається до навчання, і їм необхідна підтримка для успішної інтеграції в освітній процес.

Статус учасника бойових дій надає їм особливі права та гарантії, але водночас пов'язаний з низкою викликів: психологічні травми, труднощі в адаптації до академічного середовища, соціальні бар'єри тощо. У контексті європейської інтеграції України важливо враховувати досвід розвинутих країн Європи у підтримці ветеранів, аби покращити якість освіти й сприяти розвитку інклюзивних практик у закладах вищої освіти. Вивчення адаптації цієї категорії здобувачів освіти є актуальним не лише з точки зору соціальної справедливості, але й у контексті стратегічних цілей України щодо інтеграції в європейський освітній простір. Це питання потребує комплексного підходу з урахуванням правових, психологічних і соціальних питань, покликаних забезпечити успішну адаптацію ветеранів у навчанні.

Війна в Україні призвела до значних людських і матеріальних втрат. Багато військових, які брали участь у бойових діях, повернулися з травмами, як фізичними, так і психологічними (ПТСР). Всебічна підтримка ветеранів, їхня реабілітація та адаптація до мирного життя є важливими питаннями. З одного боку, суспільство активно підтримує військових, з іншого - зустрічаються випадки соціальної ізоляції та дискримінації ветеранів, які завдають їм гострого болю. Значну роль у підтримці армії відіграють волонтери, які забезпечують бійців не лише необхідними речами, а й деякими приємними гостинцями, що нагадують про тепло домашньої оселі та сприяють підтримці морального стану. Слід відзначити благодійні фонди, які допомагають у лікуванні, реабілітації та протезуванні поранених захисників.

Держава прагне поліпшити законодавство щодо прав ветеранів, проте реалізація цих змін подекуди стикається з труднощами. Ці права та гарантії мають на меті полегшити процес інтеграції учасників

бойових дій у цивільне життя та сприяти їхньому розвитку в освітній сфері. Війна триває, і багато військових продовжують виконувати завдання в зоні бойових дій. Безумовно, важке фронтове життя впливає не лише на фізичне здоров'я, а на психоемоційний стан. Тож питання адаптації учасників бойових дій до освітнього процесу потребує комплексного підходу з боку держави та суспільства.

В Україні учасники бойових дій мають певні права та гарантії в сфері освіти, які покликані підтримувати їхню адаптацію до мирного життя. Учасники бойових дій мають право на пільговий вступ до університетів завдяки квотам на навчальні місця. У багатьох закладах вищої освіти передбачено програми психологічної підтримки для ветеранів, що полегшує їхню адаптацію до навчального процесу. Особи зі статусом УБД після здобуття освіти мають право на пільги при працевлаштуванні, наприклад, пріоритет при наборі на державні посади.

Європейський досвід адаптації учасників бойових дій узагальнюють програми, що демонструють різні підходи країн ЄС до підтримки ветеранів, що допомагають їм адаптуватися до цивільного життя та забезпечують необхідну допомогу. Ветерани можуть отримувати пенсії, компенсації та одноразові виплати залежно від стану здоров'я та часу служби; мають доступ до спеціалізованих медичних закладів, які надають лікування та реабілітацію; можуть отримувати консультації з соціальних питань, зокрема щодо працевлаштування, житла та освіти. Діють програми для ветеранів, які пережили травми, зокрема посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Функціонують численні організації, які представляють інтереси ветеранів, забезпечують мережі підтримки й організують заходи для їх інтеграції в суспільство. Ця система намагається забезпечити комплексну підтримку для ветеранів, щоб вони могли адаптуватися до цивільного життя.

У Німеччині існує розвинута система підтримки ветеранів, яка поєднує психологічну допомогу, професійну реабілітацію та програми навчання. Ветерани мають доступ до медичних послуг, спеціальних програм зайнятості та соціальної допомоги [1]. Франція має спеціальні програми для ветеранів, які забезпечують доступ до житла, навчання та медичної допомоги. Ветерани мають право на пенсії та компенсації; можуть отримувати безкоштовне лікування в спеціалізованих медичних установах, які надають послуги для військовослужбовців; можуть звертатися за допомогою в питаннях працевлаштування, навчання та соціальної інтеграції [2]. Швеція пропонує програми адаптації ветеранів, що містить психотерапію та підтримку у пошуку роботи.

Ветерани мають доступ до медичних послуг та спеціальних заходів для поліпшення соціальної інтеграції [3]. Італійська система підтримки ветеранів забезпечує медичні послуги, програми реабілітації та підтримку у працевлаштуванні [4]. У Великобританії діє комплексна система підтримки ветеранів, яка включає програми психічного здоров'я, допомогу в працевлаштуванні та доступ до соціальних послуг. Ветерани можуть звертатися за допомогою до благодійних організацій, які спеціалізуються на цій категорії [5].

З метою покращення адаптації здобувачів вищої освіти зі статусом учасника бойових дій в Україні необхідна розробка спеціалізованих програм підтримки. Створення модульних програм з урахуванням потреб та обмежень учасників бойових дій дозволять адаптувати наявні навчальні плани. Для профорієнтації доречно проведення семінарів та тренінгів з вибору професій, які відповідають інтересам та можливостям студентів. У деяких випадках для надання допомоги у навчанні та адаптації знадобиться призначення тьюторів або наставників. Таким здобувачам вкрай необхідна психологічна підтримка. Для її організації необхідно формування служб психологічної допомоги, доступних для студентів, з можливістю індивідуальних та групових консультацій, проведення курсів і тренінгів, спрямованих на розвиток навичок подолання стресу й адаптації до нового соціального середовища, створення спільнот, де учасники можуть ділитися досвідом і знаходити взаємодопомогу.

Захисникам, які внаслідок отриманих поранень втратили можливість вільно пересуватися, є актуальним створення інклюзивного освітнього середовища. Для них на перший план виходить забезпечення безбар'єрного доступу до навчальних приміщень та ресурсів. Крім того, важливе своєчасне надання інформації про доступні пільги та можливості для учасників бойових дій. Інтеграції учасників бойових дій у студентське середовище та розвитку дружніх зв'язків сприяє організація культурних заходів, присвячених державним святкам, національним традиціям, знаменним дням тощо. Ці заходи допоможуть створити інклюзивне освітнє середовище для учасників бойових дій, сприяючи їхній успішній адаптації та навчанню.

Інформаційні джерела

1. Bundesministerium der Verteidigung. URL: <https://www.bmvg.de/en>
2. Ministère des Armées. URL: <https://www.defense.gouv.fr>
3. Försvarsmakten. URL: <https://www.forsvarsmakten.se/en/>
4. Ministero della Difesa. URL: <https://www.difesa.it>
5. Veterans UK. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/veterans-uk>

УДК 378:37

Р.М. Остапенко, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧІВ БІЗНЕС-ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИМОГ

Підвищення кваліфікації викладачів бізнес-дисциплін в Україні відповідно до європейських вимог є важливим аспектом сучасної освітньої системи. Це не лише відповідає європейським стандартам, але й сприяє інтеграції української освіти у європейський освітній простір. У цьому контексті розглянемо ключові елементи, методи та програми підвищення кваліфікації, а також їх вплив на професійний розвиток викладачів.

Актуальність і відповідність вимогам ринку є основними принципами підвищення кваліфікації. Викладачі повинні постійно оновлювати свої знання та навички, щоб відповідати сучасним вимогам ринку праці. Це включає в себе ознайомлення з новими тенденціями в бізнесі, такими як цифровізація, інноваційні технології та глобалізація. Наприклад, зростання популярності електронної комерції вимагає від викладачів знань у сфері цифрового маркетингу та аналітики. Інтерактивні методи навчання також відіграють важливу роль у підвищенні кваліфікації. Сучасні програми акцентують увагу на інтерактивних методах навчання, таких як кейс-метод, групові дискусії та симуляції. Це дозволяє викладачам не лише отримувати нові знання, але й практично їх застосовувати. Використання реальних бізнес-кейсів допомагає студентам краще зрозуміти теоретичні концепції.

Міжнародна співпраця є ще одним важливим аспектом підвищення кваліфікації викладачів. Програми обміну між університетами України та Польщі дозволяють викладачам отримувати новий досвід і знання, які вони можуть впровадити у своїй практиці.

В Україні існує безліч програм для підвищення кваліфікації викладачів бізнес-дисциплін. Платформи на кшталт Coursera або edX пропонують онлайн-курси за участю провідних університетів світу. Теми можуть варіюватися від управління проектами до фінансового аналізу. Наприклад, курс "Digital Marketing Specialization" від університету Іллінойс охоплює основи цифрового маркетингу та аналітики. Регулярні семінари з різних аспектів бізнесу проводять як українські, так і міжнародні експерти. Семінар "Управління інноваціями" від Київського національного економічного університету

залучає провідних фахівців для обговорення актуальних питань. Курси з розвитку soft skills також є важливими для викладачів. Вони сприяють розвитку м'яких навичок, таких як комунікація, лідерство та критичне мислення. Програма "Лідерство в управлінні" від Harvard Business School Online допомагає викладачам розвивати навички лідерства і ефективного управління командами. Спеціалізовані програми підвищення кваліфікації для викладачів бізнес-дисциплін охоплюють теми стратегічного управління та фінансового менеджменту. Наприклад, програма "Стратегічне управління" від Національного університету "Київська політехніка" включає модулі про аналіз конкурентного середовища та розробку стратегій.

Для участі у програмах підвищення кваліфікації викладачам необхідно мати вищу освіту відповідного напрямку та досвід роботи у сфері бізнесу або освіти. Важливо бути відкритими до нових знань і готовими до саморозвитку. Участь у попередніх програмах підвищення кваліфікації може бути перевагою. Підвищення кваліфікації викладачів безпосередньо впливає на якість освіти у вищих навчальних закладах. Викладачі, які проходять курси підвищення кваліфікації, впроваджують нові методики навчання, що робить заняття більш цікавими та ефективними. Використання технології Flip Classroom (перевернутого класу) дозволяє студентам самостійно вивчати матеріал вдома і використовувати час на заняттях для обговорень і практики.

Оновлені знання викладачів дозволяють їм краще готувати студентів до реальних умов роботи в бізнес-середовищі. Викладачі можуть ділитися досвідом роботи з реальними компаніями через стажування або практики. Студенти, які отримують освіту від кваліфікованих викладачів, мають більше шансів знайти хорошу роботу після закінчення навчання. В Україні вже реалізовано кілька успішних програм підвищення кваліфікації для викладачів бізнес-дисциплін. Програма "Викладач нового покоління" спрямована на розвиток інноваційних методик навчання та інтеграцію сучасних технологій у навчальний процес. У рамках програми проводяться тренінги з використання електронних ресурсів для навчання.

Програма "Цифровий маркетинг" охоплює основи цифрового маркетингу і соціальних медіа, що допомагає викладачам передавати студентам актуальні знання про новітні тренди в цій сфері. Один із прикладів — курс "Digital Marketing" від Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Програма "Лідерство в освіті" пропонує курси для розвитку лідерських якостей у викладачів і керівників освітніх установ. Учасники отримують навички управління командами та проектами.

Незважаючи на позитивний вплив програм підвищення кваліфікації, існують певні виклики. Фінансування багатьох програм потребує вкладень як з боку університетів, так і самих викладачів. Необхідно знайти ефективні механізми фінансування для забезпечення доступності цих програм.

Програми повинні постійно оновлюватися відповідно до змін на ринку праці та потреб роботодавців. Необхідно створити умови для мотивації викладачів брати участь у програмах підвищення кваліфікації через систему заохочень або кар'єрного росту.

Підвищення кваліфікації викладачів бізнес-дисциплін є критично важливим для розвитку освітньої системи України. Це не лише відповідає європейським вимогам, але й сприяє формуванню конкурентоспроможних фахівців на ринку праці. Інтеграція нових знань і методик навчання має позитивний вплив на якість освіти та професійний розвиток викладачів.

Розглянемо кілька конкретних прикладів успішних проектів у сфері підвищення кваліфікації:

Проект «Еразмус+» — це програма Європейського Союзу, яка підтримує обмін студентами та викладачами між університетами Європи і України. Завдяки цій програмі українські викладачі мають можливість пройти стажування в європейських університетах і отримати новий досвід у сфері бізнес-освіти. Інший приклад — це ініціатива «Бізнес-інкубатор», яка працює при багатьох українських університетах. Ця програма дозволяє студентам і молодим фахівцям отримувати практичний досвід роботи над реальними проектами разом із менторами з бізнесу. Викладачі беруть активну участь у цьому процесі, що дозволяє їм залишатися актуальними у своїй галузі.

Програма «Тренери для тренерів» реалізується Національним університетом «Київська політехніка». Вона спрямована на підготовку висококваліфікованих тренерів для проведення семінарів і воркшопів з актуальних тем бізнес-дисциплін.

Крім того, багато українських університетів активно співпрацюють з міжнародними організаціями для розробки спільних програм підвищення кваліфікації викладачів

Таким чином, інвестиції в підвищення кваліфікації стають запорукою успішного майбутнього як для викладачів, так і для їхніх студентів. Успішна реалізація програм підвищення кваліфікації може стати основою для створення високоякісної освітньої системи в Україні, що відповідає сучасним вимогам глобального ринку праці.

УДК 316.74:37

О.В.Петренко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Д.П. Семенюк, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Е.В. Білецький, д-р техн. наук, проф. (НТУ «ХПИ», Харків)

АДАПТАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО УМОВ РИНКУ ПРАЦІ: ПРОБЛЕМА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Світ стрімко змінюється, а з ним – і вимоги до освіти. Глобалізація, цифровізація та динамічні зміни на ринку праці висувають перед системами освіти нові виклики та створюють безпрецедентні можливості.

Глобалізація стирає кордони, змушуючи нас конкурувати на світовому рівні. Це вимагає від освіти виховання не лише фахівців, але й громадян світу, здатних мислити критично, адаптуватися до нових культурних контекстів та ефективно співпрацювати з людьми різних національностей. Цифрові технології проникають у всі сфери життя, трансформуючи не лише способи виробництва, але й саму природу роботи. Сучасний фахівець повинен володіти цифровими компетенціями, вміти працювати з великими даними, використовувати різноманітні програмні продукти та бути готовим до постійного навчання протягом життя.

Ринок праці також зазнає значних змін. Автоматизація та штучний інтелект поступово заміщують рутинну роботу, вивільняючи людські ресурси для більш творчих та інноваційних завдань. У цих умовах на перший план виходять такі якості, як креативність, критичне мислення, вміння вирішувати проблеми, лідерські якості та емоційний інтелект.

Щоб відповідати цим викликам, освіта повинна зазнати радикальних змін. Традиційна модель передачі знань застаріла. Сучасна освіта має бути:

– Індивідуалізованою: Кожен здобувач має унікальні таланти та потреби, тому освітній процес повинен бути адаптований до індивідуальних особливостей кожного.

– Міждисциплінарною: Знання більше не можуть бути розділені на окремі предмети. Сучасний світ вимагає комплексних знань та вміння бачити зв'язки між різними дисциплінами.

– Практико-орієнтованою: Теоретичні знання повинні підкріплюватися практичними навичками. Важливо, щоб студенти мали можливість застосовувати свої знання на практиці ще під час навчання.

– Цифровою: Освітній процес має бути інтегрований з цифровими технологіями. Це дозволить зробити навчання більш інтерактивним, доступним та ефективним.

– Постійною: Навчання не повинно закінчуватися зі здобуттям диплома. Сучасний фахівець повинен постійно вдосконалювати свої знання та навички протягом усього життя.

У сучасній ситуації система вищої освіти України виявилася, як і багато інших структурних елементів суспільства, багато в чому не готовою до змін. Внаслідок своєї інерційності система освіти на багато викликів реагує із запізненням, проте не завжди. Виконання державних планів (кого і скільки готувати) змінилося орієнтацією на запити тих, хто користується освітніми послугами. Університети розширили прийом за модними професіями, затребуваними на даний момент серед абітурієнтів, і цей процес набув лавиноподібного характеру. І хоча підготовка фахівців йшла без урахування реальних потреб у кадрах у кількісному вираженні, проте певною мірою вона стала відгуком на фактично існуюче соціальне замовлення.

Переорієнтація системи освіти на попит з боку молоді пов'язана не лише з відсутністю необхідних імпульсів від роботодавців. Вона більшою мірою вимушена. Система освіти шукає її у безпосередніх споживачів послуг, діючи те щоб зацікавити їх своїми пропозиціями.

При цьому необхідно відзначити, що ситуація, що склалася, невідповідності попиту та пропозиції на ринку праці не є унікальним явищем у розвитку системи освіти. Періодично спостерігаються коливання попиту на певні спеціальності з боку зовнішніх стейкхолдерів. Кожен заклад вищої освіти вступив у систему ринкових відносин із різним стартовим капіталом і змушений ніби заново підтверджувати доцільність свого існування. Один із важливих критеріїв діяльності ЗВО – рівень випускника – молодого фахівця. Для ЗВО такий маркетинговий підхід до організації власної діяльності означає необхідність пошуку та реалізації таких підходів, які забезпечували б майбутньому фахівцю перспективи соціального зростання з погляду особистісних та суспільних цілей розвитку. Це стане можливо, коли в освітньому процесі свідомо розвиватиметься комплексна особиста потреба у поєднанні вузького професіоналізму та універсальності.

Сучасна ситуація на ринку праці свідчить про вищі вимоги до рівня освіти випускників університету з боку недержавного сектору інтелектуальної праці та виробництва. Чимало випускників сьогодні є бажаним «уловом» для закордонних роботодавців. З одного боку, держава і ЗВО втрачають значні кошти, витрачені на підготовку

фахівця, який виїхав або пішов у приватну сферу, з іншого – побічно підтверджується конкурентоспроможність його професійних, особистих, ділових якостей.

Отже, сьогодні спостерігається розрив між ринком освітніх послуг від ЗВО, що орієнтується на запити абітурієнтів, та реальним вітчизняним ринком праці, який орієнтується на вимоги роботодавця.

Українські випускники в процесі навчання отримують чимало знань та навичок, але проблема полягає у відсутності необхідного зв'язку між ринком освіти та ринком праці. Загальновідомо, що набір великої кількості студентів є позитивним чинником для вузу, проте важливим є також його значення для економіки регіону. Проблеми з працевлаштуванням молоді, що посилюються за останній час, зробили важливим фактор відповідальності ЗВО за подальше працевлаштування його випускників. Звідси виникає потреба у якомога більш точному описі вимог, що висуваються до випускника реальними умовами виробництва та специфікою місцевого ринку праці (професія, навички, кваліфікація), а по-друге, у проектуванні системи адаптації студентів до цих умов. Одним із традиційних способів вирішення проблеми взаємовідповідності ринків освітніх послуг та праці є укладання довгострокових договорів навчального закладу з роботодавцем та залучення її до освітнього процесу.

Формами такої взаємодії можуть бути:

- надання роботодавцями ЗВО даних про вакансії та про потреби у кадрах на тимчасове та постійне працевлаштування;
- збір даних для аналізу попиту на фахівців та прогнозу розвитку ситуації на ринку праці;
- надання роботодавцями інформації про освітні послуги у ЗВО та за його межами;
- персональне працевлаштування здобувачів, які зарекомендували себе за результатами проходження практик;
- укладання контрактів із роботодавцями на ранніх стадіях навчання;
- навчання у ЗВО за дуальною формою;
- збалансована, цілеспрямована підготовка кадрів для конкретних підприємств щодо посилених щодо традиційного рівня програм;
- участь представників підприємства у захисті дипломних проєктів та ін.

УДК 81`243:37.016:63:327(4-672ЄС)

І.Ю. Підгородецька, канд. філол. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Тихоненко, канд. філол. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

МОВНА ОСВІТА ЗДОБУВАЧІВ АГРАРНОГО НАПРЯМУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах євроінтеграційних процесів важливим завданням сучасної вищої освіти є підготовка конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати на міжнародному рівні, зокрема і в сільськогосподарській галузі. У наш час аграрний сектор стикається з численними викликами, пов'язаними з глобалізацією, технологічними інноваціями та необхідністю інтеграції у міжнародні ринки. Тому важливим аспектом підготовки фахівців стає мовна освіта, яка має бути не лише доповненням до професійної підготовки, а й невід'ємним складником успішної кар'єри майбутніх агрономів, менеджерів агробізнесу та інших спеціалістів аграрного профілю, оскільки вона забезпечує доступ до новітніх наукових досягнень, технологій та можливостей міжнародної співпраці. Вивчення іноземної мови має бути сфокусовано на професійній лексиці й відбуватися на основі текстів професійного спрямування, а також на розвитку навичок публічних виступів, написання звітів і ведення документації, що є важливими для їхньої майбутньої кар'єри. Очевидно, що тенденцією у викладанні англійської мови є реалізація комунікативного підходу. Для досягнення високого результату необхідним має бути створення комунікативного середовища, яке б сприяло формуванню мовної професійної компетентності здобувачів та їх подальшої ефективної комунікаційної взаємодії.

Використання сучасних технологій та мультимедійних ресурсів у навчанні сприяє більш ефективному засвоєнню мови, що є важливим у підготовці фахівців до викликів глобалізованого ринку. Ці методи сприяють активному залученню здобувачів у процес навчання, що є особливо важливим у контексті мовної освіти. Вони допомагають здобувачам практикувати свої мовні навички в реальних або наближених до реальності ситуаціях, що підвищує їхню впевненість у спілкуванні. Вивчення мови в контексті конкретних професійних ситуацій дозволяє здобувачам легше інтегрувати знання у практику.

Європейська інтеграція ставить перед аграрними фахівцями необхідність знання міжнародних стандартів і норм, що регулюють сільське господарство. Тому мовна компетентність стає не тільки

засобом комунікації, а й важливим інструментом у засвоєнні нових знань та досвіду європейських партнерів. Важливу роль відіграє також можливість брати участь у міжнародних проєктах і конференціях, де знання англійської або іншої іноземної мови є необхідним для обміну досвідом та побудови партнерських відносин. Це створює нові вимоги до навчальних програм з іноземної мови, які мають бути орієнтованими на специфіку аграрного сектора, охоплюючи термінологію та комунікативні стратегії.

Інтеграція мовних і професійних дисциплін сприяє формуванню у здобувачів комплексного світогляду та кращому засвоєнню знань. Міждисциплінарний підхід дозволяє студентам бачити зв'язок між мовою та їхньою майбутньою професією, що підвищує ефективність навчання. Наприклад, спільні проєкти з агрономії та мовного навчання можуть допомогти здобувачам усвідомити, як їхні мовні навички безпосередньо впливають на професійну діяльність.

Розвиток мовної компетентності майбутніх фахівців в аграрній сфері у контексті євроінтеграції є важливим складником їхньої професійної підготовки. Зважаючи на глобалізацію й технологічні зміни, важливо адаптувати навчальні програми до нових реалій. Інноваційні підходи, специфіка мовної підготовки та міждисциплінарний підхід сприятимуть формуванню конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів сучасного аграрного сектора. Це відкриває для здобувачів аграрної освіти нові можливості професійного зростання та сприяє їхній інтеграції у міжнародну аграрну спільноту.

Мовна освіта здобувачів особливо в умовах сьогодення змушена пошуком нових форм навчання. Ставши не тільки вимушеним кроком, а й важливим інструментом для забезпечення безперервного навчального процесу, мовна освіта дозволяє студентам продовжувати здобувати мовні навички, незалежно від їхнього місцезнаходження. Використання онлайн-платформ, відеоконференцій та інтерактивних курсів забезпечує доступ до широкого спектра матеріалів і ресурсів, адаптованих до професійних потреб майбутніх фахівців аграрного напрямку. Така форма навчання дозволяє здобувачам самостійно керувати своїм навчальним процесом, інтегруючи теоретичні знання з практичними завданнями, а також стимулює використання цифрових інструментів, які є необхідними для успішної діяльності на глобальному аграрному ринку.

Отже, мовна освіта не лише полегшує доступ до сучасних знань і технологій, а й сприяє розвитку комплексного світогляду та міжнародної співпраці, що є важливим для майбутніх аграрних фахівців.

УДК 005:378:69

І.М. Постернак, канд. техн. наук, доц. (ОДАБА, Одеса)

О.С. Постернак, здоб. ОС «бакалавр» (ОДАБА, Одеса)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «МЕНЕДЖМЕНТ БУДІВЕЛЬНИХ ПРОЄКТІВ» ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ ЗІ СТАЛОГО БУДІВНИЦТВА

Стале будівництво – це серія сталих та найкращих практик, які починаються задовго до самого етапу будівництва і тривають після того, як будівельна команда залишила об'єкт.

Аспекти сталого будівництва: екологічна якість; економічна складова; соціальний аспект; функціональність та адаптивність [1].

Для сталого планування, будівництва, модернізації та експлуатації будівель важлива регулярна координація між будівельниками, користувачами та групою планувальників з різних спеціалізацій.

Комплексне планування. Розраховане на майбутнє, стійке будівництво та експлуатація потребують цілісного та комплексного планування. На ранній стадії планування встановлюється курс на майбутню стійку якість будівлі. Тому важливо враховувати аспекти стійкості в усіх процесах планування, будівництва та управління, щоб підтримувати та покращувати якість будівлі. Цілісне планування означає врахування великої кількості індивідуальних аспектів відповідних фаз життєвого циклу щодо існуючих взаємодій. З цією метою планувальники з різних сфер повинні бути доручені з самого початку будпроектів і працювати разом над створенням узгоджених підконцепцій.

В Україні реалізується проєкт UKRENERGY, що підтримується Європейською Комісією – “Європейським виконавчим агентством з питань освіти і культури” (EACEA), в рамках програми Еразмус+, за напрямом KA2, спрямованим на підтримку “Розвитку потенціалу вищої освіти (CBHE)” в країнах-партнерах ЄС (ERASMUS-EDU-2022-CBHE-STRAND-2. Project ID101082898) [2,3]. З квітня 2023 року по березень 2026 року проєкт UKRENERGY досягатиме основної мети – сприяння підвищенню якості викладання та навчання в Україні шляхом створення інноваційних магістерських курсів з енергетичної стійкості в будівлях, відповідно до принципів Болонського процесу.

Конкретні цілі проєкту [3] зосереджені на:

перше – дізнатися про сучасні методи навчання в галузі енергетичної стійкості в будівлях відповідно до потреб ринку праці.

друге – підвищення кваліфікації викладацького складу, щоб спрямувати викладацьку пропозицію на вирішення проблем енергетики та ремонту будівель.

третє – поширення та заохочення знань щодо Європейської зеленої угоди та вимог, встановлених ЄС 2030.

Одним з етапів проекту є курс *пеперідготовки «Енергоефективні будівлі»*, організований Словацьким технологічним університетом у Братиславі [4], спрямований на посилення гармонізації академічних підходів і залучення зацікавлених сторін для розробки нових курсів і надання можливості викладачам українських університетів зрозуміти та вивчити сучасні методи оцінювання та впровадження їх у навчальний процес. Результатом тренінгового курсу є те, що викладачі українських ЗВО ознайомились з новими методами викладання-навчання-оцінювання.

Менеджмент будівельних проектів – це процес планування, координації і контролю всіх аспектів будівельного проекту від початку до завершення; що включає в себе управління ресурсами, ризиками, термінами, бюджетом і якістю проекту з метою досягнення поставлених цілей.

Менеджер будівельних проектів (МБП) має свої відмінності в порівнянні з іншими менеджерами. Ось деякі ключові відмінності [5]: технічний аспект (МБП повинен мати розуміння технічних аспектів будівництва, враховувати інженерні аспекти та взаємодіяти з різними фахівцями); ризики і невизначеність (будівельні проекти пов'язані з погодними умовами, змінами в законодавстві чи непередбачуваними проблемами на будівельному майданчику); процеси замовлення та підяду (управління процесами замовлення матеріалів та виконання підрядних робіт є важливою частиною МБП); різноманітність стейкхолдерів (замовники, архітектори, інженери, підрядники вимагають ефективного управління взаємовідносинами); сезонність та тимчасовість (будівельні проекти мають обмежений час виконання).

Випускник програми з менеджменту будівельних проектів може очікувати *системні результати*, які допоможуть йому розвивати успішну кар'єру в галузі будівництва та проектного управління. Деякі з цих результатів включають: професійний розвиток, успішність у роботі, кар'єрні можливості, розвиток особистості, мережа зв'язків, довіра та репутація, вдосконалення навичок управління часом, розвиток емоційного інтелекту, самореалізація та задоволення від професійного зростання, вплив на суспільство.

Основні цілі цієї програми включають [6]: набуття знань та навичок; розвиток професійних компетенцій; розуміння нормативних вимог; управління ресурсами; підготовка до професійної сертифікації.

Завдання програми. Надати студентам глибокі знання у сфері будівництва та менеджменту. Розвинути навички стратегічного планування та управління ресурсами. Ознайомити студентів з сучасними технологіями та методами управління проєктів. Розвинути навички роботи в команді та лідерські якості. Забезпечити практичний досвід через стажування та практики на реальних об'єктах.

Отже, освітньо-професійна програма «Менеджмент будівельних проєктів» має на меті підготовку фахівців, здатних ефективно керувати будівельними проєктами на всіх етапах їх реалізації з врахуванням сталого будівництва.

Інформаційні джерела

1. Кривошеєв Максим, Грищенко Роман. Стале будівництво в Україні: виклики, ризики та рішення. *Веб-сайт knuba.edu.ua: Київський національний університет будівництва і архітектури*. URL: https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/kryvosheyev_prezentacziya.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

2. Innovative master courses supporting the improvement of the energy and carbon footprint of the Ukrainian building stock – UKRENERGY. *Веб-сайт odaba.edu.ua: Одеська державна академія будівництва та архітектури*. 26 червня 2024р. URL: <https://odaba.edu.ua/news/page2/842> (дата звернення: 10.10.2024).

3. Інноваційні магістерські курси, що сприяють покращенню енергетичного та вуглецевого сліду українського житлового фонду – E+UKRENERGY. *Веб-сайт ukrenergy-erasmusplus.eu: UKRENERGY project is co-funded by the European Union (EU) under the Erasmus+ Programme (Grant Agreement no. 101082898-2022)*. 26 червня 2024р. URL: <https://ukrenergy-erasmusplus.eu/uk> (дата звернення: 10.10.2024).

4. Intensive retraining course "Energy Efficient Buildings": програма курсу перепідготовки. м. Братислава, Словачька Республіка. 16 – 20 вересня 2024 р.; The Slovak University of Technology in Bratislava: STU, 2024. 9с.

5. Постернак І.М. Доцільність ОПП "Менеджмент будівельних проєктів" для спеціальності 192 "Будівництво та цивільна інженерія". *Управління якістю підготовки фахівців: матеріали XXIX Міжнародної науково-методичної конференції, м. Одеса, 18–19 квітня 2024 р.*; Одеська держ. академія будівництва та архітектури. Одеса: ОДАБА, 2024. Ч.1., С. 186.

6. Постернак І.М. Започаткування ОПП "Менеджмент будівельних проєктів" для підготовки кваліфікованих кадрів будівельного комплексу м. Одеси. *Проблеми та перспективи розвитку будівельного комплексу м. Одеси: збірка тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 26–27 вересня 2024 р.*; Одеська держ. академія будівництва та архітектури. Одеса: ОДАБА, 2024, С. 133.

УДК 378.1

Л.М. Пузік, д-р с.-г наук, проф. (ДБТУ, Харків)

В.К. Пузік, д-р с.-г наук, проф. (ДБТУ, Харків)

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ШКОЛИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Участь у Болонському процесі для вітчизняної вищої школи уже стала невід'ємною частиною її модернізації. Україна традиційно має високий рівень вищої освіти, який унаслідок процесів реформування і певних трансформацій не повинен бути втраченим. Національна вища освіта за взірцем обирає кращий європейський досвід. Процес реформування відбуватися послідовно, системно і цілеспрямовано з метою покращення якості вищої освіти, приведення її у відповідність до міжнародних зразків. Для вищої школи важливе значення має застосування формалізованих тестових завдань, до розробки яких мають залучатися профільні кафедри, науково-методичні комісії Міністерства освіти і науки України. Стандартизований контроль, стержнем якого виступає комп'ютерне тестування, відповідає сучасним вимогам упровадження інноваційних технологій у вищій школі, його поширення сприяє стимулюванню розвитку й удосконаленню особистості студента. Виникає необхідність вдосконалювати професійну підготовку професорсько-викладацького складу, доступ до якого можливий тільки для фахових та високоморальних працівників. Від їхніх професійних та людських якостей багато в чому залежить об'єктивне оцінювання досягнень студентів, неухильне дотримання основних принципів якості вищої освіти. Важливою умовою забезпечення високої конкурентоспроможності наших випускників є інтеграція вищої освіти, науки і бізнесу. У провідних країнах світу, які займають найвищі позиції за рівнем розвитку національної вищої освіти у світовім рейтингу, неухильно збільшується частка досліджень і розробок у структурі навчання висококваліфікованих фахівців у грошовому вираженні, тобто в закладах вищої освіти цих країн більшою мірою реалізується принцип “ навчання через дослідження і розробки ” Ураховуючи стан розвитку економіки України, на сучасному етапі розвитку вищої школи важливо стимулювати студентів до самостійної підприємницької діяльності шляхом читання відповідного циклу вибіркової дисципліни, розроблення короткострокових навчальних бізнес-програм, відкриття при факультетах, консультаційних центрів, центрів організаційної і правової допомоги підприємцям, проведення науково-пошукових робіт на замовлення бізнесових структур,

залучення до роботи в бізнес-структури науково-педагогічних працівників і студентів. Вищі навчальні заклади сьогодні відчувають гостру потребу координації діяльності. Кожний університет своїми силами розробляє навчально-методичне забезпечення дисциплін, включаючи видання підручників і навчальних посібників, здійснює купівлю навчальних програм, впроваджує дистанційну форму навчання, організує підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів, вивчає провідний досвід організації і забезпечення навчально-виховного процесу та інші види діяльності. Сьогодні ці завдання кожний ВНЗ виконує самостійно, витрачаючи немало фінансових і трудових ресурсів. Координація вирішення спільних проблем дала б змогу підвищити ефективність діяльності та використання ресурсів ВНЗ.

Наразі обсяг навчальної роботи науково-педагогічного працівника диференціюється відповідно до наукового ступеня, вченого звання і посади, яку він обіймає, рівня кваліфікації, досвіду роботи. Рішенням Вченої ради встановлюється учбове навантаження. Дуже часто Університети ставлять максимально допустимий показник аудиторного навантаження. Зменшення його кількості нівелюється значним скороченням норм часу для планування й обліку навчальної та методичної роботи. Необхідно відмітити про зменшення годин на консультації, іспити та заліки, керівництва науковою роботою студентів тощо. Крім того, викладач має організаційне навантаження по кафедрі, кураторство, участь у приймальних комісіях. Оцінювання й вимоги публікацій у зарубіжних виданнях, які входять до престижних баз даних прямо впливають на їх рейтинг. Особливо це стосується напрямів польових та природничих досліджень, які пов'язані зі значними затратами часу та фінансовими витратами. Нові виклики несе застосування та асиміляції новітніх технологічних розробок на основі комунікаційних технологій з подальшим використанням їх з навчальним процесом іншими словами диджиталізація освіти. Українські університети виявилися готовими до організації освітнього процесу в умовах пандемії та військового стану завдяки активній державній політиці у цій сфері та освоєнням сучасних технологій. Викладач виступає не лише як лектор, але й як керівник, організатор процесу колективного розв'язування проблем у мікрогрупах, стимулятор та співдослідник. Такий викладач створює комфортну атмосферу в групі, полегшує комунікацію та працює на основі принципів поваги та толерантності. Суттєвими стають освітнє середовище, рівень та доступність навчальної інформації. Проте при цьому зростає невраховане навантаження на викладача, адже робота з дистанційними курсами передбачає наявність нових навичок, має бути

постійною і вимагає значних затрат часу. Це підтверджує досвід роботи українських університетів в умовах воєнного стану, коли заняття проводилися дистанційно, але вимушено переривалися через повітряну тривогу чи відсутність електрики.

Деякі сльї про інноваційну підприємницьку діяльність університету, яка ефективно забезпечується через тісну взаємодію органів влади (як центральної, так і місцевої), бізнесу та університетів. Центральна роль має належати саме оновленим ВНЗ. Розвиток сучасної науки включає у себе як фундаментальні, так і прикладні дослідження і розробки. На таких напрямках створюються «кластери», які формують потенціал інноваційного розвитку (наприклад, комплексні біотехнології чи інформаційні технології).. Процес посилення ролі дослідницьких інноваційних університетів супроводжується активізацією співпраці між ними, та державою і бізнесом. Сучасний інноваційний університет є не тільки джерелом кадрів і знань, він бере дедалі активнішу участь у безпосередньому створенні інноваційних підприємств і, таким чином, у комерціалізації результатів дослідницької діяльності та отриманої освіти.

Прагнення української вищої школи до європейського науково-освітнього простору вимагає принципової зміни діяльності сучасних ВНЗ. Досвід провідних зарубіжних університетів свідчить, що процес університетської підготовки майбутніх фахівців реалізується ефективніше, коли навчання максимально зближене з науково-дослідною роботою. Рівень наукової діяльності та її інтеграції з навчальним процесом повинен забезпечувати необхідну підготовку висококваліфікованих кадрів і створення конкурентоспроможних наукових розробок. Випускники університетів недостатньо використовують досягнення науки в практичній діяльності, зазнають значних труднощів в організації науково-дослідної роботи, хоча зрозуміло, що без оволодіння методами наукового пізнання неможливе глибоке усвідомлення сутності педагогічних явищ і процесів

Інший напрям – індивідуальна науково-дослідна робота студентів. Однією з найбільш поширених форм НДРС є участь майбутніх фахівців у розробці конкретної проблеми під керівництвом наукового керівника. Студенти з науковим керівником проводять науково-дослідну діяльність індивідуально, зокрема під час вивчення навчальних дисциплін. Тобто індивідуальна науково-дослідна робота студентів – така форма організації університетської підготовки, за якої студенти самостійно залучаються до досліджень у межах навчальних дисциплін або поза ними.

УДК 378.014.6 (477) (075.8)

А.М. Ряснянська, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Адаптація європейських практик внутрішнього забезпечення якості до українських реалій вищої освіти є важливим аспектом інтеграції національної системи освіти до Європейського простору вищої освіти. Забезпечення якості вищої освіти є однією з ключових вимог сучасного суспільства, адже воно забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців та сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників на світовому ринку праці.

Основою для адаптації європейських стандартів стало приєднання України до Болонського процесу, що поставило нові вимоги перед національною освітньою системою. У цьому контексті важливу роль відіграють стандарти та рекомендації, розроблені на основі документів, відображених на рисунку 1.

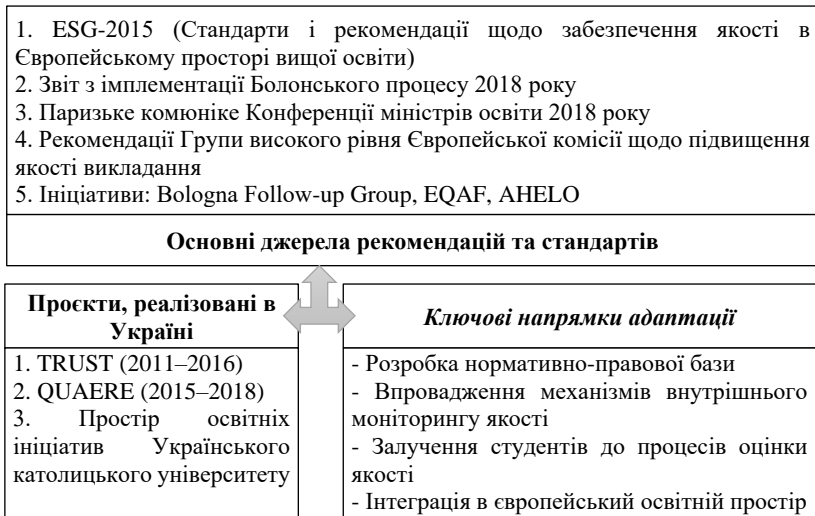

Рисунок 1 - Основні нормативні документи та ключові напрямки адаптації європейських практик забезпечення якості вищої освіти в українські реалії [1-4]

Ці документи встановлюють основні принципи, якими керуються європейські країни в питаннях забезпечення якості освіти, і надають національним університетам механізми для вдосконалення внутрішніх процесів управління якістю. Однак, ефективне впровадження цих стандартів вимагає урахування національних особливостей України, її освітньої системи, соціально-економічних умов та наявних ресурсів. Ця адаптація повинна враховувати як міжнародні зобов'язання, так і місцеві виклики, зокрема, проблеми фінансування, кадрового потенціалу та рівня автономії університетів.

Особливу роль в удосконаленні практик гарантування якості відіграють результати акредитаційних експертиз, що мають інтегруватися у всі освітні та наукові процеси закладів. Кожен університет має розробити чітку систему політик і процедур, які забезпечать належний менеджмент якості, враховуючи європейські стандарти та українську нормативну базу, адаптуючи їх до специфічних умов кожного закладу. Окрім цього, університети повинні мати право самостійно моделювати свої системи внутрішнього забезпечення якості, виходячи з реальних потреб і ресурсів. Функціонування таких систем вимагає кадрового та фінансового забезпечення. Важливо створити команду людей, які компетентні в питаннях підвищення якості та готові до постійного розвитку своїх навичок. Також необхідно інвестувати у ці процеси, забезпечуючи їх матеріальними ресурсами.

Однією з ключових умов розвитку культури якості в українських університетах є співпраця із зовнішніми експертами та міжнародними інституціями, які можуть сприяти покращенню внутрішніх процесів через оцінки, консультації та довгострокові партнерства. Постійний моніторинг і впровадження новітніх методик оцінки якості є важливим інструментом для вдосконалення системи внутрішнього забезпечення. Використання методів проектного аналізу та процесного підходу, включаючи цикл PDCA, допоможе закладам краще керувати якістю освітніх програм. Прозорість усіх процесів, публічність регламентуючих документів і наявність зручних механізмів зворотного зв'язку є критичними для успішної реалізації системи внутрішнього забезпечення якості. Залучення студентів до цих процесів має стати ключовим елементом для удосконалення управлінських практик [5].

Університетам слід сприяти розвитку партнерських відносин між викладачами, студентами та дослідниками, зменшуючи ієрархічність у навчальному процесі та розвиваючи індивідуальні форми підтримки студентів, такі як тьюторство чи менторство. Важливо також враховувати нові формати навчання, такі як дистанційне та змішане навчання, і забезпечити викладачів необхідними компетенціями для роботи з новими методиками.

Модернізація існуючих та створення нових освітніх програм повинні базуватися на аналізі потреб ринку праці та ресурсних можливостей університету. Важливо також переглядати перелік освітніх програм та закрити ті з них, що не відповідають реальним вимогам ринку або суспільства. Сучасні освітні програми мають бути спрямовані на досягнення заявлених результатів навчання, а викладачі повинні постійно підвищувати свої кваліфікації, зокрема через тренінги з питань забезпечення якості. Необхідно також створювати інфраструктуру підтримки студентів та випускників, забезпечуючи їм психологічну та кар'єрну підтримку. Університети повинні активно впроваджувати міждисциплінарні освітні програми та сприяти інтернаціоналізації своєї діяльності через міжнародні партнерства та програми обміну. Разом з тим, важливо впроваджувати культуру академічної доброчесності, що включає обов'язкові рецензії та перевірки на плагіат [5].

У підсумку, модернізація інфраструктури, активне впровадження зовнішніх оцінок та акредитацій, а також створення незалежних установ оцінювання сприятимуть підвищенню якості освіти в українських університетах і допоможуть інтегрувати їх у європейський освітній простір. Отже, адаптація європейських практик систем внутрішнього забезпечення якості до українських реалій вищої освіти є складним і водночас необхідним процесом для підвищення конкурентоспроможності українських університетів та інтеграції їх до загальноєвропейського простору освіти.

Інформаційні джерела

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ІЦС», 2015. 32 с.
2. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2018. 325 p.
3. Паризьке комюніке. Париж, 25 травня 2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/06/06/12/pariscommuniq ueenua2018.pdf>
4. Report to the European Commission on Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions / High Level Group on the Modernisation of Higher Education. 2013, June. URL: <https://op.europa.eu/o/opportal-service/downloadhandler?identifier=fbd4c2aa-aeb7-41ac-ab4c-a94feca9eb1f&format=pdf>.
5. Фініков Т.В., Терещук В.І. Розвиток систем внутрішнього забезпечення якості в українських закладах вищої освіти. Аналітичний звіт. Київ: Ваіте, 2020. 58 с.

УДК 378.016:[57:61]:811.111

Ю.О. Садовниченко, канд. біол. наук, доц. (ХНМУ, Харків)

В.В. М'ясосдов, д-р мед. наук, проф. (ХНМУ, Харків)

Н.Л. Пастухова, канд. біол. наук, доц. (ДУ «ІХБГ НАН України», Київ)

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЗАСОБАМИ ДИСЦИПЛІНИ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Прогрес у галузі діагностики, лікування та профілактики захворювань людини, а також впровадження в клінічну практику іноземних протоколів лікування в світлі переходу системи охорони здоров'я від класичної до доказової медицини на тлі розширення можливостей участі в міжнародних програмах актуалізував розвиток іноземної комунікативної компетентності медичних працівників, що закріплене законом України «Про застосування англійської мови в Україні» [1]. Здатність випускника закладу вищої медичної освіти спілкуватися іноземною мовою належить до загальних компетентностей, яка має бути сформована і перевірена відповідно до чинного законодавства [2–4]. У зв'язку з цим досягнення відповідного програмного результату навчання за галузевими освітніми програмами потребує вивчення не лише іноземної мови, а й решти дисциплін циклів гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової та професійної підготовки.

Медична біологія є обов'язковим освітнім компонентом циклу природничо-наукової підготовки освітньо-професійних програм другого (магістерського) рівня вищої освіти «Медицина», «Педіатрія» та «Стоматологія». Дисципліна інтегрована з іншими предметами, закладає фундаментальні основи фахової підготовки майбутніх лікарів, дозволяє бути обізнаними з досягненнями молекулярної, клітинної та наномедицини й стоматології, які найбільш динамічно розвиваються останніми роками, про що свідчать створення мРНК-вакцин проти COVID-19 та препаратів для редагування генома пацієнтів з генними захворюваннями. Медична біологія включена до структури всіх компонентів першого етапу ЄДКІ на третьому році навчання – інтегрованого тестового іспиту «Крок 1», іспиту з англійської мови професійного спрямування та міжнародного іспиту з основ медицини.

Основним завданням медичної біології в плані формування іноземної компетентності здобувачів вищої медичної освіти є опанування спеціалізованої лексики, інтегрованої в контекст фахових

ситуацій. Здобувачам освіти для теоретичної підготовки рекомендовано останні видання найбільш авторитетних підручників з біології для ЗВО англійською мовою, а для підготовки до практичних занять з конкретних тем – статті періодичних іноземних видань для аналізу та обговорення під час заняття. У методичних матеріалах до кожного заняття наводяться основні терміни теми та тексти, ілюстрації й відео англійською мовою, а також аналізуються завдання іспиту з англійської мови професійного спрямування та міжнародних іспитів з основ медицини (USMLE, IFOM тощо).

На кафедрі медичної біології ХНМУ працює студентський науковий гурток, члени якого виконують наукові дослідження з використанням англомовних джерел літератури, баз даних та сервісів, результати яких презентують на наукових форумах іноземною мовою.

Модернізована й апробована кафедрою медичної біології система підготовки з застосуванням іншомовних матеріалів у навчальній та позанавчальній діяльності слугує здобувачам вищої медичної освіти Харківського національного медичного університету підгрунтям для успішного складання відповідних компонентів ЄДКІ, опанування третього рівня вищої освіти та професійного росту.

Таким чином, використання іноземної мови в навчальному процесі природничих дисциплін сприяє вдосконаленню іншомовної професійної компетентності майбутніх лікарів.

Інформаційні джерела

1. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 04.06.2024 р. № 3760-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (дата звернення: 08.10.2024).

2. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 222 Медицина для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ від 08.11.2021 р. № 1197. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-222-medicina-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 08.10.2024).

3. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 222 Стоматологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ від 24.06.2019 р. № 879. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/221-Stomatolohiya-mahistr.20.01.22.pdf> (дата звернення: 08.10.2024).

4. Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями галузі знань «22 Охорона здоров'я»: Постанова Каб. Міністрів України від 28.03.2018 р. № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-p#Text> (дата звернення: 08.10.2024).

УДК 378.4:378.5

Л.Р. Саленко, асист. (ОНТУ, Одеса)

ВАЖЛИВІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В ЖИТТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

Академічна мобільність сьогодні визначається як процес, що дозволяє здобувачам, викладачам і дослідникам переміщатися між освітніми та науковими закладами в різних країнах з метою навчання, дослідження або обміну досвідом. Це явище включає кілька важливих аспектів. По-перше, існують різні типи мобільності: студентська, викладацька та дослідницька. По-друге, основні цілі академічної мобільності полягають у розвитку професійних навичок, культурному обміні та міжнародній співпраці. В умовах глобалізації академічна мобільність стала ключовим фактором для забезпечення якості освіти, інновацій та наукових досягнень. Науково-педагогічний працівник повинен відповідати новим викликам та вимогам часу. Він має бути не лише експертом у своїй галузі, але й активним учасником освітнього процесу, який використовує сучасні технології та інноваційні методики викладання. Сучасний викладач повинен бути готовим до нових ідей, бути готовим до безперервного навчання та саморозвитку. Він повинен володіти навичками критичного мислення і здатністю адаптувати навчальний матеріал до потреб здобувачів, враховуючи їхні інтереси та особливості навчання.

Крім того, викладач має бути здатним інтегрувати міждисциплінарні знання, заохочувати здобувачів до дослідницької діяльності та активного обговорення. Важливим аспектом є й те, що він повинен сприяти розвитку соціальних навичок студентів, готуючи їх до роботи в міжнародному та мультикультурному середовищі. Спілкування та колаборація з колегами з інших країн стають дедалі важливішими, тому викладачі повинні активно використовувати можливості академічної мобільності. У підсумку, сучасний викладач університету – це не лише педагог, але й наставник, дослідник і мотиватор, який готовий до змін і прагне забезпечити якісну освіту для нових поколінь.

Велика кількість програм у Європі стимулюють мобільність між університетами. Проте цей процес може стикатися з викликами, такими як мовні бар'єри, фінансові витрати та адміністративні перешкоди. Академічна мобільність є важливим інструментом для інтеграції в глобальну освітню та наукову спільноту.

На сьогоднішній день науково-педагогічні працівники проходять академічну мобільність через різноманітні програми обміну, які фінансуються як державними, так і міжнародними організаціями. Однією з найпопулярніших є Erasmus+, що дозволяє викладачам викладати в університетах інших країн або проходити стажування, отримуючи підтримку на витрати. Викладачі можуть отримати гранти для викладання в університетах Європи на термін від кількох днів до кількох місяців. Наприклад, викладач з України може поїхати та протягом семестру викладати в університеті ЄС, отримуючи фінансування на проживання. Деякі університети організовують стажування для викладачів у США або Канаді. Наприклад, викладач може провести 6 місяців у дослідницькому університеті, працюючи над спільним проектом у своїй галузі.

Також багато університетів розробляють власні програми обміну, які можуть включати короткострокові візити або тривалі стажування. Наприклад, університет може мати угоду з інститутом в Європі, що дозволяє викладачеві на рік викладати в обох закладах, беручи участь у спільних дослідженнях. Науково-педагогічні працівники можуть подавати заявки на участь у міжнародних конференціях, семінарах або дослідницьких проектах, що допомагає розширити їхній професійний горизонт і налагодити контакти з колегами з інших країн. Яскравим прикладом є Annual Conference on Higher Education, що проводиться в різних країнах. Тут вони можуть презентувати свої дослідження, обмінюватися досвідом і знайомитися з новими методиками викладання.

Для участі у цих програмах викладачам необхідно підготувати мотиваційні листи та плани досліджень або навчання. Важливо також мати знання іноземних мов, щоб ефективно спілкуватися з колегами за кордоном. Знання іноземних мов під час академічної мобільності є надзвичайно важливим, оскільки воно сприяє успішній інтеграції викладачів у нове освітнє середовище. Знання мови країни, в яку викладач виїжджає, або міжнародної мови, як-от англійська, дозволяє легко спілкуватися з колегами, здобувачами та адміністрацією. Це важливо для ведення лекцій, проведення семінарів та участі в наукових дискусіях. Також вміння спілкуватися мовою країни допомагає викладачеві краще адаптуватися до нової культурної середовища, зрозуміти місцеві традиції та звичаї, що сприяє більш комфортному перебуванню за кордоном. Адже під час академічної мобільності викладач не тільки навчається новим навичкам, а також пізнає нову для себе країну, вивчає її традиції та культуру. Через це академічна

мобільність є такою популярною та цікавою для викладачів університету.

Викладачі під час війни стикаються з численними викликами, але водночас відкривають нові можливості для себе. По-перше, проблеми безпеки ускладнюють виїзд за кордон, а також можуть впливати на навчальний процес у рідній країні. У відповідь на ці виклики багато закладів освіти переходять на онлайн-формати, що дозволяє підтримувати зв'язки з міжнародними колегами, не виїжджаючи з країни. Додатково, міжнародні організації та університети пропонують програми підтримки для постраждалих від конфлікту, що може включати фінансування навчання або наукових досліджень за кордоном.

Війна також стимулює міжнародну солідарність, адже академічні спільноти готові приймати здобувачів та викладачів із країн, що потерпають від конфлікту. Крім того, університети можуть адаптувати навчальні програми, включаючи теми, пов'язані з кризами, соціальною справедливістю та відновленням, що надає можливість викладачам отримати новий досвід. Також є можливість займатися дослідженнями, пов'язаними з наслідками війни, що відкриває нові шляхи для міжнародної співпраці. Таким чином, академічна мобільність під час війни, попри всі труднощі, може стати джерелом нових можливостей для розвитку та підтримки.

Отже, академічна мобільність сьогодні є важливим інструментом професійного зростання для викладачів, відкриваючи нові можливості для обміну знаннями та досвідом. Академічна мобільність підвищує якість освіти, адже викладачі, які постійно вдосконалюють свої навички, можуть надавати здобувачам актуальні методи навчання, що веде до покращення освітніх результатів. В умовах постійних змін у сфері освіти, пов'язаних із новими технологіями та методиками, викладачі, які займаються професійним зростанням, здатні адаптуватися до цих змін і впроваджувати нові ідеї у навчальний процес. Це також підвищує мотивацію здобувачів, коли викладачі демонструють бажання до навчання, це надихає учнів на активнішу участь у навчальному процесі. Професійне зростання підвищує конкурентоспроможність викладачів, адже ті, хто постійно навчається, мають більше шансів на кар'єрний ріст і участь у престижних проєктах. Розширення професійної мережі є ще одним важливим аспектом, адже участь у семінарах та конференціях дозволяє викладачам налагоджувати контакти з колегами з інших університетів і країн, відкриваючи нові можливості для співпраці.

УДК 316.74:37

Д.П. Семенюк, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Петренко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ДО РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянемо актуальні питання щодо підвищення адаптації випускників закладів вищої освіти (ЗВО) на ринку праці в сучасних умовах, коли уже більше двох років Україна потерпає від руйнівних дій країни агресора. Під ракетними та бомбовими ударами стираються з лиця Землі міста та села, підприємства критичної інфраструктури, промислові підприємства та житлові будівлі. Але незважаючи на це в Україні стрімко впроваджуються євроінтеграційні процеси закладів вищої освіти. І в таких умовах перед роботодавцями стоїть завдання взяти на роботу «готового фахівця», який відповідає викликам часу та адаптується до професійної діяльності у короткий термін. Тут і криється розбіжність між можливостями традиційної системи навчання та ринком праці. Від сучасного випускника роботодавці вимагають як конкретних навичок, знань, умінь, так і креативного підходу до вирішення професійних завдань та проблем.

Випускники ЗВО, молодь, яка вперше вступає в активне трудове життя, стикаються не лише з проблемами працевлаштування, а й з проблемами їхнього професійного зростання та адекватної оцінки початкового трудового потенціалу. Ці проблеми поєднуються терміном «адаптація». Те, як адаптуються випускники на ринку праці, пристосовуються до вимог ринку під час пошуку робочого місця, істотно залежить від фундаментальності отриманих знань у конкретній професійній галузі та від практичності набутих навичок під час навчання у ЗВО.

В даний час прямий зв'язок між високим рівнем молодіжного безробіття та низьким рівнем освіти не спостерігається, хоча продовжує діяти як загальна тенденція. Це зумовлено тим, що зростає відсоток молоді, яка здобула вищу освіту, але не затребувана в цій професії сучасним ринком праці. Серед сукупності причин, що відбивають високі показники безробіття, можна назвати такі: в першу чергу це небезпека від обстрілів, невідповідність здобутої освіти вимогам ринку праці; недостатній рівень освіти; завишені амбіції щодо робочого місця,

графіка та рівня оплати праці; відсутність досвіду праці; низький рівень загальнонаукових (світоглядних) компетенцій; невміння позиціонувати себе ринку праці. Трансформації сучасної освітньої системи значно торкнулися випускників українських ЗВО. Особливе відображення було отримано під час адаптації та інтеграції вчорашніх студентів у професійну спільноту. Змінилися вимоги роботодавців, виникли нові зовнішні виклики, що сприяють скороченню робочих місць, оптимізації трудових колективів. Внаслідок цього загострилася проблема адаптації випускників на ринку праці.

Проведені численні опитування та дослідження серед студентів та роботодавців показали низьку оцінку роботодавцями якості підготовки випускників до професійної діяльності. Думка роботодавців щодо рівня їхньої підготовки варіюється від «швидше низький» до «дуже низький».

Специфіка молоді як соціально-вікової групи на ринку праці призводить до формування деяких стереотипів у роботодавців і зрештою істотно впливає на можливість первинного працевлаштування молоді. Щоб сформувати адаптаційні моделі поведінки молодих спеціалістів на ринку праці, особливо в період їхнього первинного працевлаштування, необхідно виявити особливості переходу від стану учня до стану носія відповідного рівня людського капіталу – потенційного затребуваного працівника. Успішність процесу адаптації, подолання негативних ефектів переходу від навчання до трудової діяльності залежить від держави, роботодавців та самої молоді, від того, які злагожені дії здійснюються на первинному ринку праці між цими суб'єктами. Від того, наскільки продумано та обґрунтовано процес підготовки та пристосування випускників ЗВО до виходу на ринок праці, безпосередньо залежить якість їх працевлаштування та, зрештою, ефективність функціонування системи вищої освіти, ринку праці та економіки в цілому. Досліджуючи комплекс проблем адаптації випускників ЗВО у період переходу до професійної діяльності, необхідно приділити особливу увагу організації практики студентів. Як правило, ЗВО укладає договір з державною або комерційною організацією на надання послуг відповідно до програми навчання та календарного плану, що додається, проведення виробничих практик студентів, метою яких є набуття практичного досвіду. По суті сучасна практика досі базується на досвіді радянського часу, коли підприємства брали студентів ЗВО на практику, а випускників – на роботу. У період навчання у ЗВО студенти повинні освоїти мінімально необхідний набір практичних знань, умінь та навичок, який у подальшому стане опорою

для адаптації до професійної діяльності, а також дасть можливість проявити сформовані знання та вміння на практиці. Істотним викликом для отримання роботи випускниками у 2020–2021 роках. варто назвати епідемію коронавірусу, що сприяє зміні форм роботи, «оптимізації» штатів організацій, переведення на дистанційну систему та поширення фрілансу. В даний час величезний виклик, який стоїть перед випускниками – це війна з країною агресором.

Багато студентів останніх курсів не змогли пройти виробничу практику, що завжди було гарною можливістю для отримання робочого місця. Більшість роботодавців серед основних недоліків молодих фахівців вказують на відсутність цільових установок у галузі професійного розвитку. Багато випускників навіть на останніх курсах навчання не знають, які професії, які сфери професійної діяльності, які компанії можуть відповідати їхнім спеціальностям. Тому наявність у випускника простого бажання знайти роботу за спеціальністю означає перший крок до формування важливих для будь-якої компанії цільових установок. Для того, щоб знайти роботу за спеціальністю, пропонуються три стратегії: дослідження ринку праці (алгоритм пошуку роботи): аналіз професій у рамках спеціальності, аналіз пропозицій компаній; аналіз знань, отриманих за спеціальністю, та повторне дослідження ринку праці: які суміжні професії, сфери діяльності представлені на ринку, аналіз усіх вакансій професійної сфери спеціальності; продовження розвитку за спеціальністю або отримання суміжних спеціальностей.

На підставі викладеного можна зробити деякі висновки.

По-перше, форми адаптації до професійної спільноти випускників вузів зазнає кардинальних змін, через вплив низки зовнішніх факторів, глобальних викликів сучасності.

По-друге, зміна формату роботи, викликані пандемією 2020-2021 рр., та війною в Україні, знизили можливості низки соціальних груп та спеціальностей здобути робоче місце.

По-третє, позитивні показники демонструють системи соціокультурних факторів при здобутті професійної освіти, затребуваності випускників ЗВО завдяки цільовим напрямкам підготовки.

УДК 372.833

Н.В. Сметанкіна, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЬОВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Одна з основних проблем цільової підготовки спеціалістів з вищою технічною освітою – це не відпрацьована навчально-методична нормативна база організації професійної підготовки. Освітні підходи та технології, стратегія побудови освітньої траєкторії слабо індивідуалізовані та мають універсальний характер як для студентів, так і для підприємств-замовників, і не відображають специфіки діяльності підприємства, з яким укладено цільовий договір. Підготовку студентів та аспірантів необхідно проводити згідно з новими науковими напрямками [1, с. 408; 2, с. 456]. Для цього потрібна програма освітнього процесу, яка б охоплювала нормативні цільові орієнтири підприємств замовників та враховувала вимоги до професійних компетенцій і поєднання додаткових освітніх програм з чинними. Слід зазначити, що для вирішення проблем цільової підготовки фахівців у технічному університеті необхідна розробка варіативної системи концентрованої підготовки, яка сприятиме підвищенню якості цільової підготовки загалом, охоплюватиме як цільові орієнтири підприємств замовників, так і вимоги до професійних компетенцій.

Таким чином, організація цільової підготовки повинна проходити в виробничих умовах та включати додаткові освітні модулі, містити навчальні робочі програми, що відрізняються оригінальністю підходів до побудови процесу професійної підготовки з урахуванням розвитку особистості професіоналів.

Інформаційні джерела

1. Сметанкіна Н.В., Шупіков О.М., Угрімов С.В. Математичне моделювання процесу нестационарного деформування багатошарового оскління при розподілених та локалізованих силових навантаженнях. Вісник Херсонського національного технічного університету, 3(58), 2016. С. 408-413. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdntu_2016_3_78

2. Smetankina N., Semenets O., Merkulova A., Merkulov D., Misura S. Two-stage optimization of laminated composite elements with minimal mass. Smart Technologies in Urban Engineering. STUE-2022. Lecture Notes in Networks and Systems. Springer, Cham, 2023. Vol. 536. P. 456-465. https://doi.org/10.1007/978-3-031-20141-7_42

УДК 341.7(477):378.2(4)

О.Д. Тімченко, доц. (ДБТУ, Харків)

С.М. Сукачова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Г.С. Баламут, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛОМІВ ТА КВАЛІФІКАЦІЙ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Визнання дипломів і кваліфікацій є ключовим питанням у контексті глобальної освіти та мобільності робочої сили, особливо для України, оскільки вона глибше інтегрується в Європейський простір вищої освіти (ЄПВО). Історично українська система вищої освіти зазнала значних трансформацій під впливом політичних зрушень і суспільних змін. Оскільки Україна прагне наблизитися до європейських стандартів, визнання її дипломів стало важливим не лише для окремих випускників, але й для освітньої репутації країни на міжнародній арені.

Українська система вищої освіти характеризується багатим історичним контекстом, який сформував її сучасну структуру та рамки діяльності. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Україна розпочала шлях до реформування свого освітнього ландшафту, переходячи від системи, яка переважно контролюється державою, до системи, яка підтримує демократичні принципи та академічну свободу. Ця трансформація призвела до створення різноманітних вищих навчальних закладів, починаючи від традиційних університетів і закінчуючи спеціалізованими академіями та коледжами. Станом на 2023 рік в Україні налічується понад 350 вищих навчальних закладів, кожен з яких вносить свій внесок в академічну структуру країни. Акредитація відіграє вирішальну роль у цій системі, а Міністерство освіти і науки України контролює процеси забезпечення якості, щоб переконатися, що навчальні заклади відповідають встановленим стандартам освіти. Значення українських дипломів і кваліфікацій виходить за межі національних кордонів; вони є шлюзом для випускників, щоб залучитися до глобальної робочої сили, що дозволяє їм шукати можливості в різних міжнародних контекстах. Проте визнання цих кваліфікацій у ЄПВО є життєво важливим для покращення працевлаштування українських випускників та сприяння міжнародній академічній співпраці.

На визнання українських дипломів у Європейському просторі вищої освіти суттєво впливає Болонський процес, який має на меті створити єдину структуру для вищої освіти в Європі. Започаткований у

1999 році Болонський процес встановив ключові принципи, такі як прийняття трициклової системи (ступені бакалавра, магістра та доктора), сприяння студентській мобільності та вдосконалення механізмів забезпечення якості. Ці принципи сприяють більш плавному процесу визнання кваліфікацій серед країн-учасниць. У цьому контексті було розроблено різні механізми для підтримки визнання дипломів, включаючи створення національних інформаційних центрів та мереж ENIC-NARIC, які надають важливу інформацію про іноземні освітні системи та допомагають у процесі визнання. Ці мережі відіграють вирішальну роль у подоланні розриву між освітніми системами, пропонуючи рекомендації та найкращі практики для оцінювання іноземних кваліфікацій. Таким чином, українські університети заохочуються узгодити свої навчальні програми з європейськими стандартами та рекомендаціями із забезпечення якості вищої освіти, тим самим підвищуючи ймовірність визнання їхніх дипломів у Європі. Однак успіх цих процедур залежить від ефективного спілкування та співпраці між національними органами влади, установами та студентами, що є обов'язковим для сприяння ефективному процесу визнання.

Незважаючи на ці досягнення, у визнанні українських дипломів і кваліфікацій у європейських рамках залишаються численні проблеми та перешкоди. Однією з основних перешкод є відмінності в освітніх стандартах і відповідності навчальних програм між Україною та іншими європейськими країнами. Наприклад, незважаючи на те, що українські університети досягли успіху в прийнятті європейських стандартів, розбіжності у змісті курсу, тривалості та методах оцінювання можуть перешкоджати прийняттю українських кваліфікацій. Крім того, бюрократичні перепони, такі як тривалі процедури визнання та відсутність стандартизованих критеріїв оцінювання, спричиняють повільні темпи визнання дипломів. Випускники часто стикаються з невпевненістю щодо цінності своєї кваліфікації на ринку праці, що може стримувати їх від пошуку можливостей за кордоном. Крім того, політичні та економічні фактори, включно з триваючим конфліктом в Україні та економічною нестабільністю, створюють значні проблеми для процесу визнання. Ці фактори можуть створити відчуття нестабільності та ризику, пов'язаного з українськими кваліфікаціями, тим самим впливаючи на готовність іноземних установ і роботодавців визнавати та приймати їх. Вирішення цих проблем вимагає узгоджених зусиль як з боку української влади, так і з боку європейських партнерів, щоб оптимізувати процеси визнання та забезпечити справедливий доступ українських випускників до можливостей у ЄСІВО.

УДК 303.446.2:06.053.52:378.14

О.М. Тур, д-р пед. наук, проф. (НУШП, Полтава)

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗРАЗКА

На сучасному етапі суспільного розвитку відбулися суттєві зміни: відкритість кордонів, причетність України до процесів глобалізації, динамічні інформаційні процеси, розвиток сучасних технологій, які забезпечують отримання нових матеріалів на основі нанотехнологій, – усе це знайшло відображення в освітньому процесі вищої школи. Вища освіта перестає бути просто системою трансляції знань, а стає платформою для формування особистості, здатної працювати в міжнародному середовищі. Проте, незважаючи на нові можливості, проблема міжкультурної комунікації обмежує академічну та професійну мобільність українських фахівців.

Термін «міжкультурна комунікація» визначають як адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних культур. Разом із тим поняття «міжкультурна комунікація» (інші терміни – інтеркультурна комунікація, мультикультурна комунікація, крос-культурна комунікація), під яким розуміють спілкування людей із різними культурними віруваннями, освітою, ціннісними орієнтаціями, манерою поведінки, не має сьогодні точного визначення, чим створено передумови для того, щоб дати це визначення як синтез понять «культура» і «комунікація».

Культура як «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії» [1, с. 433] – це особлива сфера і форма діяльності, що має свій зміст і свою структуру, і яка разом з тим впливає на інші сфери буття, у тому числі на соціальні стосунки й політику. Культура створює ту сферу й спосіб спілкування, у яких формується кожне окреме суспільство зі своєю самобутністю, яка відрізняє це суспільство від інших. Культура визначає рівень життєдіяльності й поведінку людини. Виходячи з цього, культура є унікальною соціальною сферою і формою діяльності, яка має власні закони існування й розвитку, обумовлені специфікою доміантних ціннісних орієнтацій, що визначають стратегію комунікативної поведінки у професійно значимих ситуаціях при взаємодії людей як всередині однієї культури, так і між культурами.

Очевидно, освіта є відображенням культури певного періоду в суспільстві, а взаємозалежність культури й освіти проявляється в тому, що про рівень виховання й освіченості можна судити через рівень культури в суспільстві, і навпаки.

Стосовно поняття «комунікація», то ми визначаємо її як одну з універсальних реальностей буття людини, специфічний вид і необхідну умову її діяльності, сукупність зв'язків і взаємодій індивідів, груп, спільнот, під час яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками і результатами діяльності. Міжкультурна комунікація об'єднує різні групи: спілкування між культурами – між расами – між етнічними групами – між націями – між культурами середини культур.

Останнім часом, коли міжнародні контакти в бізнесі, освіті й повсякденному житті значно розширилися, виникло поняття «культурного шоку». Відсутність знань і незрозуміння особливостей іншої культури (традицій, звичаїв, мови тощо) зумовлюють комунікативні бар'єри, які унеможливають досягнення комунікативної мети й зумовлюють стрес. Стрес узагальнює і категоризує проблему, що стає причиною необ'єктивного сприйняття комунікативної (не лише мовної) ситуації, а це призводить до відмови від наступних прямих контактів (культурного шоку). Для того, щоб уникнути подібної ситуації, необхідно мати повне розуміння комунікативного контексту і його культурних відмінностей. Одним із завдань підготовки майбутніх фахівців у вищій школі повинно стати розширення меж уявлень студентів із міжкультурної проблематики.

Говорячи про міжкультурні відмінності, необхідно зазначити, що всі культури поділені на два типи: низькоконтекстуальні (*low-context cultures*) та висококонтекстуальні (*high-context cultures*). Для першого типу культур юридичний аспект угоди є пріоритетним, контекст і невербальні сигнали відіграють незначну роль у комунікації, оскільки більша частина інформації міститься у прямих висловлюваннях. У культурах з високим контекстом (наприклад, китайська, арабська) більшість інформації передається невербально, через контекст і взаємодію людей. Вербальна комунікація відіграє меншу роль. Соціальний контекст тут цінніший за будь-які документи [2, с. 74].

На сучасному етапі розвитку вищої освіти разом з ідеями міжкультурної комунікації важливе значення набувають ідеї принципово нового підходу до вивчення іноземних мов в професійній комунікації майбутніх фахівців. Для ефективного спілкування з представниками інших культур недостатньо досконало володіти іноземною мовою. Більше того, чим краще людина володіє іноземною

мовою, тим ймовірніше виникнення ситуації взаємного непорозуміння й навіть конфлікту з носіями мови. Тому викладання іноземних мов повинно обов'язково включати викладання культури того народу, мову якого вивчають.

Дослідники називають дві основні причини, які ускладнюють комунікацію взагалі, а іноземною мовою особливо. Перша причина – лексичні особливості мов (наприклад, сполучуваність слів), що створюють труднощі при перекладі. Так, українське «читати лекцію» відповідає німецькому «тримати лекцію» (die Vorlesung halten). Щоб ефективно засвоїти іноземну мову, потрібно запам'ятовувати слова не окремо, а у стійких словосполученнях, характерних для цієї мови.

Другою причиною є конфлікт між культурними уявленнями різних народів про предмети і явища дійсності, між їхнім розумінням комунікативної ситуації. Наприклад, на запитання «Як справи?» в західній культурі очікують короткої позитивної відповіді, тоді як в українській культурі прийнято детально описувати свої справи, навіть якщо вони не найкращі. Ці культурні відмінності можуть призводити до непорозуміння у спілкуванні.

Важливим у навчанні майбутніх спеціалістів діловій комунікації є розуміння ними того, що міжкультурне спілкування буде значно продуктивнішим, якщо сторони прагнутимуть опанувати культуру партнера, дотримуватимуться на практиці звичних для нього норм. Такий підхід сприятиме усуненню непорозуміння і конфліктів. Не менш важливо під час навчання спілкуванню залучати україністику та регіоназнавство. Розуміти особливості свого ділового партнера необхідно, але також необхідно вміти зацікавити його відмінностями своєї культури.

Отже, основними перешкодами для ефективної комунікації в міжнародному середовищі є відмінності в мовних системах та культурних кодах різних народів. Для успішного вирішення цього завдання необхідно забезпечити студентам глибоке розуміння міжкультурних особливостей, включити до навчальних програм вивчення культури країн мови, що вивчається, та розвивати в майбутніх фахівцях комунікативні навички, спрямовані на встановлення взаєморозуміння з іноземними партнерами.

Інформаційні джерела

1. Сучасний тлумачний словник української мови : 100000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : ВД «Школа», 2009. 1008 с.
2. Hall Edward How Cultures Collide? // Psychology Today, 1976. July. P.67-74.

УДК 81'246.3:061.1ЄС

І.В. Удовенко, канд. філол. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Л.А. Подворна, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Багатомовність відіграє ключову роль у процесах євроінтеграції, оскільки забезпечує ефективну комунікацію між країнами-учасницями та сприяє зміцненню європейського простору. Євроінтеграція передбачає активну участь держав у політичних, економічних і культурних процесах Європейського Союзу. У цьому контексті багатомовність стає важливим інструментом для забезпечення ефективної комунікації між країнами-учасницями. Вона сприяє розвитку міжкультурного діалогу, що, в свою чергу, зміцнює відносини між державами.

Знання мов держав-членів ЄС дозволяє краще розуміти їхню культуру, історію та традиції, що є важливим аспектом інтеграції. Це також сприяє зменшенню бар'єрів у спілкуванні, що веде до більшої співпраці у різних сферах. Розглянемо кілька аспектів, які підтверджують важливість багатомовності в цьому контексті.

1. Забезпечення ефективної комунікації.

В умовах інтеграції в європейську спільноту необхідно враховувати, що Європейський Союз складається з 27 країн, де говорять понад 24 офіційними мовами. Знання кількох мов дає можливість налагоджувати прямий контакт, зменшуючи ризики непорозумінь і спрощуючи обмін інформацією. Важливо, щоб державні службовці, дипломати та бізнесмени володіли мовами партнерів, оскільки це допомагає зміцнювати міждержавні відносини та ділову співпрацю. Мовна компетентність — це не лише здатність спілкуватися, а й уміння адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, розуміти соціокультурний контекст. Для країн, що прагнуть до євроінтеграції, важливою є підготовка фахівців, які володіють не лише мовними навичками, а й культурною грамотністю.

У системі освіти потрібно впроваджувати програми, які сприяють розвитку мовної компетентності, враховуючи потреби ринку праці. Такі програми повинні включати не тільки вивчення іноземних мов, а й навчання міжкультурної комунікації.

2. Підтримка культурного діалогу.

Багатомовність сприяє розвитку культурного діалогу, який є основою європейської ідентичності. Знання мов інших країн дозволяє

краще розуміти їхню культуру, традиції та цінності. Це, у свою чергу, формує відкрите ставлення до різноманітності, яке є важливим елементом європейського співтовариства. Культурний обмін, що виникає внаслідок мовної інтеграції, допомагає збагачувати національну культуру та стимулює інновації.

3. Економічні переваги

З точки зору економіки, багатомовність є вагомим чинником у міжнародній торгівлі та бізнесі. Країни, які активно просувають знання іноземних мов, мають конкурентні переваги на світовому ринку. Це дозволяє залучати інвестиції, створювати нові робочі місця та розвивати бізнес-мережі. Мовні навички відкривають доступ до нових ринків і допомагають встановлювати довгострокові партнерські відносини.

4. Політична стабільність

Багатонаціональність також сприяє політичній стабільності. У багатонаціональних країнах знання мов меншин може запобігати конфліктам і зменшувати соціальну напругу. Це важливо в контексті євроінтеграції, оскільки забезпечує згуртованість суспільства та підтримує демократичні процеси. Залучення мовних меншин до політичних дискусій створює умови для більш справедливого представництва.

5. Освіта та мобільність.

Система освіти, що заохочує вивчення іноземних мов, є важливим аспектом євроінтеграції. Вона не лише формує мовну компетентність, а й сприяє соціальній мобільності. Студенти, які мають можливість вивчати мови, отримують більше шансів на міжнародну кар'єру. Програми обміну, такі як Erasmus+, відкривають нові можливості для молоді, що сприяє формуванню європейської ідентичності.

Багатомовність є потужним інструментом, який сприяє успішній євроінтеграції. Вона забезпечує ефективну комунікацію, підтримує культурний діалог, створює економічні можливості, сприяє політичній стабільності та відкриває нові горизонти для освіти. Для країн, які прагнуть інтегруватися в європейське співтовариство, розвиток багатомовності має стати пріоритетом, оскільки це не лише шлях до підвищення конкурентоспроможності, а й до зміцнення зв'язків між народами.

УДК 001.89-057.4(477):339.92:355.01

Л.В. Фігурська, канд. техн. наук, доц. (ОНТУ, Одеса)

Ю.С. Левчук, ст. викл. (ОНТУ, Одеса)

УЧАСТЬ ОНТУ В ПРОЕКТІ ERASMUS «ACADEMIES4UKRAINE»

Однією з ключових цілей університету є посилення міжнародних відносин з провідними світовими освітніми закладами. Центр міжнародної діяльності університету координує розробку та реалізацію комплексної стратегії міжнародної діяльності, яка включає просування і розвиток міжнародних зв'язків, розширення спільних проєктів та підтримку міжнародної освітньої і наукової співпраці.

Одеський національний технологічний університет став учасником нового Проєкту Erasmus+ KA220-HED – Partnership for Cooperation in the Field of Higher Education – «Academies4Ukraine – Підвищення стійкості вищої освіти в Україні та ЄС». Проєкт присвячений посиленню стійкості людей, які живуть в Україні та Європейському Союзі. Проєкт спрямований на три основні групи. Українські студенти університетів, які постраждали від: відсутності необхідної інфраструктури та умов для безпечного навчання, проблем з онлайн-освітою через відсутність цифрових технологій, психологічного стресу через війну, нерівного доступу до освіти для студентів. Співробітники українських університетів, які зазнали труднощів через: нестачу інфраструктури та лабораторних ресурсів, неналежні умови для проведення занять, відсутність цифрових технологій для онлайн-викладання, психологічний стрес через війну, переміщення до інших університетів в Україні чи за кордон, загальну нерівність у доступі до освіти та наукових ресурсів.

Співробітники університетів в Україні та Європі, які: надають психологічну підтримку студентам, прагнуть створити нові служби психологічної підтримки, хочуть удосконалити навички надання психологічної допомоги, займаються прийомом українських студентів і дослідників, які втекли від війни. Мета проєкту: Визначити важливі практики підтримки психічного здоров'я студентів та розширити межі європейської співпраці. Етапи реалізації проєкту: створення та розширення документального фільму «Історія академічної стійкості в Україні»; обмін інформацією про психологічну підтримку студентів українських ВНЗ; розробка методики «Як реалізувати університетську програму психологічної підготовки студентів».

УДК 37.09

І.О. Хоменко, д-р екон. наук, проф. (НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів)

А.В. Сорока, здоб. ОС «магістр» (НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ ТА МАРКЕТИНГОМ

Україна перебуває в умовах тривалої війни, яка спричиняє значні виклики для економічної та соціальної стабільності. Проте, незважаючи на ці труднощі, країна рухається шляхом європейської інтеграції, прагнучи відповідати високим стандартам Європейського Союзу. Цей процес передбачає не лише адаптацію законодавства та економічних реформ, але й реформування системи вищої освіти. Євроінтеграція вимагає глибоких змін, спрямованих на формування компетентних менеджерів, які володіють необхідними навичками для ефективного функціонування в глобалізованому бізнес-середовищі. Формування відповідних компетенцій дозволить випускникам українських закладів вищої освіти стати конкурентоспроможними на європейському ринку праці, сприяючи інтеграції України в єдиний економічний простір.

Євроінтеграція залишається головним зовнішньополітичним пріоритетом України, що ґрунтується на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС. Основними стратегічними документами є Угода про асоціацію між Україною та ЄС та Порядок денний асоціації Україна-ЄС. Ця Угода визначає новий формат відносин, служить стратегічним орієнтиром для реформ і створює правову базу для вільного руху товарів, послуг та капіталів, сприяючи поступовому входженню української економіки до спільного ринку ЄС. Підписана у 2014 році, Угода набула повної чинності 1 вересня 2017 року, ставши найбільшим міжнародно-правовим документом в історії України [1].

Інтеграційні процеси значно змінюють вимоги до бізнес-менеджерів та маркетологів, зокрема підвищуючи стандарти професійної підготовки. Сучасний європейський ринок орієнтується на фахівців із розвиненими міжкультурними комунікаційними навичками та знаннями в сфері цифрових технологій. Ключовими компетенціями стають здатність до інновацій та наукових досліджень, управління

проєктами в умовах невизначеності [2]. Успіх бізнес-менеджерів у цьому контексті визначається їхнім вмінням ефективно поєднувати глобальні бізнес-тенденції з місцевими особливостями ринку.

Українська освіта та наука вже активно адаптує європейські стандарти, зокрема, через ухвалення Верховною Радою євроінтеграційного законопроєкту №10177, який запроваджує індивідуальні освітні траєкторії та вдосконалює освітній процес у вищій освіті. Це дозволить студентам самостійно формувати свою траєкторію навчання, визначати його темп та тривалість, а також змінювати спеціальність за необхідності [3]. Водночас, для повноцінної підготовки фахівців з управління бізнесом та маркетингом в українському освітньому просторі необхідно впровадити додаткові європейські стандарти. Зокрема, акцент слід зробити на розвиток практичних компетенцій, впровадження міжнародної акредитації освітніх програм, інтеграцію сучасних цифрових технологій у навчальний процес та розширення можливостей для міжкультурного обміну й стажування студентів у провідних європейських компаніях.

Академічна мобільність та співпраця з міжнародними компаніями є ключовими чинниками підготовки висококваліфікованих фахівців з управління бізнесом, особливо в умовах євроінтеграції України. Академічна мобільність дозволяє студентам та викладачам обмінюватися досвідом, опановувати найкращі європейські практики управління. Співпраця з міжнародними компаніями надає доступ до сучасних бізнес-технологій та методів управління [4]. Така синергія академічної та професійної співпраці сприятиме формуванню професіоналів, які відповідають вимогам європейського ринку праці.

Процеси європейської інтеграції суттєво впливають на освітню політику та стратегічні напрями розвитку освітніх установ. Університети впроваджують індивідуальні освітні траєкторії, забезпечуючи гнучкість у навчанні та орієнтуючи освітні програми на потреби ринку праці. Стратегії розвитку освітніх установ тепер зосереджені на інтернаціоналізації навчального процесу, акредитації програм за європейськими вимогами, розширенні академічної мобільності та активній співпраці з міжнародними компаніями. Такі зміни сприяють формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати в інтегрованому європейському просторі та сприяти сталому розвитку національної економіки.

Інноваційні підходи до підготовки фахівців з управління бізнесом та маркетингом в умовах євроінтеграції є необхідним кроком для

підвищення якості освіти та конкурентоспроможності випускників на європейському ринку праці. Вони вимагають системного перегляду освітніх методик та розширення міжнародної співпраці. Інтеграція України до європейського простору диктує нові стандарти професійної підготовки, орієнтуючи освітні установи на формування фахівців, які не лише володіють теоретичними знаннями, а й здатні ефективно застосовувати їх на практиці в глобалізованому бізнес-середовищі.

Інформаційні джерела

1. Угода про асоціацію. ЕУКраїна. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/>
2. Богатирьов К.О. Ринок праці та стратегія зайнятості в ЄС / К.О. Богатирьов // Ефективна економіка. – 2012. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1593>
3. Україна переходить на європейські стандарти освіти: прийнято відповідний закон. Uanews. URL: <https://ua.news.ua/ukraine/ukrayina-perehodyt-na-yeuropejski-standarty-osvity-pryjnyato-vidpovidnyj-zakon>
4. Бака С. Основні елементи академічної мобільності в країнах ЄС та інших країнах / С. Бака // Освітня аналітика України. - 2017. - Вип. 1. - С. 117-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/educanalukr_2017_1_13
5. Хоменко І.О., Горобінська І.В., Сорока А. В. Основні тренди та сучасні інструменти застосування системи digital-маркетингу в підприємстві та start up. Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія / За наук. ред. І. В. Перезової. – Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. С. 29-49.
6. Хоменко І. О., Волинець Л.М, Сорока А.В., Волинець Я.Є. Ринок праці України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку в умовах війни. Вісник НТУ. К.: НТУ, 2024. Серія «Економічні науки». Випуск 2 (59), 2024. С.131-138.
7. Хоменко І. О., Волинець Л. М., Сорока А. В. Вплив штучного інтелекту на ринок праці: виклики сучасної епохи. Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 49-51

УДК 378:159.9

О.В. Царікова, канд. юрид. наук, здоб. ОС «магістр» (*Ун-т ім. Альфреда Нобеля, Дніпро*)

РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ – ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

У роботі з людьми зростає роль економічних та соціально-психологічних методів на противагу адміністративним. Вони потребують спеціальних навичок та умінь, яких дуже не вистачає українським фахівцям, адже саме командна робота забезпечує поєднання партнерства та самостійності у виконанні професійних завдань. В основі сучасних програм розвитку лідерства покладено компетентнісний підхід. В Європейському Союзі компетенції лідерства визначено як на наднаціональному рівні – компетенції лідерства для європейських лідерів, так і на рівні окремих країн-членів ЄС – у Нідерландах, Польщі, Естонії, Ірландії тощо [3]. Необхідні для своїх країн компетенції лідерства також визначили інші країни євроатлантичної спільноти, зокрема Канада. Термінологія може відрізнитися – наприклад, стратегії управління на основі компетенцій (competency-based management framework), профіль розвитку лідерства, стратегія управління талантами на рівні вищого виконавчого корпусу (executive talent management framework) тощо, однак, спільним для всіх цих підходів щодо розвитку лідерства є наявність ідеальної моделі компетенцій лідерства. Сучасний ідеал лідерства передбачає компетентності творчості, проактивності, стратегічного мислення, довіри та поваги до людей тощо.

Відтак, розвиток лідерського потенціалу майбутніх фахівців є важливим завданням для закладів вищої освіти. Лідерство є одним з найдефіцитніших людських ресурсів в умовах значних змін в Україні, що повною мірою відчувається на всіх рівнях суспільства. Лідерство надає людським ресурсам нової якості, де має значення не рівень посади, а особистість, її здатність служити інтересам громади. Якщо класичний менеджмент передбачає управління людьми у процесі виконання ними виробничих завдань, то лідерство покликане вести працівників за собою до спільної мети, надихати їх так, щоб вони мали власну позитивну мотивацію працювати.

Лідерські компетенції виявляються на всіх ділянках професійної діяльності та мають забезпечувати:

- інтеграцію зусиль працівників задля виконання місії організації у відповідності з її баченням;
- формування і утвердження цінностей, моделі організаційної культури і поведінки як стабільної основи довгострокового розвитку організації в мінливому середовищі;
- стратегічне спрямування роботи організації з урахуванням політики (потреб і вимог різноманітних стейкхолдерів) та відповідних стратегічних рішень;
- якісне управління персоналом на індивідуальному, командному (груповому), інституційному рівнях, яке позитивно мотивує і забезпечує задоволеність працею;
- утвердження партнерського стилю взаємин й матричної (командної) взаємодії на основі розвинутої організаційної культури, командної роботи, підтримки високого рівня організації виробничих та управлінських процесів задля реалізації політик і стратегій [2].

Створюючи умови для розвитку лідерства майбутніх фахівців спираються на такі положення: 1) лідерство є соціальним явищем, тому оволодіння лідерськими якостями має відбуватись у процесі спілкування і взаємодії в групах; 2) комплексний розвиток лідерських якостей відбувається як результат систематичного моделювання ефективної лідерської поведінки (ролей) у ситуаціях максимально наближених до вимог майбутньої професійної діяльності (наприклад, за допомогою професійно-психологічного тренінгу) (Л.Бізо [1, с. 25-27]).

Здобувача вищої освіти необхідно залучити до роботи над собою, яка спрямовується вирішенням таких завдань: визначити цілі розвитку лідерства; усвідомити свої основні й пріоритетні цінності, цілі та ідеали (бачення), їхні переваги та недоліки у контексті професії; прискіпливо оцінити сильні й слабкі сторони своїх лідерських якостей; сформувати ідеальну (бажану) модель свого лідерства у професії з урахуванням інтересів і здібностей; проаналізувати своє розуміння ролі лідерів і власний підхід до лідерства; визначити практичні кроки на шляху до втілення ідеальної моделі лідерства; закріпити результати розвитку лідерства на практиці.

Важливу роль відіграє робота зі здобувачами, яка дозволяє вдосконалити лідерську Я-концепцію за такими напрямками: 1) осмислення самосприйняття для формування образу «Я-лідера»; 2) посилення соціальної спрямованості поведінки, розширення світогляду, задля усвідомлення актуальних та постановки перспективних життєвих цілей; 3) розвиток та підтримання адекватної самооцінки, що забезпечує формування реалістичних соціальних домагань та установок лідера (Л.Бізо [1]).

Навчання/формування лідерства як центральна складова програм його розвитку у здобувачів вищої освіти спирається на низку важливих принципів і методів.

1. Конфіденційність, дотримання етичного кодексу.
2. Активне залучення лідерів до ін/неформального навчання під орудою тренерів/психологів, які працюють в якості помічників і забезпечують відкритий і безпечний освітній процес, заснований на дискусії та мисленні.
3. Учасники повинні мати можливість обмінюватися один з одним досвідом і знаннями. Цьому може сприяти внутрішня мережа для учасників, що надасть їм можливість обговорювати свою участь у навчанні впродовж і навіть після реалізації програми розвитку.
4. Зміст навчальних завдань віддзеркалює зміст майбутньої професійної діяльності (освітня, медична, військова тощо).
5. Зв'язок програм розвитку лідерства з оцінюванням спеціальних компетентностей майбутніх фахівців.

Найбільш поширеними технологіями розвитку лідерства у системі вищої освіти є професійно-психологічні тренінги; технології проєктів, кейсів і коучингу; технологія «зворотного зв'язку». Більшість програм з розвитку лідерства майбутніх фахівців орієнтовані на групову форму імплементації. Насиченість комунікативними ситуаціями, виконанням спільних завдань, обговореннями, дискусіями сприяють виробленню у студентів важливих лідерських навичок – комунікабельності, толерантності, рішучості, стресостійкості, партнерства, делікатності, тактовності, виваженості тощо. Водночас, в окремих випадках використовується індивідуальна форма роботи (психологічне консультування, коучинг).

Отже, розвиток лідерства у майбутніх фахівців відповідає європейським стратегіям у вищій освіті та становить важливе завдання професійної підготовки.

Інформаційні джерела

1. Бізо Л. Розвиток лідерства / за заг. ред. І. Ібрагімової. Київ: Проєкт «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. 400 с.
2. Головешко Б.Р. Сучасні підходи до розвитку лідерства та їх імплементація у вищих навчальних закладах України. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми. Київ-Вінниця: «Планер», 2015. Вип. 41. С. 254-259.
3. Етика лідерства. Добросесність та етика. Освіта заради справедливості. Серія університетських модулів. Організація Об'єднаних Націй Відень, 2021. https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_4_final_UKR.pdf.

УДК 159.953.5.81

С.В. Цимбал, д-р психол. наук, доц. (ПВНЗ «Європейський університет», Київ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Інтеграція України у світове співтовариство, відкриття її кордонів як віхи нового часу викликали до життя підвищений інтерес не лише молодих, але і людей зрілого віку до практичного знання іноземних мов, до вільного та активного володіння іншомовним мовленням. Особливе значення стало мати швидке, ефективне, без відриву від основної роботи отримання знань. При цьому необхідність обробляти великі потоки інформації, динамізм і стресовий характер сучасного життя створили загальносвітову тенденцію до пошуку нових, зберігаючи здоров'я, таких, що відповідають самій природі людини, навчальних технологій.

Перша важлива умова формування компетентного фахівця полягає у розширенні соціально-рольового репертуару студентів, їх комунікативних можливостей.

Слід зазначити, що у системі комунікативної компетентності виділяється: компетентність у спілкуванні як по суб'єкт-об'єктній, так по суб'єкт-суб'єктній схемах; компетентність у вирішенні як репродуктивних, так і продуктивних задач; компетентність як на зовнішньому (поведінковому), так і на особистісному (глибинному) рівні спілкування. Визначальну сторону комунікативної компетентності утворює компетентність у суб'єкт-суб'єктному спілкуванні, у вирішенні продуктивних задач, в оволодінні глибинним, особистісним рівнем спілкування.

Важливим є вироблення у студентів багатобічних світоглядних орієнтацій, що можна вважати важливою психолого-педагогічною умовою формування компетентного фахівця. У процесі реалізації цієї умови важливим є системне ознайомлення студентів на заняттях з іноземної мови з головними ціннісними орієнтаціями, культурами та соціокультурними стереотипами тих народів, мова яких вивчається. Це сприяє формуванню соціокультурної компетенції студентів.

Іншою психолого-педагогічною умовою розвитку компетентного фахівця є формування відповідної мотивації до навчальної активності, яка постає базою для мотивації діяльності за обраним фахом.

Тут важливо зазначити, що вивчення іноземної мови має світоглядне забарвлення, оскільки предметом вивчення іноземної мови стають різноманітні цінності країни, мова якої вивчається.

Мотиви творчої фахової активності, ув'язуючись у свідомості із здібностями, стають детермінантами розвитку компетентного фахівця, коли мотивація діяльності має виражену пошуково-творчу спрямованість.

Для реалізації зазначеної умови слід враховувати принципи комфортності (природо відповідності, гуманістичної, культуро відповідності, особистісних пріоритетів суб'єктів взаємодії, добровільної участі), які передбачають, що діяльність людини має гармонійно поєднувати потреби природи, особистості, культури та суспільства. Вона обґрунтована і цілеспрямована, мотивована рівнем задоволеності нею фахівцем.

Важливою психолого-педагогічною умовою формування компетентного фахівця є врахування у цьому процесі принципу зворотного зв'язку. Цей принцип є наріжним у будь-якій діяльності, оскільки на його основі організується процес адекватної інтеграції людини у системі соціально-виробничих та взагалі життєвих взаємин. Реалізація цього принципу здійснюється у процесах комунікації та навчальної діяльності студентів, коли вони упродовж цих процесів, взаємодіючи з оточенням, отримують зворотні сигнали різного характеру (поведінкові, емоційні, аудіальні та візуальні та ін.) як відгуки на діяльність студентів, їх життєву активність.

Слід зазначити, що розглянуті психолого-педагогічні умови отримують специфічне забарвлення у контексті навчальних принципів, які використовуються у процесі вивчення іноземної мови, де існує діяльнісний й комунікативно-орієнтований підходи. Тут необхідно враховувати такі організаційні аспекти цього процесу, як особливості рідної мови (використання апроксимально-аналітичного методу); специфіка і паралельне навчання усім видам мовної діяльності; мовна спрямованість навчання; домінування вправ над роз'ясненням і показом; навчання на мовних зразках; подібність навчального процесу і життєвої практики; опора на логічне й образне мислення; організація творчої групової й індивідуальної діяльності; діалогічність навчання; переживання почуття успіху; організація адекватного контролю (оцінюючи роботу всіх студентів однаково справедливо, викладач формує у них почуття рівноправ'я, бажання працювати, а висока вимогливість з його боку сприяє формуванню почуття обов'язку); психолого-емоційний принцип (включає психологічні механізми

активності на заняттях з іноземної мови, загальний психологічний мікроклімат на заняттях).

При цьому, процес вивчення іноземної мови має бути розвиваючим навчанням, спрямованим на формування особистісної активності студента, що забезпечує активне відношення до знань, систематичність і наполегливість у навчальній діяльності.

Важливою психолого-педагогічною умовою формування компетентного фахівця у процесі вивчення іноземної мови є формування критичного мислення студентів, яке пов'язане з певними мисленневими операціями і характеристиками, такими, як аналітичність, логічність, системність, асоціативність, самостійність, діалогічність мислення.

Розглянуті психолого-педагогічні умови формування компетентного фахівця у технологічних рамках реалізуються у площині сучасної комунікативної методики навчання іноземної мови за допомогою певних методичних прийомів: інтерв'ю, обмін інформацією, пошук партнера для мовленнєвої діяльності, групові рішення, координацію дій, дискусійну гру, круглий стіл, дебати, драматизації, скетч, рольову гру і ін.

Психолого-педагогічні умови формування компетентного фахівця засобами іноземної мови впливають з аналізу розглянутих його критеріїв, компонентів, рівнів, розробленої структури компетентного фахівця, його психологічного портрету, аналіз яких дозволив виокремити деякі конкретні шляхи розвитку компетентного фахівця засобами іноземної мови, що передбачають і певну психологічну корекцію особистості майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки.

Відповідно до психолого-педагогічних умов формування компетентного фахівця на основі дидактичних та виховних ресурсів іноземної мови окреслена система заходів формування компетентного фахівця.

Шляхи формування компетентного фахівця фокусуються у площині синергетичної концепції розвитку особистості. Відповідно, щоб виховати компетентного фахівця, слід розвивати його особистість в цілому, що постає наріжною умовою формування сучасного багатопрофільного фахівця та відповідає особистісно-орієнтованій парадигмі освіти, що спрямовується на формування гармонійної особистості вихованця. Формування компетентного фахівця засобами іноземної мови має бути реалізованим на рівні його цілісної особистості зі всіма навчально-виховними наслідками, що впливають з цього.

УДК 674.093.6

С.А. Шевченко, д-р техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПРОЄКТУВАННЮ РАЦІОНАЛЬНИХ СХЕМ РОЗПИЛЮВАННЯ КОЛОД НА ДОШКИ ТА БРУСИ

При переході до біоекономіки сфера використання деревини як екологічно чистого конструкційного матеріалу розширюється, тож особливо актуальною стає проблема її ощадливого використання на всіх етапах перероблення лісоматеріалів на готову продукцію.

Ефективність такого перероблення в значній мірі визначається використовуваними схемами розпилювання колод, які розробляються за допомогою комп'ютерних технологій. Тож, з метою удосконалення освітнього процесу, кафедра деревооброблювальних технологій та системотехніки лісового комплексу Державного біотехнологічного університету восени 2022 р. розпочала співпрацю з Tekl STUDIO s.r.o. (Словацька Республіка) - розробником програми CutLog для оптимізації схем і планів розпилювання колод. Як результат цієї співпраці, уже в січні 2023 р. програма отримала україномовний інтерфейс, а у весняному семестрі 2022/2023 навчального року в ДБТУ розпочались заняття з вивчення функціональних можливостей і прийомів використання CutLog з додатковими модулями «Оптимізація сортування колод» і «Планування виробництва».

На початку співпраці кафедри з Tekl STUDIO s.r.o. передбачалось, що цю програму CutLog вивчатимуть студенти спеціальності 187 Деревообробні та меблеві технології. Однак життя внесло певні коригування, і вивчати цю програму першими розпочали студенти спеціальності 205 Лісове господарство. Відбулось це завдяки впровадженню в університеті оновленої системи визначення студентами дисциплін вибіркової складової освітньої програми. В осінньому семестрі 2023/2024 навчального року вивчення програми розпочали й майбутні фахівці з перероблення деревини.

Особливий інтерес у студентів викликали такі можливості програми, як пакетні обчислення розпилювання колод у певному діапазоні товщин з наступною візуалізацією відповідних техніко-економічних показників (що суттєво спрощує прийняття рішень щодо використовуваної сировини), та планування виконання замовлень за результатами таких обчислень. Дякуємо Tekl STUDIO s.r.o. за допомогу в навчанні студентів!

УДК 378.147

В.А. Шеховцова-Бурянова, асист., здоб. ступ. PhD, (НУБІП України, Київ)

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Сучасна глобалізація та процеси інтеграції до європейського освітнього простору відкривають нові перспективи для розвитку вищої освіти, але також створюють виклики щодо збереження національних традицій і ідентичності. Одним із ключових аспектів цього процесу є міжкультурна комунікація, яка стає невід'ємною частиною навчального середовища. Вона забезпечує обмін знаннями між представниками різних культур і народів, але водночас змушує національні системи освіти адаптуватися до нових реалій,

Міжкультурна комунікація у вищій освіті – це процес обміну знаннями, ідеями, та культурними цінностями між представниками різних етнічних, національних і культурних груп. Це явище стає ключовим у контексті інтернаціоналізації вищої освіти, коли студенти, викладачі та дослідники взаємодіють у багатонаціональному середовищі. Важливим аспектом є необхідність збереження балансу між глобалізаційними тенденціями та національними інтересами, щоб не втратити власну культурну самобутність [1].

Міжкультурна комунікація у вищій освіті України є одним із важливих аспектів сучасної освітньої системи, що спрямована на підготовку студентів до роботи в умовах глобалізованого світу. Взаємодія з іноземними студентами, участь у міжнародних освітніх програмах та обмінах дозволяє українським студентам розширювати свої знання про інші культури та набувати цінного досвіду. Це важливо, оскільки сучасна освітня система повинна підготувати студентів до життя та роботи в багатокультурному середовищі. Водночас міжкультурна комунікація має бути двостороннім процесом. Українська система освіти повинна не лише адаптуватися до світових стандартів, але й активно представляти свою культурну та національну спадщину на міжнародній арені. Це означає, що освітні програми мають містити елементи національної культури, історії та мови, які сприятимуть збереженню національної ідентичності студентів.

Одним із головних викликів, з якими стикається українська вища освіта, є стандартизація освітніх процесів у відповідь на вимоги міжнародних програм і організацій. Впровадження міжнародних

освітніх стандартів сприяє гармонізації освітніх програм, але водночас може призводити до уніфікації навчальних підходів, що може послабити увагу до національних культурних особливостей.

Іншим важливим викликом є зіткнення культурних цінностей. У процесі інтеграції українські студенти взаємодіють з представниками різних культур, що може призводити до культурних непорозумінь або навіть конфліктів. Це особливо актуально в умовах навчання іноземних студентів в Україні.

Незважаючи на виклики, міжкультурна комунікація також надає можливості для збереження та навіть посилення національної ідентичності в Україні. Інтеграція елементів національної культури в освітні програми є ключовим інструментом для збереження ідентичності. Ще однією можливістю є розвиток двомовних або багатомовних програм. Використання української мови паралельно з англійською в освітньому процесі дозволить зберегти національну мовну ідентичність та одночасно надасть студентам можливість брати участь у міжнародних програмах. Це особливо важливо для підготовки кадрів, здатних ефективно працювати в умовах багатокультурного середовища, зберігаючи при цьому свої культурні корені [2].

Крім того, важливо розвивати міжкультурну компетентність серед студентів. Це дозволить студентам не лише ефективно взаємодіяти з представниками інших культур, але й усвідомлювати свою власну національну ідентичність та цінності. Міжкультурна компетентність повинна стати одним із ключових елементів освітнього процесу у вищих навчальних закладах України, оскільки вона сприяє гармонійному співіснуванню різних культур у межах однієї освітньої спільноти. Міжкультурна комунікація у вищій освіті є важливим аспектом сучасного освітнього процесу, особливо в умовах європейської інтеграції. Попри численні виклики, пов'язані з глобалізацією, є багато можливостей для збереження національної ідентичності через інтеграцію культурних елементів, підтримку рідної мови та розвиток міжкультурної компетентності. Створення інклюзивного освітнього середовища, що сприяє діалогу між культурами, дозволяє не лише підтримувати національні цінності, а й збагачувати їх через взаємодію з іншими культурами.

Інформаційні джерела

1. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. Освітологічний дискурс, № 2 (6), 2014. С. 23-32.
2. Лебедева Л. Е. Міжкультурна комунікація: лінгвістичний аспект. Філологічні студії. Вип. 9, 2013. С. 246 -252.

УДК 372.862

О.В. Щербак, канд. с.-г. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

М. Д. Безуглий, д-р с.-г. наук, проф., акад. НААНУ (ДБТУ, Харків)

Д.М. Пилипенко, PhD PhD з біотехнологій та біоінженерії (ДБТУ, Харків)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ БІОТЕХНОЛОГІЇ ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

Війна проти України має руйнівний вплив на інфраструктуру української системи вищої освіти. Для забезпечення якісного навчання та викладання заклади вищої освіти України потребують пошуку нових механізмів реалізації освітнього процесу, у тому числі шляхом співпраці з іноземними університетами. Програма фінансування програми «Ukraine digital: Ensuring academic success in times of crisis» Німецької служби академічних обмінів (DAAD) підтримує німецько-українську університетську співпрацю у впровадженні цифрового викладання в Україні та допомагає українським студентам, викладачам та дослідникам продовжувати навчання та викладання цифровим способом.

У рамках трирічної міжнародної співпраці факультету біотехнологій ДБТУ з факультетом наук про життя Рейн-Ваальського університету прикладних наук (HSRW, м. Клеве, Німеччина) було створено проєкт «Capacity Building for Ukraine (CaBifU): Sustainable Securing of Ukrainian teaching and research» за підтримки програми DAAD «Ukraine digital».

Основною метою проєкту є підтримка програм віртуального навчання, удосконалення навичок для подальшої цифровізації німецьких та українських університетів-учасників та професіоналізації цифрового викладання для розробки подальших (спільних) пропозицій цифрового навчання.

Цілі проєкту реалізуються, серед іншого, у форматі літньої школи з біотехнологій, яка включає гібридну теоретичну онлайн-підготовку із застосуванням синхронного та асинхронного навчання [1] та лабораторне стажування офлайн у HSRW [2]. Особливістю проєкту є те, що студенти, які не можуть взяти участь особисто, активно інтегровані в пряму трансляцію стажування цифровим способом (наприклад, за допомогою системи дистанційного навчання Moodle, стрімів із лабораторій у режимі реального часу, smart-окулярів тощо).

Для досягнення поставленої мети учасниками проєкту було здійснено:

- ✓ порівняння та узгодження навчальних дисциплін підготовки фахівців-біотехнологів університетів-партнерів, що сприяє євроінтеграції вищої освіти;
- ✓ розробка та адаптація матеріалів для цифрового викладання та навчання; проведення онлайн навчання та створення доступу до існуючих цифрових навчальних платформ університетів-партнерів;
- ✓ закріплення здобутих теоретичних знань та оволодіння студентами практичними навичками через очні стажування в рамках літньої школи з цифровою інтеграцією студентів, які не можуть взяти участь.

Інтернаціоналізація є однією із стратегічних цілей вищої освіти в Україні, яка задекларована у «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки», схваленій розпорядженням КМУ від 23.02.2022 р. № 286-р. [3]. Адаптація випускників закладів вищої освіти до життя та роботи в мультикультурному середовищі є однією із складових інтернаціоналізації. Формат проєкту CaBifU забезпечує спілкування українських студентів із студентами університета-партнера під час онлайн-навчання, підготовки спільних командних завдань, під час виконання лабораторних занять в рамках літньої школи, а також неформального спілкування під час візиту до HSRW.

Таким чином, студенти-біотехнологи мають перспективу успішно завершити навчання за спеціальністю, набути практичних навичок роботи у лабораторії (hard skills) та покращити володіння іноземною мовою, зокрема фаховою англійською мовою, навички спілкування та адаптації у мультикультурному середовищі (soft skills), незважаючи на обмеження сьогодення. Розроблена програма літньої школи отримала позитивні відгуки учасників проєкту, як студентів, так і викладачів.

Інформаційні джерела

1. Nikolopoulou K. Face-To-Face, Online and Hybrid Education: University Students' Opinions and Preferences. Journal of Digital Educational Technology, 2(2). 2022. ep2206. URL: <https://doi.org/10.30935/jdet/12384>

2. Пилипенко Д.М., Лагоша В.С. Асинхронне дистанційне навчання у практичній підготовці студентів-біотехнологів: міжнародний досвід. «Актуальні питання біотехнології, екології та природокористування»: матер. міжнар. наук. конф. X. : ДБУ, 2024. С.247-248.

3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження КМУ від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

УДК 378.147

А.Ю. Юрженко, канд. пед. наук, доц. (ХДМА, Херсон)

О.Ю. Кононова, викл. (МФК ХДМА, Херсон)

О.С. Дягилева, канд. пед. наук, доц. (ХДМА, Херсон)

**ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ВИКЛАДАННЯ
МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІМ
СУДНОМЕХАНІКАМ**

Європейський курс України є важливою складовою її розвитку. Європейська Рада надала Україні статус кандидата в ЄС, що відбулося на тлі російської військової агресії. Такий крок Європейського Союзу не лише виразив солідарність із Україною.

Національна система освіти потребує активнішої інтеграції в європейський освітній простір шляхом запровадження європейських стандартів, покращення якості освітніх послуг та залучення до міжнародних програм ЄС, таких як Erasmus+, Horizon Europe та EUREKA. Відповідність європейським стандартам освіти сприятиме значному підвищенню рівня викладання в Україні, зокрема в галузі морської освіти. Впровадження передових методик і стандартів, які відповідають вимогам ЄС, забезпечить більш якісну підготовку фахівців, зокрема через інтеграцію інноваційних підходів до навчання та практичної підготовки курсантів [1].

Інтеграційні процеси в національній системі освіти є важливою складовою глобальних тенденцій розвитку, які охоплюють усі сфери суспільного життя. Ці процеси формують інтелектуальний базис для гармонійного розвитку національних соціально-економічних систем, дозволяючи адаптуватися до викликів сучасного світу та забезпечуючи ефективну участь у міжнародній економіці. У зв'язку з цим, важливість інтеграції полягає не лише у підвищенні якості освіти, модернізації системи освіти, оновлення навчальних програм, вдосконалення методик викладання, використовуючи сучасні технології, а й у формуванні висококваліфікованих фахівців, здатних конкурувати на світовому ринку праці [2].

Суспільство, зі своїми соціально-економічними потребами, висуває вимоги до системи професійної освіти, яка має забезпечити розвиток у майбутніх фахівців необхідних знань, умінь і навичок для здійснення соціально корисної та продуктивної діяльності.

Особливо важливим аспектом є конкурентоспроможність фахівців на ринку праці, що вимагає постійного вдосконалення як професійних навичок, так і мовної компетентності. Для майбутніх судномеханіків вивчення морської англійської мови стає критичною умовою їхнього професійного становлення, оскільки ця мова є ключовим інструментом для ефективного спілкування в міжнародному морському середовищі.

Морська англійська мова, яка є міжнародною мовою спілкування, особливо в морській галузі, закріплена низкою міжнародних документів, зокрема Конвенціями про безпеку людського життя на морі (SOLAS), підготовка і дипломування моряків та несення вахти (STCW) та стандартами Міжнародної морської організації (ІМО). Оволодіння англійською на високому рівні відкриє перед курсантами широкі можливості для професійного розвитку та дозволить випускникам українських навчальних закладів бути конкурентоспроможними не лише на національному ринку, але й на міжнародній арені. Це особливо актуально для морських спеціальностей, де знання англійської є необхідною умовою для спілкування з міжнародними екіпажами, виконання професійних завдань і дотримання міжнародних стандартів безпеки.

Знання морської англійської дозволяє судномеханікам не лише спілкуватися з колегами різних національностей, а й правильно розуміти технічну документацію, інструкції з експлуатації обладнання та аварійні протоколи. Це знижує ризик помилок у критичних ситуаціях і підвищує загальний рівень безпеки на судні. Крім того, володіння англійською мовою розширює професійні перспективи судномеханіків, даючи можливість працювати на міжнародні судноплавні компанії та брати участь у міжнародних проектах [3]. До найпопулярніших міжнародних судноплавних компаній відносимо наступні: Marlow Navigation, Columbia Shipmanagement Ltd., Eurocrew та інші.

До міжнародних проектних програм відносимо Еразмус+, грантові прокти від Міжнародної асоціації морських університетів (зокрема фонду Ніппон) та інші.

Після отримання освіти відповідно до європейських стандартів, курсанти матимуть не лише високий рівень теоретичних знань і практичних навичок, але й володітимуть англійською мовою на професійному рівні, що зробить їх привабливими для провідних світових судноплавних компаній. Це відкриває перед ними перспективи

працевлаштування на міжнародних судах, участі в міжнародних проєктах і кар'єрного зростання в умовах глобальної конкуренції [4].

Отже, процес євроінтеграції має значний вплив на викладання морської англійської мови майбутнім судномеханікам, оскільки сприяє запровадженню сучасних європейських освітніх стандартів і методик. Цей процес забезпечує підвищення якості навчання через впровадження інноваційних підходів, використання новітніх навчальних матеріалів та активну участь в міжнародних освітніх програмах. Вивчення морської англійської в контексті євроінтеграції не лише підвищує мовну компетентність курсантів, але й готує їх до роботи у глобальному середовищі, де англійська мова є основним інструментом професійної комунікації.

Завдяки інтеграції з Європейським освітнім простором, майбутні судномеханіки отримують можливість бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці, що підвищує їх шанси на успішну кар'єру в морській галузі.

Інформаційні джерела

1. Кононова О. Компетентнісний підхід та його роль у підвищенні конкурентоспроможності майбутніх судномеханіків. Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті (MINTT – 2024) [Збірник матеріалів XVI Міжнародної науково-практичної конференції (29–31 травня 2024 р., м. Одеса)]. – Одеса: Херсонська державна морська академія, 2024. С. 367-370.
2. Юрженко А., Кононова О., Рослякова А., Бевзенко Ю. (2024). Викладання морської англійської мови на платформі MOODLE судновим механікам. Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі [Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції 05 червня 2024 р., м. Херсон]. Херсон: Херсонська державна морська академія, 2024. С.11-14.
3. Юрженко А.Ю., Дягилева О.С., Пазяк А.С. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті : міжнар. період. зб. наук. пр. / за заг. ред. В. П. Бабича, О. М. Хвостиченка. Харків : НДВП «Інтелект-Експрес-Капітал», 2023. Вип. 5. С.439-443. URL: <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/2390>
4. Шапар Л. А., Шапарь Л. А., Шпілєвая Т. М., Шпилевая Т. М. Особливості співпраці судноплавних та круїнгових компаній з морськими ЗВО у підборі кваліфікованих кадрів. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Збірник наукових праць. №1(68) лютий 2020. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського. 2020. С. 299-303. URL: <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/1347>

СЕКЦІЯ 2.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

UDC 338.48:37.091:37.013

V.V. Danylenko, PhD in Economics, Assoc. Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

ADAPTING EUROPEAN QUALITY FRAMEWORKS FOR UKRAINE'S TOURISM EDUCATION SYSTEM

The key features of higher professional education in tourism in Europe include a broad-based fundamental education, interdisciplinary approaches, and specialized training tailored to students' professional goals. Institutions offering such programs may be standalone schools with accreditation from prestigious tourism organizations or departments within universities. These programs cover various aspects of the tourism and hospitality industries, including management, business administration, and practical skills such as culinary arts.

The European Union's educational institutions emphasize competence-based learning, in line with the Bologna Declaration, focusing on essential skills and modern educational methods.

Many European schools in tourism and hospitality are based in functioning hotels, allowing students to live and gain hands-on experience in real-world conditions. This approach is largely absent in Ukraine, where practical training in the field is limited. European education emphasizes extensive internships, accounting for up to 70% of study time, which contributes to higher training quality.

Additionally, there is an ongoing debate in Europe about aligning professional education with both industry and societal goals, with a focus on competency-based standards to ensure graduates possess the necessary skills for their future careers. This approach has led to better employment outcomes for graduates by helping them adapt to the evolving labor market.

In Germany, the competency-based approach in education has led to an increased focus on practical and specialized courses, enhancing academic mobility and international exchange opportunities for students and faculty. Among the leading tourism schools in Europe is France's Vatel International Business School, renowned for its high-quality training of mid-level managers, offering programs like the Bachelor in International Hotel Management and the Master's in International Hospitality Management. Similarly, Ireland's Shannon College of Hotel Management stands out for its rigorous academic standards and practical training.

In Poland, the approach to standardizing tourism education faces challenges due to the absence of a unified curriculum structure, inconsistent degree compatibility, and a shortage of professional educators and resources.

Higher education institutions must train specialists to meet the industry's evolving demands, but clear qualification profiles are often lacking. The tourism job market in Poland is still underdeveloped, which complicates the creation of new specializations. To address this, institutions assess the skill levels of students and faculty, adopt leading educational resources, and develop programs with input from experts, while educators often acquire international certifications to validate their qualifications.

The Total Quality Management (TQM) framework proposed by the European Foundation for Quality Management has become a cornerstone for developing tourism education programs, especially in enhancing the strategic tools and skills for public and private sector tourism managers. This approach includes analyzing quality improvement opportunities, market research, resource development, and financial management, while also focusing on creating new educational profiles and curricula.

Though widely adopted across Europe, such models should be adapted to local contexts, as differences in national tourism industries can make direct application problematic. The strength of European models lies in their emphasis on practical training, strong industry cooperation, customer service psychology, and student mobility, all of which contribute to better preparation for careers in tourism.

The system of professional training should align with the concept of lifelong learning, addressing the needs of society, individuals, and the economy, regardless of age or prior education. This approach supports the continuous development of personal and professional qualities, from school to adult education and self-learning. The content of training must anticipate societal and industrial challenges, ensuring a seamless and versatile progression of skills. To manage and modernize tourism training effectively, it is essential to establish core principles that define and enhance the system's functionality and efficiency.

The modernization of the professional training system for tourism must meet the demands of the state, society, and students. The state seeks a self-sustaining system of continuous professional development that produces competent specialists capable of advancing tourism's role in the economy. Society requires highly skilled professionals who are competitive in the labor market, proficient in their fields, and adaptable to global standards, while being capable of growth and mobility. Students, on the other hand, are interested in a democratic and humanistic education system that fosters creativity, professional competence, and personal development.

The structure of professional training in the tourism sector in Ukraine developed spontaneously, driven by the needs of the industry during the country's transition to a market economy. Currently, it encompasses several

levels of education: primary, secondary, higher, postgraduate (such as master's and doctoral programs), and additional education programs for skills enhancement and professional retraining.

However, the system does not align with labor market demands, both in terms of quantity and quality, leading to imbalances and undermining its credibility. Initial training mainly focuses on career orientation, but only a small percentage of schools offer specialized classes in tourism, resulting in a small percentage of graduates being prepared for professional tourism education. Moreover, the overall quality of education at different levels remains insufficient, failing to meet employer expectations and global standards.

The components of the professional training system form a dynamic, adaptive socio-economic structure that ensures lifelong education. Several factors influence this system, including social environment, political and economic conditions, and the activities of regulatory organizations. The tourism industry, as both a consumer and a client of educational services, consists of enterprises, government bodies, professional associations, and research organizations. These entities are responsible for assessing workforce professionalism and reporting their findings for labor market monitoring. This monitoring helps establish a database to determine future workforce needs based on the socio-economic potential of the region, benefiting authorities, employers, educational institutions, and the general population.

In conclusion, enhancing the internal quality assurance systems in Ukraine's tourism education sector requires adopting proven European practices, particularly those rooted in competence-based and lifelong learning frameworks. European models, which emphasize practical experience, industry collaboration, and flexible curricula, offer valuable lessons for modernizing Ukraine's system.

However, direct application of these models must be adapted to Ukraine's unique socio-economic context and labor market needs. To bridge the gap between education and industry expectations, Ukraine must establish clear qualification profiles, increase the integration of internships, and foster stronger ties with industry stakeholders.

Additionally, aligning education with international standards and implementing Total Quality Management (TQM) frameworks can raise both the credibility and competitiveness of tourism professionals. Future research could explore how Ukraine can further refine its educational policies to better meet global labor market demands and improve the balance between theory and practice in training programs.

UDC 327.7:378

Ya.M.Kotko, PhD in Economics, Assoc. Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

EUROPEAN VALUES IN THE PROCESS OF TEACHING THE DISCIPLINE «INTERNATIONAL ORGANIZATIONS»

European integration is Ukraine's close cooperation with the European Union at the level of laws, rules, norms and customs existing in international society. European integration reflects the desire of each society for a new worldview, including responsibility, respect for each other, tolerance and the desire for intercultural dialogue. European integration processes in the context of high-quality university education are characterized by systemic changes through reforms aimed at creating a system of ensuring and continuous improvement of the quality of higher education that meets the recommendations and standards of the European Education Area. International organizations have demonstrated political solidarity and support for Ukraine and condemned Russian aggression through the process of political and diplomatic isolation and the introduction of large-scale restrictions on the aggressor in their structures. At the same time, establishing communication links between Ukraine and international organizations and partner countries is of particular importance for intensifying cooperation. Relations between Ukraine and the EU have their own peculiarities, including close interaction and cooperation in the direction of the EU-Ukraine Association Agreement on the establishment of a free trade area (abolition of import duties, harmonization of Ukrainian norms, procedures and regulations with European standards, creation of favorable conditions for access to European service markets), European support for the development of Ukrainian small and medium-sized enterprises (preferential loans, micro-financing, grants and educational programs, training of entrepreneurs in financial literacy); ensuring sectoral diversification of domestic exports; signing the ACAA Agreement (requirements of Ukrainian technical regulations for products to EU directives, Ukrainian producers will be entitled to apply the European CE mark of conformity to their products), etc.

The main business associations in the EU with which Ukraine cooperates are the Confederation of European Business, the European Federation of Chambers of Commerce and Industry, the European Wholesale and Retail Trade Association, and the Association of Small and Medium-sized Businesses. At the same time, there are dangerous situations for Ukraine in the process of European integration, first of all, the risk of our country's involvement in globalization conflicts and threats, the problems of illegal

migration and outflow of personnel, the influence of the EU's political influence on Ukraine's foreign and national economic policy and the complexity of its transition to the European regime. After all, these factors affected the export of goods to the EU, which decreased by 16.1% and amounted to 23,4 milliards US dollars. At the same time, imports of goods increased by almost 20,5% and amounted to 32,5 milliards US dollars. The imports of goods increased by almost 5% and amounted to 32,5 billion us dollars. Accordingly, the bilateral trade balance for Ukraine and the EU is negative and amounts to -9,1 milliards USD. The balance of bilateral trade between Ukraine and the EU will be negative and amount to USD 9,1 milliards in 2023.

The discipline «International Organizations» covers aspects of modern economic thinking and a set of specialized knowledge about the creation and functioning of international organizations, their role in the system of international relations, structural features and mechanisms of activity. Particular attention is paid to the analysis of the current state of international organizations, their impact on global processes and the prospects for integration and participation of Ukraine in their activities. Teaching the discipline involves the development of views on modern models of formation of systems of formation and development of international organizations, regulation of international relations and prospects for their development, study of the state of international economic, political and social integration, implementation of mechanisms of influence of international organizations on the process of globalization of the world economy, identify rational forms and outline the sequence of stages of Ukraine's participation in international organizations, evaluate their achievements, determine the prospects for cooperation between Ukraine is actively involved in shaping the political and economic environment in the international arena by being a partner of many influential international organizations, within which it is actively working, which, moreover, reflects the national interests of our country, which is an indicator of Ukraine's growing authority in the world.

Reflecting European values in teaching the discipline «International Organizations» allows not only to deepen students' understanding of the specifics of the functioning of international organizations as important actors in the global political and economic system, but also contributes to the formation of highly qualified specialists in international political and economic relations who are able to solve complex specialized tasks and practical problems of international cooperation, develop mechanisms of interaction between states and international organizations based on the national interests of the country.

UDC 339.9:37.01

Ya.M. Kotko, PhD in Economics, Assoc. Prof., (*SBTU, Kharkiv*)

D.A. Levkin, PhD in Engineering, Assoc. Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

PECULIARITIES OF TEACHING THE DISCIPLINE «ORGANIZATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES» IN DISTANCE LEARNING

The organization of foreign economic activity of a business entity is an important component of the national economy of international economic relations in Ukraine. Accordingly, the theoretical and practical foundations of the relationship between national and foreign economic entities are becoming increasingly relevant. In addition, the basis for the implementation of the most effective foreign economic strategies should be a preliminary foundation in fundamental and special disciplines. This necessitates the study of a separate discipline «Organization of Foreign Economic Activity of Business Entities».

The purpose of teaching the discipline «Organization of Foreign Economic Activity of Business Entities» is to form a system of theoretical knowledge for higher education students and to substantiate, systematize and generalize certain laws, conditions, principles, processes and specific features of foreign economic activity of Ukrainian business entities in international markets.

In the context of Ukraine's European integration, it is necessary to study and analyze the issues of capacity and adaptation of Ukrainian business entities to new business conditions, new technological and technical levels and requirements; the impact of European integration processes on the profit and profitability of domestic business entities; and the level of innovation and competitiveness of Ukrainian producers.

However, a significant problem remains the insufficiently low level of competitiveness of the products of Ukrainian business entities, which do not meet the requirements and standards of the European market and are caused by outdated technological processes and management models. It is clear that the majority of domestic business entities are acutely aware of the shortage of qualified labor resources and low level of professional competencies, lack of innovation and the ability to attract financial resources, which complicates the modernization of production facilities and bringing the products of Ukrainian producers in line with the European market.

Through mastering the discipline «Organization of Foreign Economic Activity of Business Entities», students will be able to acquire professional competencies that meet modern requirements, in particular:

- understand the current features of the organization of foreign economic activity, apply methods for assessing the effectiveness of foreign economic activity of business entities;
- analyze and apply the legal and regulatory framework for the functioning of business entities in the foreign market;
- assess the situation on potential world markets;
- effectively realize the potential of business entities through foreign economic relations in order to predict the strategy of entering the foreign market.

Thanks to the distance form of studying the discipline «Organization of Foreign Economic Activity of Business Entities», you can master and independently work through the material in a more practical way, which is a very effective and comfortable method of obtaining quality education, which gives you a lot of room to search for educational materials and allows you to show your individuality and creativity.

Since distance learning allows for direct communication between teachers and students during the educational process in real time, distance learning can be carried out in various ways. Using various platforms, such as Google Meet and Moodle, which are accessible educational tools that allow students to receive all the necessary educational materials and communicate between teachers and students.

The discipline «Organization of Foreign Economic Activity of Business Entities» in the new format will not only deepen students' understanding of the international conditions of economic European integration for domestic producers to operate effectively in the European market, but also contributes to the formation of highly qualified, intellectually developed specialists in foreign economic activity, who are able to solve complex specialized tasks and practical problems of international cooperation, as well as to develop innovative potential and the system of transfer of the latest technologies, which will contribute to the growth of the technological level of Ukrainian business entities and increase the competitiveness of goods in the EU market, based on the national interests of the country. After all, training at the bachelor's level is aimed at developing the ability of graduates to solve complex specialized problems and practical problems of management not only of economic issues but also of issues in the field of international business, management, and foreign economic activity.

УДК 004.8

О.Ф. Аксьонова, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Д.О. Горяник, канд. фіз.-мат. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

В.Є. Новікова, канд. пед. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Аналіз сучасної літератури вказує а те, що штучний інтелект має набір безперечних переваг, до яких входять ідеї персоналізації навчання, вільний доступ до даних із численних джерел, їх перевірка та аналіз із застосуванням передового інструментарію – машинного навчання та прогнозної аналітики. З іншого боку, незважаючи на бурхливий розвиток та перспективи штучного інтелекту, деякі дуже серйозні проблеми, як і раніше, залишаються невирішеними і супроводжуються безліччю ризиків: проблеми цифрової рівності, дотримання етичних аспектів [1].

Безумовно, ШІ – це потужний інструмент для пошуку та збору інформації, що є дуже важливим для навчання студентів. Але це й потужний інструмент для розвитку плагіату серед студентів в самому широкому сенсі цього слова (виконання домашніх завдань, написання тестів, складання іспитів). В статті [2] наводяться данні, що від 60% до 70% студентів використовують ШІ для не зовсім етичних цілей.

Метою проведеного дослідження було встановити в яких межах та для яких цілей студенти-першокурсники ФПХВ використовують інструменти штучного інтелекту. Для цього студентам-добровольцям було запропоновано відповісти на запитання анкети. Опитування, яке було проведено протягом вересня-жовтня 2024 року було анонімним. В опитування прийняли участь 32 студента (49% дівчат та 51% хлопців, середній вік складав 18 років). Анкетування, збір та обробка інформації проводилася за допомогою інструменту GoogleForms. Анкета складалася з чотирьох запитань:

1. Чи користувались Ви колись інструментами штучного інтелекту?
2. Чи використовували Ви ШІ для навчальних цілей?
3. Чи використовували Ви ШІ для того, щоб він зробив за Вас завдання з якогось із шкільних предметів?
4. Чи використовували Ви ШІ під час іспитів, тестів, опитувань тощо?

Нижче наведено діаграми, які ілюструють отримані результати.

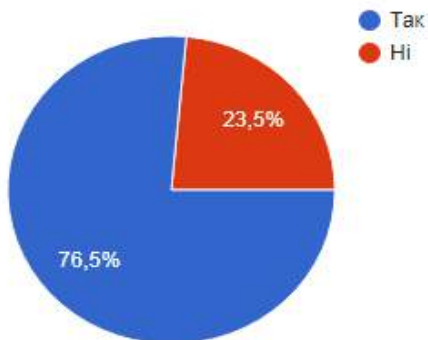

Рисунок 1 – Розподіл відповідей на запитання №1

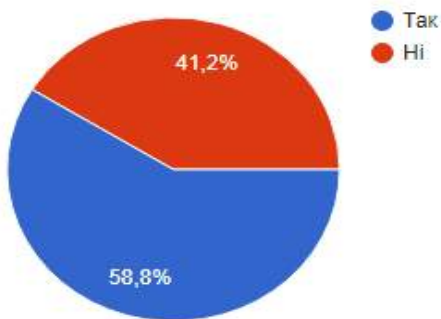

Рисунок 2 – Розподіл відповідей на запитання №2

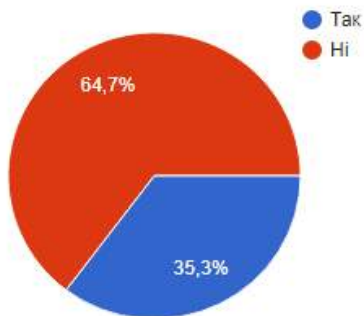

Рисунок 3 – Розподіл відповідей на запитання №3

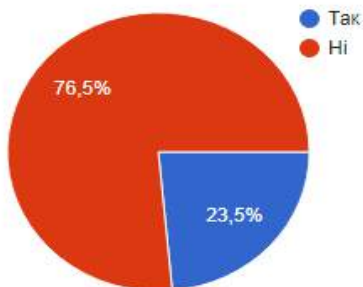

Рисунок 4 – Розподіл відповідей на запитання №4

Отримані дані показують, що студенти-першокурсники активно використовують інструменти ШІ для навчальних та пізнавальних цілей. Невисокий показник позитивних відповідей на 3 та 4 запитання показують, що відсоток студентів-першокурсників, які використовують ШІ для неетичних цілей нижче, ніж у дослідженні [2]. Але на наш погляд, приділення уваги виховним моментам стосовно взаємодії студентської молоді із ШІ є дуже важливим та своєчасним.

Інформаційні джерела

1. Akgun S, Greenhow C. Artificial intelligence in education: Addressing ethical challenges in K-12 settings. *AI Ethics*. 2022;2(3):431-440. doi: 10.1007/s43681-021-00096-7. Epub 2021 Sep 22. PMID: 34790956; PMCID: PMC8455229.

2. What do AI chatbots really mean for students and cheating? <https://ed.stanford.edu/news/what-do-ai-chatbots-really-mean-students-and-cheating>

УДК 378:005.6:331.105.2-057.15

Т.В. Андросова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ ЗАДОВОЛЕНOSTІ РОБОТОДАВЦІВ ПІДГОТОВКОЮ ВИПУСКНИКІВ ВНЗ

На сучасному етапі постіндустріальної економіки формування інтелектуального капіталу на основі якісної вищої освіти є провідним чинником сталого розвитку. Освіту необхідно розглядати як концептуальний фундамент і гарантію прогресу суспільства. Володіння знаннями прирівнюється розвиненими країнами за значенням до стратегічних ресурсів. Досвід останніх років свідчить про те, що до лідерів у соціально-економічному розвитку відносять країни, що мають високий рівень освіти, науки, охорони здоров'я, культури і духовності [1, с. 198].

В сьогоденних модернізаційних умовах вищої освіти України однією з актуальних проблем постає підготовка здобувачів вищої освіти, що випускаються, до вирішення будь-яких фахових проблем, результати яких задовольняють роботодавців якістю підготовки університетів [2, с. 260]. Тому на перший план виступають системні проблеми взаємодії університетів зі сферою виробництва, таких як: відсутність узгоджених стратегій підготовки кадрів за різними спеціальностями, розходження в розумінні наборів компетенцій та навичок випускника, фрагментарний характер взаємодії університетів сфери виробництва за науково-дослідницьким напрямом, різні мотивації та цінності в освітній організації й у бізнесу.

За даними дослідження, проведеного компанією «HeadHunter», що спеціалізується на питаннях працевлаштування у світі, більше 40% людей, які здобули вищу освіту, сьогодні не працюють за спеціальністю. За даними 2024 року в Україні 80% випускників не знайшли роботу за фахом. Урядом України запропоновано змінити принципи фінансування вищої освіти з 2024 року. Основна ідея полягає в тому, що здобувач не обирає професію, а оплачуватиме навчання (на комерційній основі), а держава, заявляючи про потребу в окремому фахівцеві, зобов'язується повністю або частково фінансувати навчання. Тож, на думку державного керівництва, грантова система покращить ситуацію і допоможе вступникам мати більше можливостей під час обрання професії, а країні отримувати необхідних фахівців [3].

Водночас підприємства відчувають дефіцит у кваліфікованих кадрах. Професійні спільноти очікують від освітніх організацій не

просто співробітників, знайомих з тією чи іншою галуззю, які мають хорошу теоретичну підготовку, а працівників, які з перших робочих днів виконуватимуть поставлені професійні завдання та приносять необхідний результат. Освітній процес має бути організований так, щоб при освоєнні освітньої програми були створені умови виконання певних видів робіт тими, що навчаються, пов'язаних з їхньою майбутньою професійною діяльністю, і сформовані, закріплені практичні навички та компетенції за профілем відповідної освітньої програми. На сьогоднішній день практична складова основних професійних освітніх програм реалізується, як правило, в ЕСЕ, курсових роботах, проєктах проходження практик. Таких форм підготовки недостатньо, щоб досягти рівня, на який очікують роботодавці.

Моніторинг думок українських роботодавців щодо їх задоволеності якістю підготовки випускників вітчизняних університетів, в якому взяли участь різні роботодавці (представники підприємств, організацій, установ широкого спектру та різних форм власності) показав, що загалом роботодавці задоволені рівнем кваліфікації випускників. Однак, на їх думку, бар'єром для прийому на роботу недавніх випускників ВНЗ є те, що велика частина молодих людей не мають необхідних практичних навичок і досвіду роботи.

До якостей випускників, які найбільшою мірою влаштовують роботодавців можна віднести здатність здійснювати систематизований пошук, збирання, структурування, аналіз та синтез необхідної інформації для вирішення поставлених завдань, адаптація до виробничих умов організації, здатність здійснювати ділову комунікацію та соціальну взаємодію, реалізовувати свою роль у команді. При цьому представники роботодавців зазначили, що вони готові брати участь у заходах щодо залучення випускників на свої підприємства, виділяючи як пріоритетні механізми надання місць проходження практик, програми стажувань для здобувачів, розміщення інформації про себе на інтернет-ресурсах, організацію екскурсій на виробництво та проведення «ярмарок вакансій».

Все вище зазначене дозволяє наголосити, що взаємодія зі сферою виробництва несе в собі потенціал як для розвитку самих університетів, так і для зростання суспільного добробуту. Взаємодія між університетами та сферою виробництва проходить за такими ключовими напрямками:

- підготовка та перепідготовка фахівців для сфери виробництва з урахуванням потреб роботодавців;
- мобільність студентів, яка, як правило, здійснюється у вигляді практико-орієнтованого навчання, стажувань;

- трансфер технологій, наукові дослідження на користь виробництва, впровадження інновацій;
- участь у незалежній оцінці якості підготовки студентів та випускників з якості реалізації освітніх програм;
- участь у розробці та реалізації освітніх програм університету;
- спільна профорієнтаційна робота;
- забезпечення спеціальних фондів на підтримку здобувачів;
- участь підприємств у фінансуванні ВНЗ.

Для підвищення ефективності цієї взаємодії університетам необхідно вирішити дві групи завдань. Перша пов'язана із внутрішньою трансформацією, яка має призвести до посилення практичної орієнтації освітнього та наукового процесу, розвитку науково-дослідної, інноваційної інфраструктури, посилення прямих контактів кафедр та інших підрозділів з конкретними підприємствами, створення окремих структур, які розвиватимуть напрямок комерціалізації, формування спільної «підприємницької» культури у середовищі викладачів та співробітників.

Друга група завдань пов'язана із зміною ставлення до взаємодії з університетом з боку підприємств. Ключовим моментом є вибудовування спільних довгострокових стратегій, планування потреби у кадрах на середньострокову та довгострокову перспективу, вироблення єдиного розуміння наборів компетенцій та навичок випускника університету та якостей молодого фахівця, що приходить на виробництво. Тобто, ця робота безпосередньо пов'язана з розширенням їх взаємодії з підприємствами, громадськими інститутами та соціально-економічними суб'єктами.

Інформаційні джерела

1. Зарецька Л.М., Кулініч О.А. Роль освіти в економічному розвитку. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2014. Вип. 2(20). С. 197-207
2. Кулініч О. А. Наддисциплінарні програми у формуванні фахових компетенцій. Синергетична концепція розвитку студентоцентрованого навчання–забезпечення якості вищої освіти: тези II міжнар. наук.-метод. конф., 25 вересня 2020 р. Харків: ХДУХТ, 2020. С. 260-261. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/47407/1/Synerhetychna_kontseptsiya_rozvytku_2020_260-261.pdf
3. В Україні понад 80% випускників вишів не працюють за спеціальністю, як виправити ситуацію. URL: <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/>

УДК 378.014.6

І.С. Андрищенко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Дослідження кращих європейських практик у забезпеченні освітньої діяльності та впровадження їх в освітній простір України є надзвичайно актуальним. Провідну роль у формуванні європейського виміру забезпечення якості вищої освіти відіграють структури Європейського Союзу та колективні суб'єкти Болонського процесу – національні держави-члени Болонського клубу, наднаціональні професійні організації, що організують діяльність міжнародної та освітньо-політичної спільнот у сфері ЗЯВО на засадах м'якої політики, зокрема відкритого методу координації [1, С. 267].

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у закладі вищої освіти складається із системи внутрішнього забезпечення якості та системи зовнішнього забезпечення якості й охоплює:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- якість знань студентів;
- забезпечення академічної мобільності учасників освітнього процесу;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- здійснення моніторингу й періодичний перегляд освітніх програм;
- забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- систему запобігання академічного плагіату у здобувачів вищої освіти;
- стандарти освітньої діяльності та вищої освіти;
- ліцензування ступенів вищої освіти;
- акредитацію рівнів і ступенів вищої освіти;
- систему менеджменту якості;
- відповідність навчальних планів і програм підготовки фахівців вимогам Європейського та світового освітнього простору;

- співпрацю з роботодавцями щодо контролю за якістю підготовки фахівців;
- державну атестацію випускників екзаменаційною комісією;
- імідж вищого навчального закладу
- рейтингову оцінку його діяльності [2, С. 117].

Основними напрямками удосконалення систем забезпечення якості вищої освіти у закладах вищої освіти є: підсилення законодавчої орієнтації закладів вищої освіти на розв'язання проблем забезпечення якості підготовки фахівців; здійснення переходу до формування механізму розвитку державних освітніх стандартів вищої професійної освіти, врахування вимоги сфери й ринку праці; підсилення контролю за відновленням змісту вищої професійної освіти; розроблення проекту створення зразкових фондів оцінних засобів для підсумкової атестації здобувачів вищої освіти; організація розгортання постійно діючого системного моніторингу якості вищої освіти на всіх рівнях управління; удосконалення державної програми підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації й відновлення науково-педагогічного складу закладу вищої освіти; передбачення засобів, що стимулюють заклади вищої освіти до зниження аудиторного лекційного навантаження науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти та збільшення часу на самостійну роботу здобувачів; організація підвищення кваліфікації [3, С. 172].

Підвищення якості вищої освіти можливо за рахунок обміну знаннями, побудови інтерактивних мереж, мобільності науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти. Визначаючи освіту як пріоритетний напрямок розвитку сучасного суспільства та економіки, сьогодення вимагає від здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників більше нових знань, володіння іноземними мовами та досвіду міжкультурного спілкування.

Інформаційні джерела

1. Сбруєва А.А., Єременко І.В. Європейський вимір забезпечення якості вищої освіти : етапи та актуальні тенденції розвитку. *Актуальні проблеми управління якістю освіти: теорія, історія, інноваційні технології* : монографія / за заг. ред. А.А. Сбруєвої. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка. 2017. С. 266-295.
2. Пшенична Л. Забезпечення якості вищої освіти в контексті імплементації Закону України «Про вище освіту». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 2 (66). С. 113-128.
3. Лісова С.В. Проблема забезпечення якості вищої освіти з позицій системного підходу. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження* / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2015. С. 160-172.

УДК 378.147:611.018:615.2

О.В. Бирка, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

М.М. Куш, д-р вет. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Л.М. Ляхович, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

СВІТОВИЙ ДОСВІД У ЗАСТОСУВАННІ WSI-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ МОРФОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Світлова мікроскопія, відкривши епоху гістологічних досліджень у XIX ст., є класичним методом визначення структури клітин, тканин та органів, що використовується при викладанні морфологічних дисциплін. Навчальними програмами дисциплін кафедри нормальної та патологічної морфології факультету ветеринарної медицини Державного біотехнологічного університету (ДБТУ) передбачено вивчення студентами гістологічних препаратів. Так, курс «Цитології, гістології, ембріології» вважається засвоєним тільки тоді, коли здобувач, окрім теоретичних знань, може достовірно визначити гістологічний препарат, ідентифікувати представлені на ньому мікроскопічні структури. Класичний підхід при цьому: набір гістопрепаратів, індивідуальний світловий мікроскоп, здатність побачити і співставити вигляд під мікроскопом із статичним зображенням, яке демонструє викладач. Цей підхід добре спрацьовує, хоч і вимагає більшої затрати часу на індивідуальну роботу викладача зі студентом, на рішення технічних проблем мікроскопії.

З 80-х років XX сторіччя значно поширюється візуалізація гістологічних препаратів за рахунок відеомікроскопії та використання оцифрованих препаратів. Методика цифрової візуалізації отримала назву технології *Whole Slide Imaging* (WSI), а визначення гістологічного препарату на комп'ютері з отриманих оцифрованих зразків – віртуальна мікроскопія [3]. Можливість використання сканерів гістологічних препаратів, розвиток сітьових технологій, доступ до «ширококутного інтернету», збільшення потужностей комп'ютерних систем та покращення якості зображення на дисплеях, дозволили використовувати віртуальну мікроскопію в навчальному процесі, як альтернативу світловому мікроскопу [2]. З метою об'єктивної оцінки актуальності та перспектив впровадження даної технології у систему ветеринарної освіти ДБТУ в умовах європейської інтеграції, стало узагальнення накопиченого світового досвіду використання віртуальної мікроскопії у викладанні морфологічних дисциплін.

Першими освітніми центрами, які впровадили віртуальну мікроскопію у викладання гістології на початку 2000-х рр.. були медичні факультети ряду університетів США. Стримуючими факторами для поширення даної технології були недостатня продуктивність персональних комп'ютерів, лімітовані обсяги пам'яті серверів, відсутність єдиних стандартів отримання зображень і програм їх перегляду, і навіть мережні обмеження [1]. В останнє десятиліття сформувався сучасний стандарт використання WSI-технологій у викладанні морфологічних дисциплін. Він включає: створення колекцій високоякісних зображень мікроскопічних препаратів за допомогою гістологічних сканерів; формування оптимальної мережевої структури освітньої організації, що забезпечує можливість доступу здобувачів до віртуальних зображень як під час занять у кампусі, так і поза ним по каналах Інтернет. За наявності стійкого та швидкісного з'єднання можливий більш бюджетний варіант віртуальної мікроскопії - використання в ході лабораторних занять зображень, що завантажуються на термінали користувачів у режимі online з депозитаріїв віртуальних препаратів, що знаходяться у відкритому доступі [2, 3].

Поряд із удосконаленням технологій WSI, відбувалося накопичення досвіду інтеграції даного підходу до існуючих алгоритмів викладання. Концепція триетапного розвитку цифрового освітнього контенту включає: 1) створення цифрових колекцій статичних зображень гістологічних препаратів; 2) впровадження віртуальної мікроскопії з використанням усіх переваг, пропонованих цією технологією; 3) формування освітніх ресурсів, що інтегрують мікроскопічні зображення з іншим анатомічним, рентгенологічно клінічним контентом у режимі online. Повний перехід до віртуальної мікроскопії в залежності від технічної, організаційної готовності проекту та виділених під нього ресурсів, а також особливостей реалізації навчальних програм займає від 2 до 5 років. Оскільки процес впровадження WSI-технологій є по суті міждисциплінарним завданням, для її успішної реалізації ключове значення мають організаційні аспекти. Керівником проекту має бути морфолог, компетентний в інформаційних технологіях та здатний аргументовано обґрунтувати його необхідність перед виконавчим керівництвом, а в ході реалізації – налагодити ефективну взаємодію з колегами-педагогами, технічним, адміністративним персоналом та ІТ-фахівцями. Надзвичайно важливу роль відіграє наявність у колективі «критичної маси» співробітників, здатних розробляти та використовувати у своїй роботі нові інформаційні технології [3, 4].

В університетах Європи, США та інших країн, сформовані достатні за об'ємом Web-ресурси, у вигляді анотованих бібліотек віртуальних гістологічних препаратів (*Histology Guide, Iowa Virtual Slidebox, Mainz Histo Maps, The Virtual Microscopy Database* та інші). Доступ здобувачів забезпечується через спеціалізовані програми перегляду WSI-файлів зі зручним інтерфейсом користувача за паролем для входу після реєстрації в системі. Великий масив WSI-файлів знаходиться у відкритому доступі [1, 3].

За даними досліджень світових освітніх закладів, перевагу віртуальній мікроскопії віддають 85-93 % мотивованих до навчання здобувачів. У ряді університетів, які впровадили технології WSI, проведено порівняльні дослідження успішності студентів щодо нормальної гістології за допомогою віртуальної та світлової мікроскопії. Загалом дослідження з оцінки ефекту використання технології WSI дали позитивні результати: її впровадження сприяє розвитку у студентів стійких навичок розпізнавання гістологічних структур, що забезпечує збереження необхідного рівня освоєння предмета або навіть його покращення. Викладачі також здебільшого позитивно оцінили цю технологію, що дозволяє їм ефективніше проводити заняття за рахунок зменшення непродуктивних витрат часу на вирішення технічних проблем мікроскопії, підвищити наочність викладання, збільшити час для змістовного обговорення питань зі студентами [3, 4].

Отже, світовий досвід використання віртуальної мікроскопії в медичній освіті і наявність сучасних програмно-апаратних засобів, створюють передумови для прискорення впровадження даної технології у навчальний процес морфологічних дисциплін факультету ветеринарної медицини в умовах європейської інтеграції.

Інформаційні джерела

1. Hamilton P.W., Wang Y., & cCullough S.J. Virtual microscopy and digital pathology in training and education. *APMIS*, 120 (4), 2012. P. 305–315. doi: 10.1111/j.1600-0463.2011.02869.x
2. Pavlina V. & Ross M.H. *Histologhiia: pidruchnyk i atlas. Z osnovamy klitynnoi ta molekuliarnoi biolohii* (8-e vyd.). Kyiv: VSV «Medytsyna», 2021. 540с.
3. Saco A., Bombi J. A., Garcia A., Ramirez, J., & Ordi J. Current Status of Whole-Slide Imaging in Education. *Pathobiology*, 83 (2–3), 2016, P. 79–88.
4. Zarella M.D., Bowman D., Aeffner F., Farahani N., Xthona A., Absar S.F., Hartman, D.J. A Practical Guide to Whole Slide Imaging: A White Paper From the Digital Pathology Association. *Arch. Pathol. Lab. Med.*, 143 (2), 2019. P. 222–234. doi: 10.5858/arpa.2018-0343-RA

УДК 378.09

Н.О. Бірченко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ВАЖЛИВІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ ЗОВНІШНІХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ В ОЦІНЮВАННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У сучасному світі якість освіти стає одним із ключових чинників розвитку не тільки освітньої системи, а й економіки та суспільства загалом. Підготовка висококваліфікованих фахівців вимагає постійного удосконалення освітніх програм і механізмів їх оцінювання. В умовах змін на ринку праці та технологічних інновацій важливу роль у цьому процесі відіграють не тільки академічна спільнота, але й зовнішні стейкхолдери, зокрема роботодавці та випускники. Їхнє залучення до оцінювання якості освіти стає необхідністю для забезпечення відповідності навчальних програм сучасним вимогам та підвищення конкурентоспроможності випускників.

Однією з найважливіших груп зовнішніх стейкхолдерів є роботодавці, оскільки вони безпосередньо відчувають вплив якості освітніх програм через рівень підготовки випускників. Роботодавці можуть надавати зворотний зв'язок щодо відповідності знань та навичок випускників актуальним вимогам ринку праці. Це дозволяє закладам вищої освіти не лише адаптувати свої програми, але й впроваджувати нові підходи до навчання, орієнтуючись на потреби реального сектора економіки.

Основними формами залучення роботодавців до оцінювання якості освіти є:

- анкетування та опитування роботодавців щодо якості підготовки випускників;
- співпраця з роботодавцями у розробці освітніх програм: включення їх у процес оновлення навчальних планів, з урахуванням нових професійних вимог;
- практика і стажування студентів на базі підприємств, де роботодавці можуть надавати безпосередню оцінку рівня знань та навичок студентів;
- проведення круглих столів і конференцій за участю представників бізнесу та закладів освіти для обговорення нових викликів та змін у професійних стандартах.

Таким чином, залучення роботодавців до оцінювання якості освіти дозволяє створити безперервний зв'язок між закладами освіти та ринком праці, що сприяє підвищенню рівня професійної підготовки випускників.

Випускники також є важливою групою зовнішніх стейкхолдерів, адже вони можуть оцінювати якість освіти не тільки з точки зору студентського досвіду, але й з огляду на свій професійний шлях після закінчення навчання. Вони можуть надати цінну інформацію щодо того, як освіта допомогла їм інтегруватися в професійну сферу та наскільки знання і навички, отримані під час навчання, відповідали вимогам їхньої кар'єри.

Основними формами залучення випускників до оцінювання якості освіти можуть бути:

- анкетування випускників через рік або кілька років після завершення навчання для з'ясування їхнього кар'єрного шляху та оцінки практичної корисності отриманих знань;

- створення асоціацій випускників для підтримання зв'язку між університетом та колишніми студентами, що дозволяє постійно отримувати зворотний зв'язок та адаптувати програми до сучасних викликів;

- залучення випускників до організації майстер-класів, лекцій та воркшопів для студентів, де вони діляться своїм досвідом та професійними знаннями;

- інтеграція випускників у склад експертних комісій з оцінювання якості освітніх програм, оскільки їхня думка є надзвичайно цінною через практичний досвід.

Співпраця з випускниками допомагає краще зрозуміти, як освітні програми можуть покращити підготовку до реального ринку праці та сприяти кар'єрному зростанню молодих спеціалістів.

Окрім роботодавців і випускників, до процесу оцінювання якості освіти можна залучати також інші зовнішні зацікавлені сторони. Серед них:

- урядові та регуляторні органи, які встановлюють державні стандарти освіти та контролюють їхнє виконання. Вони можуть пропонувати рекомендації щодо вдосконалення програм і забезпечення відповідності національним і міжнародним стандартам;

- громадські організації та професійні спілки, що представляють інтереси різних соціальних груп, можуть надавати важливу інформацію щодо актуальних потреб суспільства та ринку праці. Залучення цих стейкхолдерів дозволяє більш комплексно оцінити вплив освіти на суспільні процеси та її соціальну значущість.

Залучення зовнішніх стейкхолдерів до оцінювання якості освіти – це процес, що потребує продуманих механізмів та постійної взаємодії. Серед основних викликів можна виділити:

- складність налагодження регулярної комунікації між університетами та роботодавцями, особливо якщо мова йде про невеликі підприємства;

- пошук балансу між академічними цілями та вимогами ринку праці, адже університети мають забезпечувати не лише прикладні знання, а й розвивати критичне мислення, креативність та дослідницькі навички.

Проте перспективи залучення зовнішніх стейкхолдерів є надзвичайно значущими. Переваги залучення стейкхолдерів є:

1) Актуальність освітніх програм. Завдяки активному залученню роботодавців і випускників до оцінювання, університети можуть постійно оновлювати свої навчальні програми, роблячи їх більш актуальними для сучасного ринку праці. Це дозволяє враховувати нові технології, індустріальні стандарти та потреби у професійних навичках, що формуються в реальному секторі економіки;

2) Підвищення привабливості закладу вищої освіти. Університети, що активно взаємодіють із роботодавцями та випускниками, отримують більше можливостей для залучення нових студентів. Репутація закладу освіти як активного учасника економічних і соціальних процесів зростає, що робить його привабливішим для абітурієнтів і партнерів;

3) Сприяння працевлаштуванню випускників. Залучення роботодавців до оцінювання якості освіти часто перетворюється на конкретну співпрацю у формі стажувань, практик, а іноді й пропозицій щодо працевлаштування. Такий підхід допомагає студентам швидше інтегруватися у професійне середовище та успішніше будувати кар'єру;

4) Зміцнення зв'язків з громадою та бізнесом. Університети, що взаємодіють з різними стейкхолдерами, створюють платформу для обміну досвідом і знаннями між освітньою спільнотою та зовнішнім середовищем. Це сприяє розвитку партнерських відносин, що можуть принести додаткові ресурси для наукових досліджень, грантів або спільних проєктів.

Отже, залучення роботодавців, випускників та інших зовнішніх стейкхолдерів до оцінювання якості освіти є важливим кроком для модернізації системи вищої освіти. Такий підхід не лише покращує освітні програми, але й сприяє формуванню більш гармонійного зв'язку між освітою, ринком праці та суспільством. Систематичне залучення цих груп дозволяє готувати фахівців, які здатні ефективно реагувати на сучасні виклики та активно брати участь у розвитку суспільства.

УДК 378.11

О.В. Бухало, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблемам підвищення ефективності управління якістю вищої освіти присвячені роботи багатьох українських та зарубіжних вчених. Після проголошення Україною курсу на європейську інтеграцію ці питання стали надзвичайно актуальними. Слід відмітити наукові напрацювання В. Кремена, Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Ю. Сурміна, Т. Шанскової, О. Галіцян.

Однак, на сьогодні багато питань щодо управління якістю вищої освіти залишилося, на наш погляд, недостатньо висвітленими, тому увагу хотілось би сконцентрувати на визначенні ефективності підготовки фахівців закладами вищої освіти. Як відомо, у країнах Європейського союзу велика увага приділяється адаптації освітньої системи до досягнень науково-технічного прогресу та практичних змін умов виробництва. Слід відмітити, що освіта повинна бути доступною для всіх соціальних груп населення і разом з тим надавати комерційні послуги, бо інвестування в освіту є рушійною силою економічного зростання [1].

Перш за все, зупинимось на з'ясуванні поняття «якість освіти». Існує чимало трактувань цього поняття, так Т. Шанскова під якістю освіти вважає соціальну категорію, яка визначає «стан і результативність процесу освіти в суспільстві, його відповідність потребам і очікуванням суспільства у розвитку й формуванні громадянських, побутових та професійних компетенцій особистості» [2, с. 98]. Ми цілком погоджуємося з визначенням науковця і вважаємо, що якісною може бути така освіта, яка сприяє науковим досягненням усіх учасників освітнього процесу.

Основними складовими якості освіти можна вважати «якість цінностей, цілей і норм (врахування в освітньому процесі вимог різних груп споживачів до надання освітніх послуг), якість навчально-виховного процесу (якість змісту освіти, технологій та рівень навчально-методичного забезпечення), якість умов (рівень матеріально-технічної бази та соціальної інфраструктури ЗВО), якість результату освіти (готовність випускників навчального закладу до виконання професійної діяльності)» [3, с. 106].

Результативність управління якістю освіти визначається такими показниками, як кількість та кваліфікація персоналу, співвідношення студентів та викладачів, наявністю планів, навчальних програм, рівнем матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів тощо. Тому, фінансування закладів вищої освіти з державного бюджету відбувається за такими показниками: кількість здобувачів, які навчаються на бюджетній основі, обсяг навчального навантаження, якість наукової діяльності, показник міжнародного визнання за одним з міжнародних рейтингів, працевлаштування випускників за отриманою спеціальністю. Такий підхід МОН щодо державного фінансування ЗВО є суто комерційним, він пов'язаний з економією бюджетних коштів [4], але уповільнює «тенденцію виходу навчальних закладів у світовій освітній простір із комерціалізацією матеріалів, що розробляються для широкого кола здобувачів освіти» [3, с. 107].

На наш погляд, державна освітянська політика має бути сконцентрована на підвищенні якості освіти, яка б відповідала вимогам європейських стандартів.

Визначальним у державній освітній політиці повинно бути формування механізму ефективного управління якістю освіти, складниками якого є система моніторингу якості освіти та запровадження інституту незалежного оцінювання досягнутих результатів функціонування освітньої галузі [3].

Отже, при формуванні такого механізму, необхідно дотримуватись визначених вище принципів, послідовно визначати нагальні потреби у підвищенні ефективності управління якістю освіти та удосконалювати діючу законодавчу базу.

Інформаційні джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Шанскова Т. І. Сучасні пріоритети управління якістю освіти закладів вищої освіти: кафедральний рівень // Парадигмальна модель керівника сфери освіти у контексті євроінтеграційних процесів: Матеріали міжнародного форуму управлінської діяльності (18 – 19 травня 2019 р. м. Тернопіль). Тернопіль: КРОК, 2019. С. 98 – 103.
3. Галіцан О. Хіль О., Кириленко Я. Управління якістю вищої освіти в умовах євроінтеграційних процесів // Український педагогічний журнал. 2021. № 2. С. 103-112.
4. Закон України Про державний бюджет України на 2024 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 97-100, ст. 393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>).

УДК 378.6.017

О.М. Варипасв, канд. філос. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

А.С. Міносян, канд. іст. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИХОВАННЯ ТА МОТИВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ТЕХНІЧНОГО ЗВО

В умовах швидких технологічних змін та розвитку інформаційного суспільства, зміст професійної освіти потребує постійного оновлення. Це дозволяє підготувати студентів до сучасних вимог ринку праці, де професійні знання і навички мають випереджати динаміку змін у науці та технологіях. Це відповідає сучасним концепціям розвитку професійно-технічної освіти, які акцентують увагу на комплексній підготовці фахівців через інтеграцію загальноосвітніх та професійних дисциплін.

Професійна освіта виконує важливу роль у підготовці фахівців, які не лише володіють необхідними знаннями та навичками, але й здатні відповідально підходити до своїх дій в умовах сучасного суспільства. Однак, окрім передачі технічних знань, процес професійного навчання включає також виховання моральних, етичних та соціальних якостей. Система виховання у професійній освіті спрямована на розвиток студента як особистості і фахівця, що готовий до свідомого та відповідального виконання своїх обов'язків. Вона ґрунтується на таких принципах, як національна спрямованість, гуманізація та полікультурність, забезпечуючи всебічний розвиток студента в контексті його професійного та соціального життя.

Одним з ключових принципів виховання є національна спрямованість. Вона полягає в тому, щоб формувати у студентів почуття відповідальності перед своєю країною та суспільством. Серед пріоритетів сучасного виховного процесу в Україні важливу роль відіграє національно-патріотичне виховання. Воно спрямоване на утвердження національної ідентичності, розвитку громадянської відповідальності та оборонної свідомості студентів. Це є ключовим у контексті нинішніх викликів, коли важливо виховати фахівців, які не тільки володіють професійними навичками, але й мають активну громадянську позицію та готові захищати інтереси країни. Інтеграція патріотичного виховання у професійну освіту сприяє формуванню у студентів високих моральних стандартів, поваги до національних символів і традицій, а також розуміння важливості державної мови [1].

У нинішніх умовах глобалізації це завдання набуває особливої важливості, оскільки дозволяє молодим людям відчувати зв'язок зі своєю національною культурою, цінностями та традиціями. Водночас цей процес інтегрується з іншими культурами та поглядами, що забезпечує розвиток полікультурності та толерантності.

Гуманізація виховного процесу полягає у створенні таких умов навчання, які б враховували індивідуальні особливості кожного студента. Це дозволяє студентам не тільки засвоювати знання, але й розвиватися як особистості, формувати власний світогляд, систему моральних та етичних цінностей. Виховний процес у цьому контексті є процесом не лише впливу на студента, але й підтримки його саморозвитку та самовиховання [2]. Полікультурність як принцип виховання відображає необхідність інтеграції різних культурних та національних традицій у процес навчання та виховання. Це дозволяє формувати у студентів повагу до інших культур, сприяє розвитку міжкультурної взаємодії та співпраці. Особливо важливо, щоб цей принцип був присутній у сучасних умовах, коли студенти можуть взаємодіяти з представниками різних національностей та культур як у навчальному процесі, так і поза його межами.

Процес виховання у закладах вищої освіти є динамічною системою, яка поєднує навчальну і позанавчальну діяльність. Викладачі та куратори відіграють центральну роль у цьому процесі, сприяючи не тільки професійному розвитку студентів, але й їхньому морально-етичному вихованню.

Важливою особливістю є те, що виховання не можна розглядати як односторонній процес, де викладач впливає на студента. Студент сам є активним учасником цього процесу, і значна частина виховання перетворюється на самовиховання. Задача викладача – створити такі умови, за яких студент сам прагне до розвитку своїх моральних і професійних якостей. Важливу роль у виховному процесі відіграють організаційні форми та методи виховання. Це можуть бути як індивідуальні бесіди та консультації з викладачами, так і групові чи масові заходи, що об'єднують студентів. Масові заходи, такі як волонтерські проекти, культурні та спортивні змагання, сприяють формуванню командного духу, соціальної відповідальності та громадянської свідомості студентів. Наприклад, залучення до соціальних проектів дозволяє студентам відчувати свою участь у суспільному житті, формуючи почуття відповідальності та співпраці.

Соціалізація студентів у контексті професійної освіти також відіграє важливу роль. Соціальна відповідальність є ще одним важливим компонентом виховання у професійній освіті. Студенти повинні не лише

володіти професійними компетенціями, але й бути готовими до співпраці у соціумі, працювати в команді, брати участь у громадських ініціативах та волонтерських проєктах. Активна участь у соціальних проєктах дає можливість студентам відчути свою важливість у суспільному житті та сприяє їх особистісному і професійному розвитку. У ЗВО студенти отримують не лише професійні знання, але й навчаються взаємодіяти з різними соціальними групами, долучаються до громадських ініціатив та волонтерських рухів. Це допомагає формувати соціальну відповідальність та громадянську активність, що є важливими елементами сучасної професійної підготовки [3].

Виховання у професійній освіті є складним і багатогранним процесом, який охоплює не лише навчання, але й моральний, етичний та громадянський розвиток особистості. Основні принципи виховного процесу, такі як національна спрямованість, гуманізація та полікультурність, забезпечують всебічний розвиток студента як особистості та професіонала.

Таким чином, виховання та вмотивована діяльність у ЗВО допомагає не тільки набути професійні знання, але й сформувати світогляд, моральні та етичні цінності, що є невід'ємною частиною успішної професійної підготовки. За допомогою належної організації виховної роботи можна забезпечити всебічний розвиток особистості, що є важливим чинником формування відповідального та компетентного фахівця.

Інформаційні джерела

1. Oleksiy Varypaev, Andrii Minosian (2024) Philosophical, historical and cultural aspects of of humanitarian training in the educational environment / Actual Issues of Modern Science. European Scientific e-Journal, 30. Ostrava: Tuculart Edition & European Institute for Innovation Development.p. 35-46.

2. Міносян, А. С., & Варипаєв, О. М. (2023). Посилення ролі суспільних дисциплін у контексті збереження національної ідентичності // Сучасні тенденції в українській гуманітаристиці: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 30 листоп. 2023 р. ХНАДУ.–С. 93–95. URL: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/handle/123456789/17524>

3. Варипаєв, О. М., & Міносян, А. С. (2024). Світогляд фахівця як основа професійної діяльності // Інноваційні технології і методика викладання гуманітарних дисциплін: теорія і практика технічних закладів вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. з проблем вищ. освіти і науки, м. Харків, 18 квіт. 2024 р. ХНАДУ.–С. 16–18. URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/708aa6cc-23ce-4c70-9d93-153047d5b6d3/content>

УДК 378.

Ю.О. Васильєва, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПОРІВНЯННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ДБТУ ТА УНІВЕРСИТЕТУ ПІЗИ, ІТАЛІЯ

Майбутнє України належить Європейському простору, з його демократичними і гуманітарними цінностями та світоглядом, але при збереженні аутентичних традицій та із розумінням власної цінності і унікальності. В тому числі й Українська освіта.

Процес інтеграції вітчизняної освіти в освітньо-науковий простір Євросоюзу незворотній. І для того, щоб гармонізувати процеси та прискорити і спростити визнання результатів навчання в Європейському середовищі, дуже важливо застосовувати Європейські методи визначення та керування якістю освіти. Уже близько 10 років спрямовуючим рамковим документом щодо цього є «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» [1.] Втілення зазначених у цій настанові позицій має незначні процедурні відмінності в різних країнах та в різних університетах відповідно до їх автономії, але принципові засади однакові.

Показовим прикладом в цьому сенсі є внутрішня система забезпечення якості освіти Університету Пізи (Італія), який займає перші позиції в найпрестижніших міжнародних рейтингах: так за 2023 рік згідно Академічного рейтингу університетів світу (ARWU) - в межах 151-200 (2-4 місце в Італії); згідно Всесвітнього рейтингу університетів - 349 (8-й в Італії).

Особливістю університетської системи Італії є визначення так званої «Третьої місії», яка поруч з дослідженнями та освітою реалізується в країні. В це поняття вкладають зусилля університетів щодо розповсюдження знань та їх спільного використання.

Система забезпечення якості (QA), що втілюється в Університеті Пізи, описує набір дій - запланованих і систематичних - необхідних для отримання адекватної впевненості в тому, що процеси навчання, дослідження та третьої місії є ефективними щодо встановлених цілей. Заходи з контролю якості реалізують процес постійного вдосконалення цілей і відповідних інструментів для їх досягнення.

Система «AVA» (самооцінка, періодична оцінка та акредитація) спрямована на перевірку та гарантування якості викладання, досліджень і діяльності третьої місії/соціального впливу та іншої інституційної та

управлінської діяльності, що здійснюється університетами, відповідно до моделі «забезпечення якості»(QA). Модель (рис. 1) базується на визначенні внутрішніх процедур планування, управління, самооцінки та вдосконалення навчальної та наукової діяльності та форм зовнішньої перевірки відповідно до європейських стандартів.

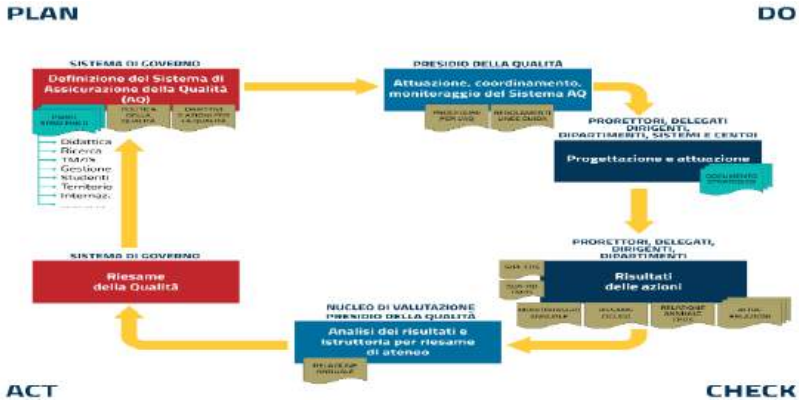

Рисунок 1 - Організація та відповідальність системи забезпечення якості (Університет Пізи)

Як можна побачити з вищезазначеного, принципи і методи контролю якості в Університеті Пізи та в ДБТУ збігаються. Але треба зазначити, що аналог «Третьої місії» втілюється в ДБТУ через пряму співпрацю з роботодавцями та участь у наукових та науково-практичних конференціях. Заходи щодо керування якістю, які вже вжиті в університеті Пізи та які будуть посилені, включають:

- створення навчальних курсів із забезпечення їх якості;
- здійснення дій з підвищення обізнаності для поширення культури якості та сприяння активній участі викладацького, технічно-адміністративного персоналу та студентів в процесах керування якістю;
- створення інтегрованої інформаційної системи, яка спрощує та покращує управлінський контроль і доступність даних та інформації;
- підготовка процедур та інструментів для підтримки впровадження вимог щодо забезпечення якості, які існують у світі самооцінки – оцінки-акредитації (AVA).

Увага до якості та вдосконалення діяльності в Університеті Пізи досягається завдяки міцній інтеграції між керівними органами та структурами навчання та досліджень. На кафедрах головними інтерпретаторами просування якості є представники відділу якості та групи перегляду навчального курсу.

В ДБТУ аналогічно в ланцюгу контролю якості задіяні керівні органи, комісії, гаранті, відповідальні особи на кафедрах, а удосконалення навчальних курсів здійснюється групами удосконалення.

Не можна не звернути увагу, яке велике значення приділяється в місії Університету Пізи загальногуманітарним питанням. У своїй діяльності та діях Університет Пізи діє з урахуванням положень на загальному рівні щодо захисту свободи та гідності людини в робочому середовищі, щодо рівних можливостей, валоризації гендерних відмінностей та свободи навчання та наукових досліджень. Він ставить повагу до гідності та оцінку особистості в центрі своєї діяльності, він розглядає роботу як можливість для індивідуального та колективного зростання в адекватному середовищі, сприяє інтеграції та зростанню почуття приналежності до університетської спільноти.

Баує свої дії на демократичному методі, на культурі заслуг і оцінки, на принципах прозорості та участі, ефективності, рентабельності, спрощення та раціоналізації.

Сприяє діям щодо подолання всіх видів дискримінації та забезпечує збалансоване гендерне представництво. Для людей з обмеженими можливостями він працює, щоб усунути перешкоди для здійснення діяльності та використання університетських послуг, а також для полегшення їх працевлаштування. Спрямує всю свою діяльність на принципи коректності та прийняття етично відповідальної поведінки.

Університет Пізи готовий прийняти на себе важливі виклики, які виникають у складному суспільстві в умовах зростаючої трансформації, і має намір брати активну участь у змінах, беручи на себе все більш центральну та активну роль і передбачаючи вплив інновацій, вірячи в те, що здатність перехоплення фундаментальних потреб, які випливають із соціальних та економічних змін, є завданням університету, який йде в ногу з часом.

Таким чином, аналізуючи пріоритети та методи керування якістю освіти в ДБТУ та Університеті Пізи, можемо відмітити принциповий збіг підходів і відповідність методів функціонування цієї системи. Вищезазначене відкриває перспективи міжнародної акредитації та є позитивним сигналом на шляху Євровизнання.

Інформаційні джерела:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), Єреван, 2015 р. / https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf

УДК 327:321:378

К.Ю. Величко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ІНТЕГРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ДИПЛОМАТІЇ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

В умовах євроінтеграційного спрямування України, впровадження європейських цінностей при підготовці здобувачів міжнародних економічних відносин є ключовою складовою формування компетентних та етично відповідальних фахівців.

Безперечно, відносини України з Європейським Союзом у сучасних зовнішньополітичних умовах набули стратегічного значення. Мова йде не лише про активізацію контактів з одним із найвпливовіших міжнародних партнерів, що особливо важливо сьогодні, в умовах військової агресії росії, а й про прагнення реалізації нашою державою власного стратегічного вибору, який визначить подальше її місце і роль у новій (повоєнній) архітектурі міжнародних відносин.

Україна активно інтегрується в європейську політичну, економічну та безпекову системи, що проявляється через тісну співпрацю в рамках Угоди про асоціацію, участь у європейських безпекових ініціативах, а також у поступовому наблизненні до членства в ЄС. Європейська інтеграція України стала ключовим напрямком зовнішньої політики, що не тільки зміцнює позиції України на міжнародній арені, але й сприяє глибоким внутрішнім реформам, зокрема у сферах правосуддя, економіки, боротьби з корупцією та верховенства права.

Важливою складовою цього партнерства є взаємодія у сфері оборони та безпеки. ЄС надає Україні як фінансову, так і військову допомогу, що підвищує здатність держави захищати свій суверенітет та територіальну цілісність. Спільні зусилля України та ЄС також спрямовані на подолання наслідків війни, зокрема через проекти з відновлення інфраструктури, економічної стабілізації та гуманітарної підтримки постраждалих регіонів.

Відносини між Україною та ЄС розвиваються в рамках ініціативи «Східне партнерство» [1], що підтвердилося підписанням Угоди про асоціацію, яка включає глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі (ГВЗВТ). Підписання цієї Угоди відбулося у два етапи - 21 березня та 27 червня 2014 року та вивело взаємовідносини на новий етап співпраці між Україною та ЄС. Угода про асоціацію стала основним інструментом

інтеграції України до європейського простору, сприяючи поглибленню політичних відносин і зміцненню економічних зв'язків. Як відомо, з 1 вересня 2017 року набула повної чинності ГВЗВТ [2] між Україною та ЄС, яка є невід'ємною частиною Угоди про асоціацію. Цей механізм створив сприятливі умови для розвитку взаємовідносин у сфері міжнародної торгівлі, залучення інвестицій, гармонізації законодавства та інтеграції української економіки до європейського ринку.

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну. У відповідь на цю агресію, 28 лютого Україна подала офіційну заявку на вступ до Європейського Союзу. Європейські інституції, зокрема Європарламент, Європейська комісія та Європейська рада, висловили підтримку Україні щодо цього рішення і 23 червня 2022 року Україна отримала статус країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу [3]. Подальший розвиток інтеграційних процесів знайшов своє відображення в рішенні Ради Європейського Союзу від 14 грудня 2023 року, яке санкціонує початок офіційних переговорів щодо вступу України до ЄС. В цьому контексті саме європейські цінності, такі як демократія, верховенство права, права людини, солідарність та толерантність, визначають основні принципи міжнародної співпраці та регулювання міжнародних конфліктів та акцентуються в процесі викладання для здобувачів.

Дисципліна «Основи дипломатії» охоплює ключові аспекти, що пов'язані з базовими поняттями та історичним розвитком дипломатії, основами дипломатичного протоколу, техніками ведення дипломатичних переговорів, а також питаннями міжнародного права, що регулює діяльність держав на міжнародній арені. При її викладанні особлива увага приділяється інтеграції європейських цінностей, які є фундаментом для сучасної дипломатії та міжнародних відносин.

Однією з центральних європейських цінностей є демократія. Викладання курсу передбачає детальний аналіз демократичних процесів як основи дипломатичних відносин. Здобувачі досліджують різні моделі демократичного управління, розглядаючи їх вплив на стабільність і розвиток міжнародних відносин. Особливу увагу приділяється ролі міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, у підтримці демократії на глобальному рівні.

Принцип верховенства права є важливим для формування стабільних і передбачуваних міжнародних відносин. Здобувачам важливо зрозуміти, як міжнародні угоди та конвенції регулюють дипломатичні практики, а також як правові системи впливають на ухвалення дипломатичних рішень та врегулювання конфліктів. Особлива увага приділяється міжнародним організаціям, які сприяють дотриманню верховенства права на світовій арені.

Солідарність, яка передбачає взаємну підтримку і допомогу між державами, є особливо актуальною для сучасної України в умовах військової агресії. Здобувачі аналізують приклади міжнародної солідарності, зокрема гуманітарну допомогу та міжнародні місії. Одним з актуальних прикладів є рішення Європейського Союзу від 1 лютого 2024 року щодо фінансової підтримки України в розмірі 50 млрд. євро, після того як Угорщина відкликала своє право вето [4]. Це рішення демонструє роль солідарності у вирішенні сучасних кризових ситуацій та підкреслює важливість підтримки у міжнародних організаціях, таких як Європейський Союз.

Європейська цінність толерантності та мультикультуралізму виявляється через повагу до культурного, релігійного та етнічного різноманіття. У процесі викладання дисципліни особлива увага приділяється міжкультурній дипломатії та її впливу на ефективність міжнародних відносин. Здобувачі досліджують приклади дипломатичних відносин, що базуються на толерантності, та вивчають, як культурні відмінності можуть сприяти або перешкоджати успішним переговорам і взаємодії між країнами.

Інтеграція європейських цінностей у викладання дисципліни «Основи дипломатії» не лише сприяє глибшому розумінню здобувачами міжнародних стандартів та етичних норм, але й відіграє ключову роль у підготовці висококваліфікованих, інтелектуально розвинених фахівців у сфері міжнародних відносин. Це дозволить майбутнім фахівцям ефективно вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми міжнародної співпраці, базуючись на принципах верховенства права, взаємоповаги, демократичних цінностей та сталого розвитку. Саме засвоєння європейських цінностей допомагає фахівцям гнучко орієнтуватися в сучасних глобальних викликах, розуміти складність міжнародних процесів і діяти в інтересах країни, забезпечуючи баланс між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями.

Інформаційні джерела:

1. Про Східне партнерство. URL: <http://old.eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/>
2. Угода про асоціацію. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>
3. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>
4. ЄС виділив Україні критично важливі 50 млрд євро. Чому без цього не було б зарплат і пенсій. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3gd7n99dw0o>

УДК 159.9

О.В. Данько, канд. психол. наук, ст. викл. (*XI МАУП, Хмельницький*)

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасному світі інтенсивно розвивається процес інтеграції постіндустріальних суспільств. Сучасні демократичні тенденції вимагають від громадян не лише політичної активності, але й усвідомлення власної ролі та значення в суспільстві, а також дій відповідно до власних переконань та цінностей.

Рівень освіти в Україні є недосконалим для того, щоб повною мірою виконувати свою функцію важливого ресурсу соціально-економічного розвитку країни та підвищення добробуту її громадян. Зменшується рівень престижу освіти і науки в суспільстві [1;4]

Водночас, за час незалежності України було здійснено низку заходів, спрямованих на реформування освіти. У цей період було вжито різних заходів для реформування освіти та підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності.

Зміст освіти для формування поняття європейського виміру - це постійна сукупність інтегрованих знань, процес засвоєння яких створює умови для формування та розвитку цінностей і навичок, необхідних для життя в сучасному європейському співтоваристві.

Європі притаманний величезний історичний досвід у розвитку та становленні демократичних громад. Більшість європейських країн розробили спеціальні навчальні курси та видали різноманітні підручники, навчальні посібники, створили науково-методичні центри підготували педагогів для сприяння запровадження та просування регіональної європейської інтеграції

Інтеграція України до Європейського Співтовариства визнана одним із пріоритетів стратегічного розвитку: згідно з перспективним планом розвитку, Україна має гармонізувати свої соціально-економічні інститути, наблизити їх до стандартів ЄС та адаптувати до європейських вимог. Україна обирає Європу через своє геополітичне положення та спільну історію європейського культурного становлення та розвитку [5;6]

Забезпечення якості освіти в контексті європейської інтеграції є важливою складовою реформування освітніх систем країн, які прагнуть до інтеграції з Європейським Союзом. Це передбачає адаптацію національних стандартів до європейських вимог та гармонізацію

освітніх систем, щоб забезпечити визначення дипломів, мобільність студентів і викладачів, а також підвищення конкурентоспроможності випускників на європейському ринку праці.

Зміст освіти для формування поняття європейського виміру враховує наступні моменти, а саме:

- конкретно-історичний підхід: зміст освіти має формуватися таким чином, щоб вирішувати питання, найбільш актуальні для даного етапу суспільного розвитку;

- особистісно-орієнтований підхід: спрямованість освітнього процесу на інтереси особистості, формування якостей та ціннісної орієнтації відповідно до вимог європейського суспільства, з урахуванням вікових особливостей учнів та взаємозв'язку між змістом освіти і загальним контекстом освітнього процесу;

- діяльнісний підхід: спрямованість змісту освіти визначається з метою формування в особистості ідей та навичок, що сприяють соціальній активності та розвитку європейського суспільства [6;7]

На ринку освітніх послуг участь в інтеграційному процесі полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті і науці України, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків

Для того, щоб реалізувати завдання інтеграції вищої освіти, суспільству необхідно зрозуміти важливість освіти для його подальшого розвитку в новому тисячолітті. Необхідне якомога ширше залучення української вищої освіти до європейського інтелектуального, освітнього, наукового та технологічного простору.

Основні аспекти забезпечення якості освіти в контексті євроінтеграції включають:

1. Використання стандартів Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти та інших європейських інституцій, зокрема Європейського простору вищої освіти. Це сприяє розвитку спільних критеріїв оцінки якості освітніх програм.

2. Запровадження Академічної мобільності тобто Європейської системи трансферу та накопичення кредитів, яка дозволяє навчатися в різних країнах Європи без втрати академічних досягнень.

3. Визнання дипломів і кваліфікацій у європейських країнах. Це б дозволило отримувати рівні права для працевлаштування або продовження навчання в будь-якій країні ЄС.

4. Інтернаціоналізація освіти полягає у розвитку партнерських відносин між університетами, спільними науковими проектами та програмами обміну учасниками освітнього процесу [5;7]

Вирішальною метою забезпечення якості освіти є зміцнення Європейського простору вищої освіти та просування європейської

системи вищої освіти в рамках Болонської конвенції планується реалізація конкретних заходів, які принесуть суттєві результати вже в найближчому майбутньому:

- запровадження системи освіти, що базується на двох основних освітніх циклах: бакалаврат (бакалавр) та післядипломна освіта (магістратура)

- затвердження загальноприйнятої та порівнянної системи ступенів, включаючи запровадження стандартизованого додатку до диплома;

- зближення систем управління якістю та акредитації з метою розробки порівнянних стандартів і методологій;
використання Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) як належного засобу сприяння мобільності студентів [2;6].

Таким чином, забезпечення якості освіти в процесі євроінтеграції спрямоване на створення умов для взаємодії освітніх систем країн Європи, покращення якості підготовки фахівців та інтеграцію національних освітніх інституцій у загальноєвропейський простір.

Інформаційні джерела

1. Желуденко М.О. Зростання значущості освіти в Україні // Наука і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова – К.: Логос, 2004. – Т.44. – С.36-43.

2. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту : навч. посіб. ; [за ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена]. – Львів : Компанія «Манускрипт», 2014. – 572 с

3. Кремень В.Г. “Людина ХХІ століття навчається все життя...” // Гуманітарні науки. – 2003. - №2. – С.8-10.

4. Мороз І. Проблема інтеграції України до Європейського простору вищої освіти // Неперервна професійна освіта. – 2003. – Вип. III-IV. – С.255-260.

5. Носков В.І., Мірошніченко О.В., Кальянов А.В. Проблеми вищої освіти у контексті європейської інтеграції // Гуманітарні науки. – 2003. – №2. – С.90-93.

6. Формування європейського виміру забезпечення якості вищої освіти в контексті інтернаціоналізації освітнього простору: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 254 с.

7. Якість освіти – в основі реформ освітньої галузі. Сергій Квіт [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. 2015. 28 серпня. Режим доступу : <http://g.ua/Dpe5>.

УДК 372.833

М.М. Діденко, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

В.В. Горошко, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИХОВАННЯ ФАХІВЦІВ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК

Сучасні вимоги вдосконалення системи освітнього процесу вимагають від вищих навчальних закладів та безпосередньо і учасників освітнього процесу переходу на більш сучасну систему підготовки висококваліфікованих спеціалістів галузей освіти.

Зробивши свідомий вибір у бік загальноєвропейської інтеграції освітнього процесу, Україна прийняла Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [2], відповідно до якого всебічно відкриваються можливості вдосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах України, що в свою чергу розширює горизонти пізнання системи проведення навчального процесу (лекцій, практичних (лабораторних) занять) та розширює горизонти обміну науково-практичного досвіду серед учасників освітнього процесу не лише в межах держави але і за її межами.

По суті це є новим історичним проривом в удосконаленні вищої освіти на етапі розвитку суспільства. Особливе значення Закону має для активізації роботи з інтегрування в єдиний Європейський освітній простір. У Статті 74 (п. 2) цього Закону зазначено: «З метою розвитку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти та інтеграції системи вищої освіти до світового освітнього простору держава сприяє: впровадженню механізму гарантії якості вищої освіти для створення необхідної взаємодовіри, гармонізації систем оцінювання якості вищої освіти України та Європейського простору вищої освіти; узгодженню Національної рамки кваліфікацій з рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти для забезпечення академічної та професійної мобільності та навчання протягом життя» [1].

Відповідно до Закону «Про вищу освіту» [2], система забезпечення якості вищої освіти полягає як у внутрішньому так і зовнішньому забезпеченні вищими навчальними закладами освітньої діяльності та якості освіти. Однією із таких шляхів щодо поліпшення якості освітнього процесу є запровадження комплексних інновацій, які забезпечують реформування процесу підготовки фахівців, зокрема для аграрної галузі [3]. Звичайно зрозумілим залишається і те, що лише

аудиторна та самостійна підготовка здобувачів лісового (садово-паркового) напрямку освіти не може повноцінно сформувати у майбутнього фахівця поглибленого бачення про природу лісу і процеси, що відбуваються у лісових біогеоценозах. А через наявність у лісах значної кількості вибухонебезпечних предметів обмежується проведення виїзних навчальних практик із більшості профільюючих дисциплін: лісівництво, лісознавства, лісопрорядкування, лісових культур, лісової меліорації та проведення наукових досліджень з питань сталого розвитку лісового господарства у значній частині лісів України. На превеликий жаль в умовах сьогодення більшість лісогосподарських підприємств, наукових інститутів, так само як і навчальні заклади потребують суттєвої реорганізації та державної підтримки. Зокрема вищі навчальні заклади профільної освіти розробки новітніх комплексних підходів до виховання спеціалістів галузей освіти. Одним із таких рішень, щодо виходу із зазначеної проблеми залишається співтовариство з країнами Європи, яке надало б можливостей більш широкого пізнання лісогосподарського виробничого комплексу, на основі передового досвіду не лише підприємств лісової та садово-паркової галузі в середині країни, а і за її межами. Саме практична підготовка здобувачів вищої освіти (Андрущенко О.П., Величко О.Б., Булат А.Г. ..., 2010) є критерієм оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками відповідного рівня і напрямку підготовки. А метою практики є оволодіння здобувачами практичних навичок з організації і ведення лісонасінної справи, технології вирощування садивного матеріалу, створення штучних насаджень, тощо. А практичний досвід отриманий здобувачами освітнього напрямку підготовки слугує стартовою передумовою до самореалізації майбутнього фахівця.

Саме створення умов і підтримки, необхідних для просування студентів у їхній академічній кар'єрі, відповідає інтересам окремих студентів, програм, навчальних закладів і систем освіти в цілому [1].

Інформаційні джерела

1. Система внутрішнього забезпечення якості на основі європейських стандартів: навчально-методичний посібник / Т.А. Сафранов, О.Г. Владимірова, А.В. Чугай. – ОДЕКУ, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 66 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (15.10.2014).

3. Хрик В.М. Підготовка майбутніх фахівців лісового господарства до професійної діяльності: теорія, методика, практика; МОН України, Білоцерківський національний аграрний університет. – Біла Церква: Середняк Т. К., 2022. 386 с.

УДК 378.046.4

У.Р. Збежховська, PhD з техн. наук, провідн. наук. співр. (*ХНУПС, Харків*)

С.Ю. Маренич, канд. техн. наук, доц., провідн. наук. співр. (*ХНУПС, Харків*)

О.В. Коваль, PhD з техн. наук, ст. наук. співр. (*ХНУПС, Харків*)

В.В. Гражданкін, ст. наук. співр. (*ХНУПС, Харків*)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ ВСІХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

В умовах сучасної освіти, особливо в контексті військового стану в Україні, дистанційне навчання стало не просто альтернативою, а необхідністю. Система дистанційного навчання Moodle відіграє ключову роль у забезпеченні безперервності освітнього процесу [1]. Для ефективного функціонування такої системи критично важливим є наявність постійного зворотного зв'язку від усіх учасників освітнього процесу. У дослідженні розглядаються особливості проведення опитувань у системі Moodle, їх значення та методологію, з особливим акцентом на важливості цього процесу в умовах військового стану.

Значення опитувань у системі дистанційного навчання неможливо переоцінити. Регулярні опитування дозволяють швидко реагувати на зміни потреб студентів та викладачів, особливо в умовах нестабільності. Аналіз результатів опитувань допомагає виявляти слабкі місця у навчальних матеріалах та методиках викладання, що сприяє підвищенню якості освіти. В умовах стресу, пов'язаного з військовим станом, опитування можуть слугувати інструментом для виявлення проблем та надання своєчасної підтримки [2]. Крім того, зворотній зв'язок допомагає ефективніше розподіляти обмежені ресурси університету.

Особливості проведення опитувань у Moodle включають технічні, методологічні та організаційні аспекти. З технічної точки зору, Moodle пропонує різноманітні вбудовані модулі які можуть бути використані для створення опитувань, включаючи “Зворотній зв'язок”, “Анкета” та “Тест” [3]. Система дозволяє створювати анонімні опитування, встановлювати часові обмеження, налаштовувати доступ для різних груп користувачів. Важливою перевагою при організації опитування є можливість автоматичного розсилання запрошень та

нагадувань про участь в опитуванні, наявність вбудованих засобів для аналізу та візуалізації результатів, а також можливість експорту результатів для подальшої обробки іншими засобами.

Методологія проведення опитувань включає кілька етапів. На підготовчому етапі визначаються цілі опитування, розробляються питання з урахуванням специфіки цільової аудиторії, проводиться тестування опитувальника на невеликій групі. Етап проведення включає безпосереднє опитування респондентів. На етапі аналізу відбувається збір та обробка даних за допомогою вбудованих інструментів Moodle, проведення статистичного аналізу та візуалізація результатів. Заключний етап впровадження змін передбачає розробку рекомендацій на основі результатів опитування, обговорення результатів з усіма зацікавленими сторонами та впровадження необхідних змін в освітній процес. З методологічної точки зору, важливо застосовувати диференційований підхід, розробляючи окремі опитування для студентів, викладачів та адміністративного персоналу. Необхідно встановити систематичний графік проведення опитувань для відстеження динаміки змін.

Опитування повинні бути комплексними, включаючи питання, що охоплюють різні аспекти освітнього процесу: якість навчального матеріалу в освітніх компонентах, зручність використанні платформи Moodle для різних видів навчальних занять, питання академічної доброчесності тощо. Також важлива гнучкість системи, що дозволяє швидко створювати та проводити ad hoc опитування у відповідь на непередбачувані ситуації [4].

Організаційні аспекти проведення опитувань включають інформування респондентів про проведення опитувань шляхом розсилки запрошень через систему Moodle та інші засоби інформування. Moodle дозволяє здійснювати моніторинг активності респондентів без порушень вимог анонімності.

В умовах військового стану опитування набувають особливого значення. Вони допомагають забезпечити безперервність освіти, виявляючи та вирішуючи проблеми, пов'язані з доступом до освітніх ресурсів в умовах фізичної мобільності студентів та викладачів.

Регулярні опитування дозволяють відстежувати рівень емоційного навантаження учасників освітнього процесу, що критично важливо для надання своєчасної підтримки. Швидкий збір та аналіз даних допомагає університету оперативно реагувати на зміни в ситуації та адаптувати освітній процес. В умовах фізичного розосередження підрозділів університету, опитування стають важливим каналом комунікації між всіма учасниками освітнього процесу. Крім того, вони

дозволяють оцінити, наскільки ефективно система Moodle забезпечує потреби освітнього процесу в екстремальних умовах.

Проведення опитувань пов'язане з певними викликами, які потребують вирішення. Проблема низької активності учасників може бути подолана шляхом впровадження системи мотивації та роз'яснення важливості опитувань. Технічні обмеження можна подолати шляхом забезпечення технічної підтримки та створення інструкцій з користування. Для забезпечення анонімності важливо використовувати вбудовані функції Moodle для анонімних опитувань та чітко інформувати про заходи захисту даних. Інтерпретація результатів здійснюється з залученням фахівців з аналізу даних. Проведення додаткових якісних досліджень для уточнення результатів доцільно здійснювати по експортованим з Moodle даним.

Таким чином, проведення опитувань усіх учасників освітнього процесу в системі дистанційного навчання Moodle є важливим елементом забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти, особливо в умовах військового стану. Це дозволяє не лише адаптувати освітній процес до мінливих умов, але й забезпечити підтримку та підтримувати зв'язок між розосередженими підрозділами університету. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно враховувати специфіку дистанційного навчання в умовах кризи, забезпечувати регулярність та комплексність опитувань, а також оперативно впроваджувати зміни на основі отриманих результатів. Подальші дослідження в цій галузі можуть бути спрямовані на розробку методологій опитувань для різних категорій учасників освітнього процесу, вдосконалення інструментів аналізу даних та розробку стратегій підвищення активності та відповідальності респондентів.

Інформаційні джерела

1. Moodle. (2023). About Moodle. <https://moodle.org/about/>
2. Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International journal of environmental research and public health*, 17(5), 1729.
3. Moodle. (2023). Questionnaire module. https://docs.moodle.org/311/en/Questionnaire_module
4. Rapanta, C., Botturi, L., Goodyear, P., Guàrdia, L., & Koole, M. (2020). Online university teaching during and after the Covid-19 crisis: Refocusing teacher presence and learning activity. *Postdigital Science and Education*, 2(3), 923-945.

УДК 378.14

А.О. Казюта, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.М. Казюта, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

С.В. Крохін, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ «ДОРΟΣЛИХ» У ВНЗ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ

Навчання «дорослих» (середній вік здобувачів денної форми навчання на сьогодні в Україні становить 23-25 років) у ВНЗ є унікальним процесом, що вимагає адаптації традиційних методів освіти до потреб та очікувань «дорослих здобувачів». У цьому плані наше двадцять перше століття є найбільшим «тьютором» для «дорослих». В умовах сучасної війни багато хто відчуває суттєвий психологічний дискомфорт, що погіршує можливість індивіда до навчання. Все, що ми сприймаємо як саме собою зрозуміле, впевненість, захист усе зникає одне за іншим. Довіра до своїх супутників, до уряду, віра в чесність людства, навіть впевненість у власній адекватності постійно слабшає. Тому для будь-якого навчання «дорослих» важливо взяти це до уваги та сприяти незалежному пробудженню волі як основи для будь-якої системи навчання. Незважаючи на значні зміни в освітньому середовищі, багато аспектів навчання «дорослих» досі потребують доопрацювання та реформування. У сучасній дійсності ключові ідеї Рудольфа Штайнера залишаються актуальними щодо специфіки та основних принципів навчання «дорослих» здобувачів.

Р. Штайнер у своїх працях стверджував, що кожне навчання має відбивати дух часу. Важливо, щоб навіть історичні події були представлені з сучасної точки зору, а професійна освіта ставала більш практичною та життєво орієнтованою. Це актуально і для сучасних вишів, де навчання має враховувати потреби суспільства та ринку праці.

Важливо розвивати у здобувачів здатності до формування незалежної думки. Викладачі не повинні нав'язувати свою точку зору, а створювати умови для формування критичного мислення та самостійності. Це особливо важливо для «дорослих» здобувачів, які приходять до університету з уже сформованими поглядами та досвідом.

Р. Штайнер наголошував, що тривалість навчання не має бути універсальною для всіх здобувачів. «Дорослі» здобувачі часто мають різний досвід і рівень знань, що дозволяє їм швидше освоювати матеріал. Важливо розробляти гнучкі освітні програми, які можна адаптувати до індивідуальних потреб кожного здобувача.

Організація процесу отримання вищої освіти не повинна дотримуватись шаблонів шкільного навчання, оскільки мета цих двох етапів освіти докорінно відмінна. Університети мають не лише навчати професійних навичок, а й розвивати загальнолюдські якості, що створює з них осередки культурного розвитку.

У процесі навчання «дорослих» здобувачів важливі три основні стимули: стимул знання, стимул розвитку та стимул удосконалення. Ці стимули допомагають формувати у здобувачів внутрішню волю до навчання та розвитку. Здобувачі мають бути готовими долати перешкоди, і саме тому викладачі відіграють роль «митців волі», створюючи мотиваційну атмосферу.

- "Стимул знання" активізує жагу до знань, що необхідно для розуміння навколишнього світу.

- «Стимул розвитку» наголошує на важливості особистісного зростання, який відбувається на різних етапах життя.

- «Стимул вдосконалення» спонукає здобувачів прагнути до кращих результатів, усвідомлюючи свої можливості та потенціал.

Одним із ключових аспектів навчання «дорослих» є спільна діяльність. «Дорослі» здобувачі можуть значно виграти від роботи у групах, де відбувається обмін досвідом та знаннями. Фасилітатори є важливими для цього процесу, допомагаючи здобувачам поглибити розуміння матеріалу та розвинути навички критичного мислення.

Навчання у групах також сприяє розвитку навичок спілкування та взаємодії, що критично важливо для професійного життя. Робота у групах не лише поліпшує розуміння матеріалу, а й створює простір для самовираження і взаємного навчання [1-3].

Навчання «дорослих» здобувачів у ВНЗ — це складний, але цікавий процес, який потребує уваги до індивідуальних потреб здобувачів та сучасних вимог суспільства. Ідеї Рудольфа Штайнера про необхідність реформування університетської системи, а також важливість стимулювання незалежної думки та критичного мислення лишаються актуальними. Розробка персоналізованих освітніх програм та активне використання групових методів навчання можуть суттєво підвищити ефективність освітнього процесу та підготувати здобувачів до викликів сучасного світу.

Інформаційні джерела

1. Steiner, Rudolf. (1919) Practical Advice to Teachers. https://rsarchive.org/Lectures/GA294/English/RSPC1937/PraTea_index.html
2. Mezirow, J. (1991). Transformative Dimensions of Adult Learning. San Francisco: Jossey-Bass. 247 p.
3. Murtonen, Mari & Lehtinen, Erno. (2020). Adult learners and theories of learning. DOI: 10.4324/9781315187464-7.

УДК 334.42

З.Д. Калініченко, канд. екон. наук, доц. (ЗНУ, Запоріжжя)

**ОНЛАЙН ВИЩА ОСВІТА: НОВА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У
ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Викладання з метою забезпечити здобувачам базові (ключові) компетенції – це спеціально організована цілеспрямована діяльність викладача з підготовки та постачання під час навчального заняття освітньо-педагогічної інформації, якою він володіє актуально чи потенційно, з метою забезпечення навченості споживачів цієї інформації.

Назараз базові (ключові) компетенції спрямовані на те, щоб закласти основу для досягнення рівноправних і демократичних спільнот, вони відповідають на виклики сталого зростання, соціальної згуртованості й розвитку демократичної культури. Потреби у лідерах, підприємливих фахівцях особливо зростають у наш час, коли ринкові умови спонукають до конкурентної боротьби. В цих умовах роль ініціатора-підприємця стає зрозумілою і щодо суспільства, і щодо держави: підприємництво стає джерелом матеріального прогресу.

Мета викладання у вищій освіті – зробити навчання здобувачів корисним та цікавим. Викладання на нових засадах полягає у залученні здобувачів у такий спосіб, який би спонукав до використання викладачами глибинного підходу до навчання. Це означає знання здобувачами не тільки змісту дисципліни, а й рівня розуміння, якого прагне викладач для здобувача. Задля досягнення таких результатів викладач повинен створити таке середовище, у якому здобувач буде залучений у види діяльності, які відповідатимуть його методам викладання задля досягнення бажаних результатів навчання.

Викладач-лідер слугує взірцем для майбутніх фахівців-підприємців. Освітнє лідерство є нова управлінська парадигма, яка слугує орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій. Освітнє лідерство слід розглядати у таких трьох взаємопов'язаних аспектах:

- лідерство в освіті (діяльність керівників, викладачів, здобувачів / учнів та, як результат, освітніх закладів-лідерів);
 - лідерство для освіти (діяльність батьків, науковців, роботодавців та інших стейкхолдерів задля розвитку освіти);
 - лідерство освіти (діяльність держави (державна політика) щодо забезпечення пріоритетного розвитку освітньої сфери).
-

З появою інформаційних технологій, особливо інтернету, змінюється доступ до отримання інформації, внаслідок чого змінюється підхід до викладання та навчання.

Фактори, які впливають на зміну парадигми навчання та викладання: глобалізація; інтернаціоналізація; розвиток інформаційних комунікативних технологій; запити та потреби здобувачів; запити роботодавців; спрямованість на результат. Відбувається перехід від навчання, орієнтованого на викладача, до навчання, орієнтованого на здобувача-лідера, майбутнього фахівця-стратега.

Успіх викладача та досягнення здобувачами хороших результатів навчання залежить від якості залучення здобувачів до дисципліни, яка викладається. Таке залучення може бути поверхневим, його ще називають «поверхневим підходом» (surface approach). При такому підході здобувач отримує часткові знання від переданої викладачем інформації, докладаючи мінімальних зусиль для отримання позитивної оцінки його знань.

Успішним стає той випускник, який може застосувати теоретичні знання до практичних проблем. Саме таких здібностей хочуть бачити як викладач, так і роботодавець. Такий підхід до навчання вимагає високоякісних, структурованих результатів навчання. Його називають «глибинним підходом» (deeper approach) і він надає здобувачам відчуття задоволення від навчання та глибокого розуміння дисципліни.

Вивчення в дослідницьких університетах Європи лідерства для ефективного викладання засвідчило, що існує 9 критеріїв діяльності фахівця-лідера, які асоціюються з підприємницьким середовищем: встановлення довіри; визначення проблем викладання та перетворення їх на можливості; обговорення переконливої стратегії до змін; визнання та винагорода відмінного викладання і зусиль професійного розвитку викладача; підтримка змін та інновацій; залучення здобувачів; реклама кафедри завдяки успішному викладанню; розподілення лідерства; створення практичної спільноти[1].

Здобувачі, які навчаються за поверхневим підходом, можуть відтворити матеріал, тоді як здобувачі, викладачі яких використовують глибинний підхід у викладанні – розуміють матеріал. У багатьох досліджених університетах, включаючи університет Оксфорда, здобувачі, до яких застосовувався глибинний підхід, отримують вищі оцінки.

Як виявилось, викладачі більше використовують студоцентрований підхід до викладання, коли вони практикують:

- трансформаційне лідерство, в якому викладачі застосовують лідерство, засноване на цінностях, залучення в процес викладання через співпрацю, натхнення, довіру та практичні приклади;

- чіткі цілі та визнання праці викладача, в яких прописані чіткі критерії умінь і досвіду викладача; зусилля та наміри якісно викладати визнаються та винагороджуються.

Студентоцентрикований підхід передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, урахувують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому здобувачу надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання.

Задля запровадження викладання на засадах лідерства в освітній процес використовуються методи студентоцентрикованого навчання та викладання й методи роботи в групі.

Підприємницькі навички базуються на творчості, яка включає уяву, стратегічне мислення і вирішення проблем, критичне і конструктивне відображення розвитку в творчих процесах та інноваціях. Ці навички включають здатність працювати індивідуально і спільно в команді; мобілізувати ресурси (людей і матеріали); підтримувати активність; приймати фінансові рішення; ефективно спілкуватися і вести переговори; справлятися з невизначеністю і ризиком в рамках прийняття обґрунтованих рішень[3]. Підприємницькі якості характеризуються ініціативністю, активністю і проактивністю, далекоглядністю, сміливістю і наполегливістю в досягненні цілей; включають бажання мотивувати інших і цінувати їх ідеї, проявляти співчуття і турботу про людей і світ; прийняття відповідальності за дотримання етичних підходів на протязі усього процесу діяльності. Із вищевказаного можемо зробити узагальнення, що здобувач – майбутній фахівець в економічній галузі у процесі професійної освіти повинен оволодіти комплексом знань, умінь і компетентностей, які забезпечать йому підґрунтя для успішної професійної діяльності та/або само зайнятості, створення власної справи, професійної самореалізації в обраній сфері, навчання протягом життя.

Інформаційні джерела

1. Паламарчук О. Викладання в університеті на засадах лідерства : навчальний посібник / О. Паламарчук. Київ : ДП НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с
2. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова. Київ : ДП НВЦ «Пріоритети», 2024. 5-17 с.
3. Інновації в бізнес-освіті : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. ; 22-23 травня 2019 р., . Київ : КНЕУ, 2019. 230 с.

УДК 378

А.І. Кашперська, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВИТИ НА ОСНОВІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ

Відповідно до рекомендацій Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості «внутрішня (внутрішньоуніверситетська) система забезпечення якості вищої освіти повинна мати на меті створення алгоритму постійної інституційної уваги до якості освіти, включно з переглядом і покращенням навчальних курсів та освітніх програм» [1].

Внутрішня система забезпечення якості закладу вищої освіти має спиратися на місію, стратегію, традиції, внутрішню політику закладу освіти. Керівництво закладу має запровадити не лише політику якості, з визначенням певних правил, принципів й процедур, а й налагодити взаємодію, довіру та плідну співпрацю між усіма між усіма членами колективу закладу.

Пріоритетною метою системи внутрішнього забезпечення якості освіти в університеті є створення відповідних умов для якісної підготовки компетентних, конкурентоспроможних, відповідальних фахівців відповідних спеціальностей, освітніх програм та рівнів освіти, які не лише вільно володіють здобутою професією, а й здатні до саморозвитку, постійного професійного зростання та мобільності.

Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) передбачено, що заклади вищої освіти задля забезпечення якості освіти мають діяти на підставі наступних основних принципів:

- заклади несуть первинну відповідальність за якість освіти здобувачів;
- внутрішнє забезпечення якості повністю відповідає спеціальностям та освітнім програмам закладу;
- забезпечення якості сприяє розвитку культури якості;
- забезпечення якості враховує вимоги та очікування здобувачів та стейкхолдерів.

На сучасному етапі гармонізації вищої освіти освітні результати здобувачів визначаються через сформованість загальних та фахових компетентностей. При цьому, визначне місце займає можливість

формування індивідуальної освітньої траєкторії. Зазначене підтверджує об'єктивну необхідність забезпечення надання якісної освітньої послуги закладом вищої освіти з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Відповідно до стандарту задля забезпечення підвищення якості освіти заклади повинні забезпечити реалізацію програм таким чином, щоб заохотити студентів брати активну роль у розвитку освітнього процесу, а оцінювання студентів відображало цей підхід» [2].

Виділимо основні напрями модернізації сучасного освітнього процесу з урахуванням студентоцентрированої спрямованості з метою підвищення його якості (рис. 1):

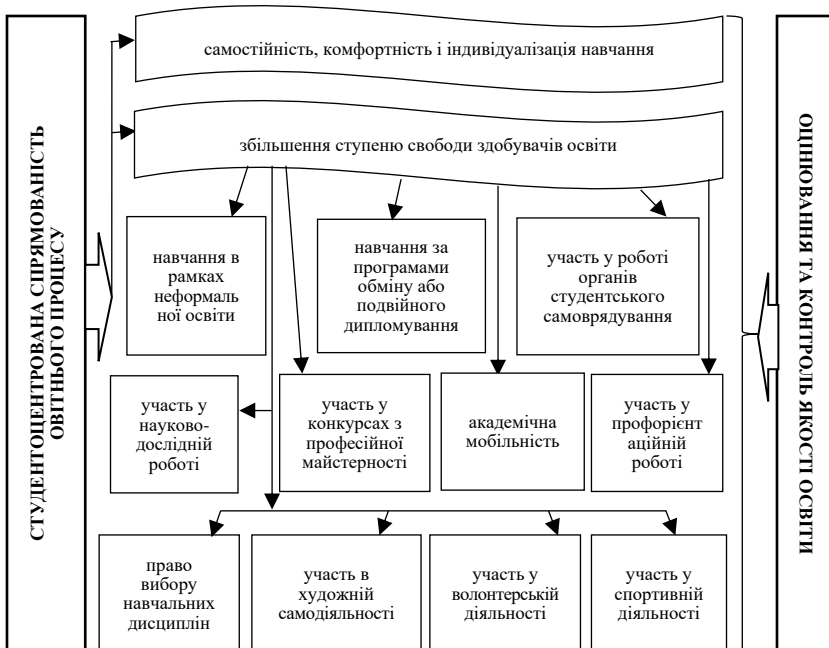

Рисунок 1 – Студентоцентриований підхід як парадигма якості вищої освіти

Серед особливостей освітнього процесу, організованого на засадах студентоцентрированого підходу варто виділити наступні:

- здобувач основний замовник якісних освітніх послуг;

- підвищення мотивації, зацікавленості, активності, цілеспрямованості та бажання розвитку здобувачів, а також розуміння значимості професіоналізму та компетентності в сучасному світі;
- налагодження освітньої взаємодії зацікавлених сторін – викладачів і здобувачів, їх продуктивна співпраця;
- підвищення кваліфікації викладачів відповідно до європейських вимог;
- впровадження європейських стандартів та практик викладання фахових дисциплін;
- залучення зовнішніх стейкхолдерів до процесу викладання дисциплін;
- використання сучасних інноваційних технологій та методів навчання;
- залучення студентів до обговорення освітніх програм з метою їх удосконалення та модернізації відповідно до вимог ринку праці та європейських стандартів;
- моніторинг якості освітнього процесу: опитування, оцінювання тощо.

Політика системи внутрішнього забезпечення якості освіти у закладах вищої освіти має передбачати розподіл відповідальності за її удосконалення, а, отже, – низку завдань, процедур та, у підсумку, заходів за результатами аналізу даних моніторингу на всіх стадіях освітнього процесу.

Отже, вагомим чинником забезпечення якості освіти у контексті надання якісних освітніх послуг є студентоцентризований освітній процес. Залучення здобувачів не лише в освітні, а й наукові, дослідницькі, організаційні та інші, не менш важливі процеси закладу вищої освіти, усвідомлення ними відповідальності за освітній процес, створення індивідуальної освітньої траєкторії, розуміння важливості та цінності освіти в цілому для подальшого професійного та кар'єрного зростання, налаштованість на продуктивну співпрацю з іншими учасниками освітнього процесу, сприятиме підвищенню ефективності, результативності та якості освіти.

Інформаційні джерела

1. Рекомендацій Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості. URL : <https://naqa.gov.ua/2019/07>

2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.

УДК 378.1

О.В. Крайнюк, канд. техн. наук, доц. (ХНАДУ, Харків)

Ю.В. Буц, д-р. техн. наук, проф. (УкрДУЗТ, Харків)

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ: ІНТЕГРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

Удосконалення систем внутрішнього забезпечення якості навчання в університетах на основі європейських практик є важливим кроком для підвищення конкурентоспроможності та інтеграції вищої освіти в глобальний освітній простір. Виділимо ключові аспекти, які варто врахувати (рис. 1):

1. Впровадження європейських стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти (ESG), які є основою для створення ефективних систем внутрішнього забезпечення якості. Вони включають принципи, які сприяють підвищенню прозорості, відповідальності та постійному вдосконаленню освітніх програм. Необхідно звернути увагу на адаптацію процесів управління якістю до національних особливостей вищої освіти і правових рамок, а також на інтеграцію студентських об'єднань та асоціацій до процесів забезпечення якості.

2. залучення внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів, таких як студенти, викладачі, роботодавці та інші зацікавлені сторони, є ключовим елементом європейських практик. Вони включають принципи, які сприяють підвищенню прозорості, відповідальності та постійному вдосконаленню освітніх програм. Також варто залучати і державні органи, громадські організації, професійні асоціації і міжнародних партнерів. Така багатовимірна співпраця забезпечить ширший контекст і підвищить релевантність освітніх програм до світових стандартів. Також необхідно впроваджувати системи зворотного зв'язку, які дозволяють швидко реагувати на зміни в потребах ринку праці.

3. Регулярний моніторинг та оцінювання якості освітніх програм і викладацької діяльності є важливими для виявлення слабких місць та їх усунення. Вони включають принципи, які сприяють підвищенню прозорості, відповідальності та постійному вдосконаленню освітніх програм. Необхідно включити елемент зовнішньої акредитації, а також регулярний перегляд освітніх програм за участю незалежних експертів. Окрім оцінювання поточних показників, слід запровадити проактивні

індикатори, які допоможуть виявляти ризики та недоліки ще до їх прояву в освітньому процесі. Окрім того, варто впровадити механізми студентського моніторингу, де самі студенти надають зворотний зв'язок щодо якості навчання і викладання.

Рисунок 1 – Удосконалення систем внутрішнього забезпечення якості навчання в університетах на основі європейських практик

4. Професійний розвиток викладачів. Варто впровадити індивідуальні траєкторії розвитку викладачів, що базуються на їхніх компетенціях, потребах, і вимогах навчальної програми. Професійний

розвиток також має бути інтегрованим з підвищенням цифрових навичок викладачів і впровадженням інноваційних методів викладання.

5. Використання сучасних інформаційних систем для управління якістю освіти дозволяє ефективно збирати, аналізувати та використовувати дані для прийняття рішень. Вони включають принципи, які сприяють підвищенню прозорості, відповідальності та постійному вдосконаленню освітніх програм. Сучасні інформаційні системи не лише забезпечують управління освітнім процесом, але й сприяють впровадженню адаптивного навчання та індивідуальних освітніх траєкторій для студентів. Також слід зазначити важливість забезпечення конфіденційності даних студентів і викладачів під час впровадження таких систем.

6. Культура якості. Вони включають принципи, які сприяють підвищенню прозорості, відповідальності та постійному вдосконаленню освітніх програм. Формування культури якості має стати стратегічним завданням для університетів. Для цього потрібно не тільки інформувати, але й мотивувати учасників освітнього процесу до активної участі в забезпеченні якості через програми заохочення, постійні тренінги та обговорення. Варто також створювати внутрішні системи підтримки ініціатив, спрямованих на підвищення якості освіти.

7. Міжнародне співробітництво та обмін досвідом передбачає налагодження міжнародних контактів для обміну досвідом у сфері забезпечення якості. Це включає участь у міжнародних конференціях, програмах обміну студентами та викладачами, а також впровадження спільних освітніх програм з іноземними університетами.

Таким чином, впровадження європейських практик у системи внутрішнього забезпечення якості навчання в університетах є важливим кроком для підвищення якості освіти. Це включає адаптацію європейських стандартів та рекомендацій, що сприяє створенню прозорих, відповідальних та ефективних освітніх процесів. Завдяки цьому, університети можуть забезпечити високий рівень навчання, який відповідає сучасним вимогам ринку праці та очікуванням студентів.

Впровадження європейських практик у системи внутрішнього забезпечення якості навчання в університетах не тільки підвищує якість освіти, але й сприяє інтеграції вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір. Це відкриває нові можливості для міжнародного співробітництва, обміну досвідом та підвищення мобільності студентів і викладачів.

УДК 371.3:004.738.5

Ю.І. Лучко, канд. пед. наук, доц. (ХІСТ Ун-ту «Україна», Хмельницький)

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОСЯГНЕННІ АКАДЕМІЧНИХ ЦІЛЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною складовою нашого повсякденного життя, проникаючи в різні сфери діяльності. У сфері освіти вони виконують критично важливу роль, впливаючи на процес навчання та успішність здобувачів освіти. Проте їхня роль у формуванні навчальних досягнень є предметом активних досліджень у сучасній педагогіці. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в контексті навчальних успіхів здобувачів освіти набуває дедалі більшої актуальності в умовах цифровізації освіти та інформаційного суспільства.

Проблема впливу інформаційно-комунікаційних технологій на навчальні досягнення потребує ретельного аналізу та визначення ключових аспектів. У сучасному освітньому процесі постає питання, як ефективно застосовувати доступні технології для покращення навчання та підвищення успішності здобувачів освіти. Неоднозначне сприйняття інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є однією з головних проблем. З одного боку, інформаційно-комунікаційних технологій відкривають нові можливості для підвищення доступності навчання, персоналізації процесу та мотивації здобувачів освіти. З іншого боку, виникають побоювання щодо можливих відволікань, зниження якості освіти та інших негативних наслідків.

Ще однією важливою проблемою є нерівномірний доступ до інформаційно-комунікаційних технологій та рівень цифрової грамотності серед здобувачів освіти. Нерівний доступ до технологій і брак знань про їх використання можуть стати перешкодами для навчання та обмежити можливості студентів [2].

Огляд сучасних тенденцій використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті дозволяє зрозуміти сучасний стан інтеграції технологій у навчальний процес та визначити основні напрямки розвитку в цій сфері. Основні тенденції:

1. Розвиток онлайн-освіти. В останні роки онлайн-навчання стає все більш популярним є доступним. Онлайн-курси, масові відкриті

онлайн-курси і вебінари дозволяють студентам здобувати освіту з будь-якої точки світу та за власним розкладом.

2. Персоналізоване навчання. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє створювати навчальні матеріали та завдання, адаптовані до індивідуальних потреб і рівня знань кожного студента.

Адаптивні освітні платформи та програми допомагають оптимізувати процес навчання.

3. Використання мобільних технологій. З розвитком мобільних пристроїв і програм навчання стає все більш гнучким і мобільним. Мобільні програми дозволяють студентам вивчати матеріали в будь-який час і в будь-якому місці.

4. Віртуальна та доповнена реальність. Віртуальна та доповнена реальність відкривають нові можливості для навчання. Віртуальні лабораторії, тренажери, екскурсії дозволяють студентам зануритися в навчальний матеріал і отримати практичні навички у віртуальному середовищі.

5. Хмарні технології. Хмарні технології полегшують доступ до навчальних матеріалів і співпрацюють над проєктами. Хмарні служби зберігання та спільної роботи дозволяють студентам і викладачам обмінюватися інформацією та працювати над завданнями в режимі реального часу [1, с.150].

Усі ці тенденції показують, як сучасні інформаційно-комунікаційні технології змінюють освіту, роблячи її більш доступною, гнучкою та ефективною для здобувачів освіти і викладачів. Однак важливо пам'ятати, що успішна інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освіту вимагає комплексного підходу та регулярного оновлення педагогічних практик.

Серед позитивних аспектів можна відзначити, що інформаційно-комунікаційних технологій сприяють доступності освіти. Вони дозволяють студентам з віддалених районів або з обмеженими можливостями брати участь у заняттях і отримувати якісну освіту. Багато освітніх програм і платформ використовують ігрові елементи та інтерактивні методи навчання, що робить процес навчання більш захоплюючим і мотивуючим для учнів [2].

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють створювати індивідуальні навчальні програми та матеріали, а також надають можливість для зворотного зв'язку та коригування курсу відповідно до потреб кожного студента. Онлайн-платформи та соціальні мережі створюють студентам можливості для спілкування та співпраці з

колегами та експертами з усього світу, що допомагає розширити їхній кругозір і збагатити досвід навчання.

Що стосується негативних аспектів, то впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес може спричинити відволікання та зниження концентрації уваги здобувачів освіти через доступ до соціальних мереж або розважального контенту. Відсутність належної інфраструктури або проблеми з програмним забезпеченням можуть призвести до перерв у навчальному процесі та негативно вплинути на навчання. Студенти з малозабезпечених або віддалених районів можуть не мати доступу до високошвидкісного Інтернету чи сучасних технологій, що може призвести до зниження академічних успіхів та збільшення розриву в досягненнях. Використання технологій іноді також зменшує взаємодію між студентами та викладачами, що може негативно позначитися на якості освіти та підтримки студентів [1, с.155].

Для оптимізації використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті необхідно розробити комплексний підхід, який передбачає навчання викладачів, створення якісних навчальних матеріалів і програм, а також забезпечення рівного доступу до технологій для всіх здобувачів освіти.

Ефективна інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій також потребує системи оцінювання та моніторингу, щоб оцінити вплив технологій на навчальний процес і результати здобувачів освіти.

Інформаційні джерела

1. Загородня Л., Процько Є., Пахомова Т., Титаренко О., Лучко Ю. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних досягненнях учнів. *Cadernos de Educação Tecnologia e Sociedade* (Бразильський журнал освіти, технологій і суспільства - BRAJETS). Vol. 17 No. se1, 2024. 147-158. URL: <https://www.brajets.com/index.php/brajets/article/view/1497>

2. Бацуровська І., Доценко Н., Горбенко О., Кім Н. Технологія набуття компетентностей бакалаврів у вищих навчальних закладах в умовах цифрового медіакомунікаційного середовища. Міжнародна конференція ICNTLLSC 2021 з нових тенденцій у мовах, літературі та соціальних комунікаціях. 2021. URL: <https://notso.easyscience.education/icntllsc/2021/paper/22?cap=022awwOIUYong3k>

3. Гасанова, М. Ф. Роль комунікаційних технологій у сприйнятті інформації учнями. *Gabitus*, (42), 2022. 37–42. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.42.5>

УДК 346.2:004

О.В. Мандич, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ПОСИЛЕННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЄВРОІНТЕГРОВАНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Цифрові компетенції стали невід'ємною частиною підготовки майбутніх фахівців у багатьох сферах, у тому числі й у сфері управління фінансами. Євроінтегровані освітні програми значною мірою забезпечуються незалежними державними та приватними навчальними закладами. Відповідний набір hard/soft skills можна сформуванати, беручи участь у різноманітних міжнародних проектах, що сприяють стратегічному управлінню компанією та оцінці бізнесу в Європейському Союзі, а також дотримуючись принципів корпоративного управління для аналітиків з оцінки бізнесу з європейської точки зору. Роль майбутніх фахівців у сфері управління фінансами та їхній вплив на розвиток фінансового світу мають бути під контролем інтегрованих освітніх програм. Освітні інструменти ЄС, такі як Європейська рамка кваліфікацій та Європейська кредитна система професійної освіти і навчання, які підтримують оцінювання, перезарахування, визнання кредитів тощо, є особливо корисними для розвитку освітніх кваліфікацій. Європейські методології ґрунтуються на існуючих елементах системи, забезпечують прозорість додаткових інструментів. Таким чином, основна мета полягає в тому, щоб запропонувати наступний крок до актуалізації вищезазначених компетентностей - інтеграцію цифрових компетентностей у євроінтегровані освітні програми у сфері управління фінансами. Студенти даної спеціальності проходять професійну підготовку, яка, окрім базових знань з економіки, фінансів та права, вимагає акценту на формуванні спеціальних компетенцій. Все більше особливостей економічної діяльності перебувають під впливом диджиталізації. Світові економічні відносини все більше базуються на нових цифрових технологіях, тому цифрова трансформація вимагає зміни парадигми професійної підготовки майбутніх бакалаврів та магістрів. Очевидно, що оновлена професія чи спеціальність потребує нової, сучасної освітньої програми, де буде враховувано глибину та повноту навчальної інфраструктури у сфері цифрових компетентностей у фінансовому управлінні, а інформація про професійні вміння здатна відобразити професійно значущу систему цифрових компетентностей.

Зміна підготовки та перепідготовки вузькоспеціалізованих фінансистів, аудиторів, фінансових аналітиків, оцінювачів, розробка та прийняття змін до навчальних планів і програм вищої освіти, а також напрямів спеціалізації є необхідною умовою вдосконалення вищої освіти у сфері фінансів. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створює більше можливостей для аналізу ситуації на фінансових ринках та величезного поширення інформації, пов'язаної з цінними паперами. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвів до появи цифрової економіки, нових цифрових фінансових послуг, нових форм оплати товарів і послуг, використання корпоративних IT, Big Data, AI, робототехніки, автоматизації процесів, машинного навчання та кібербезпеки.

Фінансовий ринок швидко розвивається завдяки IT-революції, однак крім цього, багато викликів і ризиків, які несе в собі цифрова економіка, вимагають особливої уваги у фінансовому управлінні. Темпи диджиталізації є швидшими, ніж будь-коли. Пандемія послужила основним рушійним фактором для впровадження нових технологій у багатьох сферах, де попит на безготівкові та безконтактні банківські послуги стрімко зріс. Фінансове управління має йти в ногу з цією тенденцією, тому у цьому контексті досліджується саме роль цифрових компетенцій, які майбутні роботодавці очікують від випускників університетів. Вони включають низку цифрових компетенцій: аналіз даних, математичне моделювання, програмування, використання баз даних, розробку та експлуатацію IT, управління проектами, усну та письмову цифрову комунікацію, роботу з офісними інструментами, цифрове право та знання з кібербезпеки тощо. Ці навички стають все більш затребуваними на конкурентному ринку праці. Інтеграція цих компетенцій є критично важливою в університетській освіті, особливо з огляду на невідповідність між професійною підготовкою випускників та попитом на робочу силу для оцифрованого фінансового ринку. Споживачі та учасники фінансового ринку де-факто виступають у ролі керівництва до вдосконалення цифрових навичок для прийняття фінансових рішень. Відповідно, заклади вищої освіти повинні адаптуватися до нових тенденцій та потреб у навчанні. Масштабні зміни обов'язково мають включати розробку освітніх програм та посилення ролі цифрових компетенцій в освіті з фінансового управління та інтернаціоналізації. Існує багато причин, чому розвиток і вдосконалення цифрових компетентностей в освіті з фінансового управління є необхідним. По-перше, це виявлення прогалів в освіті на основі стратегічних цілей. Таким рішенням може стати перелік можливих курсів та практик, пов'язаних, зокрема, з питаннями

цифрових компетентностей у сучасному фінансовому управлінні. По-друге, прогнозується зростання значення глобальної освіти у сфері фінансового управління та її «масштабування» від вузького національного до широкого міжнародного. Це сприятиме подальшому впровадженню європейської інтегрованої освітньої рамки та допоможе інтегрувати представників України до Європейського простору.

На основі критичного аналізу сучасних досліджень запропоновано також розглядати євроінтегровану адаптацію освітньої рамки у сфері управління фінансами як цілісну стратегію. Комплексний підхід необхідний для її адаптації до динаміки сфери підготовки фінансових менеджерів. Такими стратегії, які можуть підвищити рівень цифрових компетентностей студентів, можуть бути наступні. По-перше, потрібно переглянути та побудувати освітню програму в контексті цифрових принципів. Це допоможе підготувати основу для створення пропозицій у відповідь на навчальний контент, необхідний студентам на ринку. Необхідно досягти консенсусу щодо того, якими навичками повинні володіти студенти у сфері фінансів та управління на європейському рівні (включаючи галузеві тенденції). По-друге, це проведення наукових досліджень з питань освіти в галузі фінансів (зокрема, фінансового менеджменту, аналізу, контролінгу, управління фінансами та ризиками, фінансової звітності та аудиту, поведінкових фінансів, інвестиційних фінансів, фінансових інструментів, фінансового ринку, фінансових послуг тощо). Розроблені принципи цифрової освіти можуть бути інструментом, який варто взяти до уваги для розвитку цифрових компетентностей. Такий принцип навчання відповідатиме горизонталі європейських та міжнародних принципів цифрової універсальності «університетська освіта».

Інформаційні джерела

1. Сипченко О. Цифровізація вищої освіти як важлива вимога часу. Розвиток освітніх систем в умовах Євроінтеграційних трансформацій : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 26-27 трав. 2021 р. МОН України [та ін.] ; за наук. ред. С. З. Романюк. - Чернівці : ЧНУ, 2021. С. 276-281.
2. Белан В.Ю. Європейська стратегія у сфері інформатизації освіти: перехід до відкритої освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка, 2018. Вип. 15. С. 169-175.
3. Голіонко Н. Цифрові компетенції як основа сучасної освіти. Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 вересня 2023 року, Україна, м. Харків). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 120-122.

УДК 378.014.6

В.О. Микитюк, канд. пед. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

С.О. Микитюк, канд. пед. наук, доц. (ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, Харків)

НЕОБХІДНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: СТАНДАРТИ ТА ПРАКТИКИ

В умовах глобальних змін, технологічного розвитку, економічних викликів та соціальних перетворень актуальним питанням стає якість освіти. ООН у 2015 році ухвалила Цілі сталого розвитку, серед яких забезпечення справедливої та якісної освіти і можливостей для навчання протягом життя для всіх. Якість освіти включає створення інклюзивних, безпечних і ефективних навчальних закладів, що враховують потреби дітей, інвалідів та гендерні аспекти, забезпечуючи вільне від насильства та соціальних бар'єрів середовище [1].

Закон України “Про освіту” [2] закріплює поняття якості освіти, яка в сучасних умовах реалізується через якість освітньої діяльності та результати навчання. Тому важливо постійно підвищувати якість освіти та зміцнювати довіру суспільства до закладів вищої освіти.

Чітко визначені складові системи забезпечення якості освіти включають: внутрішню систему забезпечення якості в закладах освіти, систему зовнішнього забезпечення якості освіти, а також систему забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти [2].

Необхідними елементами забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах є внутрішні фактори, що охоплюють кілька ключових аспектів. По-перше, це стратегія (політика) та процедури забезпечення якості освіти, які визначають основні орієнтири функціонування внутрішньої системи, враховують інтереси учасників освітнього процесу щодо якості освітніх послуг та дотримання їхніх прав, а також включають основні принципи освітньої діяльності.

По-друге, система та механізми забезпечення академічної доброчесності включають такі елементи, як нормативна база (Кодекс академічної доброчесності, Положення про комісії з академічної доброчесності), структурні підрозділи та уповноважені комісії, які популяризують принципи академічної доброчесності та впроваджують їх в освітньо-наукову діяльність закладу вищої освіти, а також здійснюють наглядову та контрольну функції (університетська комісія з академічної доброчесності). До цієї системи також входить

інформаційна база (інформаційні та методичні матеріали) та інструменти впровадження і контролю дотримання принципів академічної доброчесності в освітній і науковій діяльності університету, що виконують просвітницьку і контрольну функції [3].

По-третє, оцінювання діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників, яке передбачає високий рівень знань та кваліфікації у своїй галузі, дослідницькі навички як важливий чинник розвитку науки, здатність ефективно комунікувати зі студентами, колегами та іншими зацікавленими сторонами, а також постійний професійний розвиток і самовдосконалення.

Важливим елементом забезпечення якості освіти у вищому навчальному закладі є система оцінювання здобувачів освіти, яка включає поточний, семестровий контроль та атестацію. Особлива увага приділяється формам контролю в умовах дистанційної освіти та з використанням дистанційних технологій навчання [4].

У процесі дослідження було виявлено, що система забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах базується на ряді ключових елементів, таких як стандарти, внутрішній контроль, моніторинг та оцінка результатів навчання. Ефективність цієї системи залежить від наявності чітко визначених критеріїв, постійного вдосконалення навчальних програм та активної взаємодії студентів, викладачів, адміністрації та зовнішніх організацій. Моніторинг і постійна оцінка якості освіти дозволяють виявляти недоліки та оперативно реагувати на них, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності закладу освіти. Отже, успішне функціонування системи забезпечення якості освіти можливе за умов комплексного підходу, поєднання теоретичних стандартів і практичних механізмів контролю, що дозволяє забезпечити високу якість освітніх послуг та ефективну підготовку фахівців.

Інформаційні джерела:

1. 17 цілей сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkiego-rozvytku/>
2. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145 - VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. Рішення НАЗК від 29.10.2019 Протокол № 11. <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%A0%D0%B5%D0%B96.pdf>
4. Рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій навчання. Міністерство освіти і науки України № 1/9-249 від 14.05.2020 р.

УДК 378.147.018.43:004

В.М. Михайлов, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.В. Богомолів, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Л.К. Карпенко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасному світі, що швидко змінюється, інженерна освіта зазнає значних трансформацій, зокрема завдяки впровадженню інноваційних технологій. Це особливо актуально в контексті європейської інтеграції, коли країни намагаються адаптувати свої освітні системи до європейських стандартів. Інноваційні технології стають ключовими елементами фахової підготовки майбутніх інженерів, оскільки вони сприяють підвищенню якості освіти, розвитку нових компетенцій і формуванню конкурентоспроможності на ринку праці.

Інноваційні технології, такі як комп'ютерне моделювання, штучний інтелект, віртуальна реальність, стають невід'ємною частиною сучасної інженерної освіти. Вони не лише покращують процес навчання, але й забезпечують можливість практичного застосування теоретичних знань. Завдяки цим технологіям студенти отримують можливість відпрацьовувати свої навички в реальних умовах, що є важливим для їхньої подальшої кар'єри.

У контексті європейської інтеграції використання інноваційних технологій в освіті дозволяє країнам адаптуватися до європейських стандартів, що підвищує якість підготовки фахівців та їхню готовність до роботи на міжнародному рівні.

Процес європейської інтеграції вимагає від української системи освіти адаптації до європейських стандартів. Це включає в себе не лише модернізацію навчальних планів, але й впровадження нових методів навчання, які забезпечують практичну підготовку студентів. Європейські університети активно використовують інноваційні технології, такі як електронне навчання, онлайн-курси та відкриті освітні ресурси, що забезпечує доступ до знань для всіх бажаючих.

Впровадження цих технологій в Україні дозволяє підвищити якість освіти та створити конкурентоспроможних фахівців, які відповідатимуть європейським стандартам. Зокрема, у рамках програми Erasmus+ українські студенти мають можливість навчатися у

європейських університетах, що сприяє обміну досвідом та впровадженню інноваційних практик в Україні.

Однією з основних переваг впровадження інноваційних технологій є можливість створення інтерактивного навчального середовища. Це середовище сприяє активній участі студентів у навчальному процесі, покращує їхню взаємодію з викладачами та однокурсниками. Інтерактивні платформи, онлайн-курси, вебінари та проєктні роботи дозволяють студентам обмінюватися досвідом і працювати над спільними завданнями, що формує у них навички командної роботи — однієї з ключових компетенцій для сучасних інженерів.

Інноваційні технології сприяють розвитку критичного та креативного мислення у студентів. Наприклад, проєктні завдання, що використовують комп'ютерне моделювання та аналіз даних, вимагають від студентів самостійного прийняття рішень, що, в свою чергу, сприяє розвитку інноваційного мислення. Студенти навчаються знаходити нові рішення для складних технічних завдань, що є важливим аспектом для майбутніх інженерів.

Європейська інтеграція створює сприятливі умови для розвитку інноваційного мислення, оскільки країни ЄС активно впроваджують програми, що підтримують дослідження та інновації в освіті.

Впровадження інноваційних технологій також сприяє підвищенню доступності освіти. Онлайн-курси, MOOCs (масові відкриті онлайн-курси) та дистанційне навчання дозволяють студентам з різних регіонів отримувати якісну освіту без необхідності фізичної присутності у навчальному закладі. Це особливо важливо для студентів з віддалених чи сільських територій, які часто стикаються з обмеженнями у доступі до якісної освіти.

У контексті європейської інтеграції забезпечення доступності освіти є ключовим елементом, що дозволяє країнам розвивати свій людський капітал та підвищувати рівень освіти населення.

Впровадження інноваційних технологій у фахову підготовку майбутніх інженерів може включати:

- використання платформ для дистанційного навчання, таких як Moodle, Coursera, edX, що дозволяє студентам отримувати доступ до якісних освітніх ресурсів та сприяє гнучкості навчання та самостійній роботі;

- системи управління навчанням, які дозволяють інтегрувати різноманітні ресурси, оцінювати прогрес студентів, а також забезпечувати зворотний зв'язок;

- віртуальні лабораторії та симулятори, які надають можливість студентам проводити експерименти та дослідження у віртуальному середовищі, що особливо актуально для технічних спеціальностей;

- проектне навчання надає можливість студентам працювати над реальними проектами, що дозволяє застосовувати теоретичні знання на практиці. Це сприяє розвитку критичного мислення, креативності та командної роботи.

Незважаючи на численні переваги, впровадження інноваційних технологій вимагає подолання певних викликів. Серед них:

- необхідність технічного забезпечення: багато українських навчальних закладів потребують модернізації матеріально-технічної бази для впровадження нових технологій.

- деякі викладачі та студенти можуть бути скептично налаштовані до нових технологій через недостатній досвід їх використання.

- адаптація до нових методів навчання: перехід на нові технології вимагатиме часу та зусиль з боку всіх учасників навчального процесу.

Попри ці виклики, перспективи впровадження інноваційних технологій в підготовку інженерів є значними. Вони сприятимуть створенню гнучкої та адаптивної системи освіти, що відповідатиме вимогам сучасного ринку праці та дозволить студентам реалізувати свій потенціал у глобальному масштабі.

Важливим аспектом впровадження інноваційних технологій є налагодження співпраці між навчальними закладами та промисловістю. Таке партнерство дозволяє студентам отримувати практичні навички в реальних умовах роботи, а також знайомитися з сучасними технологіями та інструментами, що використовуються в інженерній практиці. На факультеті мехатроніки та інжинірингу багато уваги приділяється практичній підготовці студентів, регулярно проводяться зустрічі з їх стейкхолдерами, на яких обговорюються реальні завдання, які постають перед інженерними службами підприємств.

Впровадження інноваційних технологій в системі фахової підготовки майбутніх інженерів є важливим фактором, що сприяє підвищенню якості освіти в умовах європейської інтеграції. Ці технології дозволяють створювати інтерактивне навчальне середовище, стимулювати інноваційне мислення, підвищувати доступність освіти та адаптувати підготовку інженерів до потреб сучасного ринку праці. Співпраця з промисловістю та міжнародними партнерами також сприяє формуванню конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів глобалізованого світу. Успішна інтеграція інноваційних технологій у навчальний процес є запорукою якісної підготовки інженерів нового покоління, здатних ефективно працювати в умовах швидко змінюваного середовища.

УДК 378.1

В.Є. Новікова, канд. пед. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.Ф. Аксьонова, канд. тех. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ЯКІСТЬ ОСВИТИ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК, ЩО ВИЗНАЧАЄ УСПІШНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Процес європейської інтеграції відкриває нові можливості для розвитку вищої освіти в Україні, водночас ставлячи перед нею нові виклики. Одним із ключових аспектів цього процесу є забезпечення якості освіти, що відповідає європейським стандартам. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти важливим стає підвищення конкурентоспроможності національних освітніх систем. Якість освіти є основним чинником, який визначає успішність інтеграції України в європейський освітній простір та її здатність забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців [1].

У контексті європейської інтеграції Україна прагне адаптувати національну систему вищої освіти до європейських стандартів якості. Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (ENQA) та Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти (EQAR) є ключовими інституціями, що визначають принципи та стандарти забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (EHEA), які спрямовані на реалізацію потреб країн – формування наскрізних навчальних програм [2].

Основними принципами забезпечення якості в Європі є академічна свобода, яка забезпечує самостійність та відповідальність університетів у розробці навчальних програм і методів викладання. Прозорість і підзвітність, доступ до інформації про якість освіти, навчальні програми та інші аспекти освітньої діяльності. Особливістю є також залучення всіх зацікавлених сторін у процес забезпечення якості. Мають бути залучені не лише адміністрація і викладачі, але й студенти, випускники та роботодавці. Впровадження системи моніторингу якості дозволяє постійно удосконалювати освітні програми відповідно до нових вимог.

Незважаючи на позитивні зміни, пов'язані з європейською інтеграцією, існують певні виклики у забезпеченні якості вищої освіти в Україні. Багато університетів стикаються з обмеженими ресурсами для модернізації матеріальної бази, що негативно впливає на якість навчального процесу. Викладачам необхідно постійно підвищувати кваліфікацію, особливо в контексті нових підходів до навчання та

використання ІКТ. Процес впровадження європейських стандартів якості вимагає часу та систематичних зусиль як з боку університетів, так і державних органів.

Для успішної інтеграції України в європейський освітній простір необхідно розвивати систему забезпечення якості на основі європейських практик. Українські університети мають активно співпрацювати з міжнародними організаціями для отримання міжнародної акредитації своїх програм. Участь у програмах академічної мобільності, таких як Erasmus+, дозволяє університетам підвищувати якість освіти та сприяти обміну досвідом між викладачами і студентами. Залучення студентів до міжнародних програм дозволяє їм отримувати досвід навчання за європейськими стандартами [3]. 80% нещодавніх випускників Erasmus+ знаходять роботу менш ніж через 3 місяці після закінчення навчання. Кафедра хімії, біохімії, мікробіології та гігієни харчування має досвід написання пропозицій для участі у проєктах (зокрема, ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH " Healthy nutrition guides: European experience integration"). Наступною ступінню має бути не тільки написання а й перемога.

Забезпечення якості вищої освіти в контексті європейської інтеграції є ключовим завданням для розвитку української освітньої системи. Адаптація до європейських стандартів якості сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських університетів, забезпеченню високого рівня підготовки фахівців та інтеграції України в європейський освітній простір. Для досягнення цієї мети важливо вдосконалювати національні системи оцінювання якості, стимулювати професійний розвиток викладачів та розвивати міжнародну співпрацю.

Інформаційні джерела

1. Луговий В.І., Таланова Ж.В. Якість вищої освіти в Україні: проблеми забезпечення та визнання. Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України», №3 (додаток 2), 2013. С. 6-9. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/konf_materialy_7_2013_publication.pdf

2. Європейська інтеграція: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. проф. І.А.Грицяка та Д. І.Дзвінчука. — ІваноФранківськ: Місто НВ, 2013. — 464 с. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Posibnyk.pdf>

3. Zolotarova, S., Ponomarova, M., Stankevych, S., Novikova, V., Zolotarov, A. INTEGRATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION WITH DIGITAL TECHNOLOGIES *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (3), 2024. С. 149–156.

УДК 37.01:342.7

В.А. Осмолян, канд. юрид. наук, доц. (ХІ МАУП, Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ БАКАЛАВРІВ ТА МАГІСТРІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА РИСА ЯКІСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

«Європейське» виховання означає вирішення багатогранних та різноманітних завдань: вироблення європейського світогляду, перетворення норм моралі сучасної Європи на особисті переконання та правила повсякденної поведінки, всебічного розвитку духовних та фізичних здібностей людей, виховання у них високих естетичних уподобань та почуттів. Всі ці сторони правосвідомого виховання спрямовані до однієї цілі – формування нової людини. Це завдання може бути вирішене успішно лише у тому випадку, якщо вся справа вітчизняного виховання базуватиметься не лише на сучасному законодавстві (законах України «Про освіту»[1], «Про вищу освіту»[2]), а на прагматичній вимозі нерозривної єдності теорії та практики. Щодо виховання майбутніх спеціалістів-правоохоронців саме поняття «виховання», на нашу думку, повинно означати, що не можна обмежуватися заучуванням певних правових істин та теоретичних положень. Тільки у практичній діяльності, у праці на користь суспільства, у беззавітній боротьбі за правові ідеали формується людина демократичного, правового суспільства.

Природно, що той, хто займається вихованням молоді, повинен ясно уявляти собі, якою буде людина майбутнього правового суспільства. Які якості, риси слід прищеплювати підростаючому поколінню будівельників української демократії та державності.

Головні та величні завдання, які стоять перед нашим суспільством у галузі духовного та правового розвитку, чітко сформульовані законодавцем у Законі України «Про вищу освіту», а саме: сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя, а також сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності, вихованню патріотизму, формуванню оборонної свідомості [2].

Таким чином ми вважаємо одним з головного в ідеологічній роботі по боротьбі за «розум» українських здобувачів вищої освіти на сучасному етапі – виховання всіх студентів-правників у душі високої ідейності та відданості праву, демократичного ставлення до свобод та

ідеалів європейського суспільства, повне подолання пережитків пострадянського часу – минулих поглядів і звичаїв щодо першості у всьому «старшого брата-агресора росії», всебічний, гармонійний розвиток особистості, створення справжнього багатства духовної культури незалежної України.

Вивчення будь-якої галузі науки «Право» має формувати у бакалавра та магістра правоохоронної діяльності розуміння того, що знання не мертвий тягар, що обтяжує пам'ять, а засіб творення та правової боротьби за світле майбутнє держави Україна. Вивчення будь-якої наукової дисципліни правового циклу має вестися так, щоб у здобувача вищої освіти виховувалась непримиренність до безплідної споглядальності та втечі, відстороненості від сучасного життя, до проявів несвідомого, звіриного та віртуального – до повсякденності. Ми наполягаємо, що правильно поставлене вивчення основ будь-якої науки правового циклу виховує гарячу віру в силу людського розуму та правових ідеалів, а відтак і сміливості думки – якості, яка є такою важливою для будівельників демократичної правової держави.

Тому педагог вищої школи, науковець повинен усілякими доступними способами роз'яснити українській молоді історичне значення їхньої сучасної діяльності, сутність правових відносин у суспільстві, закони розвитку демократичного суспільства, розбудови України. Без оволодіння ідеологічною теорією Європейського Союзу [3] неможливо до кінця зрозуміти шляхи суспільного розвитку сучасної європейської держави.

Почуття суспільного обов'язку «нової» людини незалежної України передбачає усвідомлення нею її нерозривного зв'язку з усім українським народом, який будує демократію та бореться за свою державність, з його передовим загоном – Збройними Силами України. Якщо людина розуміє, що вся її діяльність пов'язана з виконанням загальнонародних завдань, то її життя та праця пройняті високою ідеєю – ідеєю патріотизму. Разом із тим, розуміння кожним українцем, кожним здобувачем освіти громадського значення своєї діяльності у зміцненні демократичного світу та дружби європейських народів, віри у розвиток світової демократичної системи та перемоги сили права над правом сильного означає «здобути» європейську самосвідомість. Отже, найважливішими засадами світогляду і моралі «нової» української людини, майбутнього правоохоронця є патріотизм, глибокі знання норм права та постійне прагнення до втілення у своє життя європейських цінностей, узяті у їх нерозривному взаємозв'язку. Виховання цих якостей вимагає боротьби з пережитками пострадянської ідеології

головування рф, з окремими проявами аполітичності, москвофільства і правового невігластва, що ще зустрічаються.

Прагнення людини до високого ідеалу – суттєва сторона формування її моральної подоби. Правове виховання не можна розглядати як процес, що зводиться до зовнішніх впливів на людину, яка є лише пасивним об'єктом виховання. Воно може бути успішним лише в тому випадку, якщо пробуджує в самій людині гаряче прагнення самовдосконалення та правопорядку. Тому вся наша виховна робота, і особливо робота коледжу та інституту, має бути спрямована на те, щоб у міру просування до правової демократії розвивати в молоді прагнення не лише жити краще, а й бути кращим – право свідомими. Розвиток правосвідомості у бакалаврів та магістрів – це велика ідейно-виховна робота з боку науково-педагогічного колективу закладу вищої освіти, яка є невід'ємною умовою подальшого зростання самосвідомості здобувача освіти.

Розуміння принципів демократичного централізму, уміння саме з них виходити та ефективно застосовувати на практиці новели правової освіти країн Європи стає важливою вимогою правосвідомості у виконанні норм Конституції України [4]. Сучасне життя потребує великої та всебічної правовиховної роботи, вироблення у здобувачів вищої освіти спеціальностей «Право» та «Правоохоронна діяльність» виразного розуміння загальнонародних завдань та величезної самодіяльної ініціативи. Це тим більше конче необхідно у наш час – час коли в нашій країні український народ несе на собі тягар Визвольної Війни.

Інформаційні джерела

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. (редакція від 06.10.2024) URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. (редакція від 16.08.2024) URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2024).
3. Що таке Європейський Союз? Інформаційний буклет «ЄС і Я»: [сайт].URL:https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/uk/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html (дата звернення: 08.10.2024).
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст.141) (редакція станом на 01.01.2020). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2024).

УДК 378.2

О.В. Петренко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Д.П. Семенюк, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

М.М. Смілик, асист. (ДБТУ, Харків)

РОЛЬ ЗОВНІШНІХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІДПОВІДНОСТІ ОСВІТИ ВИМОГАМ РИНКУ ПРАЦІ

Сучасний світ характеризується швидкими змінами, глобалізацією та стрімким розвитком технологій. Ці процеси суттєво впливають на ринок праці, висуваючи до нього нові вимоги. У таких умовах освіта перестає бути лише передачею знань, а стає інструментом підготовки конкурентоспроможних фахівців, готових до динамічного та мінливого професійного середовища. Саме тому залучення зовнішніх стейкхолдерів до процесу формування та оцінки якості освіти набуває особливої актуальності.

Відомо, що зовнішні стейкхолдери – це всі ті, хто зацікавлений у результатах освітнього процесу, але не є безпосередньо його учасниками. До них належать роботодавці, представники професійних асоціацій, громадські організації, випускники та інші. Кожен з цих суб'єктів має свій унікальний погляд на потреби ринку праці та може надати цінну інформацію для вдосконалення освітніх програм.

Роль роботодавців у цьому процесі є особливо важливою. Саме вони є безпосередніми споживачами освітніх послуг і найкраще знають, яких саме знань, умінь та навичок потребують сучасні фахівці. Залучаючи роботодавців до розробки навчальних планів, проведення практик та стажувань, освітні заклади можуть забезпечити більш тісний зв'язок між теорією та практикою, а також підвищити релевантність освіти до вимог ринку праці.

Випускники також є важливими стейкхолдерами. Вони можуть надати зворотний зв'язок щодо якості отриманої освіти, вказати на її сильні та слабкі сторони, а також запропонувати свої ідеї щодо вдосконалення навчальних програм. Їхній досвід роботи дозволяє їм оцінити, наскільки добре підготувала їх alma mater до професійної діяльності.

Представники професійних асоціацій та громадських організацій можуть надати експертну оцінку якості освіти та сформулювати вимоги до компетентностей фахівців у конкретних галузях. Вони можуть також

брати участь у розробці стандартів професійної підготовки та оцінці відповідності освітніх програм цим стандартам.

Залучення зовнішніх стейкхолдерів до процесу забезпечення якості освіти дозволяє досягти наступних результатів:

- підвищення релевантності освіти: Освітні програми стають більш орієнтованими на потреби ринку праці, що збільшує шанси випускників на успішне працевлаштування.

- покращення якості освітніх послуг: Завдяки зворотному зв'язку від зовнішніх стейкхолдерів освітні заклади можуть виявляти та усувати недоліки в навчальному процесі.

- збільшення прозорості та відкритості освітньої системи: Залучення зовнішніх експертів до оцінки якості освіти підвищує довіру до освітніх закладів.

- створення партнерства між освітою та бізнесом: Співпраця освітніх закладів з роботодавцями сприяє розвитку інноваційних освітніх моделей та сприяє створенню нових робочих місць.

Для сучасної Української освіти дуже важливим є посилення партнерства між освітніми закладами та бізнесом, що може реалізовуватися шляхом різноманітних моделей:

- спільні навчальні програми: Розробка та реалізація спільних навчальних програм, що поєднують теоретичну підготовку в університеті та практичну підготовку на підприємстві.

- практики та стажування: Організація практик та стажувань студентів на підприємствах-партнерах.

- спільні наукові дослідження: Проведення спільних наукових досліджень, спрямованих на вирішення актуальних проблем бізнесу та суспільства.

- створення спільних центрів: Створення спільних центрів інновацій, бізнес-інкубаторів та інших структур для розвитку спільних проєктів.

- фінансова підтримка: Надання фінансової підтримки освітнім закладам на розвиток матеріально-технічної бази, проведення наукових досліджень та реалізацію освітніх проєктів.

На наш погляд ключовими факторами успішного партнерства є:

- чітко визначені цілі: Обидві сторони повинні чітко розуміти, чого хочуть досягти в результаті співпраці.

- довіра: Будування довгострокових довірчих відносин між партнерами.

– взаємна вигода: Кожна сторона повинна бачити для себе переваги від співпраці.

– гнучкість: Готовність адаптувати умови співпраці до змінних умов.

– ефективна комунікація: Регулярний обмін інформацією та зворотній зв'язок між партнерами.

Бар'єри та виклики, які можуть бути при співпраці між освітніми закладами та бізнесом:

– відсутність чіткої стратегії: Не всі освітні заклади та підприємства мають чітку стратегію співпраці.

– різні цілі та інтереси: Цілі освітніх закладів та бізнесу можуть не завжди збігатися.

– відсутність ресурсів: Обмежені ресурси можуть перешкоджати розвитку партнерства.

– бюрократичні бар'єри: Складні процедури укладання договорів та звітування можуть ускладнювати співпрацю.

На нашу думку шляхи подолання бар'єрів можуть бути наступні:

– розробка чіткої стратегії співпраці: Спільне визначення цілей, завдань та механізмів реалізації проектів.

– створення координаційних органів: Створення спільних робочих груп для координації діяльності.

– спрощення бюрократичних процедур: Спрощення процедур укладання договорів та звітування.

– підвищення обізнаності: Проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності про переваги партнерства.

Таким чином, залучення зовнішніх стейкхолдерів є необхідною умовою для забезпечення відповідності освіти вимогам ринку праці. Воно дозволяє зробити освіту більш практично орієнтованою, підвищити її якість та зробити її більш відповідною потребам сучасного суспільства. Залучення зовнішніх стейкхолдерів до процесу забезпечення якості освіти є необхідною умовою для успішної адаптації освітніх систем до вимог сучасного світу. Співпраця з роботодавцями, професійними асоціаціями, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами дозволяє зробити освіту більш релевантною, практично орієнтованою та відповідною потребам ринку праці.

УДК 378.14

В.О. Потапов, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

М.М. Цуркан, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

**ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Сучасні євроінтеграційні процеси, які йдуть в Україні, на наш погляд, потребують не просто входження в європейський освітній та науковий простір, а, що важливіше, партнерської співпраці на гідному науковому і технологічному рівні. Тому подальше підвищення якості вищої освіти, удосконалення методик навчання студентів є пріоритетними завданнями для наших вузів.

Механізація виробництва і електроенергетика, нові матеріали і речовини, надточні вимірювання і фізичний неруйнуючий аналіз, ядерна технологія і енергетика, надточні технології – це далеко не повний перелік галузей сучасного виробництва. Тому сучасний студент, в особливості, який здобуває технічну спеціальність, повинен вільно орієнтуватися в яскравій і швидкій круговерті наукових та технічних новинок. Це, взагалі, невід’ємна ознака і риса сучасної освіченої людини. Це визначає не лише її фахову підготовку, не лише забезпечує активну участь в суспільному виробництві, але і визначає інтелектуальний рівень людини в суспільстві.

Повноцінна підготовка спеціалістів машинобудівної галузі повинна традиційно об’єднувати дві гілки учбового процесу – теоретичну і практичну.

Що стосується теоретичної частини, то тут важливу роль відіграють базові знання. Як і будь який будинок, «дім знань» повинен будуватися на міцному фундаменті. Таким своєрідним «фундаментом» являються фундаментальні дисципліни, такі як електротехніка, теплотехніка, термодинаміка, матеріалознавство. А вони, в свою чергу, базуються на міцних базових знаннях з вищої математики, фізики та хімії. Оволодівши цими знаннями, майбутній спеціаліст легко засвоїть вже спеціальні фахові курси холодильні машини та установки, теплофізичні основи низькотемпературних процесів та обладнання, кондиціонування повітря.

На відміну від підготовки студентів гуманітарного профілю, підготовка спеціаліста машинобудівника, або спеціаліста технічного сервісу не може бути без практичної підготовки в експериментальних

лабораторіях. Це забезпечує логічний перехід від навчального експерименту до наукового на рівні магістрів і здобувачів наукового ступеня.

Це дозволяє формувати у студентів як теоретичне, так і практичне мислення. Що, в свою чергу, передує розвитку наукового мислення для якого характерні невід’ємні етапи:

- чітке формулювання мети дослідження;
- розробка гіпотези (наукового передбачення);
- розробка методики дослідження;
- визначення основних етапів дослідження;
- проведення власне дослідження;
- аналіз одержаних результатів;
- формулювання висновків.

В сучасному процесі навчання, з розвитком інтернет-простору, експеримент може поділитися на два види: демонстраційний (віртуальний) і лабораторний, який проводиться безпосередньо в дослідницькій лабораторії на реальному обладнанні. Але віртуальний експеримент може тільки доповнювати, при необхідності, навчальний процес. Тому що, якщо обмежитись тільки ним, то і знання будуть «віртуальними».

На першому місці, безумовно, повинна бути експериментальна робота в учбових лабораторіях, які оснащені сучасним обладнанням, яке відповідає останнім досягненням науки і техніки. Без цього якісної підготовки спеціалістів технічного профілю просто не може бути. Тому, можна зазначити, що створення високотехнологічних експериментальних лабораторій є першочерговою задачею в контексті інтеграції в європейський навчальний і науковий простір.

Слід відмітити, що на завершальному етапі навчання, значну користь може принести і форма дуального учбового процесу. При якому процес навчання поєднується з безпосередньо участю студента в процесі виробництва на конкретному підприємстві. Але такі підприємства, по перше, повинні бути в партнерстві з учбовим закладом, а, по друге, обов’язково мати сучасне високотехнологічне обладнання.

Тільки органічне поєднання теоретичної і практичної підготовки студентів технічного профілю дає змогу одержати спеціаліста на гідному фаховому рівні. І тільки в такому сенсі ми будемо дивитись на фахівців європейського рівня не «знизу вверх», а «очі в очі».

УДК 330.34

Н.І. Рижикова, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: ВНУТРІШНІ СИСТЕМИ, ПРОЦЕДУРИ ТА МОНІТОРИНГ

Управління якістю освіти є одним із найважливіших аспектів функціонування сучасних закладів вищої освіти. Забезпечення високих стандартів освіти вимагає впровадження ефективних внутрішніх систем, чітко прописаних процедур та постійного моніторингу, що дозволяє вчасно виявляти недоліки та впроваджувати необхідні зміни. Ключовими складовими ефективного управління якістю освіти є внутрішні системи забезпечення якості, процедури управління та інструменти моніторингу.

Внутрішні системи забезпечення якості відіграють ключову роль у формуванні стандартів навчання та управління освітніми установами. Основною метою таких систем є підвищення якості освітніх послуг і забезпечення відповідності внутрішнім і зовнішнім стандартам. Для створення ефективної внутрішньої системи забезпечення якості необхідно мати чітко визначені політики, належним чином організовану структуру та задокументовані процедури.

Політики якості визначають загальні принципи та цілі закладу, що стосуються забезпечення якості освіти. Вони повинні враховувати не лише національні стандарти, але й міжнародні вимоги. Наприклад, Болонський процес підкреслює необхідність постійного удосконалення якості вищої освіти, чого можна досягти через належні внутрішні системи.

Кожен навчальний заклад повинен мати організаційні підрозділи або спеціальні комітети, відповідальні за впровадження і моніторинг якості освіти. Такі підрозділи забезпечують координацію діяльності, планування, проведення внутрішніх аудитів та оцінювання результатів освітнього процесу.

Успішне функціонування системи якості вимагає наявності чітко прописаних процедур, які регулюють всі етапи освітнього процесу: розробку навчальних програм, проведення занять, оцінку знань, управління ресурсами та розвиток викладацького складу.

Процедури забезпечення якості – це інструменти, за допомогою яких реалізуються політики та стандарти закладу вищої освіти. Основними елементами цих процедур є: розробка навчальних програм, оцінювання навчальних досягнень студентів, підвищення кваліфікації викладацького складу, зворотний зв'язок.

Створення та удосконалення навчальних програм повинно базуватися на актуальних потребах ринку праці, дослідженнях та зворотному зв'язку від студентів, випускників і роботодавців. Це забезпечує відповідність змісту освіти реальним вимогам суспільства та економіки.

Процес оцінки знань студентів повинен бути об'єктивним, прозорим та регулярним. Для цього використовуються різноманітні форми контролю: письмові іспити, тестування, проєкти та інші форми діяльності. Викладачі мають керуватися встановленими критеріями та стандартами оцінювання.

Постійний професійний розвиток викладачів є важливою складовою забезпечення якості освіти. Це може включати участь у семінарах, тренінгах, конференціях та міжнародних програмах обміну досвідом.

Також важливим компонентом є збір зворотного зв'язку від студентів, випускників, викладачів і роботодавців. Це дозволяє оцінити ефективність освітніх програм і процесів, виявити можливі недоліки та вчасно впроваджувати зміни.

Моніторинг якості освіти – це постійний процес, спрямований на контроль і оцінку ефективності освітніх програм, організації навчального процесу та управління навчальними закладами. Основні інструменти моніторингу включають: внутрішній аудит, анкетування та опитування, аналіз успішності студентів, порівняльний аналіз (бенчмаркінг).

Внутрішній аудит – це систематичні перевірки, які дозволяють оцінювати відповідність освітніх програм і процедур встановленим стандартам. Це може включати оцінку навчальних планів, кваліфікацій викладачів, ефективності методів навчання та організації освітнього середовища.

Регулярні опитування студентів, випускників, викладачів та інших стейкхолдерів дозволяють отримати зворотний зв'язок щодо рівня задоволеності якістю освітніх послуг. Отримані результати використовуються для вдосконалення програм та процесів.

Оцінка успішності студентів є важливим індикатором якості освітнього процесу. За допомогою аналізу результатів іспитів, тестів та інших форм оцінювання можна виявити сильні і слабкі місця в програмі та провести необхідні коригування.

Заклади вищої освіти можуть використовувати порівняльний аналіз для оцінки власної діяльності на тлі інших навчальних закладів, як на національному, так і на міжнародному рівнях. Це дозволяє визначити рівень конкурентоспроможності освітніх програм та ефективність впроваджених інновацій.

Впровадження європейських практик відіграє ключову роль та є надзвичайно корисним для ефективного управління якістю освіти. Адже вони пропонують системний підхід до управління якістю, що забезпечує стабільність та прозорість освітніх процесів, орієнтовані на постійне удосконалення якості навчання і гарантують високу професійну підготовку випускників. Впровадження європейських практик допомагає інтегрувати українські заклади освіти у міжнародний освітній простір. Це сприяє підвищенню міжнародної мобільності студентів і викладачів, а також дозволяє визнавати дипломи та кваліфікації на європейському рівні. Європейські підходи ставлять в центр уваги студентів та їхній досвід навчання. Вони передбачають постійний моніторинг задоволеності студентів якістю освіти, залучення студентів до процесів прийняття рішень та адаптацію навчальних програм до потреб ринку праці. Це підвищує конкурентоспроможність випускників на глобальному ринку.

Незважаючи на важливість впровадження ефективних систем управління якістю, існує низка викликів, які можуть перешкоджати цьому процесу:

- нестача ресурсів: багато закладів вищої освіти стикаються з обмеженнями фінансових і матеріальних ресурсів, що ускладнює впровадження новітніх інструментів моніторингу та забезпечення якості освіти;

- опір змінам: викладачі та адміністрація можуть чинити опір нововведенням через небажання змінювати усталені методи роботи, це особливо стосується старих підходів до викладання та оцінювання;

- недостатній рівень компетенцій: у деяких випадках працівники закладів вищої освіти можуть не мати достатніх знань і навичок для ефективного управління якістю освіти. Це вимагає додаткового навчання та підвищення кваліфікації.

Отже, ефективне управління якістю освіти є невід'ємною частиною функціонування сучасних закладів вищої освіти. Впровадження внутрішніх систем забезпечення якості, розробка чітких процедур та використання інструментів моніторингу дозволяють забезпечити високу якість навчального процесу. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці, а також інтеграції українських закладів освіти до міжнародного освітнього простору. Впровадження європейських практик є важливим кроком для розвитку системи вищої освіти, сприяючи її модернізації та відповідності сучасним вимогам.

УДК 37.014

С.В. Руденко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Б.В. Страхів, здоб. ОС «магістр» (ДБТУ, Харків)

Ю.В. Мельниченко, здоб. ОС «магістр» (ДБТУ, Харків)

АКРЕДИТАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ В МІЖНАРОДНИХ АГЕНСТВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Акредитація освітніх програм міжнародними агентствами має значний потенціал для покращення якості вищої освіти в Україні. Визнання іноземних сертифікатів сприяє інтеграції вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір, підвищує конкурентоспроможність закладів вищої освіти та стимулює їх до вдосконалення освітніх програм. Залучення міжнародних акредитаційних агентств забезпечує об'єктивність і високі стандарти оцінки якості освіти. Це дозволяє українським студентам отримувати дипломи, що визнаються на міжнародному рівні, та залучати до України більше іноземних студентів.

Перспективи полягають також у можливості для університетів отримувати альтернативні акредитації, незалежні від національних регуляторів, що стимулює конкуренцію серед освітніх установ. Це може підвищити якість освітніх програм і сприяти кращій відповідності до вимог ринку праці.

В Україні акредитацію освітніх програм проводять ряд міжнародних організацій. Ось деякі з найвідоміших агентств, що займаються акредитацією освітніх програм: Accreditation Agency in Health and Social Sciences (Germany); The Danish Accreditation Institution (Denmark); Foundation for International Business Administration Accreditation (Germany); Swiss Agency of Accreditation and Quality Assurance (Switzerland); Quality Assurance Agency for Higher Education (United Kingdom) та інші. Ці агентства сприяють інтеграції українських освітніх програм у міжнародний простір, допомагаючи підвищити їхню конкурентоспроможність і відповідність європейським та світовим стандартам. Але для ефективної реалізації цих можливостей необхідно вдосконалити механізми контролю та взаємодії між міжнародними акредитаційними агентствами і Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, щоб гарантувати високі стандарти якості навчальних програм.

У воєнний та післявоєнний період акредитація освітніх програм міжнародними агентствами може стикатися з низкою проблем. Це включає руйнування інфраструктури, відтік кадрів, фінансові труднощі та вплив військових дій на стабільність навчання. Також можливі проблеми

зі співпрацею з міжнародними агентствами через логістичні та безпекові обмеження, регуляторну невизначеність і труднощі у виконанні високих стандартів. Психологічний стан учасників навчального процесу також може впливати на якість освіти та процес акредитації.

Впровадження акредитації освітніх програм з міжнародними агентствами може допомогти знизити рівень корупції в освітній сфері України. Зокрема, міжнародна акредитація стимулює заклади вищої освіти до підвищення якості та прозорості освітніх процесів. Щоб залишатися конкурентоспроможними на міжнародному рівні, університети змушені мінімізувати корупційні практики, які можуть шкодити їхній репутації.

Розвиток акредитації освітніх програм міжнародними агентствами в контексті інтеграції України до ЄС відкриває важливі перспективи для покращення вищої освіти. Однією з ключових переваг є гармонізація українських освітніх стандартів з європейськими вимогами, що забезпечить визнання дипломів українських університетів у країнах ЄС. Це, у свою чергу, дозволить українським випускникам легше інтегруватися в європейський ринок праці та отримувати рівні можливості з випускниками європейських університетів.

Міжнародні акредитаційні агентства сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських закладів вищої освіти, що відкриє для них нові горизонти на міжнародній арені. Це може залучати більше іноземних студентів, розвивати міжнародні освітні проекти та поглиблювати академічне співробітництво. Університети зможуть впроваджувати передові освітні практики та інноваційні технології, запозичені з європейського досвіду, що позитивно вплине на якість навчальних програм і навчальний процес.

Інтеграція в європейський освітній простір також передбачає зміцнення механізмів контролю якості освіти, що підвищить прозорість освітніх процесів і довіру до українських дипломів на міжнародному рівні. Це стимулює постійне вдосконалення університетів та їхніх освітніх програм, адаптуючи їх до вимог сучасного ринку праці.

Таким чином, акредитація міжнародними агентствами в рамках європейської інтеграції не лише покращує якість освіти, але й відкриває можливості для широкої міжнародної співпраці та розвитку українських університетів як глобально визнаних закладів освіти.

Інформаційні джерела

1. Про вищу освіту. Закон України 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Акредитація в міжнародних агентствах. URL: <https://naqa.gov.ua/акредитація-в-міжнародних-агентствах/>.

УДК 378.1:371.38:004

Н.Л. Савицька, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

Штучний інтелект (AI –) значно змінює процес навчання на всіх рівнях здобуття освіти. Використання систем AI впливає на суспільні процеси і відповідно на те, як ми працюємо та живемо. В університетах Європейського Союзу AI активно використовується для покращення різних аспектів навчального процесу та адміністративної діяльності. Запропонований Європейською Комісією у квітні 2021 року та схвалений Європейським парламентом і Радою ЄС у грудні 2023 року, Закон про штучний інтелект з 2024 р. набув чинності в ЄС. AI Act Європейського Союзу утворює людиноорієнтований підхід до штучного інтелекту та однозначне розуміння принципової необхідності його етичного використання. Україна розробила Дорожню карту з регулювання штучного інтелекту в Україні.

Поступ генеративного штучного інтелекту набув поширення із 2022 р. завдяки безкоштовному доступу до готових до використання інструментів. З приходом генеративного AI можна говорити про настання економіки знань [1]. Для вищої школи з'явився одночасно інструмент широких можливостей та значних ризиків, що впливають на якість освіти.

Для закладів вищої освіти виникла потреба адаптуватися до змін, що впливають на освітню та професійну сфери для забезпечення високоякісних, актуальних знань [2]. Новим завданням для університетів стала інтеграція компетентностей з AI в навчальні плани та діяльність університетів. Дидактичні задачі сучасності полягають у зміні методів викладання, що відповідають новим реаліям суспільного життя, а також інструментарію досліджень.

Закон України «Про академічну доброчесність» утворює зокрема й європейські принципи, закладені у Цифровому порядку денному. При використанні в академічному творі частин, згенерованих AI чи комп'ютерними програмами, цей факт має бути зазначений автором із вказанням методики формування або посиланням на відповідну комп'ютерну програму чи її опис.

Основна мета відповідального використання AI у вищій освіті – зробити освітній процес більш інноваційним, швидко оновлюваним, інклюзивним, персоналізованим, безбар'єрним, ефективним, результативним та студентоцентрованим. Важливо, щоб науково-

педагогічний персонал та здобувачі освіти розвивали базове розуміння грамотності AI, де етика є важливим компонентом.

Саме адаптація дидактичного матеріалу до особливостей студентських аудиторій найліпше застосовується з використанням відповідального AI. При цьому вдається зберегти якість освіти, пропонуючи персоналізовані освітні траєкторії. Інтегруючий принцип освіти і науки у вищій школі дозволяє системно використовувати AI.

На рис. 1 зображено сфери його застосування у вищій школі.

Рисунок 1. Сфери застосування штучного інтелекту в університетах

Для підтримки студентів університети використовують чат-ботів та віртуальних асистентів для допомоги у пошуку інформації, реєстрації на курси тощо; AI для створення адаптивних навчальних програм, які підлаштовуються під рівень знань студентів. AI-технології забезпечують інклюзивність та різноманіття. Допомагають адаптувати навчальний процес для студентів з особливими потребами, наприклад через розпізнавання мови, створення субтитрів або допомогу в читанні тексту. Наприклад, MOOC: Coursera тощо за допомогою AI оптимізує онлайн-навчання, пропонуючи більш персоналізовані курси та надаючи можливість аналізувати прогрес у навчанні для тисяч студентів одночасно. Автоматизовані системи рекомендацій допомагають студентам знаходити потрібні курси, навчальні матеріали, забезпечуючи крім формального, ще й інформальне навчання. Також вони допомагають із програмами обміну на основі інтересів та успішності здобувачів освіти.

Системи AI для викладачів використовуються для навчальної аналітики. AI автоматично перевіряє виконані завдання та допомагає аналізувати дані успішності студентів для прогнозування їх успіхів або виявлення проблемних питань. Також використовується передбачувана аналітика для вимірювання часу, яку студенти витрачають на різну

активність, що допомагає викладачам краще планувати навчальну роботу. Також до цієї сфери належить перевірка на плагіат студентських робіт тощо. Різні програми для створення презентацій, відео чи аудіо контенту. Наприклад, інструменти для створення презентацій, відео лекцій заощаджують час викладача і підвищують якість навчальних матеріалів.

Для наукових досліджень та інновацій, особливо у галузях де присутня обробка великих даних, AI є незамінним помічником. Він застосовується у наукових дослідженнях для аналізу великих обсягів даних у таких галузях, як біологія, хімія, фізика, а також соціальні та гуманітарні науки. Використання AI у симуляціях та моделюванні складних процесів допомагає вченим експериментувати з віртуальними моделями, що прискорює дослідження та робить їх більш ефективними.

Адміністративні процеси значно полегшуються за допомогою AI. Так, управління розкладом допомагає оптимізувати розклад занять, розподіл аудиторій та ресурсів, враховуючи безліч факторів, таких як доступність викладачів, завантаження аудиторій та переваги студентів. Університети використовують AI для аналізу великих даних про студентські показники (оцінки, відвідуваність, залученість) та прогнозування академічної успішності або ймовірності відрахування.

Поряд з цим, важливо, щоб за впровадження та використання AI в університетах відповідали конкретні особи, щоб можна було контролювати наслідки та керувати можливими ризиками. Якщо AI-система приймає важливі рішення, наприклад, про зарахування студентів або розподіл грантів, університети повинні бути готові пояснити, як ці рішення були прийняті. AI-системи, особливо ті, які працюють з особистими даними студентів, повинні дотримуватись правил захисту даних, наприклад, GDPR регламентоване в ЄС. Отже, через інтеграцію компетентностей зі AI в навчальні програми та освітній процес поступово створиться безпечне навчально-наукове середовище, у якому відповідальний штучний інтелект допомагатиме суспільству, а не створюватиме додаткові загрози.

Інформаційні джерела

1. Савицька Н.Л. Основні тенденції суб'єктності в умовах становлення економіки знань. *Проблеми економіки*. 2012. № 1, 20–23. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-1_0-pages-20_23.pdf.

2. Андрощук А.Г., Малуго О. С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2024, 3 (2), С. 27-35. doi: 10.46299/j.isjel.20240302.04.

УДК 349:331

Н.М. Самолюк, канд. екон. наук, доц. (НУВГП, Рівне)

С.В. Тріщ, здоб. ОС «бакалавр» (НУВГП, Рівне)

ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У сучасному світі, в умовах стрімкого технологічного прогресу та суцільної діджиталізації, високі вимоги до якості праці, а відтак і до професійної компетентності найманих працівників, стають чи не найважливішим чинником конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. В багатьох країнах світу трудові дії працівників, разом із відповідними вимогами до знань, умінь, навичок, вже давно проаналізовані, структуровані та викладені у компактній стандартній формі (професійних стандартах) та успішно застосовуються як роботодавцями, так і освітньою сферою й організаціями з профорієнтації громадян.

Що стосується України, то інститут професійних стандартів з'явився у нас не так давно і розвивається досить повільно. Вперше на законодавчому рівні в Україні поняття «професійного стандарту» з'явилося в 2012 році після внесення доповнень до Законів України «Про вищу освіту» і «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Тож відповідно до ст. 1 Закону «Про вищу освіту» професійний стандарт – це затверджені в установленому порядку вимоги до знань, умінь та навичок випускників вищих навчальних закладів, які визначаються роботодавцями і слугують основою для формування кваліфікацій [4]. Однак, перші нормативні акти, що роз'яснюють порядок розроблення та затвердження професійних стандартів у нас були прийняті лише у 2017-2018 роках. Основним з них є «Порядок розроблення та затвердження професійних стандартів», (у новій редакції – «Порядок розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів»), де наведено загальні вимоги до процедури розроблення, публічного громадського обговорення, затвердження, введення в дію, перегляду та внесення змін до професійних стандартів.

На думку Ю. Кравця процес розробки та провадження в практику професійних стандартів розвивався за декількома напрямками, а саме:

1) поступово все більше країн у різних регіонах світу починають розробляти і застосовувати загальнонаціональні професійні стандарти замість локальних галузевих. У цей список входять розвинені економічні країни, країни Азії і Латинської Америки, Центральної і Східної Європи, колишні радянські республіки [3];

2) розширено сферу використання професійних стандартів. Їх стали активно використовувати як у сфері праці, задля ефективного управління кар'єрним зростанням та професійним розвитком працівників, так і у сфері освіти, для розробки програм професійної підготовки, ефективних методів оцінювання та атестації результатів професійного навчання;

3) розширено коло суб'єктів, залучених до розробки професійних стандартів і тих хто ними користується, а це роботодавці, фахівці служб управління персоналом, наймані працівники, об'єднання профспілок та роботодавців, керівники навчальних закладів, гаранті освітніх програм, викладачі і т.д.

Досвід розвинених європейських країн доводить, що сучасна система забезпечення якості професійної підготовки повинна обов'язково включати наступні елементи:

- професійні стандарти, які визначають нормативні вимоги до якості та результатів навчання;
- стандарти якості освіти, орієнтовані на результати навчання;
- фінансові, людські та матеріальні ресурси для забезпечення якості процесу професійної освіти та його результатів [2].

При цьому, в українському законодавстві якість вищої освіти трактується як «відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості» [4]. Основними нормативними документами, що визначають зміст освіти є професійний стандарт та стандарт вищої освіти, взаємозв'язок між якими наведено на рис. 1. Як бачимо, стандарти також визначають зв'язок кваліфікації з Національною рамкою кваліфікації.

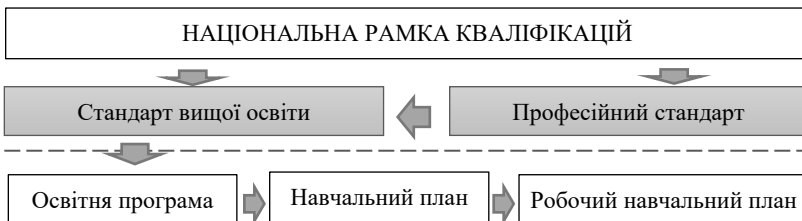

Рисунок 1 - Нормативні документи змісту вищої освіти України

Якщо проаналізувати структуру вітчизняних професійних стандартів, то можна побачити, що вони містять вимоги до компетентностей працівників, назву професії та професійної кваліфікації, умови допуску до роботи за професією та інформацію про документи, що підтверджують професійну й освітню кваліфікацію, описують трудові функції і знання, уміння та навички, потрібні для їх виконання [1]. Тому можна стверджувати, що до завдань професійних стандартів відноситься і визначення вимог до вихідних (базових) компетенцій випускників вищих навчальних закладів за різними ступенями вищої освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр) та напрямками і спеціальностями підготовки для певної сфери економічної діяльності (за професіями). Тож професійні стандарти є базою для розроблення освітніх програм і є матеріалом для профорієнтаційної роботи. Крім того, освітні заклади можуть порівнювати наявні у них програми та курси з відповідними стандартами. Це дозволить їм виявляти недоліки у програмах та визначати, де необхідно відкоригувати матеріал, оновивши зміст або вилучивши непотрібні, застарілі матеріали.

Відтак професійні та освітні стандарти повинні бути елементами єдиної національної системи кваліфікацій, які повинні бути представлені у вигляді комплексу взаємопов'язаних документів, що забезпечують взаємодію між професійною освітою і ринком праці з метою поліпшення якості підготовки кваліфікованих та компетентних фахівців та зростання їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринку праці.

Інформаційні джерела

1. Акімова Л. Удосконалення процедури розроблення, затвердження, перегляду та внесення змін до професійних стандартів: теоретичні та практичні аспекти. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2024. 2. С. 3–13.
2. Десятов Т.М., Пальчук М.І., Паршина Н.П. Професійні стандарти: теоретичні аспекти і методика: Методичний посібник / За ред. Нічкало Н.Г. К.: Видавництво «Арт Економі», 2011. 234 с.
3. Кравець Ю. Професійні стандарти у системі підготовки робітничих кадрів. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2654/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9D%D0%92_5.pdf
4. Про вищу освіту : Закон України № 2984-III від 17 січня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>

УДК 330.101.54:37.341.1

В.Є. Сафонова, д-р екон. наук, проф. (ККІБП, Київ)

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ВНЗ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ

Матеріально-технічна база (МТБ) в системі оцінки функціонування ВНЗ і визначення їх рейтингу є найважливішою складовою. Матеріально-технічна база навчальних закладів враховується при їх ліцензуванні, атестації та акредитації. Це підкреслює актуальність дослідження - вплив МТБ на якість освітніх послуг. Між тим, питанням оцінки стану і розвитку матеріальної бази вищих навчальних закладів в умовах ринкової економіки в літературі явно не приділяється достатньої уваги.

Ми розглядаємо матеріально-технічну базу вищої освіти як найважливіший чинник, що впливає на всі види діяльності закладів вищої освіти. Таким чином, навчальні та навчально-допоміжні приміщення необхідні для організації навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, здійснення допоміжної діяльності, створення нормальних умов праці педагогічного колективу. Неможливо впроваджувати інноваційні технології навчання в умовах нестачі аудиторних фондів, технічних засобів навчання (ТЗН), комп'ютерної техніки, бібліотечного фонду. Велика роль МТБ і в організації науково-дослідної роботи, для якої потрібні не лише площі, а й прилади та обладнання. Таким чином, матеріально-технічна база будь-якого навчального закладу характеризується трьома складовими: матеріально-технічною базою навчальних підрозділів; матеріально-технічною базою наукових підрозділів. У свою чергу, матеріально-технічна база навчальних підрозділів залежить не тільки від контингенту студентів, а й від освітніх програм, що реалізуються. Матеріально-технічна база наукових установ залежить від кількості наукових працівників та студентів, які беруть участь у НДР. Матеріально-технічна база допоміжних і обслуговуючих служб необхідна для забезпечення освітнього процесу і створення нормальних умов для функціонування ВНЗ. Її зміст залежить від розмірів, профілю, місця розташування та інших параметрів освітніх структур. Кожен структурний підрозділ матеріально-технічної бази прямо чи опосередковано впливає на процес навчання. Основні засоби безпосередньо впливають на реалізацію освітніх програм, складають їх активну частину.

До пасивної частини відносяться основні фонди, що забезпечують соціальну інфраструктуру, і будівлі навчально-допоміжних, лабораторних і науково-дослідних підрозділів. В умовах обмежених фінансових ресурсів доцільно створення соціальної інфраструктури, що включає студентські амбулаторії, медпункти, басейни та інші спортивні споруди на спільній основі з іншими навчальними закладами. Враховуючи важливість матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу, заклади вищої освіти мають визначити стратегію розвитку навчального закладу.

З цією метою доцільно запропонувати комплексну програму «Вдосконалення МТБ».

При виборі варіанту розвитку МТБ необхідно зіставити потреби і фінансові можливості ВНЗ. В даний час інвестиції є стримуючим фактором для розвитку МТБ. У зв'язку з цим, при обмежених фінансових ресурсах, вибирають заходи щодо вдосконалення МТБ, які є менш трудомісткими, але мають максимальний вплив на якість навчання. Замість нового будівництва збільшуються освітні площі за рахунок використання внутрішніх виробничих резервів - перепланування приміщень; бібліотечний фонд поповнюється за рахунок збільшення кількості навчально-методичних матеріалів, що розробляються педагогічним колективом; комп'ютерна оргтехніка оновлюється за рахунок абгрейту, тобто на зміну дорогим інноваційним розробкам приходять ефективні заходи з оновлення МТБ. Визначається економічна ефективність витрат на вдосконалення матеріально-технічної бази. Такий підхід дозволяє ВНЗ щорічно поповнювати і оновлювати бібліотечний фонд, «усувати вузькі місця» [1]. Розвиток матеріально-технічної бази наукових підрозділів обумовлено профілем ВНЗ, тематикою і обсягом наукових досліджень, складом і кількістю професорів і викладачів, які беруть участь у наукових дослідженнях. Формування і розвиток МТБ ВНЗ галузевої приналежності залежить від перспектив розвитку галузі, її потреб у фахівцях. Для того щоб конкретизувати розробку комплексної програми розвитку МТБ ВНЗ, необхідна відповідна нормативно-правова база, яка на даний час або відсутня, або її застосування недостатньо обґрунтоване. Таким чином, багато нормативів є узагальненими, оскільки не враховують профіль ВНЗ, кількість підготовлених фахівців, тематику та обсяг науково-дослідної роботи. Комплексний підхід до планування матеріально-технічної бази обумовлює необхідність розробки системи нормативних показників і відмови від існуючих нормативів, які не несуть функціонального навантаження.

Ми вважаємо, що такі показники, як вартість пасивної або активної частини основних фондів на одного студента, питома вага вартості активної частини основних фондів, вартість навчальних приладів та обладнання на одиницю комплект-групи та інші подібні показники не мають права використовуватися, оскільки вартість в умовах ринкової економіки далеко не є досконалим показником, особливо в умовах інфляційних процесів. Наявність дорогого обладнання ще не підтверджує його якісного впливу на результати навчання.

При розробці комплексної програми розвитку МТБ необхідно приділити увагу створенню науково обґрунтованої нормативної бази, забезпеченню освітніх програм, що впроваджуються. Це можуть бути нормативи на одного студента, на групу або потік. Наприклад, порахувати кількість комп'ютерів на одного студента нереально, адже за одним комп'ютером в день може працювати від трьох до шести осіб, а в тиждень - до 30 осіб, тому необхідно розробити норматив в годинах комп'ютерного часу, що використовується для вивчення дисциплін в циклах відповідних освітніх програм. Цей показник трудомісткий на етапі розробки, але він дуже конкретний і легко контролюється. Технічні засоби навчання також повинні бути розраховані не на людину, а на потік. Наші дослідження в області оптимізації МТБ не увінчалися успіхом через відсутність нормативно-правової бази. Все вищесказане зумовлює складність і багатогранність робіт по створенню норм і стандартів розвитку і оновлення МТБ освітніх установ. Необхідно створити систему стандартів, засновану на всебічному аналізі закономірностей розвитку матеріально-технічної бази по кожному компоненту і складовим елементам. Створення нормативно-правової бази розвитку та оцінювання матеріально-технічного оснащення виходить за межі одного навчального закладу і має розглядатися на рівні галузі – МОН України, при цьому нормативи мають визначитися диференційовано за однорідними групами ВНЗ. Визначення нормативів і створення нормативної бази необхідні не тільки для оцінки стану МТБ ВНЗ, а й для планування бюджетного забезпечення ВНЗ, визначення реальних витрат на навчання студента, обґрунтування витрат на оновлення та вдосконалення матеріально-технічної бази навчальних закладів.

Інформаційні джерела

1. Сафонова В. Є. Економічна результативність якості вищої освіти як умова її випереджаючого розвитку / В. Є. Сафонова // Вісник ХНУ: зб. наук. пр. – Хмельницький, 2010. – № 3, Т. 3 (153). – С. 74-76.

УДК 004.056:378.4(4-672ЄС)

Ю.В. Синявіна, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

І.В. Чалий, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Т.А. Бутенко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Сфера кібербезпеки, враховуючи її стратегічне значення для економіки та суспільства в цілому, вимагає особливої уваги. Зростання кіберзагроз на міжнародному рівні підкреслює необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців у цій галузі. Європейська інтеграція створює нові можливості для розвитку університетської науки, особливо в галузі кібербезпеки та захисту інформації. Участь у Європейському освітньому просторі сприяє покращенню якості освіти та наукових досліджень, відкриває шляхи для міжнародного співробітництва та впровадження новітніх технологій. Забезпечення доступу до уніфікованих стандартів освіти в галузі кібербезпеки дозволяє студентам отримувати високоякісну підготовку за міжнародними програмами, що визнаються в усіх країнах Європейського Союзу. Крім того, впровадження європейських освітніх стандартів підвищує загальну якість освіти та стимулює впровадження нових методик навчання.

Проте європейська інтеграція ставить перед університетами і нові виклики в галузі кібербезпеки. Необхідно реформувати навчальні програми відповідно до європейських стандартів, що вимагає значних ресурсів та часу. Підвищуються вимоги до якості наукових досліджень та публікацій науковців, постійного самовдосконалення та професійного зростання. Виникає потреба в підготовці фахівців з кібербезпеки, які можуть працювати в міжнародному середовищі та володіти знаннями про європейське законодавство та передові технології в цій галузі.

Приклади успішної інтеграції українських університетів у європейський освітній простір у сфері кібербезпеки включають співпрацю з європейськими вишами та науковими установами, спільне проведення наукових досліджень, а також організацію міжнародних конференцій і симпозіумів з питань кібербезпеки. Участь у європейських наукових проектах дає доступ до новітніх технологій та знань. Використання європейських освітніх платформ і ресурсів

підвищує якість освіти і сприяє академічній мобільності студентів та викладачів.

Однак, дослідження ринку надання освітніх послуг з інформаційної безпеки та закладів вищої освіти Європи, Америки та Азії, які готують фахівців з кібербезпеки, виявили серед основних недоліків європейської системи освіти обмежений практичний досвід. Зокрема відзначається, що «програми вищої освіти в галузі інформаційної безпеки часто зосереджені на теоретичних знаннях і фундаментальних концепціях. Однак вони можуть мати обмежені можливості для отримання студентами практичного досвіду в реальних умовах. Ця практична прогалина іноді може призвести до того, що випускники не матимуть необхідних навичок та досвіду для негайного вирішення складних проблем безпеки у професійному середовищі» [1, с.185]. Це, також, може призвести до розриву між академічною програмою та практичними потребами й очікуваннями роботодавців. Ми вважаємо, що для подолання таких недоліків є навчальні, виробничі та передатестаційні практики студентів.

Практика для здобувачів за спеціальністю «Кібербезпека та захист інформації» є важливою складовою навчального процесу спрямовану на ознайомлення майбутніх спеціалістів з професійними аспектами кібербезпеки, надання необхідних знань для вирішення завдань із захисту даних і боротьби з кіберзлочинністю. Практика дозволяє здобувачам познайомитися з досвідченими фахівцями, налагодити корисні контакти з потенційними роботодавцями та отримати інформацію про вакансії. Особливу увагу слід приділяти базам практик. Це не просто місце для виконання формальних завдань, а платформа, де теоретичні знання трансформуються в практичні навички.

У 2023 році Державний біотехнологічний університет уклав Меморандум про співпрацю з компанією Baltum Büro. Це дало можливість на базі компанії проводити навчальну практику для здобувачів університету за спеціальністю 125 «Кібербезпека та захист інформації». Але через відомі обставини сьогодення, необхідно було розробити новий підхід до практики. Саме тому було вирішено перенести роботу у дистанційний режим із використанням ресурсів компанії для навчання.

Компанія Baltum Büro (також відома як Baltum Bureau або BCERT) займається наданням послуг оцінки систем управління та сертифікації ISO для організацій по всьому світу. Вона спеціалізується на сертифікації згідно з міжнародними стандартами у сфері ІТ, які встановлюють вимоги для систем управління інформаційною безпекою

та захисту персональних даних. Компанія працює з міжнародними партнерами, такими як Swiss Approval (Швейцарія), UNICERT (Німеччина), Bureau Veritas (Великобританія) та ін. [2].

Крім того, Baltum Büroo співпрацює з різними освітніми установами. Це допомагає навчальним закладам забезпечити якість освітніх послуг та підтвердити їхню прив'язаність до високих стандартів. Бізнес школа KROK Business School успішно пройшла акредитацію Baltum Büroo OÜ – міжнародного сертифікаційного органу, що базується в Європі, Великобританії та Сполучених Штатах і отримала міжнародне визнання [3].

За період проходження практики здобувачі мали зустрічі з провідними фахівцями компанії, де формувалось розуміння необхідності використання міжнародних стандартів у практичній діяльності щодо розробки стратегій захисту даних. Основна увага була приділена міжнародному стандарту ISO/IEC 27001 – одному із важливих стандартів в діяльності будь-якого підприємства, який визначає вимоги до системи управління інформаційною безпекою, допомагає організаціям захищати свої дані від несанкціонованого доступу, використання, розголошення, модифікації або знищення.

Робоча атмосфера практики, спілкування з фахівцями з кібербезпеки, робота з спеціалізованим програмним забезпеченням надала майбутнім фахівцям з захисту інформації додаткової впевненості у своїх силах. Практика на базі компанії Baltum Büroo – це перший крок до європейського освітнього простору в галузі кібербезпеки.

Євроінтеграція відкриває перед Україною нові можливості для розвитку освіти в галузі кібербезпеки. Однак, для того, щоб скористатися ними, необхідно вжити ряд заходів, спрямованих на модернізацію освітнього процесу та інтеграцію української освіти в європейський простір.

Інформаційні джерела

1. Соколов В.Ю., Складаний П.М. (2023). Порівняльний аналіз стратегій побудови другого та третього рівня освітніх програм зі спеціальності 125 «Кібербезпека». Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка», 4(20), 183–204. URL:<https://doi.org/10.28925/2663-4023.2023.20.183204>.
2. Офіційний сайт компанії BALTUM BUREAU. URL: <https://baltumburoo.com/>
3. Офіційний сайт Бізнес-школи КРОК. URL: <https://bs.krok.edu.ua>.

УДК: 338.43

Н.В. Стоянець, д-р екон. наук., проф. (СНАУ, Суми)

ЯКІСНА ОСВІТА ЯК ОСНОВНА ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Ціль сталого розвитку №4 спрямована та зосереджена на забезпеченні всеохоплюючої, інклюзивної та справедливої якісної освіти та сприяння можливостям навчання протягом усього життя для всіх верств населення. Ця мета сприяє зменшенню диспропорцій і нерівностей в освіті як з точки зору доступу, так і якості. Вона визнає необхідність забезпечення якісної освіти для всіх, особливо для вразливих груп населення. Це одна з 17 ЦСР, прийнятих світовими лідерами в 2015 році як план дій для досягнення кращого і більш стійкого майбутнього для всіх.

Сталий розвиток залежить від отримання кожною дитиною якісної освіти. Коли дітям пропонують інструменти для повного розвитку свого потенціалу, вони стають продуктивними дорослими, готовими віддавати свою користь своїм громадам і розірвати коло бідності. Освіта забезпечує висхідну соціально-економічну мобільність.

Важливість якісної освіти є основою для розвитку тобто фундаментом для особистісного зростання, розвитку суспільства та економічного прогресу. Сприяє зменшення нерівностей так як забезпечення рівного доступу до якісної освіти допомагає подолати соціальну нерівність та бідність. Освіта є ключовим фактором для досягнення інших ЦСР, таких як боротьба зі зміною клімату, подолання голоду та забезпечення гендерної рівності. Якісна освіта готує людей до життя в глобалізованому світі, розвиваючи навички критичного мислення, креативності та співпраці своєрідна підготовка до майбутнього.

Європейська інтеграція в галузі освіти є одним із найважливіших напрямків розвитку Європейського Союзу. Вона спрямована на створення спільного освітнього простору, де кожен громадянин має рівні можливості отримати якісну освіту протягом усього життя. Для України важливість європейської інтеграції в освіті зумовлює формуванню спільних цінностей тобто сприяє поширенню європейських цінностей, таких як демократія, толерантність, багатокультурність та інклюзивність. Підвищує конкурентоспроможність європейських країн так і нашої держави на світовому ринку праці. Забезпечує академічну мобільність студентів та

викладачів, сприяючи обміну знаннями та досвідом. Сприяє підвищенню якості освіти в усіх країнах ЄС завдяки обміну кращими практиками та встановленню спільних стандартів.

Україна активно працює над інтеграцією своєї освітньої системи в європейський простір. Цей процес передбачає адаптацію європейських стандартів та практик до національних умов. Доцільно визначити основні напрямки цієї інтеграції адаптовані Україною.

По перше це Болонський процес, тобто перехід на кредитно-модульну систему: Впровадження ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) для забезпечення мобільності студентів та викладачів; двоступенева система вищої освіти включає бакалаврат та магістратура як основні ступені вищої освіти; розширення повноважень ВНЗ у прийнятті рішень щодо навчальних програм, кадрів та фінансів.

По друге відповідність рамки кваліфікацій ЄС через співставлення національних кваліфікацій йде приведення українських кваліфікацій у відповідність до Європейської рамки кваліфікацій (EQF); полегшення визнання українських дипломів в інших країнах ЄС.

По третє це активна участь у програмах обміну студентами, викладачами та персоналом в програмах Erasmus+ сприяє розвитку мовних компетентностей, отриманню досвіду, розвитку міжнародної співпраці через укладання угод про співпрацю з університетами країн ЄС.

Наступний крок це цифрова трансформація освіти через активне використання цифрових інструментів і платформ у навчальному процесі; розвиток дистанційної та змішаної форм навчання; підвищення рівня цифрової грамотності учнів, студентів та педагогів.

Інклюзивна освіта забезпечила рівні можливості здобувачам незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, потреб та здібностей. Це освіта, яка об'єднує всіх учнів у спільному навчальному середовищі, де кожен може розвиватися і досягати успіху, тобто сприяння толерантності та інклюзивності в освітньому середовищі.

І головне це якість освіти через підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та створення умов для професійного розвитку викладачів. Розробка сучасних навчальних програм тобто оновлення навчальних програм відповідно до вимог ринку праці та сучасних технологій.

УДК: 378

Л.О. Ткач, здоб. ступ. PhD (КНУТД, Київ)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА СИСТЕМА ОСВІТИ ВНЗ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Академічна доброчесність є надзвичайно важливою складовою системи вищої освіти в європейських університетах. Вона включає такі аспекти, як чесність під час написання наукових робіт, повага до інтелектуальної власності, уникання плагіату, а також відповідальність за власні результати досліджень. Європейські ВНЗ надають великого значення підтримці високих академічних стандартів [1], що дозволяє гарантувати якість освіти та наукових досліджень. Академічна доброчесність забезпечує справедливість та об'єктивність в оцінюванні знань і навичок студентів. Це допомагає підтримувати високі стандарти навчання, оскільки студенти здобувають знання власними зусиллями.

Європейські університети мають строгі правила щодо плагіату. Поважати інтелектуальну власність інших дослідників означає створювати чесне та інноваційне академічне середовище. ВНЗ, які слідують принципам академічної доброчесності, мають високий рівень міжнародної довіри та репутації, що залучає талановитих студентів та викладачів.

Для цього університети активно працюють над підвищенням обізнаності студентів щодо важливості доброчесності [2]. Це включає проведення лекцій, семінарів і тренінгів на тему етики в науці та уникнення плагіату, використовують спеціальні програми для перевірки робіт студентів на плагіат. У багатьох університетах є спеціальні етичні комітети, які розглядають випадки порушення академічної доброчесності та приймають рішення щодо санкцій. Це можуть бути як попередження, так і більш суворі покарання, аж до відрахування з університету.

Таким чином, у європейських університетах академічна доброчесність є не просто правилом, а основою наукової діяльності. Дотримання етичних норм допомагає підтримувати високу якість освіти, розвивати наукові дослідження і зберігати репутацію як університету, так і випускників.

В Україні питання академічної доброчесності дійсно стало актуальним після законодавчих змін, особливо після ухвалення в 2017 році Закону України “Про освіту” [3], де вперше на законодавчому рівні були визначені принципи академічної доброчесності. Цей крок став

відповіддю на системні проблеми в освітньому середовищі, такі як плагіат, корупція, фальсифікація даних та шахрайство під час оцінювання. Розглянемо, як це було впроваджено, які виклики виникли та яких результатів досягнуто.

Закон “Про освіту” визначив академічну доброчесність як сукупність етичних принципів і норм, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу — студенти, викладачі та адміністрація. Закон також включає покарання за порушення, як-от позбавлення наукових ступенів, звільнення з посад, анулювання дипломів тощо.

Не всі університети та освітяни одразу готові були прийняти нові правила. Багато викладачів самі допускалися плагіату в наукових роботах або не вбачали в цьому проблеми. Це створило певний опір до змін на початкових етапах.

Корупція залишається одним із найбільших викликів для української освітньої системи. В деяких випадках норми академічної доброчесності могли обходитися за допомогою хабарів або неформальних домовленостей, особливо на рівні адміністрування іспитів та захисту дисертацій.

Впровадження систем перевірки на плагіат та контроль за доброчесністю вимагало значних ресурсів і технологічної підтримки. На початку не всі університети мали доступ до систем на кшталт Unicheck [4] або інших технологічних інструментів, що створювало труднощі у впровадженні нових правил.

Важливою проблемою стало питання зміни менталітету і освітньої культури. Взагалі питання академічної доброчесності в українських ВНЗ мало обговорювалося. Списування, підготовка рефератів за допомогою інтернету без належного цитування були поширеною практикою, і багато студентів не сприймали це як порушення.

Внаслідок законодавчих змін почали створюватися національні та університетські бази даних для перевірки на плагіат. Особливої уваги набула перевірка дисертацій, що стало частиною боротьби з “фейковими” науковими ступенями. Перші прецеденти відміни наукових ступенів за плагіат, зокрема у високопосадовців, продемонстрували, що система почала діяти. Наприклад, у 2020 році відбулися гучні випадки знаходження плагіату у наукових роботах публічних осіб, що підвищило довіру до нових правил [5].

Університети почали активно створювати комітети з академічної доброчесності, які займаються розслідуванням випадків порушень. Це сприяло тому, що студенти почали розуміти наслідки порушень, і самі випадки плагіату почали зменшуватися. Багато університетів почали

включати курси та лекції з етики та доброчесності у свої програми навчання. Це допомогло студентам краще зрозуміти, що таке академічна доброчесність і чому її варто дотримуватися.

Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) та його оновлений формат – національний мультипредметний тест (НМТ) – є яскравими прикладами застосування принципів академічної доброчесності в освітньому процесі України. Ці системи гарантують об'єктивність та прозорість під час оцінювання знань абітурієнтів, забезпечуючи рівні умови для всіх учасників. Водночас важливо зазначити, що подібний формат оцінювання застосовується виключно для вступників до закладів вищої освіти.

Отже, в Україні, як і в Європі, академічна доброчесність поступово набуває системного характеру. Це відбувається через комплексне поєднання законодавчих ініціатив, технологічних рішень та створення інституцій, які контролюють дотримання етичних стандартів в освітньому процесі.

Попри значний прогрес, академічна доброчесність в Україні зіткнулася з низкою викликів, пов'язаних із традиційною культурою суспільства та освітньою системою. Тривала практика поблажливого ставлення до списування, формальне виконання академічних завдань, а іноді й непрозорість в освітньому процесі залишаються серйозними перепонами на шляху до повного впровадження етичних стандартів. Проблеми також виникають через недостатнє розуміння важливості академічної доброчесності як серед студентів, так і серед викладачів, що часом призводить до поверхневого підходу до її дотримання.

Таким чином, хоч виклики і залишаються, розвиток академічної доброчесності в Україні продовжується, а з кожним роком система стає все більш зрілою та ефективною.

Інформаційні джерела

1. Glendinning, I. (2015). European Perspectives of Academic Integrity. In: Bretag, T. (eds) Handbook of Academic Integrity. Springer, Singapore.
2. Bishkovich, M. (2023). Rethinking Legislation Governing Academic Integrity in the European Context. Center for Educational Policy Studies Journal, 13(3), 11-32. URL: <https://ojs.cepsj.si/index.php/cepsj/article/view/1585/694>
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 09.10.2024)
4. Unicheck: сервіс перевірки на плагіат. URL: <https://unicheck.com/uk-ua> (дата звернення 09.10.2024)
5. Вонс Р. Нацагентство з питань якості вищої освіти визнало екміністра Шкарлета плагіатором. Онлайн-медіа “Главком”, 2020. URL: <https://glavcom.ua/country/science/natsahentstvo-z-pitan-jakosti-vishchoji-osviti-viznalo-eksministra-shkarleta-plahiatorom-988696.html>

УДК 355.233(477)

І.А. Хижняк, канд. техн. наук, нач. наук.-метод. відділу (ХНУПС, Харків)

І.Ю. Грідасов, пров. наук. співр. (ХНУПС, Харків)

В.Ю. Тюріна, PhD з техн. наук, ст. наук. співр. (ХНУПС, Харків)

ДОКТРИНИ ТА СТАНДАРТИ НАТО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ВЗАЄМОСУМІСНОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ З КРАЇНАМИ-ЧЛЕНАМИ НАТО

Інтеграція Збройних Сил України (ЗСУ) до військового блоку НАТО вимагає суттєвої трансформації системи військової освіти для досягнення взаємосумісності з країнами-членами НАТО. Ключовим інструментом у цьому процесі є впровадження доктрин та стандартів НАТО, які забезпечують єдиний підхід до підготовки військових кадрів, оперативного планування та проведення спільних операцій. Цей процес є складним та багатограним, охоплюючи різні аспекти військової освіти та підготовки.

Одним з основних аспектів досягнення взаємосумісності є стандартизація освітніх програм. Стандарт НАТО “Підготовка та освіта для держав, які беруть участь в операціях з підтримки миру” [1] відіграє ключову роль у цьому процесі. Цей документ визначає основні компетенції, необхідні для участі в миротворчих операціях, і його впровадження у вищих військових навчальних закладах ЗСУ сприятиме синхронізації навчальних програм з програмами країн-членів НАТО. Зазначене потребує не лише перегляд змісту навчальних курсів підготовки, але й адаптацію методів викладання та оцінювання у відповідності до стандартів НАТО. Такий підхід забезпечить, що військовослужбовці ЗСУ будуть проходити підготовку за тими принципами, що й військовослужбовці зі складу країн-членів НАТО, що є критично важливим для ефективної співпраці в міжнародних операціях.

Мовна підготовка є ще одним ключовим елементом взаємосумісності. Стандарт НАТО STANAG 6001 [2] встановлює єдині вимоги до рівня володіння англійською мовою для військовослужбовців країн-членів НАТО. Інтеграція даного стандарту в систему мовної підготовки військовослужбовців ЗСУ є критично важливою для ефективної комунікації в багатонаціональному середовищі. Це передбачає не лише вивчення загальної англійської мови, але й опанування специфічної військової термінології, розуміння військових

абревіатур та кодів, які використовуються представниками країн-членів НАТО. Додатковим фактором є удосконалення навичок ведення радіообміну англійською мовою, що є критичним для оперативної взаємодії під час спільних навчань та операцій.

Оперативне планування та прийняття рішень є фундаментальними аспектами військової діяльності, і в цьому контексті доктрина НАТО AJP-5 “Об’єднана доктрина планування операцій” [3] відіграє ключову роль. Впровадження цієї доктрини в навчальний процес дозволить опанувати стандартизовані методи планування операцій, що використовуються в країнах-членах НАТО. Зазначене включає вивчення процесу прийняття військових рішень, методів оцінки операційного середовища, розробки курсів підготовки щодо управління ризиками. Важливо також приділити увагу вивченню системи управління та контролю країн-членів НАТО, що є невід’ємною частиною оперативного планування.

У сучасному світі кібербезпека стає все більш важливим аспектом військових операцій. Впровадження стандарту НАТО “Об’єднана доктрина комунікаційних та інформаційних систем” [4] до нормативної бази ЗСУ є критичним для забезпечення захисту інформаційних систем та мереж. Дане передбачає не лише вивчення технічних аспектів кіберзахисту, але й розуміння стратегічних аспектів кібербезпеки, принципів кібер-розвідки та контррозвідки, а також правових та етичних аспектів ведення операцій у кіберпросторі.

Для ефективного впровадження стандартів НАТО у вищу військову освіту необхідно реалізувати комплекс заходів. По-перше, потрібно провести комплексний аудит існуючих освітніх програм на предмет відповідності стандартам НАТО. Це дозволить виявити прогалини та невідповідності, які потребують корекції. По-друге, на основі результатів аудиту необхідно розробити нові навчальні матеріали, включаючи підручники, посібники та методичні рекомендації, які відповідатимуть доктринам та стандартам НАТО.

Важливим аспектом є підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників. Організація стажувань та обмін досвідом для викладачів у військових навчальних закладах країн-членів НАТО дозволить їм отримати практичний досвід та розуміння стандартів і принципів альянсу. Активна участь здобувачів освіти (курсантів) та викладачів у міжнародних військових навчаннях НАТО є критично важливою для практичного застосування отриманих знань. Дані навчання дозволяють відпрацювати навички взаємодії в багатонаціональному середовищі, перевірити рівень мовної підготовки та здатність працювати за стандартами НАТО в реальних умовах.

Для забезпечення стійкості та ефективності процесу впровадження стандартів НАТО необхідно створити систему контролю якості. Це передбачає розробку критеріїв оцінки ефективності впровадження стандартів, проведення регулярних перевірок та аудитів, а також збір та аналіз зворотного зв'язку від здобувачів освіти (курсантів), викладачів та представників країн-членів НАТО.

Впровадження доктрин та стандартів НАТО в систему військової освіти України є довготривалим процесом, який вимагає системного підходу та значних ресурсів. Однак, результатом цих зусиль стане підготовка висококваліфікованих військових кадрів, здатних ефективно взаємодіяти з партнерами по НАТО та забезпечувати національну безпеку України на рівні сучасних міжнародних стандартів.

Важливо також зазначити, що процес впровадження стандартів НАТО не є статичним. Він вимагає постійного моніторингу змін у доктринах та стандартах альянсу та відповідного оновлення навчальних програм та матеріалів. Це забезпечить актуальність та релевантність військової освіти України в довгостроковій перспективі.

Крім того, досягнення взаємосумісності військової освіти з країнами-членами НАТО відкриває нові можливості для України в галузі міжнародного військового співробітництва. Це включає можливість участі військовослужбовців ЗСУ у міжнародних навчаннях та операціях, обмін досвідом та знаннями з фахівцями з інших країн, а також потенційну можливість для вищих військових навчальних закладів ЗСУ стати регіональними центрами підготовки за стандартами НАТО.

Інформаційні джерела

1. NATO Standard ATRAINP-1. Training and Education for Peace Support Operations States. Edition D, Version 1. Brussels: NATO Standardization Office, 2019.
2. STANAG 6001 (5-е видання) NATO Standardization office. Brussels, 2014. 56 p. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf
3. NATO Standard AJP-5. Allied Joint Doctrine for the Planning Of Operations. Edition A, Version 2. Brussels: NATO Standardization Office, 2019.
4. NATO Standard AJP-6. Allied Joint Doctrine for Communication and Information Systems. Edition B, Version 1. Brussels: NATO Standardization Office, 2024.

УДК 378.014.3:378.1(477)

М.В. Швиденко, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ НА РІВНІ МОН ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ЗВО В УКРАЇНІ

Сучасна система вищої освіти в Україні зіштовхується з численними викликами, що впливають на її якість. Основні проблеми включають нерівномірну підготовку випускників у різних закладах вищої освіти (ЗВО); велику кількість навчальних закладів, які не завжди відповідають високим стандартам; недостатню інтеграцію освіти з ринком праці та недостатню увагу до наукових досліджень. Проте система вищої освіти України має значний потенціал для розвитку, особливо за умови реформування та впровадження сучасних освітніх стандартів.

Якість вищої освіти оцінюється за кількома критеріями. Серед них: відповідність навчальних програм вимогам ринку праці, кваліфікація викладацького складу, наявність сучасної матеріально-технічної бази, рівень працевлаштування випускників і академічна репутація. Ці критерії дозволяють комплексно оцінювати ефективність системи вищої освіти та визначати шляхи її покращення.

Для підвищення якості освіти в ЗВО необхідно впроваджувати нові освітні стандарти, адаптовані до міжнародного досвіду, підвищувати кваліфікацію викладачів через спеціальні програми, посилювати співпрацю з бізнесом та науковою спільнотою і мотивувати студентів та викладачів до участі у наукових дослідженнях.

Запровадження загальнодержавного зовнішнього дистанційного оцінювання якості вищої освіти (ЗДОЯВО) випускників ЗВО стане ключовим кроком у підвищенні якості освіти. Це дозволить встановити єдину систему оцінювання знань для всіх випускників незалежно від ЗВО, забезпечить прозорість та об'єктивність результатів. Дистанційне тестування передбачає створення тестових завдань, які перевірятимуть як теоретичні знання, так і вміння знаходити інформацію в інтернет-джерелах. Питання в тестах будуть орієнтовані на достатній рівень знань для кожної спеціальності. Створення великого пулу питань за спеціальністю, з якого автоматично обиратиметься десята частина, ускладнить підробку результатів тестування.

Тести будуть обмежені за часом, що унеможливить інтенсивний пошук відповідей в інтернеті. Єдиний час проведення тестування для кожної спеціальності у всіх ЗВО забезпечить рівні умови для всіх

випускників. Доступ до тестування відбуватиметься через електронні кабінети здобувачів у системі ЄДЕБО, а перевірка результатів здійснюватиметься автоматично.

Отримані результати тестування дадуть можливість порівняти їх із результатами внутрішніх державних випускних іспитів (ДВІ), що проводяться у ЗВО. Якщо різниця між оцінками в ЗДОЯВО і ДВІ перевищуватиме 15%, це стане підставою для ретельної повторної перевірки знань випускників. За результатами тестування МОН матиме право стягувати кошти зі здобувачів, які навчалися за державний кошт і не продемонстрували належного рівня знань, або навіть затримувати видачу дипломів.

Запровадження законодавчого механізму перевірки знань випускників стимулюватиме ЗВО до підвищення якості освіти та оптимізації їхньої кількості. Це призведе до закриття малоєфективних закладів або їх об'єднання, що дозволить більш раціонально використовувати державні ресурси та сприяти формуванню висококваліфікованих фахівців, які відповідають вимогам ринку праці.

У багатьох європейських країнах існують такі системи зовнішнього контролю якості знань випускників університетів. У Великій Британії діє система External Examination, де незалежні експерти перевіряють результати студентів. У Німеччині та Італії студенти проходять державні іспити для отримання професійної ліцензії (Staatsexamen, Esame di Stato), а у Франції та Іспанії існують національні іспити для оцінки знань випускників певних спеціальностей. У Фінляндії студенти також здають фінальні тести, що оцінюються незалежними експертами. Ці системи забезпечують контроль за відповідністю випускників національним і міжнародним стандартам.

Інформаційні джерела

1. Giacomini, L., & Rovati, M. Esame di Stato in Italy: A Guide for Medical Graduates. FacMedicine. 2021. URL: <https://forum.facmedicine.com>.
2. Enslin, P., & Hedge, N. External Examiners in UK Higher Education: Ensuring Quality and Standards. Higher Education Review, 2020. 52(2), 34-45. URL: <https://www.heri.ac.uk>.
3. Buhmann, T. Germany's Staatsexamen: A Comprehensive Overview for Law and Medicine Students. German Legal Journal, 2022. 18(3), 245-261. URL: <https://www.germanlawjournal.com>.
4. Education Evaluation Systems in Spain: National Exams for Professionals. Spanish Higher Education Review. 2023. URL: <https://spanisheducation.org>.
5. Salmi, J., & Bassett, R. M. External Quality Assurance in European Higher Education Systems. Paris: UNESCO Publishing. 2020. URL: <https://unesdoc.unesco.org>.

УДК 378.147:37.014.5

Л.В. Шовкун-Заблоцька, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

В.О. Водоп'ян, здоб. ОС «магістр» (ДБТУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Освітні реформи, що тривають в Україні, зумовлюють необхідність оновлення професійної підготовки педагогів, зокрема акцентуючи увагу на розвитку особистісних якостей, важливих для ефективної педагогічної діяльності. Однією з ключових якостей є педагогічна толерантність, що забезпечує гармонійні стосунки між учасниками освітнього процесу та сприяє розвитку демократичного суспільства. У цьому контексті міждисциплінарний підхід до підготовки майбутніх педагогів стає важливим засобом формування цієї якості.

Сучасне суспільство потребує педагогів, здатних працювати в умовах різноманітного соціокультурного середовища, що включає представників різних національностей, релігій, культурних традицій. У зв'язку з цим формування педагогічної толерантності стає не лише педагогічною вимогою, а й суспільною необхідністю. Це вимагає інтеграції знань з різних наукових дисциплін, зокрема педагогіки, психології, етики та соціології, для створення цілісної моделі підготовки педагогів.

Аналіз теоретичних основ формування педагогічної толерантності у майбутніх педагогів професійної освіти та визначення ролі міждисциплінарної інтеграції у цьому процесі дозволить знайти прогалини.

Толерантність у педагогічній діяльності - це не лише терпимість до іншості, але й визнання цінності різноманіття серед учасників освітнього процесу. Педагог, який має розвинену толерантність, здатний ефективно взаємодіяти з учнями різних поглядів, поважати їхні індивідуальні особливості та підтримувати атмосферу взаємоповаги і співпраці. Толерантність є важливою складовою особистісного та професійного розвитку педагога, що було підкреслено у працях Н. Бирко [1] та О. Біди [2].

Використання міждисциплінарної інтеграції в освітньому процесі дозволяє поєднувати знання з різних галузей, що сприяє формуванню цілісного світогляду у майбутніх педагогів. Вивчення гуманітарних дисциплін (етика, культурологія, соціологія), психології

та педагогіки в контексті педагогічної практики дозволяє майбутнім педагогам краще зрозуміти природу людських взаємин і роль толерантності в їх побудові. Цей аспект був відображений у дослідженнях Г. Люльки [4].

Важливою складовою підготовки педагогів є використання інтерактивних методів навчання, які стимулюють активну участь студентів у навчальному процесі. Рольові ігри, дискусії, проекти сприяють розвитку комунікативних навичок і формують у студентів здатність до конструктивної взаємодії, що є основою толерантної поведінки. Ці методи ефективно сприяють розвитку толерантності, як зазначають І. Волощук та А. Вакуліна [3].

Міждисциплінарна інтеграція може бути реалізована через навчальні програми, які поєднують вивчення різних дисциплін в одному курсі або через проведення тематичних модулів. Це сприяє формуванню навичок комплексного аналізу ситуацій та ефективного вирішення конфліктів, що є важливим для педагогів у процесі виховання толерантних громадян. О. Волошина також вказує на ефективність таких підходів у своїх дослідженнях [3].

Формування педагогічної толерантності є ключовим аспектом підготовки майбутніх педагогів, що відповідає сучасним вимогам реформування освіти. Міждисциплінарний підхід забезпечує ефективну підготовку педагогів, спонукаючи їх до саморозвитку та професійного зростання. Підготовка педагогів до роботи в багатокультурному середовищі сприяє побудові гармонійних взаємин між учасниками освітнього процесу, що відповідає загальним тенденціям демократизації суспільства.

Інформаційні джерела

1. Бирко Н. М. Підготовка майбутніх учителів до формування толерантності учнів початкової школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2014. 20 с.
2. Біда О. А. Толерантність – комплексна особистісна та професійна якість майбутнього вчителя початкових класів // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 9. – С. 145–148.
3. Волошина О. Проблема формування толерантності в сучасних педагогічних дослідженнях // Рідна школа. – 2016. – № 3. – С. 4–6.
4. Люлька Г. А. Педагогічна толерантність як професійна якість сучасного вчителя початкових класів // Молодий вчений. – 2020. – № 2 (78). – С. 435–437.
5. Горянська А. М. Проблема толерантності в контексті особистісної зрілості студентів педагогічних спеціальностей // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – 2008. – Вип. 6. – Ч. 1. – С. 188–192.

СЕКЦІЯ 3.

РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

UDC 378.014.543

G.V. Deinychenko, D. in Technical Sc., Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

COMMERCIALIZATION OF THE RESULTS OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF UNIVERSITIES AS A PRACTICAL COMPONENT OF THE INTELLECTUAL PROPERTY SYSTEM OF UKRAINE

Today the insufficient financing of higher education institutions of Ukraine can be considered as a restraining factor in their further development. Now, when the majority of funds must be directed to the provision of the armed forces of Ukraine, which defend the freedom and independence of our state, educational institutions are forced to look for additional fundings for their own activities, which explains the constant growth of interest towards different commercialization approaches.

According to national legislation [1], the commercialization of intellectual property objects is mutually beneficial (commercial) actions of all participants in the process of transforming the results of intellectual work into a marketable product for the purpose of obtaining profit or other market benefit. The main ways of commercializing objects of intellectual property rights are:

- use of protected intellectual property results in own production;
- adding rights to intellectual property objects to the authorized capital of enterprises;
- transfer (sale) of rights on intellectual property objects to interested persons.

Within the scientific activity of the universities, the commercialization of the results of scientific research can be considered as practical measures to involve them in the economic turnover.

Commercialization of the scientific research results in the format of own business specialized on the production of innovative scientific and technical products within the university is possible from both a theoretical and a practical point of view. But that requires having structural units with their own material base within the university, as well as forming appropriate teams of scientific and practical executors capable of conducting independent economic activities for the implementation of developed intellectual property objects. At the same time, the activities of these collectives should be an integral part of the general economic activity of the university, and their financial gains should be part of the university's financial policy.

A more acceptable way of commercialization may become the transfer of the scientific research results made by university employees in

the form of specific objects of intellectual property to interested business entities based on license agreements. In this case, the objects are created on the basis of the employee's own initiative, then the university's property right to these objects is drawn up, a license agreement is prepared for transferring the right to use this object, and a search is made for potential users who are interested in the new technologies and releases of innovative products.

An interesting type of commercialization of the results of scientific developments is the so-called "scientific outsourcing", better known to scientists of Ukrainian universities as the performance of scientific research under economic contracts. In this case, scientific research is carried out by permanent or temporarily created scientific teams on the basis of a preliminary order of economic activity subjects, as economic institutions or individual entrepreneurs. The advantages of this method of commercialization are the receipt of additional funding at the stage of creation of an intellectual property object; interest in research results of both the customer and the executors; guaranteed implementation of the results of scientific research after their completion.

Despite the fact that these commercialization methods of the scientific research results of university employees are well known and provided by law, there are a number of factors that hinder this process, namely:

- insufficient information at the university about the needs of the innovation market;
- insufficient awareness of customers and implementing organizations about new developments of university scientists;
- lack of qualified specialists to ensure the transfer of the results of scientific research to interested persons;
- insufficient level of readiness of scientific and technical developments for practical implementation;
- low level of marketing services at the university.

Thus, the activity of the scientific collectives of higher education institutions of Ukraine should be aimed at intensifying the processes of commercialization of the results of their own scientific research. This will increase the financial support of universities, create an effective mechanism for the material motivation of scientific personnel, update the material base of scientific laboratories, significantly increase the level of domestic scientific research, and contribute to the development of university science in the context of European integration.

Information sources

1. *Civil Code of Ukraine. N435-IV.* (2003). Code of Ukraine Online. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

UDC 001.32:314.151.3-054.73(479.243)

D. Galoyan, D.Sc. in Economics, Prof. (*ASUE, Yerevan, Armenia*)

H. Mkrtchyan, PhD Student (*ASUE, Yerevan, Armenia*)

DISPLACED RESEARCHERS AND SCIENTISTS FROM NAGORNO-KARABAKH: RISKS AND CHALLENGES

Wars, political instability, human rights violations, and natural or man-made disasters have forced numerous researchers and scientists to become displaced, threatening both their careers and the scientific endeavors they represent. In fragile research environments, such instability damages the continuity of scientific work and can destroy burgeoning scientific communities, resulting in a considerable loss of intellectual capital and institutional development. This grant proposal seeks to support displaced researchers from Nagorno-Karabakh by addressing their specific needs, including barriers to employment, limited grant opportunities, and lack of access to professional networks, underscoring the urgent need for national and international intervention to provide a sustainable support framework for these at-risk scientific professionals.

In the contemporary world, the forced displacement of individuals due to war, political unrest, and natural or man-made catastrophes has emerged as a significant global issue. Among the affected are researchers and scientists who lose their homes, and the infrastructure required for their intellectual pursuits. These crises severely disrupt their research careers and deprive affected regions of invaluable academic and scientific talent. Scientific institutions in developing regions are often at an early stage of development and are particularly vulnerable to the impacts of such displacements.

Conflicts, especially in countries with fragile scientific infrastructures, dismantle years of academic growth and hinder potential advancements. In the context of post-Soviet conflicts, such as those between Russia and Ukraine and Armenia and Azerbaijan, the consequences for research communities have been profound, with researchers often unable to continue their academic work and forced into migration.

The longstanding Armenia-Azerbaijan conflict over Nagorno-Karabakh, spanning over three decades, has resulted in multiple waves of displacement, culminating in the exodus of more than 120,000 Armenians from Nagorno-Karabakh to Armenia in the latest escalation. Among the displaced are approximately 700 researchers and scientists who, upon arriving in Armenia, encountered significant challenges in resuming their professional activities. These individuals have faced the trauma of

displacement and the precariousness of an uncertain future regarding their careers in science and research.

Prior to the recent conflict, Nagorno-Karabakh had four functioning higher educational institutions that housed a small yet vibrant research community. However, upon their forced relocation, these researchers were confronted with the problem of securing employment. With its relatively small and underfunded labor market, Armenia struggled to accommodate these displaced scholars. The limited availability of positions in universities and research institutes resulted in many talented professionals being left unemployed, exacerbating both their personal hardships and the overall academic losses for the nation.

Challenges Faced by Displaced Researchers

The problems displaced researchers face from Nagorno-Karabakh are multifaceted and interlinked, encompassing economic, professional, and social dimensions. The key challenges include:

1. Employment Challenges

The most pressing issue for displaced researchers is the lack of employment opportunities in Armenia. With an already constrained academic labor market, Armenia's institutions are unable to absorb the sudden influx of highly qualified personnel. This problem is further compounded by systemic issues in the Armenian education and research sectors, such as limited funding and a lack of strategic human resource planning to integrate displaced talent. Many researchers are left either unemployed or forced to work outside of their area of expertise, which results in the underutilization of human capital.

2. Limited Access to Grants and Research Funding

Displaced researchers also face significant challenges in securing funding for their scientific projects. Armenia's scientific resources are limited, and the national grant-making landscape is insufficient to meet the needs of the local academic community, let alone those of newly displaced researchers. Without access to adequate funding, these scholars are unable to continue their research, leading to a decline in both individual academic productivity and the broader advancement of scientific knowledge in Armenia and the South Caucasus. International funding opportunities, which could provide an alternative, are often inaccessible due to bureaucratic challenges, language barriers, and the lack of established institutional networks to guide displaced researchers in accessing these opportunities.

3. Lack of Integration into Local Scientific Ecosystems

Successful integration into Armenia's scientific community is essential for displaced researchers to resume their professional lives. However, they face numerous barriers to this integration, including

difficulties adapting to a new socio-cultural environment and limited access to local academic networks. Establishing connections with local scholars, accessing laboratory facilities, and gaining entry into collaborative research projects are particularly challenging due to the absence of formal integration programs and limited local capacity to absorb these researchers.

4. Isolation from the International Scientific Community

Another significant challenge is the isolation of displaced researchers from the international scientific community. Due to their displacement, many researchers lose access to important networks, international conferences, and collaborative research projects. This isolation diminishes their professional opportunities and limits Armenia's visibility and participation in global scientific endeavors. Furthermore, displaced researchers often lack access to essential research tools, such as scientific databases and modern equipment, which are crucial for conducting high-quality research.

The current situation requires urgent support measures. The first step is establishing integration programs for displaced researchers to facilitate assimilation into Armenia's academic environment. These programs would include creating specialized employment positions, organizing workshops and seminars to foster local networking, and providing language training to ease cultural adaptation. Expanding the availability of research grants is also crucial to supporting displaced researchers.

Developing targeted support programs for young researchers is essential to ensure they are not left behind. To help young researchers continue their academic journey, scholarships, mentorship programs involving senior scientists from Armenia and abroad, and access to research resources will be provided.

Partnerships with international organizations are key to addressing the isolation displaced researchers face. Special efforts will be made to establish connections with international research institutions, enabling displaced researchers to participate in international conferences, collaborative projects, and workshops. This will help them maintain their professional networks and contribute to global scientific research.

Access to research infrastructure is a critical element of successful scientific work. Armenian universities and research institutes will be encouraged to share their facilities with displaced researchers.

By acting decisively, Armenia and the international community can ensure that displaced researchers are not left behind but empowered to continue contributing to the scientific advancements vital for regional stability and development.

UDC 37.013

D. Wei, PhD student (*SSPU named after A.S. Makarenko, Sumy*)

FORMATION OF AESTHETIC TASTE OF SCHOOLCHILDREN: LOW-LEVEL CHARACTERISTICS

The formation of the aesthetic taste of schoolchildren using dance in out-of-school educational institutions can be considered successful if the child has an advance to a higher level of aesthetic taste. Therefore, following Yu. Honcharenko [1], the main criterion for the effectiveness of pedagogical influence (teaching model, pedagogical conditions, innovative methods, etc.), we consider the promotion (positive dynamics) from the low level of formation of the aesthetic taste of schoolchildren using dance in institutions out-of-school education to higher education. What level should be considered low?

The low level of formation of aesthetic taste in schoolchildren is characterized by a lack of motivation for aesthetics, the need for constant choreography classes, and mastering various types of dances. Such children may often miss classes, they do not have aspirations for aesthetic improvement and self-development in educational and performing activities. Such children do not show interest in the assimilation of aesthetic knowledge, or interest in the art of choreography. A pet that is characterized by low-level, participation in performing activities but does not take the initiative to improvisational and creative dance activities.

The low level of formation of the aesthetic taste of schoolchildren is characterized by the lack of the child's ability to independently set a goal, detail it, independently set aesthetic tasks, and need constant help from a teacher (choreographer). Such children do not imagine the future difficulties that may arise in mastering the art of choreography, and the conditions for performing the tasks. They do not have aesthetic knowledge at all about the techniques, means, and ways to achieve the goal of mastering the art of choreography.

The low level of formation of the aesthetic taste of schoolchildren is inherent in children who have acquired certain aesthetic skills and abilities of aesthetically correct and expressive movement in the field of classical and folk choreography, reproduce movements, but cannot be distinguished by bright artistic performance and conveying the created aesthetic image in dance to the audience. Such children are afraid to demonstrate their performing skills in front of different audiences, they are very shy. They lack cognitive and creative activity, and independence, they are not capable of manifesting aesthetic feelings during dance. Children have no desire for

improvisation, acting skills are not manifested in dancing. Such children are not characterized by creativity and leadership qualities in education, staging, creative and festival-competitive activities.

The low level of formation of aesthetic taste in schoolchildren is characterized by the lack of ability for aesthetic self-assessment and self-control. Such pupils are not aware of themselves as a subject of choreographic activity and are not able to adequately assess their level of aesthetic taste, dancing skills, their qualities, and their activity. For the most part, they do not know how to control themselves, their mood, facial expressions, or gestures (self-regulation), analyze, explain, and evaluate their actions, correct aesthetic mistakes, and are not at all able to predict the result of activities (educational, staging, creative and festival-competition).

At the same time, it is worth emphasizing that such differentiation according to the levels of formation of the aesthetic taste of schoolchildren can be considered quite conditional and generalized, because each of the criteria, according to certain generalized indicators, requires differentiation according to the age parameters of pupils and taking into account the content of training depending on the year of mastering the art of dance. It should be emphasized that each mentor, based on the generalized criteria and indicators defined by us, has the opportunity to independently clarify the high, medium, and low levels of formation of the aesthetic taste of schoolchildren as the acquired experience of mastering a choreographic artistic model (invariant, canon, sample, option), taking into account the content of choreography training in their program.

However, differentiation by the levels of formation of students' aesthetic taste can be considered rather conditional and generalized, because each of the criteria, according to the defined generalized indicators, requires differentiation by the age parameters of students and taking into account the content of training depending on the year of mastering the art of dance. It should be emphasized that each mentor, based on the generalized criteria and indicators we have identified, has the opportunity to independently refine the high, medium, and low levels of formation of students' aesthetic taste as the acquired experience of mastering a choreographic artistic pattern (invariant, canon, sample, variant), taking into account the content of choreography in their program.

Information sources

1. Honcharenko Yu.V. Formation of aesthetic attitude of younger school students towards choreographic activities and motivation to the aesthetic implementation of body manifestations. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Pedagogical sciences*, 2010. No. 2(13). P. 42-45.

УДК 338.09:005.9

O.M. Yanushkevich, PhD student (*SBTU, Kharkiv*)

O.O. Hrynchenko, D. in Technical Sc., Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

N.G. Hrynchenko, D. in Technical Sc., Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

USE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES IN EDUCATION AND SCIENCE

Education, being in its essence a purposeful process of innovative learning of a person, should contribute to the development of his creative abilities, the formation of professional competencies, and self-improvement. It is for this reason that the process of introducing innovations in education must be constant. According to experts [1, 2], the blockchain will have a strong impact on education, providing such advantages as transparency, security, optimization and simplification of routine processes.

Blockchain technologies have significant advantages in education, including high security, low cost, objective assessment of student knowledge, identity authentication, access control to educational information resources, ensuring the efficiency of student records management, and others. Their strengths are features that provide decentralized storage, immutability of stored information, traceability and transparency. In addition to providing secure transactions, these benefits enable complex ecosystems where users openly collaborate, share data, enter into agreements, and are incentivized to perform better.

Several blockchain applications have been developed for educational purposes. These applications can be divided into the following categories:

- document management (diplomas, certificates, etc.), ensuring transparency of financial flows;
- management of competencies and student learning outcomes;
- formation of a database for potential employers;
- providing an environment for collaborative learning, increasing the interaction of students in digital learning;
- copyright management, stratification of scientific publications by the impact factor of the publication, citation index;
- support for Life Long Learning and others.

Thus, the most common use of blockchain technologies is to manage academic credentials, certificates, or other forms of record of achievement. This application allows universities and employers to provide formal certificates to students with a high level of information privacy.

The use of blockchain in education reduces its cost by decreasing unnecessary costs associated with transactions and data storage. Blockchain

is used to increase user interactivity, in particular, as a system of rewards for educational and scientific achievements. Creating additional incentives for learning through gamification and rewards are among the achievements of universities using blockchain technology.

Although more and more blockchain-based applications are being developed for educational purposes, only a few have been launched for general use. In general, there is enough theoretical information on the use of blockchain in education, but there are no any practically specific solutions.

The use of blockchain technologies in education is still at an early stage of development. Only a small number of institutions have started using them to verify and exchange academic certificates and/or learning outcomes that their students have achieved.

Although the benefits of blockchain implementation in education are obvious, experts are in no hurry to implement these technologies for the following reasons:

- scalability of blockchain technologies – the more blocks of data are added to the blockchain, the slower it works;
- high initial costs for software development, employee training, etc.;
- outdated solutions and overcoming conservatism in the innovative educational process - many universities rely on autonomous systems for managing documents and storing educational materials.

The State Biotechnological University (Ukraine, Kharkiv) has implemented a pilot project to introduce blockchain technologies in the educational process. The prerequisites for the implementation of the project were industry requests for training specialists for specific companies. So, recently, due to various reasons (intensive development of the food industry, production of products for export, opening of offices and production sites of multinational companies), the university received applications for the training of business-oriented specialists, namely the head of the development department (R&D), the head of the HACCP group, technologists for the development of food products, project managers.

Mutual responsibility, the immutability of stored information, the need for qualitative and quantitative assessment of learning outcomes, traceability and transparency have become mandatory requirements for the implementation of the project. They were solved using blockchain technologies. The main ones were:

- the ability to store data on personal achievements of students in digital form,
- guarantee their constancy and reliability,
- provide access to data through a single platform to all participants in the process;

- reliable information about the ratings, reviews and assessments of students;
- the possibility of training, when students have certain milestones, upon completion of which they are guaranteed employment in the company.

The project participants (stakeholders) were the State Biotechnological University, companies specializing in the production of food products, companies producing food ingredients, technological equipment and packaging materials, the State Food Service of the Kharkiv region, etc., which placed a request for training specialists (fig. 1).

Figure 1 - The main participants in the pilot project on the use of blockchain technologies in the training of business-oriented specialists for the industry.

- The use of blockchain in the implementation of the pilot project allowed:
- the company-customer to receive business and practice-oriented specialists for the company's operational activities and its development;
 - State Biotechnological University to update the training programs for specialists, to confirm a positive image among employers;
 - students to get a guaranteed job, the opportunity for professional and career growth;
 - companies involved in the educational process to receive a new formation of specialists for their needs.

Transparency, trust, traceability and storage of student learning outcomes, security are the main advantages of using blockchain in this project.

Information sources

1. Elsayed, Ahmed N., (2023) The Use of Blockchain Technology in Education: A Comprehensive Review and Future Prospects. Режим доступу: <https://ssrn.com/abstract=4523322>
2. Yumna, Hafiza & Khan, Muhammad Murad & Ikram, Maria & Ilyas, Sabahat. (2019). Use of Blockchain in Education: A Systematic Literature Review. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/332152905_Use_of_Blockchain_in_Education_A_Systematic_Literature_Review

УДК 378-057.4

Р.М. Бугріменко, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

П.В. Смірнова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПІДТРИМКА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ НАУКОВИХ ШКІЛ

Наукові школи відіграють ключову роль у формуванні інтелектуального капіталу університетів, просуванні наукових досліджень та зміцненні академічної репутації. Вони представляють собою групи дослідників, які спільно працюють над розвитком наукових ідей та методологій, навчаючи нові покоління науковців. Підтримка молодих учених є важливим аспектом забезпечення сталого розвитку цих шкіл та наукової діяльності загалом, оскільки молоді дослідники привносять інноваційний погляд на вирішення сучасних проблем і сприяють поширенню знань. Університетські наукові школи виступають центром дослідницької діяльності в академічних закладах. Вони зберігають та розвивають наукові традиції, передають знання від старших дослідників до молодших поколінь, забезпечуючи безперервність наукового пошуку та навчання. Існування наукових шкіл дозволяє університетам концентрувати зусилля на певних наукових напрямках, що призводить до поглиблених досліджень і відкриттів, які можуть мати як теоретичну, так і практичну цінність.

Наукові школи також сприяють формуванню міжнародної репутації університетів. Відомі наукові осередки приваблюють талановитих дослідників з усього світу, що, в свою чергу, розширює можливості для співпраці та впровадження інновацій у глобальному масштабі. Визнані наукові школи створюють синергію між дослідниками різних поколінь і наукових сфер, стимулюючи розвиток міждисциплінарних досліджень.

Підтримка молодих учених є необхідною умовою для розвитку наукових шкіл. Молоді дослідники – це не лише майбутнє наукової спільноти, але й джерело інновацій та нових підходів до вирішення наукових завдань. Університети, які інвестують у розвиток молодих учених, забезпечують сталий розвиток своїх наукових шкіл та підтримують високий рівень наукових досягнень.

Одним із найважливіших аспектів підтримки молодих науковців є створення сприятливих умов для проведення наукових досліджень. Це включає фінансову підтримку у вигляді стипендій, грантів на дослідження, можливість брати участь у міжнародних конференціях та

наукових проєктах. Фінансова підтримка дозволяє молодим дослідникам зосередитися на своїй роботі, а не шукати альтернативні джерела доходу, що відволікає від наукових завдань.

Крім того, важливу роль відіграє менторська підтримка з боку досвідчених науковців. Менторство дозволяє молодим ученим отримати доступ до досвіду старших колег, що є особливо важливим на початкових етапах дослідницької кар'єри. Досвідчені вчені можуть направляти молодих колег, допомагати їм уникати типових помилок і підтримувати їх у процесі розвитку наукових проєктів. Відтак, менторство стає фундаментом для формування нового покоління наукових лідерів.

Сучасний науковий процес є глобальним за своєю суттю, і молоді вчені мають отримувати підтримку в розвитку міжнародних контактів та участі у спільних проєктах. Інтернаціоналізація наукових досліджень дозволяє інтегрувати молодих дослідників у світову наукову спільноту, що відкриває для них нові можливості та перспективи розвитку.

Міждисциплінарна співпраця також відіграє важливу роль у розвитку наукових шкіл. Багато сучасних проблем потребують комплексного підходу, який включає знання з різних наукових галузей. Тому стимулювання молодих учених до роботи над міждисциплінарними проєктами дозволяє створити нові напрямки досліджень та розширює межі традиційних наукових дисциплін.

Попри значні успіхи в підтримці молодих науковців, існує низка викликів, які потребують уваги. Одним із основних є недостатнє фінансування наукових досліджень, особливо у тих країнах, де наука не є пріоритетом державної політики. Це може обмежувати можливості для молодих дослідників і знижувати їх мотивацію залишатися в науці.

Також проблемою може бути відсутність чітких кар'єрних перспектив для молодих учених. Університети та наукові установи мають розробляти програми професійного розвитку, що включають можливості для просування кар'єрними сходами, а також стимулювати взаємодію з бізнесом та промисловістю.

Розвиток університетських наукових шкіл і підтримка молодих вчених є вирішальними для прогресу науки та технологій. Інвестиції в молодих дослідників, створення сприятливих умов для їхньої роботи та інтеграція в міжнародні наукові спільноти сприятимуть сталому розвитку науки і забезпечать передачу знань від одного покоління науковців до іншого. Університети, які підтримують свої наукові школи та молодих учених, здатні не лише зміцнити свої позиції на міжнародній арені, але й зробити вагомий внесок у вирішення глобальних наукових та соціальних проблем.

УДК 630.8

І.Ф. Букша, канд. с.-г. наук, ст. наук. співр. (УкрНДДЛГА, Харків)
В.П. Пастернак, д-р с.-г. наук, проф. (УкрНДДЛГА, ДБТУ, Харків)
Т.С. Пивовар, канд. с.-г. наук, ст. наук. співр. (УкрНДДЛГА, Харків)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

У підготовці спеціалістів лісового господарства на сучасному етапі важливим є врахування Євроінтеграційних процесів та інтеграція наукових досліджень у навчальні програми. Зокрема необхідним є ознайомлення магістрів спеціальності «Лісове господарство» з процесом на рівні міністрів «Ліси Європи», що є складовою співробітництва Європейських країн у галузі лісового господарства у якому беруть участь керівники державних лісових органів управління з 46 країн Європи та представники міжнародних організацій і процесів. Процес «Ліси Європи» фокусується на розгляді найбільш важливих політичних і суспільних питань, пов'язаних з лісами та лісовим господарством, розробляє рекомендації щодо захисту і раціонального використання лісів і є платформою для ведення діалогу між державами-учасниками, Європейським співтовариством, країнами або організаціями, що мають статус спостерігачів та іншими зацікавленими сторонами. У жовтні 2024 року в Німеччині відбулася дев'ята (Боннська) Конференція «Ліси Європи», в якій взяли участь понад 160 делегатів з 34 європейських країн, Європейської Комісії, Австралії та 24 організацій-спостерігачів. Керівники державних лісових органів управління (у т.ч. – Голова Держлісагентства України) підписали Боннську декларацію міністрів, яка посилила роль процесу «Ліси Європи» у просуванні сталого лісоуправління та розробленні наукових критеріїв та індикаторів для сталого управління, з особливим акцентом на захист біорізноманіття лісів.

Інший важливий документ, підписаний під час конференції - Боннське рішення міністрів, яке передбачає необхідність термінових дій в рамках національних стратегій, спрямованих на підвищення життєздатності лісів та створення платформи FoRISK на базі філії Європейського інституту лісу в Бонні, яка покликана підвищити стійкість лісів та просувати практики сталого управління по всій Європі. FoRISK слугуватиме консультативним центром, який допомагатиме запобігати та мінімізувати збитки у лісах, які пов'язані зі зміною клімату, що сприятиме захисту лісів в умовах зростаючих екологічних

ризиків. Особлива увага на конференції була приділена підтримці України для відновлення та сталого управління лісами під час та після війни. Багато офіційних делегацій підтвердили свою прихильність надавати підтримку лісовому господарству України в наступні роки.

Зважаючи на євроінтеграційний вектор розвитку України, у навчальному процесі слід враховувати необхідність адаптації до вимог законодавства ЄС різних аспектів регулювання у лісовому секторі, зокрема щодо: ведення лісового господарства, охорони та захисту лісів; моніторингу лісів; ринку лісопродукції; лісової статистики. До керівних рамкових документів Європейського Союзу (ЄС), які визначають стратегію розвитку лісового господарства та регламентують вимоги щодо імплементації політик і управлінських рішень у лісовому господарстві, відносяться:

- EU Forest Strategy for 2030 (2021) – сприяє практикам сталого лісокористування, включаючи наближене до природи лісівництво (НПЛ) для посилення біорізноманіття та стійкості до зміни клімату;

- Рекомендації ЄС щодо Forest Information System for Europe, як частини EU Forest Strategy for 2030 (2021);

- EU Biodiversity Strategy for 2030 (2020) – популяризує використання системи управління лісами на засадах НПЛ задля захисту та відновлення європейських лісів;

- EU Guidelines on Closer-to-Nature Forest Management (2023) – надає основи принципи НПЛ з прикладами кращих практик та регіональних контекстів для впровадження управління лісами за принципами НПЛ;

- Регламент ЄС щодо рамок моніторингу для стійких європейських лісів (2023);

- Регламент ЄС щодо запобігання знелісненню та деградації лісів (Regulation (EU) 2023/1115);

- Регламент ЄС 2024/1991 про відновлення природи та внесення змін до Регламенту ЄС 2022/869.

У рамках євроінтеграції важливим є імплементація положень законодавства ЄС у лісове господарство України, а саме: розробка національної стратегії відновлення лісових екосистем з визначеними конкретними цілями та термінами; впровадження системи моніторингу стану лісових екосистем та оцінки ефективності заходів з відновлення лісових екосистем; встановлення пріоритетних зон для відновлення лісів; розробка та впровадження заходів з підвищення біорізноманіття в лісах; посилення захисту рідкісних та зникаючих видів флори і фауни в лісових екосистемах; впровадження принципів адаптивного управління лісами з урахуванням змін клімату.

Також важливим є використання підходів наближеного до природи лісівництва, зокрема залишення на лісосіках дерев середовища існування, таких як великі, старі та сухостійні дерева, а також певної кількості деревної ламані; диверсифікація структури лісів за видовим складом та віком, сприяння природному відновленню; збільшення різноманітності лісів, відновлюючи мозаїку нелісових середовищ існування, таких як відкриті ділянки, ставки тощо.

З урахуванням вимог законодавства ЄС доцільно внести зміни або доповнення до законодавчих актів України щодо: положень про обов'язкові цілі відновлення природи з конкретними термінами, відновлення не менше 30% деградованих екосистем особливо тих, що мають найбільший потенціал для поглинання вуглецю, включити положення про пріоритетність відновлення природи в межах природоохоронних територій, розробити положення про відновлення середовищ існування видів, занесених до Червоної книги, додати вимоги щодо покращення стану не менше 30% видів, що не мають сприятливого статусу, врахувати необхідність компенсаційних заходів з відновлення природи при реалізації проєктів, включити положення про відновлення екологічних коридорів та підвищення зв'язності природних територій.

Євроінтеграційні процеси передбачають необхідність гармонізації національних практик ведення лісового господарства до вимог ЄС, що потребує узгодження лісового законодавства України з європейськими директивами. Ключовими елементами є застосування природоорієнтованих практик лісокористування (наближеного до природи лісівництва) з метою підтримання біорізноманіття та стійкості лісів до зміни клімату, а також впровадження комплексної системи моніторингу лісів та розробка національної стратегії відновлення лісів (з урахуванням впливу війни на лісові екосистеми України).

Інформаційні джерела

1. Сошенський О. Підходи наближеного до природи лісівництва в ЄС та перспективи впровадження таких підходів в Україні. VI Форум Української лісової платформи "Основи сталого використання лісових ресурсів: наближене до природи лісівництво та лісова біомаса". 10 липня 2024 р.

2. Bonn Ministerial Declaration «FOREST EUROPE - Keeping Sustainable Forest Management Fit for the Future», доступно за посиланням <https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2024/10/Bonn-Ministerial-Declaration.pdf>.

3. Bonn Ministerial Decision «Sustainable Forest Management as a Tool to Enhance Forest Resilience» доступно за посиланням <https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2024/10/Bonn-Ministerial-Decision.pdf>.

УДК 378+371.134:001.8

А.Г. Булат, канд. с-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ІНТЕГРАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

В умовах інтеграції України до світового та європейського освітнього простору доцільним є вивчення й осмислення зарубіжного досвіду формування дослідницьких умінь та навичок студентів закладів вищої освіти. Цей аспект став метою нашого дослідження.

Із прийняттям Закону України «Про вищу освіту» змінюється місія науководослідницької діяльності в університетах, посилюється роль досліджень у підготовці майбутніх фахівців. Тобто, на зміну знанневій парадигмі підготовки здобувачів вищої освіти приходить навчання через дослідження.

Для організації освітнього процесу на основі результатів власних досліджень, а також упровадження досліджень із залученням студентів, викладачу потрібні не лише знання з методики проведення наукового дослідження, а й формування відповідних дослідницьких умінь, умінь в області використання інноваційних технологій навчання, таких як інтерактивні форми та методи роботи, педагогічні ігри, елементи тренінгів, методи ситуативного навчання (кейс-метод та ін.).

Викладач має виступати не лише як фахівець свого предмету, але й як активний дослідник, постійно оприлюднювати результати власного дослідження, друкуватися у фахових вітчизняних і міжнародних виданнях, брати участь у різноманітних наукових заходах, всеукраїнських, міжнародних конференціях та ін.

В освітньому середовищі, орієнтованому на дослідження, бачаємо ще одну важливу особливість – тісний зв'язок змісту практичних занять із результатами наукової діяльності викладача та науково-педагогічних працівників кафедри, на якій він працює. Відтак, використання викладачем на заняттях зі студентами новітніх наукових досягнень і результатів власної науково-дослідницької діяльності стає обов'язковим, носить не рекомендаційний, а нормативний характер.

Досвід навчання із використанням досліджень переконує в тому, що усталена форма організації лабораторних робіт і практичних занять має бути зміненою. Дотепер вони носили ілюстративний характер по відношенню до лекцій, а мають набути дослідницького характеру. Це цілком можливо, якщо завданнями лабораторних робіт, передбачати не лише проведення спостережень за дослідями, що виконуються за

готовими інструкціями (містять повний алгоритм дій) та коментування їх зовнішніх ефектів, а надати їм частково-пошукового та дослідницького характеру.

Основу наукового пізнання становить практика, тому цілком логічним є включення у підготовку здобувачів вищої освіти (бакалаврів, магістрів, докторів філософії) виробничих практик. Практична підготовка осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, здійснюється шляхом «проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними вищими навчальними закладами договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку».

Як показали здійснені нами узагальнення, велику увагу інтегруванню досліджень у навчальний процес потрібно приділити наступним методам поєднання викладання і досліджень: організація так званих гостьових лекцій за участі колег чи відомих наукових експертів у тій чи тій сфері з метою публічного обговорення на лекційному занятті зі студентами важливих аспектів досліджень; використання на заняттях спеціальних відеоматеріалів чи презентацій, інших матеріалів, завчасно зібраних і підготовлених, які стосуються досліджуваних проблем і відображають погляди авторитетних учених у тій чи тій сфері; залучення останніх результатів наукових досліджень до навчальної програми задля їх опрацювання і обговорення на лекційних та інших заняттях; розробка спеціального пакета наукових завдань для студентів з метою розвитку у них навичок фахового огляду літературних джерел, планування різного роду наукових експериментів, написання рецензій, презентації наукових доповідей на конференціях, належного оформлення документів для отримання дослідницьких грантів тощо; залучення студентів до участі в наукових проектах, спеціалізованих студентських наукових спільнотах, інтернет-форумах і дискусіях, для обговорення та опрацювання важливих наукових питань.

Наведена модель дозволяє розробити ефективну стратегію поєднання навчання і досліджень у ході аудиторної чи самостійної роботи студентів, виходячи з пріоритетів вивчення ними дослідницьких процесів і проблем чи змісту досліджень і їх результатів. У різних випадках студенти можуть бути активними (здійснюють дослідження самостійно чи під керівництвом) чи пасивними (обговорюють результати існуючих досліджень чи знайомляться з методами їх проведення) учасниками навчального процесу. Отже, в сучасній практиці дослідницьких університетів світового класу важливого значення набуває збільшення частки експериментальних завдань проблемного змісту.

УДК 930.24:621.337.1:338.124.4(477)

С.В. Войтко, д-р екон. наук, проф. (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Київ)

Я.І. Глушенко, канд. екон. наук, доц. (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Київ)

О.О. Корогодова, канд. екон. наук, доц. (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Київ)

Н.О. Черненко, канд. екон. наук, доц. (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Київ)

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Міжнародні проєкти відіграють важливу роль у підвищенні рівня якості освітніх програм. Участь у таких проєктах надає можливість науково-педагогічним працівникам і здобувачам вищої освіти обмінюватися досвідом і знаннями з колегами з інших країн, що сприяє впровадженню інноваційних підходів до викладання. Співпраця з провідними закордонними університетами та науковими установами допомагає підвищити рівень якості досліджень та сприяє оновленню академічних стандартів. Таким чином, участь у міжнародних проєктах є важливим чинником впливу на складові покращення якості освітньо-професійних програм, особливо в університетах дослідницького типу.

Війна в Україні суттєво вплинула на освітній процес, змінюючи традиційні підходи до навчання та виховання молоді. В умовах правового режиму воєнного стану в Україні серед усіх міжнародних проєктів однією з найважливіших є Програма НАТО «Наука заради миру та безпеки» (SPS), оскільки крім загального розвитку наукових досліджень та інтеграції передових технологій, програма орієнтована саме на підтримку гуманітарних і соціальних аспектів безпеки. Завдяки діяльності SPS цивільні особи, включаючи дослідників, науковців та експертів, відіграють важливу роль, допомагаючи Альянсу визначати, розуміти та реагувати на вразливості та загрози [1].

Програма об'єднує вчених України та вчених держав – членів НАТО і держав – членів ЄС, які спільно вирішують питання безпеки за допомогою наукового співробітництва [2]. За останні п'ять років Програма ініціювала понад 200 спільних заходів між державами-членами НАТО та країнами-партнерами [3]. У джерелі [4] зазначається, що станом на 2023 рік Україна перебувала на першому місці серед країн-партнерів Альянсу за кількістю наукових проєктів та обсягом їхнього фінансування у рамках програми.

Так, у КПІ ім. Ігоря Сікорського на кафедрі міжнародної економіки започатковано наукову співпрацю з реалізації міжнародного проєкту НАТО SPS «Наука заради миру та безпеки» SPS.MYP.G6119 «Підвищення спроможності місцевих громад протидії кризовим ситуаціям», який фінансується ще як НДР 0124U003589, що виконується за рахунок коштів МОН у рамках міжнародного науково-технологічного співробітництва відповідно до Протоколу 15 засідання Спільної робочої групи «Україна-НАТО» із співробітництва з питань науки та довкілля від 04.07.2017р. та листа КПІ ім. Ігоря Сікорського від 21.03.2024р. за № МОНвих/28.02/118/24.

Ініціатива є результатом співпраці між факультетом інженерії менеджменту Познанського політехнічного університету, факультетом менеджменту та маркетингу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Познанського повіту та Бучанської районної ради. Це перший у своєму роді проєкт, який досліджує можливості соціального впливу органів влади та її легітимності та соціальну стійкість у процесах управління кризовими ситуаціями у Польщі та в Україні. Бенефіціарами цього проєкту є громада Познанського повіту (майже 470 000 осіб) Великопольського воеводства та місцева громада (приблизно 300 000 жителів) Бучанського району Київської області (Україна) [5].

Участь у такому проєкті науково-педагогічних працівників КПІ ім. Ігоря Сікорського буде мати значний вплив на освітні програми, зокрема в контексті інтеграції наукових досліджень у навчальний процес. Проєкт, що досліджує соціальний вплив органів влади та управління кризами, створює можливість для включення нових актуальних тем до освітніх курсів, зокрема у сфері управління кризами, соціальної стійкості, легітимності влади та міждержавної співпраці. За умовами проєкту передбачається проведення тренінгів для представників місцевої громади, а також для здобувачів вищої освіти. Зазначені заходи дозволять студентам і аспірантам отримати сучасні знання і навички, необхідні для розуміння складних процесів управління в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. Студенти зможуть брати участь у дослідженнях та аналітичних роботах у рамках проєкту, що забезпечить їм практичний досвід, а також розширить їхні можливості для участі у науковій діяльності, що відповідає сучасним вимогам до професіоналів спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Співпраця між університетами Польщі та України створює можливість для науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти обох країн обмінюватися досвідом і знаннями, що сприятиме розвитку міжкультурних компетенцій, які є важливими у сучасному

глобалізованому світі. Оскільки проєкт орієнтований на підвищення рівня ефективності системи антикризового управління на локальному рівні, це буде стимулювати створення нових підходів до антикризового менеджменту, які, у свою чергу, будуть впроваджені в освітні програми. Так, серед вибіркових дисциплін, пропонує у рамках освітньо-професійної програми “Міжнародна економіка” спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки для другого (магістерського) освітнього рівня вже запропоновано курс (Антикризові заходи у глобальній економіці). Студенти, які обрали цю навчальну дисципліну (освітній компонент), здобудуть актуальні та цінні навички для своєї подальшої професійної діяльності.

Бенефіціарами проєкту є громади в Польщі та Україні, що забезпечить реальне застосування теоретичних знань здобувачів вищої освіти в реальних умовах правового режиму воєнного стану. Це сприятиме розвитку професійних навичок і кращому розумінню того, як працюють управлінські процеси на рівні місцевих громад у ситуаціях криз. Таким чином, участь у цьому проєкті дозволить суттєво покращити якість освіти, забезпечити студентам реальний практичний досвід і сприятиме розвитку міжуніверситетської та міжнародної співпраці. Це, у свою чергу, створить умови для формування нових підходів до навчання, що відповідають сучасним проблемам і потребам суспільства. Залучення студентів до роботи з громадами в умовах воєнного стану також сприятиме розвитку їхньої соціальної відповідальності та активної громадянської позиції. Вони отримають можливість не лише застосовувати свої знання на практиці, але й вносити реальний вклад у покращення рівня життя своїх співгромадян. Таким чином, проєкт не лише підвищить рівень професійної підготовки молоді, але й зміцнить зв'язки між Україною та Польщею, сприяючи стабільності та розвитку обох країн у цей складний час.

Інформаційні джерела

- 1.Офіційний сайт програми НАТО “Наука заради миру та безпеки”. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_85373.htm
- 2.Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. 4. Програма НАТО «Наука заради миру та безпеки» URL: <https://mon.gov.ua/nauka/evropeyska-ta-evroatlantichna-integratsiya/4-programa-nato-nauka-zaradi-miru-ta-bezpeki>
- 3.Іваницька О. Науково-освітні проєкти НАТО в Україні. № 48 (2023): Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». С. 111-116. URL: <http://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/385/558>
- 4.Офіційний сайт кафедри міжнародної економіки КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://ied.kpi.ua/uk/archives/5980>

УДК 378.37

І.П. Гальчич, здоб. ступ. PhD (УДУ ім. М. Драгоманова, Київ)

А.О. Ярошенко, д-р. філос. наук, проф. (УДУ ім. М. Драгоманова, Київ)

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КОНТЕКСТІ МЕДІАЦІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Важливим аспектом сучасної підготовки науково-педагогічних кадрів є формування дослідницьких компетентностей. Це дозволяє їм не лише передавати знання, а й створювати нові підходи, методи та інструменти в освітньому процесі. Одним із перспективних напрямків у підготовці соціальних працівників є формування медіаційних навичок, оскільки майбутні фахівці часто стикаються з конфліктними ситуаціями в соціумі [4]. З огляду на це, інтеграція дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників у процес формування медіаційних компетентностей майбутніх соціальних працівників є надзвичайно актуальною темою для розвитку освітньої і соціальної сфер.

Підготовка соціальних працівників потребує тісної інтеграції теоретичних знань та практичних навичок. Однією з ключових компетентностей, що необхідні майбутнім соціальним працівникам, є медіаційні навички. Медіація допомагає фахівцям ефективно вирішувати конфлікти, сприяти соціальній стабільності та забезпечувати злагоду між сторонами конфлікту [1].

У процесі практичної підготовки студенти повинні отримати можливість [7]:

- розуміти механізми виникнення конфліктів;
- освоїти техніки та стратегії медіації;
- навчитися працювати з різними групами населення у складних соціальних ситуаціях.

Медіаційні навички включають не тільки знання правових аспектів і конфліктології, але й розвиток емоційного інтелекту, здатності до активного слухання, емпатії та нейтрального підходу в переговорах. Практичне навчання, інтегроване з дослідницькими підходами, є одним із найбільш ефективних методів для формування цих навичок.

Науково-педагогічні працівники відіграють важливу роль у підготовці майбутніх соціальних працівників, оскільки вони не лише передають знання, але й формують світогляд студентів, навчають їх

працювати в реальних умовах та забезпечують зв'язок між теорією і практикою. Тому важливо, щоб викладачі самі мали високий рівень дослідницьких компетентностей у сфері медіації, що дозволяє їм постійно оновлювати знання і практики, відповідно до сучасних вимог.

Формування дослідницьких компетентностей науково-педагогічних кадрів може відбуватися через [5]:

- участь у наукових дослідженнях, спрямованих на вивчення процесів і технологій медіації;
- створення і впровадження нових методичних матеріалів для навчання медіаційним технікам;
- аналіз і впровадження передового міжнародного досвіду медіації у навчальний процес;
- взаємодію з професійними медіаторами та практиками соціальної роботи.

Це дозволяє викладачам не лише підвищити власний професійний рівень, але й сприяти формуванню у студентів якісних медіаційних компетентностей.

Важливим елементом розвитку медіаційних навичок є постійний аналіз результатів практичної підготовки студентів. Викладачі, залучені до дослідницької діяльності, можуть проводити емпіричні дослідження, спрямовані на вивчення ефективності тих чи інших підходів у навчанні медіації. Такі дослідження дозволяють удосконалювати навчальні програми, коригувати практичні методики та надавати студентам актуальні знання, засновані на реальних соціальних проблемах.

Дослідницька діяльність науково-педагогічних кадрів у контексті медіації може включати [8]:

Оцінку ефективності практичних занять з медіації. Це можуть бути дослідження, спрямовані на аналіз рівня підготовки студентів перед і після проходження медіаційних тренінгів.

Вивчення соціальних конфліктів на локальному рівні, що дозволяє адаптувати навчальні програми до реальних викликів.

Моніторинг кар'єрного росту випускників соціальних факультетів, що мають медіаційні навички, з метою визначення успішності їхньої професійної адаптації.

Формування дослідницьких компетентностей науково-педагогічних кадрів у поєднанні з розвитком медіаційних навичок у майбутніх соціальних працівників має великі перспективи для вдосконалення соціальної роботи в Україні [2]. Це сприятиме :

- підвищенню якості освіти, завдяки інтеграції сучасних наукових досліджень у навчальний процес;

– розвитку соціальних інститутів, які будуть спроможні ефективно вирішувати конфлікти на всіх рівнях суспільства;

– зростанню ролі медіації як інструменту вирішення соціальних конфліктів, що особливо актуально в умовах сучасних соціально-економічних викликів [6].

Формування дослідницьких компетентностей науково-педагогічних кадрів є важливою складовою розвитку сучасної освіти і підготовки соціальних працівників. Поєднання цих компетентностей із завданням формування медіаційних навичок у майбутніх фахівців дозволяє забезпечити більш глибоке засвоєння практичних і теоретичних аспектів медіації. У результаті соціальні працівники отримують змогу не лише ефективно виконувати свої професійні обов'язки, але й сприяти зміцненню соціальної стабільності та гармонії в суспільстві.

Інформаційні джерела

1. Біла, І. О. Формування медіаційних навичок у майбутніх соціальних працівників: теоретичний аспект / І. О. Біла // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Психологія. – 2018. – № 5. – С. 54–61.

2. Вербицький, Г. А. Соціальна робота: теорія і практика / Г. А. Вербицький. – Київ: Видавництво "Либідь", 2017. – 320 с.

3. Даниленко, Л. І. Медіація в соціальній роботі: підручник / Л. І. Даниленко, В. О. Пономарьов. – Харків: Право, 2016. – 280 с.

4. Зінченко, О. В. Використання медіаційних технологій у роботі соціальних служб / О. В. Зінченко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2019. – № 1. – С. 101–106.

5. Лозинська, І. І. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах трансформації соціальної сфери: монографія / І. І. Лозинська. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 456 с.

6. Миколайчук, Т. Г. Методика формування медіаційних компетентностей у соціальних працівників / Т. Г. Миколайчук // Освіта і наука в Україні: сучасні виклики. – 2017. – Т. 3. – С. 45–52.

7. Петухов, В. І. Медіація як інструмент вирішення конфліктів у соціальній роботі / В. І. Петухов // Соціальна робота в Україні: сучасні виклики та перспективи. – Київ: Науковий світ, 2016. – С. 192–202.

8. Смирнова, Н. В. Використання медіації у сфері соціальних послуг: практичний досвід і перспективи / Н. В. Смирнова // Соціальні послуги та інновації в Україні. – 2018. – № 2. – С. 88–94.

УДК 378.014

Т.М. Головка, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

СИСТЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ

Інтеграція освіти та науки дозволяє підвищити рівень підготовки кадрів для науки з урахуванням тенденцій та перспектив розвитку ринку праці, забезпечити зростання ефективності досліджень та розробок, якості освітньо-професійних програм вищої освіти, а також сприяє закріпленню у науці та освіті молодих фахівців.

Системоутворюючим фактором інтеграції стає взаємоприспосовування цілей суб'єктів інтеграції. Так з'являється комплекс індивідуальних цілей, досягнення яких переслідує окремо кожен суб'єкт, але це вигідно всьому науково-освітньому кластеру. Поставлені цілі посилюють зв'язки суб'єктів, насамперед, опосередковані співробітниками, здобувачами вищої освіти, аспірантами, докторантами та сприяє підвищенню рівня цілісності інтегративної структури, роблять результати наукових досліджень швидко затребуваними, природно забезпечуючи трансферт науки в освітній процес та практику. Отримані доходи суб'єктів кластера можуть бути одним із джерел фінансування фундаментальної науки, способом інвестування коштів, отриманих у вигляді плати за навчання, у наукові дослідження ЗВО. Таким чином, наука та освіта підтримують конкурентоспроможність промисловості, а бізнес є одним із джерел подальшого фінансування освіти та науки.

Навчально-методичне спрямування передбачає проектування, розробку та впровадження якісно нових конкурентоспроможних на світовому рівні освітніх програм від прикладного бакалаврату до докторантури (основний акцент на магістерські, аспірантські та докторантські програми), заснованих на інтеграції освітньої, наукової, виробничої та підприємницької діяльності.

Інтелектуалізація виробництва визначила, своєю чергою, активний розвиток освіти як сфери відтворення наукового потенціалу та продуктивних сил загалом. Освіта в умовах індустріального суспільства збільшує продуктивність праці та робить результати праці цінними як з точки зору якості останнього, так і важливості його для суспільного розвитку загалом.

Крім того, рівень освіти в суспільстві збільшує кількість та швидкість здійснення наукових відкриттів, а також швидкість їх поширення у виробничій сфері.

Процес інтеграції захоплює та перетворює всі рівні освіти, систему та інфраструктуру науки та виробництва. В даний час наукова політика напряму полягає у створенні резерву фундаментальних наукових ідей та підготовці відповідних фахівців для розробки нових технологій; зниженню фінансового ризику науково-технічних проєктів; здійсненні посередництва при організації взаємодії академічної та прикладної науки.

Вивчення тенденцій змісту інтеграції, відображених у нормативно-правових документах, наукових дослідженнях свідчить про посилення фундаментальної та прикладної складової і в освіті, і в наукових дослідженнях. Міждисциплінарний характер освітніх програм з менш вузькою спеціалізацією навчальних планів та з більш відкритою та мобільною системою освіти для студентів та викладачів надає змогу отримати фахівця широкого спектру. Пріоритетним завданням інтеграції освіти та університетської науки є розробка та реалізація освітніх програм у стратегії позиціонування університетів на міжнародних освітніх та науково-інноваційних ринках, насамперед, у регіонах стратегічних пріоритетів країни.

Кадровий напрямок інтеграції передбачає залучення до освітньої діяльності працівників науки, виробництва, бізнесу, органів влади. І навпаки, підвищення кваліфікації викладачів ЗВО з комплексу питань, пов'язаних з підготовкою та реалізацією інноваційних освітньо-професійних та науково-освітніх програм, вивчення міжнародного досвіду, використання сучасної міжнародної термінології з предмету, вивчення досвіду практичного застосування новітніх технологій, активну підготовку іноземними мовами у сфері професійного спілкування. Ідеалом інтеграції науки і освіти є залучення до процесу викладання співробітників, які працюють у науці, добре обізнаних про сучасні наукові досягнення і володіють мистецтвом викладання студентам сформованого на цій основі навчального матеріалу.

Таким чином, в умовах інноваційної орієнтованості роль інтеграції університетської науки та освіти безперечно зросла, що дозволить покращити якість вищої освіти та підготувати фахівців широкого спектру. Проведення інтеграції дисциплін з дослідницькою діяльністю сприятиме розвитку компетентностей у студентів, розвиватиме навички наукових досліджень, навичкам роботи в команді та постійному самовдосконаленню.

УДК: 575.1:631.52

Т.І. Гопцій, д-р с.г. наук, проф. (ДБТУ, Харків)
Р.В. Рожков, канд. біол. наук, доц. (ДБТУ, Харків)
Д.В. Чуйко, PhD з агрономії, асист. (ДБТУ, Харків)
Н.П. Турчинова, канд. с-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

РОЛЬ ВЧЕННЯ ПРО СВІТОВІ ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО СЕЛЕКЦІОНЕРА

Генетичні ресурси рослин мають ключове значення для забезпечення продовольчої, економічної, екологічної та соціальної безпеки як у глобальному масштабі, так і в межах кожної окремої країни. Світова практика показала, що найефективніший спосіб зберігати, збагачувати та використовувати ці ресурси полягає у створенні та підтримці генбанків. У таких банках зберігаються зразки родів, видів і форм культурних рослин та їхніх диких співродичів, які містять спадкові ознаки й корисні властивості. За інформацією ФАО, на сьогодні у світі діє приблизно 1750 генних банків, де зберігається понад 7 мільйонів зразків насіння, тканин та іншого рослинного матеріалу. Ефективне ведення генетичних банків допомагає зберегти генетичне різноманіття рослин та зробити його доступним для наукової спільноти, яким він служить вихідним матеріалом при створенні нових сортів. Таким чином вирішується важливе завдання припинення втрати біорізноманіття та підвищення продуктивності й стабільності сільськогосподарського виробництва.

На сьогодні збереження та ефективне використання генетичного різноманіття рослин для забезпечення продовольчої, економічної, екологічної, соціальної безпеки та розвитку, – одна з найбільш актуальних проблем людства. В Україні цю діяльність на початку ХХ сторіччя ініціювали такі видатні вчені як А. Є. Зайкевич, П. В. Будрін, В. Я. Юр'єв, Б. К. Єнкен, М. І. Вавілов, М. М. Кулешов, Л. М. Делоне та інші.

Основним завданням наукових досліджень на найближчу перспективу є подальше поповнення генофонду, створення ознакових і генетичних колекцій, підвищення ефективності використання генофонду в селекції та розширення міжнародного співробітництва. Це вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців – селекціонерів, які б змогли ефективно проводити роботу пов'язану з залученням, вивченням, використанням та зберіганням генетичних ресурсів.

З цією метою на кафедрі генетики, селекції та насінництва на спеціальності 201 «Агроніомія» для здобувачів освітнього ступеня бакалавр введена дисципліна «Генетичні ресурси рослин».

Завданням дисципліни «Генетичні ресурси рослин» є формування у слухачів системи знань щодо генетичного різноманіття видів, сортів і форм рослин, які відрізняються за комплексом морфо-фізіологічних та господарських ознак, основних принципів інтродукції рослин, формування, збереження та використання світових і вітчизняних генетичних колекцій, ознайомлення з інформаційним забезпеченням системи генетичних ресурсів України.

У результаті вивчення дисципліни здобувач набуває знань щодо світового досвіду збереження генетичних ресурсів, світові генбанки рослин; систему генетичних ресурсів рослин України, основні форми збереження генетичного різноманіття рослин; основні генетичні центри походження та формоутворення культурних рослин, їх локалізацію; наукові основи інтродукції рослин; принципи формування колекцій генетичних ресурсів, види колекцій; можливість та схеми використання ознак донорів для селекційних цілей; насіннезнавчі основи, технологію збереження насіння в насіннесховищах та його регенерації: структуру і функції баз даних інформаційної системи „Генофонд”.

Здобувачі набувають навичок користуватись навчальною, методичною та науковою літературою; комп'ютерними базами даних інформаційної системи „Генофонд”; аналізувати банк даних базових, ознакових, генетичних, спеціальних колекцій: використовувати класифікатор-довідник, вести пошук і добір вихідного матеріалу з необхідними параметрами та вміння в селекційній роботі.

Водночас під час проходження практики студенти приймають активну участь під керівництвом науково-педагогічних працівників кафедри у виведенні нових ліній, сортів, гібридів різних сільськогосподарських культур. За останні роки кафедрою створено лінії пшениці м'якої озимої та ярої, соняшнику, амаранту та ячменю звичайного ярого, які передані до Національного центру генетичних ресурсів України, а сорти амаранту (рис. 1): Ультра, Харківський 1, Сем, Лера, Студентський, Роганський, Вогняна кулька, Надія, ячменю- сорт Мономах, квасолі – Докучаєвська занесені до Державного реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні. Крім того, здобувачі мають можливість проходити практику на базі Національного центру генетичних ресурсів України. Це відкриває перспективи щодо участі в експедиціях, які є важливим і ефективним шляхом залучення зразків генофонду, переважно з дикої флори та форм народної селекції, що вирощуються *on farm*.

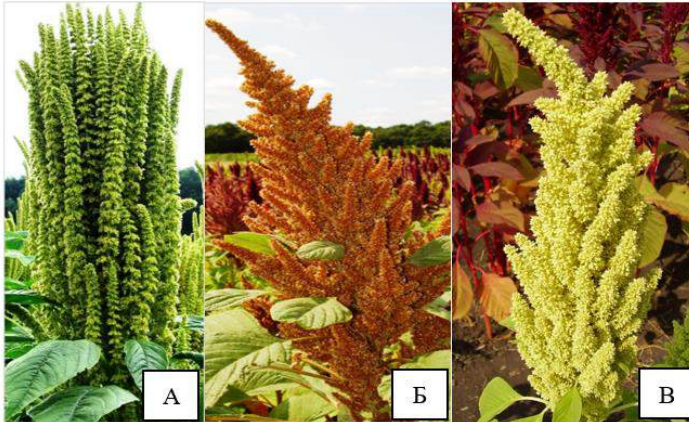

Рисунок. 1. Сорти амаранту: А – Ультра, Б – Студентський, В – Харківський 1

Особливий інтерес у здобувачів освіти, щодо можливостей міжнародної співпраці представляє досвід доцента кафедри генетики, селекції та насінництва Рожкова Р. В. набутий в ході проведення трьох міжнародних експедицій зі збору насіння генетичних ресурсів культурних рослин та їх диких співродичів, учасником і організатором, яких він був в 2008 та 2009 рр. Результатом цих експедицій стало поповнення Національного генбанку України новими унікальними зразками генофонду, обмін цінним вихідним матеріалом між країнами-учасницями експедиції, спільні публікації, отримання грантів на подальші дослідження.

В 2024 році кафедрою генетики, селекції та насінництва заключенні міжнародні договори з Інститутом кормових культур (м. Плевен, Болгарія), Інститутом рослинництва (м. Прага-Рузіне, Чехія) та Технічним університетом Варна (м. Варна, Болгарія), в яких передбачені селекційні програми, спрямовані на створення нових сортів і збереження існуючого генетичного різноманіття, а також можливість обміну здобувачами.

Таким чином створення і підтримка генбанків є ключовим елементом у збереженні цього важливого ресурсу. Важливим завданням є підготовка фахівців-селекціонерів, здатних ефективно працювати з генетичним матеріалом для розвитку нових сортів рослин. Запровадження спеціальних навчальних дисциплін і практична робота студентів сприяють формуванню необхідних знань та навичок для майбутніх спеціалістів у галузі генетичних ресурсів.

УДК 37.06:378.147

А.А. Горбатюк, здоб. ступ. PhD (ХНПУ імені Г.С. Сковороди, Харків),
пом. нач. навч. відділу ННЦ (НАНГУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В реаліях провадженого воєнного стану і у період відновлення України військовослужбовці Національної гвардії України виконують низку завдань, пов'язаних, як з обороною нашої держави, забезпеченням безпеки суспільства, зокрема як визначено у статті 1 Закону України «Про Національну гвардію України»: «призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки» [1]. Відповідно для реалізації такої багатоаспектної мети-місії під час підготовки військовослужбовців Національної гвардії України багато уваги приділяється створенню умов для забезпечення соціальної відповідальності. Термінологічне поле явища соціальної відповідальності ми розуміємо з опорою на міркування і висновки, наведені в аналітичній доповіді авторів О. Оржель, О. Петроє, Н. Шофолова, О. Литовченко [2]. Щодо сутності і технологій розвитку критичного мислення, використання потенціалу міжуніверситетських комунікаційних заходів, ми послуговувалися пропозиціями і висновками, презентованими у наукових публікаціях В. Ворожбіт-Горбатюк, С. Золотухіної, Т. Собченко [3], І. Хижняк [4].

Метою цієї публікації визначено акцентуацію уваги на проблему формування критичного мислення у майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України для забезпечення соціальної відповідальності у напрямі цілей професійної діяльності Національної гвардії України. Публікація виконана відповідно до змісту тематики секції 3, блок «формування дослідницьких компетенстей науково-педагогічних кадрів», оприлюднених в інформаційному листі міжнародної науково-методичної конференції «Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності в умовах європейської інтеграції».

Критичне мислення майбутнього військовослужбовця Національної гвардії України з-поміж спільних рис має також

особливості, визначені сферою майбутньої професійної діяльності, обумовленої проходженням військової служби і виконанням бойових завдань. Таке мислення ми розуміємо як усвідомлена здатність обмірковувати і приймати виважені рішення, спрямовані на захист, охорону життя, прав, свобод, законних інтересів громадян, суспільства і держави. На відміну від інших напрямів фахової підготовки, критичне мислення військовослужбовця обов'язково корелюється із ціннісними орієнтирами Національної гвардії України, наприклад принциповими приписами зі статті 3 Закону України «Про Національну гвардію України»: «верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, позапартійності, безперервності, законності, відкритості для демократичного цивільного контролю, прозорості, відповідальності, централізованого керівництва та єдиноначальності» [1]. Ці принципи виразно значущі для забезпечення соціальної відповідальності, що визначені стандартом ISO 26000: прозорість і підзвітність, повага прав людини, етична поведінка, повага міжнародних норм поведінки, визнання верховенства права, повага інтересів стейкхолдерів [5]. Тому у технології формування критичного мислення у майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України для забезпечення соціальної відповідальності у напрямі цілей професійної діяльності Національної гвардії України так само є відмінності. На наш погляд, ці відмінності передбачають розширення алгоритмів роботи, спрямованої на формування критичного мислення у майбутніх військовослужбовців.

Зокрема, на наш погляд, першочерговим слід спрямувати роботу на розвиток загального і дивергентного мислення для здатності поєднувати стандартні і нестандартні види інформації, способи її подачі і обробки), відпрацювання на практиці алгоритмів загальних стратегій дій для усвідомленості цілей професійної діяльності і відповідних оперативних завдань. Усвідомленість у цьому контексті передбачає сувору кореляцію суті проблеми з завданнями професійної діяльності і переліком засобів і заходів, які припустимі в діяльності військовослужбовця Національної гвардії України. Також важливим для майбутнього військовослужбовця Національної гвардії України є не лише уміння знаходити і обґрунтовувати способи вирішення реальної проблеми, але й забезпечувати чітке узгодження з цінностями Національної гвардії України, усвідомлювати вплив цих цінностей на прийняті рішення і обрані стратегії виконання оперативних завдань. На цьому етапі важливо, на наш погляд, дати майбутнім військовослужбовцям глибинні знання і досвід розроблення наукової методології, алгоритми формування і доведення гіпотез, обґрунтування

висновків. Така наукова спрямованість формування критичного мислення сприятиме набуттю позитивного досвіду успішного вирішення проблем професійної діяльності, містить значний потенціал для особистісного і професійного зростання гвардійців Національної гвардії України у таких аспектах, як: демократизація наукових знань, усвідомленість і недопущення небезпек нерівності і соціальної несправедливості, дискримінації, створення умов діалогу між цивільними і військовими структурами задля забезпечення безпеки суспільства. Це не вичерпний перелік особливостей формування критичного мислення у майбутніх військовослужбовців Національної гвардії України. Інші особливості визначаються спеціалізацією і фактичним змістом програм фахової підготовки.

Перспективою окремого розроблення заявленої у назві проблеми вбачаємо розроблення соціально значимих просвітніх проєктів і навчальних програм для формування критичного мислення військовослужбовців Національної гвардії України, які мають статус ветеранів, учасників бойових дій.

Інформаційні джерела

1. Про Національну гвардію України. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 17, ст.594, поточна редакція від 16.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
2. Соціальна відповідальність у закладах вищої освіти України: результати соціологічного опитування. Аналітична доповідь. О. Оржель, О. Петрос, Н. Шофолова, О. Литовченко; за наук. ред. О. Петрос. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 70 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-63-6-2023>
3. Ворожбіт-Горбатюк В.В., Золотухіна С.Т., Собченко Т. М. Техніки розвитку критичного мислення у змісті освітньої програми «Освітологія». *Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення* : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (26 травня 2022 р., м. Харків). Харків : ФОП Петров В. В., 2022 р. С.55-57.
4. Хижняк І.А., Ворожбіт-Горбатюк В.В. Міжуніверситетські комунікаційні заходи як спосіб формування регіонального дослідницького середовища. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Слов'янськ, 2021. Вип. 14. Ч.1. С. 5–18. <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/236444/234962>
5. ISO 26000: guidance on social responsibility. <https://iso26000.info/iso26000>

УДК 378:4

Т.Е. Городецька, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО ПРОСТОРУ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ

Інтеграція наукових інституцій та університетів до європейського наукового простору є важливим кроком для розвитку сучасної університетської науки та освіти, оскільки в епоху глобалізації знань, інновацій та технологій участь у європейських наукових програмах і ініціативах відкриває нові горизонти для науково-педагогічних працівників і студентів. Сучасні виклики та вимоги до науки вимагають від університетів активної участі в міжнародних дослідницьких проектах і міждисциплінарних дослідженнях, що стає можливим завдяки співпраці в межах європейського наукового простору.

Європейський дослідницький простір є: системою науково-дослідницьких програм, що сприяють об'єднанню наукових ресурсів; частиною Європейської зони знань, яку формує знанневий трикутник, що включає дослідження, освіту та інновації, визначені Лісабонською стратегією як рушійні сили економіки, основаної на знаннях; інструментом досягнення економічного лідерства ЄС на світовій арені [1].

Зазначимо, що 10 лютого 2021 року за № 167 була затверджена Дорожня карта інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору (ЄДП). Документ був розроблений у співпраці з робочою групою "Євроінтеграція" Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій. Дорожня карта включає 8 довгострокових пріоритетів, кожен з яких містить основні цілі, завдання та індикатори [2].

Інтеграція до європейського наукового простору дозволяє університетам долучитися до різноманітних грантових програм, таких як Horizon Europe, Erasmus+ та COST, за рахунок яких фінансуються інноваційні проекти, мобільність науковців і студентів, а також розвиток інфраструктури для досліджень. Університети, які стають учасниками таких програм, мають можливість покращити свою матеріально-технічну базу, розширити лабораторні та дослідницькі можливості. Співпраця з провідними науковими центрами Європи сприяє також підвищенню рівня кваліфікації викладацького та

наукового персоналу через стажування, обмін досвідом, доступ до передових технологій та методологій досліджень, що, в свою чергу, підвищує якість освітніх програм і наукових досліджень, стимулюючи розвиток інноваційних підходів у різних галузях науки.

Участь у європейських проєктах також відкриває можливості для інтеграції університетів у міжнародні дослідницькі консорціуми, що дозволяє долучатися до вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату, сталий розвиток, охорона здоров'я та енергетична безпека. Спільні дослідження в рамках європейського наукового простору (ЄНП) допомагають розвивати міждисциплінарні напрямки науки, об'єднуючи експертів з різних країн для створення нових підходів до актуальних викликів сучасності. Крім того, інтеграція до ЄНП сприяє підвищенню міжнародного авторитету університетів, оскільки визнання їхніх наукових досягнень на європейському рівні покращує можливості для залучення іноземних студентів та науковців, що сприяє розвитку університетської науки через обмін ідеями та знаннями.

Європейський досвід також відіграє важливу роль у запровадженні нових стандартів академічної доброчесності та якості наукових досліджень. Університети Європи дотримуються принципів відкритої науки, яка передбачає доступність результатів досліджень для широкого загалу та взаємодію між науковими спільнотами різних країн, тому для України важливо перейняти ці підходи, щоб підвищити прозорість наукових досліджень та уникнути плагіату.

Таким чином, інтеграція до європейського наукового простору відкриває для університетської науки нові можливості для розвитку, міжнародної співпраці та підвищення конкурентоспроможності на глобальному ринку знань. Загалом, впровадження європейського досвіду в модернізацію університетської науки в Україні сприятиме її міжнародній інтеграції, підвищенню якості наукових досліджень та ефективному використанню наукових ресурсів, тому важливим завданням є продовження адаптації кращих європейських практик, що забезпечить сталий розвиток наукового потенціалу країни.

Інформаційні джерела

1. Топузов О., Локшина О., Джурило А., Шпарик О. Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні. *Український Педагогічний журнал*. 2023. №4. С. 5–19. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/698/771>
2. Мозолевич Г. Інтеграція України до міжнародного Європейського простору. 17 грудня 2021 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://www.mon.gov.ua>

УДК 001.89:378.12:364.658(477)

В.А. Гросул, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

С.О. Зубков, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ У РИЗИКУ

Війна в Україні створила нерівні умови для дослідників, особливо негативно вплинувши на тих, хто залишився в Україні. Дослідники-немігранти та внутрішні мігранти стикаються з серйозними викликами у своїй професійній діяльності, включаючи обмежений доступ до наукової інфраструктури, ризику для життя та складнощі з професійною самореалізацією.

Діюча політика підтримки дослідників у ризику передбачає їхню підтримку від наукових установ та університетів у інших країнах. Значний рівень підтримки забезпечується реалізацію низкою програм та проєктів від ЄС, США, Канади тощо. На прикладі України така підтримка дуже допомагає дослідникам – зовнішнім мігрантам в умовах війни, які у цілях безпеки вимушені були поїхати за межі України. Через те, що виїхати вільно з України можуть жінки та лише невелика група чоловіків (хто має 3 та більше дітей, старше 60 років, має інвалідність тощо) маємо порушення рівності доступу українських дослідників до можливостей професійного зростання, доступу до наукової інфраструктури тощо у країнах ЄС. На наш погляд, особливої підтримки потребують такі групи дослідників в Україні:

1. Дослідники – немігранти, які залишилися в місцях їх постійного проживання, не дивлячись на ризики військових дій. Для такої групи дослідників можливість повноцінно займатись науковою діяльністю в Україні обмежена, особливо у Східних регіонах, які наближені до лінії бойових дій. У таких регіонах, як Харків, проводити наукову роботу у лабораторіях можливо лише там, де є захисні споруди, а таких практично немає. Значна кількість приміщень для наукової роботи 32 харківських університетів зруйнована або пошкоджена (найбільше в Україні) [1], адже наукова та освітня інфраструктури прикордонних з Росією міст є пріоритетною ціллю для нанесення ракетно-бомбових ударів Росією. Тож, така цільова група дослідників, які залишаються у місцях свого проживання не має можливості повноцінно займатися науковою діяльністю.

2. Дослідники – внутрішні мігранти, які перемістилися з небезпечних регіонів у більш безпечні регіони України. Така група дослідників працює дистанційно, оскільки не має можливості фізичного

доступу до лабораторій та дослідницької інфраструктури. Вони відчують більший рівень безпеки за своє життя, порівняно з першою групою, проте втрачають у можливостях професійного розвитку. Так, дослідження свідчать, що 44% цієї групи дослідників відчують складності з професійною самореалізацією, що у півтора рази вище, ніж у інших груп українських дослідників [2].

Згідно з дослідженнями ці дві групи дослідників помітно більше відчують вплив таких чинників, які впливають на мотивацію до наукової діяльності, як неадекватна оплата праці, нестабільність соціального забезпечення, підвищена професійна активність та недостатня державна підтримка [2].

Вирішення перелічених викликів лежить в площині підтримці таких груп дослідників, що має посилювати їхню мотивацію до наукової діяльності. Дослідники з України мають ініціювати створення та реалізацію проєктів та програм перед різними міжнародними фондами, програмами та мережами.

Для підтримки українських дослідників, які знаходяться в ризику, особливо тих, хто залишився в Україні, можна запропонувати комплекс заходів, спрямованих на забезпечення їхньої професійної діяльності та розвитку. Ключовим елементом цієї підтримки є надання грантів на наукові дослідження для виконання їх безпосередньо в Україні. Ці гранти повинні враховувати специфічні умови роботи в країні, що перебуває у стані війни, та бути достатньо гнучкими для адаптації до мінливих обставин. Вони можуть включати фінансування не лише самого дослідження, але й придбання необхідного обладнання, яке могло бути втрачене через військові дії.

Паралельно з грантовою підтримкою, важливо забезпечити постійне підвищення кваліфікації дослідників через проведення тренінгів з підвищення дослідницької майстерності. Ці тренінги можуть охоплювати широкий спектр тем: від методології проведення досліджень в умовах обмеженого доступу до ресурсів до навичок написання грантових заявок та наукових публікацій міжнародного рівня. Особливу увагу варто приділити навчанню роботі з сучасними цифровими інструментами для дистанційної співпраці та аналізу даних.

Важливим аспектом підтримки є залучення українських дослідників до міжнародних дослідницьких мереж для встановлення та підтримки професійних контактів. Це може відбуватися через організацію віртуальних конференцій, семінарів та воркшопів, де українські вчені могли б презентувати свої роботи та обмінюватися ідеями з колегами з інших країн. Створення спеціальних онлайн-платформ для нетворкінгу також може сприяти цьому процесу.

Залучення українських дослідників до проведення спільних дистанційних досліджень з міжнародними партнерами є ще одним важливим напрямком підтримки. Це дозволить не лише підтримувати професійний рівень українських вчених, але й забезпечити їхню інтеграцію в глобальний науковий простір. Такі спільні проекти можуть охоплювати різні галузі науки та передбачати різні форми співпраці – від обміну даними до спільного написання наукових статей.

Забезпечення пільгового або безкоштовного доступу до програмного забезпечення для обробки даних та доступу до наукових баз даних є критично важливим для підтримки дослідницької діяльності в умовах обмежених ресурсів. Це може включати доступ до платних наукових журналів, статистичних пакетів, спеціалізованого програмного забезпечення для моделювання та аналізу даних. Крім того, важливо забезпечити доступ до потужних обчислювальних ресурсів, які можуть бути необхідні для проведення складних розрахунків або аналізу великих обсягів даних.

Додатково до цих заходів, варто розглянути можливість створення віртуальних лабораторій, які б дозволили українським дослідникам проводити експерименти дистанційно, використовуючи обладнання, розташоване в безпечних місцях. Також важливо забезпечити психологічну підтримку для дослідників, які працюють в стресових умовах війни, через організацію онлайн-консультацій та груп підтримки.

Нарешті, необхідно розробити механізми для визнання та валідації результатів досліджень, проведених в таких екстремальних умовах, щоб забезпечити їхню інтеграцію в світовий науковий доробок та підтримати кар'єрне зростання українських вчених, що знаходяться в ризику попри складні обставини.

Підтримка дослідників, що знаходяться у ризику, особливо в умовах війни в Україні, є критично важливим завданням для збереження наукового потенціалу країни та забезпечення її майбутнього розвитку. Комплексний підхід до цієї підтримки, що включає фінансову допомогу, освітні можливості, сприяння міжнародній співпраці та забезпечення доступу до необхідних ресурсів, може значно пом'якшити існуючий негативний вплив на українську наукову спільноту.

Інформаційні джерела

1. Освіта під загрозою. URL: <https://saveschools.in.ua/#harkivska-oblast-popup>
2. Tsybuliak N., Lopatina H., Shevchenko L., Popova A., Suchikova, Y. Burnout and Migration of Ukrainian University Academic Staff During the War. *SAGE Open*. 2024. Vol. 14. №. 3. P. 21582440241279137. URL: <https://doi.org/10.1177/21582440241279137>.

УДК 372

Ю.Ф. Гудзь, д-р екон. наук, проф. (ПВНЗ «Європейський університет»)

С.С. Атаманська, канд. іст. наук, доц. (ПВНЗ «Європейський університет»)

ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Рівень економічного розвитку країн у XXI ст. будуть визначати науково-технічний прогрес та інтелектуалізація основних чинників виробництва: в глобальній економічній конкуренції виграють країни, які забезпечать сприятливі умови для наукових досліджень і науково-технічних розробок.

Проблема прискорення інноваційного розвитку держави нероздільно пов'язана з проблемою комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності, що виступає одним з основних стимулюючих чинників збільшення прибутків підприємств, завоювання більш місткого сегмента ринку, а також примноження національного багатства та підвищення рівня інноваційної безпеки[1]. Слід зазначити, що європейські країни інвестують значні кошти в розвиток науки та освіти, які продукують і поширюють нові знання для розробки нових продуктів, технологій, методів управління тощо. Інтелектуальна власність набуває характеру стратегічного потенціалу кожного підприємства, організації чи установи, комерціалізація якої дозволить підвищити конкурентоспроможність за рахунок введення в обіг накопиченого науково-технічного потенціалу, нових технологій і знань.

Із трансформацією суспільства, відповідно до сучасних потреб, особливої значущості набувають нематеріальні складові успішної роботи закладу вищої освіти, які являють собою інтелектуальну власність, інтелектуальний капітал, інтелектуальні ресурси та інтелектуальний потенціал установи[2]. У кожному закладу вищої освіти виконуються науково-дослідні роботи з метою забезпечення змісту і форм наукової, навчальної, творчої та виховної діяльності; безперервного підвищення компетентності і професійної майстерності кожного викладача; участі в роботі із впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних та інформаційних технологій [3].

Комерціалізація результатів наукових досліджень – це відповідальний етап роботи з результатами наукової розробки, котра пройшла капіталізацію й визначена об'єктом інтелектуальної власності,

на який одержано охоронні документи і який має специфічні ознаки, що дає можливість розглядати його як інноваційний товар, який відповідає умовам ринку.

Комерціалізація наукових розробок університетів включає в себе процес перетворення наукових досліджень зроблених у навчальних закладах, у продукти, послуги або технології, які можуть бути використані на ринку. Серед основних елементів слід виділити питання ідентифікація та захист інтелектуальної власності, що включає оформлення патентів на винаходи та авторських прав на розробки та надання ліцензій компаніям або іншим організаціям для використання технологій. Ідентифікація та захист інтелектуальної власності включають кілька ключових процесів та заходів, спрямованих на виявлення, захист і управління правами на інтелектуальну власність. Це включає в себе наступні аспекти:

- визначення, які активи компанії чи фізичної особи підпадають під категорію інтелектуальної власності. Це можуть бути винаходи, торгові марки, авторські права, промислові зразки, комерційні таємниці та інші форми ІВ.

- оцінка новизни та унікальності: аналіз, чи є ці об'єкти новими, оригінальними і чи можуть вони бути захищені.

- процес офіційного закріплення прав на інтелектуальну власність через подання заявок до відповідних органів. Наприклад, патентування винаходів, реєстрація торгових марок, отримання авторських прав.

- регулярне відстеження і захист своїх прав, включаючи оновлення реєстрацій, ліцензування, передачу прав, а також моніторинг можливих порушень.

- використання правових інструментів для захисту своїх прав у випадку їх порушення, включаючи подання позовів, участь у судових розглядах та інші правові дії

- регулярне спостереження за ринком для виявлення можливих порушень прав.

- оперативне реагування на випадки порушень, включаючи звернення до суду або інших компетентних органів.

- проведення навчання для співробітників та інших зацікавлених осіб щодо важливості захисту інтелектуальної власності та методів його здійснення.

- підвищення обізнаності громадськості та бізнесу про важливість захисту інтелектуальної власності.

Загалом, ідентифікація та захист інтелектуальної власності є важливими складовими успішного управління інноваціями та

підтримки конкурентоспроможності на ринку. Особливо слід сказати про створення стартапів та спін-оффів що зумовлює створення бізнес-інкубаторів для підтримки стартапів, що базуються на університетських розробках та залучення венчурного капіталу, грантів та інших джерел фінансування для розвитку стартапів. Велике значення має співпраця з промисловістю по виконанню дослідницьких проектів на замовлення промислових партнерів, створення спільних підприємств з компаніями для розвитку і комерціалізації технологій.

Варто зазначити, що комерціалізація наукових розробок часто вимагає індивідуального підходу, і кожен проект може потребувати своєї власної методології оцінки.

Серед прикладів успішної комерціалізації:

1. MIT: Массачусетський технологічний інститут відомий своєю активною політикою комерціалізації, включаючи створення безлічі стартапів і ліцензування технологій.

2. Stanford University: Стенфордський університет має численні приклади успішних спін-оффів, таких як Google та Cisco.

3. University of California: Університет Каліфорнії має власну систему технологічного трансферу та ліцензування, що забезпечує комерціалізацію багатьох інновацій.

Комерціалізація наукових розробок університетів є важливим процесом, який допомагає перетворити наукові знання в економічно значущі продукти та послуги. Вона потребує тісної співпраці між дослідниками, підприємцями та промисловими партнерами, а також наявності інфраструктури для підтримки інновацій та підприємництва.

Інформаційні джерела

1. Шматенко Р. М. Комерціалізація результатів наукових досліджень аграрних наукових установ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://intkonf.org/shmatenko-rm-komertsializatsiya-rezultativ-naukovih-doslidzhen-agrarnih-naukovih-ustanov/>.

2. Ілляшенко С. М. Теоретико-методичні засади вибору напрямів комерціалізації знань на промислових підприємствах. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2017. С. 86–93.

3. Шушакова І. К. Особливості комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на вітчизняних підприємствах. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2015. Т. 2, No 19. С. 133–141. DOI: <http://dx.doi.org/10.18371/fcapt.v2i19.56922>.

УДК 001.9

О.І. Гуцуляк, канд. юрид. наук (ДонНУ ім. Василя Стуса, Вінниця)

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ПРАВНИЧОЇ НАУКИ: АКТУАЛЬНІСТЬ, ПІДХОДИ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Популяризація науки є тим інструментом, який дозволяє збільшувати рівень освіченості населення і, що є надзвичайно важливим, допомагає протистояти ворожим ІІсО, отже в умовах повномасштабної російсько-української війни розвиток науки не має гальмуватися, а з точністю до навпаки. «Без потужної передової науки надзвичайно важко повноцінно захищати державу від зазіхань агресора, забезпечувати її сталий розвиток та гідне майбутнє» – зазначив Президент України В. Зеленський, вітаючи науковців з нагоди Дня науки у травні 2023 р. [1]. Цікавим спостереженням здається те, що у складні періоди існує ціла низка можливостей для популяризації науки. Але дійсно проблемою є те, що в Україні немає комплексного підходу, системного сформованого розуміння цінності популяризації науки як важливої складової сучасних держави та суспільства [2].

Популяризації науки та особливостям науково-популярних творів присвячено чимало праць дослідників. Базові вимоги до науково-популярних видань, стилю викладу, термінології, принципи популяризації наведені в працях С. Антонової, Е. Лазаревич, М. Сікорського. Дослідниками питань популяризації науки є О. Болдирев, Б. Грушецький, Г. Рій, І. Свеженцева, К. Шаванова. Серед активних популяризаторів науки варто згадати К. Безкоровайного, О. Маслову, Е. Андрущенко, В. Жуленка, А. Сененка, Є. Синицю та ін.

Варто визнати, що впродовж останніх років зросло розуміння важливості донесення досягнень науки до суспільства у зрозумілому та актуальному форматі. Наприкінці 2020 р. було створено Комісію НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності, а на початку 2022 р. було засновано премію НАН України «За популяризацію науки» [3].

Відомий український блогер і популяризатор науки А. Сененко вважає популяризацію, фактично, засобом реалізації просвітницької функції науки. Вона дає змогу підтримувати критичне мислення і певний мінімальний рівень розуміння складності навколишнього світу й особливостей його розвитку [4].

З осені 2011 року в Україні функціонує сайт «Моя наука» як спільний проєкт з ініціативною групою вчених НАН України [5]. На

сайті заявлено, що «Тематика сайту – популяризація науки. Це доволі широкий спектр, сюди входять як гуманітарні так і технічні науки, аж до філософії науки та наукового методу». Але якщо поцікавитися категоріями, представлені популярні дописи з біології, медицини, хімії, трохи менш численні – з філософії та психології, наявні навіть дописи з палеонтології. І практично нічого з області юриспруденції.

Трохи краще справи із сайтом Куншт. У рубриці «Суспільство» можна зустріти поодинокі дописи юридичного спрямування, наприклад, з авторського права. Щоправда, сусідять вони із публікаціями про нечисту силу, матриархат та субкультури [6].

Діяльність блогерів-юристів в соціальних мережах обмежується особливостями правозастосування у різних галузях, тобто йдеться здебільшого про правове виховання, правничий «лікнеп». А ось науковцям в сфері права, виходить, нема чим поділитися з ненауковою громадськістю. І це на тлі того, що статистика з року в рік демонструє тенденцію зростання питомої ваги дисертацій з гуманітарних та соціальних спеціальностей, серед яких лідерами є юридичні, педагогічні і економічні науки [7].

Правникам, як практикам, так і науковцям, треба бути більш відкритими до спілкування не лише всередині своєї фахової «бульбашки», а з різними соціальними групами. Під час військової агресії надзвичайно важливо не просто надавати практичні поради, як отримати відстрочку від мобілізації, а й поширювати знання зі сфери міжнародного гуманітарного права, протидіяти «вкидам» щодо того, що «в Україні військовий стан, а «ніяка не війна», роз'яснювати у доступній формі зміст реформ, які тривають, заохочувати громадськість приймати активну участь у громадських обговореннях проєктів законів, перекладати «українською» з фахової мови ті самі проєкти нормативних актів і пропозиції до них, спростовувати некоректне тлумачення законодавства, тощо. Це може стати вагомим внеском у формування правової ідеології нашого суспільства. Як вважає О. Гавриленко, цільовим аспектом правової ідеології є продукування, *популяризація* та обґрунтування певних правових ідей, принципів та позицій [8, с. 12].

Одним зі способів популяризації правничої науки здається розширення її методологічного інструментарію. Так, запровадження методів математичної статистики у правничі дослідження ймовірно допоможе сформувати таку компетентність правника як здатність популяризувати правничу науку та поширювати інформацію (ідеї) не лише професійною, а й універсальною мовою кількісних параметрів.

У якості позитивного досвіду популяризації науки можна вивчити підхід польських колег. Пані Дорота Савіцька, популяризаторка науки

Медичного університету Білостока радо ділиться досвідом своєї діяльності на жиніві наукопопу. Наприклад, у поточному 2024 році відбувся ювілейний 20-й Підляський фестиваль науки і мистецтва, організований спільно Підляськими університетами та Білостоцьким науково-технологічним парком [9], і рівень зацікавленості населення до заходів є вражаючим.

Замість висновків здається за доцільне поставити питання, у чому основна причина плачевної ситуації з юридичним наукопопом. У тому, що правнича наука перетворилася у конвейер задля множення осіб з науковим ступенем? Чи у тому, що правники створили закритий клуб, куди нефахівцям вхід якщо не неможливий, то значно утруднений? Чи у відсутності усвідомлення важливості популяризації для правового виховання і формування правової ідеології? У будь-якому випадку, ситуацію треба виправляти. Юридична громадськість має бути більш відкритою до усіх членів суспільства, а також рад відкликатися на запит бізнесу щодо пояснення актуальних складних наукових питань, а в часи криз – долучатися до роботи експертних груп.

Інформаційні джерела

1. Вітання Президента України науковцям з нагоди Дня науки. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: vitannya-prezidenta-ukrayini-naukovcyam-z-nagodi-dnya-nauki.
2. Популяризація науки під час криз та війн: виклики та можливості. Проект «Наука в небезпеці». URL: <https://scienceatrisk.org>.
3. Натаров О. Популяризація науки в умовах війни: роль наукових бібліотек. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1863>.
4. Сененко А. Від кількості до якості. Як еволюціонує популяризація науки в Україні. *Національна академія наук України*. URL: <http://www.nas.gov.ua>.
5. Моя наука. URL: <https://my.science.ua/>.
6. КУНШТ. Українське науково-популярне медіа. URL: <https://kunsht.com.ua/>.
7. Гончарук Є., Черніга Р. Як зупинити вал фейкових наукових дисертацій? *Громадське радіо*. URL: <https://hromadske.radio/podcasts>.
8. Гавриленко О. Правова ідеологія як загальнонаукове поняття та юридична категорія. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 9-12. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/03/3.pdf>.
9. Kilkanaście tysięcy pasjonatów nauki było z nami podczas XX Podlaskiego Festiwalu Nauki i Sztuki. URL: <https://podlaskifestiwal.pl>.

УДК 331:005.95/96

О.А. Даниленко, канд. екон. наук, доц. (*КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Київ*)

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У сучасному світі, що стрімко змінюється, в умовах глобалізації, інноваційних технологій та постійного оновлення знань, науково-педагогічні працівники мають бути не лише споживачами знань, але й активними їх генераторами. Формування і розвиток дослідницьких компетентностей у таких фахівців є одним із пріоритетних завдань науково-освітніх установ, і має суттєве значення для підвищення якості освіти, розвитку науки, ефективної діяльності загалом. Загалом «концепція компетентнісного підходу – інтегрована концепція, яка формує основні принципи управління персоналом в сучасних організаціях, де персонал розглядається як людський капітал, здатний значною мірою сприяти успіху організації» [2, с. 488].

Питаннями формування та розвитку дослідницьких компетентностей у науково-педагогічних працівників активно займаються науковці [1-5], праці яких можуть слугувати цінним джерелом інформації для педагогів-науковців, які прагнуть розвивати свої дослідницькі компетентності. На нашу думку, дослідницькі компетентності – це сукупність знань, вмінь та навичок, необхідних для успішного здійснення дослідницької діяльності науково-педагогічним працівником. Вони сприяють розвитку критичного мислення, самостійності та креативності, що є важливими для вирішення складних завдань. До змісту дослідницьких компетентностей відносимо наступні основні компоненти :

– знання: основ наукових методів досліджень, теоретичних знань з обраної теми дослідження, видів наукових досліджень (експериментальних, теоретичних, емпіричних тощо), методології збору та аналізу даних (статистичних методів, кількісних та якісних методів дослідження), інформаційних технологій, які використовуються в дослідженнях (програмного забезпечення для обробки даних тощо), прав та академічної доброчесності в наукових дослідженнях;

– вміння: формулювання чітких та актуальних дослідницьких питань, проведення огляду літератури та вміння користуватися науковими базами даних, планування та організації дослідницької

діяльності, вибору і застосування відповідних методів збору даних, аналізу та інтерпретації даних, що були зібрані під час дослідження, комунікувати за результатами дослідження (письмово та усно);

– навички: критичного мислення та аналітичного підходу до обробки інформації, уміння працювати в команді для виконання дослідницьких проєктів, управлінські навички, необхідні для ведення проєктів (таких, як планування та контроль за виконанням), основ статистичного аналізу та роботи з науковими програмами (наприклад, SPSS, R, Excel), написання наукових статей, звітів та презентацій.

Ці складові взаємопов'язані і взаємодоповнюють одна одну, формуючи комплексну систему компетентностей, необхідних для виконання дослідницької роботи на різних етапах. Безперервне навчання та розвиток дослідницьких компетентностей – основа конкурентоспроможності науково-педагогічного працівника в інформаційному суспільстві. Алгоритм розвитку дослідницьких компетентностей може бути наступним:

1. Оцінка потреб у навчанні: проведення анкетування або опитування серед науково-педагогічних працівників щодо їхніх дослідницьких умінь та потреб у навчанні; аналіз результатів для визначення ключових областей, в яких потрібне вдосконалення.

2. Визначення цілей розвитку: визначення конкретних цілей, пов'язаних із розвитком дослідницьких компетентностей, наприклад:

- поглиблення знань про методи дослідження,
- розвиток навичок аналітичного мислення,
- поліпшення навичок написання наукових статей.

3. Розробка навчальної програми: розробка програми навчання, що включає теоретичні та практичні модулі; включення інтерактивних семінарів, тренінгів і воркшопів тощо.

4. Організація курсів підвищення кваліфікації, тренінгів, семінарів, вебінарів і т.п.: проведення курсів, тренінгів з основ дослідницьких методів, статистичного аналізу, написання наукових статей, використання наукових баз даних тощо.

5. Практична діяльність: заохочення до участі в наукових проєктах, конференціях та колабораціях; надання можливостей для проведення власних досліджень під керівництвом досвідчених науковців.

6. Менторство і коучинг: запровадження менторських програм, в рамках яких досвідчені науковці підтримують і навчають молодших колег: залучення експертів для проведення індивідуальних консультацій.

7. Оцінка прогресу: користуючись ранніми визначеними цілями, проводити регулярну оцінку прогресу; використовувати самооцінювання та зворотній зв'язок від колег.

8. Аналіз результатів та коригування програми навчання та розвитку: аналіз результатів навчальних заходів та проєктів; коригування програми навчання в залежності від отриманих результатів і нових потреб.

9. Популяризація досягнень: організація заходів для обміну досвідом (конференції, семінари); публікація статей у наукових журналах та інформаційних бюлетенях.

10. Безперервний розвиток: створення сприятливого середовища для безперервного професійного розвитку; заохочення до самостійного навчання та участі в зовнішніх освітніх програмах.

Цей алгоритм забезпечує системний та комплексний підхід до розвитку дослідницьких компетентностей науково-педагогічних працівників, що може суттєво підвищити їхній професійний рівень і ефективність досліджень.

Отже, розвиток дослідницьких компетентностей науково-педагогічних працівників – складний, багатогранний процес, що потребує системного підходу з боку освітніх установ, включає як навчальний процес, так і підтримку наукової діяльності. Лише через розвиток дослідницьких компетентностей можна забезпечити формування висококваліфікованих працівників, готових до викликів сучасності та здатних вносити свій вклад у розвиток науки і освіти.

Інформаційні джерела

1. Булатова Н.В. Особливості використання принципів управління дослідницької компетентності в підготовці педагогічних працівників. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 4. С. 824-836.

2. Даниленко О.А., Дудник А.А. Компетентнісний підхід як парадигма ефективного управління персоналом в сучасних умовах. Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 20 листопада 2023 року) [Електронний ресурс]. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 488-489.

3. Леврінц М., Варга Н., Попик Ю. Розвиток дослідницької компетентності майбутніх педагогів у вищій школі: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. 12. С. 67-78.

4. Мельник В.В. Дослідницька компетентність педагога: проблеми теорії та методики формування. *Вісник Луцького національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 35. С. 234-240).

5. Сисоева С.О., Козак Л.В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка. 2016. 155 с.

УДК 631.8 [631.1:633.3:633.8]

В.В. Дегтярьов, д-р с.-г. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.Ю. Щербаков, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНИЙ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ПАРТНЕРАМИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Неспровокована збройна агресія російської федерації (рф) проти України вже завдала та продовжує завдавати непоправних збитків і шкоди нашій державі – вбиває не лише життя Людини, але й катастрофічно нищить Природу. Агресивну загарбницьку війну у ХХІ ст., у вік небаченого науково-технічного і технологічного прогресу, здатна розв'язати тільки бездумна, егоїстична та терористично налаштована держава. Надто сумно і боляче, що такою виявилась рф, яка повністю себе зганьбила і стала ворожою не лише Україні, але й для країн усього цивілізованого Світу. Водночас війна завдала значного клопоту науково-дослідницькій роботі. У додаток до існуючих, ще далеко нерозв'язаних проблем, виникли нові, а саме – проблеми в необхідності максимально можливого усунення шкоди і збитків, які завдають Соціуму і Природі воєнні дії. Зрозуміло, що без поглиблених екосистемних наукових досліджень тут не обійтись. [1. с. 10].

У 2017 р. Асамблея ООН з навколишнього середовища (UNEA) визнала забруднення ґрунту основною глобальною проблемою для Порядку денного сталого розвитку до 2030 року, оскільки воно є загрозою для досягнення багатьох цілей сталого розвитку ООН (ЦСР), зокрема тих, що стосуються ліквідації бідності (ЦСР 1), відсутності голоду (ЦСР 2) і міцного здоров'я та добробуту (ЦСР). Серед іншого викиди CO₂ і N₂O із ґрунтів внаслідок їхнього нераціонального використання, що прискорюють зміну клімату (ЦСР 13). Також, забруднення ґрунтів призводить до їхньої деградації та втрати наземного (ЦСР 15) та водного (ЦСР 14) біорізноманіття, а також знижує безпеку та стійкість міст (ЦСР 11). Повномасштабна збройна агресія рф призвела до істотного загострення цієї глобальної проблеми, і, як наслідок, порушення та забруднення унікального ґрунтового покриву України, 60 % якого представлено найродючішими – чорноземними ґрунтами. Воєнна деградація ґрунтового покриву, на жаль, вже вийшла за рамки національної проблеми та набула глобального статусу, істотно погіршуючи стан світової продовольчої безпеки та руйнуючи досягнення цілей сталого розвитку ООН на

локальному та глобальному рівнях. Війна руйнує родючість ґрунту через його забруднення, фізичну та біологічну деградацію в таких масштабах, яких ніколи не було в історії людства. За поточним оцінюванням площа сільськогосподарських земель України з пошкодженим війною ґрунтовим покривом вже становить десятки мільйонів гектарів та продовжує зростати [1 с.179].

У сучасних умовах постійного зростання населення Землі в поєднанні з очікуваною втратою виробництва продовольства через глобальне потепління світова спільнота не може дозволити собі втрату або зниження якості великих площ продуктивної української землі. Надзвичайна ситуація, яка склалася з українськими сільськогосподарськими ґрунтами, нині більше турбує численні міжнародні організації глобального рівня, ніж національні органи державної влади. Найактивнішу позицію на сьогодні займають Всесвітня продовольча програма ООН (UN World Food Programme – WFP, <https://www.wfp.org>) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (UN Food and agricultural organization – FAO, <https://www.fao.org/home/en>) [1 с.180].

Принцип збереження просторової цілісності екосистем спрямований передусім на їхню поступову трансформацію земель, що постраждали від російської збройної агресії, в сучасні ноосферні об'єкти з високим рівнем екологічної стійкості, саморегуляції та життєзабезпечення, що зумовлюють збалансований розвиток.

Темою наших наукових досліджень є «Колоїдно-хімічні властивості чорноземів типових Лівобережного Лісостепу України в умовах глобальних змін клімату». Індивідуальним планом наукової роботи на другий рік передбачалося Визначення в досліджуваних ґрунтах основних колоїдно-хімічних характеристик: умісту і запасів гумусу, складу і умісту обмінно-увібраних катіонів, ЄКО, реакції ґрунтового розчину тощо. Але з огляду на неможливість проведення лабораторних досліджень у зв'язку з воєнною агресією, відсутністю на кафедрі умов для проведення досліджень, разом з керівником було прийнято рішення дещо змінити напрямок досліджень і проводити вивчення впливу гумусових речовин на зниження температурного стресу кліматичних умов на ріст і розвиток сільськогосподарських рослин. Для досягнення даної мети нами було проведено аналіз змін кліматичних умов Харківщини за останні 50 років. Вони показали підвищення середньорічної температури повітря, поверхневого шару ґрунту та зменшення кількості опадів, як протягом року так і в період вегетації сільськогосподарських культур.

Наступним етапом дослідження було вивчення впливу позакореневого підживлення гумусовими препаратами на ріст і розвиток сільськогосподарських рослин. Використовуючи постійний науковий зв'язок з випускниками ХНАУ ім. В.В. Докучаєва з науковцями Республіки Болгарія було заключено Договори про співпрацю з Інститутом виноградарства і виноробства (м. Плевен) Аграрної академії Болгарії, Інститутом гірського землеробства і гірського тваринництва (м. Троян) Аграрної академії Болгарії, Інститутом кормових культур (м. Плевен) Аграрної академії Болгарії та Технічним університетом (м. Варна). Черговим етапом міжнародної співпраці було заключення госпдоговірної теми 11-24 ДП «Вивчення впливу позакореневого використання різних стимуляторів росту на біопродуктивність сільськогосподарських культур та якість продукції» на 6 тис. євро з болгарською фірмою Пестицид ЕООД, яка передала для дослідження сім різних препаратів гумусових речовин, що відрізняються між собою умістом гумусових речовин та мікроелементів. Випробування препаратів здійснювалося на чотирьох сільськогосподарських культурах: овес, соняшник, соя і кукурудза. Дослідні ділянки були закладені в ТОВ АПО «Мрія» Богодухівського (в минулому Коломацький) районі Харківської області та ТОВ «Агроексперт» Харківського району Харківської області на основі договорів про співпрацю. В межах землекористування ТОВ АПО «Мрія» були закладені досліди щодо дослідження впливу позакореневого використання стимуляторів росту на урожайність вівса (*Avéna*). Дослідження використання стимуляторів росту на культури кукурудзи (*Zea mays*), соняшнику (*Helianthus L.*) і сої (*Glycine máxima (L.) Merr.*) проводилися на полях ТОВ «Агроексперт» Харківського району Харківської області.

Попередні результати досліджень показали, що використання для позакореневого підживлення вівса, соняшнику, сої та кукурудзи досліджуваних препаратів гумусових речовин має позитивний вплив. На нашу дамку, це пов'язано з позитивним впливом гумусовий речовин, що складають основу всіх досліджуваних препаратів, до спроможність рослин переносити температурний стрес, який дуже сильно проявлявся в кліматичних умовах Харківщини цього року.

Інформаційні джерела

1. Концептуальні підходи до відновлення ґрунтів, що постраждали від збройної агресії: монографія; за ред. С. А. Балюка, А. В. Кучера, І. В. Плisko. Київ: Аграрна наука, 2024. 216 с.

УДК 378.148:577.1

О.М. Денисова, канд. біол. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Н.І. Гладка, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

В.О. Приходченко, канд. с.-г. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ОСВІТА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПОЄДНАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ТА ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ “БІОХІМІЯ ТВАРИН”

Сучасний етап розвитку вищої освіти, зокрема у сфері ветеринарної медицини, вимагає впровадження нових технологічних рішень, що сприяють покращенню якості освітнього процесу. В умовах європейської інтеграції та стрімкої цифровізації освітнього простору, особливої уваги заслуговує модернізація підходів до викладання фундаментальних дисциплін, таких як біохімія тварин.

Пандемія COVID-19 змусила університети по всьому світу перейти на онлайн-навчання, що створило нові виклики для забезпечення ефективного викладання. В цих умовах використання віртуальних лабораторій та онлайн-навчання стає невід’ємною частиною підготовки майбутніх фахівців, забезпечуючи ефективне засвоєння матеріалу та розвиток практичних навичок студентів.

Віртуальна лабораторія Labster пропонує широкий спектр інтерактивних навчальних модулів, що дозволяють студентам відтворювати складні біохімічні процеси на молекулярному та клітинному рівнях. Однією з ключових переваг Labster є можливість моделювання експериментів, які в реальному житті можуть бути складними або небезпечними для виконання. Це особливо важливо для вивчення біохімічних реакцій, таких як окислювально-відновні процеси, обмін речовин та енергетичний метаболізм у тваринних клітинах.

Labster забезпечує інтерактивний підхід до навчання, дозволяючи студентам візуалізувати біохімічні реакції в реальному часі, що сприяє глибшому розумінню матеріалу. Крім того, студенти можуть повторювати експерименти стільки разів, скільки це необхідно для повного засвоєння знань. Це підвищує не лише рівень теоретичних знань, а й розвиває критичне мислення та навички вирішення проблем.

Перехід на онлайн-навчання став значним викликом для традиційної системи освіти, але водночас відкрив нові можливості для покращення якості освітнього процесу. Віртуальні лабораторії, такі як Labster, гармонійно доповнюють онлайн-лекції, дозволяючи студентам

відразу застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. Це створює синергетичний ефект, який сприяє глибшому розумінню та засвоєнню біохімічних процесів.

Онлайн-навчання також дозволяє студентам гнучко організувати свій навчальний процес, обираючи час та темп засвоєння матеріалу, що є важливим у сучасних умовах. Використання таких платформ, як Zoom або GOOGLE MEET у поєднанні з Labster, дозволяє викладачам контролювати прогрес студентів, а також проводити інтерактивні обговорення, забезпечуючи високу якість освіти навіть у дистанційному форматі.

В умовах обмеженого доступу до традиційних лабораторних занять, віртуальні лабораторії стають ключовим інструментом для забезпечення якості освіти. Використання Labster дозволяє зберегти високу якість освітнього процесу, оскільки студенти мають можливість виконувати лабораторні роботи, не виходячи з дому. Це особливо важливо для вивчення біохімії, де експериментальна складова є невід'ємною частиною засвоєння матеріалу.

Крім того, інтеграція Labster з платформами для онлайн-навчання дозволяє викладачам ефективно моніторити успішність студентів, аналізувати їхні помилки та надавати індивідуальні рекомендації для покращення результатів. Це сприяє не лише покращенню академічних результатів, а й підвищує мотивацію студентів до вивчення біохімії.

Впровадження інноваційних технологій у викладанні дисципліни “Біохімія тварин” на ветеринарному факультеті ДБТУ дозволяє забезпечити високу якість освіти та відповідає сучасним викликам європейської інтеграції.

Використання віртуальних лабораторій, таких як Labster, у поєднанні з онлайн-навчанням сприяє не лише покращенню теоретичних знань студентів, а й розвитку їхніх практичних навичок, що є ключовим фактором у підготовці висококваліфікованих фахівців. Подальший розвиток дистанційного навчання з використанням інноваційних технологій має великий потенціал для покращення освітнього процесу та підвищення конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці.

УДК 581.1 : 630

Ю.В. Карпець, д-р біол. наук, проф. (ДБТУ, Харків)
Г.А. Лугова, канд. біол. наук, доц. (ДБТУ, Харків)
Д.А. Тарабан, асист., здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ МОДУЛЬ «INNOVATIVE RESEARCH ON PLANT-ENVIRONMENT INTERACTION IN A CHANGING CLIMATE COMBINING BIOLOGY AND MODERN INTERNET-OF-THINGS TECHNOLOGIES» ЯК РЕЗУЛЬТАТ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ СПІВПРАЦІ

Повномасштабне військове вторгнення Росії на територію України принесло великі екологічні та економічні збитки лісовому господарству. Значні площі лісових насаджень постраждали внаслідок лісових пожеж, пошкоджень дерев кулями та осколками в результаті військових дій на великій території по всій лінії бойових зіткнень. В перші кілька років в післявоєнний період для відновлення знищених лісових насаджень потреба у якісному садивному матеріалі зростає к рази за короткий період. Також в найближче десятиліття потребуватимуть лісовідновлення частково пошкоджені насадження. Тому вже зараз перед лісовою наукою і лісовим господарством України гостро стоїть питання про ефективне вирощування садивного матеріалу з використанням найновіших прийомів для захисту молодих сіянців деревних рослин від різноманітних негативних факторів для подальшого успішного лісовідновлення у післявоєнний період.

Одним із ефективних прийомів для підвищення росту і стійкості молодих деревних рослин можуть стати новітні метаболомні прийоми використанням фізіологічно активних речовин. Дослідженням таких речовин та можливостей їх використання для практики аграрного та лісівничого виробництва більше ніж 20 років займалася Міжкафедральна лабораторії фізіології і біохімії стресу рослин у складі Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва та, після об'єднання, у складі Державного біотехнологічного університету.

Нажаль, на самому початку повномасштабного вторгнення росії на територію України лабораторія була знищена, а її співробітники були вимушені евакуюватися в більш безпечні місця в Україні та на територію Європейського союзу. Для відновлення подальшої роботи здійснювалися пошуки можливого продовження досліджень, в першу чергу, за участі країн Європейського союзу. Вивчалися програми

європейський установ та відкриті пропозиції для можливої співпраці. Слід відзначити прихильність і порозуміння з боку європейських вчених та чуйне ставлення до запитів.

Вже в травні 2022 року були налагоджені зв'язки щодо найбільш відповідних напрямів за науковою та освітньою тематикою. До участі у написанні проектної пропозиції були задіяні вчені з німецьких та українських установ в межах оперативних експрес-конкурсів. За проектом був виграний Міжнародний грант «Платформа інновації рослин Кельн-Україна» («Plant Innovation Platform Cologne-Ukraine») в межах Програми ЄС з підтримки українських професорів (EU Support program for Ukrainian professors). Провідною організацією виступив Інститут біології рослин, Біоцентр, Кельнський університет, Німеччина, (Institute of Plant Biology, Biocenter, University of Cologne, Germany). Терміни фінансової підтримки – 2022-2023 рр. Генеральний керівник проекту – Марсель Бухер, професор, доктор біологічних наук, завідувач лабораторії, SEPLAS – кластер передового досвіду наук про рослину, Інститут біології рослин, Біоцентр, Кельнський університет, Німеччина. Науковий керівник від ДБТУ – д.б.н., професор Карпець Ю.В., безпосередні учасники – к.б.н., доцент Лугова Г.А., асистент Радченко О.С., асистент Тарабан Д.А., аспірант Шахов І.В.

Крім Кельнського університету з німецької сторони в проєкті брали участь Кельнський технічний університет (University of Applied Sciences, Cologne) та Інститут дослідження вирощування рослин імені Макса Планка, Кельн (Max Planck Institute for Plant Breeding Research, Cologne). З української сторони в проєкті брали участь Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН України, Харків (науковий керівник – к.б.н., с.н.с.Задорожна О.А.), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (науковий керівник – д.б.н., професор Панчук І.І.) та Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (науковий керівник – к.с.-г.н., доцент Дрозд О.М.). Пізніше до проєкту доєдналися також Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (науковий керівник – к.б.н., доцент Щоголев А.С.) та Харківський національний університет радіоелектроніки (науковий керівник – д.т.н., професор Ромашов Ю.В.). Безпосередньо Кельнський університет з короткостроковими поїздками відвідали д.б.н., професор Карпець Ю.В. (серпень 2022 р.), асистент Радченко О.С. (січень 2023 р.).

В межах гранту розроблено Міжнародний міждисциплінарний навчальний модуль для студентів (аспірантів) біології Кельнського університету, а також для студентів (аспірантів) українських університетів «Innovative research on plant-environment interaction in a

changing climate combining biology and modern Internet-of-Things technologies». В програмі модуля зібрані сучасні відомості про особливості взаємодії рослин з навколишнім середовищем, пристосуванням рослин до змінних умов та про сучасні інформаційно-аналітичні та технологічні можливості контролю стану рослин віддаленими способами. Кожен з провідних учасників гранту розробив свою теоретичну і практичну частину модуля, після узгодження з усіма учасниками щодо послідовності викладення матеріалу та наповненості. Розроблений модуль з самого початку позиціонувався як міждисциплінарний і спрямований для кількох суміжних спеціальностей фахівців: молекулярних біологів, фізіологів і генетиків рослин, біоінженерів, біотехнологів, екологів, агрономів, лісівників, IT-спеціалістів, агроінженерів та інших. Програма модуля є гнучкою і передбачає як онлайн так і офлайн навчання. Інформаційні матеріали модуля нині використовуються для викладання дисциплін «Стійкість і продуктивність лісів», «Лісознавство», «Лісозахист», «Фізіологія рослин», «Основи наукових досліджень» для фахівців з лісового господарства.

Нині продовжує здійснюватися співпраця з Кельнським університетом у галузі освіти, намічені подальші шляхи співробітництва у галузі наукових досліджень за напрямом стійкості і продуктивності рослин та їх взаємодії з навколишнім середовищем.

Рисунок 1. Зліва - Підготовка та відбір зразків професором Юрієм Карпцем для тестових експериментів в лабораторії Кельнського університету.

Справа – Інформація про німецько-українську співпрацю в газеті Кельнського університету. (На фото четверта зліва знизу – асистент Ольга Радченко).

УДК 001:378.4

Н.Б. Кащена, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

С.П. Голованьова, ст. наук. співроб. НДЧ (ДБТУ, Харків)

ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Європейські цінності в освіті і науці є важливим фундаментом, на якому будується політика Європейського Союзу в цих сферах. Орієнтуючись на інклюзивність, академічну свободу, соціальну відповідальність і прагнення до інновацій (рис. 1), вони визначають напрямки розвитку наукових досліджень та освітніх систем, сприяють формуванню відкритого, демократичного та справедливого суспільства, де кожен має рівний доступ до знань та можливостей для розвитку.

Трансформація університетської науки в контексті європейських цінностей є складним, проте важливим і вкрай необхідним процесом, що орієнтований на інтеграцію наукових досліджень і освітньої діяльності у загальноєвропейський культурний, соціальний та економічний простір. Основні зміни відбуваються під впливом глобальних тенденцій, зокрема таких як інтернаціоналізація, диджиталізація та інноваційність, а також складників цінностей європейської спільноти в освіті і науці, зокрема таких як повага до прав людини, соціальна справедливість, екологічна стійкість, демократія та інклюзивність.

Синергія визначених тригерів окреслює декілька векторів трансформації вітчизняної університетської науки, а саме:

1) відкрита наука. Впровадження принципів відкритої науки передбачає вільний доступ до результатів досліджень, відкриті дані, відкриті методики та доступність наукових публікацій для всіх. Це сприяє підвищенню прозорості, зниженню бар'єрів до інновацій та створює умови для ширшої кооперації між науковцями, що відповідає європейським цінностям рівності й демократії;

2) інтернаціоналізація науки. Наразі університети активно залучаються до міжнародних наукових проєктів та програм мобільності, таких як Erasmus+, Horizon Europe. Ці ініціативи сприяють обміну досвідом, створенню транснаціональних дослідницьких мереж та підвищенню якості освіти й досліджень через співпрацю. Водночас інтернаціоналізація науки допомагає поширювати ідеали взаємної поваги, толерантності та культурної різноманітності, що є основними цінностями ЄС;

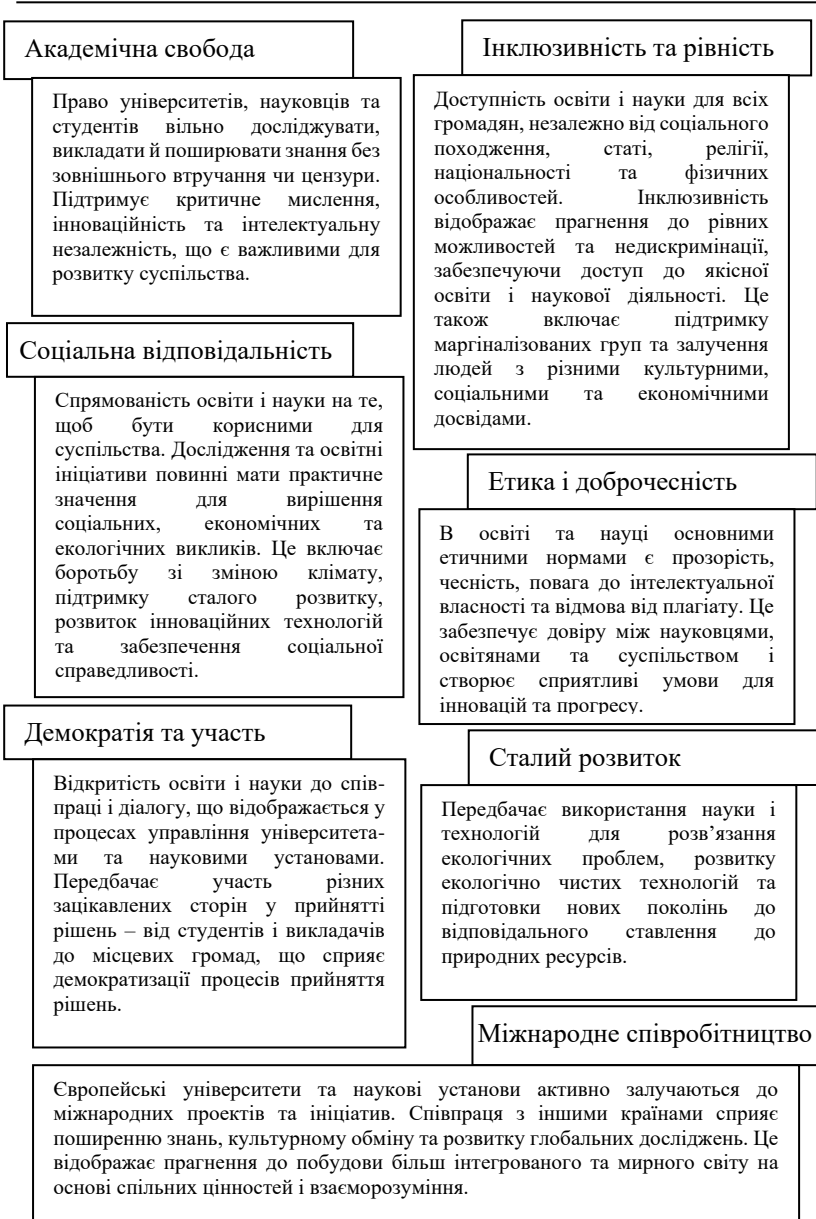

Рисунок 1 – Платформа європейських цінностей в освіті і науці

3) громадянська відповідальність та інклюзивність. У фокусі трансформаційних змін розвиток науки, яка приносить користь суспільству. Включає дослідження, спрямовані на вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем, таких як зміна клімату, нерівність, охорона здоров'я тощо, а також залучення громадськості до процесу наукових досліджень, що посилює соціальну відповідальність і сприяє створенню інклюзивного та етичного наукового простору;

4) етика та академічна доброчесність. У центрі трансформаційних перетворень суворі вимоги академічної доброчесності. Університети посилюють контроль за етичними нормами, плагіатом, прозорістю фінансування досліджень. Це відповідає загальним європейським прагненням до зміцнення довіри між науковцями та суспільством, захисту моральних стандартів та справедливості у науці;

5) інноваційність та підприємництво. Університети активно просувають інновації та сприяють розвитку підприємницької діяльності серед студентів та науковців. Європейські програми підтримки стартапів та наукових інновацій допомагають трансформувати наукові відкриття у реальні продукти й послуги, що стимулює економічний розвиток. Підтримка інноваційності відображає європейську цінність прогресу та сталого розвитку.

Викладене доводить, що європейські цінності в освіті та науці формують основу для розбудови освітньо-наукового простору нового формату, що не лише створює умови для набуття знань і розвитку науки, але й сприяє формуванню демократичного, інклюзивного та етичного суспільства. Вони забезпечують баланс між інноваціями, свободою досліджень та соціальною відповідальністю, роблячи науку і освіту інструментом прогресу та важливим чинником розвитку європейського суспільства. Трансформація університетської науки в рамках європейських цінностей має стратегічне значення для створення відкритого, інклюзивного, інноваційного та етичного наукового простору. Університети стають активними учасниками не лише академічних змін, а й загальносуспільних процесів, сприяючи прогресу у дусі демократичних ідеалів, соціальної справедливості та сталого розвитку.

Інформаційні джерела

1. Kashchena N., Nesterenko I. Intelligent information systems for monitoring and managing environmental safety in the focus of the european green deal. Ekologia i racjonalne zarzadzanie przyroda: edukacja, nauka i praktyka: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej, Łomża. Żytomierz, 15.11.2023 r. Część 1. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. S.191-198. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/44119>

УДК 620.22

О.Ю. Клочко, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.С. Воронов, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН НА КАФЕДРІ СЕРВІСНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ МАТЕРІАЛІВ В МАШИНОБУДУВАННІ ДБТУ

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку у розвинутих країнах світу характеризуються активізацією все більшою інтеграцією освіти, науки та промисловості. Треба визнати, що між освітньою, науковою та інноваційною діяльністю сьогодні у нас існують деякі розриви. Все це обумовлює пошук шляхів вирішення цієї проблеми, насамперед інтеграції наукових досліджень у навчальні плани з обов'язковим дотриманням їх актуальності і перспективності. В сучасному суспільстві для покращення якості життя, зменшення залежності від природних ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля, потрібен якісно новий, заснований на знаннях, підхід до технологічних проблем, що призведе до значних змін у науці та технології. Безумовно, ці зміни значною мірою стосуються матеріалознавства, а також всіх галузей, що пов'язані з технологією матеріалів та їх використанням.

Вкрай необхідним для створення базових технологій та для можливості управління механічними, термічними, хімічними та іншими властивостями багатокомпонентних сплавів, кераміки, композитів, матеріалів з нанорозмірними компонентами є подальше поглиблення наших уявлень про будову матеріалів та природу процесів, що в них відбуваються.

Враховуючи все це, на початку нового тисячоліття світовою науковою спільнотою, під координацією Інституту металознавства Макса Планка (Max-Planck Institut fur Metallforschung, Штуттгарт, Німеччина) була видана "Біла книга з матеріалознавства", в якій були намічені основні напрямки та тенденції розвитку науки о матеріалах у ближній та віддаленій перспективах, сфокусовано увагу на потребах суспільства в нових матеріалах, а також на сучасних можливостях їх "конструювання" та розробки, рис.1 [1]. Грунтуючись на цьому проекті, координаційною радою України з пріоритетного спрямування "Нові речовини та матеріали" було розроблено систему перспективних дослідницьких цілей. Сьогодні, з урахуванням усіх необхідних коректив

та викликів, що постали перед нашим суспільством, загальні завдання та напрями подальшого розвитку матеріалознавства здебільшого зберігаються.

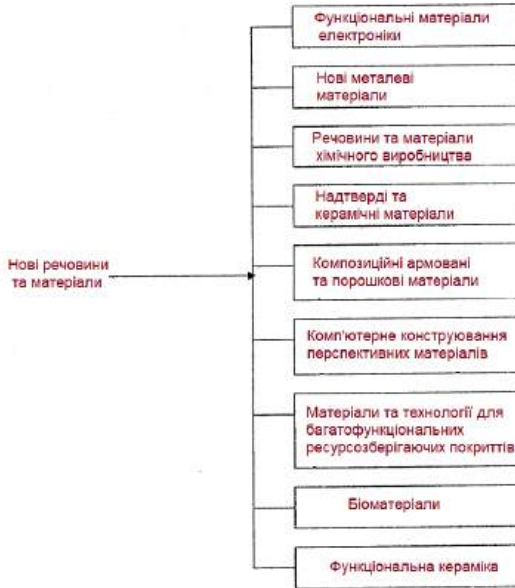

Рисунок 1 - Система завдань пріоритетного в Україні науково-технологічного спрямування "Нові речовини та матеріали" [1]

На кафедрі сервісної інженерії та технології матеріалів в машинобудуванні імені О.І. Сідашенка співробітниками та здобувачами вищої освіти проводяться наукові дослідження за темами, що відповідають багатьом зазначеним пріоритетним напрямкам розвитку матеріалознавства. Отримані результати широко публікуються, проходять апробацію на різних конференціях, мають промислове впровадження. Також вони повною мірою інтегровані в навчальний процес, що має відображення в робочих програмах навчальних дисциплін кафедри.

Наприклад, проведені нами дослідження в рамках кафедральної наукової тематики за темою «Аналіз мінливості карбідних фаз у високолегованих чавунах робочого шару масивних біметалевих виробів», повністю відповідає пріоритетним напрямкам розвитку матеріалознавства: нові металеві матеріали та комп'ютерне конструювання перспективних матеріалів.

Розробленим на кафедрі комп'ютерним аналізом оптико-математичної оцінки зображень мікроструктури карбідних фаз, отриманих в результаті проведених експериментів, було досліджено механізм впливу локальної пластичної деформації, утвореної через ефект магнітострикції, на процеси структуроутворення в карбідних фазах легованих чавунів, виявлено новий ефект створення упорядкованої дислокаційної структури з виділеними на них групами різних фаз – карбідів типу MxCr_y , легованого фериту та бейніту, на основі спеціального карбіду $(\text{Fe,Cr})_x\text{Cr}_y$. Встановлено, що витримка сплаву в інтервалах магнітного перетворення карбідних фаз сприяє не тільки розпаду залишкового аустеніту поблизу них, але і викликає всередині таких фаз суттєві зміни хімічного складу та виділення нових з'єднань, що утворюють впорядковані дислокаційні структури, які перешкоджають викрощуванню карбідів при експлуатації. Оптико-математичний аналіз повинен бути невід'ємною частиною комплексної оцінки структури, що включає в себе також і стандартні методи досліджень: рентгенівські, вимірювання твердості, неруйнівний контроль тощо, оскільки дозволяє досліджувати процес структуроутворення в локальних зонах гетерогенного сплаву, що відбуваються на різних етапах виготовлення виробу.

Найважливішим результатом проведених досліджень, є розробка нових інноваційних технологій подвійної дії для виготовлення біметалевих виробів, що працюють в складних умовах, які забезпечують одночасно, мінімальний рівень залишкового аустеніту і зміцнення робочого шару, значно підвищуючи експлуатаційну стійкість. Одержана нова інформація щодо поведінки карбідної фази при виробництві виробів та їх експлуатації може бути використана також для прогнозування структуроутворення при змінах технологічних процесів виробництва.

Результати і методологія проведення досліджень, з використанням розробленого методу комп'ютерного аналізу металографічних зображень структур, було впроваджено в робочі плани викладання навчальних дисциплін кафедри.

Інформаційні джерела

1. Д. А. Левина, Л. И. Чернишев Тенденції розвитку сучасного матеріалознавства, "Вісник" УМТ, № 1 (1), 2008, С.37-54.
2. Klochko, O. Yu., Voronov, O. S. Study of Structure Formation of High Chromium Alloys with Computer Analysis //Publishing House "Baltija Publishing", 2023. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-277-7-104>

УДК 37.387

Н.П. Кочубей, канд. пед. наук, ст. викл. (ГНПУ ім. Олександра Довженка, Глухів)

ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Соціальне замовлення суспільства вимагає, перш за все, професіоналів, здатних до самовдосконалення. Така позиція знайшла відображення і у доповіді ЮНЕСКО «Освіта: прихований скарб», де зазначено, що людина має навчитися пізнавати, тобто оволодівати інструментарієм, необхідним для розуміння того, що відбувається у світі; робити потрібні зміни в середовищі свого мешкання; жити в суспільстві, беручи участь у всіх видах людської діяльності [2, с. 31]. Цілеспрямований розвиток індивідуальності можливий лише тоді, коли теорія освіти буде впроваджувати творчі методи та новітні підходи у навчально-виховний процес. Враховуючи це твердження, вважаємо, що особливої уваги в умовах європейської інтеграції потребує питання розширення знань про технологічну компетентність майбутніх викладачів іноземних мов. Технологічна компетентність – це важлива складова сучасної освіти і професійної діяльності, що охоплює вміння ефективно використовувати технології для досягнення конкретних цілей. Вона характеризує не лише технічні навички, але й здатність аналізувати, планувати і реалізовувати рішення у різноманітних ситуаціях.

Вивчення освітніх технологій пов'язане з іменами Ю.В. Бабанський, В.П. Беспалько, П.Я. Гальперін, М.В. Кларин, Г.К. Селевко та ін. Вагомий внесок в розвиток питання технологічного підходу до навчання зробили А.М. Алексюк, І.А. Зязюн, В.І. Лозова, І.П. Підласий та ін. Серед сучасних досліджень освітніх технологій необхідно зазначити роботи С.У. Гончаренко, В.І. Євдокимов, Т.І. Коваль, А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, Г.С. Сазоненко, С.О. Сисоєва та інші.

Л.Т. Тишакова пов'язує технологічну компетентність майбутнього фахівця з оволодінням інноваційними педагогічними технологіями. Автор розглядає технологічну компетентність як утворення, що містить знання, технологічні вміння та навички, креативно-технологічні здібності, технологізовану рефлексію та професійні якості [5].

А.В. Дяченко визначає технологічну компетентність як інтегративну професійну якість педагога, що характеризується знаннями про технології та конкретні їх види, знаннями методів, засобів, форм діяльності та умов їх застосування, наявністю сукупності вмінь, які забезпечують творчу реалізацію цієї діяльності та рефлексивне позиціонування щодо досягнутих результатів [1, с. 58].

Л.В. Куземко у своєму аналізі визначає технологічну компетентність педагога як інтеграцію теоретичних знань, методів організації навчального процесу та практичних навичок впровадження освітніх практик [3, с.160–161]. Відповідно до цього, можна зробити висновок, що технологічна компетентність педагога поєднує теоретичні знання з практичними навичками, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби учнів і досягати запланованих результатів.

Технологічна компетентність – інтегральне особистісно-діяльна якість, що характеризує здатність людини ставити технологічні завдання різного рівня складності і знаходити їх оптимальне вирішення [4, с. 19].

Науковці, які займаються дослідженням технологічної компетентності, наголошують на поєднанні теоретичної і практичної підготовки педагога. Теоретична складова виявляється в узагальненому вмінні технологічно мислити, що вимагає сформованості аналітичних, прогностичних, проєктивних і рефлексивних умінь. Практична підготовка охоплює вміння виокремлювати та встановлювати взаємозв'язки між компонентами педагогічного процесу, цілями і засобами педагогічної діяльності, вміння конструювати педагогічний процес з погляду найбільшої оптимальності. Звідси технологічна компетентність розуміється як володіння вміннями вирізняти окреме завдання (проблема) і знаходити способи його оптимального вирішення в реальній професійній діяльності.

Таким чином, технологічна компетентність є інтегративною якістю особистості, що включає знання, вміння, творчі здібності та ефективні методи роботи. Використання ІКТ, у свою чергу, значно розширює можливості для розвитку технологічної компетентності, забезпечуючи доступ до нових ресурсів, технологій та інструментів, що сприяють більш ефективному вирішенню завдань у різних сферах діяльності майбутніх вчителів іноземних мов. Це формує комплексний підхід до підготовки спеціалістів з навчання іноземних мов, які здатні адаптуватися до швидко змінюваного світу технологій.

Проведений нами аналіз наукових джерел дає змогу констатувати, що за своєю сутністю технологічна компетентність майбутніх учителів іноземних мов може бути визначена як інтегративна

професійна якість педагога, що характеризується знаннями про технології та конкретні їх види, знаннями методів, засобів, форм діяльності та умов їх застосування, наявністю сукупності вмінь, які забезпечують творчу реалізацію цієї діяльності та рефлексивне позиціонування щодо досягнутих результатів. Сформованість технологічної компетентності є необхідною вимогою фахової підготовки майбутніх педагогів.

У сучасному світі технологічна компетентність стає все більш значущою. Оволодіння технологічною компетентністю дозволяє майбутнім вчителям іноземних мов не лише вирішувати професійні завдання, але й адаптуватися до змінюваного середовища, бути конкурентоспроможним на ринку праці і впроваджувати нові ідеї у роботі з учнями різного рівня володіння іноземними мовами. Розвиток технологічної компетентності може відбуватися через різні форми навчання: формальну освіту, самоосвіту, участь у тренінгах і практичних проєктах та включати набуття специфічних фахових умінь. Ми вважаємо це важливим кроком до забезпечення особистісного і професійного зростання в умовах динамічного розвитку освітніх технологій, швидкої зміни реалій сьогодення та безперервного розвитку теорії навчання майбутніх вчителів.

Інформаційні джерела

1. Дяченко А. Теоретичний аналіз поняття «технологічна компетентність педагога» / Алла Володимирівна Дяченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8. – Ч. 2. – С. 53–59.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. Ніколава С. Ю.]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Куземко Л. В. Зміст, форми і методи формування технологічної компетентності студентів технологічних спеціальностей / Л. В. Куземко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2 (10). – С. 159–169.
4. Насипов А. Ж. Этапы становления технологической культуры личности: грамотность, компетентность, культура / А. Ж. Насипов // Наука и школа. – 2010. – № 3. – С. 16–19.
5. Тишакова Л. Т. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Т. Тишакова. – Луганськ, 2005. – 20 с.

УДК 001.007:331.108.5

О.Г. Малій, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПРІОРИТЕТИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сьогодні сфера освіти та науки в Україні зазнає значних втрат, що істотно впливає на кадровий склад, інфраструктуру та механізм функціонування її суб'єктів. Війна прискорила перебіг звичайних тенденцій розвитку системи вищої освіти і науки, розширила виклики, що вже постали до цього, стала каталізатором давно назрілих модернізаційних змін.

Останнім часом та впродовж довоєнних років, урядом запроваджувались певні заходи в напрямі підвищення ефективності та якості освіти та науки у закладах вищої освіти. Так, було зроблено кроки в напрямі збільшення фінансування досліджень у закладах вищої освіти за пріоритетними напрямками, модернізації мережі університетів, підтримки наукових проектів та науково-технічних розробок.

Однак, як свідчить статистика в Україні, протягом останнього десятиріччя, кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мали науковий ступінь скоротився більше ніж у 2 рази (із 182,5 тис. осіб у 2010 році до 78,9 тис. осіб у 2020 році) [1]. В умовах війни дані тенденції лише посилились. Так, з початком війни більш ніж 5 % молодих науковців, які працювали лише в закладах вищої освіти виїхали з території України до інших країн [7].

Однією з головних причин незадовільної наукової та інноваційної активності в Україні є дефіцит фінансування. Загальні витрати з державного бюджету на вищу школу в Україні у 2023 р. склали 18,4 млрд. гривень, тобто приблизно 0,5 млрд. дол. [3]. А бюджет лише одного Гарвардського університету – 36,7 млрд. дол., Університету штату Айова – 1,4 млрд. дол., Варшавського університету наук про життя – 137 млн. дол. [5].

Середня зарплата професорів в Україні складає приблизно 450 дол. США на місяць, тоді як заробітна плата викладачів у США (11000 дол.), Німеччині (6200 дол.), Польщі (1200 дол.), Китаї (1500 дол.) у десятки разів вища [5].

Наукоємність ВВП України (витрати на ДіР за усіма джерелами у відсотках до ВВП) дійшло у 2022 р. до критичного значення – 0,33 % (у 2013 році – 0,70%) [1]. Тоді як в країнах ЄС наукоємність ВВП (за даними 2021 р.) у середньому становила 2,26 %. Більшою за середню

вона була у Швеції – 3,35 %, Бельгії – 3,22 %, Австрії – 3,19 %, Німеччині – 3,13 %, Фінляндії – 2,99 %, Данії – 2,81 %, Франції – 2,21 %; меншою – у Румунії, Мальті, Латвії, Болгарії, та Кіпрі (від 0,47 % до 0,87 %) [6].

Також, вповдовж останніх років зроблено кроки в напрямі скорочення кількості закладів вищої освіти. Так, станом на початок 2019/2020 навчального року нараховувалося 619 закладів вищої освіти; на початок 2020/2021 їх налічувалося 515 [1]. На початок 2022- 2023 р. в Україні кількість їх скоротилась до 332 ЗВО, з них 191 (57,5 %) державних, 25 (7,5 %) комунальних та 116 (35 %) приватних ЗВО. Відповідно скоротилась і кількість здобувачів [1; 7]. До речі вектор нашої політики євроінтеграції полягає у тому, щоб збільшити фахову, бо саме цей сектор буде ключовим для відбудови України після перемоги, і відповідно скоротити вищу освіту. Однак, сьогодні без сучасної, розвинутої системи освіти і науки, на наш погляд, неможливо здолати агресора, а також зберегти та підтримати свою культурну і національну ідентичність.

Зокрема, загальні вітчизняні тенденції та світові порівняння в системі освіти і науки свідчать про наступне. Так у довоєнний період кількість студентів на 10000 населення станом на 01.01.2021 р., становила 275 осіб (343 особи – станом на 01.01.2020 р.) [1], а це майже в двічі менше, ніж у США, Японії, європейських країнах [1; 5].

23 червня 2022 р. Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі. У висновку Європейської Комісії зазначено, що Україна має добре розвинену систему освіти з високим рівнем охоплення грамотністю (майже 100 %) та непоганими результатами з якості освіти, отриманими в дослідженні PISA-2018. Також вказувалося на значну частку охоплення українців вищою освітою [7]. Відповідно світовим рейтингам, що оцінюють інноваційний потенціал - людський капітал і дослідження, креативність, навички, знання та технологічні результати, можливості приваблювання талантів є найбільш сильними конкурентними перевагами України [2].

З огляду на потреби військового та післявоєнного розвитку освіти і науки в Україні, на наш погляд, актуальним у першу чергу є їх інноваційне оновлення.

В умовах сьогодення вітчизняні університети уже працюють як бізнес-структури, одночасно займаючись підготовкою кваліфікованих кадрів, виконанням фундаментальних і прикладних досліджень, а також виведенням на ринок інноваційних освітніх продуктів (освітніх програм).

В умовах війни, фінансова підтримка від Єврокомісії відіграє важливу роль у підтримці української науки.

Протягом 2023 року 11 українських ЗВО розпочали реалізацію 13 проєктів в рамках конкурсів європейських програм. Загальний бюджет цих проєктів складає 3,28 млн. євро [7]. Крім того, українські організації продовжують виконувати проєкти в рамках попередньої програми «Горизонт 2020». Наразі 23 вітчизняних ЗВО беруть участь у 27 проєктах з загальним бюджетом 4,9 млн. євро [7].

На часі широке впровадження сучасних методів навчання з використанням новітніх технологій; створення на базі ЗВО, наукових установ мережі «стартап-школа – інкубатор – акселератор»; інтеграція у світовий науковий простір; модернізація інфраструктури, освітнього простору й навчально-наукового обладнання ЗВО на засадах конкурсного фінансування, державно-приватного партнерства; важливою й необхідною залишається постійна фінансова підтримка України з боку міжнародних донорів та партнерів.

Інформаційні джерела

1. Державна служба статистики України. Веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Малій О.Г. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. 2018. Вип. 193. С. 247-256.
3. Міністерство фінансів України. Веб-сайт. URL: <https://www.minfin.com.ua>
4. Михайло Винницький: «Україна — це країна можливостей, але плата за них — ризики». URL: <https://theukrainians.org/mykhailo-vynnytskyi-mon/>
5. Ніколаєнко С.М. Якість вищої освіти — запорука конкурентоспроможності українських університетів. Вісник НАПН України, 2020. № 2. С. 1-7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/issue/view/3>
6. Науково-аналітична доповідь «Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>
7. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>

УДК 378:001.891

О.А. Мандражи, канд. пед. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ІДЕЙ ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З плином часу не можуть не змінюватись основні вимоги до обов'язкових результатів навчання та випускників вищих навчальних закладів. Останні роки, говорячи про зміни, яких має зазнати освіта, в освітянських колах і не тільки усе частіше можна почути, що важливими стають креативне мислення, вміння генерувати нові ідеї, створювати нові пропозиції тощо, усе, що має стосунок до практичної спрямованості. Тобто головна мета таких пропозицій заключається у відході від теоретизованого навчання, на яке можна майже не зважати, до навчання спрямованого на практичні втілення. Так, кожна думка має право на існування. То ж давайте замислимося, а чи можна створити щось нове без певної бази наукових знань. Щоб отримати відповідь на дане питання можна проглянути чи навіть зануритись у різноманітні відомі історії, як їх ще називають, – історії успіху, у яких нерідко начебто не професіонал у певній сфері завдяки тільки власній унікальній ідеї досягає значних, а іноді й надзвичайних, звершень. Детальне, не поверхневе, вивчення таких історій дає можливість усвідомити, що цікаві, нестандартні ідеї завжди ідуть поруч із наукою (інакше вони можуть так і залишитись тільки цікавими ідеями), а наука, для якої часто стимулом якраз і стають чудернацькі питання, у свою чергу розробляє, представляє пропозиції, надає вже готові рішення.

Майже усі ми прагнемо до комфорту в усьому, що нас оточує і наповнює життя, то ж гарне і зручне взуття й одяг не стоять осторонь основних людських потреб. Згадаємо історію карколомного успіху ідеї одного італійця, що мала свій початок з відчуття виноробом у третьому поколінні дискомфорту від закритого взуття. Маріо Моретті Полегато засновник і голова ради директорів компанії Geox [1], компанії, яка працює над взуттям та одягом, що дихає. Але почалося все саме із взуття. Як згадує сам синьйор Полегато, перебуваючи на конференції у 1992 році в американському штаті Невада, він, як і звичайно, здійснював ранкову пробіжку, і при цьому його ногам було так жарко, що вони просто горіли. Від цього відчуття нестерпно хотілося на підшві кросівок зробити дірки, що він і вчинив. Очевидно, що дана «інноваційна ідея» була ефективною до першої калюжі, але описане

змусило Маріо Моретті задуматися над тим, чи не можна створити таке взуття, яке би «дихало». І не просто задуматись, а почати досліджувати дане питання і врешті винайти спеціальну мембрану для підошви, яка би давала можливість проникати всередину взуття рятівному повітрю і до цього ж була би непромокальною. На сьогодні дихаюче взуття й одежа відомі в усьому світі.

З огляду теми конференції, в описаному прикладі важливим є саме той факт, який переважно залишається поза увагою інформаційних джерел, що розповідають про дану історію успіху, але на який сам синьйор Полегато зазвичай наголошує. Адже над виготовленням матеріалу, який би дозволяв повітрю й водяній парі виходити з середини, одночасно забезпечуючи стійкість до вологи, працювали ще у тридцяті роки минулого століття і навіть вже до 1938 року була винайдена така спеціальна мембрана, що при нанесенні на певний матеріал забезпечувала необхідний ефект. Сам Маріо Моретті здебільшого у чисельних інтерв'ю зазначає, що збираючи інформацію стосовно власної ідеї, він дізнався, що такі мембрани використовували у спорядженні американських астронавтів. Зв'язавшись із виробниками цих матеріалів, вони разом почали розробляти мембрану, яка би підходила саме для підошви взуття. На винайдену технологію синьйор Полегато отримав патент, який на сьогодні є визнаним майже у всіх країнах світу, як новаторська технологія, що здійснила справжню революцію у світі взуття. Компанія Geox нині не єдина, яка займається виробництвом взуття й одяжі, що дихає. Однак, як підкреслює Маріо Моретті, компанія Geox це не тільки про виробництво із турботою про людей, це ще і про технології. У самій назві Geox закладено цей основний меседж, адже вона походить від поєднання грецького слова Geo (земля) та літери «X», що символізує сучасні технології. Тому синьйор Полегато не без гордощів повідомляє, що серед робітників штаб-квартири компанії в Італії працюють інженери, які проводять дослідження та розробляють нові технології. До того ж, компанія співпрацює з кількома університетами.

Як бачимо, у даній історії успіху спрацювала і досі продовжує працювати ідея у співдружності з наукою. Отже, сучасна освіта при усій своїй націленості на практичне застосування не може повністю відійти від ґрунтового базового наукового знання. Необхідно виробити баланс, який би якнайкраще відповідав потребам сьогодення. Оскільки саме знання, наукові дослідження і розробки можуть дозволити знайти напрями і підходи для розв'язання практичних питань та цікавих ідей.

Розглянемо для кожного з нас злободенне питання: як, наприклад, при покупці у магазині м'яса переконатись, що воно є

свіжим. Наразі у торговельних точках дуже поширеним є продаж продуктів у стрейч-плівках або у вакуумній упаковці, завдяки чому сире м'ясо та м'ясопродукти, зберігаючи всі властивості й особливості, мають привабливіший вигляд та залишаються свіжими більш довгий термін. При цьому затребуване зберігання м'яса, наприклад, у вакуумній упаковці, окрім додержання усіх правил застосування спеціальної сучасної методики, потребує чіткого температурного режиму. Термін придатності для сирого м'яса у вакуумі у стані охолодження при температурі +3 градуси становитиме 7 діб, а у стані заморожування при температурі -18 градусів допускає зберігання до 18 місяців. Але м'ясо – це продукт, що швидко псується, в якому дуже стрімко розмножуються бактерії, й оскільки на його зберігання впливають і чинники, пов'язані з якісним пакуванням, і умови зберігання, і людський фактор, то виникає цілком закономірне прагнення забезпечити себе від прикrostей, пов'язаних з купівлею простроченого м'яса. У звичайних умовах визначення того, що м'ясо почало псуватися, легко встановлюється за появою першої ознаки – неприємного запаху. Але якщо продукт знаходиться в упаковці, то ми ніяк не зможемо оцінити його придатність за запахом. То як не купити несвіжий товар, якщо всередині упаковки вже почали відбуватися перші етапи його псування? Заглибимось у дане питання. Найчастіша причина, через яку псується м'ясо, – гниття, розмноження шкідливих мікроорганізмів, під впливом яких здійснюється поступовий розпад білків м'яса з утворенням неорганічних кінцевих продуктів – аміаку, сірководню, діоксиду вуглецю, води, солей фосфорної кислоти. То як зробити так, щоб продавець/споживач могли помітити ці процеси, якщо вони почали відбуватися всередині упаковки? Можна спробувати виявити наявність тих чи інших кінцевих продуктів гниття через зміну кольору спеціально поміщеної в упаковку серветки з реактивом. Скажімо, аміак виявляють за запахом або посинінням червоного лакмусового папірця, змоченого водою. Описані прояви виявлення аміаку для наших умов не підходять, отже, можемо пошукати інші, оскільки встановлення свіжості продукту за кольором пакувальної серветки всередині упаковки доволі проста й цікава ідея, що, як виявляється, потребує ґрунтовних досліджень.

Наведені приклади дають змогу констатувати, що інноваційні ідеї у тісному зв'язку з наукою є одним із найпотужніших сучасних стимулів розвитку освіти, а значить такі поєднання доцільно втілювати в освітні програми й робочі навчальні плани закладів вищої освіти.

Інформаційні джерела

1. Сайт «Geox: Mario Moretti Polegato» [Електронний ресурс]. – <https://www.geox.biz/en/governance/corporate-bodies/mario-moretti-polegato.html>

УДК 372.833

О.О. Мірошник, д-р. техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.М. Мороз, д-р. техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

І.М. Трунова, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ТА ЦЕНТРІВ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ПАРТНЕРАМИ

Вступ. У сучасному світі наукові дослідження і технологічні інновації є основою розвитку національних економік і суспільств. Міжнародна співпраця в науковій сфері стає важливим фактором для обміну знаннями, ресурсами і найкращими практиками між країнами. Зокрема, співпраця між українськими та європейськими науково-дослідними інституціями є надзвичайно важливою для інтеграції України до світової наукової спільноти та зміцнення її позицій на європейській арені [1]. Створення спільних науково-дослідних лабораторій і центрів з європейськими партнерами є ключовим інструментом для цього процесу. У цій статті розглянемо переваги, виклики та перспективи такого співробітництва.

Одна з головних переваг спільних лабораторій і центрів полягає у можливості об'єднати ресурси партнерів з різних країн [2]. Це включає фінансову підтримку, матеріальні ресурси, доступ до сучасного обладнання, а також використання досвіду та знань вчених. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність досліджень і розширити можливості для проведення інноваційних наукових проєктів.

Спільні науково-дослідні центри сприяють інтеграції українських науковців у міжнародне наукове середовище. Це дає змогу обмінюватися передовими знаннями та досвідом, які можуть бути недоступні в межах однієї країни [3]. Європейські країни мають розвинені наукові традиції, багатий досвід в організації досліджень, а також інфраструктуру, що відповідає сучасним вимогам. Українські науковці можуть вчитися у своїх європейських колег, переймаючи найкращі практики та методи досліджень.

Участь у міжнародних проєктах та співпраця з європейськими партнерами дають можливість українським науковцям публікувати свої роботи у високорейтингових журналах [4]. Це не тільки підвищує видимість результатів досліджень, але й сприяє підвищенню авторитету України в науковій спільноті. Крім того, такі спільні дослідження

сприяють збільшенню кількості цитувань і покращенню репутації наукових установ України.

Незважаючи на очевидні переваги спільних науково-дослідних лабораторій, є низка викликів, які необхідно враховувати при організації такого співробітництва. Перш за все, це питання фінансування. Створення сучасної лабораторії вимагає значних капіталовкладень, які можуть бути недоступними для національних інституцій [5]. Важливим фактором є пошук грантових програм і фінансування з боку європейських партнерів, зокрема через рамкові програми ЄС, такі як Horizon Europe.

Іншим значним викликом є подолання адміністративних бар'єрів. Різні країни мають різні правові рамки, регуляції та вимоги щодо наукових досліджень [6]. Узгодження процедур та забезпечення відповідності усім вимогам може бути складним процесом. У цьому контексті важливо мати чітко визначені правила співпраці, а також підтримку з боку урядів обох сторін для полегшення адміністративних процедур.

Наукові традиції, методи досліджень та підходи до організації наукової роботи можуть різнитися залежно від країни. Це може спричинити труднощі в процесі співпраці. Наприклад, в деяких країнах надається більше уваги теоретичним дослідженням, тоді як в інших переважають прикладні проекти [7]. Для подолання цього виклику необхідно забезпечити взаєморозуміння та ефективну комунікацію між партнерами.

Одним із успішних прикладів співпраці є українсько-польські наукові центри, що функціонують на базі провідних університетів обох країн. Зокрема, важливою є співпраця у сфері фізики, хімії, біології та інформаційних технологій. Ці центри займаються дослідженнями в галузі нанотехнологій, матеріалознавства та екології. Участь в європейських програмах Horizon та Erasmus+ сприяє фінансуванню та обміну студентами та науковцями між країнами.

Ще одним прикладом є французько-український центр досліджень з матеріалознавства, який спеціалізується на дослідженнях у галузі нових матеріалів для енергетики та промисловості. Французькі партнери надають доступ до сучасного обладнання та фінансують експерименти, тоді як українські вчені проводять ґрунтовні дослідження у співпраці з французькими колегами.

З огляду на зростаючий інтерес до наукового співробітництва, Україна має всі шанси посилити свою участь у європейських програмах, таких як Horizon Europe. Для цього необхідно активно розвивати

національні програми підтримки науки, забезпечуючи прозорість і відкритість для міжнародного співробітництва.

Один із перспективних напрямків розвитку полягає у створенні нових спільних центрів, орієнтованих на інновації та технологічні розробки. Такий підхід дозволить залучати до досліджень не тільки наукові інституції, але й промислові компанії, що сприятиме практичному застосуванню результатів досліджень і розвитку високотехнологічних галузей економіки.

Висновок. Співпраця між українськими та європейськими науковими інституціями через створення спільних лабораторій і дослідницьких центрів є важливим кроком для інтеграції України у міжнародну наукову спільноту. Така співпраця дозволяє об'єднати ресурси, обмінюватися знаннями та досвідом, а також сприяє розвитку інновацій. Попри існуючі виклики, перспективи цього процесу є вельми позитивними, і Україна має потенціал стати важливим партнером у європейській науковій спільноті.

Інформаційні джерела

1. Антонова, Н. В. (2019). Міжнародне науково-технічне співробітництво у галузі інновацій: європейський досвід. Наукові записки Київського національного університету, 2(34), 45–56.
2. Бондаренко, С. О. (2021). Створення спільних дослідницьких центрів з європейськими партнерами: організаційно-правові аспекти. Журнал інноваційної економіки, 5(2), 77–89.
3. Європейська Комісія. (2020). Horizon Europe: The Next EU Research & Innovation Programme (2021-2027). Брюссель: Європейська Комісія. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon-europe>
4. Іванова, Т. А., Ковальчук, В. І. (2020). Спільні наукові проекти та програми з Європейським Союзом: виклики та перспективи для України. Науково-практичний журнал "Інновації", 3(28), 58–67.
5. Каїра, О. П. (2022). Участь України у програмах міжнародного науково-технічного співробітництва з Європейським Союзом. Вісник Київського політехнічного інституту, 7(12), 98–112.
6. Литвиненко, М. П. (2020). Інтернаціоналізація наукових досліджень та роль спільних лабораторій у формуванні інноваційних екосистем. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України, 5(98), 102–115.
7. Schmidt, M., & Müller, J. (2020). The role of joint research labs in strengthening EU scientific cooperation. European Journal of Science Policy, 13(1), 15–29.

УДК 001. 81:655.411(4)

Я.О. Мулєнок, канд. с.-г. наук, асист. (ДБТУ, Харків)

ВАЖЛИВІСТЬ ТА ВПЛИВ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИДАННЯХ

Наукова діяльність у всьому світі є рушійною силою до розвитку різних сфер людського життя. Високі стандарти до оприлюднення результатів наукових досліджень стають запорукою їх якості та новизни. Забезпечення якості та конкурентоздатності результатів наукових досліджень, від яких залежить подальший інноваційний розвиток країни, є важливим завданням для сучасного університету.

Науковий журнал є ядром наукового життя. Навколо нього обертаються різного рівня і ступеня порядності науковці, виконуючи різні ролі – читачів, авторів, рецензентів, редакторів, цитувальників, а також різні видавці та інституції, пов'язані з організацією науки. Це найрізноманітніші фонди та організації, які надають фінансування на виконання наукових досліджень, і установи, що створюють необхідний інструментарій та методики для оцінювання ефективності вже зроблених в перспективності майбутніх фінансових вкладень – наукометричні бази даних [1, 2].

Одним із основних критеріїв результативності наукової роботи є кількість і якість наукових публікацій, так звана публікаційна активність. Якість конкретної публікації міжнародна наукова спільнота оцінює за кількістю цитувань. Чим частіше цитуються статті вченого, тим більше використовується його праця науковою спільнотою у світовому інноваційному процесі. На жаль, сучасний етап розвитку національної науки характеризується недостатнім відображенням та представленням отриманих результатів на загальносвітовому рівні [3, 4].

Наукові публікації у європейських видання важливі для наступних цілей: здобуття звання доцента, здобуття звання професора, аспірантів, які готуються до захисту кандидатської дисертації та здобуття ступеня кандидата наук, докторантів, які готуються до захисту докторської дисертації та здобуття ступеня доктора наук а також для проходження щорічної атестації.

Публікація у закордонних журналах важлива при веденні як наукової, так і викладацької діяльності. Крім того, для того, аби отримати наукові гранти та інші види фінансування дослідники часто повинні продемонструвати наявність публікацій закордонних європейських виданнях.

Публікація у престижних закордонних журналах допомагає вченим створювати та підтримувати свою академічну репутацію, що є важливим аспектом для професійного росту. Такі публікації сприяють обміну знань та ідей, а також підвищують видимість та вплив наукових досліджень. Багато установ вимагає публікації у закордонних виданнях для проходження щорічної атестації, такі публікації впливають на розвиток кар'єри вчених. Окрім цього, такі публікації впливають на академічну репутацію установи, у якій працює вчений. Це може вплинути на міжнародну співпрацю та участь у великих наукових проєктах.

Публікації у європейських журналах цитуються іншими дослідниками, що підвищує вплив та значущість роботи автора. Цитування є одним з основних показників наукового впливу і є важливим для оцінки якості досліджень. А також, такі публікації допомагають поширювати нові знання, інновації та технології, що може сприяти розвитку нових напрямків у науці. Вони також впливають на практичне застосування результатів досліджень.

Результати наукових досліджень, опублікованих у європейських журналах можуть впливати на формування рекомендацій, стратегій і політики у різних сферах, наприклад, таких як охорона здоров'я, агровиробництво, екологія, економіка, соціальні науки тощо. Отже, закордонні європейські видання відіграють важливу роль у науковій галузі, а їх значення важко переоцінити. Публікація у таких журналах є важливою частиною наукової діяльності, яка сприяє професійному розвитку дослідників та розвитку науки в Україні загалом.

Інформаційні джерела

1. Клюев О. Підвищення якості наукових публікацій – вимога часу. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2021. Вип. 2 (24). С. 5-7. DOI: 10.32353/khrife.2.2021.01.
2. Радченко А. І. Науковий журнал як комплексна система Наука. Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 16. – К.: Академперіодика, 2019. С. 26-36.
3. Никифоров В.В. Троцько О.В. Шляхи підвищення конкурентоздатності українських фахових видань у міжнародному публікаційному просторі. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: *матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, (Запоріжжя, 5-6 жовтня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет. С. 92-95.
4. Котляревський Я.В., Радченко А.І., Мельников О.В., Семенюк Е.П. Про стратегічні пріоритети вимірювання публікаційної та видавничої активності в науковій діяльності. *Nauka innov.* 2018. № 14 (5). С. 5–18. <https://doi.org/10.15407/scin14.05.005>

УДК 160.1:341.98

О.П. Невельська-Гордєєва, канд. філос. наук, доц. (ННУ ім. Ярослава Мудрого, Харків)

ТЕСТ ЗАГАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Починаючи з 2016 року Міністерство освіти і науки України поступово впроваджує тест загальних навчальних компетенцій (ТЗНК) як один з обов'язкових вступних іспитів до магістратури. Єдиний вступний іспит (ЄВІ) складається з двох тестів: ТЗНК та іноземної мови (вступник має можливість самостійно обрати одну з 4 мов – англійську, німецьку, французьку, іспанську). У 2024 року Міністерство освіти і науки України впроваджує єдиний вступний іспит також для вступу до аспірантури. Пропонуються однакові тестові завдання як для осіб, бажаючих поступити до магістратури, так й для спеціалістів, які прямують до аспірантури. Різниця полягає в кількості балів, що виступають пороговими для вступу: для магістратури достатньо набрати 5 правильних відповідей по ТЗНК, для аспірантури правильних відповідей повинно бути не менше ніж 21 з 33.

Впровадження ТЗНК має багато переваг, що пов'язано з реалізацією незалежності оцінювання: 1) єдина процедура проведення тестів; 2) справедливість в доступі до отримання освітянських услуг; 3) запобігання корупції; 4) повна позбавленість суб'єктивності; 5) уніфікуються тестові питання; 6) нівелюються результати вступу в різні виши тощо.

В той же час застосування будь-яких тестових методів, включаючи й оцінювання рівня знань передбачає перевірку тесту на надійність та валідність. В психологічному тестуванні така перевірка є звичайною процедурою, без якої тест навіть не оприлюднюється. Розглянемо дане положення на прикладі. Припустимо, респондентам пропонується наступне питання: "Вберіть зайве слово з наведеного списку: А. Амстердам; В. Токію; С. Мадрид; D. Гамбург; F. Афіни". Ключ тесту передбачає правильною відповідь "D. Гамбург", бо це місто не столиця, в той час як усі інші відповіді включають міста-столиці. Водночас в цьому завданні з легкістю знаходяться інші критерії, за якими можливий вибір. Це може бути критерій, пов'язаний з виходом до моря, й тоді респондентом обирається Мадрид, бо це єдине місто з запропонованих варіантів відповіді, яке не має морського порту. Або правильною відповіддю може виступати "В. Токію", тому що це місто

знаходиться на острові в Азії, а всі інші надані міста розташовані в Європі. Так саме й відповідь “Г. Афіни” має шанс виступити правильною, тому що Афіни – єдине місто з запропонованих, яке отримало назву на честь богині.

Обов'язковість верифікації складеного тесту на надійність та валідність не визиває сумнівів. Проведення пробних процедур на спеціально організованих групах досвідчених осіб спроможне позбавитися прикрих недоліків у тестуванні. Так, людина може помилятися, й група людей може пропустити недолік або помилку у тесті, й саме на подолання цього націлені процедури на перевірку надійності та валідності тестів. Прикро, що упорядники ТЗНК мало уділяють цьому моментові уваги, про що свідчать дискваліфікації питань після проведення офіційного тестування. Наприклад, дискваліфікація 25 питання додаткової сесії 2021 року; 26 питання основної сесії 2020 року; 17 питання основної сесії (іспит в ВНЗ) 2018 року. Не винятком було й тестування 2024 року. Під час основної сесії ТЗНК 2024 року виявлено дві помилки. Перша в питанні “Про квадратики”, в якому знайдено помилку в табличних даних: у рядку «Михайло» в колонці «Час обслуговування клієнтів у пункті оренди, хвилини» було вказано число 9 замість необхідного 3, що привело до неможливості обрати правильний варіант відповіді. Та друга помилка – в заданні, яке пов'язане з графіками, де у варіантах відповідей була відсутня правильна відповідь [1].

Наступний момент, пов'язаний з оцінюванням компетентностей, повинен враховувати наявність різних видів мислення, які розвиваються та працюють незалежно один від одного: мислення практичного або “ручного” та мислення теоретичного або абстрактного. Змінення структури зошитів ТЗНК, яке відбулося з 2023 року, орієнтоване на врахування цього факту. Розвиток мислення починається з формування наукових понять, що запускає подальшу реалізацію розумових процесів. Вміння переносити теоретичні знання на практичні питання є одним з важливих вмінь для спеціаліста-професіонала.

Велика кількість як логічних, так й психологічних, й навіть філософських завдань, демонструє нетотожність абстрактного та практичного мислення. Для прикладу візьмемо завдання Ж. Бурідана про віслюка [2]. Завдання сформульоване на вірець парадоксу: віслюк, який відчуває голод, стоїть на дорозі. З двох боків від нього, ліворуч й праворуч, дві абсолютно однакові копиці сіна, яке здатно втомити його голод. Застосовуючи теоретичне мислення не можливо вирішити це завдання Ж. Бурідана: умови абсолютно рівнозначні, критерій вибору відсутній, віслюк неспроможний обрати до якого стогу йому йти їсти.

Згідно думці Ж.Бурідана віслюк повинен померти від голоду, але це чиста теорія. Не стане тварина вмирати від голоду, а обереть якусь копицю сіну або зліва, або справа. Абстрактне мислення в наведеній ситуації програє перед практичним. Поставимо людину в подібну ситуацію вибору з двох, чи більшої кількості, рівнозначних альтернатив. Особистість спроможна перевести цю нерозв'язуему практичну ситуацію у спосіб застосування абстрактного мислення. Наприклад, людина сама створює критерії вибору: домовляється сама з собою про прийняття рішення через кидання монети: якщо орел – піду наліво, якщо решка – направо. Історії про життя християнських ченців доносять інформацію, що в ситуаціях рівноцінного вибору вони обирали праву сторону, бо згідно біблійних текстів саме по праву руку від Христа сидітимуть праведники. Таким чином, при неможливості вирішити практичне завдання людина легко переходить на рівень абстрактного мислення.

Створення логічних тестів, які забезпечують з'ясування властивостей мислення, так само як й психологічних, – процес непростий. Виникла навіть відповідна галузь науки – тестологія, яка досконало досліджує тонкощі створення й запровадження тестів. Нові тести обов'язково верифікуються (перевіряються на істинність – що тест встановлює саме дану властивість), перевіряються на надійність (тест працює на всій виборці респондентів) та валідність (це характеристика точності вимірів, здійснюваних за допомогою даного тесту). Необхідно засвідчити, що всі оприлюднені Центром оцінювання якості освіти ТЗНК побудовані, безумовно, на високому науковому та методичному рівні й відповідають зазначеним оцінкам надійності, валідності та верифікації. Вища освіта, а тим паче наукові дослідження в аспірантурі, передбачають наявність розвиненого абстрактного мислення. Важливість розвитку теоретичного мислення в надбанні вищої освіти та проведенні наукових досліджень, подальшому застосуванні абстрактного мислення в професійній діяльності розуміють розробники тестів загальних навчальних компетенцій.

Інформаційні джерела

1. СВИ-2024: права учасників не будуть порушені. *Український центр оцінювання якості освіти*. 02.07.2024. URL: <https://testportal.gov.ua/yevi-2024-tehnichni-pomylyky-v-tzmk-ne-poznachatsya-na-rezultatah-uchasnykiv/>

2. Voitenko Dmytro O., Kachurova Svitlana V., Nevelska Hordieieva Olena P. Abstract thinking in law education in the context of introduction of the TGELC (Абстрактне мислення в юридичній освіті в контексті запровадження ТЗНПК). *Вісник Академії правових наук*. 2019. Том 26. №2. С. 59-73. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/article/abstraktne-mislennya-v-yuridichniy-osviti-v-konteksti-vprovadzhennya-tznpk>

УДК 377.001

В.В. Погарська, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.О. Юр'єва, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.С. Погарський, канд.техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

СИСТЕМНА РОБОТА З ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ОСВІТИ

Впровадження в систему вищої освіти України європейського вектору розвитку потребує від освітян напрацювати комплекс заходів та вирішити широке коло завдань спрямованих на адаптацію до європейських стандартів вищої освіти з урахуванням власного досвіду. Серед головних завдань євроінтеграції: перегляд та гармонізація відповідно до вимог ринку праці освітніх програм; забезпечення якості вищої освіти шляхом залучення роботодавців, випускників, зовнішніх стейкхолдерів; моніторинг та вимірювання результатів навчання відповідно до європейських стандартів; забезпечення академічної мобільності студентів та викладачів за програмами обміну, проведенням спільних освітніх ініціатив; міжнародне підвищення кваліфікації викладачів; впровадження кращих практик викладання фахових та вибіркових дисциплін; розвиток науки шляхом залучення викладачів та студентів до участі в міжнародних дослідницьких проектах; підвищення якості та впливовості наукових публікацій у європейських виданнях; впровадження досвіду комерціалізації наукових розробок та трансферу технологій; створення спільних науково-дослідних лабораторій та центрів з європейськими партнерами. Для адаптації стандартів вищої освіти необхідна системна робота освітян ЗВО України та Європи.

Мета роботи – представлення напрямків діяльності фахівців кафедри харчових технологій з плодів, овочів і молока та інновацій в оздоровчому харчуванні ім. Р.Ю. Павлюк ДБТУ щодо вирішення проблеми впровадження європейських стандартів освіти.

Протягом 2023 - 2024 рр. в контексті євроінтеграції діяльність фахівців кафедри здійснювалась у трьох напрямках.

Перший – проходження викладачами кафедри Міжнародного стажування в Університеті менеджменту безпеки в Кошицях (Словаччина) (University of Security Management in Kosice, Slovakia) в дистанційному форматі за програмою «Current Changes, Specific and Distinctive Features of the Higher Education System in the European Union Countries» («Сучасні зміни, специфічні та відмінні риси системи вищої освіти в країнах Європейського Союзу»), обсягом 180 год./ 6 кредитів

ECTS, що включає вивчення особливостей європейської вищої системи освіти, порядку організації навчального процесу у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу; специфіки наукової підготовки, вимог до отримання наукових ступенів та вчених звань в країнах Європейського Союзу; академічної мобільності та академічної доброчесності, реформ освіти і науки в країнах Європейського Союзу.

Другий – приєднання більшості викладачів кафедри до складу редколегії міжнародних наукових журналів, які входять до наукометричних баз: IndexCopernicus, GoogleScholar – «Науковий погляд у майбутнє» (Україна), «Сучасна інженерія та інноваційні технології» (Німеччина), «SWorldJournal» (Болгарія), а також до членства в «Educators and scholars International foundation» IESF («Міжнародній фундації науковців та освітян» МФНО).

Третій – створенні навчально-наукового центру «Інноваційних кріо- та нанотехнологій рослинних добавок та оздоровчих продуктів» (далі Центр), головною метою роботи якого є розвиток зав'язків із вітчизняними та закордонними університетами, науковими установами, діяльність яких спрямована на вирішення проблем продовольчої безпеки, розробки продуктів оздоровчого призначення, безпеки вже готових харчових продуктів; надання експертних, інформаційних консультацій з питань розробки інноваційних та удосконалення сучасних харчових технологій за рахунок збереження біологічного потенціалу сировини для ефективної адаптації підготовки фахівців-технологів на кафедрі.

Основними напрямками діяльності Центру є:

- наукова діяльність - спрямована на організацію та проведення фундаментальних та прикладних досліджень щодо визначення впливу різних технологічних факторів, методів глибокої переробки та процесів (механодеструкції, механоактивації, кріогенного шокового заморожування, кріомеханодеструкції, паротермічної обробки, сушіння, використання як холодоагенту та інертного середовища рідкого та газоподібного азоту та ін.) на якість вихідної сировини при розробці інноваційних технологій отримання та зберігання рослинних добавок та оздоровчих продуктів з їх використанням із застосуванням сучасних загально прийнятих та спеціальних фізико-хімічних, хімічних, біохімічних, мікроскопічних, спектроскопічних, мікробіологічних та інших методів досліджень в межах виконання науково-дослідних тем, міжнародних проєктів, грантів, угод про співпрацю, тощо;

- освітня діяльність - спрямована на створення умов для міжнародного обміну студентами, викладачами, навчанні студентів за програмами подвійних дипломів, тощо в межах міжнародних проєктів, грантів, угод про співпрацю;

- популяризаційна діяльність – спрямована на висвітлення аудиторії наукових результатів досліджень під час участі в міжнародних і всеукраїнських конференціях, фестивалях, форумах з питань проблем продовольчої безпеки, розробки продуктів оздоровчого спрямування, безпеки вже готових харчових продуктів, розробки інноваційних та удосконалення сучасних харчових технологій за рахунок збереження біологічного потенціалу сировини тощо;

- виробнича діяльність - полягає в участі в виробничих випробуваннях та впровадженні на підприємствах харчового бізнесу розроблених в межах виконання госпдоговорних, держбюджетних тем, проєктів, грантів інноваційних технологій рослинних добавок та оздоровчих продуктів;

- комунікаційна діяльність - реалізується у встановленні, розвитку та розширенні зв'язків з вітчизняними та закордонними університетами, науковими установами, центрами, лабораторіями, бізнес середовищем з питань розробки інноваційних та удосконалення сучасних харчових технологій, розробки технологій продуктів оздоровчого спрямування, вирішенні проблем продовольчої безпеки, тощо в межах міжнародних проєктів, грантів, угод про співпрацю, наукових досліджень на замовлення підприємств, тощо.

- консультаційна діяльність - полягає у наданні експертних, інформаційних консультацій з питань розробки та удосконалення технологій продуктів для оздоровчого харчування, в тому числі, за рахунок збереження біологічного потенціалу сировини, вирішенні проблем безпеки харчових продуктів, тощо;

- публікаційна діяльність - реалізується шляхом організації спільних публікацій за результатами наукової та освітньої співпраці в межах виконання міжнародних проєктів, грантів, угод про співпрацю, тощо (в т.ч. на виконання вимог до сучасних публікацій);

Таким чином, з метою вирішення проблеми впровадження європейських стандартів освіти протягом 2023 - 2024 рр. на кафедрі харчових технологій продуктів з плодів, овочів і молока та інновацій в оздоровчому харчуванні ім. Р.Ю. Павлюк здійснювалась системна робота в трьох напрямках, що включали: міжнародне підвищення кваліфікації, роботу в складі редколегії міжнародних наукових журналів (Україна, Німеччина, Болгарія), членство в Міжнародній фундації науковців та освітян, створення навчально – наукового центру з метою розвитку зв'язків з вітчизняними та закордонними університетами, науковими установами для впровадження європейських стандартів освіти із залученням потенціалу кафедри.

УДК 378.046.4

Л.І. Полятикіна, канд. екон. наук, доц. (СНАУ, Суми)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Професійна підготовка спеціалістів в навчальних закладах різних рівнів завжди являла собою предмет посиленої уваги держави, суспільства та науки. В першу чергу це визначено тим, що освіта займає одну з провідних позицій. Саме від неї в значній мірі формується добробут людини, рівень культури та духовного розвитку суспільства, а також ступінь економічного, науково-технічного і соціального прогресу.

Вища школа в міру навчання та викладання навчальних дисциплін, вирішує проблему професійної підготовки фахівців для аграрного сектору економіки країни. Підвищення на сьогодні вимоги суспільства до освіти та рівня професійної підготовки фахівців даної галузі, ставлять ВНЗ перед необхідністю пошук нових педагогічних та методичних ідей і значно ефективніших шляхів та способів їх запровадження. Часто традиційно в навчальному процесі оволодіння професійно необхідними навиками та вміннями формується за окремими науками і відповідними навчальними предметами. Це в свою чергу не завжди спричиняє створення цілісної професійно спрямованої системи підготовки спеціаліста для аграрного сектору. Кожен викладач за своїм предметом направляє зусилля на формування специфічних знань відповідно до тієї чи іншої науки, предмету дослідження та значною мірою не зосереджує уваги на теоретичному і прикладному характері цих положень теоретичної і практичної підготовки фахівців освітньої галузі.

Сучасна система освіти потребує фахівців нового складу, які здатні брати на себе відповідальність за її результати і наслідки. У зв'язку з цим виникає актуальне питання встановлення взаємозв'язку і цілісності усіх компонентів навчального і виховного процесів та їх спрямованість на виробничу діяльність. В першу чергу це стосується інтеграції науковим досліджень у навчальні програми при формуванні навчального процесу в освітніх закладах.

Нинішні часи вимагають нових підходів. Визначальним фактором ефективного використання нових інноваційних технологій є знання і навички педагогічного складу закладу освіти. В першу чергу це стосується запровадження та інтеграцію новітніх технологій в

процесі навчання. Поряд з напрямками сучасних форм навчання, які включають універсальні, виникають також специфічні. До них слід віднести комп'ютерну грамотність, інформаційне забезпечення освіти, індивідуалізована освіта на основі нових комп'ютерних технологій навчання.

Інноваційна педагогічна технологія представляє процес відповідної педагогічної діяльності, що послідовно реалізується на практиці. Особливістю цих інноваційних технологій є те, що їх розробка та застосування вимагають високої активності викладача та студента. Нові сучасні педагогічні технології включають в себе особистісний підхід, фундаментальність освіти, творче начало, професіоналізм. До основних інноваційних технологій доцільно віднести технологію порт фоліо, технологію проєктів, технологію розвитку критичного мислення і письма.

В результаті активної організації навчального процесу повинно бути досягнуто цілей оволодіння навичками роботи з різними видами інформації за допомогою комп'ютера та інших засобів інформаційних технологій, уміння застосовувати ці навички, критично оцінювати, організовувати, представляти і передавати інформацію, планувати і організовувати власну інформаційну діяльність і її результати.

В нинішній час державна політика спрямована на підвищення рівня інформатизації цілого ряду галузей, в тому числі аграрного сектору економіки. Інтеграція наукових досліджень у навчальні програми передбачає активне використання комп'ютерної графіки, як одного з нових розділів інженерної графіки. Вона базується на елементах нарисної геометрії та основах інженерної графіки.

Основу процесу навчання в навчальних закладах становлять засвоєння способів подання й перетворення певної інформації. Традиційне подання навчального процесу не достатньо стимулює освітню діяльність слухачів. В результаті скорочення аудиторного часу та збільшення годин самостійної підготовки для слухачів закладів освіти, вимагають пошуку нових шляхів та удосконалення методики викладання дисциплін закладів освіти.

В навчальному процесі відбувається використання електронно-освітніх ресурсів, серед яких є модульне об'єктивно-орієнтоване динамічне навчальне середовище MOODLE, що в свою чергу сприяє розвитку можливостей для керування вмістом сайту або системою керування онлайн-курсами. Активний розвиток університетської науки аграрних закладів освіти сприяє її формуванню за умовами європейської інтеграції. Особливе значення в цьому відіграють інтеграція наукових досліджень у навчальні програми.

УДК 378.14

В.О. Потапов, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Д.В. Білий, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ РОЗРОБОК В АКАДЕМІЧНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Умовою конкурентоспроможності економіки країни та європейського суспільства є створення інновацій спроможних забезпечувати ринкову реалізацію сучасних наукових розробок та впровадження нових рішень в промисловому секторі. З метою покращення умов співпраці між представниками освіти і бізнесом, рекомендується надання університетам можливості приймати активну участь комерціалізації наукових проєктів, створення комерційних компаній при університетах за допомогою фінансування різноманітних програм та розробки відповідних законодавчих документів [1].

Проблеми інституційних підрозділів пов'язані з зі сферами впливу комерціалізації та рівня її функціонального впливу в системі технологічного трансферу. Науково-технічні проблеми виникають через недоступність необхідного обладнання для проведення наукових досліджень на достатньому рівні. Маркетингові проблеми пов'язані із забезпеченням інформаційного середовища та необхідного фінансування для стимулювання рекламних посередників. До споживацьких відносять проблеми, що виникають на етапі впровадження новітньої технології у виробництво та отримання результатуючих прибутків [2].

В процесі дослідження встановлені основні напрями розвитку комерціалізації результатів науково-технічних інновацій національних університетів: реалізація інноваційних проєктів, розробка та впровадження у виробництво нової високотехнологічної продукції; інтеграція освіти та науки з виробництвом шляхом створення навчальних і науково-виробничих об'єднань, базових кафедр, лабораторій разом з національними університетами, науковими інститутами, підприємствами, установами та організаціями; випуск та реалізація експериментальних зразків нової техніки, технологій та малосерійної наукоємної продукції; забезпечення охорони об'єктів права інтелектуальної власності [3].

Прикладом інституційної комерціалізації може стати зарубіжний досвід форм партнерства [4]:

- фінансова підтримка держави академічної і університетської науки;
- державне фінансування інноваційних проєктів у відповідній галузі терміном не менше 10 років;
- оцінка результативності роботи відомств, які відповідають за розвиток і фінансування досліджень;
- формування тісних зв'язків між бізнесом та державними інститутами і університетами для створення нових технологічних центрів технологій;
- реклама окремих провідних розробок університету та напрямів досліджень.
- створення взаємодії науки, освіти та виробництва з урахуванням потреби ринку праці.

Дотримуючись передового світового досвіду потрібно стимулювати інноваційну діяльність українських університетів, здатних створювати нові освітні та науково-технічні розробки. Одним з рішень проблем академічної комерціалізації є фінансування науково-дослідних робіт за рахунок венчурних інвестиційних фондів та надання прав самостійного використання і розподілу коштів, отриманих від об'єктів інтелектуальної власності [5].

Пропонується навчально-дослідницька комерціалізація результатів наукової діяльності університетів шляхом співробітництва академічних працівників з підприємствами на рівні спільних договірних досліджень та здійснення трансферу знань постачаючи місцевим підприємствам висококваліфікованих осіб забезпечених необхідними знаннями та навичками. Створення необхідних нормативно-правових відносин між державними освітньо-науковими інститутами і торгово-виробничими підприємствами.

Інформаційні джерела

1. Шатоха В. Досвід європейських університетів з комерціалізації інновацій та можливості його застосування в Україні: Монографія // В. Шатоха. – Дніпропетровськ: «Дріант», 2014. – 246 с.
2. С. П. Ігнацевич. Комерціалізація інноваційних технологій в Україні. основні проблеми та світовий досвід // Ігнацевич С.П. – Київ: Наука, технології, інновації, 2022, № 4 . С. 107-115.
3. Погребняк І. Є. Вищі навчальні заклади – законодавчі проблеми комерціалізації результатів наукових досліджень / І. Є. Погребняк // Правове регулювання інноваційних відносин : кол. монографія / кол. авторів: А. П. Гетьман [та ін.]. – Харків, 2013. – Розд. 3., підр. 3.2. – С. 338–367.
4. Lyashenko OM. Models of commercialization and technology transfer in the global environment: monograph. Ternopil, 2007. P. 489.
5. Egorov I.Yu. Innovatsionnaya Ukraina – 2020: osnovnye polozheniya natsional'nogo doklada. Economy of Ukraine, 2015. № 9, P. 4–18.

УДК 336

Ю.М. Сагачко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

С.І. Міненко, PhD з менеджменту, доц. (ДБТУ, Харків)

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Швидкі темпи глобалізації та розвиток єдиної Європи роблять інтеграцію національної освіти в європейський та інноваційний світовий освітній простір необхідною умовою існування України.

Відомі науковці з Національної академії педагогічних наук України провели аналіз вітчизняної мережі, що включає 176 державних закладів вищої освіти — університетів, академій і інститутів, які становлять основу національної вищої освіти та готують більше 80% її здобувачів.

Однією з проблем, що ускладнюють інтеграцію, є непослідовність освітньої політики, оскільки цей процес має переривчастий характер. Новий етап, який розпочався з 2014 року — після соціально-політичної кризи, воєнної агресії росії та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС — позначився активізацією європейського напрямку розвитку України та приведенням української освіти у відповідність до європейських стандартів. Продовжувався поступальний рух вітчизняної освіти у напрямку трансформації на основі компетентнісного підходу.

Війна посилила та розширила виклики, які вже виникли в освітній сфері через пандемію COVID-19. Для української системи вищої освіти це стало не лише випробуванням, а й своєрідним імпульсом, який відкрив нові можливості та став каталізатором модернізаційних змін. Основною метою є розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайн-формату. Однак перспективи трансформації освіти виходять за межі цих напрямів. Необхідно також зосередитися на розвитку неформальної та інформальної освіти, а також на створенні механізмів для визнання її результатів у рамках формальної освіти. Важливою є апробація та широке впровадження сучасних методів навчання, які використовують інформаційні технології.

Пріоритетним напрямком є адаптація освітньої системи до потреб сучасної економіки та інтеграції в європейський економічний і освітній простір. Сучасна модель освіти повинна відповідати викликам

часу. В умовах війни цифрова трансформація освітньої діяльності закладів вищої освіти стає перспективним шляхом для підготовки фахівців з вищою освітою в Україні.

Заклади вищої освіти України здобули позитивний досвід під час пандемії COVID-19, інтегрувавши сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в освітній процес. Це дозволило забезпечити віддалений доступ до розкладів, бібліотек і інформаційних баз, проводити дистанційні заняття (лекції, практичні, контроль знань), створювати віртуальні групи студентів, записувати заняття для перегляду, моделювати практичні і лабораторні роботи, контролювати відвідування та надавати доступ до необхідних програмних продуктів. Особливу увагу заслуговує Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року (далі – Концепція). Ця концепція пропонує комплексне стратегічне бачення цифрової трансформації цих сфер та сприяє реалізації принципів державної політики у сфері цифрового розвитку.

Проект Концепції спрямований на вирішення кількох ключових проблем: низький рівень цифрових компетентностей учасників освітнього процесу; застарілий зміст інформаційних предметів; недостатня кількість комп'ютерної техніки та відсутність широкосмугового доступу до Інтернету в освітніх закладах; брак якісного цифрового контенту; нестача актуальної інформації про учнів, педагогів та науковців, що ускладнює управлінські рішення; бюрократизованість внутрішнього документообігу; складнощі в отриманні освітніх послуг і недоступність наукових ресурсів. Планується досягти кінцевої мети через такі стратегічні цілі:

Для кожної з цих цілей визначено шляхи та кроки їх досягнення на період до 2026 року.

1. «Працівники сфери освіти володіють цифровими компетентностями»;
2. «Цифрове освітнє середовище є доступним та сучасним»;
3. «Зміст освіти в галузі ІКТ відповідає сучасним вимогам»;
4. «Послуги та процеси у сфері освіти і науки є прозорими, зручними та ефективними»
5. «Дані у сфері освіти і науки є доступними та достовірними».

Аналітики Національного інституту стратегічних досліджень акцентують увагу на сучасному попиті на навички та компетенції. За останні 50 років в економіках розвинених країн зросла потреба у кваліфікованих спеціалістах, здатних виконувати складні аналітичні завдання та маючих розвинені комунікативні навички. Національна

економіка потребує фахівців, які можуть швидко навчатися та адаптуватися до нових умов, особливо в умовах війни. Зростає також попит на soft skills — надпрофесійні якості, такі як відповідальність, управління часом, командна робота, лідерство, емоційний інтелект, гнучкість і адаптивність. Щоб реалізувати триаду — навчання, наукові дослідження та інновації — вища школа повинна співпрацювати з високотехнологічним виробництвом.

Ключовим кроком для вирішення освітньої кризи в Україні є ухвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022–2032 роки, затвердженої Кабінетом Міністрів 23 лютого 2022 року. Цей документ слугує дорожньою картою для відновлення та реформування системи вищої освіти в післявоєнний період, допомагаючи зменшити негативні наслідки від вторгнення росії.

Президент Європейської Ради Шарль Мішель підкреслив, що мета відновлення не лише повернення до минулого, а створення сучасної та процвітаючої України, з акцентом на інфраструктурні зміни, що відповідають майбутнім викликам, таким як зміна клімату та цифрова трансформація.

Після завершення війни система вищої освіти зміниться, з необхідністю об'єднання навчальних закладів і відновлення зруйнованих. Освіта не залишиться такою, як до війни, і відбудеться її глобальне переосмислення.

Інформаційні джерела

1. Міністерство освіти і науки України (2021). Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення. <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaprosihuye-do-gromadskogoobgovorennnya>

2. Міністерство освіти і науки України (2022b). Опубліковано Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovanostrategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>

3. Міністерство освіти і науки України (2022c). Цифрова трансформація освіти: прийнято закон про функціонування інтегрованої інформаційної системи АІКОН. <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-prijnyato-zakon-profunkcionuvannya-integrovanoyi-informacijnoyi-sistemi-aikom>

4. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки № 286-р» (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

УДК 619:612.017:616.1/8

Р.В. Северин, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Г.І. Гарагуля, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

С.О. Баско, канд. вет. наук, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

ІНТЕГРУЮЧА РОЛЬ ІМУНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ДИСЦИПЛІН КУРСУ «ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА»

Організм тварини – єдина біологічна система. Для регуляції та координації роботи усіх органів є три системи: нервова, ендокринна та імунна. Нервова система забезпечує постійність психофізіологічного стану, ендокринна – молекулярний гомеостаз, а імунна – генетичну сталість організму. Робота усіх трьох систем базується на синтезі коригуючих (регуляторних) молекул: нейромедіаторів в нервовій системі, гормонів ендокринної системи та імунних медіаторів (цитокінів, інтерлейкінів, хемокінів, інтерферонів), які виділяються клітинами імунної системи. Такий спосіб координації і впливу через синтез специфічних речовин в усіх трьох регулюючих системах є універсальним і доводить їх взаємозалежність і взаємозв'язок.

Ми розглянемо саме координуючу роль імунної системи через погляд на науки, які з нею пов'язані. Народилася імунологія як наука про закони захисту від збудників інфекційних хвороб. Пізніше виявилось, що від роботи імунної системи залежить захист від усього генетично чужорідного (пухлинних клітин, перелитої крові, трансплантованих тканин). Подальші дослідження дозволили виявити зв'язок імунної системи із нормальною роботою або порушенням роботи усіх інших систем органів тварин і людини. Основне завдання імунної системи – розпізнавання структури крупних органічних молекул та виявлення ознак генетичної основи в будові молекули: «свої» молекули індукують толерантність, генетично «чужі» молекули вмикають інші імунні механізми: фагоцитоз, клітинну цитотоксичність, синтез антитіл, реакції гіперчутливості, імунологічну пам'ять. Наслідки будь-якої імунної реакції в нормі – елімінація антигену (видалення, руйнування, знешкодження). Але кожна з цих імунних реакцій може стати базою для патологічних процесів як в самій імунній системі, так і в органі чи тканині будь-якої іншої системи [2].

Базовими науками для вивчення імунології є біохімія, а також нормальні анатомія, гістологія та фізіологія, які дозволили встановити морфологію та функції окремих органів, тканин і клітин імунної системи, роль органічних молекул в роботі самої імунної системи та

можливості впливу на інші системи. Знання норми дозволяє з'ясувати механізми роботи здорової імунної система та організму в цілому. Вивчення структури і механізмів синтезу антитіл відкрили можливість отримувати антитіла проти величезної кількості молекул, а надалі використовувати ці специфічні антитіла (а наразі моноклональні антитіла) для індикації, ідентифікації та вивчення функцій органічних молекул будь-якого походження. Розроблено цілий ряд імунологічних реакцій з використанням специфічних антитіл, і ці реакції стали основою для клінічної і лабораторної діагностики інфекційних і неінфекційних захворювань.

Молекулярну структуру «чужого» вивчають такі базові дисципліни, як мікробіологія та паразитологія. Вивчаючи різні групи патогенних збудників, ці науки забезпечили імунологію інформацією про особливості молекулярної будови кожної групи патогенів. Це дозволило знайти спільні та специфічні риси їх антигенної структури. На основі таких знань імунологія формує базові методики щодо підходів до діагностики, профілактики та лікування інфекційних хвороб. Імунологічні методи дозволяють не лише виявляти та ідентифікувати збудників, а й розробляти методи імунотерапії. Треба зазначити, що основою специфічної профілактики інфекційних хвороб є створення, використання та подальше удосконалення вакцин. Цей напрям імунології дав поштовх для формування нової дисципліни – вакцинології [4].

Іншим варіантом «чужого» є змінені власні молекули, наприклад пухлинні клітини. Такі клітини мають змінений або пошкоджений геном, тож синтезують генетично інші молекули, які відрізняються від характерних для конкретного організму. Онкологія, що вивчає процеси розвитку пухлин, кілька десятиліть поспіль використовує методи імунології для діагностики та лікування пухлин [1, 6].

Такі дисципліни, як акушерство, хірургія, внутрішні незаразні хвороби, вивчають неінфекційну патологію і також часто послуговуються імунологічними методами діагностики та лікування хвороб. В курсі акушерства розглядають патологічні процеси, в основі яких лежать імунні механізми (імунологічна несумісність батьків, патології плода і новонароджених, пов'язані з несумісністю матері і плода) [5]. Прикладами імунних реакцій в хірургії є ускладнення при гемотрансфузіях та трансплантаціях, бо в основі цих ускладнень також лежать імунні реакції. В курсі внутрішніх незаразних хвороб цілий ряд патологій базується на порушеннях роботи імунної системи: аутоімунні хвороби (наприклад, діабет), різні види реакцій гіперчутливості (алергій) [1, 2, 3, 6].

До того ж, в самій імунній системі можуть розвиватися патологічні процеси у вигляді вроджених імунодефіцитів чи аутоімунних хвороб. Пряме пошкодження органів імунітету можуть викликати віруси, що репродукуються в імунокомпетентних клітинах (вірус бурсальної хвороби, віруси імунодефіциту, віруси інфекційної анемії, віруси лейкозу). Багато видів бактерій, найпростіших і особливо вірусів викликають пригнічення функціональної здатності імунної системи, що наразі кваліфікують як вторинні імунодефіцити.

Наразі сформувалося сучасне відношення до імунології як інтегруючої науки, яка об'єднує розуміння норми і патології, що вивчаються в усіх спеціальних науках циклу ветеринарної медицини. З одного боку, імунна система регулює роботу усіх систем організму тварин шляхом елімінації пошкоджених клітин і тканин. З другого боку, практично усі спеціальні дисципліни ветеринарної медицини активно користуються імунологічними методами дослідження для вивчення патогенезу хвороб тварин різної етіології, їх діагностики, лікування та профілактики.

Інформаційні джерела

1. Galon Jérôme, Bruni Daniela (2020) Tumor Immunology and Tumor Evolution: Intertwined Histories. *Immunity*. 2020 Jan 14;52(1):55-81. doi: 10.1016/j.immuni.2019.12.018.
2. Gaur S., Kesarwala H., Gavai M., Gupta M., Whitley-Williams P., Frenkel L.D. (1994) Clinical immunology and infectious diseases. *Pediatr Clin North Am*. 1994 Aug;41(4):745-82. doi: 10.1016/s0031-3955(16)38807-1. PMID: 7519341.
3. Jain, Rohit, Mitchell, Andrew J., Tay, Szun S., Roediger, Ben, Weninger, Wolfgang (2016) *Immunology of the Skin: Basic and Clinical Sciences in Skin Immune Responses* / Editors: Kenji Kabashima. – Springer Japan, March 2016. – 510p.
4. Lazar T. (2002) Immunology of Infectious Diseases. *Emerg Infect Dis*. 2002 Nov;8(11):1362–3. doi: 10.3201/eid0811.020430. PMID: PMC2738547.
5. Orefice R. (2021) Immunology and the immunological response in pregnancy. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol*. 2021 Oct;76:3-12. doi: 10.1016/j.bpobgyn.2020.07.013. Epub 2020 Oct 14. PMID: 33191116.
6. Shankar Hari M, Summers C. (2018) Major surgery and the immune system: from pathophysiology to treatment. *Curr Opin Crit Care*. 2018 Dec;24(6):588-593. doi: 10.1097/MCC.0000000000000561. PMID: 30299310.

УДК 378.004

О.І. Сенченко, здоб. ступ. PhD (МДПУ, Запоріжжя)

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ СЕРВІСІВ ВЕБ 2.0 У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В сучасну епоху цифрової трансформації, коли технології розвиваються з постійно зростаючою швидкістю, самонавчання стає невід'ємною частиною професійного життя фахівців з цифрових технологій. Швидкі зміни в галузях спонукають теперішніх спеціалістів змінюватися з кожним днем, відповідаючи останнім трендам та вимогам ринку. Сучасні технічні засоби відіграють ключову роль у пошуку, обробці та аналізі інформації. Постійне оновлення знань, вмінь та навичок стає буденною необхідністю. Сучасні інтернет-сервіси, що відрізняються інтерактивністю та соціальною спрямованістю, відкривають нові можливості для проектування ефективних стратегій самонавчання. У цих тезах ми розглянемо педагогічні засади та переваги які лежать в основі проектування самонавчання фахівців з цифрових технологій за допомогою веб-сервісів.

Самонавчання в контексті цифрових технологій ґрунтується на теоріях конструктивізму та коннективізму. Конструктивізм наголошує на активній ролі учня у процесі конструювання знань через взаємодію з навколишнім середовищем. Коннективізм, у свою чергу, розглядає навчання як процес формування зв'язків між різними джерелами інформації та створення особистих мереж знань. Сервіси Веб 2.0 надають платформу для реалізації цих принципів в повній мірі для самонавчання фахівців багатьох напрямків, зокрема спеціалістів з цифрових технологій.

Однією з ключових засад проектування самонавчання за допомогою сервісів Веб 2.0 є індивідуалізація навчального процесу. Фахівці з цифрових технологій мають можливість самостійно формувати свою навчальну траєкторію, обираючи ресурси та інструменти, що відповідають їхнім потребам та стилю навчання. Сервіси Веб 2.0, такі як вузькопрофільні ресурси, блоги, вікі, інструменти для педагогічної діяльності (створення інтерактивних презентацій, інфографіки, планування), дозволяють фахівцям створювати персоналізовані навчальні середовища та керувати власним процесом навчання.

Сервіси Веб 2.0 створюють умови для колаборативного навчання та обміну знаннями між фахівцями з цифрових технологій. Через участь

у професійних спільнотах, форумах та проєктах фахівці можуть обмінюватися досвідом, ідеями та ресурсами, що збагачує їхнє самонавчання. Колаборативне навчання сприяє розвитку критичного мислення, креативності та навичок вирішення проблем, які є ключовими для успіху в цифровому середовищі.

Проектування самонавчання за допомогою сервісів Веб 2.0 передбачає розвиток навичок саморефлексії та моніторингу власного прогресу. Інструменти, такі як блоги, навчальні платформи, професійні ком'юніті дозволяють фахівцям документувати свій навчальний шлях, аналізувати досягнення та визначати області для вдосконалення. Регулярна рефлексія допомагає фахівцям усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, ставити цілі та коригувати стратегії самонавчання.

Самонавчання за допомогою сервісів Веб 2.0 відкриває можливості для розширення професійних мереж фахівців з цифрових технологій. Через активну участь у соціальних мережах, професійних спільнотах та заходах фахівці можуть встановлювати зв'язки з колегами, експертами та потенційними роботодавцями. Ці зв'язки забезпечують доступ до нових знань, можливостей співпраці та кар'єрного зростання.

Сервіси Веб 2.0 надають фахівцям з цифрових технологій доступ до широкого спектру актуальних ресурсів для самонавчання. Онлайн-курси, вебінари, подкасти та блоги експертів дозволяють фахівцям бути в курсі останніх трендів та інновацій у галузі цифрових технологій. Доступність якісних ресурсів є ключовим фактором ефективного самонавчання та професійного розвитку в умовах швидких технологічних змін.

Використання сервісів Веб 2.0 сприяє покращенню та розвитку цифрових навичок учнів та викладачів, допомагає покращити пошук та обробку інформації, прививає звичку критично оцінювати джерела, вчить безпечному використанню ресурсів в цифровому середовищі, підвищують мотивацію, дозволяють опанувати нові методи навчання.

Однак навчальний процес за допомогою інтернет-сервісів, разом з беззаперечними перевагами, має також ряд викликів. На поточний момент організація рівного доступу до інтернет-мережі подекуди може стикатися з певними складнощами. Не менш важливим викликом є і можлива відсутність соціальної взаємодії, коли нестача безпосереднього спілкування, притаманна традиційному навчальному процесу може негативно впливати на соціалізацію, що тягне за собою зниження продуктивності. Додаткової уваги потребує також підтримання кібербезпеки на достатньому рівні задля уникнення різного роду шахрайства та кібератак, гіпотетично спрямованих на заволодіння інтелектуальною власністю. Також сучасна кількість веб-

сервісів для виконання будь-яких задач потребує додаткового часу на вивчення та аналіз наявних ресурсів, що на початку майже неминуче призводить до певних ускладнень у навчальному процесі.

Майбутні дослідження можуть зосередитися на емпіричному вивченні впливу сервісів Веб 2.0 на ефективність самонавчання фахівців з цифрових технологій, а також на розробці практичних рекомендацій щодо оптимізації процесу проектування самонавчання з урахуванням індивідуальних потреб та контексту професійної діяльності.

Інформаційні джерела

1. Балик Н., Шмигер Г. Впровадження штучного інтелекту в освіту шляхом використання ChatGPT. Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Кропивницький, 21 квітня 2023 р. Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 147–149.
2. Волинець В. Використання технологій віртуальної реальності в освіті. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2021. № 2. С. 40–47. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.5>.
3. Гаврилова Л.Г., Бескорса О.С., Ішутіна О.Є. Європейський досвід підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи в умовах цифровізації освіти. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка, психологія, медицина». 2021. № 5(5). С. 153–171.
4. Грицько В.В., Котубей В.Ф. Цифровізація професійної підготовки майбутніх учителів: специфіка протікання та особливості сприйняття студентами. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 38. С. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.24>.
5. Колеснікова І.В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 78. С. 117–120. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.78.25>.
6. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p> (дата звернення: 10.06.2023).
7. Кочерга Є.В., Сасенко О.В. Цифровізація професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. Інформаційні технології в соціокультурній сфері, освіті та економіці : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених, м. Київ, 19–20 квітня 2022 р. Київ : КНУКіМ, 2022. С. 103–105.

УДК 372.833

Ю.М. Сиромятников, канд. техн. наук., асист. (ДБТУ, Харків)

Р.В. Кириченко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Бєлих, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція створює нові виклики та можливості для розвитку наукових досліджень в університетах України [1]. Важливим аспектом у цьому контексті є підвищення якості наукових розробок та їх інтеграція в освітній процес. Зокрема, значна увага приділяється формуванню нових дослідницьких компетентностей студентів, що є однією з умов успішної інтеграції української системи освіти у Європейський освітній простір. Відповідно, завданням університетів є створення науково-дослідницьких програм, орієнтованих на розвиток інноваційних технологій та міжнародної наукової співпраці. Дослідження є частиною проекту № LBTU-PG-2024/1-0008 (5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/002), спрямованого на оптимізацію сталого вирощування органічних культур в умовах інтеграційних процесів.

Метою даної роботи є аналіз сучасних методів інтеграції наукових досліджень в освітній процес, розробка моделі підвищення якості наукових досліджень у вищих навчальних закладах України та визначення основних чинників, що впливають на ефективність інтеграції. У роботі також розглядаються європейські стандарти інтеграції науки і освіти, що застосовуються у провідних університетах Німеччини, Латвії та інших країн ЄС.

У дослідженні використано методи порівняльного аналізу, експертного оцінювання, SWOT-аналізу та методики адаптації наукових досліджень до європейських освітніх програм. Основний акцент зроблено на аналізі інноваційних методів, застосовуваних у провідних університетах Європи (наприклад, Університету Люксембургу [2], Університету Гельсінкі [3] та Технічного університету Риги [4]).

Університети відіграють провідну роль у формуванні дослідницької компетентності, особливо в умовах глобалізації та швидкого розвитку нових технологій. Європейські університети активно впроваджують системи наукових досліджень, орієнтованих на інновації, що дозволяє підвищувати конкурентоспроможність освітніх програм [5]. Сучасні європейські підходи включають інтеграцію

наукових проєктів у навчальні програми, створення наукових центрів у співпраці з бізнесом, а також підтримку мобільності студентів та викладачів [6]. Приклад університетів Фінляндії та Німеччини показує, що тісна співпраця між науковими та освітніми структурами дозволяє створювати ефективні моделі наукового розвитку [7].

Розробка моделі інтеграції наукових досліджень в освітній процес включає три етапи: формування наукових компетенцій у студентів, включення наукових проєктів у навчальні плани та комерціалізація наукових розробок.

Застосування цієї моделі дозволить ефективно поєднати навчальний процес із науковою діяльністю, що є важливою умовою для підготовки фахівців нового покоління [8].

Ключовими факторами, що впливають на успішність інтеграції, є: академічна мобільність викладачів і студентів; програми обміну, спільні проєкти та міжнародні наукові співпраці [9]; визнання дипломів і кваліфікацій на міжнародному рівні; узгодження освітніх програм із європейськими стандартами [10]; інноваційна інфраструктура університету; наявність сучасних наукових лабораторій і центрів [11].

Практичні рекомендації щодо інтеграції наукових досліджень в освітній процес у контексті євроінтеграції включають: залучення студентів до наукових досліджень на ранніх етапах навчання через участь у наукових гуртках і проєктах; впровадження програм подвійних дипломів із європейськими університетами для підвищення академічної мобільності; створення спільних наукових лабораторій і дослідницьких центрів у партнерстві з європейськими установами; розвиток дослідницьких компетенцій викладачів через міжнародні тренінги та обміни досвідом.

Кафедрою сільськогосподарських машин та інженерії тваринництва Державного біотехнологічного університету планується продовження дослідження в рамках проєкту № LBТУ-PG-2024/1-0008 (5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/002) «ELEMENTS OF TECHNOLOGY FOR SUSTAINABLE CULTIVATION OF ORGANIC SOYBEANS» з акцентом на удосконалення методів комерціалізації наукових результатів та їх впровадження в аграрну сферу.

Реалізація досліджень відповідно до проєкту надає можливості для: впровадження сучасних новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції у рослинництві та тваринництві; впровадження сучасних технічних засобів для обробки ґрунту, посіву та посадки, захисту рослин, внесення добрив, зрошення, збирання врожаю та післязбиральної обробки, виробництва кормів для годівлі тварин; застосування ресурсоенергозберігаючих та екологічно

безпечних технологій для підвищення врожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, мінімізації втрат і збереження навколишнього середовища.

Розробка та впровадження новітніх підходів до інтеграції наукових досліджень в освітній процес сприятиме розвитку наукової діяльності в університетах України, покращенню якості підготовки фахівців і відкриттю нових можливостей для міжнародної наукової співпраці. Ключовими факторами успішної інтеграції є забезпечення академічної мобільності, інтернаціоналізація освітніх програм та розвиток інноваційної інфраструктури університетів.

Інформаційні джерела

1. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні (Київ, 9 трав. 2024 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 104 с.
2. De Wit, H., & Hunter, F. (2015). The future of internationalization of higher education in Europe. *International Higher Education*, (83), 2–3. <https://doi.org/10.6017/ihe.2015.83.9073>
3. Ramos, M. D. (2014). Mobility, internationalization, higher education: European challenges. In A. Dima (Ed.), *Handbook of research on trends in European higher education convergence* (pp. 44–61). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-5998-8.ch003>
4. Brandenburg, U., & De Wit, H. (2011). The end of internationalization. *International Higher Education*, (62), 15–17. <https://doi.org/10.6017/ihe.2011.62.8533>
5. Cameron, J., & Gribble, C. (2019). International student mobility: Policy and practice for the global knowledge economy. *Emerald Insight*. <https://doi.org/10.1108/9781789735976>
6. Crăciun, D. (2018). National policies for internationalization in higher education: A comparative study. SpringerLink. <https://doi.org/10.1007/s10734-018-0351-4>
7. Hunter, F., & Jones, E. (2021). Redefining internationalization at home: Toward inclusive and sustainable policies. *International Higher Education*, (107), 12–15. <https://doi.org/10.6017/ihe.2021.107.14986>
8. Jöns, H. (2018). Academic mobility and its effects on international knowledge exchange. *Higher Education*, 76(2), 157–176. <https://doi.org/10.1007/s10734-018-0348-8>
9. Smeby, J.-C., & Trondal, J. (2005). Dynamics of international academic mobility: Science and policy perspectives. *Research in Higher Education*, 46(3), 295–310. <https://doi.org/10.1007/s11162-004-6768-2>
10. Coey, C. (2018). Researcher mobility: A comparative analysis of international collaborations. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 40(5), 435–450. <https://doi.org/10.1080/1360080X.2018.1481286>
11. Ackers, L. (2005). International mobility and scientific knowledge flows. *European Societies*, 7(1), 119–137. <https://doi.org/10.1080/1461669042000276699>

УДК 378.147

Ю.М. Сиромятников, канд. техн. наук, асист. (ДБТУ, Харків)

Р.В. Кириченко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.М. Харченко, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Міжнародне співробітництво в усьому світі наразі вважається одним із ключових показників якості в сфері освіти та науки, а також важливим інструментом забезпечення і підвищення цієї якості. Тому майже всі заклади вищої освіти (ЗВО) в різних країнах активно займаються міжнародною діяльністю і прагнуть її розширити, при цьому демонструючи різницю у розумінні цінностей, цілей, завдань та методів цієї діяльності [1].

Останніми роками українська система вищої освіти перебуває в активному процесі реформування та адаптації до європейських стандартів, що вимагає підвищення якості наукових публікацій. Відповідно до європейських вимог, наукові статті повинні відповідати високим критеріям якості, мати новаторський характер та впливати на розвиток науки і суспільства. Підвищення видимості та якості українських публікацій у міжнародних наукових базах, таких як Scopus та Web of Science, є стратегічним завданням, яке допоможе зміцнити позиції українських університетів на світовій арені.

Метою даного дослідження є аналіз сучасних підходів до підвищення якості наукових публікацій в університетах України, а також розробка рекомендацій щодо їхнього просування в міжнародних наукометричних базах. Дослідження є частиною проекту № LBТУ-PG-2024/1-0008 (5.2.1.1.i.0/2/24/1/CFLA/002), спрямованого на удосконалення наукової продуктивності та публікаційної активності в рамках європейської інтеграції.

У дослідженні використано методи порівняльного аналізу, SWOT-аналізу, а також методики оцінки впливу наукових публікацій. Основний акцент зроблено на аналізі критеріїв якості наукових статей, що публікуються у високореєтингових міжнародних журналах, таких як Nature та Science [2]. Також розглядаються підходи до поліпшення індексації наукових статей у Scopus та Web of Science [3].

Основними вимогами до наукових статей є новизна досліджень, чітка методологія, релевантність до сучасних наукових проблем,

високий рівень цитованості та впливовість у відповідних галузях [4]. Європейські університети використовують системи внутрішнього контролю якості наукових публікацій, що допомагає підвищити рівень поданих до публікації робіт [5]. Незважаючи на активне реформування системи вищої освіти, українські публікації часто мають низький рівень цитованості через недостатню увагу до оформлення статей, вибору релевантних журналів та низької участі у міжнародних дослідницьких консорціумах [6]. Підвищення кваліфікації українських науковців у сфері наукового письма та наукометрії є ключовим кроком до поліпшення якості публікацій [7].

Основні напрями підвищення якості публікацій включають: формування міждисциплінарних дослідницьких груп, що сприяє підвищенню новизни досліджень та їхнього потенційного впливу [8]; академічну мобільність, яка забезпечує участь українських науковців у міжнародних конференціях, стажуваннях та програмах обміну, що дозволяє вдосконалювати наукові навички та підвищувати якість публікацій [9].

На прикладі університетів Латвії та Німеччини було проведено аналіз ефективності впровадження внутрішніх систем контролю якості наукових публікацій. Дослідження показало, що створення наукових консультаційних центрів у межах університетів є ефективним засобом підвищення наукової продуктивності [10]. Українські університети можуть запозичити ці підходи для адаптації своїх наукових програм до вимог європейських наукометричних стандартів, що сприятиме підвищенню якості та видимості наукових робіт.

Для підвищення якості наукових публікацій в українських університетах в умовах європейської інтеграції необхідно:

1) Розвивати міждисциплінарні дослідницькі групи, що сприятиме підвищенню новизни досліджень і їхнього впливу.

2) Створювати науково-консультаційні центри, які надаватимуть підтримку у підготовці та поданні публікацій до міжнародних журналів.

3) Впроваджувати освітні курси з наукового письма та методів просування публікацій на міжнародному рівні.

4) Забезпечувати академічну мобільність через участь у міжнародних програмах обміну, стажуваннях та конференціях для підвищення наукових навичок.

5) Проводити семінари з питань індексації робіт та роботи з міжнародними наукометричними базами, такими як Scopus і Web of Science.

6) Підтримувати міжнародні наукові колаборації для покращення якості досліджень та публікацій.

7) Забезпечувати доступ до сучасних дослідницьких інструментів і баз даних, які відповідають європейським стандартам якості.

На кафедрі сільськогосподарських машин та інженерії тваринництва Державного біотехнологічного університету продувжуються дослідження в рамках проекту № LBTU-PG-2024/1-0008 (5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/002) з акцентом на вивчення факторів, що впливають на рівень цитованості українських публікацій у міжнародних наукових базах.

Інформаційні джерела

1. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. – К.: ІВО НАПН України, 2016. С. 4. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/MR_Internats-VO-Ukrayini_2016_158p_IBO_avtors-kolektiv.pdf
2. Egret, D., & Fabre, C. (2019). Evaluating the scientific impact of research infrastructures: The role of current research information systems. *Quantitative Science Studies*, 1(3), 303-322. https://doi.org/10.1162/qss_a_00035
3. Florio, M., Forte, S., & Sirtori, E. (2016). Cost-benefit analysis of the Large Hadron Collider to the European Research Area. *Research Policy*, 45(4), 785-792. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2016.01.020>
4. González-Albo, B., Moreno, L., & Bordons, M. (2012). Bibliometric indicators for the analysis of research performance in multidisciplinary institutions. *Revista Española de Documentación Científica*, 35(1), 9-37. <https://doi.org/10.3989/redc.2012.1.852>
5. Klitkou, A., & Gulbrandsen, M. (2010). The relationship between academic patenting and scientific publishing in Norway. *Scientometrics*, 82(1), 93-108. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0039-2>
6. de Rijcke, S., & Rushforth, A. (2015). Measuring excellence in science: Current and future perspectives. *Science and Public Policy*, 42(4), 591-607. <https://doi.org/10.1093/scipol/scu070>
7. Rethinaraj, T. S., & Chakravarty, C. (2018). Unveiling scientific integrity in scholarly publications: A bibliometric approach. *International Journal for Educational Integrity*, 14(2), 115-132. <https://doi.org/10.1007/s40979-018-0036-y>
8. Kempkes, G., & Pohl, C. (2010). The efficiency of German universities: Some evidence from non-parametric methods. *Applied Economics*, 42(16), 2063-2079. <https://doi.org/10.1080/00036840701721190>
9. Buhr, J. (2014). The future of European e-infrastructures: Strategies for enhancing the quality of scientific data and publication standards. *Science Policy Research Unit Journal*, 32(1), 22-33. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2394709>
10. Sasvári, P., & Lendvai, G. F. (2024). On the periphery of the European social sciences: A scientometric analysis of publication performance in the Visegrad countries. *Social Sciences*, 13(10), 537. <https://doi.org/10.3390/socsci13100537>

УДК 372.862

І.М. Трунова, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.О. Мірошник, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

О.М. Мороз, д-р техн. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ У НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії» стандарти якості електропостачання стосуються, насамперед, надійності електропостачання та якості електричної енергії. Досвід впровадження таких стандартів в різних країнах світу показує, що, як правило, існують три зацікавлені сторони, які включені в процес регулювання якості послуг, для його успіху мають відбуватися діалоги в трикутнику учасників: орган регулювання - регульовані компанії – споживачі. Наприклад, в одному з перших аналізів нормативно-правової бази та існуючої практики щодо якості сервісу в електроенергетиці деяких країн південної та східної Європи був зроблений у звіті Ради органів регулювання Енергетичного Співтовариства - Energy Community Regulatory Board (ECRB) «Стандарти та стимули регулювання якості» [1], де були визначені ці діалоги щодо показників, стандартів, стимулювання якості електропостачання, скарг споживачів щодо якості сервісу. Вони спрямовані на вдосконалення системи регулювання якості, поступовому перегляду існуючої практики та вибору найкращих методик на основі аналізу практик різних країн та тематичних наукових публікацій.

В навчальному процесі підготовки фахівців спеціальності 141 - Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка впроваджені дослідження викладачів кафедри щодо вдосконалення існуючої практики забезпечення якості електропостачання, насамперед, ті, що стосуються забезпечення надійності електропостачання та якості електричної енергії. Наприклад, монографія [2], наступні публікації [3-6] присвячені саме питанням аналізу процесу впровадження стандартів якості електропостачання в Україні та шляхам підвищення надійності забезпечення споживачів якісною електричною енергією. Вони є основою дисципліни «Якість електропостачання», елементи цих досліджень також використовуються в курсах дисциплін «Основи

технічної експлуатації систем електропостачання», «Надійність електротехнічних пристроїв» тощо.

Насамперед, для фахівців електроенергетичної галузі важливі технічні аспекти забезпечення надійності електропостачання та якості електричної енергії. Однак, також дуже важливим є організаційна складова, що неможлива без певного аналізу та висновків щодо системних недоліків тієї чи іншої ланки виробничого процесу, визначення шляхів їхнього подолання. Особливі виклики перед електроенергетичною галуззю виникли з початком воєнних дій. Це, безумовно знайшло відображення і в дослідженнях викладачів кафедри електропостачання та енергетичного менеджменту ДБТУ, наприклад, [7], що спрямована на підвищення надійності електропостачання з врахуванням існуючого технічного стану обладнання розподільних мереж територіальних підрозділів Операторів систем розподілу (ОСР) та повноти виконання інвестиційного плану для технічного обслуговування (ТО), капітального ремонту (КР), реконструкції або заміни обладнання згідно з його технічним станом. Основним впливовим фактором в запропонованій в [7] мотиваційній моделі є індекс середньої тривалості довгих перерв електропостачання, що зумовлені технологічними порушеннями в електричних мережах. При цьому, пропонується аналізувати результати діяльності територіальних підрозділів ОСР на основі порівняння цільового та фактичного значення індексу середньої тривалості довгих перерв електропостачання для кожного територіального підрозділу та запропоновано при визначенні цільового значення індексу середньої тривалості довгих перерв електропостачання, за яким виконується аналіз результатів діяльності територіальних підрозділів в попередньому році, враховувати технічний стан обладнання розподільних мереж на початку аналізованої діяльності [8-11]. Також запропоновано при цьому враховувати повноту виконання інвестиційного плану для ТО, КР, реконструкції або заміни обладнання згідно з його технічним станом. Сформульовані також умови для визначення коефіцієнту стимулювання досягнення кращих результатів діяльності територіальними підрозділами ОСР згідно рейтингу підрозділу за різницею між фактичним і цільовим значенням індексу середньої тривалості довгих перерв електропостачання або прямо пропорційно рейтингу, або пропорційно досягнутого рівня надійності.

Ознайомлення студентів з рекомендаціями та технічними рішеннями, що запропоновані у [2-7], дозволяє активізувати обговорення та дискусії, підвищуючи зацікавленість у досягненні кращих результатів наступної фахової діяльності.

Інформаційні джерела

1. ECRB Report on the Quality of Electricity Service Standards and Incentives in Quality Regulation, ECRB, July 2009.
2. Трунова І. М. Якість послуг з електропостачання споживачів: монографія / І. М. Трунова, О. О. Мірошник – Харків: ФОП Панов А. М., 2018. - 179 с.
3. I. Trunova, O. Miroshnyk, O. Savchenko, O. Moroz. The perfection of motivational model for improvement of power supply quality with using the one-way analysis of variance . ISSN 2071-2227, Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, 2019, № 6, 163-168 pp. DOI: 10.29202/nvngu/2019-6/24.
4. Oleksandr Miroshnyk, Oleksandr Moroz, Oleksandr Savchenko, Iryna Trunova, Svitlana Popadchenko, Volodymyr Pazyi. Decrease of non-symmetry of currents and voltage in 0.38 / 0.22 kV networks by networking method//2020 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek), 5-10 Oct. 2020, Kharkiv, Ukraine, Ukraine, Publisher: IEEE - Page(s): 53 - 56. DOI: 10.1109/KhPIWeek51551.2020.9250135.
5. Трунова І. М. Аналіз регулювання якості електричної енергії як складової якості електропостачання сільськогосподарських споживачів/І. М. Трунова, Н. Ю. Потікун// Інженерія природокористування – Харків: ДБТУ, 2021. - №4(22). - С. 110 – 115.
6. Trunova, I., Miroshnyk, O., Moroz, O., Savchenko, O., Pazyi, V., Sereda, A., Halko, S., Buinyi, R. The Substantiation of Reconstruction of Power Distribution Networks Objects// 2021 IEEE KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek), 13-17 Sept. 2021, Kharkiv, Ukraine, Ukraine, Publisher: IEEE - Page(s):126-131, DOI: 10.1109/KhPIWeek53812.2021.9570107.
7. I. Trunova, O. Miroshnyk, I. Ladyzhynskii, O. Moroz, V. Onegina and M. Qawaqzeh, "The Motivational Model for Improvement of Electricity Supply Continuity in Post-War Ukraine," 2023 IEEE 4th KhPI Week on Advanced Technology (KhPIWeek), Kharkiv, Ukraine, 2023, pp. 1-6, DOI: 10.1109/KhPIWeek61412.2023.10312937.
8. Гребенюк, О. В., та ін. Моделювання процесів забезпечення якості електроенергії у навчальних програмах підготовки енергетиків. – Збірник наукових праць "Проблеми енергозбереження", 2019, С. 21-28.
9. Григоренко, А. І. Інтеграція стандартів якості електроенергії у програми навчання фахівців з електроенергетики. – Журнал "Технічна електродинаміка", 2021, №3, С. 14-21.
10. Карпенко, Ю. С. Навчальні програми підготовки фахівців з електроенергетики у контексті розвитку енергетичних стандартів. – Київ: ІЕП НАН України, 2020.
11. Степаненко, В. П. Проблеми інтеграції сучасних досліджень в галузі якості електропостачання в освітні програми. – Журнал "Енергетика і менеджмент", 2018, №4, С. 55-62.

УДК 330.341

Н.Г. Ушакова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ТРАНСФЕР УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Експерти, серед яких Дж. Каннінгем, М. Ментер [1]; С. Брезніц, К. Чжан [2] та багато інших, дедалі частіше визнають, що заклади вищої освіти (ЗВО) завдяки своєму положенню в сучасній підприємницькій екосистемі мають потенціал сприяти економічному розвитку шляхом передачі суспільству різних форм знань.

В науковій літературі [3; 4] університети визнаються ключовими дійовими особами підприємницької екосистеми, що обумовлено змінами основної функції ЗВО в сучасній економіці – її виходом за рамки суто академічних завдань і переходом до генерування знань і передачі технологій. Трансфер технологій означає комерціалізацію інтелектуальної власності, створеної в університетах і державних лабораторіях, а відкриття, отримані в результаті наукових досліджень, є ініціаторами цього процесу.

Заснована на знаннях, функція передачі технологій матеріалізується в спрямуванні нових винаходів і технологій на ринок (найчастіше у вигляді ліцензій і патентів), що сприяє отриманню переваг і створенню надлишкового прибутку на основі інновацій. Саме підвищене усвідомлення важливості комерціалізації результатів своєї діяльності спонукало заклади вищої освіти створювати офіси передачі технологій, які, об'єднуючи науковців і бізнес, виступають посередниками знань. Офіси передачі технологій надають науковцям спеціальні ресурси та послуги, які дозволяють передавати новітні технології відповідно запиту компаній; вони також допомагають вирішувати проблеми, що виникають між академічними та комерційними колами в процесі співпраці. Як вказує Європейське дослідницьке виконавче агентство, стратегічна та економічна значимість функції передачі університетами технологій вимагає проведення економічної політики щодо заохочення співпраці між університетами та галуззю економіки для використання результатів досліджень [5].

В роботі [6] представлений аналіз різних шляхів трансферу технологій університетами і механізму комерціалізації результатів цих процесів за допомогою Офісів передачі технологій на прикладі іспанських університетів. Дослідження Х. Саллана й О. Лордана є

цікавим для української аудиторії з огляду певної схожості університетської системи Іспанії і України. Контекст Іспанії дає можливість проаналізувати, як університети використовують власні ресурси для досягнення результатів трансферу технологій у сценарії, де два типи досвідченого навчання (тобто результати відкриття та результати трансферу технологій) мають потенціал для посилення поточної діяльності університетів щодо трансферу технологій. Окрім цього, важливим є оцінка того, як ресурси Офісів трансферу технологій підтримують навчальний процес, який відбувається в університетах.

Експертами було встановлено, що:

1) накопичений досвід розкриття інформації про зроблені університетом відкриття, тобто досконалий механізм патентного захисту результатів наукового дослідження, позитивно впливає на кількість винаходів в університеті;

2) накопичений досвід роботи з допоміжними науковими структурами позитивно впливає на кількість створених нових подібних структур;

3) накопичений досвід з отримання ліцензій в попередні роки позитивно впливає на кількість виданих університетами ліцензій;

4) частка персоналу Офісу передачі технологій, який займається підтримкою процесів створення бізнесу, позитивно пов'язана з кількістю допоміжних компаній, створених університетами;

5) частка персоналу Офісу передачі технологій, який займається створенням та керуванням ліцензійними угодами, позитивно пов'язана з кількістю ліцензій, виданих університетами.

Таким чином, було доведено, по-перше, важливу роль участі Офісів передачі технологій у різних стратегічних діях для успішної комерціалізації наукових знань. По-друге, визначено, що для підвищення ефективності передачі технологій в університетах треба стимулювати експериментальне навчання, а для цього має покращуватись навчальний процес на основі минулого досвіду наукових досліджень, заохочуючи розробку проєктів, які, підтримуючи дослідження в існуючих або нових галузях, а також створюючи або консолідуючи дослідницькі групи, додадуть цінні знання вченим і фахівцям Офісів передачі технологій. Дуже важливо звертати увагу не тільки на позитивний минулий досвід, а й на потенційно цінні винаходи, які не вдалося комерціалізувати. По-третє, Офісам передачі технологій треба надавати пріоритет створенню ефективних організаційних структур і найму кваліфікованого персоналу зі спеціальними компетенціями, які підтримують передачу нових знань у галузь, щоб покращити як внутрішні процеси навчання, так і оцінку потенційної

ринкової вартості винаходів. Спеціалізація співробітників і постійне їх навчання є відповідним стратегічним напрямком для менеджерів офісів, зацікавлених в ефективному застосуванні наукових ідей при мінімізації потенційних непередбачених ситуацій, які можуть виникнути під час процесу передачі технологій. Якщо досвід співробітників Офісів передачі технологій буде застарілим або не повністю використовуватися цими підрозділами, то буде неможливо трансформувати (іноді абстрактні) знання наукової мови в комерційні проекти. Ці проблеми можуть призвести до інформаційної асиметрії та комунікаційних проблем між офісами передачі технологій, науковцями та галузевими агентами.

Що стосується використання подібного зарубіжного досвіду в Україні, то треба зважати на вплив національних факторів, пов'язаних з місцевим середовищем та закладом освіти, включаючи, наприклад, підприємницьку культуру конкретного університету та сфери впровадження винаходів.

Інформаційні джерела

1. Breznitz S., Zhang Q. Fostering the growth of student start-ups from university accelerators: An entrepreneurial ecosystem perspective. *Industrial and Corporate Change*. 2019. Vol. 28(4). P. 855–873. URL : <https://doi.org/10.1093/icc/dtz033>.
2. Cunningham J., Menter M., Wirsching K. Entrepreneurial ecosystem governance: A principal investigator-centered governance framework. *Small Business Economics*. 2019. Vol. 52(2). P. 545–562. URL : <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9959-2>.
3. Brown R., Mason C. Looking inside the spiky bits: A critical review and conceptualisation of entrepreneurial ecosystems. *Small Business Economics*. 2017. Vol. 49(1). P. 11–30. URL : <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9865-7>
4. Cho D., Ryan P., Buciuni G. Evolutionary entrepreneurial ecosystems: A research pathway. *Small Business Economics*. 2022. Vol. 58(4). P. 1865–1883. URL : <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00487-4>.
5. European Commission. Horizon Europe – Dissemination and exploitation (2022). URL : https://rea.ec.europa.eu/horizon-europe-disseminationand-exploitation_en.
6. Sallan J., Lordan O. University technology transfer: leveraging experiential learning and TTO's resources. *Small Bus Econ*. 2024. URL : <https://doi.org/10.1007/s11187-024-00899-y>

УДК 664.7:004.89:004.421

І.М. Фоміна, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Т.В. Гавриш, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ІНТЕГРУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ PCG (PROCEDURAL CONTENT GENERATION) ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПРОСТОРОВИХ МОДЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ У ПРОЕКТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗБЕРІГАННЯ ТА ПЕРЕРОБКИ ЗЕРНА

Procedural Content Generation (PCG) – це технологія, яка дозволяє автоматично генерувати вміст, що зазвичай створюється вручну, на основі заданих правил і алгоритмів. PCG широко використовується в ігровій індустрії для створення віртуальних світів, карт і персонажів, проте останнім часом ця технологія все більше проникає у сферу промислового проектування, зокрема в галузі моделювання технологічного обладнання.

Для інтеграції PCG у процес проектування підприємств можна використовувати різноманітні сучасні програмні засоби, що підтримують алгоритмічну генерацію контенту: Blender та Unity3D, Grasshopper для Rhino, Houdini. Інструменти Blender та Unity3D надають можливість використання процедурної генерації для створення тривимірних моделей та візуалізації підприємств. Середовище Grasshopper для Rhino використовується для візуального програмування, яке дозволяє запроваджувати алгоритмічні правила для проектування складних архітектурних об'єктів, таких як зерносовища та виробничі лінії. Програмне забезпечення Houdini застосовується для генерації процедурних моделей, воно може бути корисним для проектування складних систем обробки зерна, таких як системи транспортування чи розташування обладнання.

Застосування PCG в інженерному проектуванні та розробці промислових підприємств може значно спростити і пришвидшити процеси створення просторових моделей складного обладнання. У контексті проектування підприємств зберігання та переробки зерна, використання PCG дає можливість генерувати технологічні схеми, тривимірні моделі приміщень і обладнання відповідно до заданих параметрів і вимог. На рис. 1. наведено етап створення тривимірної моделі силосу, а саме, робочий простір програми Blender, де на панелі праворуч модифікатор Geometry nodes, в якому користувач обирає тип днища та вводить геометричні розміри силосу за якими проходить генерація відповідної моделі. При створенні моделей з процедурною

генерацією використовувалися два модифікатори Array та Geometry nodes. Модифікатори - це автоматичні операції, що впливають на геометрію об'єкта неруйнівним чином. У Blender модифікатори за допомогою закладеного в них алгоритму змінюють об'єкт без необхідності його виправлення в режимі редагування.

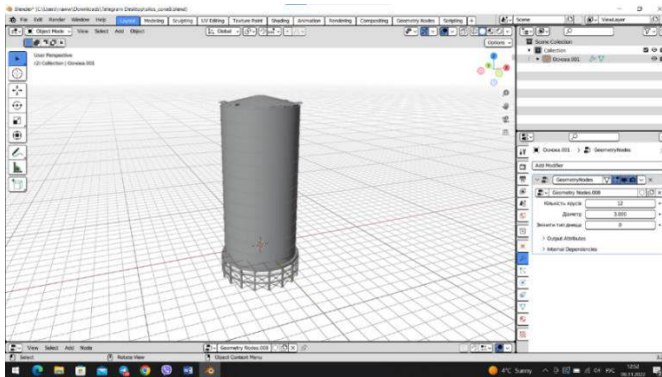

Рисунок 1 – Розробка моделі силосу та робочий інтерфейс програми Blender

Технологічні процеси на підприємствах, що займаються зберіганням і переробкою зерна, включають численні етапи, такі як транспортування, очищення, сушіння, сортування переробки та пакування. Кожен із цих процесів потребує спеціалізованого обладнання, правильного просторового розташування та інтеграції у загальну виробничу лінію [1]. Використання PCG дозволяє автоматично створювати просторові моделі з урахуванням наступних параметрів. Моделі приміщень для зберігання зерна - алгоритми PCG можуть створювати тривимірні моделі складів, силосів та зерносховищ з урахуванням їхньої місткості, умов зберігання та вимог до контролю температури і вологості. Моделі транспортувальних систем - PCG можна використовувати для автоматичного генерування складних мереж транспортерів, пневмотранспортерів та інших засобів переміщення зерна між етапами переробки. Це може включати оптимізацію шляхів та ефективне використання простору. Моделювання технологічних ліній - для підприємств переробки зерна PCG може автоматизувати процес створення технологічних ліній – від очищення та сушіння до пакування готової продукції. Алгоритми можуть враховувати всі важливі технічні параметри обладнання, його взаємодію та просторові обмеження. На рис. 2 наведено модель елеватора, яка згенерована у програмному просторі Blender.

Рисунок 2 – Модель елеватора

Переваги використання PCG для створення просторових моделей це автоматизація процесу моделювання, гнучкість проектування, економія часу, оптимізація простору та ресурсів, адаптивність до змін.

Незважаючи на значні переваги, інтеграція PCG у проектування промислових підприємств має певні виклики, а саме, точність моделювання - процедурна генерація потребує точного налаштування алгоритмів для забезпечення відповідності реальним технічним стандартам і вимогам до обладнання та інтеграція з існуючими CAD-системами - інтеграція PCG з традиційними системами автоматизованого проектування (AutoCAD, SolidWorks) може вимагати розробки нових методів передачі даних та підтримки спільних форматів файлів [2].

Однак розвиток PCG і його впровадження в інженерне проектування відкриває нові горизонти для автоматизації, ефективності та гнучкості при проектуванні підприємств зберігання та переробки зерна. Ця технологія дозволяє не тільки зекономити час, але й значно покращити оптимізацію процесів і управління простором на виробничих майданчиках.

Інформаційні джерела

1. Навчальний посібник до виконання бакалаврських робіт «Технологічне проектування елеваторів та комбикормових підприємств» / укладачі: І.М. Фоміна, Т.В. Гавриш, О.М. Шаніна, Н.О. Боровікова – Х. : ДБТУ, 2024. – 138 с.
2. Фоміна І.М. Білоцерковець М.В. Створення 3D SMART моделей із процедурною генерацією основного обладнання сучасних елеваторів для технологічного проектування. *Сучасна інженерія агропромислових і харчових виробництв*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Харків 2022. С. 136-138.

УДК 374.7:374.1:37.014

Л.В. Шовкун-Заблоцька, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

М.С. Бондура, здоб. ОС «магістр» (ДБТУ, Харків)

ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ПОНЯТТЯ «НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА» ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУМІЖНИХ ПОНЯТЬ

Неформальна освіта є новим і важливим феноменом у сучасній українській освітній системі. Вона формувалася під впливом європейського досвіду, і нині її роль зростає в умовах європейської інтеграції України. Неформальна освіта дає можливість особистісного та професійного розвитку поза межами формальних інституцій, пропонує широкий спектр гнучких навчальних підходів.

Основними ознаками неформальної освіти є:

- Позасистемність - неформальна освіта відбувається поза межами офіційної освітньої системи. Вона не підпорядковується державним стандартам і не обмежується рамками навчальних закладів. Це надає можливість широкій аудиторії отримувати знання та навички у будь-який зручний спосіб.

- Добровільність - однією з ключових особливостей неформальної освіти є її добровільний характер. Люди самостійно обирають, коли, де і як навчатися. Це дозволяє краще відповідати на індивідуальні потреби учасників.

- Гнучкість - неформальна освіта легко адаптується до умов, потреб та можливостей учасників. Програми можуть змінюватися відповідно до запитів та інтересів, що робить цей формат дуже привабливим.

- Відсутність сертифікації - одна з важливих ознак неформальної освіти. Вона зосереджується на знаннях і вміннях, а не на офіційному підтвердженні у вигляді дипломів чи сертифікатів.

- Практична спрямованість - навчальні програми часто спрямовані на розвиток практичних навичок, які можна одразу використовувати у житті або професійній діяльності [1-3].

Для більш кращого розуміння даного поняття проведемо порівняльний аналіз із суміжними поняттями:

1. Неперервна освіта - процес навчання протягом усього життя. Неперервна освіта охоплює як формальні, так і неформальні форми навчання. Головна відмінність полягає в більшій гнучкості неформальної освіти та її орієнтації на практику.

2. Освіта дорослих - процес здобуття знань і вмінь дорослими людьми, який часто має професійну спрямованість. Неформальна освіта може бути частиною освіти дорослих, але не завжди фокусується на професійному розвитку, надаючи більше можливостей для особистісного зростання.

3. Освіта протягом життя - концепція, яка включає всі види освіти протягом життя людини, і формальну, і неформальну. Неформальна освіта є складовою цього процесу, оскільки вона забезпечує можливість навчатися у різних життєвих ситуаціях.

4. Андрагогіка - це наука про освіту дорослих. Вона використовує специфічні підходи до навчання дорослих, враховуючи їхній життєвий досвід і мотивацію. Неформальна освіта може використовувати елементи андрагогіки, але залишається більш гнучкою та неструктурованою[4, 6].

Неформальна освіта - це важливий інструмент для розвитку особистості та професійних компетенцій в умовах європейської інтеграції. Її гнучкість, добровільність та орієнтація на практичні знання роблять її популярною і затребуваною серед різних категорій населення. Неформальна освіта є важливим доповненням до формальної системи навчання та має великий потенціал для подальшого розвитку в Україні.

Інформаційні джерела

1. Federighi, P. Non-formal Education: Glossary of Adult Learning in Europe. Hamburg: UNESCO Institute for Education, 1999. 130 p.
2. Recognition and validation of non-formal and informal learning for VET teachers and trainers in the EU Member States. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007. 78 p.
3. Рекомендації Асамблеї Ради Європи 1437 (2000) «Про неформальну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.kiev.ua/bul/bul9/text30htm>
4. Павлик, Н. П. Неформальна освіта / Non-Formal Education // Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія] / під заг. ред. проф. Н. А. Сейко; відп. ред. Н. П. Павлик. Житомир: Волинь, 2014. С. 120-124.
5. Зінченко, С. Неформальна освіта та самоосвіта як підґрунтя успішної професійної самореалізації викладачів вищих навчальних закладів мистецького напрямку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nivoo/2010_4/34.pdf
6. Livingstone, D. W. Adults informal learning: definitions, findings, gaps and future research. Toronto: Center for the Study of Education and Work, 2001. 49 p.
7. Rohs, M. Zur Theorie formellen und informellen Lernens in der IT-Weiterbildung. Hamburg: Helmut-Schmidt-University, 2007. URL: http://opus.unibw-hamburg.de/opus/frontdoor.php?source_opus=1230

СЕКЦІЯ 4.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

УДК 330.332

O.V. Bondar-Pidhurska, D.Sc. in Economics, Assoc. Prof. (*PUET, Poltava*)

V.V. Volochai, master's degree student (*PUET, Poltava*)

D.A. Khlaponin, master's degree student (*PUET, Poltava*)

SUSTAINABLE THINKING AS A BASIS FOR MANAGEMENT OF ORGANIZATIONS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION: VIEWS OF PSYCHOLOGISTS AND MANAGERS

European integration is the rapprochement of Ukraine with the European Union at the level of laws, rules and customs existing in the society, with the goal of Ukraine's accession to the EU. European integration brings new opportunities for Ukrainian entrepreneurs, producers, students, scientists, artists, and others, and should improve the level and quality of satisfaction of the vital interests of the vast majority of Ukrainians. At the same time, it is important to identify ways to effectively adapt Ukraine's higher education system to European standards, as well as to outline best practices for ensuring the quality of organizations' activities in the context of European integration processes. Therefore, the study of sustainable thinking as the basis for managing organizations in the context of European integration from the perspective of different approaches is of particular relevance.

Carol Dweck, as a psychologist, presents two ways of thinking to the community: growth mindset and fixed mindset. Thus, people with a fixed mindset believe that a person has a number of abilities that he or she can develop and will never be able to do something else. Growth mindset, on the contrary, positions the idea that a person's success (achievement) depends on the amount of effort put in. That is, your development is not predetermined by your abilities, but you have a direct influence on who you are and who you want to be. Dweck says that “people who didn't have an obvious ‘talent’ for any of the skills, but worked on themselves, are more likely to succeed. Because they know for sure that it will not be easy. Whereas people who are given something from birth (naturally) give up at the first difficulty. That is why, according to progressive modern psychologists, the growth mindset opens up enormous opportunities” [1].

Daniel Kahneman is an American-Jewish psychologist, author of books on behavioral economic theory, for which he received the Nobel Prize in Economics in 2002. “The scientist studies the mechanisms of how people make decisions in a situation of uncertainty. Daniel Kahneman's work provides a systematic description of the psychology of decision making. The situations described in the books clearly demonstrate how poorly we predict

the future. This calls into question the basic principles of economic theory, which states that a person always behaves rationally, doing what is in his or her best interest” [2]. These are the views of psychologists.

Next, let's look at the problem from the perspective of managers. Thus, “thought processes” are a set of fundamental tools of the theory of constraints that make it possible to resolve any conflicts in business (and in life), quickly and efficiently analyze any business environment and create unique strategic and tactical solutions for your business.” Thinking process tools are exclusively logical tools based on the ability to build and deeply analyze the cause-and-effect relationships of a particular problem or object of analysis, as well as to understand the key assumptions underlying a particular management decision in order to identify errors and develop new breakthrough solutions. The tools of thinking processes were created by Dr. Eli Goldrath (the author of the theory of constraints), with the help of which he developed specific solutions for the theory of constraints for the production environment, supply chain management, marketing and sales, project environment, and so on” [3].

It is important to understand that times are changing, as is the corporate culture in general. Previously, it was customary to choose a specific profession and move up the career ladder, to develop a certain style of behavior. Generation Z (those born after 1994) is projected to change jobs more than 7 times in their lifetime. This means that they may not even need the skills they acquire at school or university. Instead, they will need a universal toolkit that will help them absorb new information under any circumstances. And this toolkit is sustainable thinking [4-5].

Thus, from the manager's point of view, the formation of sustainable thinking in business is the basis for managing organizations in the context of European integration, and from the psychologist's point of view, sustainable thinking is the key to business success, provided that the abilities provided by nature are realized.

Sustainable thinking is a consequence and continuation of strategic thinking (according to I. Ansoff) and innovative thinking (according to P. Drucker), which, in the format of the need to realize the goals of sustainable development in Europe, becomes a tool for its achievement and management [6-8]. Thinking contributes to development. Only the formation and development of sustainable thinking in a modern community can create an avant-garde society capable of consciously implementing sustainable development goals as part of its overall culture and value system, which will become a catalyst for European integration. Knowledge of the peculiarities of communication with each style of thinking is extremely important for

improving the interaction of business entities in all sectors of the national economy.

Information sources

1. Каріака І. В., Дейлідоніс А. А., Коваленко О. О. Психологічні особливості прояву стилів мислення в процесі комунікативної діяльності юнаків. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 2. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/23.pdf

2. Деніел Канеман – книги і біографія. *Офіційний сайт: Yakaboo* 2004-2024. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/mislennja-shvidke-j-povil-ne.html?srsrtid=AfmBOopfVYz1Nym3vfh3Cd8m-1XEjnFKqmxDKi7mkXkkh-gguvBN6saD>

3. Вступ до теорії обмежень та процеси мислення як потужний підхід до управління бізнесом. *Офіційний сайт: Yakaboo*. 2024. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/NaUKMA/TC101/2015_T1/about

4. Морі Євгеній. Soft skills та критичне мислення: які навички знадобляться дітям у XXI столітті. *Офіційний сайт: Суспільне новини*. 2020. URL: <https://suspilne.media/62334-soft-skills-ta-kriticne-mislenna-aki-navicki-znadoblatsa-ditam-u-xxi-stolitti/>

5. Косів Роксолана. Мрій. Дій. Як спосіб мислення впливає на наші досягнення? *Офіційний сайт: Medsum*. 2018. URL: <https://medium.com/@RoksaKosiv/drive-your-own-development-c%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%8F%D0%BA%D1%96-%D0%BD%D0%B5-%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D0%B0-%D1%86%D0%B5-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%B2-20341423c89f>

6. Bondar-Pidhurska Oksana, Glebova Alla, Yudicheva Olha, Konovalova Nadiia S.. Driving forces of success for sustainable entrepreneurship: Ukraine's experience. "Business and Management 2024": 14th International Scientific Conference (May 16-17, 2024, Vilnius, Lithuania). VILNIUS TECH Faculty of Business Management. Vilnius, 2024. URL: <https://bm.vgtu.lt/index.php/verslas/2024>

7. Olha Yudicheva, Olesia Romanenko, Oksana Bondar-Pidhurska, Lyudmila Alaverdian, Alla Glebova, Yuriy Khlaponin. Overview and Prospects of IT Education in Ukrainian Universities. *2024 IEEE 4-th Smart Information Systems and Technologies* (2024 IEEE SIST), May 15-17, 2024. Astana, Republic of Kazakhstan. Astana, 2024. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/10629606>

УДК 338.48:331.5:331.108

V. Danylenko, PhD in Economics, Assoc. Prof. (SBTU, Kharkiv)

ENHANCING TOURISM WORKFORCE COMPETENCIES: A FRAMEWORK FOR EDUCATION AND EMPLOYMENT

To develop an integrated strategy for workforce training and employment in tourism at the state level, several key questions must be addressed. These include identifying the types of tourism services in demand, methods for segmenting tourists, and the availability of recreational resource inventories. Strategic planning also requires clear policies for supporting tourism entrepreneurship, with an emphasis on licensing, certification, and regulatory compliance. Additionally, there must be effective mechanisms for enforcing travel safety and environmental laws, along with comparative analyses of employment legislation to protect the rights of citizens working abroad.

Only after addressing these questions can accurate forecasts of the demand for various specialists be made. To identify the necessary competencies for tourism sector workers, a survey is needed, targeting employers, graduates, and the academic community to outline the key skills required of modern professionals. The process includes developing, testing, and finalizing a model of specialist requirements, alongside analyzing relevant organizations that contribute to regional workforce models. Key principles for conducting the survey involve ensuring employer participation, selecting recent graduates, and considering international research standards in gathering comprehensive data from all stakeholders.

To effectively prepare personnel for Ukraine's tourism industry, a series of comprehensive measures is needed, including studying successful foreign systems that emphasize continuous, multi-level, and phased education. Improving the quality of higher education for hospitality professionals is closely tied to the development of an uninterrupted training process and the creation of new educational standards that reflect modern industry demands. Continuous professional education should address the need for competitive, high-skilled workers who meet market demands and contribute to the economic success of enterprises.

Emphasizing both theoretical knowledge and practical skills, the educational system must focus on industry-specific knowledge, fostering communication skills, and a global perspective on hospitality trends.

The analysis of university curricula and the flexibility of new educational standards highlights competitive advantages for institutions with

high-tech profiles. Incorporating subjects from related technological fields enables comprehensive specialist training. As technology rapidly evolves, reshaping traditional professional expectations, higher education must adapt by emphasizing personalized learning, core skills, and practical experience.

Employers increasingly demand professionals with modern competencies and practical experience, necessitating their involvement in education at all stages. Continuous professional education, particularly in tourism, is crucial for training highly qualified personnel, which will drive the competitiveness of Ukraine's tourism services.

In light of the significant financial resources invested in the retraining and professional development of tourism industry personnel, it is essential to focus on challenges that, according to experts, reduce the effectiveness of these programs. Key issues include excessive academic focus with insufficient practical competencies, lack of conditions for developing innovative skills required in today's environment, a formalized approach to training, and weak connections with corporate learning programs.

Addressing these challenges is critical to improving the quality of human resource development in the tourism sector. To ensure effective training, it is vital to align educational programs with industry needs, fostering both professional and innovative skills that meet the evolving demands of the tourism market.

Another significant challenge is the inadequate language training of graduates in specialized tourism programs. In today's globalized environment, fluency in foreign languages is a fundamental component of quality service standards. Improving the quality of tourism education in Ukrainian higher education institutions can be achieved by expanding internship opportunities and engaging representatives from professional employer associations in the training process.

Factors contributing to the effective development of professional competencies include labor market monitoring, enhancing research quality, integrating research outcomes into education, and advancing interactive learning methods. However, the current system of professional development does not fully compensate for the deficiencies in university education. Moreover, the high cost of training programs and staff turnover present substantial financial risks for tourism firms, leading to a significant outflow of qualified personnel, which negatively impacts service quality.

Oftentimes quality training programs for staff are inaccessible to most Ukrainian tour companies and hotels due to their high costs, compounded by the risk of staff turnover. Investing in the training of young employees does not guarantee their retention, even in the short term. High turnover, driven by factors such as seasonal work and low wages, is a significant risk that affects

service quality. Additionally, poor interpersonal communication skills and violations of basic service norms further degrade customer experiences, as evidenced by frequent complaints of unprofessional behavior in tourist feedback. Long-standing service traditions, shaped by limited tourist options, hinder the adaptation of the industry to modern customer needs, making interpersonal relations crucial in shaping perceptions of tourism services.

The current higher education system in tourism either neglects or inadequately addresses the need for specialized communication training for professionals. The shift from traditional "guest-host" relations to a commercial hospitality model calls for a thorough modernization of staff training in Ukraine's tourism industry. Emphasis should be placed on developing ethical standards, communication skills, and conflict resolution abilities. Challenges such as outdated service traditions and misinformation about job conditions negatively affect employee motivation. To mitigate these issues, adaptive strategies like personalized interactions between teachers, employers, and students, as well as reflection on career choices and values, can help.

The evolving demands of the tourism market necessitate a shift in educational practices toward developing adaptive skills and collaborative competencies, rather than focusing solely on individual competitive advantages. As client preferences shift toward unique experiences, a scientific approach to refining the training and retraining systems for tourism professionals becomes crucial, with an emphasis on both professional skills and communication culture.

In conclusion, developing a comprehensive strategy for workforce training and employment in Ukraine's tourism sector requires a holistic approach that addresses industry demand, regulatory frameworks, and educational reform. Tailoring education to meet modern market demands will involve integrating practical skills, foreign language fluency, and interdisciplinary knowledge to create well-rounded professionals. Additionally, fostering collaboration between academic institutions, employers, and policymakers is crucial to adapting training models to evolving global trends. Future research could focus on exploring best practices from international systems and enhancing the role of technology in shaping tourism education and workforce development.

UDC 005.1:347

Ya.M. Kotko, PhD in Economics, Assoc. Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

EDUCATIONAL PRACTICE «INTRODUCTION TO THE SPECIALTY AND ACADEMIC INTEGRITY» FOR STUDENTS OF SPECIALTY 292 «INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS» AND ITS EFFECTIVENESS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The academic practice «Introduction to the specialty and academic integrity» is designed to prepare students for successful study and future professional work by integrating theoretical knowledge and practical skills in a globalized economic environment. The educational practice is designed for first-year students and is aimed at familiarizing them with the curricula, programs and basic requirements for the organization of the educational process of training specialists of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 292 «International Economic Relations». The educational practice gives an idea of the stages of historical development of international economic relations, provides an understanding of the relationship of all its components - states, intergovernmental and non-governmental organizations, transnational corporations, business entities.

The purpose of the academic practice «Introduction to the Specialty and Academic Integrity» is to form students' basic understanding of the modern system of international economic relations, key principles and mechanisms of its functioning, as well as to develop academic integrity skills, which is the basis for educational and research activities during study and professional growth in the future.

The training practice allows you to master professional competencies related to the peculiarities of higher education, teaching methods, types of classes, the ECTS assessment system and methods of working with educational literature and scientific sources in the library of the State Biotechnological University, methods of searching and processing information; studying and applying the principles of academic integrity in educational and scientific activities, in particular in the field of copyright, avoidance of plagiarism and research ethics; development of critical thinking skills, reflection and independent work on professional tasks in the field of international economic relations; broadening the understanding of the forms of international economic relations (international trade, international capital flows, international monetary, financial and credit relations, international scientific and technological exchange, international labor migration, etc.)

modern forms of intensification of international economic relations (free economic zones, transnational corporations), as well as determining the place and role of Ukraine in the modern system of international economic relations.

Thanks to the close cooperation between Ukraine and the EU, the Ukrainian government is implementing educational reforms, modernizing legislation, developing modern curricula, increasing the productivity of higher education institutions that provide quality educational services and training of higher education teachers to meet the needs of the European labor market, sustainable growth of job quality and development of innovations, and strengthening of European identity and active society.

Good scientific practice is based on the fundamental principles of academic integrity. The European principles are based on compliance with the norms of honesty and truthfulness in their activities, because academic integrity is the best tool for complying with these norms in the scientific field.

The principles of academic integrity and openness are the key values of the State Biotechnological University, as this approach will provide a truly modern high-quality education that will make the most competitive specialist in the future.

Considering the existing requirements, the State Biotechnological University already has its own developed system of ensuring the principles of academic integrity and ethics of academic relations, which is an important component in shaping the academic success of an educational institution and the professional competencies of specialists in professional development. Since academic integrity forms an academic culture and effective motivation for self-education and development, the ability to think critically, study topical issues of ethical relations in the context of professional activities, and develop the necessary practical skills for successful learning and future professional activities.

The effectiveness of the academic practice «Introduction to the specialty and academic integrity» for students majoring in 292 «International Economic Relations» demonstrates the ability to solve complex specialized tasks and practical problems in the field of international relations in general and international economic relations in particular, as well as in the process of learning to apply the principles of academic integrity, which involves the application of the latest theories and methods in conducting comprehensive studies of world economic relations, is characterized by complexity and uncertainty.

UDC 005:37.01

Ya.M. Kotko, PhD in Economics, Assoc. Prof. (*SBTU, Kharkiv*)

PRODUCTION PRACTICE AND ITS EFFECTIVENESS IN ACCORDANCE WITH EUROPEAN STANDARDS

The training of highly qualified specialists in the specialty 051 «Economics» of the educational and professional program «Business Economics» provides for the supplementation of theoretical knowledge acquired by them with a system of practical training. Applicants undergo industrial practice at enterprises (organizations, institutions) that have the rights of a legal entity and carry out production, research and commercial activities in order to obtain the appropriate skills and abilities to practice in the specialty. Because applicants must be able to:

- perform professional work in various departments of enterprises and organizations of all forms of ownership and organizational and legal forms as managers;

- heads of structural units or executives of various services of the management apparatus;

- in state and local governments;

- at small and medium-sized businesses established on their own initiative;

- in research organizations related to solving management problems;

- in higher education institutions, practical training of students becomes an integral part of the process of training specialists in higher education institutions and requires a close combination of theoretical knowledge and practical skills and abilities.

Industrial practice is the final stage in the preparation of bachelor's degree applicants for future independent activities in the field of economic science, management, entrepreneurship, digital technologies and European practices, which provides a comprehensive understanding of economic processes occurring at the enterprise level and allows for informed management decisions regarding their creation, operation and strategic development in a complex and uncertain environment.

The internship is carried out in isolation from the educational process, in accordance with the Regulations on the organization of the educational process at the State Biotechnological University. The timing of the internship is determined by the curriculum, the content and main aspects are reflected in this curriculum. The knowledge and skills that the applicant must acquire during the internship must correspond to the program learning outcomes and

contribute to the acquisition of professional competencies in accordance with the educational and professional program of bachelor's degree in business economics.

The purpose of the internship is to acquire practical knowledge, skills and abilities necessary for the operation of enterprises in modern economic conditions; to consolidate the theoretical knowledge of higher education students and acquire practical skills in conducting planning and economic work and economic evaluation of the enterprise; to study the economics of enterprises of various forms of ownership; to substantiate the main directions of further development of the enterprise on an innovative basis and increase their economic efficiency; to study progressive trends in the development of the enterprise at different levels; to analyze the current state of legal support for the activities of enterprises.

Through the internship, students majoring in 051 «Economics» acquire professional competencies, in particular:

- to apply analytical and methodological tools to substantiate proposals and make management decisions by various economic agents;

- analyze the functioning and development of business entities, identify functional areas, calculate relevant indicators that characterize the effectiveness of their activities;

- demonstrate basic skills of creative and critical thinking in research and professional communication;

- be able to analyze and implement European practices in solving complex specialized tasks and practical problems related to the functioning and strategic development of enterprises;

- be able to choose and apply digital technologies to ensure the effective functioning and development of enterprises.

Ukraine's integration into the global educational space and globalization processes has radically changed the concept of education and its development. The higher education system itself is able to influence globalization, forming a line of future promising directions for modernizing the national education system, improving and enhancing the quality of educational services, creating conditions for creating favorable conditions for individual development, socialization and self-realization in the European space.

The study of international experience is extremely important for the State Biotechnological University, as the variability of the national strategy of internationalization of education leads to low exports of educational services, unsatisfactory rates of development of international educational programs and, accordingly, complicates the effective integration of domestic education into the pan-European and world educational space. After all, the

European experience of internships will allow modernizing the future goals of educational systems, considering common features, adapting European formal and non-formal education systems to the needs of the market environment based on competencies (personal motivation, critical thinking), improving existing and developing new differentiated strategies for the development of education.

The European experience of internships is somewhat different from the traditional method, since in order to complete an internship, you need to assess your professional goals (search for internship sites, analyze your own capabilities), apply for internships (prepare a resume and supporting documents based on professional competencies), choose the type of internship (free, paid, virtual, part-time), get help from employment services (establishing close ties with future employers).

An internship is an effective way to gain practical experience for a future career in the labor market, as it provides opportunities for applicants to get acquainted with work in a professional environment, apply the skills and knowledge gained in the educational process, carry out self-development, identify strengths and weaknesses as a specialist, and motivate them to establish professional connections.

Industrial practice at the State Biotechnological University gives the applicant the opportunity to finally make sure that the choice of specialty is correct. During the internship, the applicant must familiarize himself/herself with the main characteristics of the enterprise, perform the main tasks of the internship, study real situations, test the knowledge gained during the training and highlight the main results of the work in the internship report. In addition, students make decisions on their own, justifying the correctness of their conclusions, and gain professional communication skills.

Accordingly, the effectiveness of industrial practice for applicants of specialty 051 «Economics» at the State Biotechnological University shows that higher education students are included in the range of real problems of professional work of economic specialists, have the ability to solve complex specialized tasks and practical problems, characterized by complexity and uncertainty of conditions, which involves the application of theories and methods of economic science and the acquisition of professional competencies (initiative, ingenuity, sense of responsibility) that allow them to be highly competitive in the labor market. After all, in order to form modern professional competencies, it is necessary to seal the acquired knowledge and skills, which is possible through practice, because it helps applicants understand how their chosen field works and what skills are needed to succeed in its development.

УДК : 657.1

Н.С. Акімова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Л.М. Янчева, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Т.А. Наумова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОСВІТИ

Визнання України на світовому рівні як стабільної та передової країни потребує забезпечення цього пріоритету відповідним рівнем освіти.

Українському бізнесу необхідні вищі школи, які інтегрують та адаптують все найкраще з вітчизняного та зарубіжного досвіду. Створення інноваційних вищих навчальних закладів – це об'єктивна потреба часу. Процес змін торкнувся освітньої сфери і привів до суперечності між інноваційністю і традиційністю в бухгалтерській освіті.

У цьому дослідженні інновації розглядаються як виробництво нових і значних ідей та впровадження цих ідей у бухгалтерську освіту. У цьому плані «інновації – це і є освіта». Важливо й те, що інститут освіти за своєю суттю є консервативним і, щоб транслювати знання, необхідно досягти його певної стійкості. Не можна транслювати знання, якщо воно нестійке.

Мета інноваційної бухгалтерської освіти полягає в підготовці фахівців у галузі бухгалтерського обліку, які мають професійні компетенції, які володіють навичками професійного судження, здатних до генерації інноваційних підходів як при здійсненні поточної облікової практики, так і у вирішенні нетипових завдань, що виникають у процесі відображення в обліку результатів розвитку бізнесу

Щодо бухгалтерського обліку виділяють зазвичай два типи навчання: підтримуюче та інноваційне. Підтримуюче навчання (maintenance learning) - процес і результат освітньої діяльності, яка спрямована на підтримку, відтворення існуючої бухгалтерської субкультури. Такий тип навчання (і освіти) забезпечує наступність соціокультурного досвіду і саме він традиційно притаманний як шкільному, так і вузівському навчанню.

Інноваційне навчання (innovative learning) – процес та результат освітньої діяльності, які стимулюють вносити інноваційні зміни до існуючої бухгалтерської субкультури. Такий тип навчання, крім підтримки існуючих традицій, стимулює активний відгук на проблемні ситуації, що виникають перед майбутнім бухгалтером.

Вивчення напрямів розвитку інноваційної бухгалтерської освіти дозволило виділити чотири типи дослідження у вищій школі. Перший тип – це власне наукові дослідження та розробки, пов’язані з розвитком предметного змісту науки. Другий тип – це наукові дослідження, пов’язані з удосконаленням освітнього процесу, а також змісту навчальних дисциплін. Третій тип – науково-дослідна діяльність студентів. Четвертий тип – науково-дослідницька діяльність з виконання замовлень бізнесу. Наявність цих типів науково-дослідної роботи створює передумови розвитку освітнього середовища вишу за всіма основними напрямками та компонентами.

На нашу думку, поняття «інновація» слід пов’язувати не тільки зі створенням та розповсюдженням принципових освітніх нововведень, але з перетвореннями та змінами у змісті бухгалтерської освіти. Поява освітніх інновацій значною мірою пов’язана з визначенням нових парадигм щодо цілей та принципів навчання та викладання облікових дисциплін.

Інновація більшою мірою є процесом і її слід розглядати як свого роду результат творчості. У свою чергу, термін «концепція» трактується як система поглядів, ідей, уявлень на якесь явище, процес.

Таким чином, під концепцією інноваційної бухгалтерської освіти в рамках даного дослідження ми будемо розуміти систему, що інтегрує освітні, наукові та інші досягнення, здатну формувати спеціаліста з творчим мисленням, професійними компетенціями для успішної практичної діяльності та яка цілеспрямовано змінює функціонування системи бухгалтерської освіти.

Концепція інноваційної бухгалтерської освіти (рис. 1) передбачає формулювання цільової установки, теоретичного базису, змістовного компонента, генерацію інноваційних освітніх технологій та навчально-методичного комплексу. Вона структурно включає і парадигму, котра конструює модель бухгалтерського освіти, яка визначає зміст освітнього процесу.

Інноваційна концепція бухгалтерської освіти має на увазі індивідуалізацію навчання та його безперервність. Необхідність безперервної освіти зумовлена як потребою людини до постійного поповнення знань протягом своєї професійної діяльності, так і прогресом науки та техніки. Безперервна освіта - це процес зростання потенціалу учня протягом життя та в різних сферах діяльності, організаційно забезпечений системою державних та громадських інститутів та відповідний потребам суспільства.

Інноваційна концепція бухгалтерської освіти передбачає також випереджувальну освіту, відмінною особливістю якого є розробка

передових методів та способів набуття знань, що формують особистість у єдиному світовому інформаційно-освітньому просторі. Суть випереджувальної освіти у тому, щоб забезпечити пріоритетний розвиток системи освіти і натомість інших соціально-економічних чинників.

Рисунок 1 - Концепція інноваційної бухгалтерської освіти

Реалізація концептуальної моделі бухгалтерської освіти в умовах ЗВО може бути здійснена на основі широкого використання контекстно-навчальних завдань та ділових ігор, що дозволяють: по-перше, інтегрувати отримані знання стосовно обраної професії; по-друге, освоювати професійну діяльність та набувати знання без безпосередньої участі викладача; по-третє, набувати навичок прийняття відповідальних рішень в обстановці «умовної практики»; по-четверте, запобігати реальним помилкам, які виникають у майбутніх фахівців при переході до самостійної професійної діяльності; по-п'яте, апробувати нові положення, правила, вимоги та методики у бухгалтерському обліку.

УДК 378.014.242

В.В. Антощенкова, д-р екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Р.В. Антощенко, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

М.В. Дейнега, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ

Інтернаціоналізація освітнього процесу стала визначальною характеристикою конкурентоспроможності закладів вищої освіти. Вона забезпечує інтегрування національних, міжкультурного та глобального рівнів у викладанні, навчанні, проведенні спільних досліджень та надання сервісних послуг університетами та системами вищої освіти. Основним елементом інтернаціоналізації вищої освіти є глобалізація. Між інтернаціоналізацією, глобалізацією та кваліфікацією в вищій освіті існує тісний зв'язок. Міжнародні угоди про співпрацю, академічна мобільність, міжнародні стипендії, технічний та економічний розвиток, міжнародні навчальні програми, культурні цінності, історичний та політичний контекст є найважливішими причинами інтернаціоналізації вищої освіти.

Інтернаціоналізація, яка зазвичай використовується в економічних колах, пов'язана зі збільшенням участі компанії чи навчального закладу в міжнародних глобалізованих ринках. Інтернаціоналізація вищої освіти – це процес інтеграції міжнародного/міжкультурного виміру в виховні, навчальні, дослідницькі та сервісні елементи навчального закладу. Розширення схем академічної мобільності сьогодні є характерною рисою інтернаціоналізації. В минулому столітті чи міг хтось передбачити, що міжнародна академічна мобільність для студентів, а також науковців і викладачів матиме потенціал перерости у висококонкурентний багатомільйонний міжнародний бізнес з працевлаштування. Високорозвинені країни інвестують у великі маркетингові компанії, щоб залучати найкращих та найталановитіших до навчання та роботи в їхніх установах, щоб забезпечити «інтелектуальний потенціал» для інновацій та дослідницьких програм. Виклики, пов'язані з академічною та професійною мобільністю дуже недооцінені. Неможливо ігнорувати «гонку» залучення іноземних студентів і науковців за «інтелектуальним потенціалом» і «генеруванням доходу». Початкова мета такої академічної мобільності – допомогти студентам із країн, що розвиваються, отримати вищу освіту та досвід в іншій країні, а потім

повернутися додому, щоб зробити внесок у національний розвиток. Але ж така початкова ініціатива швидко згасає, оскільки країни все жорсткіше конкурують у змаганні розумів 21-го століття.

Якщо досвід останніх десятиліть є провісником майбутнього, ймовірно, що конкуренція за найталановитіших студентів і вчених лише посилюватиметься, привносячи з собою користь для деяких країн і вищих навчальних закладів та втрати для інших. Можливо, технології та соціальні мережі і принесуть нові можливості для обміну ідеями, що пом'якшить загальний вплив переможців і переможених, але нинішня одержимість глобальними рейтингами та програмою економічної конкурентоспроможності свідчать про інше. Велика гонка розумів через мобільність студентів та науковців, ймовірно, буде з роками активізуватися [1].

Вплив нових форм міжнародної академічної мобільності на визнання та просування корінних культур є темою, яка викликає різні настрої в суспільстві. Багато хто вважає, що сучасні інформаційні та комунікаційні технології та переміщення людей, ідей і культур через національні кордони відкривають нові можливості для просування своєї культури в інших країнах і посилення злиття та гібридизації культур. Важливою перевагою є краще розуміння культурного розмаїття та сильніші міжкультурні навички спілкування. Інші стверджують, що ці самі сили руйнують національну культурну ідентичність і замість створення нових гібридних культур корінні культури гомогенізуються. Оскільки освіта традиційно розглядалася як засіб акультурації, ці аргументи зосереджені на специфіці змісту навчальної програми, мови викладання (зокрема, збільшення англійської) та процесу викладання і навчання в міжнародній освіті.

Відповідно до п. 2 ч.1 ст.1 Закону України «Про вищу освіту» [2] академічна мобільність – це можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами. Учасниками академічної мобільності відповідно до Порядку реалізації права на академічну мобільність є: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, особи, яким надано статус закордонного українця, особи, яких визнано біженцями, та особи, які потребують додаткового захисту, які здобувають фахову передвищу, вищу освіту певного освітнього, освітньо-наукового/освітньо-творчого рівня, науковий ступінь за денною (очною) формою здобуття освіти (з відривом від виробництва) або працюють за основним місцем роботи в певному українському закладі фахової передвищої, вищої освіти (науковій установі) і які на умовах і в порядку, визначених цим

Порядком, беруть участь у програмі академічної мобільності в іноземному або іншому українському закладі освіти (науковій установі); іноземці, особи без громадянства, які здобувають вищу освіту, освіту рівня, аналогічного фаховій передвищій освіті, науковий ступінь або працюють в іноземному закладі освіти або науковій установі і які на умовах і в порядку, визначених цим Порядком, беруть участь у програмі академічної мобільності в певному українському закладі освіти (науковій установі).

Інтернаціоналізація освіти – це сучасний тренд розвитку процесу, який довів свою життєздатність [3]. Вона сприяє розвитку комунікаційних здібностей молоді, пізнання ментально-історичних особливостей інших народів та країн, формуючи ментально-інтелектуальний фундамент для поступальності взаємодії між народами та країнами. Вхідження світової спільноти в епоху поліцентризму обумовлює трансформування процесу інтернаціоналізації вищої освіти, оскільки цілі та завдання, що реалізуються з її допомогою, повинні відповідати не тільки індивідуальним очікуванням абітурієнтів, їх кар'єрним бажанням, а й поступальності розвитку національного господарства та підвищенню його міжнародної конкурентоспроможності, в тому числі формування високопрофесійного кадрового потенціалу, затребуваного національною економікою країни.

Отже, інтернаціоналізація визнає та спирається на місцеві, національні та регіональні пріоритети, політику та практику і має на меті доповнити, гармонізувати та розширити місцевий вимір, а не домінувати над ним. Якщо цю фундаментальну істину не поважати, існує велика ймовірність зворотного удару та сприйняття інтернаціоналізації як агента гомогенізації чи гегемонії. Розвиток національної культури та контексту є фундаментальним принципом інтернаціоналізації.

Інформаційні джерела

1. Черушева Г. Б., Колесник С. Г., Довбня С. О. Європейська та світова практика академічної мобільності для інноваційного розвитку освітнього простору України. АКАДЕМІЧНИ ВІЗІТ. Випуск 17/2023. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7791200>

2. Закон України «Про вищу освіту» зі змінами 2024 рік №1556-VII від 01.07.2014, редакція від 01.01.2022 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141556>

3. Програма обміну для студентів бакалаврату вищих навчальних закладів (Global Undergraduate Exchange Program) 2023-2024. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/global-ugrad-uk/>

УДК 378.048.2

Н.М. Бабко, канд. екон. наук, доц. (МДПУ, Запоріжжя)

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС»

Сучасна вища освіта покликана формувати у здобувачів не лише знання, але й практичні компетенції, що дозволяють ефективно функціонувати у професійному середовищі. Однією з таких важливих компетенцій є управлінські навички, особливо для фахівців сфери послуг, зокрема готельно-ресторанного господарства та туристичного бізнесу. Управлінські компетенції є критичними для забезпечення конкурентоспроможності у цій галузі, оскільки вона відзначається високим рівнем динамізму, інноваційності та орієнтованості на клієнта.

Готельно-ресторанний бізнес і туристична сфера є складними організаційно-економічними системами, які вимагають високого рівня управління для забезпечення ефективної роботи. Фахівці цієї галузі повинні володіти навичками прийняття рішень, планування, організації, контролю, лідерства та мотивації персоналу, а також вміти працювати в команді [1]. Управлінські компетенції дозволяють вирішувати завдання різного рівня складності та гарантують конкурентоспроможність на ринку послуг. Ми вважаємо, що основними управлінськими компетенціями, які мають бути сформовані у студентів за цією освітньою програмою є: стратегічне управління – розробка і реалізація довгострокових стратегій розвитку компаній; операційне управління – забезпечення ефективності повсякденних операцій; менеджмент персоналу – мотивація, розвиток і управління колективом; управління якістю послуг – забезпечення високого рівня обслуговування і задоволення потреб клієнтів; фінансовий менеджмент – планування і контроль витрат та доходів підприємства.

Освітня програма «Готельно-ресторанне господарство та туристичний бізнес» передбачає комплексну підготовку фахівців, що охоплює як теоретичні знання, так і практичні навички, необхідні для ефективного управління закладами готельно-ресторанного бізнесу та туристичними агентствами. Освітня програма включає в себе:

1. Теоретичну підготовку. Викладання дисциплін, таких як економіка підприємств, маркетинг, менеджмент, фінанси, допомагає

студентам розуміти базові принципи управління та їх застосування в конкретних умовах.

2. Практичну підготовку. Програма включає стажування та практичні заняття у готелях, ресторанах та туристичних агентствах, що дозволяє студентам отримати реальний досвід управління і взаємодії з клієнтами.

3. Розвиток лідерських навичок. На заняттях зі спеціальних курсів (сервісологія, соціальна філософія, психологія комунікацій) студенти вчать мотивувати команду, приймати рішення в умовах невизначеності та вирішувати конфліктні ситуації.

4. Вивчення іноземних мов. Успішне управління міжнародними проєктами та взаємодія з іноземними партнерами є критично важливими для готельно-ресторанної та туристичної індустрії. Студенти вивчають кілька іноземних мов, що розширює їхні можливості на міжнародному ринку праці.

З огляду на сучасні тенденції, на нашу думку, слід особливу увагу слід приділяти цифровим навичкам. Автоматизація процесів, використання систем управління взаєминами з клієнтами (CRM), аналітичні платформи для моніторингу ринкових трендів і поведінки споживачів стають ключовими інструментами для успішного функціонування підприємств у сфері послуг. Важливим компонентом управлінських компетентностей є здатність використовувати дані для прийняття рішень, що дозволяє ефективніше прогнозувати попит, керувати фінансовими потоками та оптимізувати операційні процеси. Крім того, нові виклики ставлять питання про важливість стійкого розвитку. Відповідальність за вплив на довкілля та соціальна відповідальність стають все більш важливими для підприємств у сфері туризму та гостинності. Студенти повинні оволодіти знаннями в галузі екологічного менеджменту, щоб впроваджувати принципи сталого розвитку, зменшувати вуглецевий слід підприємств та підтримувати екологічні ініціативи.

Для підготовки фахівців, здатних до інноваційного мислення, освітні програми повинні також інтегрувати елементи підприємництва. Вивчення основ бізнес-процесів і стартап-культури допоможе випускникам не лише працювати в межах організацій, а й розвивати власні підприємства, втілюючи інноваційні ідеї на практиці. Формування управлінських компетентностей здійснюється через різноманітні методи навчання, що сприяють практичному застосуванню теоретичних знань. Найбільш ефективними з них є: *проектне навчання* - виконання студентами реальних проєктів у межах курсових та дипломних робіт допомагає їм оволодіти навичками стратегічного та

операційного управління. Такі проєкти включають в себе розробку бізнес-планів для готелів або туристичних агентств; *кейсовий метод* - студенти розглядають реальні ситуації з практики готельно-ресторанного бізнесу або туризму, аналізують проблеми та пропонують можливі шляхи їх вирішення. Це сприяє розвитку критичного мислення та навичок прийняття рішень; *симуляційні ігри* - використання симуляційних ігор, де студенти можуть виконувати роль менеджерів, дозволяє їм на практиці зрозуміти, як працює управління на різних рівнях підприємства; *тренінги з лідерства та командної роботи* - спеціальні тренінги допомагають студентам розвивати лідерські якості та навички ефективного комунікації в команді.

Окрім традиційних методів навчання, існують сучасні виклики, що впливають на процес формування управлінських компетентностей. До таких викликів можна віднести швидкий розвиток технологій, зміни в поведінці споживачів, підвищені вимоги до екологічності та соціальної відповідальності бізнесу. Одним із головних завдань вищої освіти є адаптація освітніх програм до цих змін, включаючи інтеграцію сучасних інструментів управління (автоматизовані системи управління підприємствами, аналітичні інструменти для прогнозування ринкових тенденцій тощо) у навчальний процес. Також важливо розвивати компетенції в сфері інноваційного менеджменту, що дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними в умовах постійної зміни ринкових умов. Отже, формування управлінських компетентностей здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Готельно-ресторанне господарство та туристичний бізнес» є важливим етапом підготовки фахівців для сучасної економіки. Ці компетенції дозволяють випускникам ефективно працювати в динамічній і конкурентній сфері послуг, забезпечуючи високий рівень управління та розвитку підприємств. Для досягнення цієї мети освітня програма повинна включати комплексний підхід до навчання, який поєднує теоретичну підготовку з практичними навичками, розвиток особистих якостей студентів та використання інноваційних методів навчання.

Інформаційні джерела

1. Бабко Н. М. Культура мови у професійній комунікації працівників сфери гостинності. *Наука o socjokomunikacji w paradygmacie przemian semantycznych: wyzwania społeczne, trendy edukacji i działalności zawodowej [wydanie elektroniczne]* : zbiór materiałów IV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji online, Iрпиń – Łomża. 2024. С. 143-146.

УДК 336.76:330

О.П. Близнюк, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

М.О. Іванюта, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК»

Метою освітньо-наукової програми (ОНП) за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти є забезпечення умов формування і розвитку програмних компетентностей, що дозволять здобувачам ступеня доктора філософії продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Мета ОНП відповідає Стратегії розвитку ДБТУ – створення університету європейського рівня, інноваційного типу, з високим рейтингом та розвинутою інфраструктурою з метою задоволення ціннісних очікувань усіх стейкхолдерів: здобувачів, науково-педагогічного персоналу, роботодавців та бізнесу, держави та суспільства. Зміст освітньо-наукової програми відповідає предметній області заявленої для неї спеціальності, ґрунтується на концепціях, принципах та методології сучасної науки, які визначають тенденції і закономірності функціонування й розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку через забезпечення програмних результатів навчання відповідними освітніми компонентами освітньо-наукової програми.

Освітньо-наукову програму орієнтовано на вивчення актуальних проблем розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку в умовах цифровізації економіки, розроблення нових підходів, інструментів і методів та вдосконалення світового й вітчизняного досвіду у контексті забезпечення збалансованого соціо-еколого-економічного сталого розвитку. Основними цілями навчання є формування навичок самостійної науково-дослідницької та професійної діяльності. Забезпечення здобуття здобувачами теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових

ідей та розв'язання комплексних завдань у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, розвиток компетентностей, необхідних для педагогічної діяльності, а також оволодіння методологією наукової діяльності, для проведення власного наукового дослідження, яке характеризується науковою новизною та має теоретичне і практичне значення.

Мета освітньо-наукової програми та програмні результати навчання здобувачів ступеня доктора філософії визначаються з урахуванням тенденцій розвитку науки і спеціальності. Цьому сприяє діяльність Проблемної лабораторії «Фінансові технології», яку створено на базі випускової кафедри фінансів, банківської справи та страхування як складової інноваційної інфраструктури ДБТУ. Функціонування лабораторії «Фінансові технології» відбувається згідно визначеної візії – гармонізація фінансової архітектури, проєктування сценаріїв конкурентних моделей розвитку в умовах посилення ролі цифрової економіки, сфери ІТ-фінансів та діджиталізації бізнес-процесів через розвиток інновацій та співпрацю держави, освіти, науки і бізнесу.

Пріоритетними векторами діяльності випускової кафедри та лабораторії «Фінансові технології» є підготовка висококваліфікованих компетентних професіоналів для наукової, інноваційної та практичної діяльності у сфері фінансів та фінансових технологій, банківської справи, страхування та фондового ринку на основі концепції сталого розвитку, повоєнного відновлення економіки та інноваційного розвитку України.

Особливості новітніх тенденцій розвитку науки і спеціальності враховуються під час щорічного перегляду освітніх компонент ОНП за результатами моніторингу вступної компанії, наукових та професійних дискусій з академічною спільнотою.

Мета ОНП та програмні результати навчання визначаються з урахування сучасних тенденцій розвитку ринку праці та галузі фінансів, банківської справи, страхування у Харківському регіоні, який має розгалужену інституційну інфраструктуру фінансових, ощадно-кредитних та інвестиційних установ.

З метою підвищення якості теоретичної та практичної підготовки здобувачів, проведення обґрунтованих наукових досліджень із урахуванням вимог роботодавців, до освітнього процесу залучаються професіонали-практики галузі, представники бізнесу, освітні та громадські інституції. Спрямованість підготовки здобувачів з урахуванням тенденцій розвитку ринку праці, галузевого та регіонального контексту підтверджується змістом ОНП за обов'язковою та вибірковою освітніми компонентами.

Мета освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням досвіду аналогічних іноземних освітніх програм. Створюються сприятливі умови для співпраці з іноземними партнерами в рамках виконання спільних науково-дослідних та освітньо-наукових проєктів, забезпечення умов для підвищення кваліфікації, оприлюднення й апробації результатів досліджень аспірантів та вчених. З урахуванням досвіду аналогічних іноземних освітніх програм, за результатами проведеної науково-дослідної роботи удосконалюється зміст обов'язкових та вибіркових освітніх складових.

Структура ОНП передбачає механізм формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема, через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти вибіркових освітніх компонент. Процедура вибору здобувачами вищої освіти індивідуальної освітньої траєкторії регламентовано Положенням про порядок обрання вибіркових навчальних дисциплін у ДБТУ. Формування індивідуальної освітньої траєкторії відображається в індивідуальних навчальних планах аспірантів та передбачає можливість індивідуального вибору ними вибіркових дисциплін в обсязі, що становить 25% від загальної кількості кредитів, з дотриманням послідовності вивчення освітніх компонент загальної та фахової підготовки здобувачів ступеня доктора філософії. Здобувачі також мають право на академічну мобільність.

ОНП дозволяє забезпечити набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills) впродовж періоду навчання. Зокрема, через освітні компоненти, що формують загальні та фахові компетентності, які передбачають здатність до пізнання, абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність працювати в міжнародному контексті, використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації; здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку на основі системного наукового та загального культурного світогляду, критичного мислення, креативності, комунікабельності, відповідальності із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Таким чином, освітньо-наукова програма підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» спрямована на формування навичок самостійної науково-дослідницької та професійної діяльності, забезпечення здобуття теоретичних знань, умінь, навичок та компетентностей для продукування нових ідей та розв'язання комплексних завдань у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку на основі концепції сталого інноваційного розвитку та повосенного відновлення економіки України.

УДК 378-057.85

Р.М. Бугріменко, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

П.В. Смірнова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей здобувачів вищої освіти обумовлена швидкими змінами на ринку праці, викликаними технологічним прогресом, глобалізацією та цифровою трансформацією суспільства. У сучасному світі підприємства все більше потребують фахівців, які здатні адаптуватися до нових умов, впроваджувати інновації, створювати власний бізнес, управляти проектами та використовувати цифрові інструменти для досягнення стратегічних цілей [1].

Підприємницькі компетентності дозволяють здобувачам не лише розвивати власні ідеї, але й гнучко реагувати на виклики ринку, створювати нові можливості для зростання та інновацій. Управлінські навички необхідні для ефективного керівництва, організації процесів та прийняття рішень у різних умовах, а цифрові компетентності стають основою для роботи з сучасними технологіями, що постійно змінюються.

У контексті глобалізації економіки, що швидко розвивається, та стрімкого впровадження цифрових рішень, ці компетентності стають ключовими для підготовки конкурентоспроможних фахівців, які можуть успішно діяти як на національному, так і на міжнародному рівні.

Формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей здобувачів вищої освіти є ключовим аспектом сучасної освіти, оскільки саме ці компетентності дозволяють випускникам адаптуватися до швидкозмінного ринку праці та глобальних викликів сучасного світу. Уміння діяти ефективно в умовах цифрової трансформації, розвивати власні проекти, управляти командою та приймати стратегічні рішення є критично важливими як для особистого розвитку, так і для економічного процвітання суспільства.

Підприємницькі компетентності включають не лише навички створення власної справи, але й здатність до креативного мислення, ризикування, інноваційної діяльності та бачення нових можливостей на ринку. У глобалізованому світі, де швидкість технологічних змін зростає, підприємці стають рушійною силою економічного розвитку.

Для студентів формування підприємницьких компетентностей означає навчання навичок самостійного аналізу ринку, пошуку нових бізнес-ідей, розвитку стратегії та вміння залучати ресурси для їх реалізації.

Освіта має адаптуватися до потреб здобувачів вищої освіти, заохочуючи їх до активної участі у стартапах, симуляційних проєктах та бізнес-змаганнях. Важливим аспектом також є розвиток soft skills, таких як лідерство, вміння працювати в команді, вирішувати проблеми та комунікувати. Підприємницьке навчання повинно виходити за межі теоретичних знань і включати практичні навички, які допоможуть здобувачів ініціювати власні проєкти або ефективно працювати в бізнесовому просторі.

Управлінські компетентності є невід'ємною частиною навчання для тих здобувачів, які прагнуть розвиватися як лідери, управлінці або власники бізнесу. Вони включають навички стратегічного планування, організації та контролю діяльності, прийняття рішень та управління ресурсами. Управління – це складний процес, який вимагає здатності адаптуватися до змін і знаходити оптимальні рішення в умовах невизначеності.

Для ефективного розвитку управлінських компетентностей здобувачів вищої освіти важливо залучати їх до практичних кейсів, реальних проєктів і стажувань, де вони можуть взаємодіяти з бізнес-середовищем та застосовувати свої знання на практиці. Критично важливим є також розвиток емоційного інтелекту та навичок управління командою. У сучасному світі успішний управлінець повинен розуміти потреби своїх співробітників, мотивувати їх і створювати комфортні умови для досягнення високих результатів.

Цифрові компетентності стають основою для успішної кар'єри в будь-якій галузі. Вони включають вміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями, аналіз великих даних, розуміння принципів цифрової безпеки, а також використання сучасних цифрових інструментів для управління процесами. Технологічна грамотність стає необхідною для того, щоб не лише вижити, але й процвітати в умовах діджиталізації економіки.

У рамках навчальних програм варто впроваджувати курси, присвячені цифровій грамотності, програмуванню, роботі з хмарними технологіями, штучному інтелекту та аналізу даних. Здобувачі вищої освіти повинні мати можливість працювати з інноваційними технологіями і отримувати знання про тренди цифрового розвитку, такі як блокчейн, Інтернет речей, штучний інтелект та автоматизація процесів. Паралельно з розвитком технічних навичок, важливим є формування критичного мислення та етичних норм щодо використання цифрових технологій.

Формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей має бути інтегрованим у всі етапи навчального процесу. Це можна досягти через використання міждисциплінарних підходів, де здобувачі одночасно розвивають навички управління проектами, підприємницькі здібності та цифрову грамотність. Наприклад, курси з підприємницької діяльності можуть містити елементи цифрових технологій, такі як аналіз ринку через використання великих даних.

Важливу роль відіграють також позааудиторні активності, такі як бізнес-інкубатори, хакатони та цифрові лабораторії. Вони дозволяють здобувачам застосовувати набуті знання на практиці, вчитися на помилках і розвивати свої ідеї до реальних бізнес-проектів. Крім того, такі заходи сприяють розвитку мережі контактів, яка є важливим ресурсом для успішної кар'єри.

Формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей стикається з рядом викликів. Одним із них є швидкий розвиток технологій, через що навчальні програми можуть застарівати і не встигати за сучасними тенденціями. Для вирішення цієї проблеми важливо постійно оновлювати навчальні плани, орієнтуючись на актуальні вимоги ринку праці та цифрові інновації.

Іншим викликом є недостатнє фінансування освітніх ініціатив, що стосуються цифрової трансформації та підприємництва. Інвестиції в освіту, обладнання для навчання та залучення фахівців-практиків є ключем до підвищення якості навчання та ефективного розвитку компетентностей студентів.

Формування підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей здобувачів вищої освіти є важливою складовою підготовки до реалій сучасного ринку праці. В умовах глобальної конкуренції та цифрової трансформації ці компетентності стають необхідними для успішної кар'єри та розвитку економіки загалом. Заклади вищої освіти повинні створювати умови для розвитку цих навичок, інтегруючи їх у навчальний процес, заохочуючи до участі в практичних проектах та використанні новітніх технологій.

Інформаційні джерела

1. Бугріменко Р.М., Смірнова П.В., Смокова Л.М. Загрози та ризики цифрової трансформації підприємства. Грааль науки: міжнар. наук. журнал. Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2024. No 38. С.23-27.

УДК 327:341.7(07). 378

К.Ю. Величко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Михайлова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ВИВЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДИПЛОМАТИЧНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

Сучасні міжнародні відносини характеризуються невизначеністю різного ступеню інтенсивності, що становить серйозну загрозу міжнародній стабільності та набуває дедалі складнішого та багатомірного характеру, переговорний процес, за таких умов, стає ключовим інструментом дипломатичного врегулювання конфліктів.

Необхідність вивчення міжнародних переговорів як складової дипломатичної практики є важливим, оскільки саме цей механізм дозволяє запобігати ескалації міжнародних відносин, вирішувати міждержавні суперечності та сприяє досягненню тривалого миру.

У міжнародній дипломатії існує декілька підходів до ведення переговорів, які використовуються залежно від контексту конфлікту, інтересів сторін та кінцевої мети. Різні дипломатичні стратегії та методи допомагають досягти компромісів, забезпечити стабільність та уникнути подальшого поглиблення конфлікту.

При вивченні специфіки переговорного процесу на міжнародному рівні доцільно акцентуватися на кількох ключових підходах із практики дипломатії.

По-перше, це медіація як процес, за яким нейтральна сторона (держава, міжнародна організація або впливова особа) допомагає сторонам конфлікту досягти домовленості. Медіатор не приймає рішення, але він сприяє конструктивному діалогу та розробці компромісних рішень. Майже усі міжнародні угоди щодо врегулювання конфліктів були підписані саме із залученням медіаторів. Наприклад, «Дейтонські угоди» (мирний договір між Сербією, Хорватією, Герцеговиною та Боснією про завершення боснійської війни 1995р.), яким фактично було закріплено закінчення війни, були досягнуті за посередництва США. Переговори пройшли у м. Дейтон (США) за участі президента Союзної Республіки Югославія С. Мілошевича, президента боснійських мусульман А. Ізетбеговича та президента Хорватії Ф. Тунджмана [1].

По-друге, це застосування арбітражу, при цьому сторони погоджуються передати суперечку на розгляд третій стороні, рішення

якої є обов'язковим для виконання. Арбітраж часто застосовується для вирішення територіальних суперечок або економічних конфліктів між державами. У якості прикладу можна навести розгляд суперечки у справі щодо Південнокитайського моря між Філіппінами та Китаєм (2016 р.) [2]. Як відомо, Китай заявив про суверенітет майже над усім Південнокитайським морем, ігноруючи претензії сусідів по регіону, включаючи Філіппіни, Тайвань і В'єтнам. Філіппіни звернулися до Міжнародного арбітражного суду у Гаазі для вирішення цієї територіальної суперечки. Арбітражний суд виніс рішення на користь Філіппін, проте Китай відмовився виконувати це рішення.

По-третє, застосовується консенсусний підхід, який передбачає досягнення домовленості шляхом пошуку спільних інтересів і компромісів. Його застосовують у багатосторонніх переговорах, де до участі залучено багато країн, і кожна сторона має право голосу. У якості прикладу доцільно пригадати Паризьку кліматичну угоду 2015р. Це приклад глобальних переговорів, що були завершені на основі консенсусу між понад 190 країнами. Кожна держава погодилася на заходи щодо зниження викидів вуглекислого газу для боротьби зі змінами клімату на планеті [3].

По-четверте, іноді міжнародні переговори набувають форму жорсткого торгу, що притаманно для четвертого підходу. Цей підхід використовується, коли одна зі сторін має достатньо сильну позицію і не бажає йти на компроміси. Навпаки, вона намагається диктувати умови іншим сторонам на основі власної переваги. Це часто призводить до жорстких переговорів з мінімальною можливістю до поступок. Саме таким чином можна охарактеризувати переговори між США та Іраном щодо іранської ядерної програми. США застосовували політику жорсткого торгу, зосереджуючись на економічних санкціях та вимогах, які були суттєво посилені до моменту укладення Іранської ядерної угоди. У результаті Іран погодився на обмеження своєї ядерної програми в обмін на зняття частини санкцій.

По-п'яте, достатньо часто у міжнародній практиці застосовуються міжнародні переговори для розв'язання термінових гуманітарних питань. Такі «гуманітарні переговори» мають на меті забезпечити гуманітарну допомогу та захист цивільного населення під час міжнародних конфліктів. Важливими результатами таких переговорів є припинення вогню, доступ до гуманітарної допомоги та евакуація мирного населення. Прикладом є переговори щодо Сирійського конфлікту, де було досягнуто домовленостей про гуманітарні коридори та надання допомоги постраждалим, попри складну політичну ситуацію та триваючі бойові дії. Ці переговори є

важливим інструментом для мінімізації гуманітарних катастроф і захисту мирного населення у зонах конфлікту.

По-шосте, виділяється тип переговорного процесу відомий як дипломатія «шляхетних послуг», що передбачає залучення третьої сторони, яка надає платформу для переговорів, без прямої участі у вирішенні конфлікту. Третя сторона пропонує свою територію або сприяє організації переговорного процесу. Дипломатія «шляхетних послуг» часто є критично важливою у ситуаціях, коли прямий діалог між конфлікуючими сторонами неможливий або напружений. Наприклад, під час Кубинської ракетної кризи 1962 року Швейцарія представляла інтереси США на Кубі та Куби в США, виступаючи каналом для передачі інформації та переговорів. Інший приклад – Норвегія, яка неодноразово забезпечувала платформу для переговорів між конфлікуючими сторонами в різних регіонах світу, зокрема в ізраїльсько-палестинському конфлікті.

По-сьоме, «санаційна дипломатія». Такий підхід передбачає використання або загрозу використання економічних санкцій як важеля для примушення сторін до переговорів. Він може супроводжуватися дипломатичними заходами для зняття санкцій в обмін на певні поступки. Такими були переговори щодо Північної Кореї. Міжнародне співтовариство, включаючи США та ООН, застосовувало санкції проти Північної Кореї з метою примушення її до переговорів щодо припинення ядерної програми [5].

Наведені приклади проведення міжнародних переговорів демонструють різноманітність методів, що застосовуються в дипломатії для досягнення мирного вирішення конфліктів. Розуміння специфіки переговорного процесу дозволяє краще оцінити інтереси та позиції сторін, передбачати потенційні виклики, а також вибирати найбільш відповідні стратегії та тактики для вирішення складних питань.

Інформаційні джерела

1. Дейтонські угоди: ключ до миру в Боснії та Герцеговині. URL: <https://tureligious.com.ua/deytonski-uhody-kliuch-do-myru-v-bosnii-ta-hertsehovyni>

2. The Most Dangerous Conflict No One Is Talking URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2023/12/south-china-sea-philippines-dispute-explained/676218>

3. Паризька угода. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата звернення 15.09.2024)).

4. Іранська ядерна угода: путівник <https://krytyka.com/ua/articles/iran-nuclear-deal-definitive-guide-excerpts>

5. РЕЗОЛЮЦІЯ 1718 (2006), прийнята Радою Безпеки Організації Об'єднаних Націй на його 5551 засіданні. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06137>

УДК 378.147.015.31:004]:339.92

А.М. Волосов, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Динаміка соціально-економічного розвитку переважної більшості країн світу характеризується сприйняттям та активним впровадженням технологій і стандартів цифрової економіки. Для досягнення цілей цифрових трансформацій економік і національних спільнот активно залучається й науково-методичний потенціал освітнього простору [1; 2]. Останні програмні документи щодо найближчих цільових орієнтирів української освіти загалом відповідають політичному порядку денному ЄС [3-5], за яким повноцінна й ефективна участь громадян певної країни в соціальній, економічній, культурній, політичній й адміністративній сферах є неможливою без набуття ними цифрової грамотності (цифрових компетенцій, цифрових навичок).

Про важливість цифрових навичок говорить проголошення амбіційних цілей ЄС щодо набуття 80% його населення (у віці 16-74 років) базового їх рівня до 2030 р. та працевлаштування 20 млн. фахівців з ІКТ [5]. Українські реалії стосовно володіння населенням цифровими навичками базового рівня за останнім дослідженням Мінцифри (за адаптованою методологією *DESI* - індексу цифрової економіки та суспільства) серед дорослого населення (віком 18-70 років) становило 59,6% [6]. Загалом динаміка рівня цифрових навичок українців за 2019-2023 рр. демонструє стале зростання, що виявляється як у зменшенні питомої ваги дорослих без зазначених навичок, так і збільшенні частки тих, хто вважав їх «просунутими» (38%, або +12% до 2019 р.) [7]. Життєвоважливим навчання цифровим навичкам було для 58,3% дорослих і 85% підлітків. В практичній площині застосування набутих цифрових компетенцій сприяє позитивному впливу на економіку країни через зростання її ВВП, збільшення рівня власних доходів, швидше працевлаштування і досягнення кар'єрних цілей (для 81% опитаних дорослих українців) [7]. В цьому сенсі усвідомлення актуальності володіння цифровими навичками співвітчизниками відповідає європейським вимогам за якими понад 90% професійних кваліфікацій потребують базового рівня цифрових знань. Проте, попри динамічне поширення цифрових технологій в європейському бізнесі фактичний стан був незадовільним, адже у 2021 р. лише близько 42% дорослих

європейців (та 37% працюючих) не мали базових цифрових навичок [5]. Для ліквідації таких розривів між попитом з боку роботодавців і пропозицією ринку праці стосовно потрібних першим носіїв цифрових навичок застосовуються: рамки компетенцій DigComp (європейська структура цифрової компетентності для громадян); дескриптори навичок ESCO (європейські навички, компетенції, кваліфікації та професії); класифікація навичок Skills-OVATE; база даних європейських онлайн-оголошень про роботу OJA; DLGF – глобальна структура цифрової грамотності ЮНЕСКО. З наведених інструментів основоположним став і залишається DigComp, який регулярно удосконалювався і має останню версію DigComp2.2. Четверте видання DigComp (DigComp2.2.) описує знання, навички й відносини цифрової компетентності за п'ятьма сферами (інформаційна грамотність і грамотність у роботі з даними; комунікація та співробітництво; навички створення цифрового контенту; навички розв'язання життєвих проблем; навички безпеки в інтернеті), які поділяються на 21 компетенцію, та враховують новітні доробки, у т.ч. й штучний інтелект. Використання цієї еталонної моделі на рівні ЄС слугує дороговказом політики й ініціатив, пов'язаних із цифровими компетенціями, насамперед: концептуальною основою індексу цифрових навичок Євростату (DSI2.0); підґрунтям Європейського сертифікату цифрових навичок (EDSC).

Одним з проєктів, призначених для освітянської сфери є Європейська структура цифрової компетентності педагогів (DigCompEdu), з акцентами, в першу чергу – на вчителів, і меншою мірою учнів. Тому, цілком природним кроком стала розробка структури цифрової компетентності для учнів (DCFS) початкової та середньої шкіл, здатна задовольняти потреби розвитку лише підлітків 10-16 років. Прагнення подолати такий перебіг подій спричинило розробку базових цифрових компетенцій студентів університету (COBADI®) [8], яка фактично являла собою анкету для тестування студентів університетів і містила такі сфери: індивідуальна компетентність у використанні технологічних інструментів; цифрова компетентність в пошуку й обробці інформації; застосування ІКТ в якості віртуального та соціального інструменту спілкування в університетському контексті. Фактично йдеться про модель оцінювання цифрових навичок здобувачів вищої освіти.

Різноманітний набір окремих цифрових компетенцій, які повинні мати студенти, у наведених реалізованих проєктах свідчить, що наразі в європейській практиці не існує усталеної системи, а науково-методичні пошуки щодо її створення продовжуються як представниками вищої

школи, так і уповноваженими на це структурами ЄС. За відсутності унормованих державних стандартів, вітчизняні науковці крокують таким самим шляхом, що й їх закордонні колеги. Тому певне уявлення про стан і динаміку цифрових компетенцій здобувачів вищої освіти в нашій країні можна отримати через результати дослідження цифрової грамотності населення [7]. Так, прогрес власних цифрових компетенцій був у студентів 18-29 років та осіб з незакінченою вищою освітою, що використовували вітчизняні й закордонні платформи освітнього ринку. Відсутність цифрових компетенцій у всіх сферах мали 3,2% студентства, що є негативним і вимагає подальшої ефективнішої праці викладачів.

Інформаційні джерела

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p>

2. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 167-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovihkompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321>

3. Digital Education Action Plan (2021-2027). European Commission. 2020. URL: <https://education.ec.europa.eu/focustopics/digital-education/action-plan>

4. Vuorikari, R., Kluzer, S. and Punie, Y. (2022). Digcomp 2.2: The digital competence framework for citizens - with new examples of knowledge, skills and attitudes, Scientific analysis or review, URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415>.

5. European Commission: Joint Research Centre, Cosgrove, J., Sostero, M., & Bertoni, E. (2024). Mapping DigComp digital competences to the ESCO skills framework for analysis of digital skills in EU online job advertisements, Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/197497>

6. Майже 60% українців володіють базовими та просунутими цифровими навичками: результати дослідження Мінцифри. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/93-ukraintsiv-volodiut-tsyfrovy-my-navychkamy-mintsyfry-prezentuvala-rezultaty-doslidzhennia-tsyfrovoi-hramotnosti-ukraintsiv>

7. Дослідження цифрової грамотності в Україні. 2023. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf

8. López-Meneses, E., Sirignano, F. M., Vázquez-Cano, E., & Ramírez-Hurtado, J. M. (2020). University students' digital competence in three areas of the DigCom 2.1 model: A comparative study at three European universities. *Australasian Journal of Educational Technology*, 36(3), 69–88. <https://doi.org/10.14742/ajet.5583>

УДК [378.147:658.8(1-04)]:339.92(4-6ЄС)

К.В. Гегедош, PhD з економіки, нач. відділу збуту у Закарпатській області (*Національна торгово-виробнича компанія ТОВ «АВ метал груп», Мукачєво*)

«ПРИКОРДОННИЙ МАРКЕТИНГ» ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Активний розвиток України в напрямі транскордонного співробітництва до ЄС вимагає і належну підготовку фахівців задля реалізації зазначеного курсу. Беззаперечно, однією саме з економічних спеціальностей [1, с. 53-62], яка може зайняти лідируюче місце – належить маркетингу.

В контексті сказаного, важливо розробити навчальні плани і програми, що заляжуть в основу майбутньої освітньої програми «Прикордонний маркетинг». В Закарпатті є всі засади, щоб на базі двох потужних університетів, а саме – Ужгородського національного університету та Мукачівського державного університету у співпраці з Пряшівським (Словаччина) і Дебреценським (Угорщина) університетами – створити спільну вище зазначену програму на основі укладених меморандумів про співпрацю даних закладів у світлі економічного розвитку прикордонних територій.

Мукачівський державний університет (МДУ) є першим закладом в регіоні, який розпочав підготовку фахівців за спеціальністю «маркетинг». Сталося це у 1999 році, а вже у 2003-ьому успішно акредитовано бакалаврський та в 2005-ому магістерський рівні вищої освіти. Наразі, також акредитовану бакалаврську програму має і Ужгородський національний університет (УжНУ), гарантами програми якої являються випускники МДУ. Науково-педагогічні працівники даних закладів активно проводять дослідження, які присвячені транскордонному співробітництву, що відображено у їх публікаціях та щорічних звітах кафедр.

Пряшівський університет також готує спеціалістів з маркетингу за бакалаврським та магістерськими рівнями вищої освіти на базі кафедри маркетингу і міжнародної торгівлі. Територіальна близькість даного університету до Ужгорода і підписані відповідні домовленості про партнерство дає всі підстави для активного транскордонного співробітництва УжНУ та Пряшівського університету в освітньо-науковому напрямі.

Дебреценський університет так само у складі факультету «Економіка та бізнес» готує спеціалістів з маркетингу і комерції на бакалаврському рівні вищої освіти та окремо на магістерському рівні за спеціальністю міжнародна економіка та бізнес, що дає підстави стверджувати – транскордонне партнерство з МДУ може дати суттєвий поштовх до розвитку освітньо-наукового співробітництва.

Тож тому, пропонуємо створити трикутник кластеру знань в рамках транскордонного регіону Словаччина-Україна-Угорщина щодо формування новітньої освітньої програми «Прикордонний маркетинг». Останнє позитивно відобразиться не тільки щодо інтеграції «Україна – ЄС», але й для «ЄС – Україна». Взаємопорозуміння між народами можна вирішити саме через наукові догми з маркетингу у їх практичному використанні через підготовку зазначених спеціалістів.

Раніше вже вивчався зміст прикордонного маркетингу (детальніше автор розкрив у монографії [9]), – передбачає комплексну оцінку економічних систем прикордонних територій суміжних держав, з метою прийняття рішення стосовно вибору найбільш оптимальних форм (та їх підвидів) транскордонних відносин.

Одним із інструментів комплексної оцінки економічної системи прикордонної території сусідньої країни повинен стати трансформований комплекс маркетингу (4 Р):

Товар – якими продуктами (товарами чи послугами), факторами виробництва (земля, праця, капітал й інші), ринками (покупців та продавців) країна вигідна для співробітництва / партнерства.

Ціна – скільки така перевага коштує (торговельні бар'єри, валютні, візові; кон'юнктура ринку відповідних товарів і послуг; соціально-економічна ситуація та потенціал прикордонних територій) у сусідній країні потенційної для співробітництва / партнерства задля отримання максимальної віддачі від транскордонних відносин.

Збут – наскільки території, які прагнуть до формування ефективних транскордонних відносин – є облагороджені ринковими інфраструктурними об'єктами, що допоможуть реалізувати вище виявлені переваги для відповідних учасників соціально-економічної системи.

Комунікації – наскільки добре є розроблена прикордонна інформаційна система між сусідніми країнами задля можливості сформуванню інтеграційну транскордонну базу даних за однаковими параметрами. Це дозволить суб'єктам-учасникам прикордонних територій прозора вивчати особливості сусідніх країн в рамках попередніх елементів комплексу маркетингу (товар, ціна, збут).

Випускник освітньої програми «Прикордонний маркетинг» повинен вміти:

– досліджувати та аналізувати асортиментний склад продукції (послуги) фірми, що користується попитом в окремому прикордонному регіоні зарубіжної країни (наприклад Угорщині) та прогнозувати імовірність продажу даної продукції (послуги) на експорт в інші сегментні території прикордонних сусідніх країн (наприклад Словаччина);

– вивчати і порівнювати цінову, комунікаційну та збутову політику в контексті зовнішньоекономічної діяльності підприємств на транскордонному ринку;

– виокремлювати конкурентне середовище фірм в рамках транскордонного ринку;

– корегувати стратегічну політику фірми в рамках прикордонних територій Україна-Словаччина-Угорщина;

– виділяти фактори, що істотно впливають на поведінку споживачів в окремих прикордонних регіонах;

– визначати частку споживачів торговельної марки та ступінь поінформованості про неї серед іншої аудиторії прикордонного ринку;

– досліджувати властивості продуктів, які необхідні для споживача на окремих прикордонних ринках;

– оцінювати привабливість місця розташування об'єкта комерційної нерухомості в рамках прикордонних територій транскордонного ринку.

Фінансовими механізмами щодо реалізації проектної ініціативи можуть стати грантові програми «Жан Моне», «Горизонт», «Вишеград+» та програми прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна». Ключову роль у побудові практичного механізму щодо реалізації даної ідеї необхідно покласти на відділи міжнародного співробітництва університетів у взаємодії з кафедрами, які готують спеціалістів з маркетингу.

Інформаційні джерела

1. Гегедош К. В. Перспективи визнання економічних спеціальностей і цифрової оцінки вченого в Україні. Бізнес інформ. № 4, 2023. С. 53-62. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9822>

2. Гегедош К. В. Транскордонний маркетинг: теоретичні, методичні та прикладні основи: Монографія. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2022. 192 с. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9040>

УДК 37.06:338.2

Г.Є. Голованова, канд. екон. наук, доц. (НАУ, м. Київ)

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В СЕРЕДОВИЩІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Соціальна відповідальність є частиною стратегічних позитивних перетворень суспільства. Найкращі практики застосування соціальної відповідальності в організаціях демонструють не лише покращення галузевої репутації, а й якість кожного етапу життєвого циклу. Українські заклади вищої освіти дедалі активніше зближуються із системою європейських цінностей провадження освітньої діяльності, тому застосування принципів соціальної відповідальності має стати обов'язковою умовою функціонування галузі.

Без раціонально організованої та ефективно діючої системи вищої освіти неможливо зберегти надійні позиції в конкурентному середовищі. Тому в контексті європейської інтеграції відбуваються глибокі структурні зміни в управлінських підходах та базових концепціях функціонування закладів вищої освіти в Україні.

Сталий розвиток як взагалі держави, так і окремої освітньої установи абсолютно неможливий без застосування концепцій соціальної відповідальності. Забезпечення освітнього процесу – це діяльність, так чи інакше пов'язана із наслідками; це обов'язок підготувати фахівців з певними компетентностями та навичками. Галузь вищої освіти, яка перебуває в трансформаційному періоді, має вибудовувати та дотримуватися стратегії розвитку з урахуванням потреб майбутніх поколінь.

Програмою підтримки України від Європейського союзу Ukraine Facility на 2024-2027 роки передбачено ряд економічних реформ, які забезпечать «доступ бізнесу до капіталу, активів, та найголовніше – призведуть до збільшення кількості спеціалістів завдяки покращенню освіти». Ефектом реалізації реформ відносно бізнес-середовища та людського капіталу має стати:

- підвищення рівня життя, покращення демографічної ситуації та повернення людей в Україну;
- зростання зовнішніх та внутрішніх інвестицій, прискорений розвиток інноваційних секторів економіки [1].

Виходячи з цього, у сфері соціальної відповідальності закладів вищої освіти, які займаються підготовкою бізнес-управлінців, можна виділити наступні обов'язкові траєкторії:

- 1) мотивація суб'єктів освітнього процесу, усвідомлення ними цілей та цінностей своєї професійної діяльності;
- 2) окреслення кола стейкхолдерів, на які матиме прямий чи дотичний вплив застосування на практиці результатів навчання майбутніми фахівцями;
- 3) підвищення кваліфікації, розширене відтворення інтелектуального та професійного потенціалу шляхом співпраці освітнього та бізнес-середовища;
- 4) формування та розвиток міжкультурних зав'язків.

Слід зазначити важливість усвідомлення і розуміння соціальної відповідальності безпосередньо майбутніми фахівцями у сфері управління бізнесом. Так, за підтримки U-Report на запит Центру «Розвиток КСВ» було проведено опитування молоді віком від 18 до 25 років, щоб визначити, чи звертає увагу молодь на соціальну відповідальність компаній під час вибору майбутнього роботодавця.

З'ясувалось розуміння учасників опитування відносно соціальної відповідальності бізнесу, що для них важливе під час пошуку роботи, чи має значення корпоративне волонтерство та яким чином, на їхню думку, компанії мають проявляти свою соціальну відповідальність та підтримувати освіту [4]. Респонденти відмітили, що задля підтримки освіти компаніям варто запрошувати молодих спеціалістів на стажування (65,5%), проводити лекції (25,1%) та організувати тренінги (23,8%).

Інформаційні джерела

1. Програма підтримки економіки Ukraine Facility [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
2. Європейська інтеграція: головне [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/euintegration/>
3. Європейська інтеграція — це не лише зовнішньополітичний курс [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/interview/evropeyska-integraciya--ce-ne-lishe-zovnishnopolitichniy-kurs.html>
4. Як молодь реагує на соціальну відповідальність – CSR Ukraine [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://csr-ukraine.org/news/yak-molod-reaguie-na-socialnu-vidpovi/>
5. U-Report - цифрова платформа ЮНІСЕФ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukraine.ureport.in/>

УДК 658.07

Л.Б. Демидчук, канд. техн. наук, доц. (ЛТЕУ, Львів)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЛОГІСТИКИ ТА ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Перехід національної економіки до ринкових відносин, що супроводжується значними змінами в структурі вироблених товарів, розвитку оборонних виробництв, підвищенням значущості регіональної ланки економіки, великою мірою підвищує значущість логістики та вантажних перевезень як системи нових ефективних відносин у забезпеченні процесу виробництва необхідними ресурсами. При цьому ставлення до них як до транспортно-складської технології змінюється: нині вона сприймається як ресурсозберігаючий алгоритм підприємницької діяльності.

Логістика розглядається як важлива складова стратегічної політики підприємства, спрямованої на підвищення його конкурентоспроможності. Організаційні форми та економічні методи логістичного управління товарорухом, методи і засоби його інформаційного та кадрового забезпечення, технічні засоби управління покликані максимально скоротити сукупні витрати на всіх стадіях зберігання і пересування товарів з метою підвищення ефективності бізнес-процесу в цілому.

Підготовка фахівців за кордоном пов'язана з високими матеріальними витратами: навчання за програмою *Logistics* у США становить \$1920 тисяч на рік [1, 2]; не надто відрізняється від американської вартість навчання і в низці європейських шкіл. До того ж у Європі склалася тривінева система тестування логістичних менеджерів Європейського сертифікаційного комітету з логістики (*European Certification Board for Logistics ECBL*): *junior logistic* – рівень бакалавра; *senior logistic* – фахівець середньої ланки управління; *master logistic* – вищий щабель, рівень інтегрального менеджменту: віцепрезиденти компаній з логістики, директори з логістики, керівники логістичних служб компаній, а також інші...

Розв'язання поставлених проблем дасть змогу підвищити ефективність транспортної логістики підприємства, що вплине на ефективність роботи логістичної системи та підприємства загалом, його прибуток і відносини зі споживачами.

Донедавна не було чіткого розуміння логістики серед широкого кола учасників господарської діяльності. Тепер логісти стали

невід'ємною частиною економічної системи. Сьогодні навіть малий бізнес регулярно споживає послуги логістичного характеру. Без використання логістики в умовах ринку складно зберігати конкурентоспроможність. Тому кількість компаній, що надають логістичні послуги, неухильно зростає. Логісти затребувані в різних галузях, зокрема, в галузі вантажних перевезень.

Щоб задовольнити зростаючу потребу у фахівцях цієї галузі, навчальні заклади готують логістичних менеджерів високої кваліфікації на базі повної вищої освіти, але цього недостатньо. Крім того, серйозною проблемою є об'єктивна оцінка рівня кваліфікації логістичного менеджера як для роботодавців, так і для рекрутингових агентств. Дедалі більше в сучасних логістичних комплексах потрібні не тільки фахівці в галузі управління, а й кваліфіковані виконавці.

Одним із серйозних стримуючих факторів є недостатність кваліфікованих кадрів у сфері логістики та вантажних перевезень. Професійна діяльність цих фахівців має здійснюватися у сфері матеріального виробництва, товарного обігу та сфери послуг, спрямовуватися на забезпечення функціонування підприємств усіх організаційно-правових форм з метою раціональної організації логістичної діяльності з урахуванням галузевої, регіональної та номенклатурної специфіки підприємства. Фахівець даного профілю має на основі професійних знань забезпечити ефективну логістичну діяльність і тим самим сприяти розв'язанню важливого соціально-економічного завдання задоволення попиту споживачів. Галузь його діяльності включає сукупність засобів, способів і методів людської діяльності, спрямованих на організацію та управління рухом матеріальних потоків у системах виробництва і просування товарних потоків до споживачів, аналіз та організацію функціонування логістичних та вантажних перевізних систем.

У рамках процесного підходу підготовки фахівців у сфері таких систем сукупність внутрішніх процесів закладів освіти, що являють собою потоки фінансів, інформації, матеріалів, спрямованих на створення продукту, затребуваного споживачем, являє собою освітній проект. При цьому викладач стає менеджером, тьютером, він керує процесами як особистої підготовки та самоосвіти, так і навчанням здобувачів. Він керує навчальним процесом у межах своїх дисциплін і проекту загалом на засадах оптимізації та інтеграції наявних ресурсів та індивідуальних (суспільних) потреб.

У самому закладі освіти, на базі якого розробляється проект, необхідна оптимізація таких напрямів, як фінансові потоки, матеріально-технічні ресурси (завантаження та раціональне

використання наявних і залучених ресурсів, аудиторії, бібліотечний фонд тощо), інформаційні потоки (швидкість проходження інформації, точність і своєчасність її подання), кадрові потоки (оптимізація кадрового складу, відповідність виконуваних функцій рівню підготовки та кваліфікації працівників з урахуванням відкриття нових напрямів).

У зв'язку з цим необхідно розв'язати низку актуальних для навчальних закладів такого напрямку завдань:

- здійснити інтеграцію навчальних закладів регіону для реалізації спільних проєктів логістичної спрямованості;
- оптимізувати завантаження педагогічних кадрів;
- оптимізувати комплектування навчальною літературою;
- здійснювати підготовку педагогічних кадрів як безперервний процес;
- оцінювати ефективність педагогічної системи, розробку та впровадження інноваційних проєктів;
- створювати моделі інформаційно-логістичної системи;
- впроваджувати в освітній процес активні та інтерактивні форми занять (комп'ютерні симуляції, ділові та рольові ігри, розбір конкретних ситуацій, психологічні та інші тренінги, групові дискусії) у поєднанні з поза аудиторною роботою для формування й розвитку загальних і професійних компетенцій учнів;
- структурувати інформаційні потоки, що забезпечують взаємозв'язок освітнього закладу з комерційними підприємствами.

Володіння інструментарієм сучасного логістичного менеджменту в практиці бізнесу дає змогу фірмам значно скоротити витрати в постачанні, виробництві та збуті, прискорити оборотність капіталу, знизити собівартість продукції, забезпечити задоволення потреб одержувачів у якісній продукції та послугах.

Розв'язати ці завдання можна на основі системного підходу, враховуючи принципи логістики, у навчальних, наукових сферах діяльності освітніх закладів та дотримуючись інтересів роботодавців.

Інформаційні джерела

1. Вища освіта в США 2024. *Study.ua*. URL: <https://usa.study.ua>.
2. Sovacool B. K. Early modes of transport in the United States: Lessons for modern energy policymakers. *Policy and Society*. 2009. Vol. 27. Issue 4. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2009.01.006>.

УДК 338.24.021.8:331.5+004

Г.О. Дорошенко, д-р екон. наук, проф. (*ХНУ ім. В.Н. Каразіна*)
Л.Л. Калініченко, д-р екон. наук, проф. (*ХНУ ім. В.Н. Каразіна*)

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ З МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ЗМІН: АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ ВИМОГ РИНКУ ТА ЄВРОІНТЕРГАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Модернізація освітніх програм у сфері менеджменту є критично важливою у сучасному світі, де цифрові технології та швидкі зміни економічних умов потребують нових підходів до управління.

В умовах глобалізації та переходу до цифрової економіки традиційні освітні програми більше не можуть ефективно підготувати фахівців до викликів сучасного ринку праці. Відповідно, навчальні програми мають бути адаптовані до нових реалій, включаючи розвиток компетенцій в галузі цифровізації, аналітики даних, штучного інтелекту та управління інноваціями. Це дозволить майбутнім менеджерам бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку, розуміти європейські тенденції та впроваджувати інноваційні рішення в своїй практиці.

У сучасних умовах цифрової трансформації менеджери мають опанувати низку ключових навичок, які допоможуть їм ефективно працювати в динамічному та технологічно насиченому середовищі.

Найактуальнішою навичкою сучасного менеджера є цифрова грамотність. Менеджери повинні добре розуміти цифрові технології, знати, як використовувати інструменти для аналізу даних, автоматизації процесів, комунікацій і управління проектами. Вони мають орієнтуватися в основних трендах, як-от штучний інтелект, інтернет речей, хмарні технології. Використання великих даних, аналітичних інструментів та методів обробки інформації є вкрай важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Впровадження в освітню програму дисциплін, що відображають нові тенденції в управлінні таких як, наприклад, «Цифрові стратегії та управління змінами», «Інтернет речей та його застосування в управлінні», «Аналітика великих даних для прийняття управлінських рішень», «Штучний інтелект і автоматизація бізнес-процесів» навчать майбутніх менеджерів розробляти та впроваджувати цифрові стратегії, адаптувати компанії до технологічних змін, управляти трансформаціями в організаціях в умовах динамічних змін бізнес-середовища.

Уміння управляти проектами із застосуванням цифрових платформ (Asana, Trello, Jira тощо), методології Agile, Scrum та Kanban, дозволяє оптимізувати процеси, швидко досягати результатів і підвищувати ефективність роботи команд. Впровадження в освітню програму таких дисциплін, як "Управління цифровими проектами та інноваціями", "Проектне управління за допомогою гнучких методологій", дозволить студентам опанувати навичку ефективного управління проектами в умовах цифрового середовища. Ці курси надають практичні інструменти для організації командної роботи, керування проектними завданнями в реальному часі, а також розуміння принципів і практик Agile, які допомагають адаптуватися до швидких змін ринку та вимог клієнтів.

Дисципліни "Віртуальна та доповнена реальність у менеджменті", «Управління віддаленими командами», "Інтерактивні технології у бізнес-комунікаціях", охоплюють застосування віртуальної та доповненої реальності для навчання, тренувань, презентацій продуктів, а також управління віддаленими командами та проектами. Вивчення цих дисциплін розвиває такі важливі навички, як вміння використовувати VR/AR для наочного представлення складних ідей та даних, що полегшує комунікацію та прийняття рішень в управлінні, допомагає створювати більш ефективні, технологічні та сучасні робочі процеси даючи студентам розуміння можливостей VR/AR не лише в технічних аспектах, але й у стратегічному управлінні організаціями та комунікаціями.

Сучасний менеджер має бути обізнаним у питаннях кібербезпеки, захисту даних та управління цифровими ризиками. Впровадження в освітню програму дисциплін «Кібербезпека та управління ризиками в цифрових системах», «Цифрова безпека та захист інформаційних систем» є важливою складовою управління в цифровому середовищі.

Ефективне управління командами, що працюють дистанційно, вимагає від менеджерів розвинених навичок емоційного інтелекту. Впровадження дисциплін "Управління віддаленими командами та емоційний інтелект", «Цифровий етикет» «Етика цифрового переходу» допомагає розуміти потреби співробітників, підтримувати мотивацію та продуктивність в умовах дистанційної або гібридної роботи. Потреби клієнтів у цифрову еру змінюються, і сучасний менеджер має володіти навичками розуміння та прогнозування потреб споживачів, використовуючи інструменти для аналізу поведінки клієнтів і створення персоналізованих пропозицій.

Також, необхідним компонентом підготовки фахівців, які відповідатимуть сучасним європейським вимогам і сприятимуть

інтеграції України в цифровий та екологічний простір ЄС, є впровадження в сучасні освітні програми з менеджменту, курсів, пов'язаних зі смарт містами та смарт підприємствами.

Європейський Союз активно впроваджує стратегії розвитку смарт міст, де цифровізація охоплює всі аспекти міського управління: від транспорту до енергетики, від охорони здоров'я до комунальних послуг. Тож, освітні програми з менеджменту мають враховувати такі напрями:

-Управління смарт містами: студентам необхідно вивчати, як інтегрувати технології для поліпшення управління міськими системами.

-Управління інноваціями в смарт підприємствах: розвиває навички впровадження новітніх технологій у виробничі та бізнес-процеси.

-Цифрове управління ресурсами та даними: допомагає навчитись використовувати великі дані та штучний інтелект для оптимізації управлінських рішень.

-Сталий розвиток і енергоефективність: розуміння принципів управління підприємствами та містами з урахуванням екологічних стандартів та енергозбереження.

Вивчення смарт міст дозволить студентам зрозуміти, як технології використовуються для управління міською інфраструктурою: транспортом, енергетикою, охороною здоров'я та комунальними послугами. Ці знання допоможуть випускникам брати участь у розробці та впровадженні цифрових стратегій управління містами, що є важливим у контексті розвитку міст в Україні за європейськими стандартами.

Смарт підприємства націлені на оптимізацію виробничих процесів і покращення взаємодії між компаніями та клієнтами. Вивчення цього напрямку надасть студентам розуміння того, як цифрові технології впливають на бізнес-моделі, як впроваджувати інновації в управління ресурсами, логістику та обслуговування клієнтів. Це допоможе майбутнім управлінцям ефективно працювати в умовах конкурентного глобального ринку, де цифровізація є ключовим фактором успіху.

Таким чином, студенти, вивчаючи ці дисципліни, отримують комплексні знання та практичні навички, необхідні не тільки для успішної адаптації до цифрових змін, але й сприятимуть впровадженню європейських стандартів в Україні, що є важливим для досягнення міжнародної конкурентоспроможності.

УДК 378. 339.138(075.8)

О.В. Жегус, д-р. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ ТА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 075 «МАРКЕТИНГ» В УМОВАХ НОВОЇ ЕРИ МАРКЕТИНГУ

Сучасний маркетинг, який в процесі еволюції вже поєднав технології з глибоким людським підходом, вимагає трансформації освітніх програм для підготовки майбутніх маркетологів. Вони все більше мають ставати крос-функціональними фахівцями, поєднуючи знання з маркетингу, управління, економіки, психології споживачів з цифровими навичками та технологіями. Крім зазначених, важливим є розвиток компетентностей, необхідних для успішної діяльності в сучасному турбулентному і надскладному бізнес-середовищі. Серед них ключовими є адаптивне та критичне мислення, а також креативність та здатність до емпатії (рис.).

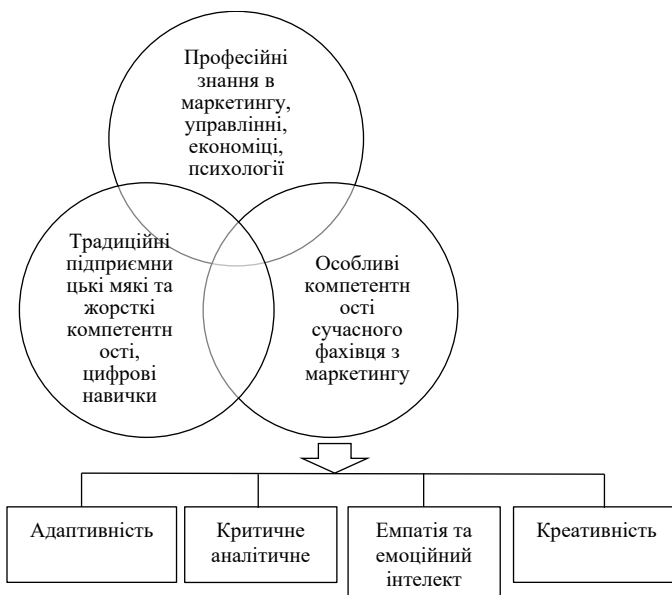

Рисунок - Сучасна модель компетентностей та знань фахівця з маркетингу

Оскільки запити стейкхолдерів у сфері вищої освіти [1], зокрема майбутніх працевлагодотворенців, державних інституцій, суспільних організацій

все більше стосуються здатності сучасних фахівців до імплементації принципів соціальної відповідальності та сталого розвитку, маркетологи нової генерації мають бути готові враховувати етичні аспекти своєї діяльності, її впливу на екологію та соціальні аспекти, тому актуальним завданням у сфері вищої освіти є розвиток навичок з ESG-принципів та створення маркетингових стратегій для стійкого розвитку бізнесу.

Актуалізація знань та компетентностей студентів спеціальності «Маркетинг» є ключовим елементом для підготовки затребуваних та конкурентоспроможних фахівців у новій реальності Маркетингу 5.0, який надзвичайно швидко вже еволюціонує до Маркетингу 6.0. Це вимагає постійної інтеграції в освітні програми засобів для осолодіння студентами новітніми цифровими технологіями, практичними навичками їх використання для вирішення маркетингових завдань, етичними підходами в бізнесі та формування готовності до безперервного навчання.

У своїй новій книзі Ф. Котлер називає Маркетинг 6.0. як «Metamarketing», наголошуючи на подальшій стрімкій цифровізації людства з переходом взаємодії між бізнесом та споживачами у Метавесвіт [2]. Підготуватися до настання епохи Маркетингу 6.0 необхідно вже зараз, активно доповнюючи освітню програму маркетологів навчальними дисциплінами, що пов'язані зі штучним інтелектом та цифровізацією [3].

Викликом для вищої освіти є швидкість оновлення знань та технологій, тому навички, здобуті на початку навчання, будуть застарівати навіть у процесі навчання, що вимагає гнучкості навчального процесу та постійної актуалізації навчального контенту. Зокрема, вже зараз трансформація маркетингових і цифрових технологій вимагає оновлення знань з урахуванням досягнень у таких сферах, як штучний інтелект, доповнена реальність, автоматизація, big data та blockchain. Система освіти також має адаптуватися до потреб студентів, пропонуючи їм індивідуальні програми та можливості вибору спеціалізацій в маркетингу: цифровий маркетинг, контент-маркетинг, UX-дизайн, аналітика даних тощо.

Інформаційні джерела

1. Жегус О. В. Ключові стейкхолдери закладу вищої освіти на галузевому ринку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 15. С. 170-178
2. Kotler P. (2023) Marketing 6.0: The Future Is Immersive. 256 p.
3. Лядський І.К. «Маркетинг 6.0 – як сподобатися SIRI?». URL: https://www.researchgate.net/publication/382486972_MARKETING_60_-_AK_SPODOBATISA_SIRI

УДК 37.017

К.В. Каленік канд., екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ВИКЛАДАННЯ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ

Впровадження європейських стандартів викладання у систему навчання українських закладів вищої освіти є важливим кроком для підвищення якості здобуття освіти та інтеграції у світовий освітній простір. Проте цей процес супроводжується низкою проблем, пов'язаних з адаптацією до місцевих реалій. Серед основних викликів, що постають при впровадженні цих стандартів є економічні, правові, культурні і соціальні проблеми.

Однією з найбільших проблем є нестача фінансових ресурсів для належної реалізації європейських підходів. Для впровадження сучасних методик, таких як практичне навчання через симуляції бізнес-процесів, потрібне спеціалізоване програмне забезпечення, сучасні лабораторії та доступ до баз даних світових компаній. У багатьох українських університетах відсутні кошти на таке технічне забезпечення, що ускладнює впровадження новітніх стандартів та створює розрив між теоретичною можливістю впровадження стандартів і їхньою реальною реалізацією.

Суттєво впливає на впровадження європейських стандартів викладання невідповідність регуляторної та законодавчої бази. Українська освітня система має свою нормативно-правову базу, яка не завжди відповідає європейським стандартам. Європейська система передбачає більш гнучкий підхід до оцінювання знань здобувачів, розподілу кредитів та побудови навчальних програм. Проте деякі державні вимоги та нормативи в Україні обмежують можливість повноцінної адаптації таких підходів, що створює бюрократичні бар'єри для закладів вищої освіти.

Слід зазначити, що європейська система освіти акцентує увагу на практичному навчанні, критичному мисленні та активній взаємодії між викладачами і здобувачами. В українській освітній системі, особливо в традиційних підходах до викладання дисциплін, переважає авторитарний підхід, коли викладач виступає головним джерелом знань, а здобувач є пасивними слухачами. Перехід до студент-центрованого навчання потребує зміни ментальності як викладачів, так і здобувачів, що може викликати спротив з обох сторін.

Ключовим аспектом європейських методик викладання є спрямування на ринки праці країн з розвиненими економіками, де є високий попит на інноваційні підходи, підприємництво та лідерство. Українське бізнес-середовище, в даний період ще не завжди має такі ж вимоги до фахівців, як у країнах ЄС, що ускладнює адаптацію навчальних програм до реальних потреб ринку праці в Україні. Через це існує розрив між теоретичними знаннями, які здобувачі отримують за європейськими методиками, та їхньою практичною реалізацією на ринку праці.

Одним із ефективних підходів щодо подолання проблеми адаптації європейських стандартів викладання у системі вищої освіти України є поетапне впровадження нових стандартів і методик з урахуванням місцевих особливостей. Наприклад, можна почати з пілотних проектів або окремих курсів, щоб протестувати нові підходи і поступово інтегрувати їх у загальний навчальний процес.

Дуже важливим в адаптації європейських стандартів до українських реалій є навчання викладачів сучасним європейським методикам шляхом опанування програм підвищення кваліфікації, стажування в європейських навчальних закладах, участь у міжнародних конференціях і семінарах, грантових програмах та партнерських проектах.

Таким чином процес адаптації європейських стандартів викладання в Україні стикається з низкою викликів. Проте, незважаючи на всі труднощі, інтеграція європейських підходів є важливим і необхідним кроком для розвитку української системи вищої освіти. Успішна адаптація вимагає комплексного підходу, який включає підготовку викладачів, модернізацію інфраструктури, підтримку з боку держави та бізнесу, а також активну співпрацю між освітніми установами та стейкхолдерами.

Інформаційні джерела

1. Державні та міжнародні вимоги до якості підготовки фахівців у контексті інтеграції України в Європейський освітній простір / під ред. О. В. Мартинюка. - Київ: Наукова думка, 2019.

2. Кравченко І. В., Тищенко О. П. Інноваційні методики викладання у бізнес-освіті: європейський досвід та українські реалії // Бізнес-освіта: теорія та практика. — 2020. — Т. 12, №3. — С. 98-105.

УДК 172.4:339.9

О.А. Кулініч, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КРОС-КУЛЬТУРНУ АДАПТАЦІЮ ФАХІВЦІВ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

На сучасному етапі існує безліч наукових робіт в галузі підготовки майбутніх тимчасових працівників-переселенців до проживання та трудової діяльності в іншому культурному середовищі. Однак, наукових досліджень, об'єктом яких виступають представники міжнародного бізнесу, вкрай мало. В працях, присвячених представникам міжнародного бізнесу в процесі адаптації до нового культурного середовища, розглядаються, як правило, конкретні випадки міжкультурної взаємодії у діловій сфері або поради щодо взаємодії з місцевим населенням.

Серед різних груп людей, що переміщуються в інше культурне середовище таких, як туристи, іноземні студенти, мігранти тощо, фахівці міжнародного бізнесу, яких направляють по роботі в інше культурне середовище, де протягом певного часу вони проживають за межами рідної країни, займають особливе місце. Найчастіше це наймані співробітники, які приїжджають в іншу країну для того, щоб працювати на запрошення організації, яка є філією або представництвом транснаціональної корпорації. Вивчення цієї групи робочої сили є актуальним та перспективним з низки причин. По-перше, це значна група працівників. По-друге, ефективність їхньої роботи безпосередньо пов'язана з рентабельністю та життєздатністю міжнародного бізнесу. По-третє, представники міжнародного бізнесу є тією групою тимчасових працівників, які з великою часткою ймовірності отримують ту чи іншу форму інформаційної підтримки та тренінгу перед від'їздом, а також, зазвичай, вони проходять через процедуру оцінювання та відбору (включно з професійним тестуванням) для направлення на роботу в іншу країну [1; 2, с. 77-79].

Крім традиційних проблем, пов'язаних з адаптацією до нового культурного середовища, сучасні фахівці, особливо нещодавні випускники закладів вищої освіти, стикаються зі специфічними труднощами. До таких труднощів можна віднести те, що працюючи в іншому культурному середовищі представники міжнародного бізнесу все частіше стикаються не з гомогенною групою співробітників, а з наслідками глобалізації, зокрема тим фактом, що серед їхніх підлеглих буде дуже багато таких же переміщених осіб з різних куточків світу.

Керувати такими культурно неоднорідними групами, безумовно, складніше, але в той же час у науковій літературі давно відомий той факт, що подібна гетерогенність знаходить відображення у більш творчому кінцевому продукті діяльності. Культурна різноманітність у сфері персоналу є характерною рисою останніх років, що необхідно брати до уваги, готуючи майбутніх спеціалістів керівничої ланки у міжнародній діяльності.

Іншою ключовою проблемою представників міжнародного бізнесу є проблема довіри з боку місцевих працівників. Так, у своїй статті під назвою «Чи будете ви довіряти вашому іноземному менеджеру?» Vanai M. та Reisel W. представили аналіз порівняльного дослідження феномену довіри. Вивчивши установки стосовно британських менеджерів, які працюють у британському банку в Лондоні, вчені порівняли ставлення до менеджерів – вихідців з інших країн, які працюють у банках Великобританії, Нідерландів та Ізраїлю. Згідно з результатами дослідження, рівень довіри між співробітниками та їх керівниками був суттєво вищим у гомогенному середовищі, порівняно з гетерогенним.

Аналіз наукових праць у крос-культурній сфері свідчить про те, що дослідження, присвячені представникам міжнародного бізнесу, які працюють і проживають протягом тривалого часу за кордоном, фокусуються на двох центральних темах: вивчення факторів, що впливають на крос-культурну адаптацію фахівців, а також аналіз причин труднощів у процесі культурної адаптації.

До основних детермінантів культурної адаптації спеціалістів міжнародної діяльності, тобто факторів, що впливають на адаптацію до інокультурного середовища цієї групи переселенців, зарубіжні науковці традиційно відносять такі: культурна дистанція між культурою фахівця і приймаючою культурою; відповідність особистісних характеристик та кваліфікації вимогам трудової діяльності під час перебування за кордоном; кількість соціальної підтримки, яку отримують дані фахівці від колег, керівників та сім'ї; на скільки щире ставлення представників приймаючої культури. Розглянемо дослідження основних чинників, які впливають на культурну адаптацію представників міжнародного бізнесу.

Так, Torbjorn I. в своїх спостереженнях порівняв шведських менеджерів, що працюють у західних країнах з менеджерами, що працюють в Африці за такими показниками як пристосування та задоволеність. У ході дослідження було виявлено, що фахівці, які базуються в Європі, мали менше труднощів у порівнянні з тими, хто працював в африканських країнах. Torbjorn I. припустив, що близькість культур позитивно впливає на міжкультурну адаптацію [3].

Ще одна спроба вивчення культурної дистанції в контексті міжнародного бізнесу була зроблена Dunbar E., який порівнює німецьких менеджерів, які працюють у США з американськими менеджерами, що працюють у Японії. Згідно з результатами дослідження, у німецьких менеджерів в США виявлено більш високий рівень культурно-специфічних знань про країну перебування порівняно з американськими менеджерами, які перебувають у Японії. Було також з'ясовано, що у німців в США менше труднощів у сфері бізнесу, проте дослідження не виявило відмінностей між групами щодо задоволеності кар'єрою та ідентифікації з організацією.

Ряд робіт зарубіжних вчених (Hailey, Zeira, Banai) присвячені проблемі впливу ставлення представників приймаючої культури до фахівців на особливості крос-культурної адаптації. Ворожість приймаючого суспільства може «живитися» такими джерелами: опозицією місцевих менеджерів та бізнесменів, які можуть вважати, що їхня кар'єра чи бізнес під загрозою через втручання чужоземців; негативними установками стосовно окремих етнічних груп спеціалістів [3].

Погоджуючись з Аусан Z., доходимо висновку, що сам процес адаптації фахівців міжнародного бізнесу до іншого культурного середовища доречно розглядати як три форми адаптації: психологічну, соціокультурну та трудову.

Таким чином, результати досліджень свідчать про те, що зменшення дистанції між культурами позитивно впливає на культурну адаптацію. Фахівці з країн із більш «далекою» культурою зазнають більше труднощів у процесі крос-культурної адаптації порівняно з представниками країн із «ближчою» культурою.

Інформаційні джерела

1. Кулініч О.А., Єсінова Н.І., Зарецька Л.М. Комплексний механізм кадрового менеджменту підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2016. № 2 (1). С. 42-50 URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2016/VKNU-ES-2016-N2-Volume1_234.pdf#page=42
2. Кулініч О.А. Культурна адаптація молодих фахівців у міжнародному бізнесі. Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. міжнар. наук.-метод. конф. (29-30 травня 2020 р.). Суми: СДУ, 2020. С.77-79 URL: <https://core.ac.uk/reader/339163240#page=77>
3. Bird, A & Mendenhall, ME 2016. 'From cross-cultural management to global leadership: evolution and adaptation'. Journal of World Business. 2016. Vol. 51. No. 1. P. 115–126.

УДК [378.016:33.01]:001.895

А.І. Литвинов, д-р екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Є.А. Литвинов, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ПУБЛІЧНИХ ІНТЕРНЕТ-СЕРВІСІВ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ФІНАНСОВИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ, ТРЕЙДИНГОМ, КРИПТОВАЛЮТАМИ

Характерною ознакою сучасного світу є його динамічний соціально-економічний, науковий та технологічний розвиток. Певною мірою це стосується і фінансової сфери, в якій лише за останні 20 років відбулись такі вибухові зміни, як поява і розвиток технологій розподілених реєстрів на основі блокчейну. І це дало потужний імпульс розвитку біткойну (BTC) [1] як першої і, як багатьма вважається, єдиної справжньої криптовалюти. Насправді, разом із біткойном з'являються та набувають розвитку й інші криптовалюти, такі як, зокрема, ефір (ETH) [2], тезер (USDТ) [3]. Не є секретом і активні експерименти, які зараз відбуваються у фінансовій сфері в напрямку створення ефективної альтернативи системі міжнародних фінансових розрахунків SWIFT [4]. Основою такої альтернативи мають стати сучасні досягнення у фінансових технологіях. Це, зокрема, інструмент Ripple (XRP) [5], який за своєю сутністю є криптовалютою і функціонує на основі технологій розподіленого реєстру. Ці зміни фінансового ландшафту відбуваються просто зараз.

Іншим напрямком цифрових інновацій є розвиток і широке поширення клієнт-серверних інструментів, де функцію транспорту між клієнтом та сервером виконує мережа інтернет. Апаратною платформою тут є навіть мобільні пристрої. Хіба можна було уявити десять років тому ситуацію, коли клієнт британського банку, знаходячись під російським бомбардуванням в Україні переказує кошти між своїми рахунками в британському банку за допомогою мобільного додатку? І це - ще один напрямок для залучення новацій до навчального процесу. Він, до речі, показує, що та інформація, яка є актуальною на момент вступу студента на навчання до університету може стати безнадійно застарілою, поки він дійде до етапу написання диплому.

Такими ж застарілими стають і нормативні документи, які суто технічно перестають відповідати новим реаліям. І якщо залишати все так як є, то на виході отримуємо дипломованих фахівців із набором

знань і навичок, які втрачають свою актуальність. Власне, ця проблема не є унікальною і відповіддю на неї стала поширена у світі концепція освіти протягом життя [6], яка ще потребує належного опрацювання та імплементації на українських теренах.

Викладач є провідником студента до світу знань. І, не зважаючи на недосконалий характер нормативів, що регулюють освітню діяльність і можуть бути застарілими не лише за змістом, але і за своїм духом, саме він має забезпечити високий рівень підготовки студента за своєю дисципліною, розвинути в ньому здатність до самостійної роботи, саморозвитку та професійного удосконалення. Виконання цього завдання не лише забезпечить затребуваність студента після завершення відповідного етапу його освіти, але й сприятиме підвищенню престижу закладу вищої освіти, визнанню його високого рівня роботодавцями та суспільством в цілому, мотивуватиме потенційних студентів навчатись саме тут.

Важливим напрямком реалізації даного завдання є використання в навчальній практиці інструментів, які набули поширення в практичній роботі. Це, зокрема, публічні інтернет-сервіси та різні програмні засоби: аналітичні системи, клієнтські додатки, криптовалютні гаманці тощо.

Наприклад, публічний інформаційний сервіс Yahoo! finance [7] є авторитетним джерелом фінансової інформації про поточний стан та історичні дані значної кількості світових фінансових ринків. Зокрема, це дані про стан фондових ринків США, Європи, країн Азії. Також на Yahoo! finance доступна інформація по валютних ринках, ринках основних біржових товарів, крипто-валютних ринках, аналітичні огляди та новини. Певною проблемою для деяких викладачів та студентів є те, що на даному сервісі відсутня україномовна версія. А основною версією сайту є англійська. Сервіс Yahoo! finance використовується на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування ДБТУ при викладанні низки предметів, пов'язаних із фінансовими технологіями, трейдингом та криптовалютами.

Іншим прикладом сервісу, який також використовується на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування ДБТУ є торгово-аналітична платформа TradingView [8]. Це комерційний продукт. Але він передбачає можливість безкоштовного використання. Звичайно, в такому випадку функціонал частково обмежується. Проте, навіть в такому форматі його цілком досить для ознайомлення і одержання базових навичок роботи з подібними інструментами.

Платформа TradingView, на відміну від Yahoo! finance має елементи функціоналу соціальної мережі. Також платформа TradingView надає можливості “паперової” та реальної торгівлі через посередництво відомих брокерів на фінансових ринках та на ринку криптовалют.

Але функціонал реальної торгівлі при викладанні не використовується через значні фінансові ризики та проблеми етичного характеру. Паперову, або ж демонстраційну торгівлю було задіяно в навчальному процесі, як експеримент. Фінансові ризики та грошові витрати тут цілком відсутні, що надає можливість використання даного інструменту в навчанні. Втім, в процесі даного експерименту в програмному забезпеченні платформи було виявлено значні недоліки і наразі, до їх усунення, ця складова в навчальному процесі не використовується.

На прикладі двох кейсів використання публічних інтернет-сервісів показано доцільність їх використання в навчальному процесі при викладанні дисциплін, пов’язаних із фінансовими технологіями, трейдингом, криптовалютами.

Перспективами подальших досліджень та практичної роботи в цьому напрямку залишається моніторинг фінансового ландшафту з метою виявлення та залучення до навчального процесу перспективних інформаційних інструментів та технологій, накопичення та узагальнення досвіду роботи в даному напрямку.

Інформаційні джерела

1. Біткойн - це інноваційна платіжна система та новий вид грошей [Електронний ресурс]. URL: <https://bitcoin.org/uk/>.
2. The complete guide to Ethereum | ethereum.org [Electronic resource]. URL: <https://ethereum.org>.
3. Tether - Official Home of Tether [Electronic resource]. URL: <https://tether.to/en/>.
4. Homepage | Swift [Electronic resource]. URL: <https://www.swift.com>.
5. XRP Digital Asset for Global Crypto Utility - Ripple [Electronic resource]. URL: <https://ripple.com/xrp/>.
6. Koç Sevgi. Teachers' Views on Lifelong Learning. International Journal of Contemporary Educational Research. 2024. June. Vol. 11, no. 2. P. 247–258.
7. Yahoo! finance [Electronic resource]. URL: <https://finance.yahoo.com>.
8. TradingView — Track All Markets [Electronic resource]. URL: <https://www.tradingview.com>.

УДК 378.02: 004.413

В.М. Нагасв, д-р пед. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

С.В. Кускова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

С.О. Червоний, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

О.Є. Безнос, здоб. ступ. PhD (ДБТУ, Харків)

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ON-LINE НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ

Проблема організації on-line навчання в умовах воєнного стану в Україні доводить необхідність імплементації елементів цифрової педагогіки в систему підготовки фахівців-менеджерів. Передусім ідеться про інформатизацію та технологізацію педагогічних процесів на основі кібернетичного підходу. Інформаційні технології, які визначали образ і сутність ХХ-го століття сьогодні поступаються SMART-освітнім технологіям, що відкривають новий прогресивний шлях в умовах цифрової педагогіки [1; 2].

Мета дослідження – обґрунтування науково-педагогічних умов підвищення ефективності системи on-line навчання на основі диджиталізації та технологізації процесу формування управлінської компетентності фахівців-менеджерів.

On-line навчання - це форма організації навчального процесу, що використовує переважно інформаційно-цифрові технології обміну інформації, які є провідним засобом інтерактивної комунікації на відстані між суб'єктами освітнього процесу у створеному мережевому інтернет-середовищі. On-line навчання передбачає мережеву взаємодію педагога та здобувачів між собою на основі електронних комунікаційних платформ, що відбиває усі властиві педагогічному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) і реалізується специфічними засобами інтернет-технологій, які передбачають інтерактивність [3].

В on-line навчанні можна виділити три основні комунікаційні технології: 1) індивідуальна кейс-технологія, за якої навчально-методичні матеріали чітко структуровані і комплектуються у спеціальний набір (кейс), потім вони пересилаються здобувачу для самостійного навчання з періодичними консультаціями викладачів у створених для цих цілей SMART-освітніх платформах; 2) TV-технологія, що базується на використанні телевізійних лекцій з консультаціями у викладачів; 3) мережева технологія, яка базується на

використанні мережі «Інтернет», як для забезпечення здобувачів навчально-методичним матеріалом, так і для інтерактивної взаємодії між викладачем і студентом у процесі on-line навчання у груповій динаміці [1; 4; 10].

Основною сучасної системи on-line навчання є SMART-середовище закладу вищої освіти для мережевого зв'язку в інтерактивному комунікаційному режимі здобувачів і педагогів. У національній стратегії розвитку освіти в Україні зазначено, що університет майбутнього – це заклад вищої освіти, де є критична маса талантів (студентів і викладачів), які поділяють академічні цінності, усвідомлюють місію та мають модель ефективної автономії та самоуправління, але забезпечують усі умови для проведення провідних досліджень і просувань науки задля служіння людству [5]. Дане визначення зумовлює реалізацію SMART-освітнього середовища у технологічній площині гарантованого досягнення цілей навчання.

Складовими цієї концептуальної моделі on-line навчання у процесі підготовки фахівців-менеджерів на нашу думку мають бути :

- 1) наявність широкої мережі технічних засобів навчання, електронного зв'язку та діагностичного апарату;
- 2) системне використання мережевих платформ електронної комунікації, що дасть можливість відвідувати on-line заняття з інших місць та навіть країн за сферою спеціальності;
- 3) - глобалізація моделі on-line навчання в умовах потенційно високого володіння іноземною мовою;
- 4) високий рівень індивідуалізації on-line навчання, що визначається можливістю вибору не лише дисциплін, але й методів, та організаційних форм засвоєння навчального матеріалу;
- 5) залучення елементів штучного інтелекту та спеціальних освітніх роботів, які технологічно реалізують задану програму викладання з певною специфікою методик;
- 6) on-line навчання за інтерактивними технологіями, дидактичними іграми, практичними кейсами, а також за допомогою індивідуальних коучів, які мають інноваційні знання у даній сфері;
- 7) постійне удосконалення моделі навчального процесу на основі науково-педагогічних досліджень, адаптація до безперервних інноваційних змін у сфері on-line навчання.

З огляду на викладені вище положення, у ЗВО необхідно спроектувати SMART-інтерактивну педагогічну систему, яка б реалізувала управлінську концепцію формування управлінських навичок менеджерів на трирівневій основі: 1 рівень – управління навчальною діяльністю студентів в системі «педагог-здобувач»; 2 рівень – управління в системі «здобувач-здобувач»; 3 рівень – інтелектуальне управління навчально-творчою діяльністю студентів в системі «освітній SMART-комплекс-здобувач-педагог» [2; 4].

Представлені функціональні складові педагогічної технології визначають комплексний управлінський вплив на навчально-творчу діяльність здобувачів, що визначається сукупністю дій та операцій психологічного, дидактичного, організаційного, рефлексивного та розвивального характеру. У результаті педагогічного впливу з використанням SMART-освітніх ресурсів і комплексу дидактичних методів отримуємо якісний результат – сформованість управлінської компетентності фахівця-менеджера.

Підсумком проведених науково-практичних досліджень є: обґрунтування технологічних етапів запропонованої SMART-освітньої технології (мотиваційно-орієнтувальний, планувальний, пізнавально-перетворювальний, контрольно-аналітичний, регульовально-розвивальний); визначення рівнів сформованості управлінської компетентності менеджерів (когнітивний, діяльнісний, творчорозвивальний). Запропоновано дидактичні методи, форми та засоби у SMART-освітньому середовищі, які забезпечують високий рівень сформованості управлінської компетентності менеджерів в умовах технологічного забезпечення on-line навчання.

Інформаційні джерела

1. Буйдіна О. Інновації в освіті: світовий досвід і місцеві практики. Імідж сучасного педагога. № 1(190), 2020. С. 16-22.
2. Klochko O., Nagayev V., Kovalenko O., Fedorets V. Forming of professionally creative competence of prospective agrarian managers by facilities of digital technologies. Society. Integration. Education : Proceedings of the International Scientific Conference. [Online]. Volume IV, May 22th23th, 2020. С. 460-474. Web. 11 Jun. 2020. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol4.4847>.
3. Luzan, P., Koshuk, O., Titova, O., Mosia, I. (2021). The Technology of the Learning Outcomes Test Development. Advanced Manufacturing Processes III. InterPartner 2021. Lecture Notes in Mechanical Engineering. Springer, Cham, 687-696 (2022) https://doi.org/10.1007/978-3-030-91327-4_66.
4. Нагаєв В. М. Методологічні засади управління навчально-творчою діяльністю студентів: монографія. Харків: «Стильна типографія», 2018. 151 с.
5. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 378.014.5.015.31

І.В. Нестеренко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Н.С. Ковалевська, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ФОРМУВАННЯ НООСФЕРНОГО МИСЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКИХ І ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ ЄС

Важливим завданням ноосферної освіти є надання знань та розвиток навичок студентів щодо усвідомленого сприйняття й опрацювання інформації з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей. Розвиток ноосферного мислення сприяє формуванню підприємницьких, управлінських та цифрових компетентностей студентів, оскільки спрямований на гармонійне поєднання наукових знань, технологій та моральних цінностей для сталого розвитку суспільства. Ноосферне мислення передбачає усвідомлення впливу людської діяльності на планету, коли підприємницька діяльність формується на засадах раціонального ризику та передбачуваних результатів, які мінімізують негативний вплив на суспільство та сприяють розвитку екологічно відповідального підприємництва, є драйвером створення продуктів і послуг, які не шкодять довкіллю та підтримують стійкий розвиток, мають довгострокову вартість, враховують етичні та екологічні норми [1, с. 24].

Управлінські компетентності, засновані на ноосферному мисленні, дозволяють студентам бачити зв'язки між різними складовими системи та ефективно керувати взаємозалежними процесами, що особливо важливо в умовах швидких змін, де потрібні навички комплексного бачення. Ноосферне мислення сприяє розвитку відповідального лідерства, коли управлінські рішення враховують економічні інтереси, але й соціальні, екологічні, та культурні глобальні наслідки в умовах сучасних викликів [2, с. 130].

Студенти, які мислять в контексті ноосфери, усвідомлюють як позитивний, так і негативний вплив технологій на суспільство зосереджуючись на обережному та відповідальному підходах до розробки та використання цифрових технологій, зокрема в галузях штучного інтелекту, кібербезпеки та великих даних [3, с. 285]. За цих умов ноосферне мислення стимулює створення цифрових рішень, які мінімізують споживання ресурсів, сприяють сталому розвитку та формуванню необхідних компетенцій у студентів (табл. 1).

Таблиця 1 - Основні складові формування компетентностей студентів та методи їх розвитку

<i>Тип компетентностей</i>	<i>Основні складові компетентностей</i>	<i>Методи формування компетентностей</i>
Підприємницькі	- Ініціативність	- Проектне навчання
	- Креативність	- Бізнес-симуляції
	- Ризик-менеджмент	- Конкурси стартапів
	- Інноваційне мислення	- Майстер-класи від підприємців
Управлінські	- Лідерство	- Кейсові студії
	- Управління проектами	- Рольові ігри
	- Командна робота	- Робота в командах над реальними бізнес-задачами
	- Вміння приймати рішення	- Менторство та коучинг
Цифрові	- Робота з цифровими інструментами	- Курси з програмування та роботи з даними
	- Програмування	- Практичні лабораторії
	- Аналіз даних	- Використання онлайн-інструментів для навчання
	- Кібербезпека	- Модулі з кібербезпеки та ІТ-стратегії

Джерело: розроблено на основі [4; 5; 6]

Інтеграція в європейський освітній простір відкриває перед українськими студентами можливості для навчання, роботи та наукової діяльності. Впровадження європейських стандартів підвищує якість вищої освіти, робить її більш орієнтованою на потреби ринку праці та сприяє інноваційному розвитку країни [7]. Основні переваги імплементації європейських стандартів полягають у підвищенні мобільності студентів, участі в міжнародних наукових проектах, покращенні якості навчальних програм та забезпеченні якості освітніх послуг. Водночас для повного використання цих переваг важливим є формування ноосферного мислення у студентів, що дозволяє

виховувати відповідальне ставлення до світу, розуміння екологічних і соціальних викликів, а також здатність приймати рішення, орієнтовані на сталий розвиток. Формування ноосферного мислення є необхідним для підготовки студентів до реальних викликів у глобалізованому світі, що стає все більш динамічним і взаємопов'язаним. Воно сприяє інтеграції етичних, екологічних та соціальних аспектів у прийняття рішень, готує молодь до активної участі у вирішенні глобальних проблем, і, як результат, робить вищу освіту більш актуальною та відповідальною до вимог сучасного суспільства. Саме імплементація європейських освітніх стандартів забезпечує уніфікацію підходів до навчання, що сприяє гармонізації систем освіти та полегшує мобільність випускників. Вона є орієнтованою не лише на особисту вигоду, але й на глобальні інтереси, забезпечуючи відповідальне ставлення до бізнесу, управління та цифрових технологій.

Інформаційні джерела

1. Kurmyshev G., Khodakovsky Y., Ivanyuk O., Plotnikova M. Noo-spheric worldview in education. *Scientific Horizons*, 2018. 21(5), 24-31.
2. Наливайко О. Формування інформаційно-цифрової компетентності як результату професійної підготовки студентів класичних університетів. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 40. С. 129–134.
3. Нестеренко І. В. Особливості розвитку цифрової освіти в умовах євроінтеграції України. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матеріалів IV Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 27 жовт. 2022 р. 2022. С. 284-287. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/21435>
4. Anggraini M. P., Anugerahwati M., Sari R. N., Miranty D., Kurniasih K., Iswahyuni I. The ICT use of informal digital learning in enhancing EFL university students' English performance. *Computer Assisted Language Learning*. 2022. №23(3). Pp. 94-114.
5. Kashchena N., Nesterenko I. Digitalization of environmental safety management as a tool for ensuring sustainable development. Integration vectors of sustainable development: economic, social and technological aspects: collective monograph. The University of Technology in Katowice Press, 2023. Pp. 109-122. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/27313>
6. Ковалевська Н. С., Нестеренко І. В., Соколова Є. Б., Карбівнича Т. В. Цифровий компонент сучасного аудиту діяльності суб'єктів підприємницької діяльності. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 161-168. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-161-168>.
7. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area URL: <https://eha.info/page-standards-and-guidelines-for-quality-assurance>

УДК 331.1

К.О. Пелех, асист., здоб. ступ. PhD (ЛТЕУ, Львів)

ПІДХОДИ ДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ (АПК) ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

Цифрова трансформація в агропромисловому комплексі (далі – АПК) є ключовим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Для успішної трансформації необхідне залучення топ-менеджменту і створення гнучкої системи, здатної швидко реагувати на вимоги ринку. Цифрова трансформація сприятиме розвитку робототехніки, автоматизації та змінить усі сфери діяльності АПК. Однак, Україна поки що відстає від розвинених країн у сфері цифровізації. Наразі впроваджується підтриманий ЄС проєкт «Цифрова трансформація для України» (DT4UA), який спрямований на створення цифрової держави, розвиток цифрових технологій, швидке реагування на потреби, викликані війною, і розширює можливості щоденного управління у пріоритетних напрямках.

Спроможність української економіки до оперативного відновлення та створення передумов до повоєнної відбудови відображено в підсумкових звітах щодо розвитку вітчизняних цифрових екосистем та планах щодо реалізації цифрових можливостей [1].

Однією з головних цілей цифрової трансформації економіки в Україні на 2024 р. є збільшення частки ІТ у ВВП країни до 10 %. Для прискорення процесу трансформації в АПК необхідно вирішувати такі завдання, як цифрова приватизація, розвиток конкурентоспроможних технологій, взаємодія держави і бізнесу, а також цифрове реінвестування. Цифровізація дасть змогу знизити неефективність у таких галузях, як транспорт і логістика, сільське господарство та освіта. Детальна оцінка потенціалу цифрової трансформації в сільському господарстві допоможе досягти конкурентоспроможності та реалізувати експортно-орієнтовану стратегію країни.

Цифрова трансформація в АПК може зіткнутися з кількома проблемами, які ускладнюють її реалізацію та обмежують її ефективність:

1) відсутність доступу до технологій та інфраструктури. Наприклад, у регіонах з недостатньо розвинутою інфраструктурою і доступом до ширококутного інтернету, цифрова трансформація може зіткнутися з проблемою обмеженого доступу до сучасних технологій та інструментів;

2) цифрова трансформація вимагає наявності кваліфікованих фахівців, що володіють знаннями і навичками в галузі цифрових технологій. Впровадження цифрових рішень і оновлення технологій в АПК вимагає значних інвестицій. Багато сільськогосподарських підприємств, особливо малі та середні, можуть зазнавати фінансових труднощів і не мати достатніх коштів для впровадження сучасних цифрових технологій;

3) цифрова трансформація в АПК пов'язана зі збором і обробкою великого обсягу даних.

Впровадження цифрових рішень вимагає зміни наявних бізнес-процесів і робочих методів. Впровадження нових технологій і зміна робочих процесів може викликати побоювання та опір у людей, які звикли до традиційних методів роботи.

Цифрова трансформація в АПК і застосування процесного підходу мають свої особливості, які сприяють ефективному розвитку та поліпшенню виробничих процесів у цій галузі. Так, наприклад, цифрові інструменти, як-от інтернет речей (*IoT*), аналітика даних, штучний інтелект (*AI*) і блокчейн, застосовуються для збору, аналізу та управління даними, а також автоматизації процесів в АПК. Цифрові рішення дають змогу виробникам АПК отримувати точніші та надійніші дані про ґрунт, погоду, врожайність та інші фактори, що дає змогу ухвалювати обґрунтовані рішення та оптимізувати виробничі процеси. Цифрові технології дають змогу зв'язати різні ланки у виробничому ланцюзі АПК, включно з виробниками, постачальниками, роздрібними мережами та споживачами, для забезпечення більш ефективної взаємодії та координації [2].

Торгівля сільськогосподарською сировиною і продуктами харчування в Україні приносить значний прибуток, але більша частина цього прибутку дістається посередникам, а не виробникам. Дослідження показують, що малим виробникам важко пробитися на ринок, і вони змушені продавати продукцію оптовикам за низьку ціну. Великі господарства мають більш привілейоване становище, але їхня кількість невелика. Більша частина прибутку залишається в оптово-роздрібній торгівлі та у банків, тоді як відпускні ціни продукції залишаються високими. Тому пропонується створити Цифрову платформу дистрибуції товарів сільського господарства, яка дасть змогу виробникам отримати більше прибутку, обминаючи посередників. Впровадження такої платформи може призвести до значного збільшення доходів виробників. Крім того, платформа забезпечить більш оперативну інформацію та спростить фінансові операції для всіх учасників.

Основними напрямми Цифрової платформи в сільському господарстві повинні стати:

1) надання підтримки та навчання. Для ефективної адаптації та використання цифрових технологій у сільському господарстві держава має забезпечити необхідні ресурси та навчання сільськогосподарським підприємствам. Важливими заходами можуть бути програми навчання, консультаційні послуги та доступ до фінансування, що сприятимуть успішному впровадженню цифрових рішень;

2) сприяння різноманітності платформ. Для запобігання монополії та забезпечення вибору для виробників, державі слід стимулювати розвиток декількох конкуруючих Цифрових платформ. Різні платформи мають відповідати стандартам безпеки даних і прозорості. Наприклад, проєкти, запропоновані для цифрової трансформації сільського господарства, не вимагають використання імпортного програмного забезпечення. Замість цього можна використовувати вітчизняне програмне забезпечення на комп'ютерах, що робить ці проєкти більш актуальними. Однак для успішної цифрової трансформації аграрного сектору необхідно не лише замінити імпортне програмне забезпечення, а й забезпечити якісний доступ до інтернету, стабільність мереж та провести комплексну модернізацію обладнання.

Метою цифрової трансформації є створення «розумного сільського господарства» на основі автоматизації та управління даними. Для досягнення цілей необхідно розробити програмні платформи, методологію прогнозування, оптимальне розміщення виробництва, предиктивну аналітику, навчання фахівців та інтеграцію всіх систем і бізнес-процесів. Ефективна реалізація цифровізації в АПК можлива за умови грамотного програмного забезпечення та активного залучення фахівців в ІТ-технологіях.

Інформаційні джерела

1. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Травень 2024 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-traven-2024>.

2. Гудзь О. Є., Стрельнікова С.Ю., Чернявський І. Ю. Обґрунтування моделі стратегічного управління змінами та розвитком цифрового потенціалу підприємств в нових економічних реаліях. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2024. № 1(44). С. 24-31. DOI: 10.31673/2415-8089.2024.010003.

УДК 37.02

В.М. Петров, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Я.Ф. Навроцький, канд. екон. наук, ст. наук. спів. (ННЦ «ІАЕ», Київ)

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ» ЗДОБУВАЧАМИ ЗВО СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 073 МЕНЕДЖМЕНТ ТА 051 ЕКОНОМІКА

Підготовка сучасного фахівця у сферах менеджменту та економіки має здійснюватися відповідно до вимог ринку праці, які постійно змінюються залежно від стану економіки країни. Економічна ситуація, обумовлена розбудовою ринкового механізму господарювання, змушує суб'єктів виробничої та комерційної діяльності по-новому підходити до планування своєї роботи. Сьогодні вже недостатньо підготувати план виробничо-фінансової діяльності або техніко-економічне обґрунтування. Як правило, ці варіанти планової роботи не можуть дати вірогідну оцінку бізнесу або відповіді на всі питання, що постають перед суб'єктом господарювання. Засновники (власники) і менеджери підприємств (фірм) змушені вишукувати нові, іноді нестандартні методи і моделі планування, які б забезпечували максимальну ефективність прийнятих управлінських рішень.

Оптимальним варіантом опрацювання таких рішень є відносно нова для української управлінської практики прогресивна форма плану – бізнес-план. Проте складність переходу України до цивілізованих ринкових відносин спричинена не тільки недосконалістю нормативно-правової бази та повільними темпами реформування національної економіки, але й недостатнім рівнем професійної підготовки керівників і менеджерів різних рівнів управління. Такий стан багато в чому також пояснюється психологією керівництва, перш за все, середніх і великих підприємств, які надають перевагу власне виробництву, а не споживачу. Ринкова свідомість обумовлюється іншим баченням взаємозв'язку сфери виробництва і споживання. Ринкова економіка ґрунтується на виробництві продукції та послуг, які будуть обов'язково спжиті.

Успіх будь-якої виробничої та комерційної діяльності у великій мірі залежить від уміння досягати поставлених цілей. Цілі бізнесу є такими ж різноманітними, як і види бізнесу. Вони залежать від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. Зовнішні фактори формуються під впливом зовнішнього середовища, в якому функціонує підприємство (фірма). Це, наприклад, економічний стан країни (зростання/спад), розвиненість і досконалість нормативно-правової бази, економічна

політика держави, податковий режим, митне регулювання, структура ринків тощо. Внутрішні фактори визначаються діяльністю самого підприємства. До них відносять якість менеджменту, рівень трудової і технологічної дисципліни, кваліфікацію та можливості персоналу, результативність маркетингу тощо. Правильно сформульовані цілі виробничої та комерційної діяльності великою мірою визначають загальні результати ефективності роботи підприємства.

Бізнес-план дозволяє вирішити багато проблем бізнесу. Він включає розробку цілей і завдань, які ставлять перед підприємством на перспективу; оцінку поточного стану і тенденції розвитку галузі; опрацювання сильних і слабких аспектів розвитку; системний аналіз ринків та інформацію щодо потенційних клієнтів і партнерів тощо. У ньому подають оцінку ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей в умовах постійного загострення конкуренції [1].

Проблеми становлення і розвитку практики бізнес-планування охоплюють комплекс питань теоретичного і практичного характеру. Вони включають управлінські, правові, організаційні, економічні та інші складові, спрямовані на підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарської діяльності, розв'язання соціальних проблем та забезпечення комплексного і сталого розвитку територій. Але виконання поставлених завдань ускладнюється відсутністю практики проходження шляху від командно-адміністративної системи господарювання до системи, що функціонує на основі ринкових законів, приватної власності, змішаного типу економіки в умовах кризи виробництва [2, 3].

Сучасні складні умови господарювання вимагають від менеджерів усіх рівнів управління підприємствами принципово інших підходів до забезпечення ефективного планування виробничої та комерційної діяльності. Виникає нагальна потреба у постійному пошуку нових, іноді нестандартних, управлінських, організаційно-економічних і техніко-технологічних рішень для забезпечення прибуткового господарювання і створення умов для розширеного відтворення.

Опанування методології бізнес-планування ґрунтується на глибокому розумінні фундаментальних і прикладних основ технологічних, управлінських, економічних, маркетингових, фінансових, комерційних, юридичних та інших навчальних дисциплін. Головна ознака змісту навчальної дисципліни полягає у розробці комплексного плану дій, що дозволяє на основі проведених досліджень і стратегічного аналізу забезпечувати досягнення поставлених цілей. При цьому всі заплановані заходи слід збалансовувати з часовими, технічними, фінансовими і кадровими ресурсами підприємства. Бізнес-

план являє собою дороговказ діяльності у майбутньому, тому керівники і менеджери повинні всебічно аналізувати проблеми та ризики, з якими доведеться стикнутися під час його реалізації. Визначення способів і методів управління ризиками дозволяє збільшити ймовірність реалізації бізнес-плану в заплановані терміни та з найменшими витратами усіх видів ресурсів.

Сьогодні українській бізнес невідворотно входить у нову стадію свого розвитку, коли без чіткого бачення майбутнього, без визначення стратегічних цілей і завдань на декілька років наперед, розуміння того, куди й як необхідно рухатися, що слід робити вже сьогодні для досягнення запланованого, неможливо сподіватися на подальший прогресивний розвиток. Відбувається поступовий повільний, але впевнений перехід від нецивілізованих форм ведення бізнесу (високі ставки реінвестування, затримки платежів, правовий нігілізм тощо) до сучасних міжнародних стандартів з використанням прогресивних методів бізнес-планування.

Інформаційні джерела

1. Петров В. Види бізнес-планів та цілі їх розробки. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах цифрової економіки*: зб. наук. праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 26 квітня 2024 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. С. 90-94.
2. Петров В.М. Бізнес-планування в системі управління підприємством. *Теоретичні та практичні засади забезпечення сталого агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах інноваційної економіки*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 20 травня 2021 р.). Харків : ХНАУ, 2021. С. 150-153.
3. Петров В.М. Організаційні і методологічні проблеми бізнес-планування в Україні. *Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності*: зб. наук. праць II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кам'янець-Подільський, 17 квітня 2024 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. С. 293-297.

УДК 347.9:004.8

Р.В. Пода, здоб. ОС «бакалавр» (НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів)

Н.Є. Керноз, ст. викл. (НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В РІШЕННЯХ СУДУ УКРАЇНИ

Процес інтеграції новітніх цифрових технологій суттєво впливає на всі сторони життя, в тому числі й на процедуру здійснення правосуддя при поетапному впровадженні електронного суду в Україні. Першочергово, це стосується використання штучного інтелекту (далі-ШІ) при ухваленні судових рішень. Стрімкий розвиток цифрових технологій створює підґрунтя для модернізації різних процедур від електронного кабінету до виконавчого провадження. Проте, зважаючи на новизну, а тому і ризикованість використання ШІ як інформаційної технології, існує потреба детального дослідження позитивних та негативних аспектів його використання під час здійсненні правосуддя.

Принагідно зробити акцент, що 01.08.2024 року набрав чинності Закон ЄС про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act). Це перший у світі комплексний нормативний акт, положення якого спрямовані на створення «...гармонізованого внутрішнього ринку штучного інтелекту в ЄС та сприятливого середовища для інновацій та інвестицій, ...заохочення впровадження цієї технології», що має забезпечити «гарантії захисту основних прав людей» [1].

Насамперед варто з'ясувати визначення терміну «штучний інтелект» в Україні, а саме як: «організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [2, 3].

Використання ШІ штучного інтелекту в Україні зовсім не є новизною, оскільки саме він виступає основою для всіх реєстрів, до прикладу, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, Єдиного державного реєстру судових рішень, Єдиного реєстру боржників, Єдиного реєстру приватних виконавців України тощо. На основі тривалого використання вищезгаданих реєстрів у судовій практиці, можна допустити про

відносну надійність системи ШІ у сфері захисту інформації та достовірності відомостей, котрі ним генеруються.

Зважаючи на загальновідомий факт, що будь-яка автоматизована робота, в тому числі за використання ШІ, є швидшою за людську. Проте, під час підготовки судового рішення ШІ може бути лише допоміжним елементом, адже повне складання такого документа іменем України ним, буде суперечити загальній процедурі, порушуючи принципи законності, обґрунтованості, офіційного з'ясування всіх обставин у справі, запобігання всім формам дискримінації тощо. Причиною цього є сам механізм роботи ШІ, котрий не в змозі оцінити реальні можливості особи вчинити ті чи інші дії, враховуючи різні обставини. Аналогічної позиції дотримується Рада суддів України, котра 18 вересня 2024 року схвалила зміни до Кодексу суддівської етики закріпивши статтю 16 з таким змістом: «використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства» [4].

До ухвалення Кодексу суддівської етики в новій редакції, крім ч. 2 ст. 69 Закону України «Про адміністративну процедуру», котра опосередковано стосується теми застосування ШІ шляхом дозволу автоматизації прийняття лише адміністративних актів, єдиним міжгалузевим способом врегулювання спорів з приводу застосування ШІ в судовій практиці були рішення Верховного Суду (далі-ВС). Зокрема, у справі № 925/200/22, яким виписано про неможливість застосування ШІ з трьох причин: «...непідготовленість законодавства, недостатній технологічний розвиток та дискредитацію суддів». Особлива увага акцентується на непідготовленості України до таких новацій, зокрема, через відсутність етичних стандартів та норм, які регулюють використання ШІ в судочинстві, а також не закріплені визначення межі застосування його систем для цілей надання професійної правничої допомоги [5]. Хоч частина вимог щодо суддівської етики вже вирішена, але щодо адвокатів, прокурорів проблематика застосування ШІ залишається відкритою.

Зберігає свою актуальність й проблема «неможливості делегування функції тлумачення ШІ» [5], оскільки його технології не досягли достатнього для цього розвитку. Це підтвердилось при розробці пошукової Базі правових позицій ВС шляхом використання ШІ, оскільки практика показала більшу релевантність способу збігу слів у запиті та базі даних.

У вищезазначеному Рішенні та окремій думці судді ВС Вронської Г.О у цій справі № 925/200/22 висловлюється більш категорична

позиція, що підкреслюється в цитатах: «повага до судової влади є гарантіями ефективності системи правосуддя», «використання технологій повинно, перш за все, поважати природу судового процесу», «згенерованого ним у відповідях з окремого питання, що вже розглянув суд, є виявом неповаги до суддів Верховного Суду»; «недостовірність відомостей, котрі надає «ChatGPT», та недосконалість для застосування його результатів як доказу» [5,6].

Окрім цього, є безсумнівна позиція щодо «невідповідності застосування ШІ завданню судочинства у частині вирішення спорів саме судом, що за юридичною силою превалює над будь-якими іншими міркуваннями у судовому процесі» [6]. Попри справедливість останньої позиції, неможливо погодитись, що сам факт застосування ШІ є проявом неповаги чи недовіри до суддів.

Підсумовуючи, зазначимо на вагомості новел Кодексу суддівської етики, положеннями якого проголошується єдина позиція щодо меж застосування штучного інтелекту, але адаптація чинного законодавства до Закону ЄС про штучний інтелект – реалії для України.

Інформаційні джерела

1. Закон ЄС про штучний інтелект. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/article/101/>
2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. Дата оновлення: 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.09.2024)
3. Концепція Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.04.2024 р. № 320-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2024-%D1%80#n9>
4. Кодекс суддівської етики: Рішення XX чергового з'їзду суддів України 18.09.2024 року. URL: <https://rsu.gov.ua/en/news/kodeks-suddivskoi-etiki> (дата звернення: 30.09.2024)
5. Ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 року, справа № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639> (дата звернення: 14.09.2024)
6. Окрема думка Судді Верховного Суду Вронської Г.О. від 08.02.2024 року, справа № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064> (дата звернення: 14.09.2024)

УДК 657:378:334

І.Т. Райковська, канд. екон. наук, доц. (ККІБП, Київ)

О.М. Костенко, канд. екон. наук, доц. (ККІБП, Київ)

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І ОПОДАТКУВАННЯ В БІЗНЕСІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Реалії та виклики до практико-орієнтованої підготовки спеціалістів з обліку, аналізу і оподаткування потребують фахової дискусії щодо розв'язання проблемних питань забезпечення якості вищої освіти як пріоритетної домінанти діяльності навчальних закладів України економічного спрямування. Обмін досвідом між профільними кафедрами, роботодавцями, стейкхолдерами, представниками академічної спільноти з питань підвищення якості підготовки здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» підкреслює актуальність постійного удосконалення змісту дисциплін, які викладаються, що, в свою чергу, дає можливість якісніше готувати спеціалістів обліковців, аналітиків і податківців, які затребувані і конкурентні на ринку праці в умовах повоєнного прискорення процесів європейської інтеграції.

Проблеми модернізації вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності досліджуються багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими. Однак, потребують наукового узагальнення різні погляди на організаційні засади інтеграції європейського досвіду управління бізнесом та сформованими ним вимогами до якіснішої підготовки фахівців з питань обліку, аналізу і оподаткування.

Предметно-сфокусованою, на нашу думку, галуззю знань щодо підготовки фахівців з управління розвитком бізнесу є 07 «Управління та адміністрування», зокрема, спеціальність 071 «Облік і оподаткування». Орієнтація освітньо-професійної підготовки повинна визначати відповідну освітньо-професійну програму «Облік, аналіз і оподаткування в бізнесі», основний фокус якої повинен бути спрямований на підготовку професіоналів з теоретичних питань, методології та практики бухгалтерського обліку, основних положень податкового законодавства, аналізу в бізнесі. Акцент необхідно робити на формуванні та розвитку професійних знань у сфері фундаментальних засад бухгалтерського обліку, оподаткування, аналізу, контролю та аудиту, а також розумінні необхідності дотримання етичних норм та технічних стандартів при виконанні професійних обов'язків.

Особливістю удосконалення професійних навичок зазначених фахівців в проблематиці, що розглядається, є відповідність вимогам інформаційних запитів користувачів обліково-аналітичної інформації для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень в бізнесі в умовах європейської інтеграції, а саме: використання активного дослідницького середовища та комплексного підходу до процесу навчання; отримання поглиблених знань з обліку, аналізу і оподаткування суб'єктів різних сфер бізнесу відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів обліку і звітності; перспективи впровадження власних їх пропозицій щодо поглиблених знань з обліку та оподаткування відповідно до міжнародних стандартів на підприємствах усіх сфер діяльності. Окреслені підходи дозволять підсилити конкурентні переваги фахівців з питань обліку, аналізу і оподаткування на ринку праці. Такі спеціалісти будуть володіти знаннями та навиками кращих світових стандартів, затребуваних вітчизняними та міжнародними суб'єктами бізнесу.

Деталізуючи в зазначеному придатність до працевлаштування, відмітимо, що місцем їх роботи можуть бути юридичні особи різних організаційно-правових форм незалежно від форм власності та секторів економічної діяльності, міжнародні компанії, органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські організації. А посадами: асистент бухгалтера-експерта, бухгалтер, касир, експерт, державний податковий інспектор, ревізор-інспектор податковий, обліковець з реєстрації бухгалтерських даних, офісний службовець (бухгалтер), обліковець та інші [1; 3]. До інтегральної компетентності підготовлених з врахуванням європейського досвіду фахівців з питань обліку, аналізу і оподаткування можемо віднести здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері обліку, аудиту та оподаткування або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки і характеризується комплексністю й невизначеністю умов [1].

Відповідно, основними загальними компетентностями будуть: здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, працювати в команді, працювати автономно; цінування та повага різноманітності та мульти культурності; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), бути критичним та самокритичним; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово; навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій та ін. [2; 3]. Базовими фаховими компетентностями спеціальності стануть: здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою

інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу; використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування; здатність до відображення інформації про господарські операції суб'єктів господарювання в фінансовому та управлінському обліку, їх систематизації, узагальнення у звітності та інтерпретації для задоволення інформаційних потреб осіб, що приймають рішення; здатність здійснювати облікові процедури із застосуванням спеціалізованих інформаційних систем і комп'ютерних технологій; здатність ідентифікувати та оцінювати ризики недосягнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, недотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження й використання його ресурсів та інші [2; 3].

Узагальнюючи наведений матеріал необхідно зазначити, що теоретичне обґрунтування і практична реалізація розглянутих підходів до удосконалення підготовки фахівців з питань обліку, аналізу і оподаткування в бізнесі з врахуванням європейського досвіду дозволить їм: знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем; розуміти місце і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств; знати механізми функціонування бюджетної і податкової систем України та враховувати їх особливості з метою організації обліку, вибору системи оподаткування та формування звітності на підприємствах; використовувати інноваційні технології обліку і аналізу при проектуванні бізнес-рішень щодо розвитку суб'єктів господарювання. Завдяки цьому буде зроблено значний внесок у кар'єрний розвиток випускників спеціальності «Облік та оподаткування», підсилення їх конкурентних переваг на ринку праці як висококваліфікованих фахівців.

Інформаційні джерела

1. Бардаш С.В., Краєвський В.М., Костенко О.М. Економічна синталітика: філософський дискурс становлення та розвитку: монографія. К.: Видавництво «Вік Принт», 2017. 255 с.

2. Костенко О.М., Краєвський В.М., Пилипенко О.І. Активізація розвитку сільськогосподарських підприємств: обліково-інформаційні інструменти управління: монографія. К.: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 309 с.

3. Савчук В.К., Костенко О.М., Краєвський В.М. Інформаційно-аналітичний процес: праксеологічний підхід: монографія; за заг. ред. В.К. Савчука. К.: Видавництво «Вік Принт», 2013. 204 с.

УДК 658.5

І.А. Романюк, д-р екон. наук, доц. (КДПУ, Кривий Ріг)

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ НАВИЧОК

У наш час економічна ситуація є надзвичайно динамічною і нестабільною, що вимагає від підприємців не просто високого рівня підготовки, але й постійної адаптації до нових умов ринку. Підприємці повинні володіти глибокими знаннями про ринкові тенденції, економічні чинники, що впливають на попит і пропозицію, та особливості галузі, в якій вони працюють. Це означає, що базових знань про ринок недостатньо – важливим є розуміння загальноекономічних процесів, аналітичне мислення та здатність до прогнозування майбутніх змін. Підприємці повинні мати стратегічне бачення розвитку свого бізнесу, яке охоплює не лише короткострокові цілі, але й довгострокові перспективи зростання.

Крім того, вміння ефективно управляти ресурсами є ключовим фактором для досягнення успіху. Ресурси, такі як фінансові, людські та матеріальні, мають бути розподілені раціонально та з урахуванням майбутніх викликів і можливостей [1, с. 136]. У цьому контексті особливого значення набуває здатність підприємця ефективно управляти командою, оптимізувати внутрішні процеси та знаходити способи збільшення продуктивності. Неправильне управління ресурсами може призвести до значних збитків та втрати конкурентних позицій, тому стратегічне планування дозволяє мінімізувати ризики та максимізувати ефективність використання ресурсів. Однею з ключових складових успішного ведення бізнесу є стратегічне управління, яке стає основою для формування підприємницьких навичок.

Стратегічне управління – це процес розробки, впровадження та оцінки рішень, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації. Воно ґрунтується на чіткому баченні майбутнього розвитку компанії та аналізі поточних умов, в яких вона функціонує. Цей вид управління дає змогу підприємцям передбачати зміни на ринку, своєчасно реагувати на нові можливості та загрози, а також приймати рішення, які забезпечують стійке зростання. Завдяки стратегічному підходу, підприємець має можливість впроваджувати інновації, контролювати ризики та покращувати ефективність своїх операцій. У сучасних умовах високої конкуренції саме стратегічне управління є тим

механізмом, що дозволяє зберігати гнучкість, водночас забезпечуючи стабільність.

Для підприємців стратегічне управління є не просто механізмом планування, а важливим інструментом формування управлінських компетентностей. Здатність приймати довгострокові рішення, правильно оцінювати ресурси та можливості, вибудовувати відносини з партнерами та клієнтами – це ті навички, які неможливо набути без розуміння стратегічних процесів. По-перше, стратегічне управління дозволяє підприємцям більш ефективно використовувати власні ресурси. Це стосується як фінансових ресурсів, так і людського капіталу. Наприклад, завдяки правильно розробленій стратегії можна уникнути зайвих витрат, оптимізувати виробничі процеси та підвищити продуктивність праці [2, с. 185].

По-друге, стратегічне управління допомагає підприємцям краще орієнтуватися у зовнішньому середовищі. Постійний аналіз ринку, вивчення конкурентів та зміна економічних тенденцій дають можливість своєчасно адаптуватися до нових умов. Це особливо важливо в умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій. По-третє, стратегічне управління сприяє розвитку лідерських якостей у підприємця. Вміння керувати командою, мотивувати працівників та ефективно комунікувати з різними стейкхолдерами є невід'ємною частиною успішного бізнесу. Стратегічне управління формує системний підхід до ведення справ, що робить підприємця більш впевненим та ефективним у прийнятті рішень.

Одним з ключових аспектів формування підприємницьких навичок є здатність бачити картину в цілому і водночас не упускати з уваги деталі. Стратегічне управління дозволяє підприємцям розвивати саме таке бачення. Підприємець повинен розуміти, як працюють різні складові бізнесу, як вони взаємодіють між собою та впливають на загальний результат [3, с. 47]. Це вимагає системного мислення та здатності до довгострокового планування. Крім того, стратегічне управління сприяє розвитку гнучкості та адаптивності. Підприємці повинні бути готовими до змін, оскільки бізнес середовище постійно змінюється. Завдяки стратегічному підходу, вони навчаються швидко реагувати на нові виклики, водночас зберігаючи стабільність і послідовність у досягненні своїх цілей.

Також однією з ключових підприємницьких навичок є ризик-менеджмент, який тісно пов'язаний зі стратегічним управлінням. Уміння виявляти, прогнозувати та оцінювати можливі ризики – це не просто важлива компетенція, а життєво необхідна складова для успішного підприємця. В умовах постійно змінного ринкового

середовища, нових технологій та економічної нестабільності ризики виникають у різних сферах: фінансовій, операційній, правовій, ринковій тощо. Тому підприємець повинен не лише розуміти природу цих ризиків, але й уміти розробляти ефективні стратегії для їхньої мінімізації, зберігаючи стійкість бізнесу в будь-яких обставинах.

Стратегічне управління, зі своєю здатністю до довгострокового планування, забезпечує підприємцям інструменти для оцінки ризиків не лише з точки зору поточних викликів, але й у контексті їхнього впливу на майбутній розвиток бізнесу [4, с. 196]. Це дозволяє підприємцю бачити ширшу картину та пророкувати, як сьогоднішні рішення можуть вплинути на бізнес через кілька років. Оцінка ризиків з перспективи довгострокових наслідків допомагає ухвалювати більш обґрунтовані рішення та запобігати ситуаціям, які можуть стати критичними для компанії.

Стратегічне управління є невід'ємною частиною успішного ведення бізнесу та формування підприємницьких навичок. Воно дозволяє підприємцям не лише більш ефективно керувати своїм бізнесом, але й адаптуватися до швидкозмінних умов ринку. Завдяки стратегічному управлінню, підприємці розвивають такі важливі компетенції, як системне мислення, гнучкість, здатність до довгострокового планування та управління ризиками. Ці навички є основою для побудови успішного бізнесу в умовах сучасної економіки. Тому для будь-якого підприємця стратегічне управління має бути пріоритетом, оскільки воно забезпечує не лише успіх у поточній діяльності, але й довгострокову стійкість бізнесу.

Інформаційні джерела

1. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременч. льот. коледж. Харків : ХНУВС, 2021. 208 с.
2. Pakhucha E., Sievidova I., Babko N., Romaniuk I. et al. Investigating the impact of structural changes: the socio-economic security framework. *European Journal of Sustainable Development*. 2023, vol. 12, Is. 1, pp. 180-198.
3. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О., Романюк І.А. Розвиток конкурентних стратегій підприємств в умовах глобалізації ринків. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 57. С. 45-51.
4. Babko N., Mandych O., Mykytas A. Current trends in branding development. The II International Science Conference on Science and practical Technologies, January 26-29, 2021, Luxembourg, Luxembourg. 557 p. Pp. 194-197.

УДК 377:378.147

Д.І. Сапожник, канд. техн. наук, доц. (ЛТЕУ, Львів)

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-ТОВАРОЗНАВЦІВ ДЛЯ МИТНОЇ СФЕРИ

У різних вишах країни понад 20 років ведеться підготовка фахівців митної справи, економістів і юристів для митної сфери. Однак найбільш затребувані для митної сфери фахівці-товарознавці проходять підготовку у вишах, де не викладають спеціальних дисциплін, що охоплюють питання митного контролю, зокрема правильності ідентифікації та класифікації товарів відповідно до Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності (ТН ЗЕД).

Через митний кордон переміщується товар, до якого застосовуються різні заходи державного регулювання; правильність їх застосування забезпечує митний контроль. Отже, спеціальна підготовка товарознавця для митної сфери має включати знайомство із завданнями, які вирішують митні органи. Необхідність спеціальної підготовки товарознавців для митної сфери зумовлена насамперед необхідністю визначення товарного угруповання, до якого застосовуються ті чи інші заходи регулювання.

Ідентифікація товару є первинною під час розв'язання основних митних завдань, зокрема пов'язаних із визначенням коду ТН ЗЕД, розміру митних платежів (акцизів і ПДВ), помещенням товару під процедуру переробки на та за межами митної території, визначенням країни походження, застосуванням заходів нетарифного регулювання, системи заборон та обмежень, захистом прав правовласників, захистом вітчизняного ринку від товарів, небезпечних та шкідливих для здоров'я людини і довкілля (рис. 1).

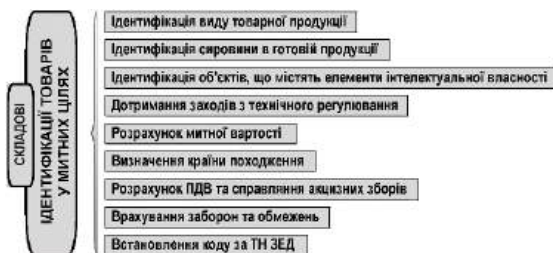

Рис. 1 - Складові ідентифікації товарів у митних цілях

Ідентифікація, як пошук потенційно можливих угруповань (розділів і груп) у ТН ЗЕД передусє класифікації, тим самим зумовлюючи її результат. Основні правила інтерпретації (далі – ОПІ) припускають дослідження угруповань, які тією чи іншою мірою мають відношення до товару, що класифікується. При класифікації товару в митних цілях необхідно одночасно володіти *товарознавчими* та *митними* знаннями. На сьогодні, нажаль, таких фахівців не готує жоден український навчальний заклад четвертого рівня акредитації.

Про важливість спеціальної підготовки товарознавців для митної сфери можна судити з численних публікацій [1, 2], у яких ставляться питання вдосконалення митних операцій, що з контролем правильності класифікації товарів у вигляді формування переліку товарів із подібними характеристиками, оподатковуваних різними ставками мит. Розібратися в причинах маніпулювання кодом ТН ЗЕД та митною вартістю неважко, проте визначити їх числові значення значно складніше, особливо якщо посадові особи митних органів не мають спеціальної товарознавчої підготовки [3, 4].

Тому вважаємо доцільним вивчити можливість розроблення навчального плану підготовки фахівців за напрямом «Товарознавство у зовнішньоторговельній діяльності». На нашу думку він є якісно новим і дає змогу проводити підготовку товарознавців з урахуванням цілей і завдань митних органів, що здійснюють державний митний контроль. Відповідно до цього плану підготовка товарознавців (бакалаврів) за зазначеним напрямом повинна передбачати формування основних фахових компетенцій, окремі з яких наведені у табл. 1.

Таблиця 1 – Пропонований перелік фахових компетенцій підготовки здобувачів (вибрані)

№	Фахові компетенції підготовки здобувачів за напрямом
...	...
1	знання асортименту та споживчих властивостей товарів, чинників, що формують і зберігають їхню якість;
2	знання методів ідентифікації, оцінки якості та безпеки товарів для діагностики дефектів, виявлення небезпечної, неякісної, фальсифікованої та контрафактної продукції, скорочення та попередження товарних втрат;
3	здатність виявляти характеристики ціноутворення товарів на основі аналізу споживчих властивостей для оцінки їх ринкової вартості;
4	уміння оцінювати відповідність товарної інформації вимогам нормативної документації;
...	...

З метою вдосконалення митного контролю та мінімізації ризиків під час контролю правильності класифікації товарів за ТН ЗЕД передбачені державні послуги з прийняття попередніх класифікаційних рішень. Для надання цієї послуги митній службі необхідні товарознавці з глибокими знаннями сучасних технологій виробництва товарів, що переміщуються, як правило, товарів «нового покоління» зі зміненими характеристиками і властивостями. Для цих цілей у існуючі програми доцільним було би введення освітньої компоненти «Сучасні технології виробництва товарів» не тільки для товарознавців, а й для фахівців митної справи.

Слід справедливо зазначити, що автоматизувати процеси ідентифікації імпортованих та експортованих товарів на 100% не можна. Окремі групи товарів зі змінюваними модифікованими властивостями, що складно піддаються автоматизації, залишаться для «ручного» доопрацювання. На цій ділянці роботи знову знадобляться людські ресурси, і насамперед експерти-товарознавці, які мають знання і досвід роботи в митній сфері. Таким чином, для підготовки фахівців митних органів в умовах впровадження цифрових технологій пріоритетними завданнями сучасної вищої освіти мають стати організація тісної співпраці з митними органами, технічне оснащення навчального процесу та створення інформаційного середовища, розробка вимог до описів компетенцій, пов'язаних із цифровою митницею.

Інформаційні джерела

1. Гуцул І. А., Крисовата К. В., Титор В. Й. Актуальні тенденції митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-65>.

2. Chen, H., Van Rijnsoever, B., Molenhuis, M., van Dijk, D., Tan, Y., & Rukanova, B. D. (2021). The use of machine learning to identify the correctness of HS Code for the customs import declarations. In IEEE 8th International Conference on Data Science and Advanced Analytics (DSAA) IEEE. <https://doi.org/10.1109/DSAA53316.2021.9564203/>

3. Олійник Д. С. Управління ризиками митного контролю в контексті вимог кіотської конвенції. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2011. № 2. Т. 1. С. 197-201.

4. He M, Wang X, Zou C, Dai B, Jin L. A Commodity Classification Framework Based on Machine Learning for Analysis of Trade Declaration. *Symmetry*. 2021. 13(6):964. <https://doi.org/10.3390/sym13060964>.

УДК 378(477)

С.А. Серета, канд. екон. наук, доц. (ЛТТЕУ, Львів)

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НОВОГО ТИПУ

Сучасне українське суспільство перебуває сьогодні під впливом трансформаційних процесів, які часто вирізняються низьким рівнем суспільної свідомості, низьким рівнем виконавчої дисципліни чинного законодавства. За останній час покращилося ухвалення, затвердження рішень і змін у Законі «Про вищу освіту», у податковому, бюджетному кодексах та інших законодавчих актах, що покликані вдосконалити організаційну структуру передових і прогресивних ідей вітчизняного й зарубіжного досвіду, упровадження в навчальний процес інноваційних технологій, нових методик навчання, сучасних моделей управління, що прямо пов'язано з компетентністю керівника навчального закладу.

У науково-педагогічних виданнях стало приділятися більше уваги ролі керівника навчального закладу, як провідного, відповідального за зміст освіти, нових технологій, що впроваджує нові форми і методи навчання та розвиток особистості студента, що забезпечує та відповідає за реформування освітнього процесу відповідно до вимог часу. Державна освітня політика в Україні за останній час визначається процесами Європейської інтеграції, світовою глобалізацією, прискоренням розвитку людства на дослідницько-інноваційних позиціях. Детермінальний вплив загальноцивілізаційного поступу породжує загрозу відставання України, її освітньої та наукової галузі від темпів планетарного розвитку [1]. Вимоги сьогодення – передбачити, які правильні шляхи слід обрати, щоб забезпечити реальне вдосконалення державної освітньої політики та вкласти в підготовку фахівців нового типу ефективно застосування отриманих знань у ВНЗ у практичну діяльність для соціально економічного розвитку України.

Проведений аналіз наукових праць передових учених показує, що добре написані та затверджені реформи часто не виконуються. Здавалося б, ухвалений Закон «Про вищу освіту» мав би дати значно вагомий результат у державній освітній політиці, але, на жаль, чимало працівників вищих навчальних закладів зазначають, що життя йде значно швидше, ніж упровадження новоприйнятих законопроектів.

На сьогодні Закон «Про вищу освіту» вже потребує в багатьох статтях значних змін. Неможливо реформувати освіту без створення сучасних умов викладання та навчання, що базуються на

високотехнологічному сучасному обладнанні із застосуванням комп'ютеризованих систем і нових технологій: мультимедійних проєкторів, інтерактивних сенсорних дощок нового покоління, комп'ютерів, спеціалізованого технологічного сенсорного обладнання, ваго-виміральної торговельної техніки тощо.

Навчання здобувачів на елітному сучасному обладнанні, головною метою якого є гарантія безпечності продовольчої сировини та готової продукції відповідно до світових стандартів ISO 9000, що забезпечують здобувачам найсучасніші знання в галузі споживання людини. Такий підхід до організації навчального процесу у вищому навчальному закладі дає можливість готувати фахівців, які, приходячи на виробництво, не перенавчаються для того, щоб бути потрібними в тих чи інших технологічних процесах, а одразу посідають провідні місця та позиції, навчаючи фахівців підприємства найсучаснішим методам виробництва в тій чи іншій галузі.

Майбутнє освітніх процесів в Україні безпосередньо залежить не тільки від теоретичних досліджень учених, а від їхньої безпосередньої участі в написанні законів про освіту, законодавчих актів.

На жаль, на сьогодні загублено факт наступності в головному освітньому центрі – Міністерстві освіти і науки України [2, 3]. Директори департаментів, заступники міністрів подекуди є малокомпетентними, недосвідченими фахівцями, некваліфікованими в тих чи інших питаннях дорученої їм діяльності, а зрештою нездатними розв'язувати питання освітньої діяльності якісно, сучасно й у найкоротший термін. Під процесом наступності автори мали на увазі призначення на керівні посади в Міністерстві освіти і науки провідних ректорів або проректорів вишів України, що проявили себе як креативні, сучасні керівники у своїх регіонах і здатні впровадити свій досвід в освітню систему України.

Інформаційні джерела

1. Петренко Л. М. Чинники впливу на організацію професійної освіти в Україні в умовах глобалізації. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19596315.pdf>.
2. Кириченко М. О. Зростання ролі правової компетентності керівників навчальних закладів з розвитком демократизації управління освітою. *Theory and methods of educational management*. 2017. № 1 (19). С. 1-10.
3. Буличева Н. А., Пивоваров Ю. І. Сучасні правові та організаційні проблеми фінансування вищої освіти в Україні. *Держава і право*. 2009. № 44. С. 411-416.

УДК 371.13.81

О.П. Славкова, д-р екон. наук, проф. (СНАУ, Суми)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

Глобалізація світової економіки та сучасні процеси які відбуваються, посилення динамізму та невизначеності ринкового середовища, зростання конкуренції вимагають радикальних змін у сучасній практиці прийняття управлінських рішень та підготовці фахівців. Виникає нова концепція ринку, яка оперує сучасними теоріями, прийомами, методами та моделями управління підприємством. Застосування передових концепцій дозволяє забезпечити успішне функціонування підприємства в конкурентному ринковому середовищі, що є основною складовою його успіху. Водночас виникає необхідність підготовки конкурентоздатних фахівців спроможних здатних працювати в таких умовах і виконувати поставлені завдання.

Підготовка успішних менеджерів заснована на американській концепції менеджменту як специфічного виду діяльності, яка створила імідж професійних менеджерів у сфері організації та управління, сформувала найбільшу в світі управлінську інфраструктуру, інвестувала у розвиток та популяризацію менеджменту. Її основне світове значення, вплив на розвиток теорії та практики менеджменту не підлягають сумніву. Саме тому вивчення американського досвіду управління та підготовки управлінських кадрів стає актуальним для університетів.

Досвід американських шкіл бізнес-адміністрування показує, що основний акцент у підготовці менеджерів в американських університетах, бізнес-школах і коледжах робиться на оцінці та аналізі даних з різних галузей бізнесу, їх синтезі для ефективного управління часом і ресурсами підприємства, а також здібностей (талантів) інших людей. Керівнику необхідно вміти приймати правильні рішення, ставити та реалізовувати перспективні завдання, оцінювати та підбирати персонал, створювати конкурентоспроможні команди, володіти мотиваційними навичками, знаннями та навичками найвищого рівня організації та управління [1].

Однією з особливостей бізнес-освіти та менеджменту в США є те, що студенти бакалаври навчаються в університетах, інститутах і коледжах, а магістри бізнес-адміністрування в різних сферах в бізнес-

школах [2]. На додаток до університетів і бізнес-шкіл, промислові компанії є важливими центрами підготовки спеціалістів з бізнес-адміністрування. За даними ділових кіл країни, дев'яносто відсотків банкрутств малих фірм пов'язані з некомпетентністю керівників. Тому власники підприємств і компаній справедливо вважають, що успіх їхнього бізнесу залежить від цілеспрямованої підготовки та перепідготовки кадрів, вивчення та поширення сучасного досвіду управління, впровадження досягнень управлінської науки. Практично всі великі та середні компанії США мають власні навчальні програми, де працюють п'ятдесят тисяч викладачів[1].

Навчання на курсі бізнес-адміністрування вимагає від студентів високої самовіддачі, відмінних знань, організованості та напруженої самостійної роботи. По-перше, процес навчання вимагає, щоб після завершення програми здобувачі бакалаври мали працювати в бізнес-середовищі перед тим, як вступити на програму магістра. По-друге, дипломи магістра можуть отримати лише ті, хто під час навчання не мав незадовільних оцінок, виконав, представив та успішно захистив випускню магістерську роботу.

Таким чином для підготовки висококваліфікованих фахівців необхідно постійно проводити роботу по модернізації навчальних програм підготовки. Так в Сумському НАУ була розроблена освітня програма «Бізнес-адміністрування» при підготовці якої були використаний закордонний досвід підготовки здобувачів вищої освіти. До унікальних професійних компетенцій цієї програми відносяться: здатність забезпечити початкове управління проектами; аналізувати показники розвитку об'єктів господарювання з точки зору реалізації концепції сталого розвитку; розуміння ефективного використання сучасних концепцій та принципів управління у сфері ділового адміністрування; здатність спілкуватися двома іноземними мовами, які будуть забезпечувати можливість здобувачів приймати участь в міжнародній академічній мобільності.

Інформаційні джерела:

1. Козубовська І.В., Палінчак В.М. Американський досвід в галузі професійної підготовки фахівців менеджменту. *Збірник наукових праць "Педагогічні науки"*. 2017. Том 3 № 76. С. 69-73.

2. Danos P. Changing with the times. Business education must transform in response to global business needs. *Business India*. 2010, October 4-17. P.128 – 140.

УДК 378.091.212

Т.О. Ставерська, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

А.В. Микитась, д-р екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПЕРЕДУМОВИ ТА СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Згідно європейській Рамковій програмі ключових компетентностей для навчання в продовж життя, формуванням цифрової компетентності передбачено «взаємодію з цифровими технологіями та змістом, відкрите та перспективне ставлення до їхньої еволюції; потребує критичного аналізу обґрунтованості, надійності та впливу інформації і даних, які доступні через цифрові засоби, а також етичного, безпечного та відповідального підходу до використання цих інструментів» [1]. Цифрова компетентність (або цифрова грамотність) визнана ЄС однією ключових компетенцій для повноцінної життєдіяльності. Згідно фреймворку ЄС, Digital Competence (DigComp 2.0) складалась з основних 5 блоків компетенцій (усього 21 компетенція): інформаційна грамотність та грамотність щодо роботи з даними; комунікація та взаємодія, цифровий контент; безпека; вирішення проблем.

З метою інтеграції у світові процеси цифровізації в Україні було запроваджено проект «Цифровий порядок денний України 2020» («Digital Agenda for Ukraine 2020»), Концепцію та План дій розвитку цифрової економіки в Україні (2016-2018 рр.). Ухваленими документами передбачено розвиток Індустрії 4.0, створення цифрових робочих місць, STEM-освіти та цифрових освітніх послуг, цифрових інфраструктур для Інтернету-речей, блокчейну, е-безпеки тощо, тобто розвиток країни було спрямовано на масштабну цифровізацію всіх галузей економіки та базових сфер життєдіяльності. У пріоритеті першочергових сфер та ініціатив цифровізації України – поширення цифрової освіти, акцентовано актуальність формування наскрізної (кросплатформової) цифрової компетентності, коли вивчення предметів відбувається через використання цифрових технологій [2].

У 2021 році Мінцифри підтримано регіональну програму на 2021-2025 роки для країн Східного партнерства EU4Youth Молодіжна зайнятість та підприємництво, що фінансується Європейською комісією та впроваджується державною агенцією Central Project Management Agency (Литва). Загальна мета програми «полягає у сприянні працевлаштуванню та розвитку підприємництва молоді, ... стимулюючи розвиток їхніх лідерських, підприємницьких та інших навичок, разом

заохочуючи до розвитку зеленої економіки та розширення знань цифрової грамотності» [3]. Поряд із підприємницькою компетентністю на європейському просторі цифрова компетентність розглядається як одна з ключових компетентностей у процесі навчання впродовж життя. Рамка DigComp 2.1, розроблена Європейською Комісією, розглядає цифрову компетентність як комплексне поняття, що включає впевнене та критичне використання технологій інформаційного суспільства для роботи, відпочинку та спілкування, яке підкріплюється основними навичками у сфері інформаційно-комунікаційних технологій: використання цифрових технологій для пошуку, оцінки, зберігання, створення, представлення інформації та обміну нею, а також для спілкування та співпраці в мережах через інтернет. Цифрова компетентність є ключовою компетентністю в умовах четвертої промислової революції. Рамка охоплює масив питань з галузі сучасних ІТ-технологій, які важливі для громадян України як у професійному, так і в побутовому аспекті. Згідно з дескрипторами цифрових компетентностей, у перелік знань, умінь і навичок у різних Сферах застосування цифрового контенту включено питання як мінімально необхідного рівня комп'ютерної грамотності, так і вищої складності (до розробки і створення власного цифрового контенту, його аналізу та оптимізації). Такий підхід дозволяє громадянам реально оцінити свій рівень володіння цифровими компетентностями у відповідних сферах та реалізувати свої потреби, створювати достойну конкуренцію на ринку праці в умовах цифровізації та досягнень індустрії 4.0, використовуючи принцип «навчання впродовж життя».

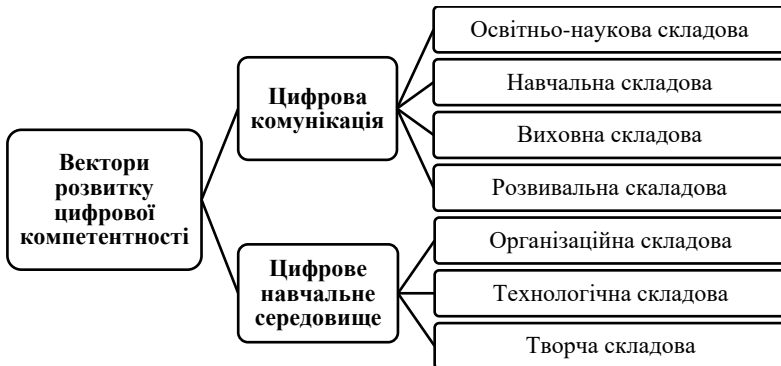

Рисунок 1. Вектори формування цифрової компетентності здобувачів

Цифрова компетентність як одна з ключових, якою в сучасному світі має володіти кожен здобувач, набула стрижневого значення в

освітньому контексті. Формування цифрової компетентності здобувачів потребує від викладача значних зусиль щодо пошуку ефективних форм організації освітнього процесу, інтерактивних методів та засобів для опанування необхідними цифровими навичками, та відбувається за двома основними векторами – цифрова комунікація та застосування цифрового навчального середовища (рис. 1).

Проведене дослідження дає змогу виокремити перспективні форми організації, технології та засоби навчання до формування цифрової компетентності здобувачів освіти (рис. 2).

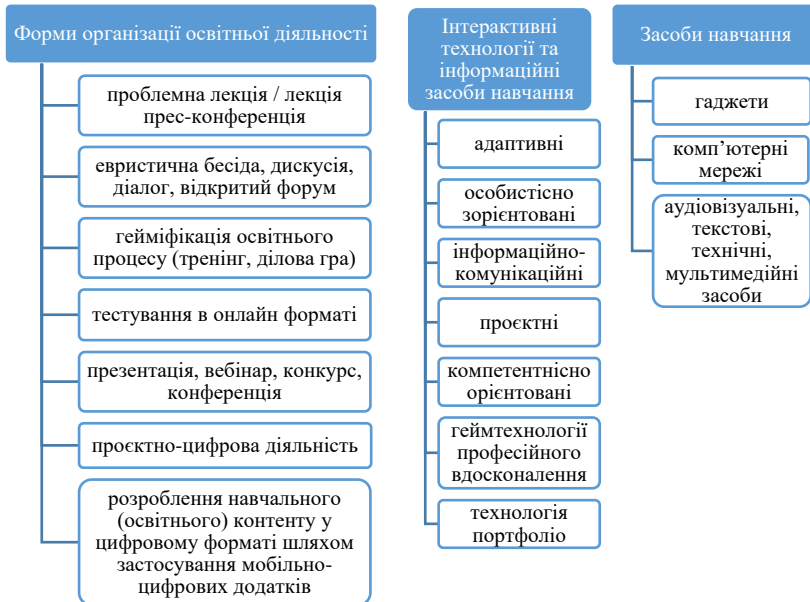

Рисунок 2 – Інтерактивні форми організації та технології навчання до формування цифрової компетентності здобувачів

Інформаційні джерела

1. Proposal for a council recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. 2018. EU Monitor. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0024>
2. Крутова А.С., Ставерська Т.О. Цифрова грамотність як провідна компетентність майбутнього фахівця. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки : проблеми, перспективи, міжнародний досвід : мат. II Міжнар. наук.-практ. конф., 23 квітня 2021 р. Х. 2021. С. 224-227. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/22028>
3. Опис рамки цифрової компетентності для підприємців України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2904-2605_co_ramka_pidpriemca_11_2021_compressed.pdf

УДК 005:658.5]:339.92

С.М. Сукачова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Я.М. Котко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ENTRECOMP У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах євроінтеграції перед закладами вищої освіти України постає одне з найважливіших завдань – це підготовка висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними у європейському просторі. За таких умов актуальним є використання EntreComp, яка найкращим чином слугує орієнтиром в підготовці фахівців з економіки та менеджменту.

Рамка EntreComp була розроблена та представлена Європейським дослідницьким центром у 2016 році та мала на меті досягнення консенсусу між усіма зацікавленими сторонами та встановлення зв'язку між сферами освіти та праці [1].

У процесі адаптації та модернізації оригінальної Рамки EntreComp експерти Київської школи економіки з партнерами створили удосконалену версію EntreComp+, яка містить актуальні глобальні та специфічні українські виклики та можливості [2].

Своє застосування EntreComp знайшла в трьох сферах: освіта, законодавство та бізнес. Так, освітні заклади використовують EntreComp для створення навчальних програм, тренінгів та активностей, які сприяють розвитку підприємницьких навичок у студентів та слухачів; Уряди та законодавці використовують EntreComp для розвитку вміння співпрацювати зі стейкхолдерами, залучати їх в розробку політик та оцінювати потенційні впливи змін; підприємці та бізнеси використовують EntreComp для підвищення компетенцій та стимулювання інноваційного мислення заради досягнення сталого розвитку.

Безперечним є той факт, що саме освіта займає ключове місце серед користувачів рамкою EntreComp, яка, відповідно до її мети, повинна забезпечити всебічний розвиток людини, формування цінностей і необхідних компетентностей для успішної самореалізації, підготовку кваліфікованих фахівців задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Виходячи з того, що рамка підприємницьких компетенцій (EntreComp) являє собою стандартизований набір компетенцій для

підприємців та має на меті вдосконалення підприємницьких навичок та розвиток ініціативи, вона найкращім чином підходить у вигляді орієнтиру при підготовці фахівців у сфері економіки та менеджменту.

Рамка *EntreComp* розроблена на основі поєднання різних методів та підходів. Вона є фактичним еталоном для будь-якої ініціативи, спрямованої на заохочення підприємницької діяльності в Європі. Рамка *EntreComp* складається з трьох основних сфер компетентностей: «Ідеї та можливості», «Ресурси» та «Трансформація в дії».

Сфера «Ідеї та можливості» фокусується на розвитку креативного мислення та генерації новаторських ідей серед учасників. Вона допомагає підвищити їхню здатність до уяви та креативності, навчаючи бачити можливості там, де інші бачать лише виклики. Її призначення – надихати учасників думати за межами встановлених рамок, розробляти ідеї для нових продуктів, послуг або процесів і виявляти потенціал для інновацій.

Сфера «Ресурси» зосереджена на розвитку навичок знаходити, збирати та ефективно управляти різними ресурсами для реалізації підприємницьких ідей. Вона сприяє розвитку здібностей учасників працювати з обмеженими ресурсами, такими як фінанси, людські ресурси, технічні можливості та інше, для досягнення своїх цілей. Метою даної сфери є навчити учасників ефективно використовувати наявні ресурси та знаходити нові шляхи для їх залучення.

Сфера «Трансформація в дії» фокусується на розвитку навичок, ініціативності та підприємливості, а також умінь планувати та управляти реалізацією проектів. Її метою є підготувати учасників до впровадження бізнес-ідей у життя. Так, розробка бізнес-планів, етапів їх реалізації, визначення шляхів досягнення успіху є невід'ємною складовою цієї сфери *EntreComp*. Дана сфера призначена для допомоги учасникам перетворити свої ідеї в конкретні дії та отримати реальні результати.

Кожна з запропонованих у рамці *EntreComp* сфер складається з п'яти компетентностей, які поділяються на структурні елементи. *EntreComp* включає 15 компетентностей в межах восьмирівневої моделі та пропонує перелік зі 442 результатів навчання.

В процесі модернізації оригінальної рамки *EntreComp* її було доповнено новими компетенціями у відповідності до реалій в Україні з урахуванням еволюції підприємництва в епоху цифрових технологій, здатності до адаптації та постійного самовдосконалення.

Модернізована рамка *EntreComp* робить більший акцент на сталому мисленні та етиці, враховуючи зростаючу важливість цих аспектів у сучасному діловому світі (більша увага приділяється

відповідальному веденню бізнесу); розширенні погляду на технології та інновації (зосередження фокусу на глобальних і багатоваріантних перспективах); ролі інклюзії (стратегії, що розробляються, повинні створити безпечне та сприятливе середовище для розвитку справи в інтересах усіх, зокрема й найбільш вразливих груп). При цьому розробники удосконаленої версії EntreComp доповнили загальну структуру Рамки компетенцій відображенням еволюції підприємництва в епоху цифрових технологій і підкреслюють важливість здатності до адаптації та постійного самовдосконалення, що робить модернізовану версію сумісною з будь-якими іншими методологіями, які використовують EntreComp як основу.

Використання рамки EntreComp, на наш погляд, необхідно обов'язково використовувати для розробки стандартів та навчальних програм для всіх рівнів освіти за економічними та управлінськими спеціальностями, що дозволить готувати конкурентоздатних фахівців в цих сферах в умовах інтеграції України у європейський простір.

Кафедра економіки та бізнесу Державного біотехнологічного університету використовує рамку EntreComp як важливий інструментарій під час складання освітньо-професійних програм, навчальних планів, робочих програм та оцінювання результатів навчання здобувачів різних рівнів вищої освіти за спеціальностями: 051 – Економіка (Освітньо-професійна програма «Економіка підприємства»), 073 – Менеджмент (Освітньо-професійна програма «Бізнес-адміністрування») та 292 – Міжнародні економічні відносини (Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»).

Впровадження в освітню діяльність рамки EntreComp як орієнтира на результати навчання бакалаврів, магістрів та аспірантів дозволяє готувати висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців з економіки та менеджменту у відповідності до європейських стандартів, що дозволяє їм отримувати переваги у працевлаштуванні на підприємствах України та країнах, що входять до складу Європейського Союзу, надає можливості створювати та розвивати власну справу та є запорукою подальшої професійної та освітньої кар'єри в європейському просторі.

Інформаційні джерела

1. Bacigalupo, M., Kamylyis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneur-ship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101581>

2. Рамка підприємницьких компетенцій EntreComp+. URL: <https://epo.org.ua/downloads/EntreComp.pdf>

УДК 378.1

О.П. Ткаченко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ БІЗНЕС-ДИСЦИПЛІН: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Найбільш актуальним та важливим для сучасних закладів вищої освіти завданням є розробка та реалізація навчальних програм, що відповідають зростаючим вимогам ринку до їхньої здатності розвивати компетенції здобувачів. Підготовка та розвиток нового покоління керівників-лідерів, здатних керувати організаціями в умовах динамічного зовнішнього середовища потребує визначення які саме знання, вміння та навички необхідні сучасним керівникам і постійного оновлення та уточнення методологічних підходів, що забезпечують процес формування виявлених компетенцій [1].

Підготовка фахівців з управління бізнесом в умовах європейської інтеграції вимагає розробки та впровадження нових, інноваційних методів та практик викладання. Вони повинні поєднувати останні досягнення науки управління, нові знання, вміння, навички, провідний практичний досвід, які необхідні для майбутньої професійної діяльності.

Відомо, що підготовці фахівців з управління у країнах Європейського Союзу постійно приділяють велику увагу. Розробка та впровадження інновацій в освіту є запорукою сталого економічного розвитку та успіху країн Європейського Союзу та є основою національних пріоритетів.

Європейські заклади вищої освіти використовують різноманітні методологічні підходи до навчання, що дозволяють підготувати здобувачів до професійної кар'єри [2]. Так, SDA Bocconi School of Management (Італія) [3] є однією з найкращих бізнес-шкіл в Європі та входить до п'ятірки світового рейтингу застосовує наступні методи ефективного викладання фінансів, менеджменту, економіки тощо.

1. Пряме навчання:

– лекції – не вимагають активної участі або незалежної роботи здобувачів, але залишається незамінним методом навчання, який дозволяє швидко і ясно донести інформацію за темою, що вивчається. Як особливість, слід зазначити, що на управлінських програмах лекцій дуже мало, вони використовуються лише для того, щоб заповнити прогалини у знаннях і поділитися ключовими моментами;

– дистанційні лекції – виступають невід’ємним елементом сучасного бізнес-навчання у Європі. Онлайн-лекції, як і звичайні, дозволяють ефективно передати знання здобувачам через застосування технічних пристроїв. Особливістю дистанційних лекцій є те, що вони записуються заздалегідь і доступні для перегляду в будь-який час або проводяться за зразком прямих ефірів. Перегляд здобувачами лекцій в режимі онлайн дозволяє взаємодіяти з лектором та іншими слухачами. Важливо зазначити, що рівень інтерактивності залежить від інформаційних технологій, які використовуються під час лекції;

– навчальні кейси – активно використовуються ситуації щодо бізнес-проблем, які можуть мати місце в організаціях різних сфер діяльності. Вони стимулюють обговорення здобувачами щодо застосування певних методів з метою пошуку та обґрунтування оптимальних управлінських рішень та сприяють застосуванню отриманих знань до сценаріїв реальних бізнес-процесів. Кейси можуть мати відношення до минулого досвіду учасників або, навпаки, не стосуються їхньої спеціалізації;

– відгуки – виступають важливим ефективним методом у вивченні бізнес-дисциплін, зокрема з тем, що не завжди відкрито обговорюються. Вони включають приклади або реальні бізнес-ситуації як негативні, так і позитивні. Вони представляються фахівцями, які безпосередню приймали участь у подіях, що описуються. Основною метою відгуків є – запропонувати здобувачам приклади того, як можна вирішити конкретні завдання, вони не призначені для передачі знань і не доводять, як саме діяти в конкретних ситуаціях, але надають уявлення та напрямок для розвитку власних рішень.

2. Експериментальне навчання:

– моделювання – моделювання сценаріїв та проблемних завдань дозволяє здобувачам перевірити власні здібності до пошуку бізнес-рішень. Вони діють в межах запропонованого складного сценарію, але не ризикують у разі помилки. Моделювання може ґрунтуватися на технологіях з використанням інтерактивних та ігрових методів для командної роботи чи конкуренції, або на паперовій основі для індивідуальної роботи;

– рольові ігри – є одним з важливих методологічних підходів бізнес-освіти у Європі. В рольовій грі задіяно від двох осіб для спільної імітації складного сценарію: здобувачі обирають і відіграють різні ролі, так вони намагаються вирішити проблемні ситуації, використовуючи знання та навички набуті раніше. Рольові ігри дозволяють експериментувати та отримати досвід, який може знадобитися у

майбутній роботі, у безпечному середовищі. В цілому метод сприяє відпрацюванню навичок вирішення проблемних ситуацій;

– лабораторії – дозволяють здобувачам створити різні ситуації та знайти рішення за підтримки викладачів.

3. Польове навчання:

– польові проекти – залучення здобувачів до роботи над індивідуальними проектами їхньої власної справи. Це допомагає зрозуміти, як застосувати на робочому місці знання та навички, що вони отримали під час навчання, а також для оцінки та подолання існуючих обмежень;

– навчальні кейси, засновані на особистому досвіді (персональні кейси) – дозволяють здобувачам ділитися та аналізувати власний професійний досвід. Обмін та аналіз прикладів кожного (у групах чи індивідуально) здобувача веде до обґрунтування нових підходів щодо вирішення проблемних ситуацій;

– кола якості – методологічний підхід призначений для підвищення якості вирішення проблем, здобувачі та викладачі влаштовують дискусії у пошуку «бізнес-істини». Лідер «кола якості» виступає як тренер, він пропонує рішення, а потім стимулює учасників до незалежного аналізу ситуації. Ця техніка використовується для зміцнення лідерських якостей та розширення можливостей здобувачів;

– коучинг – учасники програми спираються на власні навички, щоб покращити показники на певному місці роботи, або щоб підготуватися до посади, якої вони прагнуть за підтримки тренера (викладача). Коучинг особливо ефективний у прив'язці до теоретичного навчання, тому що дозволяє здобувачам адаптувати набуті знання та навички до власних робочих сценаріїв та використовувати знання для покращення продуктивності.

Вивчення європейського досвіду викладання бізнес-дисциплін свідчить про те, що серед сучасних методів навчання, застосовуються як цілком нові, так і оновлені традиційні методи викладання, авторські методики тощо, що в свою чергу, дозволить вітчизняним ЗВО виробити оптимальний підхід до впровадження європейських методик та кращих практик викладання з урахуванням власної специфіки.

Інформаційні джерела

1. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика : монографія / [Калашнікова С., Базелюк Н., Базелюк О. та ін.] ; за наук. ред. С. Калашнікової. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. – 255 с.

2. Освіта в Європі URL: <https://world-study.ua/>.

3. SDA Bocconi School of Management URL: <https://www.sdabocconi.it/it/home>.

УДК 378.22:005

С.С. Ткачова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ І МАГІСТРІВ ГАЛУЗИ ЗНАНЬ «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

Відповідно до Закону України «Про освіту», неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1]. Неформальна освіта у закладах вищої освіти здійснюється разом з формальною та інформальною видами освіти. Особливості неформальної освіти як інструменту розвитку додаткових можливостей молоді визначено Савельєвим В. [2]. Можливості неформальної освіти як сучасної інновації в освітніх практиках розглянуто у науковій публікації Алексеєвої С. [3]. Шелевер О., Шевченко І., Квятковська А. розглядають технології неформальної освіти як фактор підвищення якості, ефективності та результативності неперервної освіти, підвищення попиту на різноманітні освітні послуги, зміни мотиваційної готовності та здатності майбутніх фахівців до навчання [4].

Предметом дослідження є неформальна освіта, яка доповнює програми обов'язкових і вибіркових дисциплін у закладах вищої освіти, стосується дистанційної форми, а саме вивчення онлайн-курсів, рекомендованих науково-педагогічним працівником (НПП) як завдання для самостійної та індивідуальної роботи здобувачам освітніх рівнів «бакалавр» і «магістр».

Основною метою дослідження є розробка пропозицій щодо спрощення процедури визнання результатів успішного завершення онлайн-курсів, запланованих під час вивчення навчальних дисциплін.

Факультет менеджменту, адміністрування та права, кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ дотримуються процедури визнання результатів неформальної освіти відповідно до нормативно-правових актів [5; 6].

Враховуючи активний розвиток неформальної освіти в Україні, наявність значної кількості українських та міжнародних освітніх платформ, постійне оновлення онлайн-курсів за актуальними темами, в програмах навчальних дисциплін, які викладаються за спеціальностями 073 «Менеджмент» і 281 «Публічне управління та адміністрування»,

здобувачам надається можливість проходження онлайн-курсів: «Стартуй стартап» (0,1 кредиту ЄКТС (кред.)), «Краудфандинг: як зібрати кошти на свій проєкт» (0,1 кред.), «Успішний стартап: від ідеї до масштабування» та ін. у межах дисципліни «Управління венчурним бізнесом»; онлайн-курси «Менеджер із продажів» (0,1 кред.), «Продакт-менеджер» (0,1 кред.), «Акаунт-менеджер» (0,1 кред.) та ін. – у межах вивчення дисципліни «Менеджмент організацій»; онлайн-курси «Цифрова грамотність державних службовців 1.0» (0,1 кред.), Публічна служба (0,2 кред.), Цифрові держслужбовці (0,2 кред.), Цифровізація державного сектору (0,2 кред.) – під час вивчення дисципліни «Контроль в публічному управлінні та адмініструванні».

У 2023-2024 рр. в якості короткострокових і середньострокових програм підвищення кваліфікації успішно пройдено онлайн-курси: «Стартуй стартап» (0,1 кред.), Публічна служба (0,2 кред.), «Chat GPT для підвищення власної ефективності» (0,1 кред.), Штучний інтелект (0,1 кред.), «Штучний інтелект та майбутнє освіти» (1 кред.), «Як почати власну справу в часи невизначеності: покроковий гайд від ТОП-підприємців України (1,5 кред.).

За результатами вибіркового опитування здобувачів ДБТУ за спеціальностями 073 «Менеджмент» і 281 «Публічне управління та адміністрування» денної і заочної форми навчання, досвід отримання неформальної освіти в цілому оцінюється, як позитивний. Серед переваг здобувачі зазначають: великий вибір українських і міжнародних освітніх платформ; простоту та швидкість реєстрації; широкий вибір курсів за актуальною тематикою; високу якість та сучасність подання матеріалів; можливість вивчення курсу в будь-який час; зручний розподіл інформації курсу на розділи або серії; можливість отримання додаткових матеріалів, ведення нотатків; подання інформації у формі монологу або діалогу за участю лідерів думок, успішних практиків, експертів; наявність системи тестового контролю; швидке отримання електронного сертифікату про успішне завершення курсу. Важливою перевагою також є практична значущість онлайн-курсів та визнання результатів їх успішного вивчення державними органами і роботодавцями. Так, наприклад, за рекомендаціями Харківської обласної військової адміністрації, НПП і здобувачі ДБТУ проходили онлайн-курси, пов'язані з безпековими питаннями: «Дивись під ноги. Дивись, куди йдеш!» (0,2 кред.), «Обережно! Кібершахраї» (0,1 кред.), «Кіберняні» (0,2 кред.) та ін.

Серед рекомендацій щодо більш активного і широкого використання неформальної освіти під час підготовки бакалаврів і магістрів здобувачі зазначили про необхідність спрощення процедури

визнання результатів за окремими темами навчальних дисциплін за наявністю сертифікату про успішне завершення певного онлайн-курсу, про внесення відповідного доповнення до діючого Положення [6]: «У разі наявності в силабусі навчальної дисципліни рекомендацій НПП щодо конкретної можливості проходження визначеного онлайн-курсу або іншого елементу неформальної освіти, додаткова валідація результатів неформального навчання (створення предметної комісії) не потрібна. Проведення співбесіди щодо перевірки дотримання вимог академічної доброчесності в будь-якому випадку є обов'язковою. Поточний та семестровий види контролю з відповідної дисципліни оцінюються НПП відповідно до рейтингової системи оцінювання результатів навчання та політики навчальної дисципліни».

Неформальна освіта є одним із сучасних джерел підвищення конкурентоспроможності підготовки бакалаврів і магістрів галузі знань «Управління та адміністрування», це один із інструментів формування особистої траєкторії навчання для здобувачів, важливий напрям підвищення практичної значущості вищої освіти.

Інформаційні джерела

1. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/2145-19#Text>.
2. Савельєв, Є. (2021). Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (1 (61), 228–232. URL : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232>.
3. Алексеєва, С. (2024). Інновації та перспективи в освітніх практиках: неформальна освіта. *Проблеми сучасного підручника*, (32), 6–12. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-32-6-12>.
4. Шелевер О.В., Шевченко І.А., Квятковська А.О. (2023). Роль неформальної освіти в умовах воєнного стану в Україні. *Інноваційна педагогіка. - 2023. - Вип. 61 т. 2. - С. 202-206*. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/40.pdf.
5. Наказ МОН України «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» від 08.02.2022 р. № 130. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>.
6. Положення ДБТУ про порядок визнання результатів навчання, отриманих у закладах вищої освіти, у неформальній та інформальній освіті від 28.10.2021 р. №2. URL : <https://biotechuniv.edu.ua/pro-universitet/publicna-informatsiya/normativna-baza/>.

УДК 37.091.12

А.С. Федяєва, канд. с-г. наук, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

О.Б. Шевченко, канд. вет. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ БІЗНЕС-ДИСЦИПЛІН ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИМОГ

В сучасних умовах стрімкого розвитку економіки та глобалізації бізнес-середовище стає дедалі складнішим і динамічнішим. Щоб ефективно відповідати на виклики ринку праці, майбутнім фахівцям недостатньо лише теоретичних знань, а й розвинених практичних навичок та здатності адаптуватися до нових реалій. Це ставить перед викладачами бізнес-дисциплін завдання постійного вдосконалення професійних компетенцій. Підвищення кваліфікації викладачів стає ключовим аспектом у забезпеченні якісної освіти, що відповідає європейським вимогам.

Європейський простір вищої освіти активно впроваджує нові стандарти та підходи до викладання, які орієнтовані на розвиток критичного мислення, інноваційність та використання сучасних цифрових технологій. Це передбачає не оновлення навчальних програм, але й безперервний професійний розвиток викладачів, які мають йти в ногу з глобальними тенденціями та вимогами. Для цього необхідно постійно інтегрувати інноваційні методики навчання, забезпечити практико-орієнтовані курси та брати участь у міжнародних програмах обміну досвідом. Окрім того, цифровізація та дистанційне навчання, які стали невід'ємною частиною освітнього процесу під час пандемії COVID-19, ще більше підсилили потребу в постійному оновленні знань та навичок викладачів. Освітні заклади мають не лише адаптувати свої програми до нових умов, але й забезпечують своїх викладачів відповідними інструментами для успішної роботи в сучасних реаліях.

Підвищення кваліфікації викладачів бізнес-дисциплін – це не одноразова дія, а безперервний процес, що включає освоєння нових освітніх технологій, адаптованих до міжнародних стандартів та тісної співпрацю з бізнесом. Усі ці аспекти спрямовані на зміни якості освіти, яка відповідає сучасним викликам Європейські стандарти та їх вплив на професійну освіту. Європейські стандарти освіти базуються на принципах Болонського процесу та Європейської системи забезпечення якості вищої освіти (EQAR). Вони орієнтовані на підготовку фахівців з урахуванням міжнародних вимог і розвитку ключових компетенцій, таких як критичне мислення, підприємливість та інноваційність. У

контексті бізнес-освіти, викладачі повинні активно впроваджувати інноваційні методи навчання, застосовувати інтерактивні технології та використовувати сучасні цифрові інструменти. Це забезпечить краще розуміння студентами теоретичних основ бізнесу та допоможе їм розвивати практичні навички.

Основні напрями підвищення кваліфікації. Сучасні викладачі бізнес-дисциплін мають адаптувати свої методи навчання до нових вимог і використовувати кращі європейські практики. Основні напрями підвищення кваліфікації включають:

- Опанування інноваційних методів навчання. Серед ключових методів підготовки студентів є використання кейс-стаді, симуляцій, проєктного підходу та командної роботи. Ці методи дозволяють краще адаптувати теоретичні знання до реальних бізнес-ситуацій.

- Цифрові компетенції: Сучасна бізнес-освіта передбачає активне використання цифрових інструментів, таких як онлайн-платформи для дистанційного навчання, віртуальні середовища, електронні ресурси та аналітичні інструменти.

- Інтернаціоналізація освіти: Важливим аспектом є залучення викладачів до міжнародних програм академічної мобільності, таких як Erasmus+, участь у міжнародних проєктах і програмах подвійних дипломів. Це сприяє інтеграції європейських освітніх стандартів і забезпечує можливість обміну досвідом із закордонними колегами.

- Практико-орієнтоване навчання: Викладачі повинні тісно співпрацювати з бізнес-середовищем для організації практик, стажувань та залучення фахівців до проведення лекцій і семінарів. Це забезпечує студентам можливість отримувати знання з перших рук і підготуватися до реальної професійної діяльності.

Індивідуальні програми розвитку викладачів. Важливим кроком у підвищенні кваліфікації є створення індивідуальних програм розвитку для кожного викладача. Такі програми мають враховувати особисті потреби, професійні інтереси та попередній досвід викладача. Індивідуальні плани підвищення кваліфікації можуть включати:

- Курси підвищення кваліфікації в рамках національних та міжнародних програм.

- Участь у тренінгах і семінарах, присвячених новітнім методикам викладання.

- Стажування в провідних компаніях або університетах Європи для ознайомлення з практичними аспектами бізнесу та викладання.

- Викладання за кордоном у межах програм обміну, що дозволяє не лише підвищити професіоналізм викладача, але й сприяти інтернаціоналізації навчального процесу.

Роль університетів у підтримці професійного розвитку. Університети відіграють важливу роль у стимулюванні постійного професійного розвитку викладачів. Вони мають забезпечувати доступ до програм підвищення кваліфікації, мотивувати викладачів до участі в міжнародних програмах і створювати умови для впровадження інновацій у навчальний процес. Важливим аспектом є також підтримка наукових досліджень, які можуть бути інтегровані в навчальні курси.

Виклики в процесі підвищення кваліфікації. Викладачі бізнес-дисциплін стикаються з низкою викликів у процесі підвищення кваліфікації:

- Часові обмеження: Викладачі часто мають щільний графік, що ускладнює участь у додаткових програмах навчання.

- Фінансові обмеження: Участь у міжнародних програмах може потребувати значних фінансових витрат, які не завжди можуть бути покриті університетами або державними програмами.

- Зміни в підходах до викладання: Впровадження нових методик може викликати опір з боку викладачів, які звикли до традиційних підходів до навчання.

Підвищення кваліфікації викладачів бізнес-дисциплін відповідно до європейських вимог є необхідним елементом забезпечення якості вищої освіти. Це дозволяє інтегрувати сучасні освітні технології, забезпечити студентам актуальні знання і практичні навички, а також сприяти їх успішній інтеграції на ринку праці. Участь викладачів у міжнародних програмах, використання інноваційних методів навчання та тісна співпраця з бізнесом сприяють розвитку конкурентоспроможної освіти, орієнтованої на сучасні виклики глобалізованого світу.

Інформаційні джерела

1. Петрова І.В. Інноваційні методи навчання в контексті європейських освітніх вимог. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогіка, 2022. № 4 (39), С. 45-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_ped_2022

2. Зайченко І.А. Підвищення кваліфікації викладачів у контексті європейських освітніх реформ. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022. № 10. С. 102-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2022_10_13_6.

3. Полякова О.А. Європейські підходи до підвищення кваліфікації викладачів у сфері бізнес-освіти. Педагогічний дискурс, 2022. № 33. С. 78-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddyusk_2022_33_9

УДК 330.8

О.О. Чередніченко, канд. техн. наук, доц. (НУБіП України, Київ)

РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ» В СИСТЕМІ ОСВІТИ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІСТА

У сучасному світі дуже швидко зростає обсяг економічної інформації, що вимагає швидкої орієнтації і мислення для прийняття необхідних рішень. Поєднуючи наявні відомості історичних і економічних наук, вдається виокремлювати характерну сутність економічних процесів, визначати передумови та певні причини виникнення, аналізувати та прогнозувати наслідки впливу різних факторів в різні періоди суспільного історичного розвитку. Для формування необхідних для підвищення професійної підготовки сучасного економіста компетенцій важливими є історико-економічні знання [1].

Довгий час тривають дискусії щодо змісту складових економічної освіти. Деякі дисципліни виключають із навчальних планів, інші – суттєво скорочують за обсягом. Недооцінювання певних дисциплін із напрямку економіки негативно відображається на становленні цілісної системи здобування знань і вмінь, формування економічних мотивів і потреб, розвитку професійних якостей тощо. В результаті погіршується якість підготовки фахівців, оскільки фундаментальні економічні дисципліни формують і розвивають економічне мислення, культуру та ринкову психологію, впливають на розуміння економічної політики та процесів світової економіки.

Актуальність вивчення дисципліни «Історія економіки та економічної думки» в системі підготовки економістів полягає в формуванні знань генезису, закономірностей і наслідків розвитку економіки. Узагальнення таких знань сприяють конкретизуванню подальшого економічного розвитку. Багато співзвучного сучасності відображене в роботах Ф. Герцберга, А. Файоля, М. Кондратьєва, М. Туган-Барановського, І. Янжула, М. Бунге та інших. Важливими є твори класиків економічної науки, зокрема Дж.М. Кейнса, А. Маршалла, Дж.С. Мілля, Д. Рікардо, А. Сміта, й українських учених, сучасних західних теоретиків П. Самуельсона, Дж. Стігліца, М. Алексеєнка, С. Гловайського, К. Воблого, Й. Кулішера та ін. Також сучасними науковцями представлена велика кількість навчальних видань із історії економіки та економічної думки.

Дана дисципліна являє собою історичний аспект розвитку економіки суспільства, оскільки «зміст будь-якої науки включає історію й не може бути задовільно викладений поза нею» [2].

«Історія економіки та економічної думки» дозволяє відслідковувати перебіг певного економічного процесу й визначати конкретні передумови та результат соціально-економічних перетворень. Це сприяє підвищенню рівня підготовки кваліфікованих фахівців, які здатні швидко та об'єктивно орієнтуватися при виборі кращих економічних рішень [3].

Актуальність даної дисципліни зростає в сучасних умовах необхідності розуміння історико-економічного розвитку українських земель. Сукупність знань і багаторічного досвіду суспільства, теорій і концепцій економічної науки дають можливість правильного свідомого вибору напрямку соціально-економічного розвитку, який би найкраще сприяв реалізації національних інтересів. Аналізуючи певні аспекти економіки в її історичному розвитку, а також підходи різних економічних шкіл можна предметніше розібратися з господарськими проблемами сучасності та знайти їхнє оптимальне вирішення. Розуміння сутності сучасних економічних проблем потребує визначення причин виникнення задля формування механізму їхнього вирішення.

Дана дисципліна включає вивчення та аналіз соціально-економічного розвитку різних країн і характеристику економічних теорій різних напрямків. Окрім того, розглядається внутрішня й зовнішня державна політика, суспільні рухи, передумови й економічні наслідки воєн, визначається вплив національних і етнографічних особливостей, релігійних культур тощо на економіку. Фундаментальність «Історії економіки та економічної думки» в системі економічних наук підсилюється тим, що всі соціально-економічні проблеми вирішуються з урахуванням їхньої ролі в контексті економіко-історичного розвитку. Економіст завжди в своїй діяльності використовує історико-економічні матеріали та методи.

Без розуміння взаємозв'язків і взаємозалежності історичного й економічного розвитку економіст володіє недостатнім і обмеженим інструментом пізнання суспільного виробництва. Без вивчення впливу історичних факторів економіка становить сукупність дискретних станів.

Підкреслюючи важливість дисципліни «Історія економіки та економічної думки» в системі підготовки економістів, необхідно виділити наступні висновки:

1. Складовою фахової підготовки є не просто набір навичок і професійних вмінь, а ще й розуміння перспектив розвитку та формування цінностей.

2. Повноцінне формування професійних компетентностей створює основу для уникнення помилок, уміння застосовувати інформацію, реалізації «траєкторії успіху».

3. Вміння приймати ефективні рішення базується на вивченні досвіду. Особливо актуальним це є сьогодні в контексті прорубкування реформ.

4. Економіка без історії є набором дискретних станів із готовими результатами на пустому місці. «Історія економіки та економічної думки» розглядає розвиток економічних процесів у динаміці, визначає закономірності та тенденції, що особливо важливо в умовах сучасних глобальних викликів перед Україною.

5. Без історичної концепції втрачається теоретичний рівень аналізу економічних процесів, унеможливорюється дослідження ланцюга «причини – процес – наслідки – причини наступного процесу».

6. Дисципліна «Історія економіки та економічної думки» викладається в багатьох провідних університетах світу, зокрема Оксфордському, Кембриджському, Принстонському тощо, а також вітчизняних – КНУ імені Тараса Шевченка, НУ «Києво-Могилянська академія», НУБіП України.

7. Сучасний етап розвитку нашої держави потребує поглиблення національної свідомості задля подолання штучного спотворення або вакууму щодо історико-економічного минулого України.

Інформаційні джерела

1. Омеляненко, О.П., & Зінченко, М.М. (2016). Історія економіки та економічної думки, як когнітивна складова підготовки бакалаврів в КНУБА. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*, (34), 131-139.

2. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982. 487 с.

3. Чередніченко, О.О. (2024). Еволюція теорій економічного розвитку у сучасному вимірі. *Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів*, 19.

УДК 378.147:37.014.5(477)

Л.В. Шелудько, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИМОГ

У сучасному світі освіта відіграє ключову роль у формуванні соціальних, економічних та політичних процесів. Викладачі є основними агентами змін у цій сфері, адже їхня компетентність, професіоналізм та вміння адаптуватися до нових освітніх викликів безпосередньо впливають на якість освіти. Україна, як країна, що прагне до інтеграції в європейський простір, активно переймає європейський досвід у сфері підвищення кваліфікації викладачів, спираючись на стандарти Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та Болонський процес.

В Європі підвищення кваліфікації викладачів є обов'язковим компонентом професійного розвитку. Особливого значення надається розвитку таких компетентностей, як гнучкість, інноваційність, вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології, а також здатність працювати в міждисциплінарних командах. Пріоритетом є принцип навчання протягом усього життя (lifelong learning), що дозволяє викладачам постійно оновлювати свої знання і навички відповідно до потреб ринку праці та суспільних викликів.

Європейські країни активно впроваджують програми мобільності для викладачів. Наприклад, за програмою Erasmus+ викладачі мають можливість стажуватися у закордонних вишах, обмінюватися досвідом з європейськими колегами та опановувати нові методики викладання. Ці програми сприяють розвитку міжкультурної компетентності та дозволяють інтегрувати нові практики у національну освітню систему.

Україна також активно реформує систему підвищення кваліфікації викладачів, наближаючи її до європейських стандартів. Важливим кроком стало ухвалення закону «Про освіту» у 2017 році, який передбачає реформування всієї системи освіти. Одним із ключових аспектів закону є інтеграція положень про постійне професійне зростання викладачів та забезпечення умов для їхнього навчання протягом усього життя.

Одним із ключових напрямків підвищення кваліфікації є розвиток педагогічної майстерності та інноваційних методик викладання. Європейські освітні стандарти наголошують на важливості студент-орієнтованого підходу, де основною метою є розвиток

критичного мислення, самостійності та здатності студентів до саморозвитку. Українська система освіти, адаптуючись до цих вимог, пропонує викладачам різноманітні програми для вдосконалення цих навичок.

Ще одним важливим аспектом є розвиток дослідницьких компетентностей викладачів. У країнах ЄС активно підтримується науково-дослідницька діяльність викладачів, що дозволяє їм бути в курсі нових наукових досягнень та інновацій. В Україні також впроваджуються програми підтримки викладачів, які займаються науковими дослідженнями, зокрема у співпраці з європейськими колегами.

Однак, попри активні зусилля щодо підвищення кваліфікації, в Україні все ще існує низка викликів. Перш за все, це обмежене фінансування освітніх програм та недостатнє державне фінансування професійного розвитку викладачів. Крім того, недостатньо розвинена інфраструктура для проведення курсів підвищення кваліфікації, особливо в регіонах. Ще однією проблемою є нерівний доступ до програм мобільності, оскільки участь у міжнародних програмах стажування зазвичай обмежена для викладачів із невеликих навчальних закладів.

Важливо також відзначити, що не всі викладачі готові до змін. Багато з них стикаються з труднощами у використанні нових методик, зокрема цифрових технологій. Це вимагає додаткових зусиль для адаптації до сучасних умов навчання та потребує проведення додаткових тренінгів та курсів.

У світлі реформ вищої освіти, Україна продовжує рухатися в напрямку європейських стандартів у підвищенні кваліфікації викладачів. Впровадження дистанційних програм навчання, розширення доступу до міжнародних програм стажування та розвиток системи підтримки наукових досліджень викладачів стануть основою для успішної інтеграції України у ЄПВО.

Однак для повної реалізації цього потенціалу необхідна підтримка з боку держави у вигляді фінансових ресурсів та створення умов для всебічного розвитку викладачів. Підвищення кваліфікації викладачів є ключовим фактором успіху освітньої реформи в Україні, що сприятиме підвищенню якості освіти і підготовки студентів до викликів сучасного світу.

Підвищення кваліфікації викладачів в Україні є необхідною умовою для успішної інтеграції в Європейський простір вищої освіти, оскільки ця інтеграція потребує гармонізації освітніх стандартів з європейськими. Українські викладачі мають бути підготовлені до

роботи в умовах міжнародної освітньої системи, що вимагає не лише знання новітніх педагогічних методик, а й глибокого розуміння специфіки європейських вимог до викладання. Це включає в себе адаптацію до інклюзивного підходу в навчанні, використання інноваційних технологій, а також впровадження практик, орієнтованих на студентів, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і талантів.

Впровадження європейських стандартів сприятиме підвищенню якості викладання в Україні через акцент на постійному професійному розвитку та науково-дослідницькій діяльності викладачів. Європейський простір вищої освіти передбачає активну участь викладачів у міжнародних програмах обміну, участь у наукових конференціях і співпрацю з закордонними колегами. Це дозволяє викладачам не лише впроваджувати інноваційні методи викладання, але й бути в курсі актуальних наукових досягнень, що підвищує загальну якість вищої освіти в країні.

Незважаючи на існуючі виклики, такі як обмежене фінансування, недостатня підтримка з боку держави та технологічні труднощі, пов'язані з впровадженням нових освітніх технологій, Україна має значний потенціал для вдосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів. Основними напрямками розвитку цієї сфери мають стати впровадження системи дистанційного навчання для викладачів, розширення доступу до міжнародних програм мобільності, розвиток інфраструктури для підвищення кваліфікації на місцевому рівні, а також збільшення державної підтримки на всіх рівнях.

Отже, підвищення кваліфікації викладачів в Україні має бути всебічним і багатогранним процесом, який включатиме як підвищення педагогічної майстерності, так і наукову роботу. Лише за умови постійного професійного розвитку викладачів можна досягти високих стандартів освіти, що відповідають європейським вимогам і сприятимуть інтеграції України в Європейський простір вищої освіти.

Інформаційні джерела

1. European Commission. Education and Training in Europe 2020. - Режим доступу: <https://www.voced.edu.au/content/ngv%3A60924>.
2. Erasmus+ Program. Key Action 1: Mobility of Individuals. - Режим доступу: https://www.you-net.eu/erasmus-programme-guide.html?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwmaO4BhAhEiwA5p4YL1n4U1bwOiledWwahCLKSFALZYkAUP_hGqi_OUYv2zHEzVIomdOFZxoCX4sQAvD_BwE.
3. Закон України «Про освіту». - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. OECD. Teaching and Learning International Survey (TALIS) Report, 2020. Режим доступу: <https://www.oecd.org/en/about/programmes/talis.html>.

УДК 372.833

М.С. Шкода, д-р екон. наук, доц. (КНУТД, Київ)

Б.О. Бурка, здоб. ступ. PhD (КНУТД, Київ)

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ, УПРАВЛІНСЬКИХ ТА ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В умовах активної інтеграції України на європейський ринок важливу роль відіграє розвиток ключових компетентностей для успішної кар'єри на міжнародному ринку праці. Підприємницькі, управлінські та цифрові компетенції вже стали важливими складовими освітніх програм, які готують студентів до нових викликів глобалізованого світу.

Підприємницькі компетентності охоплюють розвиток таких важливих навичок, як здатність створювати та впроваджувати інноваційні бізнес-ідеї, керувати проектами різної складності, а також розуміти основні принципи функціонування ринкової економіки.[1] Це передбачає не лише оволодіння базовими економічними знаннями, але й розвиток здатності аналізувати ринкові умови, передбачати можливі ризики й знаходити оптимальні шляхи для їх подолання. Одним з важливих елементів сучасної підприємницької освіти є впровадження спеціалізованих практичних курсів, спрямованих на розвиток бізнес-інновацій, що дозволяє студентам випробовувати свої ідеї на практиці.

Такі курси часто реалізуються через спеціальні навчальні платформи або бізнес-інкубатори, де студенти можуть не тільки вивчати теоретичні аспекти підприємництва, а й розвивати свої власні стартапи під наглядом менторів або викладачів. Участь студентів у міжнародних конкурсах для молодих підприємців також відкриває можливість взаємодії з іноземними партнерами та створення власних глобальних бізнес-мереж. Це дозволяє студентам навчитися працювати в умовах глобалізованої економіки, вивчати нові підходи до ведення бізнесу, які відповідають міжнародним стандартам.

Додатково, університети можуть співпрацювати з місцевими та міжнародними бізнес-спільнотами, що забезпечує студентам доступ до новітніх бізнес-технологій та інструментів. Це допомагає розвивати підприємницьку креативність, що є одним із найважливіших факторів для успішного ведення бізнесу в умовах постійних змін та зростання конкуренції на європейському ринку.

Управлінські компетентності мають в собі комплекс навичок, які необхідні для ефективного керівництва, таких як: здатність

організувати роботу команди, стратегічне мислення, прийняття обґрунтованих рішень і вміння ефективно розв'язати проблеми. [2] Сучасні освітні програми все частіше використовують методи активного навчання, щоб допомогти студентам розвивати ці компетентності на практиці.

Одним із ключових підходів є впровадження управлінських симуляцій і моделювання реальних бізнес-ситуацій. Студенти отримують можливість працювати над вирішенням завдань, які моделюють реальні управлінські виклики, що дозволяє їм відточувати навички прийняття рішень у складних умовах. Вирішення бізнес-кейсів, пов'язаних зі стратегічним плануванням та управлінням ресурсами, допомагає студентам зрозуміти, як застосовувати теоретичні знання на практиці.

Крім того, навчання часто поєднується з роботою у співпраці з міжнародними компаніями, що дає студентам можливість взаємодіяти з різними культурами та бізнес-моделями. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли робота в міжнародних командах стає нормою. Практика співпраці з реальними компаніями допомагає майбутнім управлінцям розвинути вміння адаптувати свої управлінські рішення до різних економічних контекстів.

Таким чином, поєднання теоретичних знань із практичними заняттями формує у студентів здатність ефективно працювати в умовах швидких змін та непередбачуваних ситуацій. Це робить їх готовими до викликів сучасної економіки, де управлінські рішення повинні прийматися швидко та бути стратегічно виваженими.

Швидкий розвиток цифрових технологій створює невідкладну потребу в модернізації освітніх програм, що забезпечують підготовку майбутніх фахівців до роботи у цифровій економіці. Впровадження курсів, присвячених цифровим навичкам, таким як програмування, аналіз даних та кібербезпека, є необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Українські університети, активно співпрацюючи з європейськими партнерами, інтегрують у свої програми навчання сучасні технологічні дисципліни, що дозволяє студентам отримати практичні знання і впевнено використовувати їх у професійній діяльності.[3]

Особливу роль відіграє практика участі студентів у цифрових заходах, технічних конкурсах та проектах, організованих у співпраці з IT-компаніями, що дозволяє студентам не лише здобути теоретичні знання, а й отримати практичний досвід роботи з новітніми цифровими інструментами та технологіями, такими як штучний інтелект, хмарні обчислення або блокчейн.

Співпраця університетів з провідними ІТ-компаніями створює умови для залучення студентів до реальних проєктів, де вони можуть працювати разом з досвідченими фахівцями та здобувати безцінний досвід. Участь у таких проєктах дозволяє студентам краще зрозуміти вимоги ринку та вимоги до сучасних спеціалістів у сфері ІТ. Окрім того, це допомагає студентам будувати професійні контакти, що сприяє їх подальшому працевлаштуванню.

Загалом, поєднання теорії та практики у підготовці фахівців з цифрових технологій значно підвищує рівень їх компетентності та готовності до викликів сучасної цифрової економіки, забезпечуючи їм конкурентоспроможність як на українському, так і на європейському ринках.

Європейська інтеграція створює нові можливості для студентів через програми обміну та співпрацю з європейськими університетами. Програма Erasmus+ дозволяє студентам отримати доступ до передових освітніх методик, міжнародних проєктів та реальних бізнес-кейсів, що сприяє розвитку їхніх професійних навичок та глобального мислення.

Співпраця між українськими та європейськими навчальними закладами сприяє інтеграції українських студентів у міжнародне бізнес-середовище, що значно підвищує їхню конкурентоспроможність на європейському ринку праці.

Умови європейської інтеграції стимулюють розвиток підприємницьких, управлінських та цифрових компетенцій, що є основою успішної кар'єри в сучасній економіці. Завдяки міжнародним освітнім програмам, співпраці з європейськими університетами та активній участі студентів у реальних бізнес-процесах, майбутні фахівці отримують можливість підготуватися до нових викликів глобального ринку. Це дозволяє українським студентам бути гнучкими, інноваційними та готовими до роботи в умовах постійних змін.

Інформаційні джерела

1. К.К. Пішеніна Інтеграційні виклики сучасних освітніх технологій (92) / Економіка та управління національним господарством - Випуск 5(10) 2018.
2. В.Бахрушин Компетентності і результати навчання у нових стандартах вищої освіти (2016) / Освітня політика. Портал громадських експертів URL: <http://education-ua.org/ua/articles/702-kompetentnosti-i-rezultati-navchannya-u-novikh-standartakh-vishchoji-osviti> (дата оновлення 05.10.2024)
3. Національний Темпус URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/osvitni-programy-es-dlja-universytetiv-ta-studentiv.html> (дата оновлення: 05.10.2024).
4. National Erasmus+ Office in Ukraine URL: <https://erasmusplus.org.ua/programa-yes-erasmus/pro-programu/> (дата оновлення: 07.10.2024)

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції

18 жовтня 2024 року

Видано в авторській редакції

Відповідальні за випуск: В.А. Гросул
С.О. Зубков
С.М. Сукачова
Т.Ю. Білоусько
Я.М. Котко

Комп'ютерна верстка: Т.Ю. Білоусько

Підп. до друку 21.10.2024 р. Об'єм даних 4,9 Мб.

Державний біотехнологічний університет
Вул. Алчевських, 44, Харків, 61002